KALENDARZ

ILUSTROWANEGO KURYERA CODZIENNEGO

NA ROK

1928

KALENDARZ ILUSTROWANEGO KURYERA CODZIENNEGO

KALENDARZ
ILUSTROWANEGO
KURYERA CODZIENNEGO

NA ROK

1928

NAKŁADEM WYDAWNICTWA „ILUSTROWANY KURYER CODZIENNY“ W KRAKOWIE
SKŁAD GŁÓWNY W ADMINISTRACJI „ILUSTR. KURYERA CODZ.“ — „PAŁAC PRASY“

KARTA TYTUŁOWA „KALENDARZA KRAKOWSKIEGO“ Z R. 1494.

„Kalendarz Krakowski powstał w r. 1474 i stał się pierwszym na świecie wzorem dla wszystkich wydawnictw kalendarzowych. Dlatego też słusznie „Kalendarz Krakowski“ należy uważać za pierwowzór wydawnictw perjodycznych, które pojawiły się w 200 lat później.

WINIETĘ TYTUŁOWĄ ZAPROJEKTOWAŁ ART.-MAL. ALFRED ŻMUDA. — ODBITO W DRUK. „ILUSTROWANEGO KURYERA CODZIENNEGO“ W KRAKOWIE, ULICA WIELOPOLE L. 1 — POD ZARZĄDEM FELIKSA KORCZYŃSKIEGO.

Część astronomiczna i kalendarzowa.

Opracował dr Banachiewicz Tadeusz, dyr. Obserwatorjum astronom. w Krakowie.

ROK 1928.

Charakterystyka roku.

Rok 1928 jest rokiem przestępnym i ma dni 366.

Wiosna rozpoczyna się dnia 20 marca o godz. 22. — **Lato** dnia 21 czerwca o godz. 17. — **Jesień** dnia 23 września o godz. 8. — **Zima** dnia 22 grudnia o godz. 3.

Okresy roczne.

Liczba złota 10.

Przy obliczaniu terminów Świąt Wielkanocnych, wielką rolę odgrywa bieg księżyca. Dlatego połączono rok kalendarzowy Juljański z biegiem księżyca w ten sposób, że 19 latom juljańskim odpowiada 235 miesięcy księżycowych, nazwanych synodycznemi, t. j. obejmujących czas od jednego największego zbliżenia księżyca do słońca, do drugiego. Te 235 miesięcy księżycowych, składających się na 19 lat juljańskich, tworzą **cykl księżycowy**, po upływie którego fazy księżyca przypadają znowu na tesame dni miesiąca.

Lata cyklu księżycowego wyrażano liczbami od 1 do 19. Jest to tak zwana **Liczba złota.** Jako początek cyklu wzięto rok, w którym pierwszy nów przypada na dzień 23 stycznia. W chrześcijańskiej rachubie czasu takim rokiem był właśnie 1-szy rok przed Chrystusem.

Aby znaleźć Złotą liczbę, przypadającą na dany rok, dodajemy do liczby roku liczbę 1 i sumę dzielimy przez 19. Reszta, względnie jeśli jej niema, to właśnie liczba 19, jest Złotą liczbą.

Cykl słońca 5.

Obok cyklu księżycowego utworzono **cykl słoneczny**, składający się z 28 lat juljańskich, po upływie których dni tygodnia przypadają znowu na tesame dni miesiąca.

Gdyby cykl składał się tylko z lat zwyczajnych, powrót dni tygodnia na tesame dni miesiąca następowałby po 7-miu latach; jednakże przez dodanie co 4 lata jednego dnia przestępnego, początek roku przesuwa się o jeszcze jeden dzień, zatem tensam stosunek dni tygodnia do dni miesiąca powraca dopiero po 28-iu latach. Lata cyklu słonecznego oznacza się liczbami od 1—28. Jako początek cyklu przyjęto rok przestępny, rozpoczynający się od poniedziałku. Takim rokiem był rok 9-ty przed Chrystusem. Aby wyznaczyć liczbę cyklu słonecznego, postępuje się podobnie, jak przy wyznaczaniu liczby złotej, t. j. do danej daty dodaje się 9 i dzieli się przez 28.

Litera niedzielna AG.

Celem oznaczenia dni tygodnia dla wszystkich 28 lat cyklu słonecznego, oznaczano dni roku zwyczajnego siedmioma literami od A—G, przyczem dzień 1-szy stycznia oznaczono literą A, 2-gi literą B i t. d. Są to litery dzienne. Litera, na którą przypada pierwsza niedziela w roku, jest w tym roku **Literą niedzielną**, t. zn. że wszystkie dni w roku, oznaczone tą literą, są niedzielami. Ponieważ przy oznaczaniu dni literami wzięto za podstawę rok zwyczajny, przeto lata przestępne mają dwie litery niedzielne, z których pierwsza odnosi się do dnia 29 lutego, a druga do dalszej części roku. Litery niedzielne oznacza się przy pomocy gotowych tablic, ułożonych w tym celu.

Epakta VIII.

Epaktą nazywa się liczba oznaczająca każdorazowy wiek księżyca w dniu 22 marca. Na każdy rok przypada inna epakta, która powtarza się w cyklu 19 lat, odpowiadającym cyklowi księżycowemu i oznaczającej go liczbie złotej. Ponieważ rok księżycowy jest krótszy od roku słonecznego o 11 dni, przeto epakta danego roku w stosunku do epakty roku poprzedniego jest o 11 większa. Epaktę oblicza się w ten sposób, że do epakty z roku poprzedniego dodaje się liczbę 11. Jeżeli wypadnie suma większa od 30, to odejmuje się od niej 30, t. j. ilość dni tworzących pełny miesiąc księżycowy, a reszta jest szukaną epaktą. Natomiast do epakty ostatniego 19-go roku dodajemy liczbę 12, aby w ten sposób przejść do początku cyklu.

Zaćmienia słońca i księżyca w r. 1928.

Na rok 1928 przypada **5 zaćmień:** trzy zaćmienia słońca i dwa zaćmienia księżyca. Ze zjawisk tych w Polsce widzialne będzie tylko jedno, mianowicie cząstkowe zaćmienie słońca w dniu 12 listopada.

1. **Całkowite zaćmienie słońca** 19 maja, w Polsce niewidoczne, widzialne będzie tylko na południowej półkuli naszego globu. Jako częściowe zaćmienie to będzie widoczne na południowym cyplu Ameryki Południowej, w południowej części Oceanu Atlantyckiego, na południu Afryki, - Madagaskarze i w południowo-zachodniej części Oceanu Indyjskiego. Całkowitem zaćmienie to będzie tylko w okolicach antarktycznych.

2. **Całkowite zaćmienie księżyca** 3 czerwca, w Polsce niewidoczne, widzialne będzie głównie na Oceanie Spokojnym i w Australji. Środek zaćmienia o godzinie 13, w czasie, kiedy u nas księżyc przebywa pod poziomem, a świeci słońce (za dnia).

3. **Cząstkowe zaćmienie słońca** 17 czerwca, w Polsce niewidoczne, będzie wogóle bardzo drobne, gdyż obejmie w maksimum tylko 1/28 średnicy słońca, widzialne zaś będzie na dalekiej północy Eurazji.

4. **Cząstkowe zaćmienie słońca** 12 listopada będzie widzialne w Polsce w godzinach przedpołudniowych. Początek zaćmienia o godzinie 8.38, największa faza o godz.

9.48, koniec zaś o godzinie 11.02 przed południem. (Momenty te podano według czasu środkowo-europejskiego dla Krakowa i okręgu krakowskiego). Podczas największego zaćmienia zakryte będą 37/100 średnicy tarczy słońca. Zaćmienie to będzie widoczne również w całej Europie, z wyjątkiem Hiszpanji, w północno-wschodniej części Afryki, oraz w Azji, z wyjątkiem jej obszarów wschodnich. W miejscowościach, gdzie zaćmienie będzie największe, wielkość jego osiągnie 81/100, w jednostkach średnicy tarczy słońca.

5. **Całkowite zaćmienie księżyca,** 27 listopada, w Polsce widoczne nie będzie, przypadając po zachodzie księżyca (w dzień). Środek zaćmienia o godzinie 10.01.

Widzialność planet w r. 1928.

MERKURY, najbliższa słońca planeta, pospolicie zatopiona w blaskach zórz rannych i wieczornych, niekiedy tylko pojawiająca się wśród nich na pewien czas przed wschodem lub po zachodzie słońca, widoczna będzie: wieczorami w końcu stycznia i w pierwszej połowie lutego (dobrze), wieczorami również w końcu maja (z trudnością), a rankami w listopadzie, zwłaszcza w środku tego miesiąca. W okresie widzialności planeta świeci na jasnem tle nieba w pobliżu poziomu, jako jasna gwiazda ze złocistym odcieniem.

WENUS na początku roku, w styczniu i lutym, świeci jako Jutrzenka, wschodząc coraz to później i zbliżając się coraz bardziej do słońca. W marcu i kwietniu planeta znika w promieniach słońca, z którem będzie w górnem złączeniu 1 lipca. W sierpniu Wenus zaczyna się powoli wyłaniać z blasków słońca i aż do końca roku ukazuje się już wieczorami, przyczem jednak warunki widzialności stają się dobre dopiero w grudniu, gdyż przedtem planeta zajmuje na niebie stanowisko niższe, niż słońce, co zmniejsza czas jej widzialności. Wogóle cały rok niebardzo sprzyja dostrzeżeniom Wenus.

MARS jest w początkach roku niewidoczny i dopiero w maju rozpoczyna się ukazywać wśród zórz porannych. Odtąd widzialność jego powoli się polepsza. Wkońcu lipca Mars zaczyna się ukazywać już przed północą, a blask jego wzrasta z powodu zbliżania się planety do ziemi. We wrześniu i październiku Mars wschodzi już wieczorami i koło północy świeci dość wysoko na niebie. Najlepiej dostrzegalny jest w grudniu, przez całą noc; w tym miesiącu, mianowicie 21 grudnia, nastąpi przeciwstawienie planety ze słońcem, przyczem już 16 grudnia Mars najwięcej zbliży się do ziemi i osiągnie największy blask. Marsa odróżnia się łatwo po czerwonawem zabarwieniu.

JOWISZ jest dobrze widoczny wieczorami w styczniu, nieco gorzej w lutym, znika zaś pośród zórz wieczornych w marcu. W kwietniu jest w złączeniu ze słońcem i niewidoczny, również niewidoczny jest jeszcze w maju, w czerwcu zaś zaczyna się ukazywać rankami, poczem widzialność planety stale się polepsza. W przeciwstawieniu ze słońcem Jowisz jest 29 października i w tym czasie widoczny jest przez całą noc. W grudniu planeta jest jeszcze widoczna do późnej nocy, przyczem widzialność jej ubywa.

SATURN na początku roku widoczny jest rankami, w kwietniu już mniej więcej od północy, zaś 6 czerwca w przeciwstawieniu ze słońcem, i świeci w tym czasie przez całą noc. Widzialność jego później ubywa, aż w listopadzie planeta ginie zupełnie wśród zórz wieczorowych. Wogóle z powodu nizkiego stanu planety na niebie, cały rok nie sprzyja dostrzeżeniom tej interesującej planety, otoczonej — jak wiadomo — pierścieniem (widocznym przez lunety).

Dni krytyczne Falba.

Przed niespełna 50-ciu laty głośnym stał się w Europie astronom niemiecki Rudolf **Falb,** który zajmując się wulkanami i trzęsieniami ziemi, wystąpił z twierdzeniem, że zjawiska te zależne są w znacznej mierze od siły przyciągania księżyca i słońca, że potęgują się przez współdziałanie tych sił, przy odpowiedniej konfiguracji przestrzennej słońca i księżyca, że zatem można przewidzieć terminy, w których siły wulkaniczne mogą się ujawnić w formach katastrofalnych. Terminy te określił Falb jako „dni krytyczne", dzieląc je zależnie od stopnia i siły przypuszczalnej intenzywności, na dni krytyczne I-ego, II-ego i III-ego stopnia. Wywody swoje popularyzował Falb w różnych pismach i publikacjach, ogłaszając zarazem tabele, zapowiadające przyszłe dni krytyczne.

Przepowiednie te narobiły wówczas wiele hałasu i „dniami feralnemi" Falba szeroko zajmowała się opinja publiczna. Z biegiem czasu nauka poszła w innym kierunku i o wywodach Falba zwolna zapomniano.

Wedle tez Falba główne dni krytyczne w r 1928 byłyby następujące: 20 kwiecień, 19 maj, 27 listopad, 26 grudzień

Święta katolickie w Polsce urzędowo ustalone.

Nowy Rok 1 stycznia.
Trzech Króli 6 stycznia.
Matki Boskiej Gromnicznej 2 lutego.
Wielkanoc (święto ruchome).
Poniedziałek Wielkanocny.
Wniebowstąpienie (ruchome).
Zielone Świątki (ruchome).
2-gi dzień Zielonych Świąt.
Boże Ciało (ruchome).
Św. Piotra i Pawła 29 czerwca.
Wniebowzięcie 15 sierpnia.
WW. Świętych 1 listopada.
Niepokalane Poczęcie 8 grudnia.
Boże Narodzenie 25 grudnia.
Św. Szczepana 26 grudnia.

Święto państwowe przypada na dzień 3-go maja.

Święta ruchome.

Niedziela Starozapustna 5 lutego.
Popielec 22 lutego.
Wielkanoc 8 kwietnia.
Wniebowstąpienie 17 maja.
Zielone Święta 27 maja
Boże Ciało 7 czerwca.
Najśw. Serca Jezusa 15 czerwca.
Niedziela I-sza Adwentu 2 grudnia.

Dni postne.

Post ścisły oraz wstrzymanie się od potraw mięsnych obowiązuje w piątki i soboty Wielkiego Postu, w Suche dni, w wigilje Zielonych Świąt, Wniebowzięcia N. M. P., Wszystkich Świętych i Bożego Narodzenia.

Pozatem obowiązują następujące normy:

W Wielką Sobotę od godz. 12 w południe niema już żadnego postu. We wszystkie inne dni Wielkiego Postu, z wyjątkiem niedziel, obowiązuje tylko post ścisły, t. j. w te dni wolno wszystkim używać potraw mięsnych raz na dzień.

We wszystkie *piątki* w roku obowiązuje *tylko wstrzymanie się od potraw mięsnych.* Za takie potrawy uważa się tylko rosół i mięso, natomiast wszelkie przyprawy i omasty pochodzenia zwierzęcego, więc nietylko masło i jaja, ale także smalec, słonina i sadło, mogą być jako przyprawy używane we wszystkie dni postne całego roku.

Uroczyste święta poza Wielkim Postem, znoszą obowiązek postu i wstrzymania się od mięsa w dni, na które przypadają. Także we wigilje z postem, o ile przypadają na niedziele, niema obowiązku postu.

Suche dni 29 lutego, 2 i 3 marca. 30 maja, 1 i 2 czerwca 19, 21, 22 września. 19, 21, 22 grudnia.

Suche dni w kalendarzu starym podane są przy świętach ruskich.

Święta grecko-katolickie.

	Stary styl	Nowy styl
Narodzenie Jezusa Chr.	25 grudnia	7 stycznia
Sobór Przecz Bogar.	26 „	8 „
Stefana Męcz.	27 „	9 „
Obryz. Hosp.	1 stycznia	14 „
Objawienie Pańskie	6 „	19 „
Trzech Świat.	30 „	12 lutego
Strytenje Hosp.	2 lutego	15 „
Niedz. Mięsopustna	6 „	19 „
Suche dni	23, 25, 26 lut.	7, 9 i 10 marca
Zwiast. Przecz. Dziew.	25 marca	7 kwietnia
Piątek Wielki	31 „	13 „
Wielkanoc	2 kwietnia	15 „
Poniedziałek Świąt	3 „	16 „
Wtorek Świąt.	4 „	17 „
Wniebowstąpienie	11 maja	24 maja
Zesłanie Ducha Św.	21 „	3 czerwca

	Stary styl	Nowy styl
Trójcy Przenajświętszej	22 maja	4 czerwca
Suche dni	24, 26, 27 maja	6, 8 i 9 czerwca
Boże Ciało	1 czerwca	14 czerwca
Nar. Św. Jana Chrz.	24 „	7 lipca
Piotra i Pawła	29 „	12 „
Przemienienie Pańskie	6 sierpnia	19 sierpnia
Zaśnięcie N. M. P.	15 „	28 „
Narodzenie N. M. P.	8 września	21 września
Podwyższ. Św. Krzyża	14 „	27 „
Suche dni	20, 22, 23 wrz.	3, 5 i 6 paźdz.
Dymytra	26 paźdz.	8 listopada
Sob. Mich. Arch.	8 listop.	21 listopada
Wowed. Bogarodzicy	21 „	4 grudnia
Mikołaja	6 grudnia	19 „
Niepokal. Pocz. N. M. P.	9 „	22 „

Święta mahometańskie.

Mahomet zostaje prorokiem	21 stycznia
Noc wniebowstąpienia	22 „
Narodziny Husseina	26 „
Noc sprawdzania	7 lutego
Abraham dostaje księgę	24 „
Zesłanie koranu	25 „
Tora zstępuje z nieba	28 „
Zesłanie ewangelji	10 marca
Porażka pod Wiedniem	12 „
Noc wszechpotęgi	19 „
Wielki Bajram	23, 24, i 25 marca
Śmierć Hamsy	29 marca
Bitwa pod Ohud	7 kwietnia
Obietnica postu Mojżeszowego	21 „
Siedmiu śpiących	24 „
Abraham wznosi Kaabę	25 „
Przejście Mojżesza przez Nil	27 „
Objawienie głosu Pańskiego	28 maja
Dzień ofiar (mały Bajram)	30 „
Święto pokoju	11 czerwca
Oddanie pierścienia Ali	14 „
Zamordowanie Husseina	29 „
Nowy Rok 1347	20 „

Jerozolima zostaje Kiblą	5 lipca
Święto trąb	17 sierpnia
Medyna zostaje stolicą	25 „
Święta noc	28 „
Urodziny Mahometa	29 „
Śmierć Mahometa	9 września
Narodziny Ali	23 października
Śmierć Ali	30 „
Wzięcie Konstantynopola	4 listopada
Gabrjel ukazuje się prorokowi	15 „
Narodziny Ebubekra	23 „
Narodziny Fatimy	4 grudnia
Budowa arki Noego	14 „
Noc tajemnic	17 „

DNI SZCZĘŚLIWE:

6, 7, 8 stycznia; 5, 6, 7 lutego; 5, 6, 7 marca; 4, 5, 6 kwietnia; 3, 4, 5 maja; 2, 3, 4 czerwca; 2, 3, 4 lipca; 1, 2, 3 września; 30, 31 sierpnia i 1 września; 29, 30 września i 1 października; 28, 29 i 30 października; 27, 28, 29 listopada; 26, 27, 28 grudnia.

Ramadan (miesiąc postu) zaczyna się 22 lutego.

Święta żydowskie.

6 stycznia	14 *Adar Purim*
5 kwietnia	15 *Nisan, I. św. Paschy*
6 „	16 *Nisan, II. św. Paschy*
11 „	21 *Nisan, 7-me św. Paschy*
12 „	22 *Nisan, koniec Paschy*
25 maja	6 *Siwan, Ziel. Święta*
26 „	7 *Siwan Ziel. Święta*
26 lipca	9 *Ab. Zburzenie świątyni*
15 września	1 *Tischri, Nowy Rok 5689*

16 września	2 *Tischri, Nowy Rok*
24 „	10 *Tischri Św. Pojedn. (Sądny Dzień)*
29 „	15 *Tischri I. św. Kuczek*
30 „	16 *Tischri II. św. Kuczek*
5 października	21 *Tischri Św. palmowe*
6 „	22 *Tischri Koniec Kuczek*
7 „	23 *Tischri Radość z prawa*
8 grudnia	25 *Kislew. Pośw. świątyni*

Ważniejsze daty z dziejów cywilizacji.

Od wprowadzenia *chrześcijaństwa* w Polsce upłynęło lat 962; od *wynalazku prochu* 598; od wynalazku *sztuki drukarskiej* 488; od *odkrycia Ameryki* 436; od wprowadzenia obecnego *(gregorjańsk.) kalendarza* 348; od wynalezienia *lunety* 319; od wynalezienia *zegarów wahadłowych 271;* od wprowadzenia *ołówków* w handlu 233; od wynalazku *maszyny parowej* 230; od zbudowania *fortepjanu* 207; od wynalezienia *gromochronu* 176; od wynalezienia *balonu* 145; od zaprowadzenia *szczepienia ospy* 132; od zbudowania *parowca* 116; od wybudowania *pierwszej kolei żelaznej* 103; od pierwszego *telegrafu elektrycznego* 95; od wynalezienia *pierwszej maszyny do szycia* 83; od wynalazku *telefonu* 67; od wynalazku *fonografu* 51; od wprowadzenia *kolei elektrycznej* 49; od wynalazku *telegrafu bez drutu* 35; od wynalazku *łodzi podwodnej* 35; od odkrycia *promieni Roentgena* 33; od wynalazku *aeroplanów 26;* od wynalazku *karabinu maszynowego* 25.

STYCZEŃ

staropolski *Ledzień* — maloruski *Siczeń* — rosyjski *Henwar* lub *Janwar*
staroruski *Siczeń* — czeski *Ledeń* — chorwacki *Sieczeń*

31 dni

Przysłowia i wróżby na styczeń:

Nowy Rok pogodny
Zbiór będzie dorodny.

Trzej Królowie pod szopę,
Przybyło dnia na kurzą stopę.

W dzień świętej Pryski
Mróz zaziera do miski.

Gdy w styczniu deszcz leje,
Złe robi nadzieje.

Gdy w styczniu niebo
Grzmotem się głosi,
Na Wschodzie ludzi
Śmierć w tym roku kosi.

Kiedy w styczniu rośnie trawa,
Licha w lato jest postawa.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Wodnika dnia 21 stycznia.

Agnieszka łaskawa
Puszcza skowronka z rękawa.

Na święty Wincenty
Szczypie mróz w pięty.

Kiedy styczeń najostrzejszy,
Tedy roczek najpłodniejszy.

Kto się w styczniu rodzi,
Temu gadzina nie szkodzi.

Gdy Królowie w szopie —
A dzień się zachmurzy,
Siedź w chałupie, chłopie —
Do Gromnicy wzburzy.

Na świętego Ludwika
Na grudzie koń utyka.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	N.	**Nowy Rok**	Mieczysław	**Nowy Rok**	19 Hrud. 1927	7·39	15·48	12·09	0·16
2	P.	*Im. Jezus.* Makarego	Strzeżysław	Abla i Seta	20 Ihnatyja J.	7·39	15·49	12·30	1·37
3	W.	Genowefy, Izaaka	Włościmiła	Enocha	21 Juljanji	7·39	15·50	12·55	3·00
4	Ś.	Eugenjusza, Izabeli	Dobromir	Izabelli	22 Anastazja	7·39	15·51	13·25	4·23
5	C.	*Wig. 3 Kr.* Telesfora m.	Włościbór	Szymona	23 10 Mucz.	7·38	15·52	14·04	5·45
6	**P.**	**Trzech Króli**	Bojomir	**Epifanji**	24 Wihylja	7·38	15·53	14·55	6·59
7	S.	Lucjana m. (pełnia)	Swiatosław	Izydora	25 **Rożd. I. C.**	7·38	15·54	15·58	8·03
8	**N.**	**1 po 3 Kr.** Seweryna	Mścibój	Erharda	26 **Sob. Pr. B.**	7·38	15·56	17·09	8·51
9	P.	Juljana i Baz.	Władymir	Marcjany	27 **Stefana**	7·37	15·57	18·23	9·28
10	W.	Jana Dobr., Florjana	Dobrosław	Pawła	28 2 tys. m.	7·37	15·58	19·37	9·57
11	Ś.	Hygina, Matyldy	Krzesimir	Matyldy	29 SS. Mł. ub.	7·36	15·59	20·49	10·18
12	C.	Ernesta, Arkadjusza	Czesława	Reinholda	30 Anysji	7·36	16·01	21·58	10·37
13	P.	Leonciusza, Weroniki	Bogumir	Hilarego	31 Melanji	7·35	16·02	23·05	10·53
14	S.	Hilarego, Fel. (ost. kw.)	Radagast	Feliksa	1 **Sicz. 1928**	7·35	16·04	—	11·09
15	**N.**	**2 po 3 Kr.** Pawła p.	Damosław	Maura	2 Sylwestra	7·34	16·05	0·12	11·24
16	P.	Marcelego pap.	Władzimir	Marcelego	3 Małachja	7·33	16·06	1·18	11·42
17	W.	Antoniego op.	Rościsław	Antoniego	4 Sob. 70 ap.	7·32	16·08	2·25	12·02
18	S	Stolicy św. Piotra	Jaropełk	Pryski	5 Fteopem.	7·32	16·09	3·33	12·27
19	C.	Marjusza, Henryka	Rodzisław	Sary	6 **Boh. Hos.**	7·31	16·11	4·41	12·59
20	P.	Fabjana i Sebastjana	Przedzisław	Fabjana i Sebast.	7 Joana Krest.	7·30	16·13	5·46	13·40
21	S.	Agnieszki pan. m.	Jarosław	Agnieszki	8 Jurja	7·29	16·14	6·45	14·31
22	**N.**	**3 po 3 Kr.** Winc. (nów)	Witosław	Wincentego	9 Poljekta	7·28	16·16	7·35	15·36
23	P	*Zaśl. NI·M.* Raimunda	Warcisława	Emerencji	10 Hryhorja	7·27	16·17	8·16	16·48
24	W	Tymoteusza b. m.	Chwalibóg	Tymoteusza	11 Fteodota	7·26	16·19	8·48	18·16
25	S.	Nawrócenie św. Pawła	Miłosz	Nawróc. Pawła	12 Tatjany m.	7·25	16·20	9·15	19·26
26	C.	Polikarpa b. m.	Skarbimir	Polikarpa	13 Jermyła	7·23	16·22	9·37	20·46
27	P.	Iana Chryzostoma	Przybysław	Jana Złotoustego	14 Zacheja	7·22	16·24	9·56	22·06
28	S.	Walerego i Jul.	Boisław	Karola W.	15 Pawła	7·21	16·25	10·15	23·26
29	**N.**	**4 po 3 Kr.** Franc. (pierw. kw.)	Zdzisław	Walerego	16 Petra Wer.	7·20	16·27	10·35	—
30	P	Martyny, Hiacentego	Dobrogniewa	Adelajdy	17 Antonja	7·18	16·29	10·58	0·47
31	W.	Piotra z Nol., Marceli	Spitogniew	Wirg.	18 Aftanasja	7·17	16·30	11·25	2·08

Ze stuletniego kalendarza: Zimno trwa aż do 30 stycznia, w którym to dniu zelżeje i wietrzno.

Jan Zamoyski pod Byczyną.

Obraz Jana Matejki.

Zwycięstwo Jana Zamoyskiego pod Byczyną na Śląsku Opolskim dnia 25 stycznia 1588 r. nad austrjackim arcyksięciem Maksymiljanem, zabiegającym o koronę polską po śmierci Batorego.

Kalendarzyk historyczny na Styczeń.

1. *1803.* Wysłanie legjonistów na San Domingo.
1. *1807.* Przybycie Dąbrowskiego do Łowicza i zaprzysiężenie pospolitego ruszenia polskiego.
3. *1795.* Zawarcie traktatu rozbiorowego między Rosją a Austrją.
4. *1797.* Napoleon poleca Dąbrowskiego lombardzkiemu kogresowi stanu.
5. *1796.* Austrjacy zajmują Kraków.
6. *1573.* Zwołanie pierwszego sejmu konwokacyjnego.
7. *1429.* Zjazd Jagiełły, Witolda i Zygmunta węgierskiego w Łucku.
8. *1633.* Władysław IV przybywa pod Smoleńsk.
9. *1797.* Podpisanie konwencji między Dąbrowskim a generalną administracją Lombardji, w sprawie legjonów.
10. *1569.* Otwarcie sejmu dotyczącego Unji Lubelskiej.
12. *1831.* Wojska moskiewskie wkraczają do Królestwa Polskiego.
13. *1793.* Prusacy wkraczają do Polski.
14. *1807.* Utworzenie tymczasowego rządu w oswobodzonej Warszawie.
15. *1863.* Początek „branki" w Warszawie.
16. *1832.* Mikołaj I znosi konstytucję Królestwa Polskiego.
17. *1649.* Koronacja Jana Kazimierza.
18. *1831.* Chłopicki składa dyktaturę w ręce sejmu.
19. *1831.* Zebranie sejmu permanentnego.
19. *1846.* Początek rzezi w Galicji.
20. *1797.* Ogłoszenie odezwy Dąbrowskiego do Polaków.
20. *1320.* Koronacja Władysława Łokietka.
21. *1633.* Jerzy, książę brandenburski, składa hołd Władysławowi IV.
22. *1863.* Wybuch powstania.
23. *1440.* Węgrzy oddają koronę królowi Władysławowi Warneńczykowi.
23. *1793.* Zawarcie konwencji prusko-rosyjskiej o drugi rozbiór Polski.
25. *1588.* Zwycięstwo Zamoyskiego pod Byczyną.
25. *1610.* Zwycięstwo Chodkiewicza nad Moskwą pod Ulą.
25. *1831.* Sejm detronizuje Mikołaja I.
26. *1507.* Koronacja Zygmunta Starego.
28. *1819.* Zgon Kilińskiego.
29. *1831.* Sejm ustanawia Rząd narodowy.
30. *1667.* Traktat Andruszowski z Moskwą.
31. *1610.* Poselstwo moskiewskie pod Smoleńskiem zaprasza Władysława IV na tron carski.
31. *1816.* Otwarcie 1-go Sejmu Rzplitej krakowskiej.

LUTY

staropolski *Luty* — małoruski *Lyi* — rosyjski *Fewruar* — staroruski *Kozidoroba*
czeski *Unor* — chorwacki *Veljacza*

29 dni

Przysłowia i wróżby na luty:

Gdy na Gromnice roztaje,
Rzadkie będą urodzaje,
Gdy mróz w lutym ostro trzyma
Wtedy jest niedługa zima.

Gdy św. Maciej
Lodu nie stopi,
Długo jeszcze w ręce
Chuchać będą chłopi.

Gdy ciepło w lutym
Zimno w marcu bywa,
Długo trwa zima,
To jest niewątpliwa.

Na dzień św. Doroty
Ma być śnieg pod płoty.

W Gromnicę niedźwiedź budę
rozwala gdy mroźna pogoda,
gdy odwilż, poprawia ją.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Ryb dnia 19 lutego.

W lutym gdy zagrzmi
Od wschodniego boku,
Burze i wiatry
Walne są w tym roku.

Gdy w Mięsopusty
Zwroty lub śniegi panują,
Wina mało i chleba
Mało obiecują.

Gdy na Gromnicę
Woda z dachu ciecze,
To się jeszcze zima
Długo przewlecze.

Święty Marcin zimę traci
Lub bogaci.

Jeżeli ciepło w dzień św.
Piotra, zima potrwa do
Wielkanocy.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	Ś.	Ignacego b. i m.	Zegota	Brygidy	19 Makarja	7·16	16·32	12·00	3·29
2	**C.**	**NMP. Gromniczn.**	Miłosława	**Ocz. M. P.**	20 Jewtymja	7·14	16·34	12·45	4·44
3	P.	Błażeja b. i m.	Ścibór	Błażeja	21 Maksyma	7·13	16·36	13·41	5·50
4	S.	Weroniki p., Andrzeja	Witosława	Weroniki	22 Tymofteja	7·12	16·37	14·48	6·43
5	**N.**	**Starozap.** Agaty	Dobrochna	Agaty	23 Klymenta	7·10	16·39	16·01	7·24
6	P.	Romualda op., Doroty	Bogdana	Doroty	24 Ksenji	7·08	16·41	17·15	7·55
7	W.	Tytusa b., Romualda	Sulisłam bł.	Ryszarda	25 Hrybora	7·07	16·42	18·29	8·17
8	Ś.	Jana z Matty	Gniewomir	Salomona	26 Ksenofonta	7·05	16·44	19·40	8·40
9	C.	Apolonji panny i m.	Gorysław	Apolonji	27 Joana Zł.	7·04	16·46	20·48	8·57
10	P.	Scholastyki panny	Tomiła bł.	Gabrjela	28 Jefrema	7·02	16.48	21·56	9·13
11	S.	Objawienie N. M. P.	Świętochna	Eufrozyny	29 Ihnatja	7·00	16·49	23·02	9·28
12	**N.**	**Mięsop.** Modesta m.	Radosta	Eulalji	30 **Tr. Swiat.**	6·58	16·51	—	9·45
13	P.	Grzegorza II., Kat.	Lesław	Kastora	31 Kyra i Joan.	6·57	16·53	0·09	10·04
14	W.	Walentego kapł. męcz.	Niemira	Walentego	1 Lutyj Tryf	6·55	16·54	1·16	10·26
15	Ś.	Faustyny męczennicz.	Szczesław	Faustyna	2 **Stryt. H.**	6·53	16·56	2·24	10·55
16	C.	Juljanny panny i m.	Przesława	Juljany	3 Symeona	6·51	16·58	3·31	11·30
17	P.	Aleksego, Juljana K.	Swiętoród	Konstantego	4 Isydora	6·50	17·00	4·32	12·16
18	S.	Symeona bisk. i męcz.	Wielosława	Zuzanny	5 Ahaftji	6·48	17·01	5·26	13·16
19	**N.**	**Zapustna.** Konrada	Ścisław	Gabina	6 Wukoły	6·46	17·03	6·11	14·25
20	P.	Leona bp.	Lubomił	Eucharjusza	7 Partenja	6·44	17·05	6·47	15·43
21	W.	Fortunata, Feliksa	Onosława	Eleonory	8 Fteodora	6·42	17·06	7·16	17·04
22	Ś.	*Popielec*	Wracisław	Pop. Kat. Piotra	9 Nikofora	6·40	17·08	7·40	18·27
23	C.	Kat. ś. Piotra Damj.	Przedzisława	Seweryna	10 Charlamp.	6·38	17·10	8·00	19·49
24	P.	Piotra D. i Florjana	Bogusz	Macieja	11 Własyja	6·36	17·12	8·20	21·12
25	S.	Macieja apostoła	Sławobój	Wiktora	12 Mełytyja	6·34	17·13	8·40	22·35
26	**N.**	**Wstępna.** Zygfr. b.	Mirosław	Bogumiła	13 Martynjana	6·32	17·15	9·02	22·58
27	P.	Aleksandra b., Wikt.	Luborod	Leandra	14 Auksentja	6·30	17·17	9·28	—
28	W.	Juljana i Leandra	Tworzymir	Romana	15 Onysyma	6·28	17·18	9·59	1·19
29	Ś.	*Such.* Romana opata	Chwalibog	Teof. i tow.	16 Pamfyły	6·26	17·20	10·41	2·36

Ze stuletniego kalendarza: 1 pochmurno i odwilż, od 3 do 6 pochmurno i zimno, 13 deszcz, 16 śnieg i mróz.

Chrzest Litwy.

Obraz Jana Matejki.

Dziejowa misja cywilizacyjna Polski w XIV wieku na Litwie.

Kalendarzyk historyczny na Luty:

1. 1856. Nominacja Gorczakowa namiestnikiem.
1. 1717. Sejm „niemy" w Warszawie.
2. 1675. Koronacja Jana III. w Warszawie.
2. 1421. Czesi ofiarowują tron Władysławowi Jagielle.
3. 1772. Zajęcie Zamku Wawelskiego przez konfederatów barskich pod wodzą Choisiego.
4. 1330. Sąd na Krzyżaków w Inowrocławiu.
4. 1633. Władysław IV. wjeżdża do Krakowa na koronację.
4. 1633. Pogrzeb Zygmunta III.
5. 1831. Dybicz wkracza z wojskiem moskiewskiem do Królestwa Polskiego.
6. 1296. Zabójstwo króla Przemysława w Rogoźnie.
7. 1633. Koronacja Władysława IV.
8. 1863. Bitwa pod Węgrowem.
8. 1807. Bitwa pod pruską Iławą.
8. 1863. Tajna konwencja Prus z Rosją celem stłumienia powstania polskiego.
9. 1454. Ślub Kazimierza Jagiellończyka z Elżbietą Austrjaczką.
10. 1564. Pożar Jasnej Góry.
11. 1798. Śmierć Stanisława Augusta.
12. 1386. Wjazd Jagiełły do Krakowa.
12. 1846. Aresztowanie Mierosławskiego.
13. 1609. Chodkiewicz odbiera Szwedom Parnawę.
13. 1831. Pierwsze starcia z armją rosyjską nad Liwcem.
14. 1386. Chrzest Jagiełły w Krakowie.
15. 1574. Pogrzeb Zygmunta Augusta.
15. 1831. Zwycięstwo Dwernickiego pod Stoczkiem.
16. 1758. Urodziny Juljana Niemcewicza.
17. 1387. Chrzest Litwy.
17. 1386. Jagiełło poślubia Jadwigę.
17. 1831. Dywizja Skrzyneckiego walczy pod Dobrem.
18. 1574. Wjazd Henryka Walezego do Krakowa.
18. 1836. Zajęcie Krakowa przez Austrjaków.
19. 1831. Bitwa pod Wawrem.
19. 1472. Urodziny Mikołaja Kopernika.
21. 1803. Ponowny wyjazd legjonistów na San Domingo.
21. 1846. Wybuch powstania w Krakowie.
21. 1846. Potyczka pod Narajowem.
22. 1846. Ustąpienie Austrjaków z Krakowa.
23. 1807. Zajęcie Tczewa przez Dąbrowskiego.
23. 1859. Zgon Zygmunta Krasińskiego.
24. 1831. Bitwa pod Białołęką.
24. 1863. Bitwa pod Małogoszczą.
24. 1804. Dekret Napoleona w sprawie dalszego kompletowania Legjonów.
25. 1493. Koronacja Anny Cylejskiej, drugiej żony Jagiełły.
25. 1831. Bitwa pod Grochowem.
25. 1861. Wielka manifestacja w Warszawie.
26. 1831. Powołanie Skrzyneckiego na wodza naczelnego.
27. 1839. Stracenie Szymona Konarskiego.
27. 1861. Śmierć pięciu na Krakowskiem Przedmieściu w Warszawie.
27. 1864. Ponowne ogłoszenie przez Austrjaków stanu oblężenia w Krakowie i Galicji.
28. 1812. Zgon X. Hugona Kołłątaja.
28. 1768. Zawiązanie konfederacji w Barze.

MARZEC

staropolski *Każidroga* — małoruski *Berezezoł* — rosyjski *Mart* — staroruski *Mart* — czeski *Brezeń* — chorwacki *Ożujak*

31 dni

Przysłowia i wróżby na marzec:

Czterdziestu Męczenników jakich,
Czterdzieści dni po nich takich.

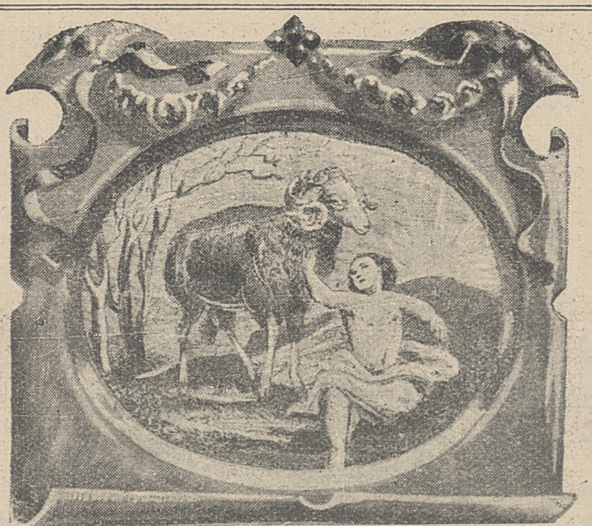
Na świętego Grzegorza
Idą rzeki do morza,

Suchy marzec, mokry maj,
Będzie żyto gdyby gaj.

Suchy marzec, maj niechłodny
Kwiecień mokry rok niegłodny.

Gdy na św. Józef bociek przybędzie,
To już śniegu nie będzie.

Na święty Kazimierz
Już nie zmarzniesz.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Barana dnia 21 marca.

Benedykt w pole z grochem,
Wojciech z owsem jedzie,
Stanisław z lnem,
Filip tatarkę wywiedzie.

Oblubieniec pogodny
Rok będzie urodny.

Jakie Zwiastowanie
Takie Zmartwychwstanie.

Ostatni wtorek jaki,
Post cały pewno taki.

Gdy w ostatki jest dzień gładki
Dobre rolnikom nowiny,
Jakby lasy oziminy.

Marzec zielony —
Niedobre plony.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	C.	Albina b.	Budzisław	Albina	17 Fteodora	6·24	17·22	11·33	3·44
2	P.	*Such.* Heleny wdowy	Radosława	Symplicjusza	18 Lwa pap.	6·22	17·23	12·36	4·40
3	S.	*Such.* Kunegundy ces.	Sławomiła	Kunegundy	19 Archippa	6·20	17·25	13·45	5·24
4	**N.**	**Sucha.** Kazimierza w.	Kazimir	Adrjana	20 Lwa ep.	6·18	17·27	14·59	5·57
5	P.	Hadrjana m., Geraz.	Pakosław	Fryderyka	21 Tymoft.	6·16	17·28	16·12	6·24
6	W.	Marcjana bisk. i m.	Wojsław	Frydolina	22 Euchenji	6·14	17·30	17·24	6·44
7	Ś.	Tomasza z Akw.	Bogowid bł.	Felicji i Perpetui	23 Polykarpa	6·12	17·31	18·34	7·02
8	C.	Wincentego K., Jana	Miłogost	Filemona	24 O. Hł. J.	6·10	17·33	19·41	7·18
9	P	Franciszki wdowy Rz.	Mścisława bł.	Prudencjusza	25 Tarasa ar.	6·08	17·35	20·48	7·33
10	S.	40 Męczenników	Bożosław	Aleksandra	26 Porfirja	6·05	17·36	21.56	7·49
11	**N.**	**Głucha.** Konstantyn.	Ludosława	Rozyny	27 Prokopja	6·03	17·38	23·03	8·07
12	P.	Grzegorza W. papieża	Swiatosz	Grzegorza W.	28 Wasylyja	6·01	17·40	—	8·27
13	W.	Krystyny panny i m.	Niecisław	Ernesta	29 Kasjana	5·59	17·41	0·10	8·53
14	Ś.	Matyldy, Leona b.	Bożenna	Matyldy	1 Berezeń	5·57	17·43	1·17	9·24
15	C.	Klemensa Dworzaka	Długomił	Krzysztofa	2 Fteodora	5·55	17·44	2·20	10·05
16	P.	Abrahama pust., Cyrj.	Ojcosław	Cyrjaka	3 Ewtropja	5·52	17·46	3·16	10·58
17	S.	Gertrudy i Patrycjus.	Zbigniew	Gertrudy	4 Harasyma	5·50	17·48	4·04	12·02
18	**N.**	**Środopust.** Gabrjela	Pakosław	Anzelma	5 Konona	5·48	17·49	4·43	13·15
19	P.	*Józefa oblub N. M. P.*	Bogdan	Józefa	6 SS. 42 m.	5·46	17·51	5·14	14·35
20	W.	Klaudji Euf. Archippa	Polemir	Ruprechta	7 Wasylyja	5·44	17·52	5·40	15·57
21	Ś.	Benedykta opata	Błagosław	Benedykta	8 Fteotyłakta	5·42	17·53	6·02	17·22
22	C.	Katarzyny Szwedzkiej	Godysław	Kazimierza	9 SS. 40 m.	5·39	17·56	6·22	18·46
23	P.	Józefa Oriol., Wiktorji	Czcimisława	Eberharda	10 Kondrata	5·37	17·57	6·42	20·11
24	S	Gabriela arch., Tym.	Zbisław	Gabriela arch.	11 Sofronja	5·35	17·59	7·04	21·38
25	**N.**	**Czarna.** *Zwias. NMP.*	Bolesław	**Zwiast. M. P.**	12 Fteofanta	5·33	18·00	7·28	23·04
26	P	Dyzmy i Emanuela	Wieczysław	Emanuela	13 Nikofora	5·31	18·02	7·58	—
27	W.	Jana Damasc. wdow.	Świętobój	Huberta	14 Wenedykta	5·28	18·03	8·37	0·26
28	Ś.	Jana Kapistrana	Bogdal bł.	Malachjasza	15 Ahapja m.	5·26	18·05	9·27	1·39
29	C.	Wiktora i Eustachego	Krzesław	Eustachego	16 Sawyna	5·24	18·07	10·27	2·40
30	P	*Matki Boskiej Bolesn*	Szukosław	Gwidona	17 Alekseja	5·22	18·08	11·35	3·27
31	S.	Kornelii i Balbiny p.	Dobromira	Amosa	18 Kiryła	5·20	18.10	12·48	4·02

Ze stuletniego kalendarza: 6, 8 i 9 odwilż, od 13 do 15 deszcz, później cieplej z przymrozkami w nocy, 22 ciepły deszcz, 26 przejaśnia się, w końcu miesiąca zimno.

Władysław IV. pod Smoleńskiem.

Obraz Jana Matejki.

Wojska moskiewskie poddają się pod Smoleńskiem Władysławowi IV., dnia 1 marca 1634 r.

Kalendarzyk historyczny na Marzec:

1. 1456. Urodziny Władysława Jagiellończyka.
1. 1634. Wojska moskiewskie poddają się pod Smoleńskiem Władysławowi IV.
3. 1846. Zajęcie Krakowa przez wojska trzech państw zaborczych.
4. 1386. Koronacja Władysława Jagiełły.
4. 1863. Zwycięstwo Langiewicza pod Pieskową Skałą
5. 1515. Wyjazd Zygmunta Starego na zjazd wiedeński.
5. 1849. Legjon polski przeważa zwycięstwo pod Solnokiem.
5. 1569. Przywilej zatwierdzający Unię Lubelską dla Podlasia.
6. 1454. Kazimierz Jagiellończyk wciela Prusy i Pomorze do Polski.
8. 1799. Kniaziewicz składa Dyrektorjatowi zdobyte sztandary.
9. 1579. Maksymiljan austrjacki zrzeka się praw do korony polskiej.
10. 1604. Dymitr Samozwaniec na audencji u Zygmunta III na Wawelu.
10. 1863. Langiewicz zostaje dyktatorem.
11. 1039. Banicja Bolesława Śmiałego.
11. 1585. Stefan Batory staje na czele wojsk pod Rygą.
12. 1333. Śmierć Władysława Łokietka.
13. 1600. Zygmunt III. nabywa prawa do Estonji.
13. 1794. Urodziny Józefa Bema w Tarnowie.
14. 1801. Śmierć Ignacego Krasickiego.
14. 1812. Tajny artykuł przymierza Napoleona z Austrją w kwestji Królestwa Polskiego i Galicji.
15. 1848. Rozruchy w Krakowie.
16. 1329. Król czeski Jan Luksemburski odstępuje bezprawnie Krzyżakom Ziemię dobrzyńską.
17. 1832. Założenie na emigracji Towarzystwa Demokratycznego.
18. 1863. Zwycięstwo Langiewicza pod Grochowicami.
18. 1848. Rozruchy rewolucyjne we Lwowie.
19. 1863. Aresztowanie Langiewicza.
19. 1877. Śmierć Józefa Ignacego Kraszewskiego.
20. 1849. Utworzenie w Poznaniu Komitetu rewolucyjnego przez Mierosławskiego.
24. 1794. Przysięga Kościuszki w Krakowie.
25. 1831. Wybuch powstania na Litwie, Żmudzi, Ukrainie i Podolu.
26. 1421. Jagiełło otwiera sejm walny na Wawelu.
26. 1799. Legjony w walce pod Weroną i Legnano.
27. 1809. Zaszczytny udział Legjonów w bitwie pod Cindad-Rael w Hiszpanji.
27. 1861. Wielopolski zostaje naczelnikiem Rządu cywilnego.
28. 1657. Wjazd Rakoczego do Krakowa.
29. 1790. Zawarcie traktatu polsko-pruskiego.
29. 1848. Utworzenie Legjonu przez Mickiewicza.
30. 1831. Bitwa pod Wawrem.
31. 1831. Bitwa pod Wielkiemi Dębami.

KWIECIEŃ

staropolski *Łżykwiat* lub *Brzezień* — maloruski *Ćwiteń* — rosyjski *Awryl* — staroruski *Berezeń* — czeski *Dubeń* — chorwacki *Trawań*

30 dni

Przysłowia i wróżby na kwiecień:

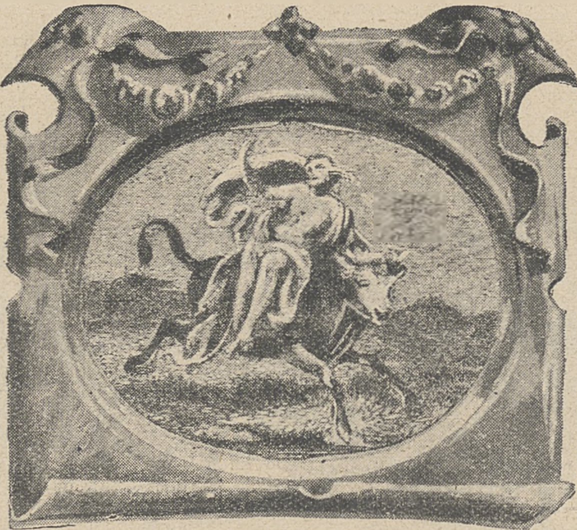
Jeśli na św. Wojciech wrony
Z żyta nie widać,
To możesz resztę paszy
Już bydełku wydać.

Kwiecień gdy suchy,
Nie daje dobrej otuchy.

Kiedy grzmi w święto Wojciecha,
Rośnie rolnikom pociecha.

Sadź ziemniaki na świętego Marka,
To będzie pod krzakiem miarka.

Gdy w końcu kwietnia
Deszcz porosi,
Błogosławieństwo polom
Przynosi.

Słonce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Byka dnia 20 kwietnia.

Jeszcze w kwietniu zimno
I na żaby i na baby
I na las,
A najwięcej na nas.

Ciepłe deszcze w kwiecień,
Rokują pogodną jesień.

Grzmot w kwietniu — dobra nowina,
Już szron roślin nie pościna.

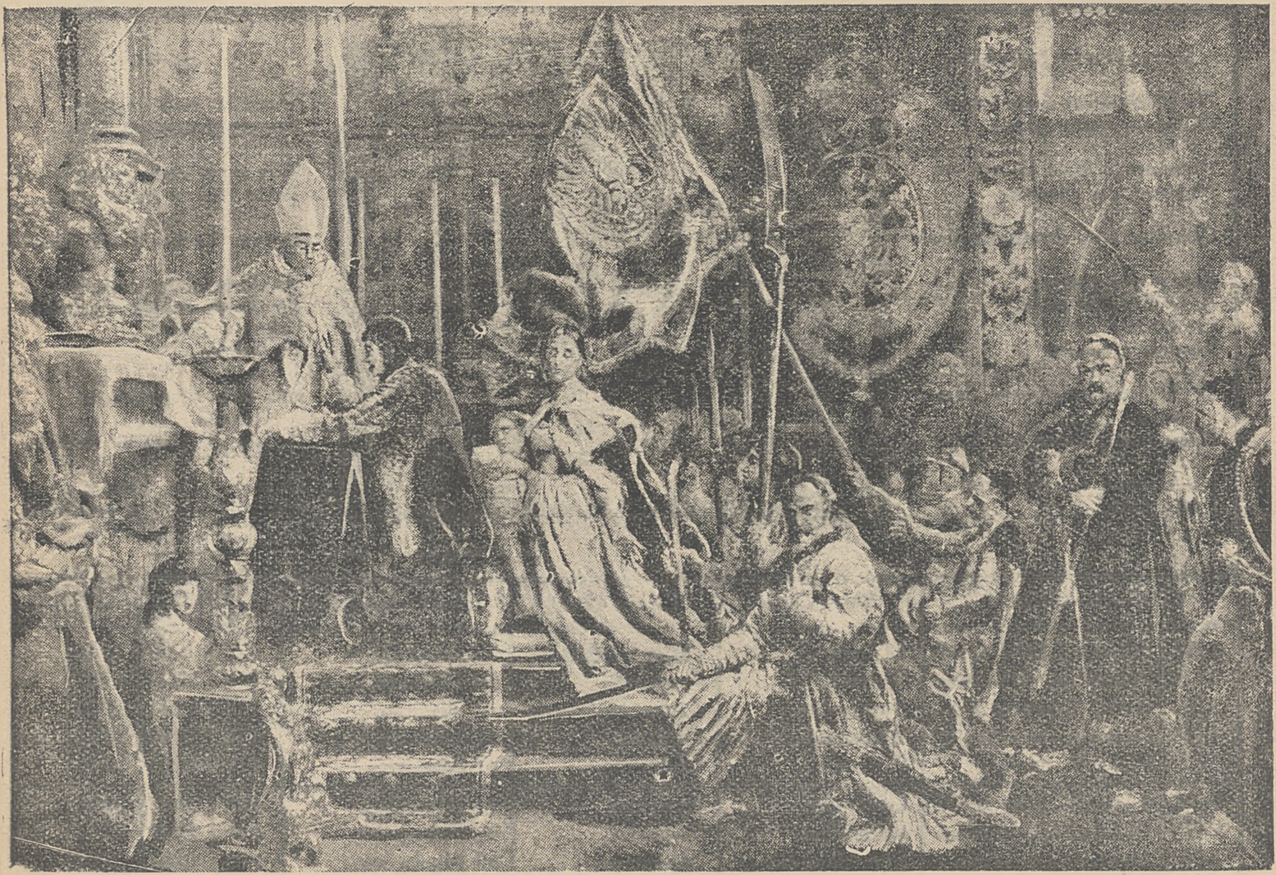
Chcesz mieć kęs płótna dobrego,
Siej len w świętego Jerzego.

Ile dni przed św. Markiem ciepło,
Tyle ciepłych po Marku uciekło.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	**N.**	**Palmowa.** Teodora	Zbigniew	Teodora	19 Chryzanta	5·18	18·11	14·01	4·30
2	P.	Franciszka i Pawła	Sudomir	Amalji	20 Irep. Otec	5·16	18·12	15·12	4·51
3	W.	Ryszarda biskupa	Mnożysław	Ryszarda	21 Jakowa	5·13	18·14	16·22	5·09
4	Ś.	Izydora bdK.	Wratysław	Ambrożego	22 Wasylja	5·11	18·16	17·30	5·24
5	C.	*Wielki Czw.* Winc.	Borzywój bł.	*W. Czwartek*	23 Nikona	5·09	18·17	18·37	5·40
6	P.	*Wielki Piątek.* Wilhm.	Świętobór bł.	*W. Piątek.* Iren.	24 Zacharja	5·07	18·19	19·44	5·55
7	S.	*Wielka Sobota.* Epif.	Przesław	*W. Sobota.* Hegez.	25 **Błah, P. B.**	5·05	18·21	20·52	6·11
8	**N.**	**Wielkanoc.** Djoniz.	Radosław	**Wielkan.** Apol.	26 Hawryły	5·03	18·22	21·59	6·31
9	**P.**	**Pon. Wielk.** Marc.	Dobrosław	**Pon. Wielk.**	27 Matrona	5·00	18·24	23·06	6·54
10	W.	Ezechjela proroka	Gorysław	Daniela	28 Hilarjona	4·58	18·25	—	7·23
11	Ś.	Leona W. papieża	Jaromir	Hermana	29 Marka	4·56	18·27	0·11	7·59
12	C.	Juljusza p., Wiktora	Lubosław	Juljusza	30 Iwana	4·54	18·28	1·09	8·46
13	P.	Hermenegilda męcz.	Przemysław	Justyna	31 **W. Piatnycia**	4·52	18·30	2·00	9·44
14	S.	Justyny męczenniczki	Myślimir	Tyburcjusza	1 Kwit Mar.	4·50	18·31	2·41	10·52
15	**N.**	**Przewodnia.** Kresc.	Wacław bł.	Olimpji	2 **Wosk. Chr.**	4·48	18·33	3·12	12·07
16	P.	Benedykta Labre.	Szerzysław	Charyzjusza	3 **Pon. Wosk.**	4·46	18·35	3·42	13·27
17	W.	Aniceta papieża	Krasisław	Rudolfa	4 **Wt. Woskr.**	4·44	18·36	4·04	14·49
18	Ś.	Apolonjusza	Gościsław	Flawjusza	5 Fteotyła	4·42	18·38	4·24	16·13
19	C.	Tymona m., Leona p.	Władymir m.	Wernera	6 Jewtychja	4·40	18·39	4·44	17·38
20	P.	Teodora w., Wikt.	Czesław	Sulpicjusza	7 Hreborja	4·38	18·41	5·04	19·07
21	S.	Anzelma bisk. d. Koś.	Drogomir	Adolara	8 Irydjona	4·36	18·42	5·27	20·36
22	**N.**	**2 po W.** Sotera m.	Strzeżymir	Sotera i Kaja	9 Jewpsychja	4·34	18·44	5·55	22·03
23	P.	Wojciecha bisk. męcz.	Wojciech św.	Albrechta	10 Terentja	4·32	18·46	6·30	23·25
24	W.	Fidelisa z S., Egberta	Jerzy św.	Jerzego	11 Antypy	4·30	18·47	7·16	—
25	Ś.	*Urocz. ś. Józefa.* Marka	Jarosław św.	Marka	12 Wasilja	4·28	18·49	8·15	0·32
26	C.	Kleta i Marcelina	Spitymir	Kleta	13 Artemona	4·26	18·50	9·23	1·26
27	P.	Piotra Kan. dK., Tert.	Bogufał	Anastazego	14 Martyna	4·24	18·52	10·36	2·06
28	S.	Pawła od Krzyża	Żywisław	Witalisa	15 Arystarha	4·22	18·53	11·50	2·35
29	**N.**	**3 po W.** Piotra m.	Sławogost	Sybilli	16 Ahapji	4·21	18·55	13·02	2·58
30	P.	Katarzyny panny	Chwalisława	Eutropjusza	17 Symeona	4·19	18·56	14·10	3·17

Ze stuletniego kalendarza: Do 15-go zimno i sucho, w środku miesiąca przymrozki, od 25 do końca ciepło, 28 burza, poczem ciepło.

Śluby Jana Kazimierza.

Obraz Jana Matejki.

Dnia 1 stycznia 1566 r. król Jan Kazimierz złożył w katedrze lwowskiej pamiętne śluby ulżenia niedoli włościaństwa

Kalendarzyk historyczny na Kwiecień:

1. 1566. Śluby Jana Kazimierza we Lwowie.
1. 1548. Śmierć Zygmunta Starego.
2. 1817. Kościuszko znosi pańszczyznę w Siechnowicach.
3. 1849. Zgon Juljusza Słowackiego.
4. 1794. Bitwa pod Racławicami.
4. 1814. Ostatni dekret Napoleona dla Polaków z nominacją W. Krasińskiego wodzem po ks. Józefie.
5. 1656. Bitwa pod Sandomierzem ze Szwedami.
5. 1799. Bohaterska śmierć jenerała Rymkiewicza w ataku na Weronę.
6. 1364. Kazimierz W. zakłada w Krakowie Akademję.
7. 1573. Sejm elekcyjny po śmierci Zygmunta Augusta.
7. 1656. Bitwa pod Warką ze Szwedami.
8. 1861. Strzały na ulicach Warszawy.
8. 1861. Rozwiązanie Tow. Rolniczego w Warszawie.
9. 1241. Bitwa pod Lignicą z Tatarami.
10. 1831. Bitwa pod Iganiami.
10. 1864. Aresztowanie Trauguta.
11. 1818. Zwłoki T. Kościuszki przybywają do Polski.
12. 1457. Krzyżacy wydają Malborg Polakom.
14. 1809. Wojska austrjackie wkraczają do Księstwa Warszawskiego.
15. 1861. Pierwszy Sejm polski w Galicji we Lwowie.
15. 1848. Zniesienie pańszczyzny.
16. 1794. Powstanie na Żmudzi.
17. 1577. Stefan Batory karze Gdańszczan.
17. 1794. Kiliński rozpoczyna powstanie w Warszawie.
18. 1791. Sejm czteroletni nadaje nowe prawa miastom.
18. 1831. Zwycięstwo Dwernickiego pod Boremlem.
18. 1884. Pogrzeb Kraszewskiego na Skałce w Krakowie.
19. 1773. Rejtan protestuje przeciw I. rozbiorowi Polski.
19. 1809. Cypr. Godebski ginie w bitwie pod Raszynem.
21. 1490. Elekcja Władysława Jagiellończyka na króla węgierskiego.
22. 1828. Ukaz cara Mikołaja I. przeciw unitom.
23. 1794. Jakób Jasiński zaczyna powstanie w Wilnie.
24. 1863. Śmierć poety Romanowskiego w bitwie pod Józefowem.
25. 1333. Koronacja Kazimierza Wielkiego.
26. 1809. Potyczki pod Radzyminem i Grochowem.
26. 1848. Napad wojsk austr. na mieszkańców Krakowa.
26. 1865. Ostatni powstaniec. ks. Brzóska, dostaje się do niewoli moskiewskiej.
27. 1796. Austrjacy obejmują rządy w Krakowie.
27. 1831. Dwernicki przekracza granicę austrjacką pod Chlebanówką i składa broń.
28. 1848. Klęska pod Miłosławiem.
30. 1632. Śmierć Zygmunta III.

MAJ

staropolski *Maj* — małoruski *Traweń* — rosyjski *Maj* — staroruski *Maj* — czeski *Kweteń* — chorwacki *Svibań*.

31 dni

Przysłowia i wróżby na maj:

Na pierwszego maja szron
Obiecuje hojny plon.

Pierwszego maja deszcz —
Nieurodzaju wieszcz.

Chłodny maj, dobry urodzaj.

Kiedy maj zimny,
A w czerwcu pada,
Gospodarz pełne
Stodoły posiada.

W Wniebowstąpienie deszcz mały,
Mało paszy przez rok cały.

Na Urbana chwile jakie
I lato takie.

Słońce wstępuje w ... znak Bliźniąt dnia 21 maja.

Wody w maju stojące
Szkodę przynoszą łące.

Gdy się w maju pszczoły roją,
Takie roje w cenie stoją.

Święta Zofija kłosy rozwija.

Na Magdaleny pogoda,
To dla pszczółek wygoda;
Gdy zaś słota,
To lichota.

Kto sieje jęczmień na Urbana,
Będzie pił piwo ze dzbana.

Deszcz na św. Florjana
Skrzynia groszem napchana.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	W.	Filipa i Jakóba apost.	Libomir	Filipa i Jakóba	18 Joana D.	4·17	18·58	15·20	3·32
2	Ś.	Zygmunta, Atanazego	Witymir	Zygmunta	19 Pafnucja	4·15	18·59	16·27	3·48
3	**C.**	**Król. Korony Pol.**	Swiętosława	Znalez. św. Krzyża	20 Teodora	4·14	19·01	17·34	4·02
4	P.	Florjana, *Zn. ś. Krz.*	Wieńczysław	Florjana	21 Januarja	4·12	19·02	18·41	4·18
5	S.	Piusa V. papieża	Gościmił	Gotharda	22 Fteodora	4·10	19·04	19·50	4·36
6	**N.**	**4 po W.** Jana w Ol.	Ludomiła	Dytrycha	23 Hteorchja	4·08	19·05	20·57	4·57
7	P.	Domiceli p., Juwenal.	Godzisław	Bogumira	24 Sawwy	4·07	19·07	22·04	5·24
8	W.	Stanisława biskupa	Stanisław św.	Stanisława	25 Marka ew.	4·05	19·08	23·04	5·57
9	Ś.	Grzegorza z Naz.	Bożoród	Joba	26 Wasyłyja	4·03	19·10	23·57	6·41
10	C.	Izydora rolnika, Ant.	Cierpimir	Wiktoryna	27 Symeona	4·02	19·11	—	7·34
11	P.	Mamerta b., Francisz.	Ludowid	Adalberta	28 Św. 9 m.	4·00	19·13	0·41	8·39
12	S.	Pankracego bisk.	Wszemir	Pankracego	29 Jasona	3·59	19·14	1·16	9·49
13	**N.**	**5 po W.** Serwacego	Cichosław	Serwacego	30 Jakowa	3·57	19·16	1·44	11·05
14	P.	*Dni krzyż.* Bonifacego	Dobiesław	Bonifacego	1 Traweń. J.	3·56	19·17	2·07	12·24
15	W.	† Zofji męczen., Jana	Strzeżysława	Zofji	2 Anastazja	3·54	19·19	2·27	13·44
16	Ś.	† Jana Nepomucena	Wiarosław	Jana Nepomucena	3 Tymofteja	3·53	19·20	2·46	15·07
17	**C.**	**Wniebowst. Pańs.**	Stabomił	**Wniebowst. P.**	4 Pełachji	3·52	19·21	3·05	16·32
18	P.	Feliksa, Wenantego	Wrzesław	Liborjusza	5 Iryny	3·50	19·23	3·26	18·00
19	S.	Piotra, Celestyna	Kresomyśl	Potencjany	6 Jowa	3·49	19·24	3·51	19·30
20	**N.**	**6 po W.** Bernardyn.	Bronimir	Anastazego	7 Sawwy m.	3·48	19·25	4·22	20·57
21	P	Julji p. i m., Wiktora	Przesława bł.	Pudensa	8 Joana Boh.	3·47	19·27	5·04	22·15
22	W.	Faustyna i Emila	Wisława bł.	Heleny	9 Isaji pr.	3·46	19·28	5·58	23·16
23	Ś.	Andrzeja i Dezyderj.	Budziwój	Dezyderjusza	10 Symeona	3·44	19·29	7·05	—
24	C.	*NMP. Wsp. w.* Joanny	Tomira	Estery	11 **Woz. Hosp.**	3·43	19·31	8·19	0·04
25	P.	Grzegorza VII. pap.	Borysława	Urbana	12 Epifanji	3·42	19·32	9·36	0·38
26	S.	*Wig.* Filipa Nereus.	Wiecymił	Bedy	13 Hlykerji	3·41	19·33	10·50	1·04
27	**N.**	**Zielone Świątki.**	Rusław	**Zesl. Ducha św.**	14 Izydora	3·40	19·34	12·02	1·24
28	**P.**	**Pon. świąt.** August.	Jaromir	**Pon. Ziel. Św.**	15 Pachomja	3·39	19·35	13·11	1·41
29	W.	Marji Magdaleny	Bogusława	Maksymiljana	16 Fteodora	3·38	19·37	14·18	1·56
30	Ś.	*Such.* Ferdynanda kr.	Szolimir	Ferdynanda	17 Andonika	3·38	19·38	15·25	2·10
31	C.	Anieli Mer., Petron.	Bożesława	Petroneli	18 Teodota	3·37	19·39	16·32	2·25

Ze stuletniego kalendarza: Ładna pogoda do 6, w którym to dniu wietrzno i chłodno, później od 8 do 18 bardzo ciepło i sucho, 25 przyjemny ciepły deszcz, później wilgotno i ciepło.

3-ci Maja.

Obraz Jana Matejki.

Ogłoszenie pamiętnej Konstytucji 3-go Maja.

Kalendarzyk historyczny na Maj:

1. 1576. Koronacja Stefana Batorego i Anny Jagiellonki.
2. 1794. Odezwa Kościuszki do obywateli.
2. 1848. Potyczka pod Wrześnią — koniec powstania.
2. 1863. Bitwa pod Birżami.
3. 1791. Uchwalenie Konstytucji 3 Maja.
3. 1798. Legjony polskie w Rzymie.
4. 1505. Król Aleksander wydaje nowe prawa.
5. 1821. Zgon Napoleona na wyspie św. Heleny.
7. 1794. Manifest Kościuszki pod Połańcem.
7. 1810. Król Saski przybywa do Krakowa.
8. 1079. Śmierć św. Stanisława biskupa.
8. 1551. Śmierć Barbary, żony Zygmunta Augusta.
9. 1794. Lud warszawski stawia szubienice Targowiczanom.
9. 1809. Wojsko Księstwa Warszawskiego wkracza do Lublina.
10. 1808. Konwencja bajońska między Napoleonem a królem Saskim.
12. 1813. Wymarsz ks. Józefa z Krakowa pod Lipsk.
12. 1831. Skrzynecki przechodzi Bug i Narew.
12. 1887. Śmierć Maryana Langiewicza.
13. 1588. Pogrzeb Stefana Batorego.
13. 1813. Moskale zajmują Kraków.
14. 1792. Targowiczanie zawiązują konfederację.
15. 1811. Zwycięskie starcia lansyerów polskich z Anglikami nad rzeką Albuhera.
15. 1815. Ustanowienie W. Ks. Poznańskiego z zapewnieniem przez króla pruskiego swobód polskiej narodowości.
15. 1863. Rozstrzelanie Zygmunta Padlewskiego przez moskali.
16. 1429. Urodziny Kazimierza Jagiellończyka.
16. 1861. Zniesienie pańszczyzny według projektu Wielopolskiego.
17. 1773. Wojska zaborcze wkraczają do Warszawy.
17. 1810. Król Saski przybywa do Warszawy.
18. 1674. Elekcya Jana Sobieskiego na króla.
18. 1802. Wysłanie Legionów na San Domingo.
18. 1809. Generał Sokolnicki i Rożniecki zajmują Sandomierz.
19. 1809. Szturm na Zamość i upadek twierdzy.
20. 1648. Śmierć Władysława IV. w Mereczu.
21. 1863. Bitwa w puszczy Łabonarskiej.
22. 1609. Zygmunt III. oblega Smoleńsk.
23. 1647. Klęska Polaków pod Żółtemi Wodami.
24. 1543. Śmierć Mikołaja Kopernika.
24. 1829. Koronacya Mikołaja I. na króla polskiego.
25. 1371. Władysław Jagiellończyk królem czeskim.
25. 1809. Generał Rożniecki zajmuje Jarosław.
26. 1813. Kapitulacja Gdańska.
26. 1831. Bitwa pod Ostrołęką.
27. 1569. Wcielenie Ziemi bracławskiej do Korony.
27. 1809. Zajęcie Lwowa przez wojska Księstwa Warszawskiego.
28. 1793. Zajęcie Gdańska przez Prusaków.
29. 1861. Śmierć Joachima Lelewela.
30. 1434. Śmierć Władysława Jagiełły w Gródku.
31. 1364. Kazimierz W. nadaje przywilej Akademii.
31. 1592. Koronacja Anny Austriaczki.

CZERWIEC

staropolski *Czerwień* lub *Kwić* — małoruski *Czerweń* — rosyjski *Junii*
staroruski *Koseń* — czeski *Czerweń* — chorwacki *Lipanj.*

30 dni

Przysłowia i wróżby **na czerwiec:**

Od świętego Medarda
Czterdzieści dni szarga.

Czerwiec stały,
Grudzień doskonały.

Gdy się święty Jan rozczuli,
To go dopiero Najświętsza
Panna utuli.

Na św. Antoni
Pierwsza się jagódka zapłoni.

Jaki dzień w Boże Ciało,
Takich dni nie będzie mało.

Jeśli św. Piotr z św. Janem
płaczą,
To przez tydzień ludzie
Słońca nie zobaczą.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Raka dnia 21 czerwca.

Kiedy Medard się rozwodni,
Będą deszcze sześć tygodni.

Ze świętą Małgorzatą
Zaczyna się lato.

Chrzest Jana w deszczowej
wodzie,
Trzyma zbiory na przeszkodzie.

Na Zielone Świątki
Najlepsze z krów wziątki.

Czerwiec temu się zieleni,
Kto do pracy się nie leni.

Czerwiec gdy zagrzmi, gdzie
zorze zachodzą,
Ryby się znacznie i obficie
zrodzą.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	P.	*Such.* Bł. Jakóba bisk.	Światopełk	Nikodema	19 Patrykja	3·36	19·40	17·40	2·43
2	S.	*Such.* Marcelina, Blan.	Ratysław	Efraima	20 Tałłaleja	3·35	19·41	18·48	3·03
3	**N.**	**1 po Św.** *Św. Trójc.*	Bratomił	**Trójcy Św.**	21 **Sosz św. D.**	3·35	19·42	19·54	3·27
4	P.	Franciszka Caraccioli	Lutomił	Karpa	22 **Pr. św. Tr.**	3·34	19·43	20·58	3·58
5	W.	Bonifacego	Dobromił	Bonifacego	23 Mychajła	3·33	19·44	21·54	4·38
6	Ś.	Norberta biskupa	Cichomił	Benignusa	24 Symeona	3·33	19·44	22·41	5·29
7	**C.**	**Boże Ciało.** Robert.	Wisław bł.	Lukrecji	25 Obr. bł. J.	3·32	19·45	23·18	6·30
8	P.	Medarda b., Seweryna	Wyszosław	Medarda	26 Karpa	3·32	19·46	23·49	7·38
9	S.	Felicjana m., Pelagji	Sławój	Prym. i Fel.	27 Fterapontа	3·31	19·47	—	8·52
10	**N.**	**2 po Św.** Małgorzaty	Bogumił św.	Onufrego	28 Wsich Św.	3·31	19·48	0·12	10·08
11	P.	Barnaby apost.	Rudomił	Barnaby	29 Teodozji	3·31	19·48	0·33	11·26
12	W.	Eschylego, Jana a s. F.	Wyszomir	Bazylego	30 Isakja	3·30	19·49	0·51	12·45
13	Ś.	Antoniego z Padwy	Chocimir	Tobjasza	31 Hermana	3·30	19·49	1·09	14·06
14	C.	Bazylego biskupa	Przedzimir bł.	Antonji	1 **Cz. N. Euch.**	3·30	19·50	1·28	15·30
15	P.	*Najśw. Serca P. Jezusa*	Witt	Wita	2 Nikifora	3·30	19·51	1·50	16·57
16	S.	Benona, Jana Fran.	Budzimir	Justyny	3 Łukiljana	3·30	19·51	2·17	18·24
17	**N.**	**3 po Św.** Adolfa	Drogomysł	Wolmara	4 Mitrofana	3·30	19·51	2·53	19·48
18	P.	Marka, Marcella	Długosław	Gerwazego	5 Dorofteja	3·30	19·52	3·40	20·59
19	W.	Gerwazego Protazego	Bożysław	Sylwerjusza	6 Wisarjona	3·30	19·52	4·43	21·55
20	Ś.	Sylwerego, Flor.	Bogna św.	Rafała	7 Teodota	3·30	19·52	5·55	22·35
21	C.	Alojzego Gonzagi	Domysław	Albanjusza	8 Teodora	3·30	19·53	7·14	23·06
22	P.	Paulina b., Flawjusza	Broniwój	Achacjusza	9 Kiryła	3·31	19·53	8·32	23·28
23	S.	Agrypiny p., Zenona	Wanda księż.	Bazylego	10 Tymoteja	3·31	19·53	9·46	23·46
24	**N.**	**4 po Św.** Jana Ch.	Janisław	Jana Chrz.	11 Warftołom.	3·31	19·53	10·58	—
25	P.	Wilhelma opata	Włastymił św.	Eulogjusza	12 Onufrja	3·31	19·53	12·06	0·03
26	W.	Jana i Pawła br.	Rozmysław	Jeremjasza	13 Akiliny	3·32	19·53	13·14	0·17
27	Ś.	Władysława króla	Władysław	Fil.	14 Jelyseja	3·32	19·53	14·21	0·32
28	C.	Leona pap., Ireneusza	Zbroisław	Leona i Józefa	15 Amosa	3·33	19·53	15·28	0·49
29	**P.**	**Piotra i Pawła ap.**	Wyszomir	**Piotra i Pawła**	16 Tychona	3·33	19·53	16·36	1·07
30	S.	Wspomnien. ś. Pawła	Cichosława	Wsp. Pawła	17 Manuiła	3·34	19·53	17·44	1·30

Ze stuletniego kalendarza: Rozpoczyna się ładną pogodą, koło 9 deszcz, później rankami mglisto do 13, następnie pogoda dżdżysta, ostatni tydzień pogodny.

Pod Beresteczkiem.

Obraz Jul. Kossaka i Brodowskiego.

Wielka trzydniowa bitwa wojsk polskich pod Janem Kazimierzem z Kozakami i Tatarami pod Beresteczkiem.

Kalendarzyk historyczny na Czerwiec:

1. 1809. Arcyksiążę Ferdynand opuszcza Warszawę.
2. 1624. Urodziny Jana Sobieskiego.
3. 1605. Śmierć Jana Zamoyskiego.
4. 1872. Zgon Stanisława Moniuszki.
5. 1569. Wcielenie Kijowszczyzny do Korony.
5. 1794. Bitwa pod Szczekocinami.
6. 1818. Śmierć Henryka Dąbrowskiego.
7. 1492. Śmierć Kazimierza Jagiellończyka.
8. 1862. Nadanie autonomji Królestwu — Wielopolski naczelnikiem Rządu Cywilnego.
9. 1807. Pokój w Tylży.
9. 1815. Kongres wiedeński uchwalił utworzenie Królestwa Polskiego.
10. 1863. Bitwa pod Ignacowem koło Gopła.
12. 1893. Pogrzeb Lenartowicza na Skałce.
13. 1611. Zdobycie Smoleńska przez Zygmunta III.
14. 1793. Otwarcie ostatniego Sejmu polskiego w Grodnie.
14. 1807. Bitwa pod Frydlandem.
15. 1794. Prusacy zajmują Kraków.
15. 1809. Wojska Polskie wkraczają do Krakowa.
17. 1471. Władysław Jagiellończyk w Krakowie przyjmuje koronę czeską.
17. 1696. Śmierć Jana III. Sobieskiego w Wilanowie.
17. 1799. Starcie Legji Dąbrowskiego nad rzeką Tidone z przednią strażą Suworowa.
17. 1863. Interwencja dyplomatyczna mocarstw w Petersburgu w sprawie polskiej.
18. 1434. Pogrzeb Władysława Jagiełły.
18. 1574. Henryk Walezy opuszcza Polskę.
18. 1792. Bitwa pod Zieleńcami.
18. i 19. 1799. Walki nad Trebbią. Zaszczytne odznaczenie się Dąbrowskiego i Chłopickiego.
19. 1205. Leszek Biały zwycięża Romana halickiego pod Zawichostem.
19. 1831. Klęska Giełguda pod Wilnem.
20. 1815. Ogłoszenie Królestwa Kongresowego.
21. 1768. Ogłoszenie Konfederacji barskiej w Krakowie.
23. 1818. Pogrzeb Kościuszki w Krakowie.
24. 1768. Rzeź humańska.
24. 1812. Przejście Niemna przez Napoleona.
25. 1447. Kazimierz Jagiellończyk wstępuje na tron.
26. 1812. Zwołanie nadzwyczajnego Sejmu w Warszawie.
26. 1862. Rozwiązanie szkoły podchorążych.
27. 1794. Zaburzenia w Warszawie.
28. 1325. Chrzest Aldony w Krakowie.
28. 1812. Napoleon wjeżdża do Wilna.
28. 1812. Druga sesja sejmu nadzwyczajnego i uchwalenie Konfederacji generalnej.
29. 1470. Władysław Jagiellończyk królem Węgier.
30. 1651. Bitwa pod Beresteczkiem.
30. 1657. Szwedzi ustępują z Krakowa.

LIPIEC

staropolski *Lipień* lub *Siennik* — małoruski *Łypeć* — rosyjski *Jułyi* — staroruski *Lipiec* — czeski *Czerwenec* — chorwacki *Srpąń*.

31 dni

Przysłowia i wróżby na lipiec:

Jaki Jakób do południa,
Taka też zima do grudnia;
Jaki Jakób po południu,
Taka też zima po grudniu.

Deszcz na Nawiedzenie Panny,
Potrwa pewno do Zuzanny.

Na świętego Prokopa
Szykuj plecy do snopa.
Źle na Prokopa
Jak zmoknie kopa.

Na Rozesłanie słota,
Ziemniaków nie kupisz za złota.

W lipcu gniewne ziele,
Jak się rozgniewa,
To się gniewa cztery niedziele.

Gdy się grzmot w lipcu
Od południa poda,
Drzewom się znaczy
Szwank i nieuroda.

Deszcz na św. Małgorzatę
Jest orzechom na stratę.

W lipcu kłos się korzy,
Że niesie dar Boży;
Który prosto stoi,
Dobrego się boi.

Siedmiu Braci przepowiada,
Ile tygodni popada.

Czego lipiec i sierpień nie dowarzy,
Tego wrzesień nie usmaży.

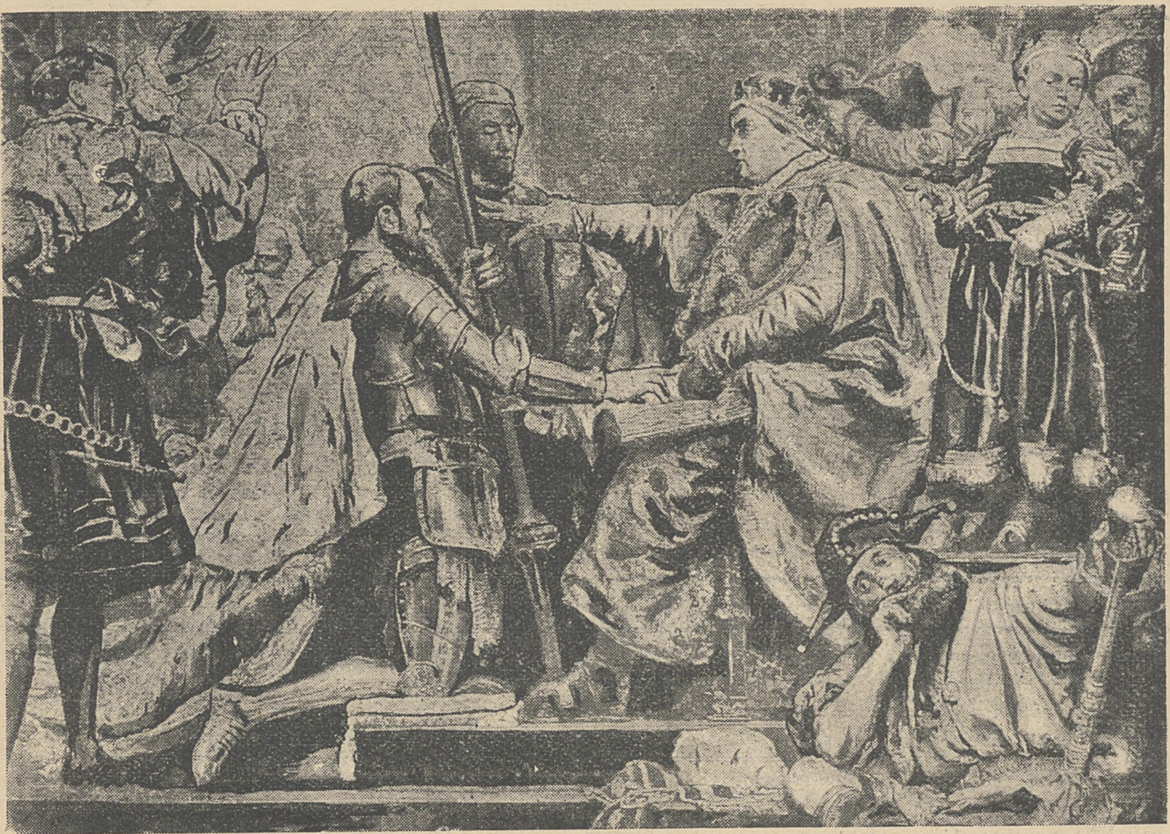

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Lwa dnia 23 lipca.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	N.	**5 po Św.** *P. Krwi P. J.*	Bogusław	Teobalda	18 Łeontja	3·34	19·53	18·50	1·59
2	P.	*Nawiedzenie N. M. P.*	Ojcomił	Naw. M. P.	19 Judy Ftad.	3·35	19·52	19·49	2·36
3	W.	Anatola Heljodora	Miłosław	Kornelego	20 Meftodja	3·36	19·52	20·39	3·23
4	Ś.	Ireneusza, Teodora b.	Wielisław	Ulrycha	21 Juljana	3·37	19·51	21·20	4·22
5	C.	Antoniego Zacc.	Prokop	Szarloty	22 Jewsebja	3·37	19·51	21·51	5·29
6	P.	Izajasza pror., Łucji	Izasław	Goara	23 Ahrypiny	3·38	19·50	22·18	6·42
7	S.	Cyryla i Metodego	Krasnoroda	Wilibalda	24 **Roż. Joana**	3·39	19·50	22·39	7·58
8	N.	**6 po Św.** Elżbiety	Chwalimir	Kiljana	25 Feuronji	3·40	19·49	22·57	9·15
9	P.	Weroniki, Mikolaja	Strachota	Ludwiki	26 Dawida	3·41	19·49	23·15	10·32
10	W.	7 Braci męcz., Alek.	Radziwój	7 Braci m.	27 Samsona	3·42	19·48	23·33	11·50
11	Ś.	Piusa I. papieża męcz.	Olga	Placyda	28 Kira i J.	3·43	19·47	23·53	13·11
12	C.	Jana Gwalberta, Marc.	Tolimir bl.	Henryka	29 **Petra, Paw.**	3·44	19·47	—	14·34
13	P.	Małgorzaty p., Anakl.	Radomiła	Małgorzaty	30 Sob. 12 Ap.	3·45	19·46	0·17	15·59
14	S.	Bonawentury bw.	Dobrogost	Bonawentury	1 Lipeń K.	3·46	19·45	0·74	17·23
15	N.	**7 po Św.** Roz. Ap.	Radosław	Rozesł. Apost.	2 P. Rizy P. D.	3·47	19·44	1·28	18·38
16	P.	*Matki Boskiej Szkapl.*	Dzierżysława	Ruty	3 Jakynfta	3·48	19·43	2·22	19·41
17	W.	Aleksego, Marcel.	Dzierżykraj	Aleksego	4 Andreja	3·49	19·42	3·30	20·28
18	Ś.	Szymona z Lipnicy	Unisław	Karoliny	5 Aftanazja	3·50	19·41	4·47	21·03
19	C.	Wincentego à Paulo	Wodzisław	Rufina	6 Łukja	3·51	19·40	6·07	21·29
20	P.	Czesława, Hieronima	Dysław św.	Eljasza	7 Ftomy p.	3·53	19·39	7·25	21·50
21	P.	Daniela, Praksedy p.	Stosław	Pauliny	8 Prokopa	3·54	19·38	8·40	22·07
22	N.	**8 po Św.** Marji M.	Bolesław	Magdaleny	9 Pankratja	3·55	19·37	9·51	22·23
23	P.	Apolinarego bisk. m.	Czesław	Apolinarego	10 SS. 45 m.	3·56	19·36	11·00	22·37
24	W.	Franciszka Kryst.,	Żelisław	Krystyny	11 Jewtymji	3·58	19·34	12·08	22·53
25	Ś.	Jakóba apost., Krzysz.	Sawosz	Jakóba ap.	12 Prokła	3·59	19·33	13·16	23·11
26	C.	Anny, matki N. M. P.	Mirosława	Anny	13 Hawryiła	4·00	19·32	14·24	23·32
27	P.	Pantaleona, Aurelji	Wszebór	Marty	14 Akiły ap.	4·02	19·30	15·32	23·59
28	S.	Wiktora, Innocentego	Swiętomir	Pantaleona	15 Kiryka m.	4·03	19·29	16·39	—
29	N.	**9 po Św.** Kunegund.	Cierpisława	Beatrycy	16 Aftynobja	4·05	19·28	17·40	0·32
30	P.	Abdona, Julity męcz.	Lubomira	Abdona	17 Maryny	4·06	19·26	18·34	1·16
31	W.	Ignacego Lojoli	Zdobysław	Ernestyny	18 Jemiljana	4·07	19·25	19·18	2·11

Ze stuletniego kalendarza: Rozpoczyna się upałami, poźniej w drugim i trzecim tygodniu dżdżysto, później ładnie i ciepło do końca.

Hołd pruski na Rynku Krakowskim.

Obraz Jana Matejki.

Pamiętny hołd ks. Alberta pruskiego, złożony Zygmuntowi I., dnia 19 lipca 1525 r.

Kalendarzyk historyczny na Lipiec:

1. 1569. Sejm w Lublinie.
1. 1812. Dekret Napoleona tworzący rząd tymczasowy litewski.
2. 1849. Rozwiązanie Legjonu Mickiewicza.
3. 1655. Wkroczenie Szwedów do Polski.
3. 1815. Ostatnie walki szwoleżerów polskich w Sevres.
3. 1862. Zamach na W. Ks. Konstantego.
4. 1890. Pogrzeb Adama Mickiewicza w Krakowie.
6. 1607. Bitwa pod Guzowem i stłumienie rokoszu Zebrzydowskiego.
7. 1572. Śmierć Zygmunta Augusta.
7. 1807. Utworzenie Księstwa Warszawskiego traktatem w Tylży.
9. 1330. Krzyżacy palą Nakło.
10. 1685. Zwycięstwo nad Tatarami pod Jazłowcem.
11. 1649. Bitwa z Kozakami pod Zborowem.
12. 1704. Pierwsza elekcja Stanisława Leszczyńskiego na króla.
13. 1666. Bitwa pod Mątwami między Janem Kazimierzem i Jerzym Lubomirskim.
13. 1831. Przejście Giełguda do Prus i upadek akcji na Litwie.
14. 1809. Kapitulacja Krakowa.
15. 1410. Zwycięstwo pod Grunwaldem.
15. 1794. Wojska rosyjsko-pruskie otaczają Warszawę.
15. 1809. Wojska polskie wkraczają do Krakowa.
15. 1861. Śmierć księcia Adama Czartoryskiego.
16. 1631. Konfederacja warszawska po śmierci Zygmunta III.
17. 1399. Śmierć królowej Jadwigi.
17. 1773. Utworzenie Komisji Edukacyjnej.
17. 1792. Bitwa pod Dubienką.
18. 1863. Bitwa pod Janowem.
19. 1525. Hołd księcia Alberta pruskiego.
19. 1831. Paskiewicz przechodzi Wisłę.
20. 1570. Zygmunt August nadaje przywileje Gdańskowi.
20. 1794. Wypędzenie Moskali z Wilna.
21. 1440. Koronacja Władysława Warneńczyka na króla Węgier.
22. 1807. Nadanie konstytucji Księstwu Warszawskiemu.
23. 1683. Wyjazd Jana III. na odsiecz Wiednia.
23. 1817. Przewiezienie zwłok ks. Józefa do Krakowa.
24. 1792. Stanisław August przystępuje do Targowicy.
25. 1434. Koronacja Władysława Warneńczyka na króla polskiego.
26. 1295. Przemysław wznawia Królestwo polskie.
27. 1697. Elekcja Augusta II. na króla.
28. 1696. Sejm konwokacyjny po śmierci Jana III.
28. 1914. Wybuch wojny światowej.
29. 1799. Kapitulacja Mantui i zniszczenie Legji drugiej.
30. 1838. Urodziny Jana Matejki.
31. 1847. Powieszenie Wiśniowskiego i Kapuścińskiego.

SIERPIEŃ

staropolski *Stajan* — małoruski *Serpeń* — rosyjski *Awhust* — staroruski *Serpeń* — czeski *Srpeń* — chorwacki *Kołowoz.*

31 dni

Przysłowia i wróżby na sierpień:

Na święty Bartłomiej
Już ręce na płomień.

Na święty Gustaw
Kopy w polu ustaw.

Jak Bartłomiej nie zasieje,
Nie pokropi Idzi,
To się żyta mało
W polu widzi.

Do Marji Wniebowstąpienia
Miej w stodole połowę mienia.

W Wniebowzięcie P. Marji
słońce jasne,
Będzie wino godnie kwaśne.

Na święty Wawrzyniec
Przez pola gościniec.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Panny dnia 23 sierpnia.

Sierpień pogodny
Winom przygodny.

O świętym Rochu
Rwij grochu potrochu.

Na święty Wawrzyniec
Dostaje kapusta wieniec.
A od Tadeusza
Dostaje kapelusza.

Bartłomieja cały wrzesień,
Naśladuje i z nim jesień.

Jeśli w dzień św. Jacka,
Deszcz nie plucha,
Będzie jesień sucha.

W sierpniu sierpuj,
Z prac nie cierpuj.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	Ś.	Piotra w okowach	Rolisław	Piotra	19 Makrymy	4·08	19·23	19·53	3·17
2	C.	*N. M. P. Anielskiej*	Swiatosława	Gustawa	20 Ilja	4·10	19·22	20·21	4·29
3	P.	Znalezien. św. Szczep.	Letosław	Augusta	21 Symeona	4·11	19·20	20·44	5·46
4	S.	Dominika wyznaw.	Ostromił bł.	Dominika	22 Marji Mah.	4·13	19·18	21·03	7·03
5	**N.**	**10 p. Św.** *NMP. Śni.*	Stanisława	Oswalda	23 Trofyma	4·14	19·17	21·21	8·22
6	P.	*Przemienienie Pańskie*	Chlebosław	Syksta	24 Chrystyny	4·16	19·15	21·39	9·40
7	W.	Kajetana w., Don.	Olech.	Donata	25 Uśp. ś. Anny	4·17	19·13	21·57	11·00
8	S.	Cyrjaka m, Emila	Niezamyśl	Cyrjaka	26 Jermołaja	4·18	19·12	22·19	12·21
9	C.	Romana męc., Juljana	Borys i Chleb.	Rolanda	27 Pantałejm.	4·20	19·10	22·47	13·44
10	P.	Wawrzyńca męcz.	Wawrzyniec	Wawrzyńca	28 Prochora	4·22	19·08	23·22	15·07
11	S.	Zuzanny, Tyburcjusza	Włodzimira	Hermana	29 Kałynyka	4·23	19·06	—	16·24
12	**N.**	**11 po Św.** Klary p.	Sława bł.	Klary	30 Syły ap.	4·24	19·05	0·10	17·30
13	P.	Hipolita m., Radegun.	Rosław	Kasjana	31 Jewdokima	4·26	19·03	1·12	18·21
14	W.	*Wig.* Euzebjusza bisk.	Dobrowój	Euzebjusza	1 Serpeń Poł.	4·27	19·01	2·24	19·00
15	**Ś.**	**Wnieb. N.M.P.**	Jacław św.	Uśp. Marji	2 Stefana m.	4·29	18·59	3·43	19·30
16	C.	Rocha, Joachima, Tar.	Domorad	Rocha	3 Isakja	4·30	18·57	5·02	19·53
17	P.	Jacka w., Juljanny	Miron św.	Bertrama	4 7 O. w Ef.	4·32	18·55	6·19	20·11
18	S.	Agapita m., Heleny c.	Bolesław	Agapeta	5 Ewsychnja	4·33	18·53	7·32	20·27
19	**N.**	**12 po Św.** Juljusza	Bronisława	Sebalda	6 **Pr. Hosp.**	4·35	18·51	8·43	20·42
20	P.	Bernarda op., Samuela	Sobiesław	Bernarda	7 Dometja	4·36	18·49	9·52	20·57
21	W.	Joanny, Fremio w.	Kazimira	Adolfa	8 Emyljana	4·38	18·47	11·01	21·14
22	Ś.	Tymoteusza, Antonin.	Radomił	Oswalda	9 Matteja ap.	4·39	18·45	12·09	21·34
23	C.	Filipa i Benicjana	Cichomił	Zacheusza	10 Ławrentja	4·41	18·43	13·18	21·58
24	P.	Bartłomieja apostoła	Cieszymir	Bartłomieja	11 Jewpła	4·42	18·41	14·25	22·28
25	S.	Ludwika kr., Patrycji	Namysław	Ludwika	12 Fotja m.	4·44	18·39	15·29	23·07
26	**N.**	**13 po Św.** NMP. Js.	Władymira	Zefiryna	13 Maksyma	4·45	18·37	16·25	23·58
27	P.	Przen. rel. św. Kazim.	Strzedzisław	Gebharda	14 Micheja pr.	4·47	18·35	17·13	—
28	W.	Augustyna, Aleksego	Wyszomir	Augustyna	15 **Usp. pr. B.**	4·48	18·33	17·52	0·59
29	Ś.	Ścięcie św. Jana Chr.	Racibór bł.	Ścięcie św. Jana	16 Norukot. O.	4·50	18·31	18·23	2·09
30	C.	Róży Limańskiej, Fel.	Szczęsny św.	Rebeki	17 Mirona	4·51	18·29	18·48	3·26
31	S.	Rajmunda, Paulina	Świętosław	Paulina	18 Flora i Ław.	4·53	18·27	19·08	4·45

Ze stuletniego kalendarza: Rozpoczyna się wielkiemi upałami, później przez dwa tygodnie dżdżysto, i po jednym dniu pogodnym, pogoda zmienna do końca.

Unja Lubelska.

Obraz Jana Matejki.

Wiekopomny akt zawarcia Unji polsko-litewsko-ruskiej w Lublinie, dnia 11 sierpnia 1569 r.

Kalendarzyk historyczny na Sierpień:

1. 1520. Urodziny Zygmunta Augusta.
2. 1897. Śmierć Adama Asnyka.
3. 1831. Świetny odwrót Dembińskiego z Litwy.
4. 1310. Rzeź w Gdańsku, dzieło Krzyżaków.
4. 1863. Bitwy pod Ohruśliną i Łyżynem.
5. 1772. Traktat pierwszego rozbioru Polski.
5. 1864. Stracenie na szubienicy ostatnich 5 członków Rządu Narodowego.
6. 1897. Złożenie zwłok Adama Asnyka na Skałce w Krakowie.
6. 1914. Wymarsz Kadrówki Legjonów z Krakowa przez granicę rosyjską.
7. 1863. Kruk bije Moskali pod Łyżynem.
8. 1621. Początek pierwszej wojny chocimskiej.
9. 1650. Śmierć kanclerza Józefa Ossolińskiego.
9. 1849. Gen. Bem. mianowany naczelnym wodzem wojsk węgierskich.
10. 1109. Bolesław Krzywousty bije Prusaków pod Nakłem.
11. 1569. Zawarcie Unii w Lublinie.
11. 1702. Wojska Karola XII zajmują Zamek Wawelski.
12. 1794. Moskale zajmują Wilno.
13. 1773. Pogrzeb konfederatów barskich w Krakowie.
14. 1018. Wjazd Bolesława Chrobrego do Kijowa.
14. 1812. Przejście Dniepru przez armię Napoleona.
15. 1772. Upadek Konfederacji barskiej.
15. 1831. Anarchia i smutnej pamięci krwawe egzekucje w Warszawie.
16. 1680. Jan Sobieski wjeżdża do Jass na Multanach.
17. 1768. Moskale zajmują Kraków.
17. 1812. Wojska Księstwa Warszawskiego w szturmie na Smoleńsk.
17. 1831. Rząd Narodowy składa władzę w ręce sejmu. Prezesem rządu Krukowiecki.
18. 1812. Zdobycie Smoleńska przez korpus polski.
18. 1849. Legjon polski, biorący udział w powstaniu węgierskiem, przenosi się z Węgier do Serbji.
19. 1587. Elekcja Zygmunta III. Wazy.
20. 1672. Zdobycie Kamieńca przez Turków.
21. 1649. Zbaraż uwolniony od oblężenia Tatarów i kozaków.
22. 1531. Zwycięstwo Jana Tarnowskiego pod Obertynem.
22. 1795. Akt zawiązania Deputacji polskiej we Francji dla starań w sprawie polskiej.
23. 1794. Ogłoszenie powstania Kościuszki w Wielkopolsce.
23. 1809. Urodziny J. Słowackiego.
24. 1656. Stefan Czarniecki bije Szwedów pod Strzemesznem.
25. 1526. Zygmunt I. wjeżdża uroczyście do Warszawy.
26. 1601. Karol Chodkiewicz uwalnia Rygę od oblężenia Szwedów.
26. 1794. Pierwszy szturm Prusaków do Warszawy.
29. 1656. Wyparcie Szwedów z Krakowa.
30. 1794. Kościuszko odpiera nowe szturmy Prusaków na Warszawę.
31. 1579. Stefan Batory zdobywa Połock.

WRZESIEŃ

staropolski *Październik* — małoruski *Wreseń* — rosyjski *Sentiabr*
staroruski *Kiweń* — czeski *Zari* — chorwacki *Rujan*.

30 dni

Przysłowia i wróżby na wrzesień:

Na święty Krzyż owce strzyż!

Dzień św. Idziego,
Gdy się wypogodzi,
Cztery tygodnie potem
Pogoda dogodzi.

Gdy noc jasna na Michała,
To nastąpi zima trwała.

Wrześniowa słota,
Miarka deszczu, korzec błota.

Ptaszki przed Michałem
odleciały,
Będzie ostry grudzień cały.

Jakie Najśw. Marji Panny
Urodziny,
Takie też i Imieniny.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Wagi dnia 23 września.

Oto wrzesień — bliska jesień.

Lichy ten gospodarz,
Co na św. Michał
Kopy z pola
Jeszcze spychał.

Na Narodzenie Marji pogodnie
Będzie tak cztery tygodnie.

Grzmot w świętego Michała
Będzie żywność, Bogu chwała.

Pogoda na Nikodema,
Cztery niedziel deszczów
niema.

Gdy nadejdzie wrzesień,
Wieśniak ma zawsze pełną
Stodołę i kieszeń.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżyca	
						wschód	zachód	wschód	zachód
1	S.	Bronisławy, Idziego	Dzierżysław	Idziego	19 Andreja	4·54	18·25	19·26	6·05
2	**N.**	**14 po Św.** Stefana	Czcibóg	Absolona	20 Samuiła	4·56	18·23	19·44	7·26
3	P.	Zenona, Szymona Sł.	Przesława	Mansweta	21 Ftadeja	4·57	18·21	20·02	8·47
4	W.	Rozalji p., Róży Wit.	Rościsława	Rozalji	22 Ahaftona	4·59	18·18	20·23	10·10
5	Ś.	Wawrzyńca, Just.	Włochisław	Herkulana	23 Łupa m.	5·00	18·16	20·49	11·34
6	C.	Zacharjasza pror. ☾	Drogowid	Magnusa	24 Jewtychja	5·02	18·14	21·21	12·57
7	P.	Anastazego, Reginy	Domosława	Reginy	25 Warftołom.	5·03	18·12	22·05	14·15
8	**S.**	**Narodzenie NMP.**	Radosława	Narodz. M. P.	26 Adrjana	5·05	18·10	23·01	15·23
9	**N.**	**15 po Św.** Gorgonj.	Sobiebór	Gorgonjusza	27 Pimena	5·06	18·08	—	16·19
10	P.	Mikołaja z Tol.	Władybój	Jodoka	28 Mojseja	5·08	18·05	0·08	17·01
11	W.	Prota i Jacka, Teod.	Iścisław	Prota	29 U. Hol. ś. J.	5·09	18·03	1·24	17·32
12	Ś.	*Najśw. Imienia M. B.*	Radzimir	Cyrusa i Amad.	30 Aleksandra	5·11	18·01	2·43	17·56
13	C.	Filipa męcz., Aleks.	Chronisław	Materny	31 P. p. Pr. B.	5·12	17·59	4·00	18·15
14	P.	*Podwyż. Krzyża św.* ●	Ziemiomysł bł.	Podw. Krzyża	1 Wereseń	5·13	17·57	5·14	18·32
15	S.	*Matki Boskiej Bolesnej*	Budymił	Nikodema	2 Mamanta	5·15	17·55	6·26	18·47
16	**N.**	**16 po Św.** Kornela	Sędzisław	Eufemji	3 Antyma	5·17	17·52	7·36	19·02
17	P.	Piętna św. Franciszka	Drogosław	Lamberta	4 Wawyły	5·18	17·50	8·45	19·18
18	W.	Józefa z Kup., Zofji	Dobrowid	Tytusa	5 Zachar. p.	5·20	17·48	9·55	19·36
19	Ś.	*Such.* Januarego, Kons.	Krepimir	Sydonji	6 Wosp. M.	5·21	17·46	11·04	19·58
20	C.	Eustachego m., Zuz.	Myślisław	Faustyna	7 Sozanta	5·23	17·44	12·11	20·26
21	P.	*Such.* Mateusza apost.	Bożydar	Mateusza	8 **Rożdż. P. B.**	5·24	17·41	13·17	21·00
22	S.	*Such.* Tomasza z W. ☽	Zelimir	Maurycego	9 Joakima	5·26	17·39	14·17	21·45
23	**N.**	**17 po Św.** Lina m.	Bogisława bł.	Tekli	10 Minodory	5·27	17·37	15·07	22·41
24	P.	*NMP. od wykupu niew.*	Homir	Gerarda	11 Fteodory	5·29	17·35	15·49	23·47
25	W.	Władysława, Kleofasa	Swiętopelk	Kleofasza	12 Awtonoma	5·30	17·32	16·22	—
26	Ś.	Cyprjana m., Justyny	Ładysław bł.	Cyprjana	13 Kornyla	5·32	17·30	16·49	1·01
27	C.	Kosmy i Damjana	Damian (czes.)	Adolfa	14 **Wozd. ś. K.**	5·33	17·28	17·11	2·19
28	P.	Wacława kr., Eustach.	Wacław św.	Wacława	15 Nikity	5·35	17·26	17·30	3·40
29	S.	*Michała Archanioła* ○	Dadzibóg	Michała arch.	16 Jewsymji	5·36	17·24	17·48	5·01
30	**N.**	**18 po Św.** Hieronim.	Imisław	Hieronima	17 Sofji	5·38	17·22	18·06	6·24

Ze stuletniego kalendarza: Na początku do 4 ładnie, ciepło, 4 deszcz z burzą, później ładna pogoda do 20, zaś 30 deszcz.

Jan III. pod Wiedniem

Obraz Jana Matejki.

Oswobodzenie Wiednia przez Jana Sobieskiego w obronie chrześcijaństwa, dnia 12 września 1683 r.

Kalendarzyk historyczny na Wrzesień:

1. 1435. Bitwa pod Wilkomierzem.
1. 1675. Jan III. oswobadza Trembowlę.
2. 1793. Sejm w Grodnie uchwala drugi podział Polski.
3. 1612. Zwycięstwo Karola Chodkiewicza pod Moskwą.
4. 1656. Wjazd Jana Kazimierza do Krakowa po wypędzeniu Szwedów.
5. 1794. Prusacy odstępują od oblężenia Warszawy.
6. 1580. Stefan Batory zdobywa Wielkie Łuki.
6. 1831. Śmierć generała Sowińskiego.
6. 1831. Paskiewicz szturmuje Warszawę.
6. 1863. Śmierć Ludwika Borelowskiego pod Batorzem.
7. 1764. Ostatnia elekcja: wybór Stanisława Augusta Poniatowskiego.
7. 1812. Ks. Józef w bitwie pod Borodinem.
7. 1831. Kapitulacja Warszawy.
8. 1831. Wojska rosyjskie wkraczają do Warszawy.
8. 1833. Ugoda mocarstw rozbiorowych w Münchengrätz przeciw Polsce.
9. 1814. Wprowadzenie zwłok Ks. Józefa do Warszawy.
10. 1794. Dąbrowski z powstańcami pod Kołem nad Wartą.
11. 1683. Sobieski na Kahlenbergu.
12. 1683. Zwycięstwo Sobieskiego pod Wiedniem.
13. 1820. Car Aleksander I. zagaja Sejm w Warszawie.
14. 1484. Książę mołdawski składa hołd Kazimierzowi Jagiellończykowi.
14. 1812. Polskie wojska wkraczają do Moskwy.
15. 1697. Koronacja Augusta II.
16. 1668. Jan Kazimierz składa koronę.
16. 1831. Korpus generała Ramorino wkracza do Galicji i składa broń.
17. 1374. Pakt koszycki.
17. 1462. Zwycięstwo wojsk Kazimierza Jagiellończyka nad Krzyżakami pod Puckiem—Żarnowcem.
17. 1660. Hetman Potocki bije Moskali pod Cudnowem.
17. 1794. Klęska Sierakowskiego nad Bugiem.
18. 1454. Bitwa z Krzyżakami pod Chojnicami.
18. 1253. Papież Innocenty IV. podpisał akt kanonizacji Stanisława biskupa.
19. 1861. Zamach na hr. Berga w Warszawie.
20. 1492. Koronacja Jana Olbrachta.
21. 1699. Turcy oddają Polsce Kamieniec Podolski.
22. 1703. Konfederacja jeneralna sandomierska za Augusta II.
23. 1648. Klęska pod Piławcami.
24. 1621. Zgon Karola Chodkiewicza.
24. 1794. Powstańcy z Kalisza, Gniezna i Poznania łączą się z Dąbrowskim.
25. 1793. Delegacja Sejmu w Grodnie podpisuje akt zgody na drugi rozbiór z Prusami.
26. 1831. Karol Różycki pod naporem wojsk rosyjskich wkracza do Galicji i broń składa.
27. 1331. Łokietek zadaje Krzyżakom klęskę pod Płowcami.
27. 1463. Zwycięstwo floty gdańsko-elbląskiej nad okrętami krzyżackiemi pod Elblągiem.
27. 1605. Zwycięstwo Chodkiewicza nad Szwedami pod Kirchholmem.
27. 1612. Śmierć X. Piotra Skargi w Krakowie.
28. 1648. Bitwa pod Piławcami.
28. 1651. Ugoda białocerkiewska z Kozakami.
29. 1669. Koronacja Michała Korybuta Wiśniowskiego.
30. 1657. Przymierze Polski z Danią przeciw Szwecji.

PAŹDZIERNIK

staropolski *Pajęcznik* lub *Winnik* — małoruski *Pazdernik*
rosyjski *Octiabr* — czeski *Rijen* — chorwacki *Listopad*

31 dni

Przysłowia i wróżby na październik:

Miesiąc październy
Marca obraz wierny.

Październik gdy grzmot,
Na Wschodzie naprawi.
Burzy nas wielkich
I wiatrów nabawi.

O świętej Brygidzie
Babie lato górą idzie.

Kto sieje na świętą Jadwigę,
Ten zbiera z roli swej figę.

Teresa i Jadwiga
Bydło z pola ściga.

Gdy nie rychło liść opada,
Zima ostra bywa rada.

Grzmot październikowy
Niestatek zimowy.

Święty Gaweł, choć nie Paweł,
Ręczy przecie za to:
Jaki Gaweł, jaki Paweł,
Takie będzie lato.

Na świętego Maksymila
Babskie lato się przesila.

Po świętej Jadwidze
Słodycz w marchew idzie.

Październik chodzi po kraju,
Żenie ptactwo z gaju

Na świętego Szymona i Judy
Spodziewaj się śniegu lub grudy.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Niedźwiadka dnia 23 października.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżyca	
						wschód	zachód	wschód	zachód
1	P.	Remigjusza, Jana z D.	Znatysław	Benigna	18 Jewmenja	5·39	17·19	18·26	7·48
2	W.	Aniołów Stróż., Teof.	Stanimir	Leodegera	19 Trofyma	5·41	17·17	18·51	9·15
3	Ś.	Kandyda m. i Ew.	Siemian	Kandyda	20 Eustachja	5·42	17·15	19·21	10·41
4	C.	Franciszka z Assyżu	Bratysław	Franc. Ser.	21 Konrada	5·44	17·13	20·01	12·05
5	P.	Placyda m. i Towarz.	Zasław	Fidesa	22 Foki m.	5·46	17·11	20·53	13·18
6	S.	Brunona op., Rom. ☾	Bronisław	Fryderyki	23 Zacz. Joana	5·47	17·08	21·59	14·19
7	**N.**	**19 po Św.** *NMP.Róż.*	Rosława	Amalji	24 Tekły	5·49	17·06	23·12	15·04
8	P.	Brygidy p., Laurencji	Wojsława	Pelagji	25 Jefrozyny	5.50	17·04	—	15·37
9	W.	Ludwika Bert., Djon.	Domogost	Dionizjusza	26 Joana B.	5·52	17·02	0·29	16·03
10	Ś.	Francisz. B., Pauliny	Tomił	Germana	27 Kołystrata	5·53	17·00	1·46	16·22
11	C.	Emiljana, Germana	Dobromira	Burkarda	28 Charytona	5·55	16·58	3·00	16.39
12	P.	Maksymiljana	Grzmisław	Maksymiljana	29 Kirjaka	5·57	16·56	4·12	16·54
13	S.	Edwarda, Daniela ●	Ziemisław	Edwarda	30 Hryhorja	5·58	16·54	5·22	17·08
14	**N.**	**20 po Św.** Kaliksta	Dzierżymir	Kaliksta	1 Ż. Pokr. P. B.	6·00	16·52	6·32	17·23
15	P.	Jadwigi ks., Teresy	Drogosława	Jadwigi	2 Kaprjana	6·01	16·50	7·41	17·40
16	W.	Saturnina, Florentyny	Radzisław	Gawła	3 Djonysyja	6·03	16·48	8·50	18·00
17	Ś.	Wiktora, Małgorzaty	Zytysława	Florentyny	4 Jerofteja	6·04	16·46	9·59	18·25
18	C.	Łukasza ew., Tryfon.	Bratomił	Łukasza ew.	5 Charytyny	6·06	16·44	11·06	18·56
19	P.	Piotra z Alk., Pelagji	Ziemowit bł.	Ferdynanda	6 Tomy ap.	6·08	16·42	12·08	19·37
20	S.	Jana Kantego, Ireny	Budzisława	Wendelina	7 Serchja	6·09	16·40	13·02	20·27
21	**N.**	**21 po Św.** Urszuli ☽	Daromiła	Urszuli	8 Pelagji	6·11	16·38	13·47	21·29
22	P.	Filipa bp., Korduli p.	Przybysława	Korduli	9 Jakowa	6·13	16·36	14·22	22·38
23	W.	Ignacego, Seweryna b.	Włastymir	Seweryna	10 Jewłapja	6·14	16·34	14·51	23·53
24	Ś.	Rafała archanioła	Siemisław	Salomona	11 Fyłypa	6·16	16·32	15·13	—
25	C.	Chryzanta m., Krysp.	Semomysł	Wilhelminy	12 Tarasa	6·18	16·30	15·33	1·11
26	P.	Ewarysta p., Łucjana	Lutosław	Ewarysta	13 Karpa	6·19	16·28	15·51	2·31
27	S.	Sabiny p., Florentego	Witomił	Sabiny	14 Nazarja	6·21	16·26	16·09	3·53
28	**N.**	**22 po Św.** Szymon. ☺	Władybóg	Szymona i Judy	15 Jewtymja	6·22	16·25	16·27	5·17
29	P.	Zenobjusza, Narcyza	Dalemił	Narcyza	16 Lonhyna	6·24	16·23	16·50	6·44
30	W.	*Chryst. Króla.* Alfons.	Przemysława	Klaudjusza	17 Osiji, Andr.	6·26	16·21	17·18	8·14
31	Ś.	*Wig.* Lucyli, Antonin.	Godzimir	**Pam. Reform.**	18 Łuki jew.	6·27	16·19	17·54	9·43

Ze stuletniego kalendarza: zaczyna się deszczami, 13 i 14 jeszcze pochmurno i deszcz, później ładnie, 24 deszcz, później częściowo pogodnie, w końcu miesiąca mglisto i zimno.

Bitwa pod Parkanami.

Według obrazu Altomontego w kościele parafjalnym w Żółkwi.

Zwycięstwo Sobieskiego nad Turkami pod Parkanami na Węgrzech, dnia 9 października 1683 r.

Kalendarzyk historyczny na Październik:

1. 1794. Dąbrowski zajmuje Bydgoszcz.
2. 1413. Unia Horodelska z Litwą.
5. 1831. Przejście armji jen. Rybińskiego do Prus.
7. 1620. Klęska pod Cecorą.
9. 1683. Zwycięstwo Sobieskiego nad Turkami pod Parkanami.
10. 1794. Klęska pod Maciejowicami.
10. 1796. Memorjał Dąbrowskiego do Dyrektorjatu z projektem formacji Legjonów.
12. 1617. Królewicz Władysław zdobywa na Moskwie Drohobuż
12. 1815. Kongres wiedeński uznaje Kraków wolnem miastem.
13. 1282. Wielkie Zwycięstwo Leszka Czarnego nad Jadźwingami w okolicach Narwi.
15. 1384. Koronacja Jadwigi na królowę polską.
15. 1817. Śmierć Tadeusza Kościuszki.
16. 1861. Moskale katują w Warszawie lud w kościołach.
17. 1863. Powstanie Rządu Narodowego z Traugutem na czele.
18. 1817. Pogrzeb Kościuszki.
19. 1812. Napoleon opuszcza Moskwę.
19. 1813. Śmierć ks. Józefa Poniatowskiego w rzece Elsterze.
24. 1795. Przystąpienie Prus do konwencji rozbiorowej.
26. 1497. Klęska Jana Olbrachta w lasach bukowińskich.
30. 1609. Oblężenie Smoleńska przez Zygmunta III.
30. 1813. Waleczny udział szwoleżerów. Fredry w bitwie pod Hanau.

LISTOPAD

staropolski *Proszeniec* — małoruski *Łystopadeń* — rosyjski *Nojabr*
staroruski *Łystopadień* — czeski *Listopad* — chorwacki *Studeń*.

30 dni

Przysłowia i wróżby

na listopad:

Na WW. Świętych od zrębu
Utnij gałąź dębu,
Jeśli soku niema,
Będzie tęga zima.

Od świętej Katarzyny
Nie wyganiaj już zwierzyny.

Jaki czas na Ofiarowanie,
Taka zima też nastanie.

Kto ziemię w adwent pruje,
Ta mu trzy lata choruje.

W listopadzie grzmi,
Rolnik dobrze śni.

Czasem w listopad nie palisz
I rąbala precz oddalisz,
Ale w grudniu musisz durniu.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Strzelca dnia 22 listopada.

Na Stanisława Kostkę
Ujrzysz śniegu drobnostkę.
A na Ofiarowanie
Przydadzą się i sanie.

Święty Marcin po lodzie,
Boże Narodzenie po wodzie.

Jeśli pochmurno w Marcina,
To będzie niestała zima.

Miękko na Andrzeja,
Oj! nie dobra nadzieja.

Po świętym Marcinie
Najlepiej mieć w domu świnie.

Listopada wiele wody.
Na łąki wielkie wygody.
W listopadzie goło w sadzie.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangielicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżyca	
						wschód	zachód	wschód	zachód
1	C.	**Wszystk. Świętych**	Warcisław	**Wszyst. Święt.**	19 Joiła pr.	6·29	16·18	18·43	11·05
2	P.	*Dzień Zaduszny.* Wikt.	Witimir	Dzień Zaduszny	20 Artemja	6·31	16·16	19·47	12·12
3	S.	Huberta bisp., Sylwji	Chwalisław	Bogumiła	21 Iłarjona	6·32	16·14	21·00	13·04
4	**N.**	**23 po Św.** Karola ☾	Mściwój	Emeryka	22 Awerkja	6·34	16·13	22·18	13·41
5	P.	Zacharjasza i Elżbiety	Bogusław	Blandyna	23 Jakowa	6·36	16·11	23·35	14·09
6	W.	Feliksa, Leonarda w.	Wszewład	Ziemowita	24 Arefty	6·37	16·09	—	14·30
7	Ś.	Amaranta, Antoniego	Żytomir	Malach.	25 Markjana	6·39	16·08	0·50	14·47
8	C.	Gotfryda bp., Maura	Sędziwój	Sewera	26 **Dymtira**	6·41	16·06	2·02	15·02
9	P.	Teodora żołn., Ursyn.	Bogdar	Teodora	27 Nestora	6·42	16·05	3·12	15·16
10	S.	Andrzeja z Aw.	Ludomir	Probusa	28 Stefana	6·44	16·03	4·21	15·31
11	**N.**	**24 po Św.** Marcina	Spitosław	Marcina	29 Anastazji	6·46	16·02	5·30	15·47
12	P.	5 Braci Polaków ●	Nowosław	Jonasza	30 Zynowji	6·47	16·00	6·39	16·05
13	W.	Stanisława Kostki	Wszerad	Brykcjusza	31 Stachja	6·49	15·59	7·48	16·28
14	Ś.	Józafata bp., Jukunda	Wodzimir	Lewina	1 Padołyst.	6·51	15·58	8·56	16·57
15	C.	Leopolda, Gertrudy	Przebysław	Leopolda	2 Akindyna	6·52	15·56	10·00	17·34
16	P.	*MB. Ostrob.* Edmund.	Radomir	Otmara	3 Josyfa	6·54	15·55	10·57	18·20
17	S.	Salomei p., Grzegorza	Zbisława	Hugona	4 Joannyka	6·56	15·54	11·45	19·18
18	**N.**	**25 po Św.** Anieli M.	Stanisława K.	Gelazego	5 Hałaktjona	6·57	15·53	12·23	20·24
19	P.	Elżbiety kr. w.	Drogomira	Elżbiety	6 Pawła w.	6·59	15·52	12·53	21·34
20	W.	Feliksa Wal., Eust. ☽	Sędzimir	Edmunda	7 Jerona	7·00	15·51	13·17	22·49
21	Ś.	*Ofiar. NMP.* Alberta	Sławogost	Ofiarow. M. P.	8 **Mychaiła**	7·02	15·50	13·37	—
22	C.	Cecylji pn. Filemona	Wszemiła	Cecylji	9 Onysyfora	7·03	15·49	13·55	0·05
23	P.	Klemensa pap., Lukr.	Miłowój	Klemensa	10 Erasta	7·05	15 48	14·11	1·23
24	S.	Jana od Krzyża	Darosław	Emilji	11 Miny m.	7·06	15·47	14·29	2·44
25	**N.**	**26 po Św.** Katarzyny	Chwalimira	Katarzyny	12 Josafata	7·08	15·46	14·49	4·08
26	P.	Sylwestra op., Jana B.	Lechosław	Konrada	13 Joana Zł.	7·09	15·45	15·14	5·37
27	W.	Walerjana biskupa ○	Tomir	Walerego	14 Fyłypa	7·11	15·44	15·45	7·07
28	S.	Grzegorza, Zdzisławy	Gościrad	Rufina	15 Hurja	7·12	15·43	16·29	8·36
29	C.	Saturnina	Przemyśl	Waltera	16 Mafteja	7·14	15·43	17·27	9·54
30	P.	Andrzeja ap., Justyny	Ludosław	Andrzeja	17 Hryhorja	7·15	15·42	18·39	10·56

Ze stuletniego kalendarza: Rozpoczyna się ładnie, 5 i 6 silny wiatr, po nim deszcz przez parę dni, później znowu ładnie do 16, niekiedy mglisto, później pochmurno i zimno, w końcu miesiąca deszcz.

Pod Chocimem.

Według rysunku Jul. Kossaka.

Wielkie zwycięstwo Jana Sobieskiego nad Turkami pod Chocimem, dnia 9 listopada 1673 r.

Kalendarzyk historyczny na Listopad:

1. 1769. Bitwa pod Lanckoroną.
1. 1905. Rzeź na Placu Teatralnym w Warszawie.
2. 1814. Memorandum Metternicha dla Kongresu wiedeńskiego, celem odbudowania Polski.
3. 1806. Dąbrowski i Wybicki przed Napoleonem w Berlinie w sprawie powstania Wielkopolan.
4. 1794. Rzeź Pragi.
4. 1812. Wejście Francuzów do Poznania.
5. 1370. Śmierć Kazimierza Wielkiego.
6. 1657. Potwierdzenie traktatu welawsko-bydgoskiego między Polską a Prusakami.
6. 1794. Kapitulacja Warszawy.
6. 1799. Zwycięski udział dywizji Dąbrowskiego w bitwie pod Novi.
6. 1846. Austrjacy zajmują ponownie Kraków aż do wskrzeszenia państwa polskiego.
8. 1412. Zygmunt Luksemburski oddaje Polsce ziemię spiską w zastaw.
9. 1673. Zwycięstwo Sobieskiego pod Chocimem.
10. 1794. Korpus Dąbrowskiego składa broń pod Radoszycami
11. 1444. Bitwa pod Warną, śmierć króla Władysława.
13. 1550. Koronacja Barbary Radziwiłłówny.
13. 1783. Washington mianuje Kościuszkę generałem brygady.
14. 1806. Rozkaz generalny Dąbrowskiego do byłego wojska polskiego, wydany w Poznaniu.
15. 1587. Szturm Maksymiljana austrjackiego na Kraków, odparty przez Zamoyskiego.
16. 1808. Dekret Dąbrowskiego o poborze rekruta w Wielkopolsce.
17. 1797. Nowa konwencja Dąbrowskiego z dyrektorjatem.
17. 1796. Car Paweł wypuszcza Kościuszkę z więzienia.
18. 1655. Wojska szwedzkie oblęgają Częstochowę.
18. 1776. Kościuszko mianowany pułkownikiem wojsk amerykańskich.
19. 1794. Armia Rzeczypospolitej przestaje istnieć.
19. 1807. Deputacja Polaków przed Napoleonem w Berlinie.
19. 1809. Rozstrzygnięcie bitwy pod Ocanna przez Legjony polskie.
21. 1893. Rzeź w Krożach.
23. 1794. Zamknięcie Sejmu grodzieńskiego.
23. 1800. Uroczyste otwarcie Tow. Przyjaciół Nauk w Warszawie.
23. 1805. Legjoniści polscy pod Castel Franco.
24. 1857. Zatwierdzenie Towarzystwa Rolniczego.
25. 1411. Złożenie 51 sztandarów grunwaldzkich w Katedrze Wawelskiej prezz Jagiełłę.
25. 1795. Koniec panowania Stanisława Augusta.
26. 1799. Formacja Legji naddunajskiej Kniaziewicza.
26. 1806. Ewakuacja Warszawy przez Rosjan i Prusaków.
26. 1806. Wojska Napoleona zajmują Warszawę.
26. 1855. Śmierć Adama Mickiewicza.
27. 1806. Cesarz Napoleon w Poznaniu.
27, 28. 1812. Przejście przez Berezynę.
28. 1561. Przyłączenie Inflant do państwa polsko-litewskiego.
28. 1907. Śmierć Stanisława Wyspiańskiego.
29. 1466. Krzyżacy zwracają Polsce Pomorze i część Prus
29. 1830. Wybuch powstania w Warszawie.
29, 30. 1808. Walki i wzięcie wąwozu Somosierra przez szwoleżerów polskich.

GRUDZIEŃ

staropolski *Grudzień* — maloruski *Hrudzeń* — rosyjski *Dekabr* — staroruski *Hrudeń* — czeski *Prosinec* — chorwacki *Prosinec*

31 dni

Przysłowia i wróżby na grudzień:

Święta Barbara po lodzie,
Boże Narodzenie po wodzie.

Wilja piękna, jutrzenka jasna,
Będzie stodoła za ciasna.

Gdy tęga zima nastanie
W pierwiotku Adwentu,
Ośmnaście tygodni
Nie spocznie ani momentu.

Gdy w Narodzenie pogodnie,
Będzie tak cztery tygodnie.

Jeśli da śnieg Eugenji,
To zima się przemieni.

Na świętego Mikołaja
Porzuć wóz, a zaprząż sanie.

Słońce wstępuje w Zodjaku niebieskim w znak Koziorożca dnia 22 grudnia.

Mroźny grudzień i wiele śniegu,
Żyzny roczek będzie w biegu.

Gdy Pasterka jasna,
To komórka ciasna.

Jakie święto Gód,
Takie też Ostatki,
Taka Wielkanoc
I takie Świątki.

Po świętej Łucji
Kot na marchew mrucy.

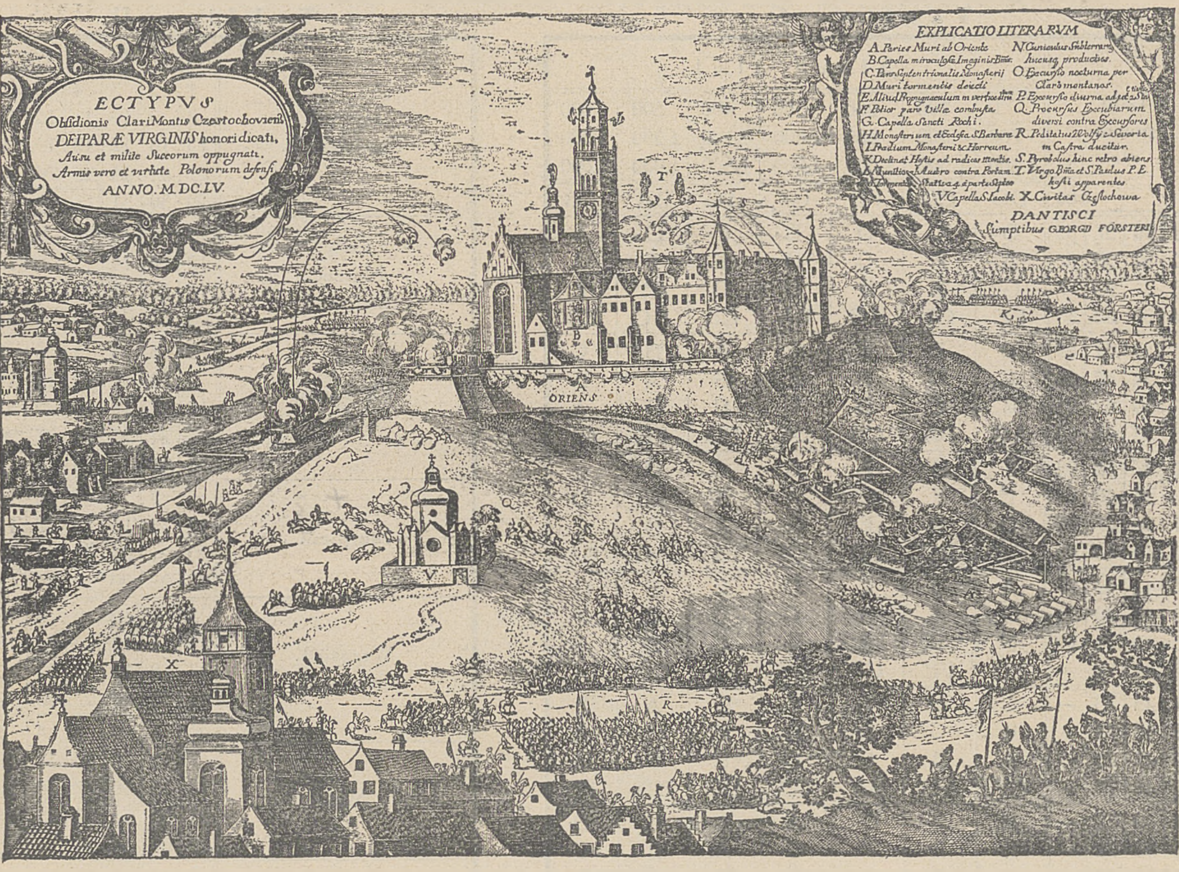
W święto Barbarki
Zdejm sanie z górki.

Święta Łuca
Dnia przyrzuca.

		Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca wschód	Słońca zachód	Księżyca wschód	Księżyca zachód
1	S.	Eligjusza bp., Natalji	Samosław	Długosza	18 Płatona	7·16	15·41	20·00	11·14
2	**N.**	**1 Adwentu** Bibjany	Sulisława	Aurelji	19 Awdija	7·18	15·41	21·20	12·13
3	P.	Franciszka Ksawerego	Wiślimir	Kasjana	20 Prokła	7·19	15·40	22·38	12·36
4	W.	Barbary, Piotra C.	Lubomiła	Barbary	21 **Wchod. P. B.**	7·20	15·40	23·52	12·54
5	Ś.	Anastazego, Sabby o.	Spitosława	Saby	22 Fyłymona	7·21	15·39	—	13·10
6	C.	Mikołaja biskupa i w.	Jarogniew	Mikołaja	23 Amfyłochja	7·23	15·39	1·02	13·25
7	P.	Ambrożego bisk.	Ludomyśl	Agatona	24 Kateryny	7·24	15·39	2·12	13·39
8	**S.**	**Niep. Pocz. NMP.**	Sławomir	**Dzień pokutny**	25 Kłymenta	7·25	15·39	3·20	13·54
9	**N.**	**2 Adw.** Leokadji, W.	Wyszosława	Joachima	26 Ałypja	7·26	15·38	4·29	14·11
10	P.	*N. M. P. Loret.*, Julji	Radzisława	Judyty	27 Jakowa	7·27	15·38	5·38	14·33
11	W.	Damazego pap., Sab.	Woimir	Damazego	28 Stefana	7·28	15·38	6·46	14·59
12	Ś.	Aleksandra, Dion.	Wolidar	Epim.	29 Paramona	7·29	15·38	7·53	15·33
13	C.	Łucji pny. m., Otylji	Władysława	Łucji	30 Andreja	7·30	15·38	8·52	16·17
14	P.	Izydora, Spirydjona b.	Sławibór	Nikazego	1 Hrudeń	7·31	15·38	9·47	17·11
15	S.	Wiktora, Walerjana b.	Wolimir	Ignacego	2 Awakuma	7·32	15·39	10·24	18·15
16	**N.**	**3 Adw.** Euzebjusza	Zdzisława	Ananjasza	3 Sofonja	7·33	15·39	10·56	19·23
17	P.	Łazarza bp., Florjana	Zyrosław	Łazarza	4 Warwary	7·33	15·39	11·22	20·36
18	W.	*Oczekiwanie N. M. P.*	Wszemir	Wunibalda	5 Sawwy	7·34	15·39	11·42	21·50
19	Ś.	*Such.* Nemezjusza, T.	Mścigniew	Abrahama	6 **Nykołaja**	7·35	15·40	12·00	23·05
20	C.	Teofila, Juljusza	Bogumiła	Amona	7 Amwrozja	7·35	15·40	12·16	—
21	P.	*Such.* Tomasza, Sew.	Tomisław bł.	Tomasza	8 Patapja	7·36	15·40	12·32	0·21
22	S.	*Such.* Zenona, Honorj.	Dragomir	Beaty	9 **N. Zacz. P. B.**	7·36	15·41	12·50	1·40
23	**N.**	**4 Adw.** Wiktorji, M.	Sławomira	Dagoberta	10 Miny	7·37	15·41	13·11	3·03
24	P.	*Wigilja.* Adama i Ewy	Gedysława	Adama i Ewy	11 Danyiła	7·37	15·42	13·39	4·30
25	**W.**	**Boże Narodzenie.**	Grzmisława	**Nar. Chr. P.**	12 Spirydona	7·38	15·43	14·14	5·59
26	**Ś.**	**Szczepana m.**	Wróciboj	**Szczepana**	13 Eustratja	7·38	15·43	15·05	7·24
27	C.	Jana apostoła i ewag.	Radomysł	Jana Ewangelisty	14 Tyrsja	7·38	15·44	16·11	8·35
28	P.	Młodzianków męczen.	Godzisław	Młodzianków	15 Elewterja	7·38	15·45	17·30	9·30
29	S.	Tomasza K., Dawida	Gosław bł.	Jonatana	16 Aheja	7·39	15·46	18·54	10·09
30	**N.**	**1 po B. N.** Eugenj.	Ludmiła	Dawida kr.	17 Łazarja	7·39	15·47	20·17	10·37
31	P.	Sylwestra p., Melanji	Lassota	Boguchwała	18 Sewastjana	7·39	15·48	21·35	10·59

Ze stuletniego kalendarza: 1 pogodnie, później niepogoda, po 15 przez kilka dni mróz, który potem zelżeje, 28 pochmurno, śnieg, później bardzo zimno.

Obrona Częstochowy.

Według współczesnej ryciny, ze zbiorów Muz. Nar. w Krakowie.

Pamiętna obrona Częstochowy, oblęganej przez Szwedów, zakończona ich odwrotem w Boże Narodzenie w r. 1655.

Kalendarzyk historyczny na Grudzień:

1. 1830. Chłopicki obejmuje naczelną komendę armji.
2. 1413. Sejm horodelski.
3. 1830. Gen. Szembek z I. pułkiem strzelców łączy się z powstaniem.
4. 1796. Pierwsze spotkanie Dąbrowskiego z Napoleonem.
5. 1830. Chłopicki zostaje dyktatorem.
6. 1387. Kraków składa hołd królowi Jagielle.
6. 1531. Otwarcie sejmu na zamku Wawelskim przez Zygmunta Starego.
6. 1812. Ney przechodzi Wisłę pod Toruniem.
7. 1335. Ugoda Weszehradzka.
7. 1806. Wezwanie ks. Józefa do objęcia czynności naczelnego wodza.
8. 1506. Zygmunt Stary królem.
10. 1657. Śmierć gen. Józefa Bema w Aleppo.
10. 1865. Zakaz nabywania majątków przez Polaków w zaborze rosyjskim.
12. 1501. Koronacja Aleksandra Jagiellończyka.
13. 1587. Śmierć Stefana Batorego.
13. 1867. Zgon Artura Grottgera.
15. 1828. Tajny związek w Szkole Podchorążych.
17. 1530. Elekcja Zygmunta Augusta.
18. 1830. Sejm uznaje powstanie za narodowe.
19. 1812. Napoleon w Warszawie.
20. 1830. Sejm powierza dyktaturę Chłopickiemu.
21. 1658. Zwycięstwo Czarnieckiego nad Szwedami pod Goldyngą.
23. 1595. Zawarcie Unji w Brześciu.
23. 1806. Początek wojny w Polsce — pierwsze starcia nad Narwią i Wisłą.
23. 1863. Rozstrzelanie Chmielińskiego przez Moskali.
24. 1798. Urodziny Adama Mickiewicza.
24. 1815. Uroczyste zaprowadzenie Konstytucji, nadanej Królestwu kongresowemu.
25. 1806. Uniwersał Radzimińskiego, zwołujący pospolite ruszenie pod Łowicz.
26. 1655. Jen. szwedzki Mülller zwija oblężenie Jasnej Góry.
27. 1355. Hołd Ziemowita, księcia mazowieckiego, Kazimierzowi Wielkiemu.
27. 1587. Koronacja Zygmunta III. w Krakowie.
28. 1800. Legja Kniaziewicza w walce pod Hohenlinden.
29. 1655. Zawiązanie Konfederacji Tyszowieckiej.
30. 1855. Przewiezienie zwłok Mickiewicza z Turcji do Francji.
31. 1657. Rakoczy siedmiogrodzki wkracza do Polski.

Tablice do oznaczania dat.

Tablica I.

Lata ponad sto				Stary styl						
				0 700 1.400	100 800 1.500	200 900 1.600	300 1.000 1.700	400 1.100 1.800	500 1.200 1.900	600 1.300 2.000
			00	DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB
01	29	57	85	B	C	D	E	F	G	A
02	30	58	86	A	B	C	D	E	F	G
03	31	59	87	G	A	B	C	D	E	F
04	32	60	88	FE	GF	AG	BA	CB	DC	ED
05	33	61	89	D	E	F	G	A	B	C
06	34	62	90	C	D	E	F	G	A	B
07	35	63	91	B	C	D	E	F	G	A
08	36	64	92	AG	BA	CB	DC	ED	FE	GF
09	37	65	93	F	G	A	B	C	D	E
10	38	66	94	E	F	G	A	B	C	D
11	39	67	95	D	E	F	G	A	B	C
12	40	68	96	CB	DC	ED	FE	GF	AG	BA
13	41	69	97	A	B	C	D	E	F	G
14	42	70	98	G	A	B	C	D	E	F
15	43	71	99	F	G	A	B	C	D	E
16	44	72	—	ED	FE	GF	AG	BA	CB	DC
17	45	73	—	C	D	E	F	G	A	B
18	46	74	—	B	C	D	E	F	G	A
19	47	75	—	A	B	C	D	E	F	G
20	48	76	—	GF	AG	BA	CB	DC	ED	FE
21	49	77	—	E	F	G	A	B	C	D
22	50	78	—	D	E	F	G	A	B	C
23	51	79	—	C	D	E	F	G	A	B
24	52	80	—	BA	CB	DC	ED	FE	GF	AG
25	53	81	—	G	A	B	C	D	E	F
26	54	82	—	F	G	A	B	C	D	E
27	55	83	—	E	F	G	A	B	C	D
28	56	84	—	DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB
			00	C	—	E	—	G	BA	—
Lata ponad sto				1.700 2.100	—	1.800 2.200	—	1.500 1.900	1.600 2.000	—
				Nowy styl						

Tablica II.

	A	B	C	D	E	F	G
Styczeń. Październik.	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31	1	2	3	4
Luty. Marzec. Listopad.	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	1
Kwiecień. Lipiec.	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30	31	1	2	3	4	5
Sierpień.	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31	1	2
Wrzesień. Grudzień.	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
	31	1	2	3	4	5	6
Maj.	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31	1	2	3
Czerwiec.	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	—

Dnie tygodnia według litery niedzieli							
A	Nd	Po	Wt	Śr	Cz	Pt	So
B	So	Nd	Po	Wt	Śr	Cz	Pt
C	Pt	So	Nd	Po	Wt	Śr	Cz
D	Cz	Pt	So	Nd	Po	Wt	Śr
E	Śr	Cz	Pt	So	Nd	Po	Wt
F	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd	Po
G	Po	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd

Objaśnienie.

1) Znaną jest data: 3 maja 1510 r., chcemy oznaczyć odpowiedni dzień tygodnia.

Najpierw na tablicy I. wyszukujemy literę niedzieli danego roku, t. j. literę F, którą w r. 1510 są na tej tablicy oznaczone wszystkie niedziele. Następnie na tablicy II. odnajdujemy szereg, w którym jest data dnia, którego szukamy. Idziemy tym szeregiem w dół i na skrzyżowaniu szeregu z linją poprzeczną od odpowiedniej litery niedzieli — czyli w naszym wypadku na prawo od litery F — odczytamy „Pt", t. j. piątek, jako dzień 3 maja 1510 r.

2) Znaną jest data: piątek w maju 1510 r., szukamy odpowiedniego dnia miesiąca.

Literą niedzieli na r. 1510 jest według tabl. I. litera F. Na tabl. II. w szeregu poprzecznym litery F posuwamy się pionowo w górę i spotykamy w grupie dat maja dni 3, 10, 17, 24 i 31, jako dni piątkowe w maju 1510 r. Tak więc mniejwięcej można bliżej określić dzień miesiąca.

3) Znamy datę: piątek 3 . . . 1510 r., szukamy miesiąca.

Dla r. 1510 jest literą niedzieli F; na tablicy II posuwamy się od F do Pt (= piątek), następnie w szeregu pionowym, w którym stoi ten dzień, idziemy w górę i spotykamy cyfrę 3 w grupie, należącej do miesiąca maja, t. j. szukanego miesiąca.

4) Znamy datę: piątek 3 maja r. 15 . ., szukamy roku.

Na tabl. II. w grupie maja pod dn. 3 znajduje się piątek w rzędzie poprzecznym litery F, zatem literą niedzieli szukanego roku jest F albo druga litera, o ile jest to rok przestępny. Na tablicy I. znajdujemy pod stuleciem 1500, jako należące do niedzielnej lit. F, następujące lata: 1504, 1510, 1521, 1527, 1532, 1538, 1549, 1555, 1560, 1566, 1577, 1583, 1588, 1594; oprócz nich jeszcze lata: 1585, 1591, 1596 nowego stylu. Na jeden z tych lat przypada interesująca nas data.

5) Znaną jest data: piątek 3 maja . . . 10, szukamy stulecia.

Na tabl. II. znajduje się w szeregu pionowym 3 maja piątek w poprzecznym szeregu lit. F. Na tabl. I. znajduje się w poprzecznym szeregu 10-tki litera F tylko przy 100, 800 i 1500, a więc jedno z tych stuleci jest szukanem przez nas.

Alfabetyczny wykaz Świętych Pańskich.

Kazimierza kr. w. 4 marca
Klary p. 12 sierpnia
— p. 18 sierpnia
Klaudji m. 20 marca
Klemensa Dw. w. 15 mar.
— p. m. 23 listopada
Konrada w. 19 lutego
— b. w. 26 listopada
Konstancji m. 19 września
Konstantego b. m. 29 stycz.
Korduli p. m. 22 październ.
Kornelji m. 31 marca
Kosmy m. 27 września
Kryspiny m. 5 grudnia
Krystyny p. m. 24 lipca
Krzysztofa m. 20 kwietnia
Kunegundy ces. p. 3 marca
— księżny p. 24 lipca

L

Leokadji p. m. 9 grudnia
Leona b. w. 20 lutego
— p. w. d. K. 11 kwietnia
— p. w. 28 czerwca
Leonarda w. 6 listopada
— w. 26 listopada
Leony m. 15 czerwca
Leopolda w. 15 listopada
Longina żołn. 15 marca
Lucjana m. 7 stycznia
Ludwika kr. w. 25 sierp.
— Bert. w. 9 październ.
Ludwiki wdowy 31 stycz.

Ł

Łucji p. m. 25 czerwca
— p. m. 13 grudnia
Łukasza ewang. 18 paźdz.

M

Macieja apost. 24 lutego
Maksyma b. m. 18 czerw.
— b. w. 8 stycznia
— b. w. 27 grudnia
Maksymiljana b. m. 12 października
Małgorzaty z Kort. 22 lut.
— król. wd. 10 czerwca
— p. m. 20 lipca
— Alac. p. 17 październ.
Marcela p. m. 16 styczn.
— m. 30 października
— b. w. 1 listopada
Marceli m. 28 czerwca
— wd. 21 stycznia
Marcelina p. m. 26 kwiet.
— kapl. w. 14 lipca
Marcina b. w. 11 listopada
— p. m. 12 listopada
Marka ew. 25 kwietnia
— m. 18 czerwca
— p. w. 7 października
Marty m. 19 stycznia
— p. m. 23 lutego
— p. 29 lipca
Marjana diak. 17 stycznia
— w. 19 sierpnia
Marji NP, Zaśl. 23 styczn.
Marji Oczyszcz. 2 lutego
— Objaw. w. L. 11 lutego
— 7 Bol. 23 mar. i 15 wrz.
— Zwiastow. 25 marca
— Dobr. Rady 26 kwietn.
— Król. Kor. Pol. 3 maja
— Pośr. Łask 31 maja
— Wspom. wiern. 24 maja
— N. Pomocy 27 czerwca
— Nawiedz. 2 lipca
— Szkapl. 16 lipca
— Anielskiej 2 sierpnia
— Śnieżnej 5 sierpnia
— Wniebowz. 15 sierpnia
— Jasnog. 26 sierpnia
— Narodz. 8 września
— Wykupu 24 września
— Różańcowej 1 paźdz.
— Opieki 16 listopada
— Ofiarowanie 24 listop.
— Niep. Pocz. 8 grudnia
— Loretańskiej 10 grudnia
Marji egipc. 2 kwietnia
— Kleof. 9 kwietnia
— Magd. de Pazz. 29 maja
— Magd. 22 lipca
Marjusza m. 19 stycznia
Mateusza ap. ew. 21 wrz.
Matyldy kr. wd. 14 marca
Mauryccgo m. 10 lipca
Medarda b. w. 8 czerwca
Melanji zak. 31 grudnia
Melchjora kr. 6 stycznia
— m. 7 września
Metodego ap. Słow. 6 lipca
Michała arch. 29 wrześn.
Mikołaja b. w. 6 grudnia
— z Tol. w. 10 września
Moniki wdowy 4 maja

N

Nar. św. Jana Chrzc. 24 czerwca
Natalji małż. 1 grudnia
Nawr. św. Pawła ap. 25 stycznia
— św. Augustyna 5 maja
Norberta b. w. 6 czerwca

O

Onufrego pust. 12 czerwca
Oskara b. w. 3 lutego
Ottona bamb. b. w. 2 lipca
Otylji p. 13 grudnia

P

Pafnucego m. 19 kwietnia
Pankracego m. 12 maja
Paschalisa w. 17 maja
Paulina b. m. 31 sierpn.
— b. w. z Noli 22 czerwc.
Pauliny m. 6 czerwca
Pawła I pust. 15 stycznia
— apost. 29 czerwca
— od Krzyżą w. 28 kw.
Pelagji m. 22 marca
— p. m. 4 maja
— pok. 8 października
Piotra, ks. ap. 29 czerwca
— w okowach 1 sierpnia
— m. 29 kwietnia
— Nolasko w. 31 stycznia
— Dam. b. w. d. K. 23 lutego
— Klaw. w. 9 września
— z Alk. w. 19 październ.
— Złotoust. 4 grudnia
Polikarpa b. m. 26 stycz.
Prokopa m. 8 lipca

R

Rafała arch. 14 październ
Rajmunda w. 31 sierpnia
Reginy p. m. 7 września
Roberta w. 17 kwietnia
— Bellarmina b. w. 13 maja
— op. 7 czerwca
Rocha w. 16 sierpnia
Romana m. 9 sierpnia
— b. w. 6 października
— op. 28 lutego
— m. 28 listopada
Romualda op. 7 lutego
Rozalji p. 4 września
Róży lim. p. 30 sierpnia
— witerb. p. 4 września
Ryszarda kr. w. 7 lutego
— b. w. 3 kwietnia

S

Sabiny męcz. 27 październ.
Sadoka m. z tow. 2 czer.
Salomei księż. p. 17 list.
Samuela pror. 20 sierpnia
Scholastyki p. 10 lutego
Ścięcie św. Jana Chrzc. 26 sierpnia
Sebastjana m. 20 stycznia
Serafina w. 12 październ.
Serwacego b. w. 13 maja
Sewera m. 8 listopada
— b. w. 30 kwietnia
Seweryna op. i b. 8 stycz.
— b. w. 23 października
Stanisława b. i m. 8 maja
— Kostki 13 listopada
Stefana kr. w. 2 września
— 1-go męcz. 26 grudnia
Sylwestra op. 26 listopada
— I p. w. 31 grudnia
Szymona ap. 28 październ.
— Tryd. 24 marca
— z Lipn. w. 18 lipca
— pust. 26 lipca
— Słupn. w. 3 września

T

Tadeusza ap. 28 paźdz.
Tekli p. m. 23 września
— ksieni 15 października
Telesfora p. m. 5 stycznia
Teodora b. m. 26 marca
— m. 7 lutego
— żołnierza 9 listopada
— Stud. w. 12 listopada
Teodory pokut. 11 wrześ.
Teodozjusza b. w. 17 lipca
Teofila (Bogumiła b. m. 7 marca
— m. 22 lipca
— m. 2 października
— b. w. antjoch. 13 paź.
— żołn. 20 grudnia
— b. w. 27 kwietnia
Teofili p. m. 28 grudnia
Teotyma (Bogusława m. 18 grudnia
Teresy p. 15 października
Teresy od Dz. J. 1 paźdz.
Tomasza ap. 21 grudnia
— z Akw. w. d. K. 7 mar.
— b. 22 września
— b. m. 29 grudnia
Tymoteusza b. m. 24 stycz
— m. 24 marca
Tytusa b. w. 6 lutego

U

Urbana b. 2 kwietnia
— m. 16 kwietnia
— p. m. 25 maja
— p. w. 29 grudnia
Ursyna b. w. 9 listopada
Urszuli p. m. 21 październ.

W

Wacława kr. m. 28 wrz.
Walentego kpł. m. 14 lut.
Walentego bisk. m. 14 lut.
Walentyny p. m. 25 lipca
Walerego b. w. 28 stycz.
Walerjana m. 14 kwietnia
— b. w. 15 grudnia
Walerji m. 28 kwietnia
— p. m. 9 grudnia
Wawrzyńca arch. m. 10 sierpnia
— b. w. 5 września
— w. 22 lipca
Weroniki p. 13 stycznia
— Jul. ksieni p. 9 lipca
Wiktora m. 25 lutego
— w. 26 lutego
— m. ż. 21 lipca
— p. m. 28 lipca
— b. w. 23 sierpnia
— p. m. 23 grudnia
Wiktorji m. 17 listopada
Wilhelma b w. 10 stycz.
— op. 6 kwietnia
— b. w. 29 lipca
— op. 25 czerwca
Wincentego m. 22 stycznia
— Fer. w. 5 kwietnia
— a Paulo w. 19 lipca
— Kadł. b. w. 8 marca
Wita m. 15 czerwca
Witalisa m. 9 stycznia
— m. 28 kwietnia
Władysława kr. węg. 27 czerwca
Włodzimierza w. 15 lub 24 lipca
Wojciecha arc. i m. 23 kwietnia

Z

Zacharjasza pr. 6 wrześn.
— oj. św. Jana 5 listopad.
Zenona m. 14 lutego
Zenona żołn. m. 9 lipca
— m. 5 kwietnia
— b. m. 12 kwietnia
— b. w. 8 grudnia
Znal. św Stefana 1-go m. 3 sierpnia
Zofji p. m. 30 kwietnia
— (15 maja)
Zofji wd. m. i 3 córek 30 września
Zuzanny p. m. 11 sierpnia
Zygmunta kr. 1 maja
Zyty p. 27 kwietnia

Święci polscy.

4 marca św. Kazimierz królewicz, zmarł 1484 r.
8 marca bł. Wincenty Kadłubek, biskup krakowski, cysters w Jędrzejowie, zmarł 1223 r.
15 marca św. Klemens Dworzak, redemptorysta w Wiedniu, zmarł 1820 r.
17 marca bł. Jan Sarkander, kapłan w Skoczowie na Śląsku, zmarł 1620 r.
23 kwietnia św. Wojciech, biskup praski, Benedyktyn, zm. 997 r.
8 maja św. Stanisław, biskup krakowski, zm. 1079 r.
16 maja bł. Andrzej Bobola, kapłan T. J. w Janowie na Podlasiu, zm. 1657 r.
1 czerwca bł. Jakób Strzemie, arcybisk. lwowski, franciszkanin, zm. 1409 r.
2 czerwca bł. Sadok, dominikanin w Sandomierzu, zm. 1260 r.
10 czerwca bł. Bogumił, arcybiskup gnieźnieński, zm. 1182 r.
15 czerwca bł. Jolanta, klaryska w Gnieźnie, zm. 1298 r.
18 lipca bł. Szymon z Lipnicy, bernardyn w Krakowie na Stradomiu, zm. 1482.
20 lipca bł. Czesław, dominikanin we Wrocławiu, zm. 1242 r.
21 lipca św. Andrzej Żórawek, zm. około 1011 r.
21 lipca św. Benedykt, pustelnik, zm. około 1014 r.
24 lipca bł. Kinga (Kunegunda) klaryska w Starym Sączu, zm. 1292 r.
17 sierpnia św. Jacek, dominikanin w Krakowie, zm. 1257 r.
1 września bł. Bronisława, norbertanka w Krakowie, zm. 1259 r.
7 września bł. Melchior Grodzicki, kapłan T. J., zm. 1619 r.
25 września bł. Władysław z Gielniowa — bernardyn w Warszawie, zm. 1505 r.
1 października bł. Jan z Dukli, bernardyn we Lwowie, zm. 1484 r.
17 października św. Jadwiga, księżna Śląska, cysterka w Trzebnicy, zm. 1243 r.
20 października św. Jan Kanty, kapłan i prof. U. J., zm. 1473 r.
12 listopada święci: Benedykt, Jan, Mateusz i Izak Chrystyn, pustelnicy, wszyscy zm. (zamordowani) 1005 r.
13 listopada św. Stanisław Kostka, nowicjusz T. J. w Rzymie, zm. 1568 r.
14 listopada św. Jozefat Koncewicz, bazyljanin, arcybiskup połocki w Witebsku, zm. 1623 r.
17 listopada bł. Salomea, klaryska w Krakowie, zm. 1268 r.

Alfabetyczny wykaz imion słowiańskich.

B.

Bogna św. 20 czerwca
Bogodar 9 listopada
Bogomił 10 czerwca
Bogomir 13 stycznia
Bogosław 29 kwietnia
Bogowit 7 marca
Boguchwał 18 marca
Bogufał 27 kwietnia
Bogumiła 20 grudnia
Bogusław 1 lipca
Bogusława 29 maja
Bogusława 23 września
Bogusz 24 lutego
Boguwola 8 grudnia
Bohdan 19 marca
Bohdana 6 lutego
Bohdar bł. 27 marca
Bojomir 6 stycznia
Bolesław 19 sierpnia
Bolesława 22 lipca
Bolisław 1 sierpnia
Borys i Chleb. 9 sierpnia
Borysława 25 maja
Bożena 14 marca
Bożesława 31 maja
Bożesław 10 marca
Bożydar bł. 9 maja
Bożydar 21 września
Borzysław 19 czerwca
Borzywój bł. 5 kwietnia
Błażej 3 lutego
Branmiła 3 czerwca
Bratumił 18 października
Bratysław 4 października
Bronimir 20 maja
Bronisława 18 sierpnia
Bronisław 6 października
Broniwój 22 czerwca
Budzimił 15 września
Budzimir 16 czerwca
Budzisław 1 marca
Budzisława 20 paźdz.
Budziwój 23 maja

C.

Chlebosław 6 sierpnia
Chocisław 5 maja
Chotymir 13 czerwca
Chronisław 13 września
Chwalibóg 24 stycznia
Chwalibóg 28 lutego
Chwalimir 8 lipca
Chwalimira 25 listopada
Chwalisław 3 listopada
Chwalisława 30 kwietnia
Cichomił 23 sierpnia
Cichomir 6 czerwca
Cichosław 13 maja
Cichosław 30 czerwca
Cierpimir 10 maja
Cierpisława 29 lipca
Cieszymir 24 sierpnia
Czcibóg 2 września
Czcimisław 29 marca
Czcisława bł. 19 lutego
Czesław 20 lipca
Czesław m. 20 kwietnia
Czesława 12 stycznia

D.

Dadzibóg 29 września
Damelit 29 października
Damian 27 września
Daromiła 21 października
Długomir 15 marca
Długosław 18 czerwca
Długosława 15 paźdz.
Dobiesław 14 maja
Dobrochna 5 lutego
Dobrogniew 30 stycznia
Dobrogost 14 lipca
Dobromiła 11 października
Dobromir 4 stycznia
Dobromir 5 czerwca
Dobromira 31 marca
Dobrosław 10 stycznia
Dobrosława 9 kwietnia
Dobrowit 18 września
Dobrowój 14 sierpnia
Dogomost 9 października
Domorad 16 sierpnia
Domosław 15 stycznia
Domosława 7 września
Domysław 21 czerwca
Dorosław 24 listopada
Drogomił 21 kwietnia
Drogomir 22 grudnia
Drogomira 9 listopada
Drogomysl 17 czerwca
Drogosław 17 września
Drogowit 6 września
Dzierżykraj 17 lipca
Dzierżymir 14 paźdz.
Dzierżysław 16 lipca
Dzierżysław 1 września

G.

Gniewomir 8 lutego
Godysław 22 marca
Godysława 24 grudnia
Godzimir 31 października
Godzisław 28 grudnia
Gorysław 9 lutego
Gorysław 10 kwietnia
Gościsław 18 kwietnia
Gościsław 28 listopada
Gościwit 6 maja
Gosław 29 grudnia
Grzmisław 12 paźdz.
Grzmisława 25 grudnia

H.

Homir 24 września

I.

Imisław 30 września
Iścisław 11 września
Izasław 6 lipca

J.

Jacław św. 15 sierpnia
Janisław 24 czerwca
Jarogniew 6 grudnia
Jaromir 11 kwietnia
Jaromir 28 maja
Jaropełk 18 stycznia
Jarosława 21 stycznia
Jarosław 25 kwietnia
Jerzy św. 24 kwietnia
Jordan św. 13 lutego

K.

Kazimierz 4 marca
Kazimira 21 sierpnia
Krasisław 17 kwietnia
Krasnoroda 7 lipca
Krzepimir 19 września
Krzesimir 11 stycznia
Krzesław 28 marca
Krzesomyśl 19 maja

L.

Lassota 31 grudnia
Lechosław 26 listopada
Letosław 3 sierpnia
Litomił 4 czerwca
Lubomiła 4 grudnia
Lubomira 21 marca
Lubomira 24 marca
Lubomira 24 lipca
Lubomir 1 maja
Lubosław 12 kwietnia
Ludomił 30 grudnia
Ludowił 20 lutego
Ludomiła 7 maja
Ludomir 10 listopada
Ludomyśl 7 grudnia
Ludowił 11 maja
Ludowir 31 lipca
Ludosława 11 marca
Ludosław 30 listopada
Lutosław 26 października

Ł.

Ładysław bł. 26 września

M.

Mieczysław 1 stycznia
Milada bł. 16 lutego
Miłogost 8 marca
Miłosława 2 lutego
Miłosław 3 lipca
Miłosz 25 stycznia
Miływój 23 listopada
Miron św. 17 sierpnia
Mirosław 26 lutego
Mirosława 26 lipca
Mnożysław 4 kwietnia
Mścigniew 19 grudnia
Mścisław 8 stycznia
Mścisława 9 marca
Mściwój 4 listopada
Myślimir 14 kwietnia
Myślisław 20 września

N.

Namysław 25 sierpnia
Niecisław 13 marca
Niemir 14 lutego
Niezamyśl 8 sierpnia
Nosisław 16 kwietnia
Nowosłów 12 listopada

O.

Ojcomił 2 lipca
Ojcosław 16 marca
Olek św. 7 sierpnia
Olga św. 11 lipca
Onosława 21 lutego
Ostromir bł. 4 sierpnia

P.

Pakosław 5 marca
Polemir 20 marca
Prokop 5 lipca
Przebysława 22 paźdz.
Przedzimir 14 czerwca
Przedzisław 23 lutego
Przedzisław 27 sierpnia
Przemysław 13 kwietnia
Przemysław 30 paźdz.
Przemyśl 29 listopada
Przesław 7 kwietnia
Przesław św. 3 września
Przesława 21 maja
Przybysław 27 stycznia
Przybysław 15 listopada

R.

Racibor bł. 29 sierpnia
Radogost 14 stycznia
Radomił 11 czerwca
Radomiła 13 lipca
Radomir 28 stycznia
Radomir 16 listopada
Radomyśl 27 grudnia
Radosław 2 marca
Radosław 8 kwietnia
Radosław 15 lipca
Radosława 8 września
Radzimir 12 września
Radzisław 16 paźdz.
Radzisława 10 grudnia
Radziwój 10 lipca
Radzyn św. 12 lutego
Ratymir 19 stycznia
Ratysław 2 czerwca
Rosław 13 sierpnia
Rosława 7 października
Rościsław 17 stycznia
Rościsław 4 września
Rozmysław 26 czerwca
Rustaw 27 maja

S.

Samomysl 25 października
Samosława 1 grudnia
Sebastjan 20 stycznia
Sędzimir 20 listopada
Sędzisław 16 września
Sędziwój 8 listopada
Sieman 3 października
Siemisław 24 paźdz.
Skarbimir 26 stycznia
Sław 21 listopada
Sława bł. 12 sierpnia
Sławiflor 14 grudnia
Sławimir 17 maja
Sławobój 25 lutego
Sławomiła 3 marca
Sławomir bł. 5 listopada
Sławomira 23 grudnia
Sławosz 25 lipca
Sławój 9 czerwca
Sobiebór 9 września
Sobiesław 20 sierpnia
Spitogniew 31 stycznia
Spitosław 11 listopada
Spitosława 5 grudnia
Spitymir 26 kwietnia
Stanisław św. 8 maja
Stanisław św. 5 sierpnia
Stanisław R. 18 listopada
Stanimir 2 października
Stosław i D. 21 lipca
Strachota 9 lipca
Strzeżymir 22 kwietnia
Strzeżysław 2 stycznia
Strzeżysław 15 maja
Sudomir 2 kwietnia
Sulimir 30 maja
Sulisław bł. 7 lutego
Swatosz 12 marca
Świętobój 26 marca
Świętobór 6 kwietnia
Świętochna 11 lutego
Świętomir 28 lipca
Świętopełk 1 czerwca
Świętopełk 25 września
Świętorad 17 lutego
Świętosław 7 stycznia
Świętosław 3 maja
Świętosław 31 sierpnia
Świętosława 2 sierpnia
Szczęsław 15 lutego
Szczęsny św. 30 sierpnia
Szukosław 20 marca
Szulisław 2 grudnia

T.

Tolimir bł. 12 lipca
Tomił 10 października
Tomiła bł. 10 lutego
Tomir 27 listopada
Tomira 24 maja
Tomisław bł. 21 grudnia

U.

Unisław 18 lipca

W.

Wacław bł. 15 kwietnia
Wacław św. 28 września
Wanda 23 czerwca
Warcisław 1 listopada
Wawrzyniec 10 sierpnia
Welisław 4 lipca
Wislimir 3 grudnia
Wisław bł. 7 czerwca
Wisława bł. 22 maja
Wit św. 15 czerwca
Witomił 27 października
Witosław 22 stycznia
Witosława 4 lutego
Witymir 2 maja
Witymir 2 listopada
Wiarosława 27 lutego
Więcymił 26 maja
Więcysław 25 marca
Wieńczysław 4 maja
Wieńczysław 16 maja
Wielosława 18 lutego
Wiesława 9 grudnia
Władybóg 28 października
Władybój 10 września
Władymira 9 stycznia
Władysław 3 kwietnia
Władysława 13 grudnia
Włastybór 5 stycznia
Włastymiła 3 stycznia
Włastymiła 26 sierpnia
Włastymił 25 czerwca
Włastymir 23 października
Włatysław ś. 27 czerwca
Włodzimierz 16 stycznia
Włodzimierz 19 kwietnia
Włodzimira 11 sierpnia
Wodzimir 14 listopada
Wodzisław 19 lipca
Wodzisław 5 września
Wojsław 6 marca
Wojciech św. 23 kwietnia
Wojmir 11 grudnia
Wojsława 8 października
Wolidar 12 grudnia
Wolimir 15 grudnia
Wrócisława 23 stycznia
Wrócisława 22 lutego
Wróciwój 26 grudnia
Wrzesław 18 maja
Wszebór 27 lipca
Wszemił 12 maja
Wszemił 18 grudnia
Wszemiła 22 listopada
Wszerad 13 listopada
Wszewład 6 listopada
Wyszomir 12 czerwca
Wyszomir 29 czerwca
Wyszomir 28 sierpnia
Wyszosław 8 czerwca

Z.

Zasław 5 października
Zatysława 17 października
Zbigniew 17 marca
Zbigniew 1 kwietnia
Zbisław 23 marca
Zbisław 17 listopada
Zbroisław 28 czerwca
Zdobysław 30 lipca
Zdosława 16 grudnia
Zdzisław 29 stycznia
Zelimir 22 września
Ziemisław 13 października
Ziemomysł 14 września
Ziemowit bł. 19 paźdz.
Znatysław 1 października,

Ż.

Żegota 1 lutego
Żelisław 23 lipca
Żyrosław 17 grudnia
Żytomir 7 listopada
Żywisław 28 kwietnia

Karta tytułowa pierwszego po polsku drukowanego w Krakowie kalendarza z r. 1527 o dwubarwnym druku. (Ze zbiorów Bibl. Jag.)

Kalendarz i jego dzieje.

Zbytecznem byłoby rozwodzić się szerzej nad tem, jakie znaczenie posiadał do niedawna jeszcze kalendarz, zarówno w domu, w życiu prywatnem, jak i w każdej pracy zawodowej, jako informator w pierwszej linji co do podziału czasu w roku, a dalej jako informator w rozlicznych kwestjach i zagadnieniach — zależnie od tego, dla jakich celów, jakich klas i zawodów został opracowany. W dawniejszych czasach miał jednak daleko większe znaczenie, zwłaszcza po wsiach, dworach i mniejszych miasteczkach, gdzie życie płynęło nie tak intenzywnie, jak dzisiaj, a nie było takiego ruchu wydawniczego, któryby mógł spełniać rolę informatora. Toteż kalendarz posiadał wówczas zaszczytne miejsce w domu i nierzadko obok książki do nabożeństwa stanowił całą bibljotekę familijną.

Na to uprzywiljowanie kalendarza w rodzinie wpłynęła w znacznej mierze jego tradycja, zwłaszcza z XVI. wieku, kiedy to kalendarz podawał nietylko informacje o rozkładzie świąt i postów, bardzo ściśle wówczas obchodzonych, ale dawał oprócz przepowiedni meteorologicznych także rozmaite wróżby i horoskopy kabalistyczne, oparte na przesądach i zabobonach, przywiązanych do każdego dnia, a w co w owych czasach wierzono i do wróżb takich przywiązywano dużą wagę. Z postępem nauk odpadł z kalendarza ten dział przepowiedni, ustępując miejsca stopniowo różnorodnym informacjom, praktycznym wskazówkom gospodarczym, przepisom kulinarnym i t. d.

Powstanie kalendarza jako publikacji astronomiczno informacyjnej, łączy się ściśle z wynalezieniem druku, aczkolwiek kalendarze pojęte jako obliczenia czasu roku, układano już wśród wszystkich narodów świata starożytnego, zajmujących się astronomją, a więc wśród Chińczyków, Hindusów, Egipcjan, Żydów, Greków i Rzymian.

Nazwa „*kalendarz*“ pochodzi od łacińskiego słowa „*calendarium*“, oznaczającego pierwotnie indeks dłużników i wysokość procentów płatnych w pierwszym dniu miesiąca, zwanym „calendae“, później zaś księgę, w której wpisywano lata, miesiące, dni, odmiany księżyca i terminy świąt.

Za cesarstwa rzymskiego istniały t. zw. *ephemeridy*, podające wykaz miesięcy, dni, świąt, daty urodzin cesarskich, terminy zebrań senatu oraz przepowiednie, w gruncie rzeczy więc owe kalendarze pod względem merytorycznym nie wiele różniły się od dzisiejszych. U Egipcjan wykazy dni w roku i świąt nosiły nazwę *Almenichiaka.* Ta nazwa, przeniesiona do Europy, zadomowiła się tutaj jako „*Almanach*“, używana w różnych językach zamiast wyrazu kalendarz.

Po zaprowadzeniu chrześcijaństwa duchowieństwo układało tak zwane *kalendarze wieczyste*, na podstawie których opracowywano kalendarze na po-

szczególne lata. Kalendarze wieczyste umieszczano zazwyczaj w mszałach, brewiarzach i innych książkach do nabożeństwa, pisanych wówczas ręcznie. Po wynalezieniu sztuki drukarskiej kalendarze stały się pierwszemi jej wytworami.

Za *najdawniejszy kalendarz drukowany* uchodzi *Kalendarz Wieczysty, ułożony przez Jana z Gmuendu,* odbity z formy rżniętej na płycie drewnianej *w roku 1439.*

U nas *w Polsce* układaniem kalendarzy zajmowało się duchowieństwo od czasu wprowadzenia chrześcijaństwa, czego ślady znajdujemy w księgach liturgicznych *od XIII. wieku.* Owe kalendarze były pisane *po łacinie.* W wieku XIV. znajdujemy już *polskie nazwy miesięcy.* Kalendarze drukowane pojawiły się w Polsce wkrótce po wprowadzeniu sztuki drukarskiej. *Najstarszy Kalendarz Krakowski,* zachowany w Bibljotece Jagiellońskiej, pochodzi *z r. 1474.* Od wieku XV. układano w Polsce kalendarze astronomiczne w Akademji Krakowskiej, gdzie była ufundowana przez Jana Stobnera katedra astronomji, z warunkiem, że jej profesor miał obowiązek obliczać corocznie kalendarz. Te Kalendarze Krakowskie obejmowały oprócz właściwego calendarium także *prognostyk astrologiczny,* t. j. przepowiednie meteorologiczne, oraz t. zw. *judicia,* t. j. *przepowiednie losów ludzi i państw, oparte* (od roku 1491) wyłącznie *na biegu gwiazd.*

Karta tytułowa kalendarza Jana Głogowczyka z r. 1511. (Ze zbiorów Bibl. Jag.). Druk Jana Hallera w Krakowie.

Kalendarze Krakowskie pozyskały taki rozgłos i wziętość, że już od początku XV tego wieku zaczęły wychodzić we Wiedniu i Heidelbergu pod nazwą *„Practica Cracoviensis“*, a ogłaszane przez nie różnorodne dziwaczne przepisy i wskazania były ściśle przestrzegane przez współczesnych, nawet najuczeńszych na owe czasy lekarzy.

Pierwszy polski kalendarz, znany tylko z urywków, pochodzi *z roku 1516.*

Gdy papież Grzegorz XIII. wprowadził nowy kalendarz, t. z. gregorjański, bullą z dnia 24 lutego 1582, Polska w przeprowadzeniu reformy kalendarzowej nie dała się wyprzedzić prawie żadnemu narodowi w Europie, *a pierwszy w Polsce kalendarz gregorjański* pojawił się w druku już *w roku 1583* (p. t. „Calendarium Gregorianum perpetuum“).

W Polsce kalendarze rozpowszechniły się bardzo silnie w XVII-tym wieku, ale roiło się w nich wówczas od *różnorodnych zabobonów i absurdalnych przepowiedni,* co zresztą podtrzymywało wziętość Kalendarzy Krakowskich. Gdy Akademja Krakowska zaczęła podupadać, zaczęły zyskiwać rozgłos *kalendarze Akademji Zamojskiej,* gdzie opracowywał je prof. astronomji Stanisław Niewieski. Do tego profesora odnosi się znane przysłowie: „Nie zgadnie pan Niewieski, co robi Pan Niebieski“, powstałe w ten sposób, że Niewieski zamieszczał w swoich kalendarzach takie przepowiednie pogody, które się nigdy nie spełniały.

W XVIII-tym wieku powstały w Polsce t. zw. *kalendarze polityczne,* które wydawali głównie OO. Jezuici i Pijarzy.

Kalendarz „Ilustr. Kuryera Codziennego“.

W ostatnich dziesiątkach lat kalendarze u nas *zróżniczkowały się bardzo silnie,* gdyż z jednej strony opracowywane były *dla różnych specjalnych zawodów,* a z drugiej natomiast dochodziły do *typu wybitnie beletrystycznego,* w tonie lekkim, żartobliwym. W obu tych wypadkach *kalendarz zaczął zatracać swoje zasadnicze znaczenie podręcznego informatora,* w pierwszym bowiem wypadku dawał *informacje zbyt specjalne i niepotrzebne dla szerszego ogółu,* a natomiast *nie uwzględniał już najważniejszych instrukcji* czy przepisów o ogólnem znaczeniu, w drugim zaś wypadku dawał *treść rozrywkową tylko na chwilę,* a temsamem sprowadzał kalendarz *do roli raczej lektury wagonowej.*

Tym krańcowym wypaczeniom i niedomaganiom dzisiejszych kalendarzy kładzie kres *„Kalendarz Ilustrowanego Kuryera Codziennego“,* obmyślany i opracowany jako *możliwie wszechstronny i wyczerpujący podręczny informator domowy.*

Kalendarz „Ilustrowanego Kuryera Codziennego“ w bogatym dziale szematycznym i informacyjnym zamieszcza szereg tych *najważniejszych informacyj, przepisów i wskazówek,* które *w życiu codziennem potrzebne są każdemu i na każdym kroku,* staje się też temsamem *książką rzeczywiście niezbędną*

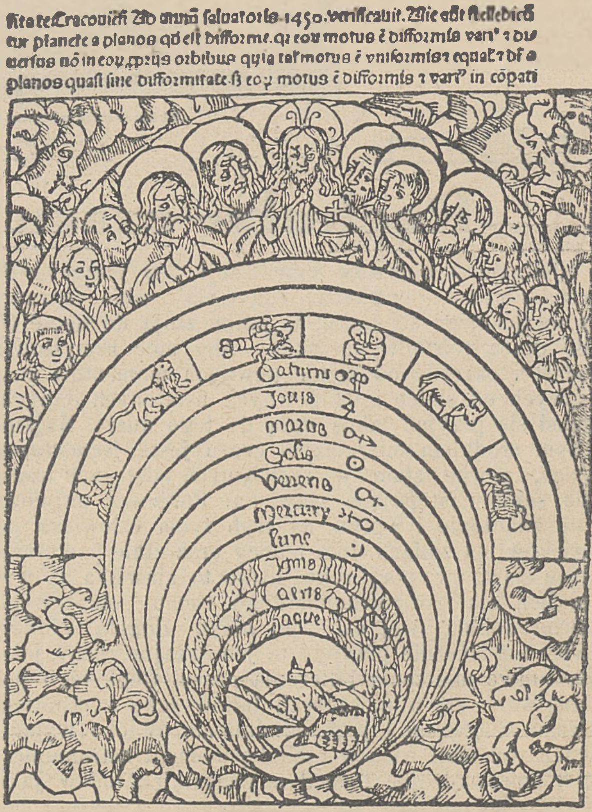
w każdym domu, w każdej rodzinie i nawiązuje przez to *do dawnych tradycyj kalendarza i jego roli w życiu domowem.*

Przypomnieć należy, że w r. 1916 pojawił się „Kalendarz Ilustrowanego Kuryera Codziennego", opracowany odpowiednio do owych czasów, jako wojenny kalendarz albumowy, t. j. odzwierciadlający

Kalendarz „Ilustrowanego Kuryera Codziennego" zaprojektowany i opracowany został w ten sposób, że *będzie się ukazywał co roku,* będzie więc *wydawnictwem stałem, perjodycznem,* rejestrującem *z każdym następnym rokiem* z jednej strony *zmiany i poprawki* zaszłe w ciągu roku kalendarzowego w zamieszczonych informacjach, przepisach i t. p., a

Karta tytułowa kalendarza Mikołaja z Toliszkowa na r. 1518.
(Ze zbiorów Bibl. Jag.). Druk Jana Hallera.

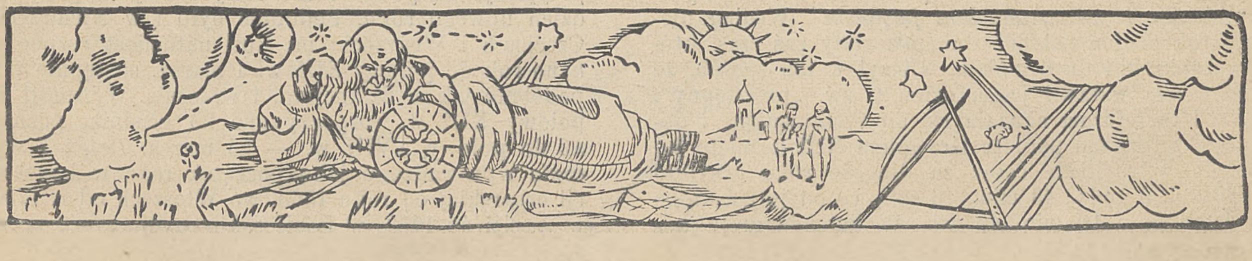

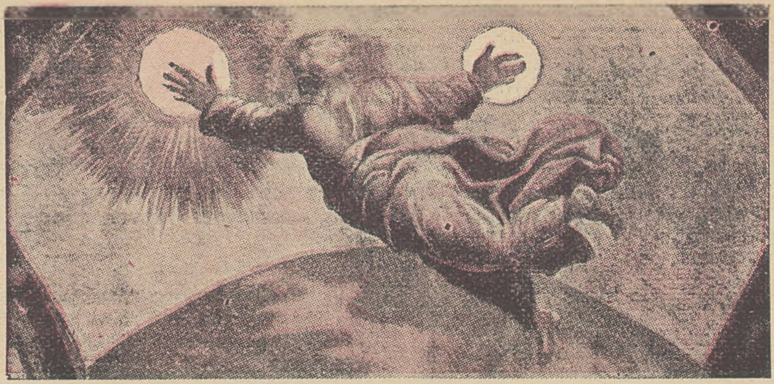
Wszechświat z dzieła Jana Głogowczyka.
(Ze zbiorów Bibl. Jag.). Druk Jana Hallera r. 1506.

ówczesne chwile. Lata wojenne, niepewność jutra, oraz ciężkie warunki pierwszych lat życia powojennego nie dawały odpowiedniego podłoża do podjęcia perjodycznego corocznego wydawnictwa kalendarzowego i sprecyzowania jego typu. Obecnie po ustabilizowaniu się zasadniczych form życiowych i ugruntowaniu w szczegółach normalnego toku życia, Wydawnictwo *„Ilustrowanego Kuryera Codziennego"* przychodzi do najszerszych warstw społeczeństwa z kalendarzem, dostosowanym do dzisiejszych wymagań życia.

z drugiej będzie podawał *co roku uzupełniająco szereg informacyj ogólniejszych z różnorodnych dziedzin życia.*

W ten sposób *Kalendarze „Ilustrowanego Kuryera Codziennego"* składane co roku w bibljotece domowej, utworzą z czasem *podręczną encyklopedję,* która *w dostatecznej mierze zastąpi posługiwanie się szeregiem różnorodnych szematyzmów, przewodników, wykazów statystycznych* i t. p. oraz *zaoszczędzi poszukiwania potrzebnych informacyj po rozlicznych biurach i urzędach.*

Stworzenie słońca i księżyca. (Według Rafaela).

Dr J. Grycz.

Rachuba czasu u różnych ludów.

Jednym z objawów cywilizacji jest *potrzeba liczenia czasu*, potrzeba zdawania sobie sprawy z wzajemnego stosunku, w jakim stoją do siebie co do czasu różne wydarzenia. Aby móc uzmysłowić sobie i określić oddalenie pewnych momentów czasowych od siebie i od pewnych ustalonych danych, musi się przyjąć jakąś stałą do tego miarę. Najlepszym środkiem mierniczym czasu jest *jednostajny ruch*, pewne stale w tychsamych odstępach czasu po sobie następujące zjawiska. Ponieważ największe znaczenie i wpływ na tryb życia człowieka od wieków ma zmiana dnia i nocy oraz stale powtarzające się t. zw. pory roku, które to zjawiska są wynikiem stałego równomiernego ruchu obrotowego ziemi dokoła swej osi i jej *biegu dokoła słońca*, więc też słusznie przyjęto te jednostajne ruchy jako podstawę mierzenia i liczenia czasu. Obok tego posługiwano się u niektórych ludów jako miernikiem czasu *księżycem* i jego odmianami. W obu wypadkach wchodził więc w rachubę moment astronomiczny, wprowadzając niemal u wszystkich ludów jako jednostkę podstawową składający się z pewnej ilości dni rok w pierwszym wypadku, t. zw. słoneczny (annus solaris), w drugim, t. zw. miesiąc księżycowy czyli synodyczny (mensis lunaris), t. j. czas od pierwszego największego zbliżenia księżyca do słońca do drugiego.

Sposób liczenia czasu, czyli mówiąc potocznie „kalendarz“, przyszedł do nas od Rzymian, którzy zawdzięczali go Egipcjanom. Ci liczyli czas właśnie według *roku słonecznego*, obejmującego okrągło 365 dni. Ponieważ jednak rok słoneczny ściśle biorąc trwa 365 dni, 5 godzin, 48 minut i 46 sekund, doprowadziła ta nieścisłość do tego, że za czasów Juljusza Cezara (101—44 przed Chr.) np. święto żniw przypadało w porze zimowej. Cezar nakazał wobec tego przeprowadzić reformę liczenia czasu, zaprowadzając t. zw. *„kalendarz juljański“*. Według niego rok obejmował 365 dni, pozostały zaś czas, który zaokrąglił do 6 godzin, wliczył w ten sposób, że co 4 lata wstawił jeden dzień t. zw. „przestępny“. Ale i ta reforma okazała się niewystarczającą i dopiero z rozkazu papieża Grzegorza XIII usunięto jej błędy w r. 1582. Teraz za długość roku przyjęto 365 dni, 5 godz., 49 min., 16 sek., co od juljańskiego odstępuje o 10 min. 44 sek. W kalendarzu juljańskim rokiem przestępnym był każdy podzielny przez 4, czyli również każdy rok wiekowy, mający przy końcu dwa zera, *w kalendarzu gregorjańskim* natomiast z czterech następujących po sobie lat wiekowych ten tylko jest przestępnym, który po odrzuceniu dwóch końcowych zer jest przez 4 podzielony. Według niego więc rok 1600 był przestępnym, lata 1700, 1800, 1900 zwykłemi, zaś rok 2000 będzie znów przestępnym. Sposób oznaczania dni miesiąca od 1—28, wzgl. 29, 30, 31 pochodzi ze Wschodu i występuje na Zachodzie od VI wieku począwszy.

W VI wieku przyjęła się też dopiero ogólnie dziś przyjęta t. zw. *„era chrześcijańska“*, licząca lata od narodzenia się Chrystusa. Nazywa się ona również dionizyjską, od opata Dionizego Małego (Exiguus), który ułożył obowiązującą dotąd tablicę ruchomych świąt wielkanocnych, licząc lata od Wcielenia Chrystusa, tj. od roku 753, od założenia Rzymu. Weszła ona w życie stopniowo: w Italji wVI wieku, w następnym we Francji, natomiast w Hiszpanji dopiero w XIV w., a w Portugalji i Grecji w XV wieku. Również reforma gregorjańska kalendarza nie przyjęła się wszędzie równocześnie. Włosi, Hiszpanie, Portugalczycy oraz katolicy w Polsce przeprowadzili reformę zaraz po ogłoszeniu odnośnej bulli papieskiej, w Czechach, na Śląsku i na Węgrzech w roku 1584, Niemcy protestanckie zaś dopiero w roku 1700. W Grecji i państwach Bałkańskich kalendarz juljański obowiązuje dotychczas.

Początek roku obliczano w rozmaity sposób, spotykamy bowiem u starożytnych narodów oraz jeszcze nawet w średniowieczu, aż *sześć terminów* początku roku: 1) 1 stycznia, 2) 1 marca, 3) 25 marca, 4) Wielkanoc, 5) 1 września, 6) 25 grudnia. I tak np. w Polsce w średnich wiekach rozpoczynano rok przeważnie 25 grudnia, a dopiero w XV wieku przyjmuje się powszechnie 1 stycznia jako pierwszy dzień nowego roku. Podobnie było i w Niemczech, Czechach i Węgrzech; na Rusi natomiast rozpoczynano rok do połowy XIII w. 1 marca, następnie zaś, podobnie jak w Bizancjum, 1 września. W Anglji do połowy XIII w. rozpoczynano 25 grudnia, później aż do połowy XVIII w. — 25 marca. *Dzień 1 stycznia* wprowadzono jako początek roku w kancelarji cesarskiej od roku 1563, we Włoszech od r. 1751, w Anglji od 1753, w Rosji zaś i Grecji, gdzie zgod-

nie z erą bizantyjską przypadał Nowy Rok na dzień 1 września, wprowadził datę 1 stycznia jako początek roku dopiero Piotr Wielki od roku 1700.

Najważniejsze różnice w liczeniu czasu, a ściślej mówiąc w liczeniu i oznaczaniu lat wynikają z różnorodności *punktu wyjścia* w tem liczeniu. W ten sposób mamy do czynienia z kilku t. zw. erami, rozpoczynającemi swe mierzenie czasu od pewnych wielkich wydarzeń, istotnie lub pozornie dla danego narodu ważnych. I tak od stworzenia świata liczy się t. zw. *era żydowska,* obliczona przez rabbiego Hillela w IV stuleciu po Chr., a wprowadzona w życie w XI w. Rozpoczyna się ona rokiem 3761 przed Chr. *Era chrześcijańska* przyjęła za punkt wyjścia narodzenie się Chrystusa; *mahometańskie* liczenie czasu rozpoczyna się od t. zw. *Hedżry,* tj. wywędrowania Mahometa z Mekki do Medyny, czyli od 16 lipca 622 r. po Chr.

W Indjach mają głównie znaczenie trzy ery: 1) *Kali-yuga,* oparta na starodawnych tradycjach religijno-narodowych, opiera się na mitycznym podziale czasu na cztery epoki świata, zwane Yuga. Pierwsza epoka obejmuje 4800 lat boskich, druga 3600, trzecia 2400, czwarta 1200. Ponieważ zaś dla bogów jeden rok ludzki ma znaczenie zaledwie jednego dnia, zatem na jeden rok boski przypada 360 lat ludzkich. Rozpoczyna się Kali-yuga 18 lutego 3102 przed Chr., a używana jest ta rachuba lat dotychczas w Indjach południowych. Pozostałe dwie ery są oparte na epokach historycznych, mianowicie: 2) *era Vikramaditya,* zwana też *Samvat,* rozpoczyna się w r. 57 przed. Chr., zaś 3) *era Calivahana,* zwana *Caka,* w r. 78 po Chr. — W Indjach liczą czas według lat słonecznych o 365 dniach, 6 godz., 11 minutach, 30 sek., czyli o 3 minuty krótszych niż rok astronomiczny. Rok indyjski rozpoczyna się pierwszego dnia miesiąca Vaicakha, t. j. w dniu, w którym księżyc dochodzi po pełni w gwiazdozbiorze Wagi, a co przypada między połową kwietnia i połową maja. *Buddyści* liczą czas od śmierci Buddy Sakyamuni, przypadającej na początek r. 477 przed Chr. *Chińczycy* dzielą czas na cykle sześćdziesięcioletnie, obecnie zaś trwający cykl 78-my rozpoczął się w r. 1924. Rok chiński obejmuje 355 dni i rozpada się na 12 każdorazowo od nowiu księżyca rozpoczynających się miesięcy o 29—30 dniach. Rozpoczyna się zaś nowy rok z pierwszym nowiem po wejściu słońca w znak Wodnika. *W Japonji* są w użyciu cztery różne sposoby liczenia lat: 1) według nazwisk panujących cesarzy, 2) od jednego ważnego wydarzenia (Nengo) do drugiego, co jest oczywiście bardzo niejednomierne, 3) według przejętych od Chińczyków cyklów 60-letnich, 4) według wprowadzonej niedawno ery Nino, która rozpoczyna się od nowego roku, następującego po wstąpieniu na tron cesarza *Jimmu Tenns,* czyli od 18 lutego 660 r. przed Chr.

Z dawnych, dziś już nieużywanych sposobów liczenia czasu należy wymienić: 1) *Erę grecką,* mierzącą czas według t. zw. Olimpjad, czyli wielkich igrzysk przypadających co cztery lata około 1 lipca. Liczy się zaś Olimpjady od roku 776 przed Chr. 2) *Era rzymska* od założenia Rzymu (ab Urbe condita) obliczana jest różnie: t. zw. era Warrońska (według Terencjusza Warrona) przyjmuje jako datę założenia Rzymu wiosnę r. 753 przed Chr. W potocznem życiu liczono w Rzymie starożytnym lata według nazwisk poszczególnych konsulów. 3) *Era Nabonassara* obowiązywała w Egipcie od 26 lutego 747 przed Chr. przez 424 lat, poczem nastąpiła era Filipa (według Filipa III Macedońskiego) albo era od śmierci Aleksandra, rozpoczynająca się 12 listopada 324 r. przed Chr. 4) *Era Seleucydów,* według której liczono w państwie Syryjskiem i którą posługiwali się żydzi aż do XI wieku po Chr., rozpoczyna się z jesienią r. 312 przed Chr. 5) *Era Dioklecjana* obowiązywała w Egipcie od wstąpienia na tron tego cesarza (29 sierpnia 284 r. po Chr.) aż do opanowania kraju przez Arabów. 6) *Era hiszpańska* Wizygotów rozpoczynała się rokiem 38 przed Chr., kiedy August podbił Hiszpanję i wcielił jako prowincję do imperjum rzymskiego. Utrzymała się ona w używaniu aż do XIV stulecia po Chr.

Działacze Rewolucji francuskiej wprowadzili *erę rewolucyjną francuską,* która jednak po kilku latach niezupełnego zresztą we Francji panowania, wyszła z użycia. Liczyło się ją od 22 września 1792 roku. Nie przyjęły się również na stałe we Francji zaprowadzone w kalendarzu rewolucyjnym nazwy miesięcy.

Zwierzyniec niebieski.

(ig.). Największe koło pozornej drogi słońca po firmamencie niebieskim w ciągu roku, zwane z greckiego ekliptyką, podzielone zostało już w prastarych czasach na 12 t. zw znaków zodjaku, czyli Zwierzyńca niebieskiego, a to odpowiednio do nazw konstelacyj gwiezdnych, leżących blisko ekliptyki, a zaobserwowanych i oznaczonych już w zamierzchłej przeszłości. Nazwy znaków zodjaku są dostatecznie spopularyzowane. Ujął je swego czasu ks. Wyrwicz w czterowiersz:

Zodjak egipski (ze świątyni w Te Snét).

Baran idzie przed *Bykiem,* po *Bliźniętach — Raki*
Lew przed *Panna* uchodzi. To są letnie znaki.
Waga chłodzi z *Niedźwiadkiem, Strzelec* zimnem grozi,
Koziorożec lód wiąże, *Wodnik Ryby* mrozi.

Co się tyczy pochodzenia Zodjaku, t. j. jego oznaczenia i podziału na owe 12 znaków, to wiadomo tylko, że był on znany w tej formie różnym starożytnym narodom, u których kwitła astronomja, gdyż przechowały się zabytki przedstawiające Zodjak wedle wyobrażeń owych czasów. Tak zwana doktryna ezoteryczna, czyli tajemna, próbująca odszukać ślady prastarej wiedzy, mającej pod pokrywą różnych symboli tkwić w zabytkach zamarłych świątyń i bractw tajemnych, a mą

jącej rzekomo mieścić w sobie rozwiązanie zagadki wszechrzeczy i wszechbytu, łączy powstanie Zodjaku z aryjskim mitem Ramy. Wedle owej ezoterycznej tradycji Rama, Druit Arjów, ich organizator i reformator, miał wyprowadzić dawnych Arjów ze starej Scytji-Europy do Azji, gdzie w gigantycznych bojach pokonał rasę czarną, która uprzednio ujarzmiła rasę czerwoną i żółtą, a po zwycięstwie, jako władca Indji i król duchowy świata, Rama, pasterz ludów aryjskich, pod znakiem symbolicznym Barana, dał ludom dogmat Ognia świętego, jako symbol Boskiej Jedności, nadał prawo aryjskie, głoszące równość zwycięzców i zwyciężonych, zniesienie niewolnictwa, zniesienie krwawych ofiar z ludzi i poszanowanie kobiety przy ognisku domowem. Z tych też czasów ma pochodzić godło rogów baranich, jako oznaka władzy kapłańskiej i królewskiej, która od Arjów przeszła do symboliki świątyń innych ludów wschodnich i Egiptu i wprowadziła rogi do stroju głowy królów i wielkich kapłanów.

Zodjak grecki. 12 znaków Zodjaku, w pośrodku 4 figury, symbolizujące węgły świata.

Rama też miał ustalić dwanaście znaków Zodjaku. Jak głosi teza ezoteryczna, Zodjak miał być z jednej strony kalendarzowym podziałem roku słonecznego, jako określający pozorną drogę roczną słońca i dzielący ją na 12 części, a z drugiej miał poniekąd odzwierciadlać w symbolicznych figurach konstelacyj niebieskich własne dzieje Ramy, a zarazem wskazywać wtajemniczonym we formach im tylko zrozumiałych, sposoby i środki, jakiemi posługiwał się Rama, idąc do swych celów.

Zodjak Koptów z czterema węgłami świata. Znaki Zodjaku otacza Uroboros, wąż pożerający siebie, symbol wszechświata.

Wybitny badacz i pisarz francuski w dziedzinie ezoteryzmu, Fabre d' Olivet podaje następujące wyjaśnienie znaków Zodjaku:

Baran, uciekający z głową zwróconą wstecz, oznacza Ramę opuszczającego Scytję i kierującego pożegnalne spojrzenie ku krajowi, z którym się rozstaje Byk rozjuszony, to opór, jaki Rama napotyka na drodze Bliźnięta oznaczają sojusz Ramy z ludami turańskiemi. Rak oznacza zamknięcie się Ramy w sobie dla rozmyślania Lew — to walka Ramy z wrogami. Panna, skrzydlata dziewica — oznaka zwycięstwa Waga — równość zwycięzców i zwyciężonych. Niedźwiadek, zdrada Strzelec, zemsta za zdradę. Wreszcie Koziorożec, Wodnik i ryby są symbolami moralnej strony dziejów Ramy.

Nie wchodząc tutaj w rozbiór i wartość takiego wyjaśnienia znaków Zodjaku, zaznaczyć trzeba, że jest to dotychczas jedyna próba wyjaśnienia pochodzenia i symboliki Zwierzyńca niebieskiego.

Co wróżą znaki Zodjaku?

Przypisywanie gwiazdom wpływu na losy ludzi, na ich sprawy i wogóle na bieg wypadków na ziemi, wyznaczyło obok planet, szczególniejszą rolę konstelacjom Zodjaku, jako ugrupowaniom gwiezdnym, wyróżniającym się tem przedewszystkiem, że leżącym na drodze życiodajnego słońca. Z owych wierzeń przeszłości zarejestrowały stare kalendarze na rachunek zodjakowych znaków następujące horoskopy:

Wodnik (styczeń).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, mają usposobienie do nauk i umiejętności, są małomówne i niechętnie wydają swoje tajemnice. Będą żyć długo, a ich dążeniem będzie sława. Kobiety dużo podróżować będą i w 25 roku mają zostać bogatemi. Wodnik znamię jest męskie, na wschód słońca panujące, wietrzne. Człowiek będzie cudnego oblicza, wymowy pięknej, mało będzie miał krwi, będzie miał dobrą wolę i nauki będzie posiadał, będzie miłośnikiem sprawiedliwości, jedną rzecz będzie mówił, a drugą w sercu zatrzyma; będzie miał znamię na piersiach, albo na ramionach. Co pod Wodnikiem czynić będzie, czas dla niego najlepszy. Pod Rybami będzie miał szczęście w rzeczach swoich, a zwłaszcza będzie podniesiony nad bracią swoją. Przezwycięży ojca i matkę w żywocie, ani będzie ubogi, ani bogaty. Pod Rakiem będzie cierpiał wiele słabości, ale ujdzie śmierci. W czasie panowania Lwa ma się ożenić i będzie zwódcą niewiast i pogrzebie braci swych. Pod Panną nie ma nic poczynać, bo zły czas dla niego. Jeżeli przeżyje lat 25, tedy dojdzie do 70. Czarnej barwy ma się wystrzegać.

Ryby (luty).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są zdatni do wszystkiego, przyjacielscy. kochają ubogich i duchownych, chętnie służą wszystkim. Kobiety będą cnotliwe i pracowite, a szczęśliwy małżonek, który będzie posiadał taką żonę. Ryby są znamieniem niewieściem Człowiek z ich czasów będzie ani wielki, ani mały, krótkiej szyi, pięknego nosa i lica, będzie miał znamię na ręku lub uchu, będzie zbytkujący, obżerca, a nawet pijanica. Pod Rybami będzie miał użytek w rzeczach, które należą do jego użytku. Zwiedzi wiele stron z bracią swoją Swary będzie miał z bracią i ujrzy niezgodę między ojcem i matką swoją. Będzie przyrodzenia niewieściego. Podczas Lwa na wysokości nie ma łazić. Jeżeli ożeni się pod Panną, żony jego będą płodne. W czasie Wagi ma strzec się od powietrza, ptaków i zwierząt. Żywot jego rozdzielony na dwie części; jeżeli ujdzie lat 9, przyjdzie do 70. Czarnego koloru niech się strzeże.

Baran (marzec).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są odważni i śmiali, dostaną wiele pieniędzy za żoną; w handlu mają szczęście Mają się strzec koni. Polowanie i rybołostwo będzie dla nich namiętnością. Nagła śmierć ich oczekuje. Kobiety bywają zalotne, ale złośliwe. Doczekają się licznej rodziny.

Byk (kwiecień).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, mają chęć do rolnictwa, są miłośnikami uciech, wesołości i śpiewu; do kobiet mało mają szczęścia. Szczęście im uśmiechać się będzie, lecz w starości dopiero dojdą do majątku. Kobiety owdowieją prędko.

Bliźnięta (maj).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, mają zdolność do sztuk, nauk i mądrości, dobrze się uczą. Są żartobliwi, zabawni i wesołego humoru. Kobiety mają skłonność do sztuk pięknych.

Rak (czerwiec).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są bystrego dowcipu, wielkiej pamięci, mają rozum i lubią rozkosze. Kobiety odznaczają się przebiegłością i niewdzięcznością.

Lew (lipiec).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, odznaczają się trwałem zdrowiem i są dużego temperamentu Chłopcy są silnej budowy i mają unikać swarów, jako że są śmiałego usposobienia. Lubują się spędzać noce poza domem, a w dzień sypiać. Kobiety lubują się w przyrodzie, w kwiecie i wieńcach. Popędliwa z przyrodzenia pod tym znakiem kobieta rychło się rozgniewa i prędko ją gniew opuści. Skłonnie przebacza urazy. Mają one upodobanie do dzielnych wojowników.

Panna (sierpień).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są sprytni, uważni, towarzyscy i w towarzystwie weseli. Czystość i porządek są ich zaletą. Kobiety są przenikliwe i unikają grożących im niebezpieczeństw.

Waga (wrzesień).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są umysłu łagodnego, szczerego serca, skromni, spokojni i nabożni, dla biednych miłosierni i kochający prawdę. Dzień jest dla nich niebezpieczny. Białogłowy pójdą między 18 a 21 rokiem za mąż.

Waga jest znamienia męskiego, na wschód słońca panująca, powietrzna. Kto pod nią narodzi się, ma być prawdziwy, nie łżący, obyczajów swoich nie plamiący, mając nos wielki i plecy wielkie, znamię ma być na obliczu albo na ręce, rychło się rozgniewa, prędko ten gniew opuści, oblicza pięknego, zmieszanego przyrodzenia. Czas ma dobry pod Wagą na wszystko, co pocznie, zysk jego pod Niedźwiadkiem na przedaniu i kupowaniu. Będzie chodził po dalekich ziemiach, a umrze w swej ziemi; przezwycięży ojca i matkę życiem swojem, będzie miał niemocy wiele w żywocie, będzie miał pod Lwem szczęście w bogactwach do pośrednich lat. Żywot jego rozdzielony na dwie części: jeżeli ujdzie 42 lat, przyjdzie do 99. We wszelkiej barwie szczęście, oprócz czarnej.

Niedźwiadek (październik).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są bystrego dowcipu, przebiegli, chytrzy, gniewliwi, mściwi, przemyślni, tajemni, milczący i wymowni. Podlegają wielu słabościom.

Niedźwiadek jest znamię średnie, wpojone, mocne, niewieście, flegmiste, wodne, zimne, wielkie, Rodzący się pod nim będzie dobrego ukształcenia i przystanie do wielkich panów, będzie miłowany od ludzi, a będzie kochał niewiasty, będzie cichy, a niby jak niedźwiedź bardzo gniewliwy, na wodzie niebezpieczny, znamię będzie miał na piersiach, na plecach, albo na uszach. Szczęście będzie miał pod Strzelcem, będzie lepszy nad bracią, przeżyje ojca i matkę, nacierpi się pod Skopem słabości i zimna. Ożenienie się jego pod Bykiem przyniesie mu szczęście z żoną swoją Pod Bliźniętami ma umrzeć. Pod Rakiem będzie miał w służbach u wielkich panów szczęście. Zaczęcie urzędu lub czynności służyć mu będzie tylko pod Panną. Pod Wagą będzie nań świadczyć fałszywie, ale wyjdzie z tego. Żywot jego rozdzielony na dwie części, jeżeli ujdzie lat 44, przyjdzie do 77. Na ostatku umrze w służbie bożej, czarna barwa nie służy mu wcale.

Zodjak staroarabski.

Strzelec (listopad).

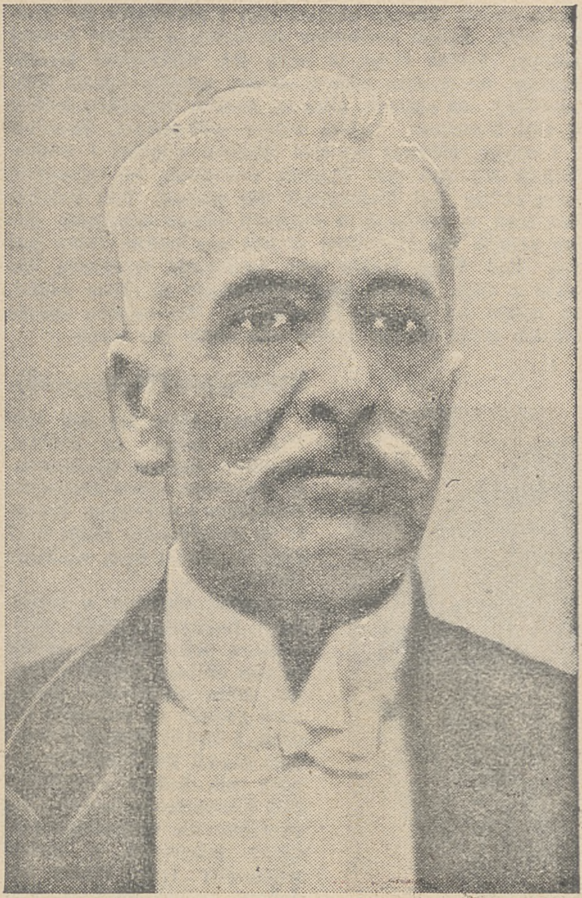
Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są obrotni, rozumni, łagodni, wyrozumiali, wykonują swoje czynności roztropnie i dokładnie. Kobiety są zarozumiałe, pójdą w 17 roku za mąż i będą wzorowe matki.

Strzelec ma moc w ramionach, prostych włosach, człowiek z jego czasów będzie oblicza miłego, dobrej wymowy, oczu czarnych, będzie miał znamię na piersiach lub czole, a będzie wesoły. Co będzie czynił pod Strzelcem, innym nie będzie przyjemne. Pod Koziorożcem będzie miał szczęście we wszystkich rzeczach żelaznych, a będzie wdzięczny tym, którzy mu dobrze czynić będą, a jego uczynki ludziom nie będą miłe. Będzie lepszy nad swych braci. Pod Rybami ma pogrzebać ojca i matkę i do innej ziemi pójdzie. Synów, jeżeli wyda pod Baranem, będzie miał lepszych od siebie. Pod Rakiem będzie cierpiał czerwoną niemoc. Zaślubienie jego pod Bliźniętami, będzie miał dwie żony, a jeżeli je przezwycięży, przyjdzie do lat 70. Pod Rakiem życie swoje ma zakończyć. Jeżeli dojdzie do lat 33, przyjdzie do 88. Czerwonej barwy ma się wystrzegać.

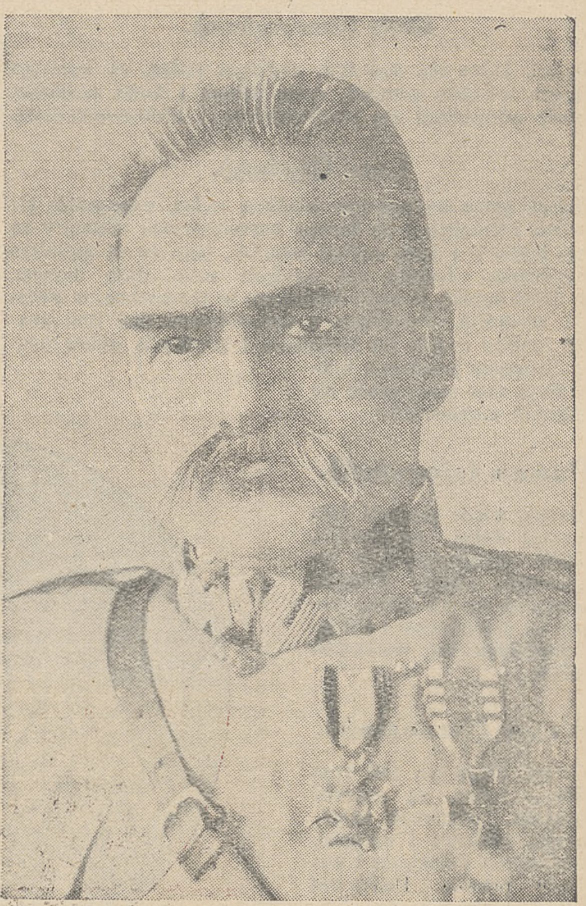
Koziorożec (grudzień).

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są złośliwi, melancholiczni, skłonni do smutku i myśli posępnych. Kobiety będą lekkomyślne i niestałe w miłości.

Koziorożec jest znamię zimne, niewieście, a na południe panujące. Człowieka obdarza słodką wymową, długiem, czerwonem obliczem, pięknem spojrzeniem i znakiem na piersiach, albo na kolanie. Taki człowiek ma być wielkiej mocy, gniewliwy, wiele obiecujący, a mało dający. Pod Koziorożcem będzie miał szczęście we wszelkich rzeczach. Pod Wodnikiem będzie miał powodzenie w rzeczach kramnych, a o zysk sprawiedliwy będzie dbał. Ojciec jego i matka pierwej pomrą. Czas Lwa zły będzie dla niego, bo mu śmierć przyniesie. Żywot jego, jeżeli ujdzie lat 25, dociągnie do 55. Czarna barwa mu nie służy.

IGNACY MOŚCICKI
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

JÓZEF PIŁSUDSKI
Marszałek Polski.

Ustrój państwa polskiego.

Państwo Polskie jest *Rzecząpospolitą* o parlamentarnej formie rządów. Władzę zwierzchniczą w Rzeczypospolitej sprawuje *naród* za pośrednictwem *władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowej.*

Władzę *ustawodawczą* sprawują *Sejm i Senat*, złożone z członków wybranych w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem. Sposób przeprowadzania wyborów normuje ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu, która ustala ilość członków ciał ustawodawczych na 444 posłów i 111 senatorów. Kadencja Sejmu i Senatu trwa 5 lat.

Władzę *wykonawczą* sprawuje *prezydent Rzeczypospolitej* wraz z *ministrami*. Prezydenta wybiera na 7 lat bezwzględną większością głosów Zgromadzenie Narodowe, t. j. zebrany w tym celu wspólnie Sejm i Senat. Prezydent Rzeczypospolitej *mianuje i odwołuje prezesa rady ministrów*, a na jego wniosek *mianuje i odwołuje ministrów*. Prezydent jest *najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych* państwa, jednakże nie może sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny, lecz wówczas *mianuje naczelnego wodza* sił zbrojnych na wniosek rady ministrów, przedstawiony przez ministra spraw wojskowych, odpowiedzialnego przed Sejmem za wszystkie akty związane z dowództwem w czasie wojny.

Dla celów *administracyjnych* obszar państwa dzieli się na jednostki terytorjalne: *województwa, powiaty, gminy* wiejskie i miejskie. Odpowiednio do tego władze administracyjne dzielą się na władze centralne, okręgowe i powiatowe.

Obok administracji państwowej istnieje *samorząd terytorjalny*, któremu państwo przekazuje w ramach ustawowo określonych prawo stanowienia w dziedzinach administracji, gospodarstwa i kultury. Organami samorządu są sejmiki wojewódzkie i powiatowe, oraz rady miejskie i gminne.

Do orzekania o legalności aktów administracyjnych władz państwowych i samorządowych powołane jest *sądownictwo administracyjne*, z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele. Kontrolę administracji finansowej państwa sprawuje *Najwyższa Izba Kontroli*.

Na czele administracji państwowej stoi *prezes rady ministrów*, na czele poszczególnych działów administracji stoją *ministrowie*, z podległemi im władzami centralnemi, okręgowemi i niższemi.

Pierwszy zwierzchnik państwa polskiego.

Józef Piłsudski przejmuje dn. 14 listopada 1918 r. władzę od Rady Regencyjnej, zatwierdzony przez Sejm dnia 20 lutego 1919 r., jako Naczelnik państwa — do dnia 9 grudnia 1922 r.

Prezydenci Rzeczypospolitej.

Gabrjel Narutowicz, wybrany dn. 9/XII. 1922, † 16/XII. 1922 r.
Stanisław Wojciechowski, wybrany dn. 20/XII. 1922, ustąpił dn. 14/V. 1926.
Ignacy Mościcki, wybrany dn. 1/VI. 1926 r.

Dotychczasowe gabinety.

1) Za czasów okupacji:
12/XII. 1917—13/II. 1918 *Jana Kucharzewskiego.*
27/II.—4/IV. 1918 *Antoniego Ponikowskiego.*
4/IV.—5/X. 1918 *Jana Kantego Steczkowskiego.*
23/X.—4/XI. 1918 *Józefa Świerzyńskiego* (pierwszy gabinet bez aprobaty okupantów).
4/XI.—14/XI. 1918 tymczasowy gabinet (urzędniczy) kierowników ministerstw pod przewodnictwem dra *Władysława Wróblewskiego.*
2) W Rzeczypospolitej:
17/XI. 1918—16/I. 1919 *Jędrzeja Moraczewskiego.*
16/I.—9/XII. 1919 *Ignacego Jana Paderewskiego.*
18/XII. 1919—9/VI. 1920 *Leopolda Skulskiego.*
23/VI.—24/VII. 1920 *Władysława Grabskiego.*
24/VII. 1920—13/IX. 1921 *Wincentego Witosa.*
19/IX. 1921—3/VI. 1922 *Antoniego Ponikowskiego.*
28/VI. 1922—31/VII. 1922 *Artura Śliwińskiego.*
31/VII. 1922—14/XII. 1922 *dra Juljana Nowaka.*
17/XII. 1922—26/V. 1923 *jen. Władysława Sikorskiego.*
28/V. 1923—15/XII. 1923 *Wincentego Witosa.*
20/XII. 1923—13/XI. 1925 *Władysława Grabskiego.*
20/XI. 1925—5/V. 1926 *Aleksandra Skrzyńskiego.*
10/V. 1926—14/V. 1926 *Wincentego Witosa.*
15/V. 1926—4/VI. 1926 *Kazimierza Bartla.*
8/VI. 1926—24/IX. 1926 *Kazimierza Bartla.*
27/IX. 1926—30/IX. 1926 *Kazimierza Bartla.*
1/X. 1926 — *Józefa Piłsudskiego.*

W październiku r. 1927 Rada ministrów zatwierdziła nowy wzór godła państwowego, jakie ma być używane wszędzie tam, gdzie godło państwa oficjalnie jest znakowane, a równocześnie według tego jedynie wzoru może być ono reprodukowane w publikacjach, wydawnictwach okolicznościowych, patrjotycznych, obchodowych i td.

Ujednostajnienie wzoru godła państwowego było konieczne, aby położyć kres różnym swobodnym, a przeważnie niefortunnym w rysunku reprodukcjom orła. Pozatem przeciwko rysunkowi dawniej używanego godła podnoszono szereg zastrzeżeń natury artystycznej.

Tym niedomaganiom położyło kres ustalenie wzoru godła przez Radę ministrów. Wzór ten zatwierdzony został według projektu prof. Zygmunta Kamińskiego.

GODŁO PAŃSTWOWE.

Sejm.

Prezydjum Sejmu.

Marszałek: *Maciej Rataj.*
Wicemarszałkowie: *Gdyk Ludwik, Daszyński Ignacy, Dąbski Jan, Zwierzyński Marjan.*
Sekretarze: *Harasz Antoni, Ledwoch J., Milczyński M., Niedbalski Aleksander, Ossowski Stanisław, Pużak Kazimierz, Sołtyk Stefan, Utta August, Weinzieher Salomon.*

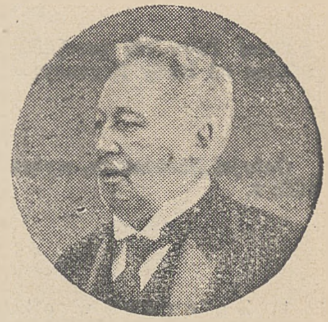
Biuro Sejmu i Senatu.
Dyrektor Biura Sejmu i Senatu: *Pomykalski Jerzy.*
Zastępca dyrektora biura Sejmu: *Pomorski Henryk.*
Zastępca dyrektora biura Senatu: *Karczewski Zygmunt.*
Sekretarz osobisty Marszałka Sejmu: *Dwernicki Józef.*
Sekretarz osobisty Marszałka Senatu: *Mohl Jerzy.*
Kierownik bibljoteki sejmowej: *dr. Kołodziejski Henryk.*

Stan liczebny klubów Sejmu.

Maciej Rataj
marszałek Sejmu.

Klub	Liczba	Klub	Liczba
Zw. Lud.-Narodowy	101	Klub Pracy . . .	6
P. S. L Piast . .	48	Komun. frakcja pos.	5
P. S. L. Wyzwolenie	24	Klub Białoruski . .	7
Stron. Chłopskie .	30	Lewica N. P. R. .	2
Chrz. Demokracja .	37	Klub Katol. Ludowy	5
P. P. S.	41	Klub Ukraiń. Włość.	3
Koło Żydowskie .	34	Białoruska Włość. robotnicza Hromada	4
Klub Chrześć.-Narod.	19	Chłopskie Str. radyk.	3
N. P. R.	16	Żydow. Stron. Lud.	1
Zjednocz. Niemieckie	17	Ukr. włość. rob. soc. Zjedn.	4
Klub Ukraiński . .	12	Bezpartyjni . . .	20
Niez. Partja Chłopska	3	Razem	444
Radykaln. Partja Włościańsk. Z. Białor.	1		

Wojciech Trąmpczyński
marszałek Senatu.

Senat.

Prezydjum Senatu.

Marszałek: *Trąmpczyński Wojciech.*
Wicemarszałkowie: *Bojko Jakób, Ks. Stychel Antoni, Woźnicki Jan.*

Sekretarze: *Banaszak Antoni, Glogier Maciej, Gruetzmacher Kazimierz, Dr Kopciński Stefan, Kaniowski Tadeusz, Koerner Mozes.*

Stan liczebny klubów Senatu.

Klub	Liczba
Związek Ludowo-Narodowy	30
Polskie Stronnictwo Ludowe	10
Koło Żydowskie	12
Klub Chrześcijańsko-Narodowy	10
Klub Chrześcijańskiej Demokracji	7
Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie"	8
Związek Parlamentarny Polskich Socjalistów	7
Klub Ukraiński	5
Klub Zjednoczenia Niemieckiego	5
Klub Pracy	4
Narodowa Partja Robotnicza	3
Klub Białoruski	2
Ukr. włość. rob. soc. Zjedn.	1
Nie zgłosiło przynależności klubowej	7
Razem	111

Najwyższe władze państwowe.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: Kancelarja cywilna, zamek, Tel. 136-34, 136-37. Dnie przyjęć: poniedziałki, środy i piątki, w godzinach 11½—2 w południe.

Prezydium Rady min.: Pałac Namiest. Krak. Przedm. 46/48, tel. 310-00—310-11.

Ministerstwo spraw zagran.: Wierzbowa 1, tel. 413-50, 413-57, 414 50, 414-56.

Ministerstwo spraw wewnętrznych: Nowy Świat 69, telefon 62-50.

Ministerstwo skarbu: Rymarska 3/5, telefon Centrala Min. skarbu 314-36, 314-37, 318-30, 318-31.

Ministerstwo spraw wojsk.: Nowowiejska 5, telefon 272-51.

Ministerstwo sprawiedliwości: Długa Nr 7, telefon 28-67.

Ministerstwo wyznań rel. i ośw. publ.: Bagatela 12, telefon 78-39.

Ministerstwo rolnictwa i D. P.: Pałac Prymasowski, Senatorska 15, tel. 39-01.

Ministerstwo reform rolnych: Pl. Dąbrowskiego 5, telefon 60-95.

Ministerstwo komunikacji: Nowy Świat 14, tel. 2-60 do 2-63, 2-70—2-73.

Ministerstwo poczt i telegraf.: Pl. Napoleona 8, tel. 313-40—312-46.

Ministerstwo robót publ.: Kredytowa 9, telefon 314-12 do 314-17.

Ministerstwo przemysłu i handlu: Elektoralna 2, tel. Centrala Min. przem. i han. 312-45—312—49, 412-60—412-64.

Dr Kazimierz Bartel
wiceprezes Rady ministrów.

Ministerstwo pracy i O. S.: Pl. Dąbrowskiego 1, tel. 316-34.

Najwyższa Izba kontroli państwa: Żórawia 44, telefon 505-50 do 505-75, 505-77.

Generalna dyrekcja służby zdrowia: Nowowiejska 39, telefon 43-30.

Generalna dyrekcja monopolu tytoniowego: Nowy Świat 4, tel. 77-51.

Generalna dyrekcja loterji państwowej: Nowy Świat 70, telefon 45-71.

Główna komenda policji państwowej: Nowy Świat 67, telefon 86-27, 76-26.

Główny urząd likwidacyjny: Foksal 3, tel. 35-14, 35-38.

Główny urząd statystyczny: Al. Jerozolimska 32, tel. 316-35, 55-85.

Główny zarząd drukarń państwowych: Miodowa 22, telefon 67-86.

Główny urząd ziemski: Ujazdowska 7, tel. 75-55.

Główny urząd probierczy: Złota 22, tel. 69-28.

Monitor Polski: Miodowa 22, tel. 4405.

Polski Bank: Bielańska 10/12, telefon 83-81, 37-37.

Prokuratorja generalna Rzpltej: Leszno 5, tel. 101-15 do 101-17.

Urząd emigracyjny: Królewska 23, telefon 317-15.

Urząd patentowy: Elektoralna 2, telefon 110-16.

Sejm i Senat: Wiejska 4/8.

Władze rządowe polskie w Gdańsku.

Gabrjel Czechowicz
minister skarbu.

I. Gen. kom Rzpltej Polskiej, Delbrueckallee 3.

Oddziały Gen. Komisarjatu:

Biuro paszportowe: Neugarten 27.

Dział spr. wojsk.: Neugarten 27.

Zastępstwo Gen Prokuratorii: Neugarten 27.

Urząd marynarki handlow.: Nowy Port, tel. 39-53.

Urząd handlu zagr.: Neugarten 27.

Oddział adm. majątku państw.: Neugarten 27.

Oddział dla spraw administracyjnych: Munitionshof, („Wisloujście").

Polska Kasa Rządowa: Reitbahn 4.

Nacz. insp. cel na obszar w. m., Neugarten 27.

II. Dyrekcja kolei państw.: Olivaertor 2-4.

III Polska Dyrekcja poczt. i telegr.. Telef. 39-48, 39-49.

August Zaleski
minister spraw zagranicznych.

Urzędy wojewódzkie i starostwa.

M. st. Warszawa.

Komisarjat Rządu — Senatorska 16.
Komisarz rządu: *dr. Władysław Jaroszewicz.*

Województwo warszawskie.

Urząd wojewódzki — Warszawa (Al. Ujazdowska 5).
Wojewoda: *Władysław Sołtan.*

Starostwa — Błonie (z siedzibą z Grodzisku Mazowieckim), Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mińsk Mazowiecki, Mława, Nieszawa (z siedzibą w Aleksandrowie), Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa, Rypin, Sierpc, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa powiat, Włocławek.

Województwo białostockie.

Urząd wojewódzki — Białystok.
Wojewoda: *Marjan Rembowski.*

Starostwa — Augustów, Białystok, Bielsk, Grodno, Kolno, Łomża, Ostrołęka, Ostrów, Sokółka, Suwałki, Szczuczyn (z siedzibą w Grajewie), Wołkowysk, Wysokie Mazowieckie.

Województwo kieleckie.

Urząd wojewódzki — Kielce.
Wojewoda: *Władysław Korsak.*

Starostwa — Będzin, Częstochowa, Iłża, (z siedzibą w ,Wierzbniku), Jędrzejów, Kielce, Końskie, Kozienice Miechów, Olkusz, Opatów, Opoczno, Pińczów, Radom, Sandomierz, Stopnica (z siedzibą w Busku). Włoszczowa.

Województwo krakowskie.

Urząd wojewódzki — Kraków,
Wojewoda: *Ludwik Darowski.*

Starostwa i równorzędne — Biała, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Dąbrowa, Gorlice, Grybów, Jasło, Kraków miasto. Kraków powiat, Limanowa, Maków, Mielec, Myślenice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Pilzno, Ropczyce, Tarnów, Wadowice, Wieliczka, Żywiec.

Województwo lubelskie.

Urząd wojewódzki — Lublin.
Wojewoda: *Antoni Remiszewski.*

Starostwa — Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów, Konstantynów (z siedzibą w Janowie), Krasnystaw, Lubartów, Lublin, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Tomaszów, Węgrów. Włodawa, Zamość.

Województwo lwowskie.

Urząd wojewódzki — Lwów.
Wojewoda: *Piotr Dunin-Borkowski.*

Starostwa i równorzędne — Bóbrka, Brzozów, Dobromil, Drohobycz, Gródek Jagielloński, Jarosław, Jaworów, Kolbuszowa, Krosno, Lisko, Lubaczów, Lwów miasto, Lwów powiat, Łańcut, Mościska, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rawa Ruska, Rudki, Rzeszów, Sambor, Sanok, Sokal, Stary Sambor, Strzyżów, Tarnobrzeg, Żółkiew.

Województwo łódzkie.

Urząd wojewódzki — Łódź.
Wojewoda: *Władysław Jasztołt.*

Starostwa i równorzędne — Brzeziny, Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łęczyca, Łódź miasto, Łódź powiat, Piotrków, Radomsko, Sieradz, Słupca, Turek, Wieluń.

Województwo nowogródzkie.

Urząd wojewódzki — Nowogródek.
Wojewoda: *Zygmunt Beczkowicz.*

Starostwa — Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Wołożyn.

Województwo poleskie.

Urząd wojewódzki — Brześć n. B.
Wojewoda: *Jan Krahelski.*

Starostwa — Brześć n. B., Drohiczyn, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kossów, Łuniniec, Pińsk, Prużana, Sarny, Stolin.

Województwo pomorskie.

Urząd wojewódzki — Toruń.
Wojewoda: *Kazimierz Młodzianowski.*

Starostwa i równorzędne — Brodnica, Chełmno, Chojnice, Działdowo, Gdynia, Gniew, Grudziądz miasto, Grudziądz powiat, Kartuzy, Kościerzyna, Lubawa, Puck, Sępolno, Starogard, Świecie, Tczew, Toruń miasto, Toruń powiat, Tuchola, Wąbrzeźno, Wejherowo.

Województwo poznańskie.

Urząd wojewódzki — Poznań.
Wojewoda: *Adam Bniński.*

Starostwa i równorzędne — Bydgoszcz miasto, Bydgoszcz powiat, Chodzież, Czarnków, Gniezno miasto, Gniezno powiat, Gostyń, Grodzisk, Inowrocław miasto, Inowrocław powiat, Jarocin, Kępno, Kościan, Koźmin, Krotoszyn, Leszno, Międzychód, Mogilno, Nowy Tomyśl, Oborniki, Odolanów, Ostrów, Ostrzeszów, Pleszew, Poznań miasto, Poznań powiat, Rawicz, Strzelno, Szamotuły, Szubin, Śmigiel, Śrem, Środa, Wągrowiec, Witkowo, Wolsztyn, Września, Wyrzysk, Żnin.

Województwo stanisławowskie.

Urząd wojewódzki — Stanisławów.
P. O. wojewody: *dr. Kazimierz Morawski.*

Starostwa — Bohorodczany, Dolina, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Peczeniżyn, Rohatyn, Skole, Stanisławów, Stryj, Śniatyn, Tłumacz, Turka, Żydaczów.

Województwo śląskie.

Urząd wojewódzki — Katowice.
Wojewoda: *dr. Michał Grażyński.*

Starostwa i równorzędne — Bielsko miasto, Bielsko po-

wiat, Cieszyn, Huta Królewska miasto, Katowice miasto, Katowice powiat, Lubliniec, Pszczyna, Rybnik, Świętochłowice, Tarnowskie Góry.

Województwo tarnopolskie.

Urząd wojewódzki — Tarnopol.
Wojewoda: *Mikołaj Kwaśniewski.*
Starostwa — Borszczów, Brody, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Kamionka Strumiłowa, Kopyczyńce, Podhajce, Przemyślany, Radziechów, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Złoczów.

Województwo wileńskie.

Urząd wojewódzki — Wilno.
Wojewoda: *Władysław Raczkiewicz.*
Starostwa i równorzędne — Brasław, Dzisna, Molodeczno, Oszmiana, Postawy, Święciany, Wilejka, Wilno miasto, Wilno-Troki.

Województwo wołyńskie.

Urząd wojewódzki — Łuck.
Wojewoda: *Władysław Mech.*
Starostwa — Dubno, Horochów, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck, Równe, Włodzimierz, Zdołbunów.

Sądy.

Władzę sądową sprawują niezawisłe sądy, wymierzające sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Sądownictwo opiera się na zasadzie jawności rozpraw. Sędziowie są niezawiśli w wykonywaniu swego urzędu i podlegają tylko ustawom. Sędziów mianuje w zasadzie prezydent Rzeczypospolitej.

Sądy dzielą się na:
1) Sąd Najwyższy — Warszawa (Plac Krasińskich 5).
2) Sądy Apelacyjne — Warszawa, Katowice, Kraków, Lublin, Lwów, Poznań, Toruń i Wilno.
3) Sądy Okręgowe.
4) Sądy Powiatowe — na obszarze b. zaboru austrjackiego i niemieckiego, oraz sądy pokoju — na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Przy Sądzie Najwyższym, Sądach Apelacyjnych i Sądach Okręgowych znajdują się prokuratury, podległe ministrowi sprawiedliwości.

Dyrekcje kolejowe.

Gdańska: prezes inż. *Tadeusz Czarnowski.*
Katowicka: prezes inż. *Bogumił Dobrzycki.*
Krakowska: prezes inż. *Karol Barwicz.*
Lwowska: prezes inż. *Paweł Prachtel Morawiański.*
Poznańska: prezes inż. Stanisław Ruciński.
Radomska: prezes inż. *Seweryn Andrzejewski.*
Stanisławowska: prezes inż. *Stefan Wiktor.*
Warszawska: prezes inż. *Witold Bieniecki.*
Wileńska: prezes inż. *Juljan Staszewski.*

Izby skarbowe.

Białystok	— prezes	*Petz Leopold*
Brześć n/B.	— „	*Mańkowski Wiktor*
Grudziądz	— „	*Brzecki Michał*
Kielce	— „	*Kościelski Józef*
Kraków	— „	*Greyer Józef*
Lublin	— „	*Dr. Tomkiewicz Edward*
Lwów	— „	*Dr. Polak Tadeusz*
Łuck	— prezes	*Towarnicki Leon*
Łódź	— „	*Grażewicz Wiktor*
Poznań	— „	*Naruszewicz Mieczysław*
Warszawa	— „	*Góra Karol*
Wilno	— „	*Malecki Jan*
Wydział skarbowy:		
Katowice	— prezes	*Dr. Bielak Michał*

Okręgowe Urzędy ziemskie.

Warszawa, Al. Ujazdowskie 7.
Białystok, Rynek Kościuszki 3.
Brześć n. B., Zygmuntowska 66.
Grodno, Orzeszkowej 17.
Grudziądz, Ogrodowa 31.
Katowice, Dyrekcyjna 1.
Kielce, Wesoła 44.
Kraków, Wolska 4.
Lublin, Krak. Przedmieście 57.
Lwów, Legjonów 1.
Łuck, Jagiellońska 37.
Piotrków, Piłsudskiego 77.
Poznań, Fredry 10.
Wilno, W. Pohulanka 24.

Szematyzm wyznaniowy.

Hierarchja Kościoła rzymsko-katolickiego.

Nuncjatura Stolicy Apostolskiej w Polsce: Warszawa, Aleja Batorego (Szucha) 10.

Obrządek łaciński.

I. Prowincja kościelna gnieźnieńsko-poznańska: Obejmuje archidiecezję gnieźnieńską i poznańską z diecezjami chełmińską i włocławską.

1) *Archidiecezja gnieźnieńsko-poznańska:* Arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański, prymas Polski: ks. kardynał *dr August Hlond.*

Sufragan gnieźnieński: *ks. Antoni Laubitz.*
Sufragan poznański: *ks. dr Karol Radoński.*

2) *Diecezja chełmińska z rezydencją w Pelplinie:* Biskup chełmiński, *ks. dr Stanisław Okoniewski.*

3) *Diecezja włocławska:* Biskup włocławski: wikarjusz kapitulny *ks. dr Władysław Krynicki.*

Sufragan I.: *ks. Władysław Krynicki,* biskup tyt. arantoszeński.

Sufragan II.: *ks. dr Wojciech Owczarek,* biskup tyt. askalonitański.

II. Prowincja kościelna warszawska: Obejmuje archidiecezję warszawską z diecezjami płocką, sandomierską, lubelską, siedlecką, czyli podlaską i łódzką.

1) *Archidiecezja warszawska:* Arcybiskup metropolita warszawski *ks. dr Aleksander Kakowski,* kardynał.

Sufragan *ks. dr. Stanisław Gall,* biskup tyt. halikarnaski, biskup polowy W. P.

Ks. kard. Aleks. Kakowski
arcyb. metropolita warszawski.

Ks. kardynał dr August Hlond
prymas Polski.

Ks. dr Adam Sapieha
arcyb. metropolita krakowski.

Ks. dr Bol. Twardowski
arcybiskup metropolita lwowski.

Ks. Romuald Jabłrzykowski
arcybiskup wileński

2) *Diecezja płocka:* Biskup płocki *ks. Antoni Juljan Nowowiejski.*

3) *Diecezja sandomierska:* Biskup sandomierski *ks. Marjan Józef Ryx.*

Sufragan *ks. Paweł Kubicki,* biskup tyt. chanaleński.

4) *Diecezja lubelska:* Biskup lubelski *ks. Marjan Leon Fulman.*

Sufragan *ks. Adolf Józef Jełowicki,* biskup tyt. lorymeński.

5) *Diecezja siedlecka,* czyli podlaska (z siedzibą w Siedlcach): Biskup podlaski *ks. Henryk Przeździecki.*

Sufragan *ks. dr Czesław Sokołowski,* biskup tyt. pentakomeński.

6) *Diecezja łódzka:* Biskup łódzki *ks. Wincenty Tymieniecki.*

III. Prowincja kościelna krakowska: Obejmuje archidiecezję krakowską z diecezjami: częstochowską, katowicką, kielecką i tarnowską.

1) *Archidiecezja krakowska:* Książę arcybiskup-metropolita krakowski *ks. dr Adam Sapieha.*

Sufragan *ks. dr Stanisław Rospond.*

2) *Diecezja częstochowska:* Biskup częstochowski *ks. dr Teodor Kubina.*

3) *Diecezja katowicka:* Biskup śląski *ks. Arkadjusz Lisiecki.*

4) *Diecezja kielecka:* Biskup kielecki *ks. Augustyn Łosiński.*

5) *Diecezja tarnowska:* Biskup tarnowski *ks. dr Leon Wałęga.*

Sufragan *ks. dr Edward Komar.*

IV. Prowincja kościelna lwowska: Obejmuje archidiecezję lwowską z diecezjami przemyską i łucką.

1) *Archidiecezja lwowska:* Metropolita arcybiskup lwowski *ks. dr Bolesław Twardowski.*

2) *Diecezja przemyska:* Biskup przemyski *ks. Anatol Nowak.*

Sufragan *ks. Karol Fischer,* biskup tyt. mallijski.

3) *Diecezja łucka:* Biskup łucki *ks. Adolf Szelążek.*

Sufragan *ks. dr Michał Godlewski,* biskup tyt. egejski.

V. Prowincja kościelna wileńska: Obejmuje archidiecezję wileńską z diecezjami łomżyńską i pińską.

1) *Archidiecezja wileńska:* Arcybiskup wileński *ks. Romuald Jabłrzykowski.*

Sufragan ks. *Kazimierz Mikołaj Michalkiewicz,* biskup tyt. tyatyryjski.

Przebywa w Wilnie ks. dr. *Władysław Bandurski,* biskup tyt. cydonyjski.

2) *Diecezja łomżyńska:* Biskup łomżyński *ks. Stanisław Łukomski.*

3) *Diecezja pińska:* Biskup piński *ks. Zygmunt Łoziński.*

Kurja polowa biskupia W. P.

Obrządek łaciński.

Ks. dr. Stanisław Gall, biskup polowy, wykonywa jurysdykcję nad armją polską, podzieloną na 10 dekanatów, obejmujących terytorja okręgów korpusów i na 73 parafje obrządku łacińskiego, a 40 obrządku grecko-katolickiego.

Ks. dr Stanisław Gall
biskup polowy wojsk polskich.

Obrządki wschodnie.

Prowincja kościelna grecko-katolicka.

1) *Archidiecezja lwowska:* Arcybiskup lwowski obrz. gr. kat. z rezydencją we Lwowie *ks. Andrzej Szeptycki.* Sufragan *ks. Józef Bocian.*

2) *Diecezja przemyska:* Biskup obrz. gr. kat. z rezydencją w Przemyślu, *ks. Józafat Józef Kocyłowski.* Sufragan *ks. Grzegorz Łatocha.*

3) *Diecezja stanisławowska:* Biskup obrz. gr. kat. z rezydencją w Stanisławowie, *ks. Grzegorz Chomyszyn.*

Archidiecezja ormiańsko-katolicka: Arcybiskup metropolita ormiański z rezydencją we Lwowie, *ks. dr Józef Teodorowicz.*

Kościół prawosławny.

Ustrój kościoła prawosławnego w Polsce jest *autokefaliczny,* zupełnie niezależny od władz poza granicami państwa polskiego.

Głową kościoła prawosławnego w Polsce jest metropolita warszawski, wołyński i wszechpolski, *Djonizy,* zarazem archimandryta Poczajowskiej Ławry, (klasztoru), obrany przez sobór wszystkich biskupów prawosławnych w Polsce i zatwierdzony przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej na tem stanowisku.

Metropolita *Djonizy Waledyński* (Warszawa. Praga, Zygmuntowska 13), jest jednocześnie zarządzającym diecezją warszawsko-chełmską i wołyńską.

Diecezje:

1) grodzieńska — biskup *Aleksy* (Gromadzki),
2) wileńska — arcybiskup wileński i lidzki *Teodozjusz,*
3) poleska — biskup poleski i piński *Aleksander* (Inozencew).

Biskupi sufragani:

1) diecezji wołyńskiej — *Simon,* biskup krzemieniecki,
2) diecezji warszawskiej — *Antonjusz,* biskup lubelski.

Seminarjum duchowne 10-klasowe: 1) w Krzemieńcu, 2) w Wilnie.

Wyższe studjum teologiczne (prawosławne) przy uniwersytecie warszawskim. Kuratorem studjum jest metropolita Djonizy.

W armji polskiej naczelnym kapelanem wyznania prawosławnego jest ks. protoprezbiter (infułat) *Bazyli Martysz* (w randze pułkownika).

W Krakowie proboszczem parafji jest szef duszpasterstwa prawosławnego O. K. Nr. V. ks. *Siemaszko Konstanty.* (Cerkiew prawosławna istnieje w Krakowie od 6 marca 1927. — Powiśle Nr. 6).

Kościół ewangelicki.

1) *Kościół ewangelicki augsburskiego wyznania* (luterski), z konsystorzem w Warszawie. Superintendent *ks. Juljusz Bursche.*

2) *Kościół ewangelicki unijny* (połączenie administracyjne luterskiego i kalwińskiego kościoła) z konsystorzem w Poznaniu. Superintendent *ks. dr. Blau.*

3) *Kościół ewangelicki wyznania augsburskiego i helweckiego* (kalwińskiego) w Małopolsce z konsystorzem w Stanisławowie. Superintendent *ks. dr. Zöckler.*

4) *Kościół ewangelicki kalwińskiego wyznania* z konsystorzem w Warszawie. Superintendent *ks. Semadeni.*

5) *Kościół ewangelicki kalwińskiego wyznania* z konsystorzem w Wilnie. Superintendent *ks. Jastrzembski.*

6) *Kościół ewangelicki unijny na Śląsku* z konsystorzem w Katowicach (utworzony na podstawie konwencji genewskiej). Prezydent kościoła *ks. dr. Voss.*

7) *Kościoły staroluterskie* w b. dzielnicy pruskiej z centralą w Poznaniu.

Pozatem są w Polsce:

Baptyści i ewangeliczni chrześcijanie (sztundyści, przeważnie na kresach wschodnich), tworzący razem wspólną organizację.

Dla armji utworzyło M. S. Wojsk. dla około 4% ewangelików następujące etaty kapelanów w czasie pokoju: Po 1 naczelnym kapelanie w randze pułkownika. wyznania ewang.-augsb., ewang.-reform. i ewang.-religijnego przy M. S. Wojsk., po 1 kapelanie w 7 okręgach korpusów; mianowicie: w Warszawie, Grodnie, Łodzi, Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Toruniu

Naczelnym kapelanem wyznania ewang.-augsb. w Warszawie jest ks. senior płk. *Paszko Ryszard,* wyznania ew.-reform. ks. senior płk. *Szefer Kazimierz* w Warszawie.

Szefem duszpasterstwa ewangelickiego okręgu korpusu Nr. V. w Krakowie. a faktycznie dla całej Małopolski i Śląska jest ks. proboszcz ppułk *Grycz Karol,* dla okręgu korpusu Nr. VII. w Poznaniu. a faktycznie dla całej Wielkopolski — ks. proboszcz ppułk *Mamica Józef.*

Muftjat muzułmański.

Władzą zwierzchniczą *wyznania muzułmańskiego* na terenie Rzplitej jest *Muftjat,* z siedzibą w Wilnie.

Muftjat obejmuje *20 parafij* (przeważnie na terenie województw: wileńskiego nowogrodzkiego i białostockiego. pozatem posiada skupienie muzułmańskie w Studziance. pod Białą w Lubelszczyźnie. Ogólna ilość Muzułmanów w Polsce. według oficjalnych danych Muftjatu wynosi *około 6000 osób).*

Mufti: *Dr. Jakób Szymkiewicz.*

Hachamat Karaimów.

Ustrój wyznania Karaimów w Polsce jest *autokefaliczny.* Autokefalja wskrzeszona została dnia 23 października 1927 r. Wyznanie obejmuje 4 gminy: *w Trokach, Wilnie, Łucku i Haliczu.* Naczelną władzę duchowną sprawuje *hachamat trocki.*

Hacham w Trokach: *Szuraj bej Szapszal,* tytularny hacham taurydzko-odeski.

Szkolnictwo.

Na czele administracji szkolnej stoi minister Wyz. Rel. i Oś. Publ. (Bagatela 12, II. p.).

Ministrem obecnie jest *Dr. Józef Dobrucki.*

Ministerstwu są podległe kuratorja szkolne, dotychczas terytorjalnie mniej więcej pokrywające się z województwami.

Osobną organizację stanowi t. zw. Fundacja Liceum Krzemienieckiego, obejmująca rozległe dobra i utrzymująca z dochodów, płynących z tych dóbr, szereg szkół.

W skład ministerstwa wchodzą *4 departamenty:*

1) Departament ogólny;
2) Departament szkolnictwa powszechnego;
3) Departament szkolnictwa średniego;

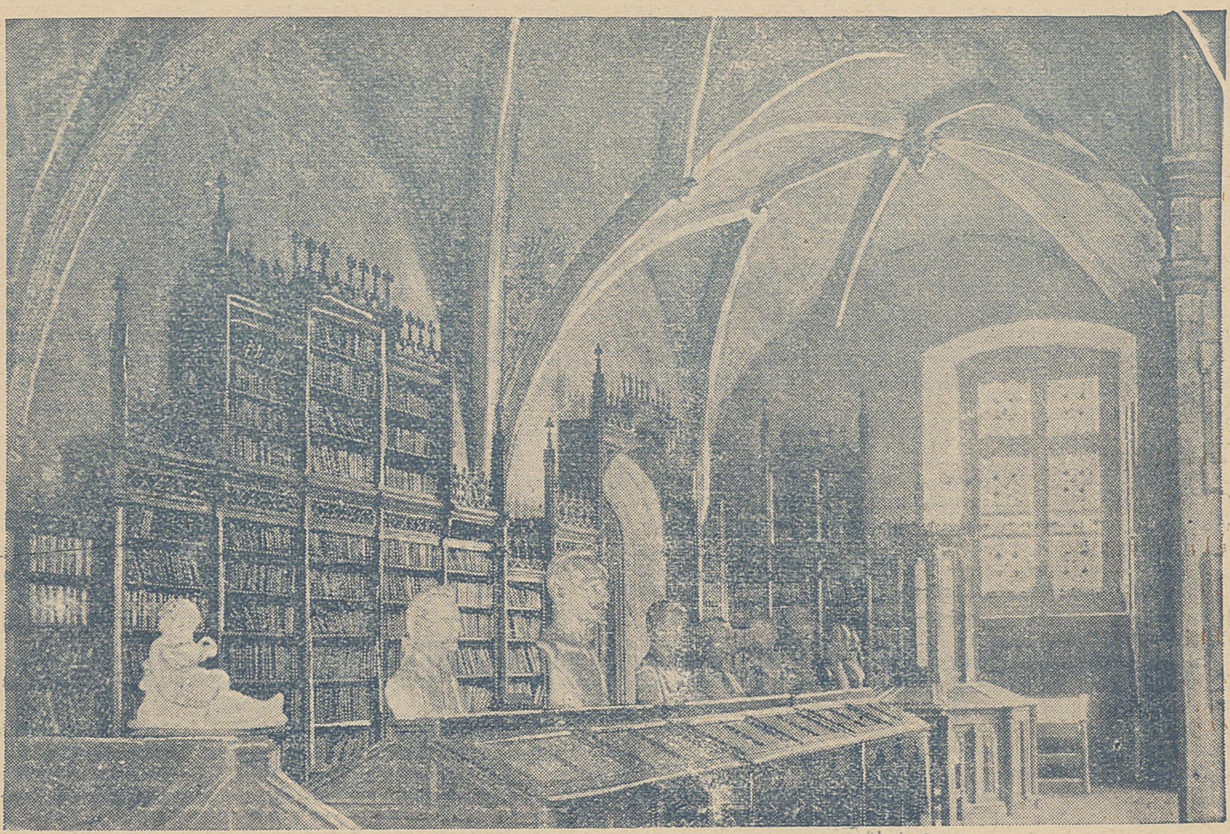

Dr Józef Dobrucki
minister W. R. i O. P.

4) Departament nauki i szkół wyższych.

Przy ministerstwie istnieją *pracownie:* humanistyczna, biologiczna, geograficzna i oświaty pozaszkolnej. Pracownie mają na celu: dokształcenie nauczycieli w zakresie przedmiotu nauczania, umożliwienie pracy naukowej w tych dziedzinach, wypożyczanie szkołom przyrządów, książek, obrazów i t. p., wreszcie dostarczanie porady wytwórniom środków pomocy szkolnych.

Pozatem w łonie ministerstwa istnieje *komisja pedagogiczna,* składająca się z oddziałów: pedagogji ogólnej, psychologji porównawczej, metody nauk humanistycznych, metodyki nauk matem. i przyrodniczych.

Sala Obiedzińskiego w Bibljotece Jagiellońskiej w Krakowie.
Bibljoteka Jag. jest najstarszą bibljoteką publiczną w Polsce (zał. 1517 r.) i jedną z najstarszych bibljotek w świecie.

Szkoły powszechne.

Ogółem znajduje się w Polsce 28 tys. 448 szkół powszechnych, z czego jednakowoż duża liczba odpada na szkoły jedno i dwuklasowe wiejskie. Do szkół tych uczęszcza 3,261.000 dzieci, z czego chłopców 1,482 448, a dziewcząt 1,578.889.

Ilość nauczycieli wynosi 66.176, z czego jest 36.920 kobiet.

Naukę w języku polskim pobiera 2,810.001 dzieci W języku ruskim 279.811. W języku niemieckim 75.300.

Bezpośrednio szkoły powszechne podlegają inspektoratom.

Szkoły średnie.

Liczba szkół średnich wynosi 267 państwowych i 519 prywatnych. Z tego na żeńskie wypada 35 i 217. Razem ze szkołami handlowemi, przemysłowemi, zawodowemi i seminarjami nauczycielskiemi jest szkół średnich państwowych 752 a uczniów 219 378 Szkoły średnie znajdują się obecnie we wszystkich miastach i miasteczkach Polski.

Szkoły techniczne.

Bielsko — Państw. szkoła przem., **Borysław** — Krajowa szkoła górnicza i wiertnicza, **Brześć** nad Bugiem — Szkoła techniczna kolejowa, **Bydgoszcz** — Państwowa szkoła przemysłowa, **Dąbrowa Górnicza** — Państwowa szkoła górnicza i hutnicza, **Grudziądz** — Państwowa szkoła budowy maszyn, **Jarosław** — Państwowa szkoła budownictwa, **Kowel** — Państwowa szkoła miernicza i drogowa, **Kraków** — Państwowa szkoła przemysłowa, **Kraków** — Państwowa szkoła przemysłu artystycznego, **Królewska Huta** — Wojewódzka szkoła mechaniczna i hutnicza, **Leszno** — Państwowa szkoła przemysłowo-handlowa, **Lwów** — Państwowa szkoła przemysłowa, **Łomża** — Państwowa szkoła miernicza i przemysłowo-leśna, **Łódź** — Państwowa szkoła włókiennicza, **Poznań:** — Państwowa szkoła budownictwa i mierniczo meljoracyjna, Państwowa szkoła budowy maszyn, Państwowa szkoła sztuki zdobniczej, Pierwsza cywilna szkoła pilotów, **Radom** — Państwowa szkoła techniczno-kolejowa, **Sosnowiec** — Państwowa średnia szkoła techniczna kolejowa, **Tarnowskie Góry** — Szkoła górnicza górnośląskiego związku przemysłowców, **Tczew** — Szkoła morska pod zarządem ministerstwa przemysłu i handlu, **Warszawa:** — Państwowa szkoła budownictwa, Państwowa szkoła budowy maszyn i elektrotechniki, Państwowe kursa radjotechniczne, Państwowa szkoła miernicza, Państwowa szkoła techniczna, Państwowa średnia szkoła techniczno-kolejowa, Miejska szkoła sztuk zdobniczych i malarstwa, Towarzystwo kursów technicznych, **Wieliczka** — Państwowa szkoła górnicza, **Wilno** — Państwowa szkoła techniczna, Zawodowe kursy rysunkowe.

Szkoły specjalne.

Dla dzieci głuchoniemych: Państwowy instytut głuchoniemych w **Warszawie,** Państwowa szkoła rolniczo-ogrodnicza dla głuchoniemych, **Willa Góra,** poczta **Nowy Dwór;** Krajowy Zakład głuchoniemych, **Poznań;** Krajowy Zakład głuchoniemych, **Kościan;** Krajowy Zakład głuchoniemych, **Wcyherowo.**

Dla dzieci ociemniałych: Państwowy instytut głuchych i ociemniałych, **Warszawa;** Krajowy zakład ociemniałych w **Bydgoszczy;** Szkoła towarzystwa opieki nad ociemniałymi, Małopolski Zakład ciemnych, **Lwów.**

Dla dzieci moralnie zaniedbanych: Zakłady wychowawczo-poprawcze w **Głazie,** powiat Wieluń; w **Wielucianach,** powiat wileński; w **Przedzelnicy,** powiat Dobromil.

Krajowe zakłady wychowawcze: Antoniowo, województwo poznańskie; **Cerekwica Nowa,** województwo poznańskie; **Szubin,** województwo poznańskie; **Cieszyn,** województwo śląskie; Krajowy zakład wychowawczy **Chojnice;** zakład wychowawczo-poprawczy **Studzieniec,** województwo warszawskie.

Dla dzieci umysłowo-upośledzonych: Szkoła ćwiczeń państwowego instytutu pedagogji specjalnej, **Warszawa;** szkoły powsz. specjalne w **Warszawie, Krakowie, Lwowie, Łodzi i Poznaniu.** Szkoły przy kraj. zakładach psychjatrycznych, **Owińska,** woj. poznańskie; **Świecie** nad Wisłą, wojew. pomorskie; zakład wychowawczy gminy ewangelickiej **Warszawa,** zakład wychowawczy dra Gawrońskiego, **Wieleń,** wojew. poznańskie; zakład wychowawczy dra Onufrowicza, **Kraków,** Wenecja 1.

Szkoły wyższe.

Ogólna liczba — 22. Ilość słuchaczów 28.421, z czego 8.654 kobiet. Najwięcej studentów uczęszcza na filozofję (12.540) i na prawo (8.582), najmniej na dentystykę 350 i na teologję 350.

Do szkół wyższych należą:

1) **Uniwersytet Jagielloński w Krakowie,** z wydziałami: teologicznym, prawa i administracji, lekarskim, filozoficznym i rolniczym.

2) **Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie,** z wydziałem: teologicznym, prawa i umiejętności politycznych, lekarskim, humanistycznym i matematyczno-przyrodniczym.

3) **Uniwersytet poznański** z wydziałami: prawno-ekonomicznym, lekarskim, filozoficznym, rolniczo-leśnym i oddziałem farmaceutycznym.

4) **Uniwersytet warszawski** obejmuje: wydział teologji katolickiej, teologji ewangelickiej i studjum teologji prawosławnej, wydział prawa, wydział lekarski, oddział farmaceutyczny wydziału lekarskiego, studjum weterynaryjne, wydział filozoficzny.

5) **Uniwersytet Stefana Batorego, Wilno.** Wydziały: humanistyczny, teologiczny, prawa i nauk społecznych, matematyczno-przyrodniczy.

6) **Politechnika lwowska** z wydziałami: inżynierji, architektury, mechaniki, chemji i wydziałem rolniczo-lasowym.

7) **Zakłady naukowo-rolnicze w Dublanach.**

8) **Politechnika warszawska,** wydziały: inżynierji lądowej, inżynierji wodnej, geodezji, wydział elektryczny, wydział chemji, architektury i mechaniczny.

9) **Akademja górnicza w Krakowie.**

10) **Akademja Sztuk Pięknych w Krakowie:** wydział malarstwa i rzeźby, wydział architektury.

11) **Akademja medycyny weterynaryjnej we Lwowie.**

12) **Szkoła główna gospodarstwa wiejskiego w Warszawie.**

13) **Państwowy instytut dentystyczny w Warszawie.**

14) **Prywatny uniwersytet lubelski** z wydziałami: prawa, teologji, prawa kanonicznego, działem humanistycznym.

15) **Wolna wszechnica polska w Warszawie** z wydziałami: matematyczno-przyrodniczym, humanistycznym, nauk politycznych i społecznych i pedagogicznym.

16) **Wyższa szkoła handlowa w Warszawie.**

17) **Wyższa szkoła dla handlu zagranicznego we Lwowie.**

18) **Wyższe studjum handlowe w Krakowie.**

19) **Szkoła nauk politycznych w Warszawie.**

20) **Wyższa szkoła nauk społecznych i ekonom. w Łodzi.**

21) **Szkoła nauk politycznych w Krakowie.**

22) **Wyższe kursa ziemiańskie we Lwowie.**

Kuratorja.

1) **Kuratorjum krakowskie:** Kraków, ul. Wielopole — P. K. O. kurator: dr. Tadeusz Kupczyński.

2) **Kuratorjum lubelskie:** Lublin, ul. 3-go Maja 6, kurator: Ignacy Pytlakowski.

3) **Kuratorjum lwowskie:** Lwów, ul. Karmelicka 6, kurator dr. Jan Riemer.

4) **Kuratorjum łódzkie:** Łódź, ul. Piotrkowska 56, kurator: vacat.

5) **Kuratorjum poleskie:** Brześć n/Bugiem, ul. Dąbrowskiego 8, kurator: dr. Oskar Kuczewski.

6) **Kuratorjum pomorskie:** Toruń, ul. Sienkiewicza 44, kurator: Jan Szwemin.

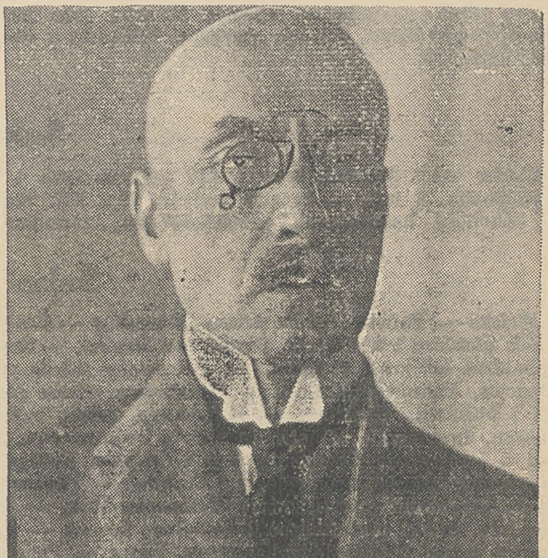
7) **Kuratorjum poznańskie:** Poznań, ul. Towarowa 23, kurator: dr. Bernard Szarowski.

8) **Kuratorjum śląskie** (a właściwie wydział szkolny województwa śląskiego): Katowice, ul. Wojewódzka, kurator: dr. Ręgorowicz.

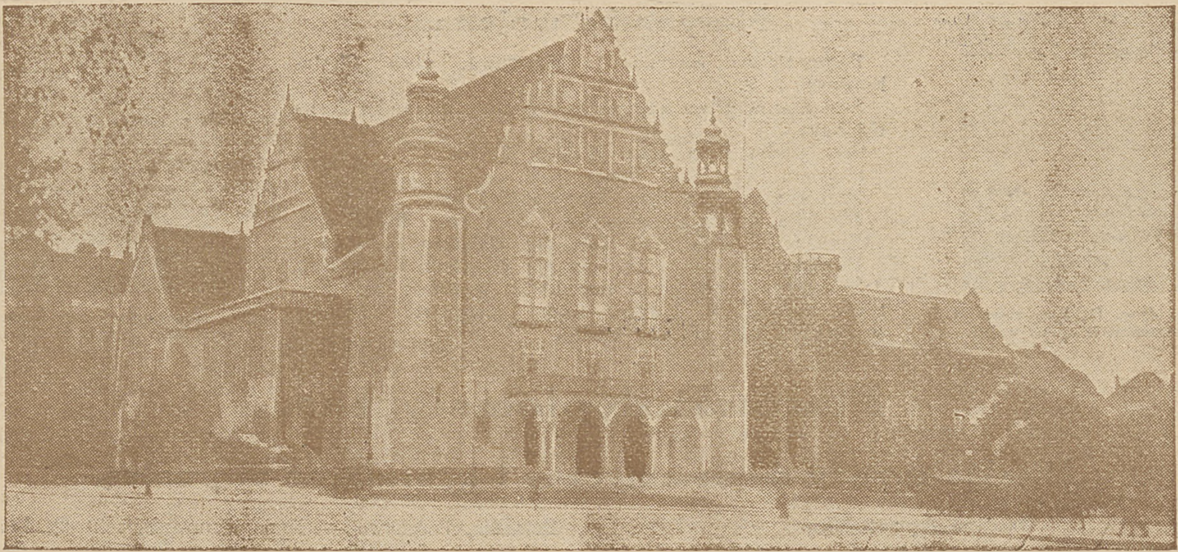
9) **Kuratorjum warszawskie:** Warszawa, Al. Ujazdowskie 20, kurator: G. Zawadzki.

10) **Kuratorjum wileńskie:** Wilno, Wolana 10, kurator: dr. Ryniewicz.

11) **Kuratorjum wołyńskie:** Łuck, kurator: Kazimierz Szelągowski.

Dr Jan Michał Rozwadowski
prezes Polskiej Akademji Umiejętności.

Uniwersytet w Poznaniu.

Polska Akademja Umiejętności.

Prezes: **Dr. Jan Michał Rozwadowski,** prof. Uniw. Jag.
Gen. sekretarz: **Dr. Stanisław Kutrzeba,** prof. Uniw. Jag.
Dyrektor kancelarji: **Józef Rydel.**

Wydziały Akademji.

Filologiczny, historyczno-filozoficzny, matematyczno-przyrodniczy.

Władze wojskowe.

Najwyższym zwierzchnikiem polskich sił zbrojnych jest *Prezydent Rzeczypospolitej*. Prezydent sprawuje dowództwo przez ministra spraw wojskowych, mianuje gen. inspektora sił zbrojnych, wiceministrów, szefa sztabu gen., wyższych dowódców i nadaje stopnie oficerskie.

Centralną władzą wojskową jest *ministerstwo spraw wojskowych* (Warszawa, Nowowiejska 5 i Marszałkowska 26).

Minister spraw wojskowych: Marszałek Józef **Piłsudski.**
I-szy wiceminister: gen. dyw. Daniel **Konarzewski.**
Szef gabinetu ministra: plk. S. G. Józef **Beck.**

Generalny Inspektorat sił zbrojnych.

Stałym zastępcą ministra spr. wojsk. w sprawach dotyczących przygotowania sił zbrojnych i państwa do obrony jest *Generalny Inspektor sił zbrojnych*, przewidziany na naczelnego wodza na wypadek wojny.

Generalny inspektorat sił zbrojnych: Warszawa, Belweder i Al. Ujazdowska 1—5.

Generalny Inspektor sił zbrojnych.

Marsz. Józef **Piłsudski.**

Inspektorowie armji.

Generalowie dywizji: **Romer** Jan, **Osiński** Aleksander, **Rydz-Śmigły** Edward, **Rybak** Józef, **Norwid-Neugebauer** Mieczysław, **Skierski** Leopold, **Sosnkowski** Kazimierz.

Generalowie brygady: **Dąb-Biernacki** Stefan, **Rummel** Juljusz, **Orlicz-Dreszer** Gustaw, **Burhardt-Bukacki** Stanisław.

Sztab Generalny.

Szef sztabu gen.: gen. bryg. **Piskor** Tadeusz.

Biuro sztabu: Warszawa, pl. Saski 3 6.

Dowództwa okręgów korpusów.

Nr. I. Warszawa — gen. bryg. **Jan Wróblewski,** Nr. II. Lublin — gen. dyw. **Władysław Jung,** Nr. III. Grodno — gen. bryg. **Aleksander Litwinowicz,** Nr. IV. Łódź — gen. bryg. **Stanisław Małachowski,** Nr. V. Kraków — gen. bryg. **Stanisław Wróblewski** Nr. VI. Lwów — gen dyw. **Władysław Sikorski,** Nr. VII Poznań — gen. dyw. **Kazimierz Dzierżanowski,** Nr. VIII Toruń — gen. dyw. **Leon Berbecki,** Nr. IX. Brześć nad Bugiem — generał brygady **Mieczysław Trojanowski,** Nr. X. Przemyśl — generał brygady **Andrzej Galica.**

Gen. dyw. D. Konarzewski
I. wiceminister spraw wojsk.

Marynarka wojenna.

Kierownictwo marynarki: Warszawa, ulica Chałubińskiego L. 3.

Szef Kierownictwa marynarki wojennej: komandor **Świrski** Jerzy.

Szef sztabu: kom. ppor. **Wolbek** Marjan.

Dowódca floty: kom. **Unrug** Józef.

Szef sztabu: kom. ppor **Korytowski** Karol.

Dowódca dyonu torpedowców: kom ppor. **Solski** Eug.

Komendant portu wojen kom. por. **Mohuczy** A. (Gdynia)

Dowódca flotyli pińskiej: kom por **Blinstrub** Wł. (Pińsk).

Składowemi częściami marynarki wojennej są: Flotylla rzeczna w Pińsku, Kadra marynarki wojennej w Świeciu, fort wojenny Modlin.

Komandor Jerzy Świrski
szef kier. marynarki wojennej.

Placówki dyplomatyczne.

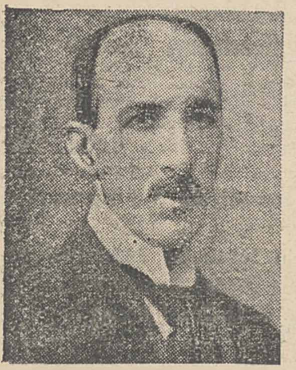
Polskie urzędy dyplomatyczne i konsularne zagranicą.

Stolica Apostolska.

Ambasada — Rzym (Lungotevere del Melini 24).

Liga Narodów.

Delegacja — Genewa (Quai Wilson 33).

Min. Franciszek Sokal
delegat Polski przy Lidze Narodów.

Argentyna. Poselstwo — Buenos Aires (Calle Rincon 280), Konsulat — Buenos Aires (przy poselstwie).

Austrja. Poselstwo — Wiedeń (III. Rennweg 1). Konsulat — Wiedeń (przy poselstwie).

Australja. Konsulat — Sydney (46-52 Carrington street).

Belgja Poselstwo — Bruksela (29, Avennue des Gaulois). Konsulaty — Bruksela (39. rue de la Loi) i Antwerpja.

Brazylja. Poselstwo — Rio de Janeiro (Senador Vergueiro 197). Konsulaty — Rio de Janeiro przy poselstwie) i Kurytyba.

Bułgarja. Poselstwo — Sofja (Patriarch Eftimi 35). Konsulaty — Sofja (przy poselstwie) i Warna.

Chili. Poselstwo — Santiago (Calle Nueva York 54).

Chiny (Mandżurja). Delegatura — Charbin.

Czechosłowacja. Poselstwo — Praga (Staromestké Namesti. Pałac Kinskeho) Konsulaty — Praga (Smichov, Stefanikova 46), Bratislava, Koszyce, Marjanské Lazne i Morawska Ostrawa.

Danja. Poselstwo — Kopenhaga (Frederiksgade 17). Konsulaty — Kopenhaga (przy poselstwie), Aalborg, Aarhus, Hasle a/Bornholm i Odense.

Estonja. Poselstwo — Tallin (Kohtu tanaw 10). Konsulat — Tallin (przy poselstwie).

Finlandja. Poselstwo Helsingfors (Annegatan 16). Konsulat — Helsingfors (przy poselstwie).

Francja. Ambasada — Paryż (12, Avenue de Tokio). Konsulaty — Paryż (43, rue Théophile Gautier), Algier, Bordeaux, Le Havre, Lille, Lyon, Marsylja, Nicea i Strasburg.

Grecja. Poselstwo — Ateny (Guilford 2, Mateo Syrigo).

Hiszpanja. Poselstwo — Madryt (Calle de Goya 9). Konsulaty — Madryt (przy poselstwie) i Barcelona.

Holandja. Poselstwo — Haga (Prinsessegracht 9). Konsulaty — Amsterdam, Dordrecht i Rotterdam.

Indje Holenderskie (Jawa) Konsulat — Batawja.

Japonja. Poselstwo — Tokjo (55, Zaimkucho, Azabu-ku), Konsulat — Tokjo (przy poselstwie) i Osaka.

Jugosławja. Poselstwo — Belgrad (Krunska 58). Konsulaty — Belgrad (przy poselstwie) i Zagrzeb.

Kanada. Konsulat — Montreal (430, Mackay street).

Luxemburg. Konsulat — Luxemburg (5, rue Joseph).

Łotwa. Poselstwo — Ryga (Nikolaja iela 27—29). Konsulaty — Ryga (Rainis bul. 6), Dyneburg i Libawa.

Niemcy. Poselstwo — Berlin (Kurfürstenstrasse 136). Konsulaty — Berlin (Kurfürstenstrasse 137), Bytom, Ełk, Essen, Hamburg, Kolonja, Królewiec, Kwidzyń, Lipsk, Monachjum, Olsztyn, Piła, Szczecin i Wrocław.

Norwegja. Poselstwo — Oslo (Riddervoldsgate 2). Konsulaty — Oslo (Riddervoldsgate 2) i Tönsberg.

Persja. Poselstwo — Teheran.

Palestyna. Konsulat — Jerozolima (Bab-el-Zahré).

Paraguay. Konsulat — Asuncion (Calle 15 de Agosto 225).

Peru. Konsulat — Lima (Barranco Malecon de los Ingleses 325)

Portugalja. Konsulaty—Lizbona (rua dos Luziadas) i Porto.

Rosja. Poselstwo — Moskwa (Powarskaja 21). Konsulaty — Moskwa (przy poselstwie, 3. Mieszczanskaja 32—34), Charków, Kijów, Leningrad, Mińsk i Tyflis.

Rumunja. Poselstwo — Bukareszt (Sosea Kissieleff 47), Konsulaty — Bukareszt (Strada Popa Tatu 47), Czerniowce, Galacz i Kiszyniów.

Stany Zjedn. Am. Półn. Poselstwo — Waszyngton (C. C, 2640, 16-th street). Konsulaty — Chicago, Buffalo, Detroit, Nowy Jork (953, Third Avenue, 57-th street) i Pittsburg.

Szwajcarja. Poselstwo — Bern (Elfenstrasse 20). Konsulaty — Bern (przy poselstwie) i Zurych.

Szwecja. Poselstwo — Sztokholm (Narvavägen 32). Konsulaty — Sztokholm (przy poselstwie i Strandvägen 1) i Malmö.

Turcja. Poselstwo — Angora (rue Stamboul). Konsulat — Konstantynopol (przy poselstwie, Nichantache 53).

Urugnay. Konsulat — Montevideo (Calle Brandren 2282),

Węgry. Poselstwo — Budapeszt (I. Orszaghaz-utca 13), Konsulat — Budapeszt (przy poselstwie, I. Orszaghaz-utca 15).

Wielka Brytanja. Poselstwo — Londyn (W. I. 47, Portland Place). Konsulat — Londyn (2, Upper Montague street W. C. I. Russel Square).

Włochy. Poselstwo — Rzym (Piazza Campitelli 3). Konsulaty — Rzym (przy poselstwie, Via Sicilia 66), Florencja, Medjolan, Neapol, Palermo, Wenecja, Triest i Turyn.

Zagraniczne urzędy dyplomatyczne i konsularne w Polsce.

Stolica Apostolska.
Nuncjatura — Warszawa (Al. Szucha 12).

Argentyna. Poselstwo — Praga (Hotel Passage). Konsulaty — Warszawa (Senatorska 35), Gdańsk i Kraków.

Austrja. Poselstwo — Warszawa (Koszykowa 11 b). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Bielsk, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lwów i Łódź.

Belgja. Poselstwo — Warszawa (Świętokrzyska 25). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Lwów, Łódź i Poznań.

Brazylja. Poselstwo — Warszawa (Al. Róż 4). Konsulaty — Warszawa (Zgoda 4), Gdańsk, Katowice, Lwów, Łódź i Poznań.

Bułgarja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 39). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Chili. Poselstwo — Warszawa (Al. Szucha 8). Konsulaty — Warszawa (Al. Szucha 8) i Gdańsk.

Costa-Rica. Konsulat — Łódź.

Czechosłowacja. Poselstwo — Warszawa (Zgoda 10). Konsulaty — Warszawa (Złota 4), Katowice, Kraków, Lwów i Poznań.

Danja. Poselstwo — Warszawa (Piękna 10). Konsulaty — Warszawa (przy pos.), Gdańsk, Lwów, Łódź, i Poznań.

Egipt. Poselstwo — Praga (Hotel d'Europe).

Estonja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 19). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.

Finlandja. Poselstwo — Warszawa (Plac Napoleona 3). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.

Francja. Ambasada — Warszawa (Al. Ujazdowska 31). Konsulaty — Warszawa (Al. Róż 2), Gdańsk, Gdynia, Katowice, Lwów, Łódź, Poznań i Toruń.

Grecja. Poselstwo — Warszawa (Mokotowska 62). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Kraków i Łódź.

Guatemala. Konsulaty — Gdańsk i Poznań.

Hiszpanja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 17). Konsulaty — Warszawa (Piękna 66 a) i Gdańsk.

Holandja. Poselstwo — Warszawa (Czackiego 9). Konsulaty — Warszawa (Czackiego 9), Gdańsk, Lwów, Łódź i Poznań.

Honduras. Konsulat — Gdańsk.

Japonja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 10). Konsulat — Warszawa (Foksal 10).

Jugosławja. Poselstwo — Warszawa (Smolna 9). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Łotwa. Poselstwo — Warszawa (Szkolna 6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Łódź, Poznań i Wilno.

Meksyk. Konsulaty — Warszawa (Królewska 27) i Gdańsk.

Nicaragua. Konsulat — Gdańsk.

Niemcy. Poselstwo — Warszawa (Piękna 17). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań i Toruń.

Norwegja. Poselstwo — Warszawa (Marszałkowska 79). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Hipoteczna 1), Gdańsk i Gdynia.

Panama. Konsulat — Gdańsk.

Persja. Poselstwo — Paryż (64, rue Spontini).

Peru. Konsulat — Warszawa (Oboźna 11).

Portugalja. Poselstwo — Warszawa (Senatorska 37). Konsulaty — Warszawa (Świętokrzyska 28) i Gdańsk.

San Marino. Konsulat — Warszawa (Wspólna 29).

Rosja. Poselstwo — Warszawa (Poznańska 15). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Rumunja. Poselstwo — Warszawa (Wiejska 10). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk i Poznań.

Stany Zjedn. Am. Półn. Poselstwo — Warszawa (Foksal 3). Konsulat — Warszawa (Jasna 11) i Gdańsk.

Szwajcarja. Poselstwo — Warszawa (Smolna 25). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.

Szwecja. Poselstwo — Warszawa (Królewska 3). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Traugutta 7), Bydgoszcz, Gdańsk i Poznań.

Turcja. Poselstwo — Warszawa (Szopena 2 a). Konsulaty — Warszawa (Szopena 2 a), Gdańsk i Lwów.

Uruguay. Poselstwo — Wiedeń (Hotel Krantz). Konsulat — Łódź.

Venezuela. Konsulat — Gdańsk.

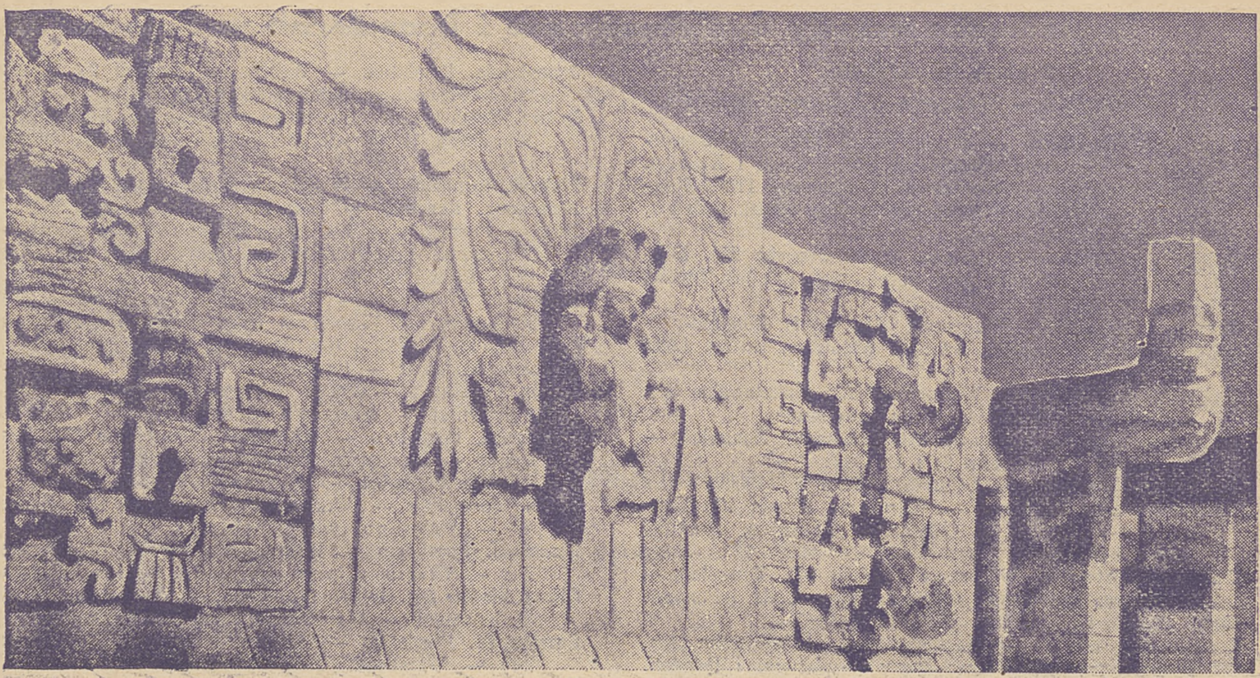
Węgry. Poselstwo — Warszawa (Służewska 5). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Kraków (Dunajewskiego 6) i Gdańsk.

Wielka Brytanja. Poselstwo — Warszawa (Nowy Świat 18). Konsulaty — Warszawa (Al. Róż 10). Borysław, Gdańsk, Katowice, Lwów, Łódź i Poznań.

Włochy. Poselstwo — Warszawa (Plac Dąbrowskiego 6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk i Łódź.

Uniwersytet im. Jana Kazimierza we Lwowie — dawny gmach sejmowy.

Wykopaliska w Jukatanie — zabytki kultury Majów.

Kronika z r. 1927.

Pochód kultury.

Plon kulturalny ubiegłego roku przedstawia się wcale poważnie i na każdem niemal polu pracy twórczej można zanotować postępy *Polska* razem ze wszystkiemi inemi krajami w różnych dziedzinach twórczości współpracowała w ogólnym dorobku kulturalno-naukowym świata i w niejednym dziale nauki czy sztuki zajmuje wybitne miejsce.

Poniżej podajemy w chronologicznym porządku najważniejsze wydarzenia ubiegłego roku w zakresie historji kultury.

Naukowa ekspedycja amerykańsko-francuska przeprowadziła prace wykopaliskowe w *Jukatanie* w Ameryce. Odkryto tam *amerykańskie Herculanum i Pompei*, mianowicie *ruiny miasta Mayan*, które niegdyś liczyło ponad ćwierć miljona mieszkańców i było stolicą wysoce kulturalnego narodu. Upadek tego miasta przypada na VI wiek ery chrześcijańskiej.

Papież Pius XI
którego 70-lecie urodzin obchodził w z. r. cały świat katolicki.

Również *w Ameryce Centralnej* na terenie republiki *Guatemali* odgrzebano *ruiny świątyni boga Tolteków*, przypominające ruiny wieży Babel.

W *Efezie* odkryła ekspedycja wiedeńskiego instytutu archeologicznego *starochrześcijański cmentarz* i katakumby, oraz badała grotę Siedmiu Braci Śpiących, gdzie wedle legendy, siedmiu pobożnych chrześcijan schroniło się przed prześladowaniami i tam przespało tysiąc lat, oczekując tryumfu chrześcijaństwa.

Z początkiem stycznia archeolog Muzeum Brytyjskiego odkrył „schowek" w starożytnem mieście *Petra* nad zatoką *Akaba*, z mnóstwem skarbów przedhistorycznych.

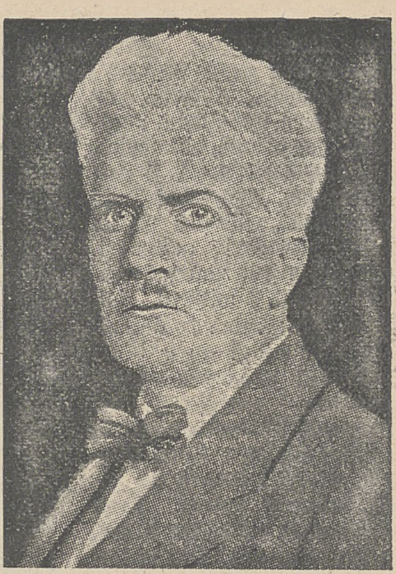
Pod koniec stycznia obchodził 80-lecie urodzin wielki wynalazca amerykański *Tho-*

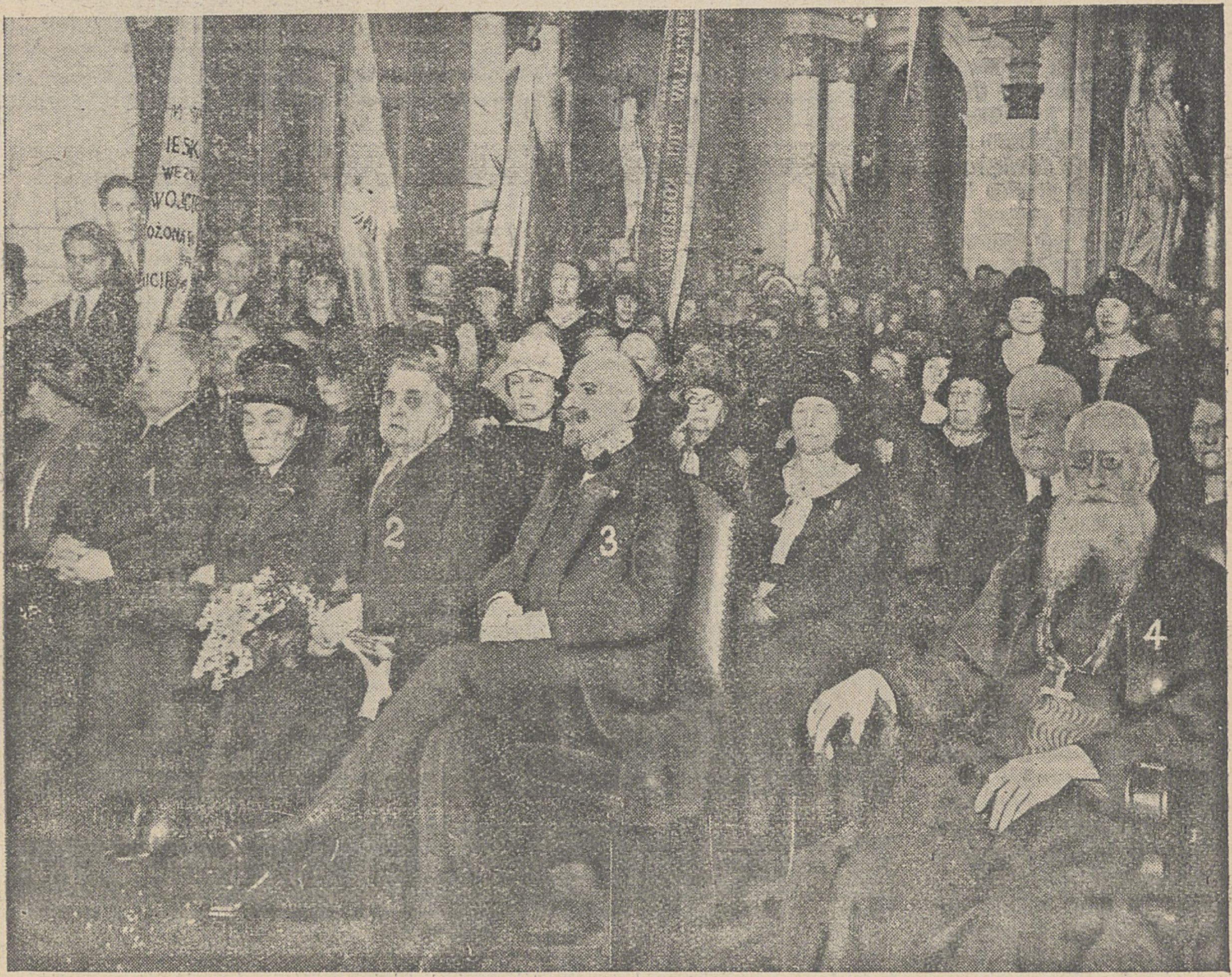
Tadeusz Żeleński (Boy).

Roman Dmowski.

Andrzej Strug.

Jubileusz Marji Rodziewiczównej.
Na zdjęciu z uroczystego obchodu w sali Rady miejskiej w Warszawie znajduje się jubilatka (2) oraz wśród uczestników obchodu m. in. ks. arcybiskup Ropp (4), marszałek Senatu Trąmpczyński (1) i wojewoda warszawski Sołtan (3).

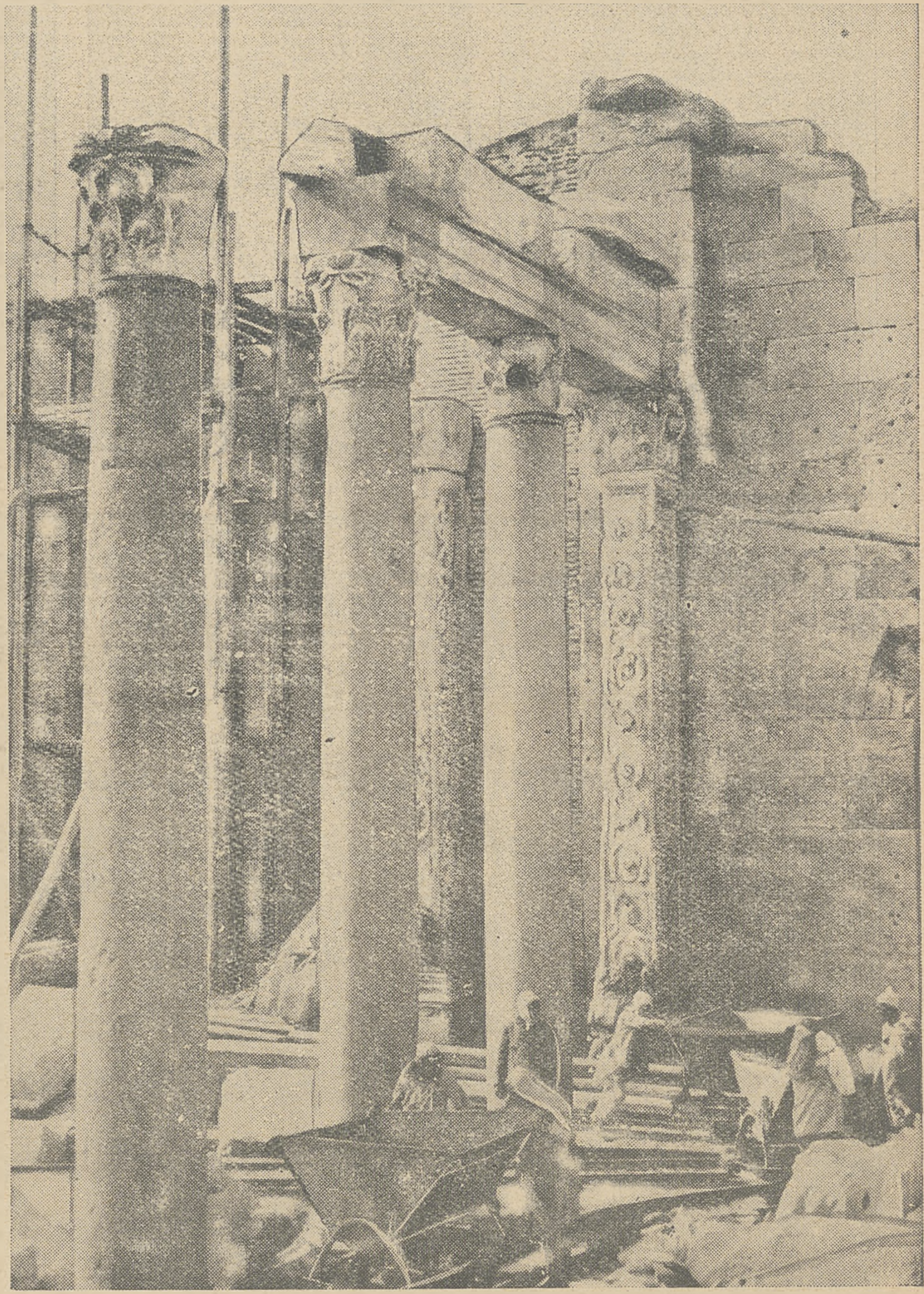
mas Alva Edison, który ze skromnego ulicznego sprzedawcy gazet stał się jednym z najsławniejszych ludzi świata. Edison jest wynalazcą fonografu, aerofonu, megafonu, kinetoskopu, mimeografu i t. p. Jak obliczono, wszystkie jego wynalazki, liczące się na setki, stworzyły przemysł, w którym jest zaangażowany kapitał 6 miljard. dol.

W ostatnich dniach stycznia odbył się *w Warszawie* międzynarodowy *konkurs muzyczny im. Szopena.* Pierwszą nagrodę zdobył rosjanin *Leon Oborin*, drugą i trzecią nagrodę muzycy polscy *Leon Szpinalski* i *Rozalja Etkin.*

Wybitny angielski radjotechnik gen. *Ferrie* dokonał z początkiem lutego bardzo ciekawego eksperymentu. Oto przy pomocy bardzo silnego teleskopu zebrał on promienie *gwiazdy stałej* i przetworzył to *światło specjalnym aparatem na fale dźwiękowe.* W ten sposób można było *usłyszeć śpiew gwiazd.* Na czem polega ten fenomen, na razie nie ustalono. Zjawisko jest dalej badane.

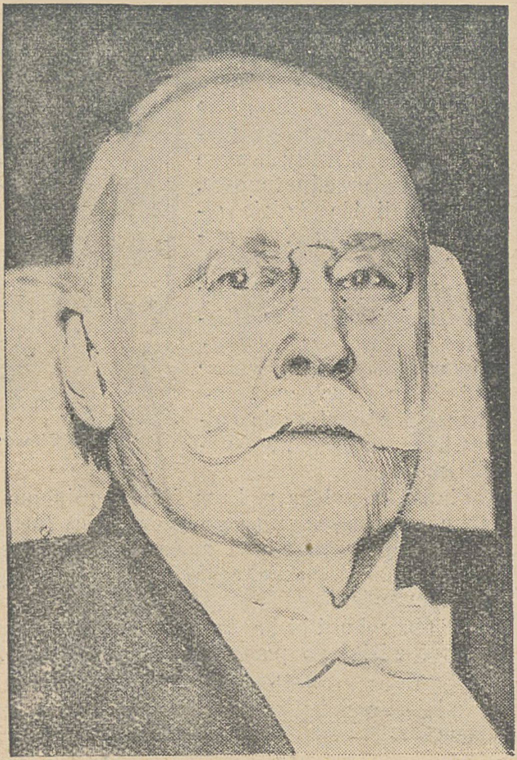
Wielce interesujące doświadczenia z dziedziny *biologji najdrobniejszych istot* zapoczątkował uczony niemiecki *Wamoscher.* Wynalazł on aparacik, dzięki któremu można *na bakterjach dokonywać* operacji. Jest to t. zw. *mikromanipulator*, pomysłowa kombinacja malutkich śrubek, przy pomocy których niezmiernie subtelny nożyk, lub igła może *nacinać bakterje, lub ciałka krwi.* Tego rodzaju poruszenia wolną ręką byłyby naturalnie nie do pomyślenia. W ten sposób możemy bakterje pod mikroskopem nietylko widzieć, ale badać je pod względem konsystencji trwałości. Ta nowa metoda oddała już wielkie usługi w pracach nad *badaniem ciałek krwi.*

Najwyższy gmach na świecie zaprojektował w pierwszych miesiącach r. 1927 pewien inżynier nowojorski. Gmach ten ma mieć *110 pięter*, a wysokość jego będzie wynosić *360 m.*, a więc o 60 m. więcej niż wieża Eiffla. Do rozporządzenia będzie on miał 60 wind.

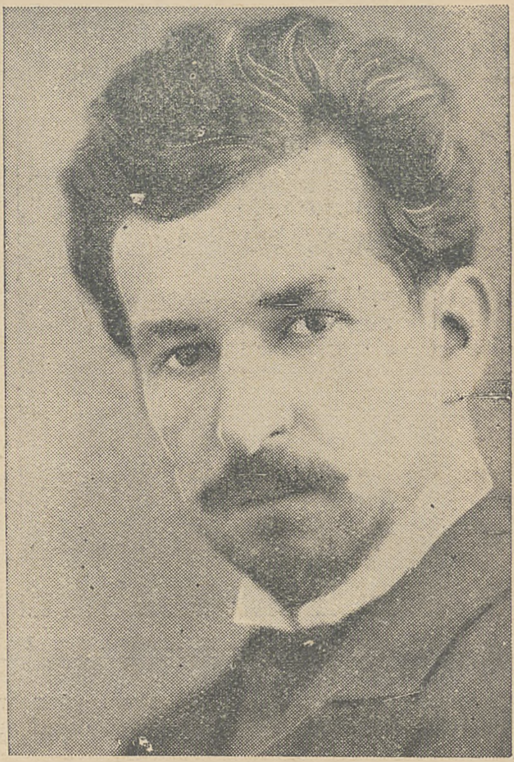

Zabytki starorzymskiej kultury w Afryce.
W Trypolisie, włoskiej kolonji w północnej Afryce, prowadzi rząd włoski odkopywanie ruin starorzymskiego miasta Leptis Magna. W ub. roku odkopywania postąpiły tak dalece, że odsłonięto prawie w całości zabytki starej architektury, pochodzącej z V-go stulecia. Odnaleziono wiele budowli w tak dobrym stanie, iż ujawniają one w pełni przepych i bogactwo ówczesnego budownictwa. Szczególnie pięknie przedstawiają się budowle na Forum, o wspaniałych kolumnadach. Dla zabezpieczenia tych odkopalisk prowadzone są specjalne prace restauracyjne.

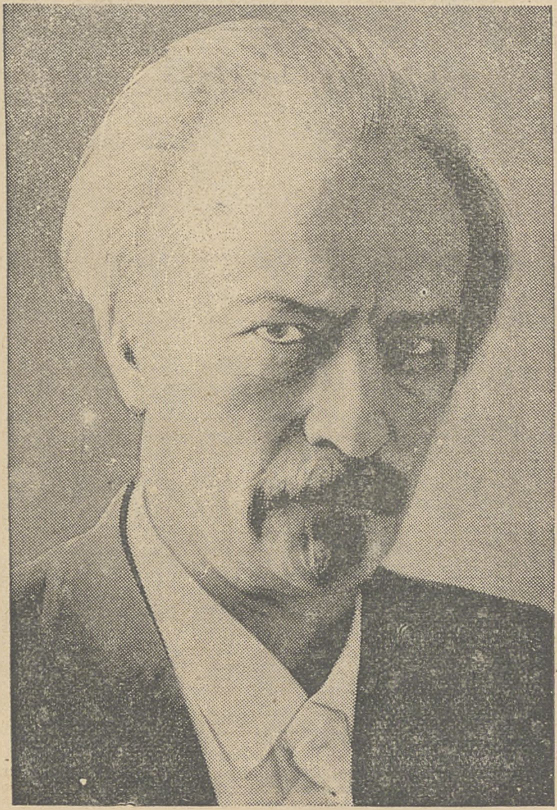
We wsi Gródek *na Wołyniu odkryto szczątki człowieka pierwotnego z epoki lodowej,* czyli na 200.000 lat przed Chr. W głębokości od 4—11 m. znaleziono kości mamuta, renifera, antylopy, paleniska,

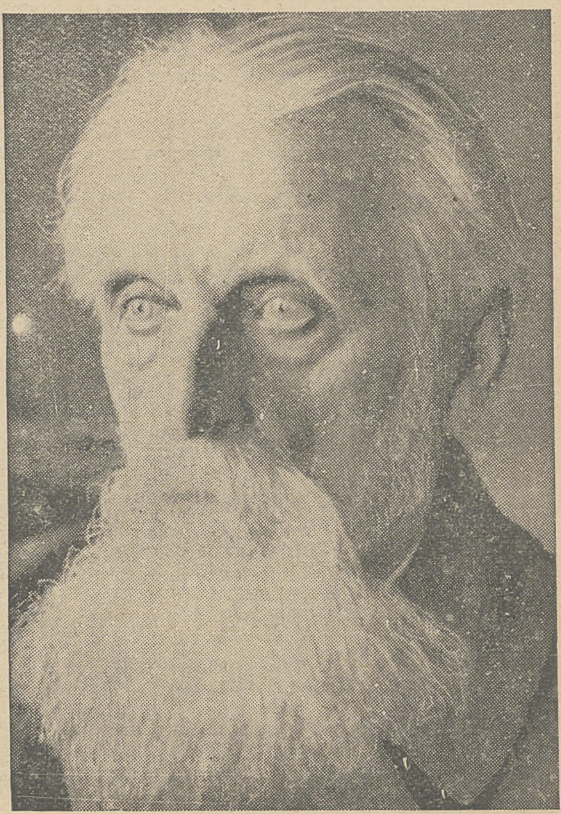
Wacław Sieroszewski.

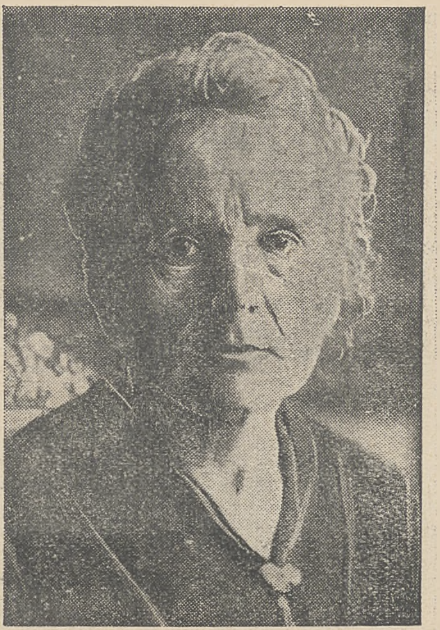
Władysław Orkan

Ignacy Paderewski.

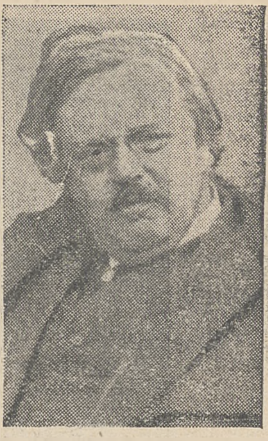
Aleksander Świętochowski.

Marja Curie Skłodowska.

Amerykański archeolog dr. *Hyrdlicki* na posiedzeniu stowarzyszenia antropologicznego w Ameryce wystąpił z tezą, że w czasie, kiedy naszą planetę zamieszkiwały jeszcze potwory przedpotopowe, znajdowali się *ludzie olbrzymy wysokości 5 metrów.*

Dnia 3 marca słynny polski śpiewak *Jan Kiepura* śpiewał *w Londynie* w Alberthall, wobec dziesięciu tysięcy słuchaczy i zdobył sobie całkowicie miejscową publiczność.

J. K. Chesterton.

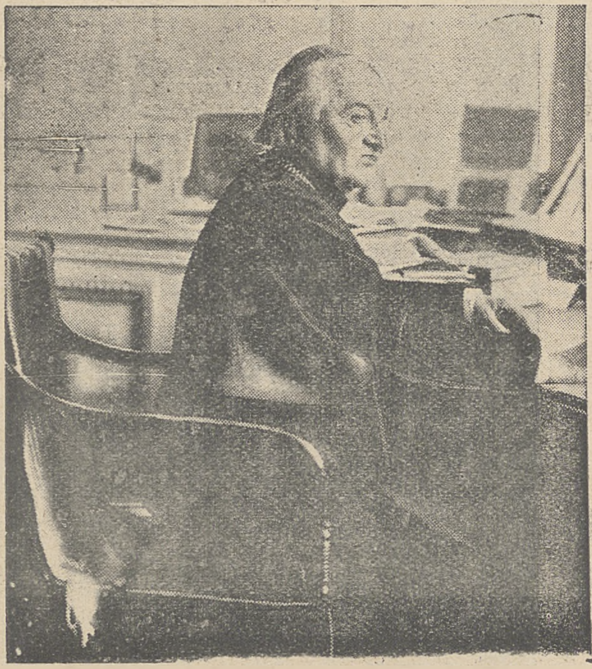
Pianistka polska p. Luta *Nunberg* dokonała wynalazku rewolucjonizującego pedagogję fortepianową. Dzięki jej wynalazkowi można *nauczyć gry na fortepianie kilkakrotnie szybciej*, aniżeli dotychczasowemi metodami.

W ub. roku Polska święciła uroczyście 30-lecie śmierci wielkiego poety polskiego *Adama Asnyka.*

Wyprawa archeologiczna British Muzeum odkryła w miejscowości *Ur*, pierwszej siedzibie *Abrahama*, cmentarz istniejący na 3.000 lat przed naszą erą.

pracownie wyrobów krzemiennych, oraz wyroby z krzemienia. Jest to kultura t. zw. epoki aurignackiej.

W ciągu miesiąca lutego i marca odbyła się *wycieczka literacka Boya do Francji.* Znakomity nasz tłumacz literatury francuskiej objechał szereg miast we Francji z odczytami o Polsce, które przyczyniły się wydatnie do pogłębienia sympatji między obydwoma narodami.

Ks. biskup dr Władysław Bandurski.

Tomasz Edison
wielki wynalazca, pomimo podeszłego wieku pracuje codziennie w swoich zakładach i — jak każdy inny robotnik — przy wejściu do fabryki wrzuca swój znaczek fabryczny do aparatu kontrolującego czas przyjścia do pracy.

Koronacja obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej.

Międzynarodowy kongres medycyny wojskowej w Warszawie.
Delegacja kongresu niosąca wieniec na grób Nieznanego Żołnierza.

Polacy z Ameryki na Kopcu Kościuszki w Krakowie.
Grupa uczestników wycieczki przed kaplicą przy Kopcu.

W wykopaliskach znaleziono wiele klejnotów oraz przedmiotów użytkowych, które rzucają ciekawe światło na ową epokę.

W marcu Polska obchodziła 45-lecie działalności literackiej *Marji Rodziewiczówny*, autorki popularnych powieści o tendencjach patrjotyczno-społecznych.

Nagrodę literacką im. Orzeszkowej przyznano w marcu znakomitemu autorowi „Dziejów jednego pocisku", *Andrzejowi Strugowi.*

Temperaturę 20.000 stopni gorąca udało się osiągnąć w marcu dwom amerykańskim fizykom: Andersonowi i Sinclair-Smithowi. Temperatura taka istnieje podobno tylko w gwiazdozbiorze Cassiopei.

Pierwsze wagony motorowe zostały zaprowadzone *w Polsce* na linji Kraków—Wieliczka, z początkiem kwietnia.

Nasz mistrz tonów *Paderewski* wystąpił *w Honolulu* z początkiem kwietnia z koncertem, po którym tamtejsi mieszkańcy urządzili mu wspaniałą owację.

Tablica pamiątkowa ku czci prof. Karola Olszewskiego
odsłonięta z. r. w Uniw. Jag.

Adam Asnyk
którego 30-lecie zgonu obchodziła uroczyście Polska w ub. r.

Z końcem marca odbyły się obchody dla uczczenia 30-letniej twórczości literackiej *Władysława Orkana,* najwybitniejszego po Tetmajerze piewcy Podhala.

Lekarz francuski *Besredka* wynalazł *doniosły środek dezynfekcyjny „antivirus"*, który zabija bakterje gnilne, pozwala jednak rozwijać się innym bakterjom nieszkodliwym. „Antivirus" w różnych wypadkach leczy różne wrzody bez potrzeby uciekania się do noża.

Dnia 24 marca polscy botanicy obchodzili 10-lecie śmierci prof. *Marjana Raciborskiego*, znakomitego botanika polskiego, który dłuższy czas pracował na Jawie, a ostatnio w Krakowie, jako profesor Uniw. Jagiell.

W kwietniu przyznano pierwszą w roku ub. nagrodę literacką, a to — *miasta Łodzi.* Otrzymał ją znakomity pisarz *Aleksander Świętochowski.* Nagrodę literacką *Warszawy* otrzymał następnie *Wacław Sieroszewski,* a nagrodę lit. *Poznania — Roman Dmowski.*

W kwietniu świat katolicki obchodził *70-lecie urodzin obecnego papieża.* W Polsce, a zwłaszcza w Warszawie obchody te znalazły szczególniejszy wyraz, tutaj bowiem obecny papież, będąc jeszcze legatem w Polsce, otrzymał godność kardynalską.

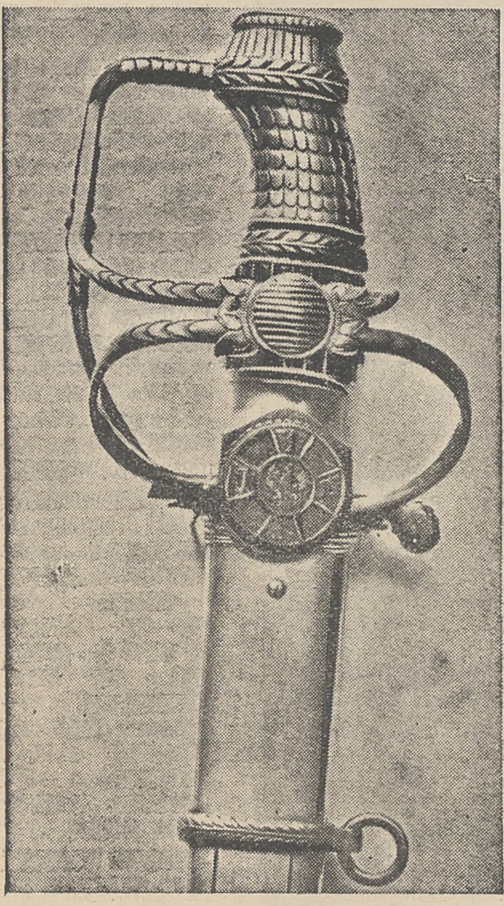
Dnia 30 kwietnia przybył do Polski znakomity pisarz angielski J. K. *Chesterton.* Objechał on wszystkie większe miasta polskie, gdzie był owacyjnie witany. Chesterton jest wypróbowanym przyjacielem Polski.

Miljoner amerykański *Mac Donald*, umierając zapisał *cały majątek*, wynoszący 1,300.000 dolarów, na *badanie mgławic kosmicznych.*

Z końcem maja odbyło się w Marsylji uroczyste otwarcie wielkiego *tunelu du Rove*, łączącego kanałem *Marsylję z Rodanem.* Tunel, którego budowa trwała 16 lat, ma 7 klm. długości i jest nietylko wielkiem dziełem technicznem, ale także osobliwością, jako podziemny kanał do przejazdu okrętów, o tak znacznej długości.

ich do kraju. Po aktach hołdowniczych ze strony Francji, trumnę załadowano na statek „Wilja", który przewiózł zwłoki do Gdyni, gdzie przyjęli je przedstawiciele władz i społeczeństwa. Następnie odbyła się podróż tryumfalna prochów Wieszcza szlakiem Wisły, przyczem miasta pomorskie, a następnie Warszawa i odwiecznie polski Śląsk złożyły hołd Księciu Poetów.

Warszawska uroczystość odbyła się na przystani, poczem kondukt ruszył do Zamku, gdzie przy akcie

Złota szabla
przywieziona przez wielką wycieczkę Polaków z Ameryki marszałkowi Piłsudskiemu w hołdzie.

Pomnik Henryka Sienkiewicza w Bydgoszczy odsłonięty d. 24 lipca z. r. przez prezydenta Rzeczypospolitej.

Dnia 30 maja na tajnym Konsystorzu papież Pius XI. powołał *do św. kolegjum kardynalskiego* ks. metropolitę archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej *dr. Augusta Hlonda,* prymasa Polski, która w ten sposób zyskała drugiego kardynała obok ks. arcyb. Kakowskiego.

Z początkiem czerwca odbył się w *Warszawie międzynarodowy kongres medycyny wojskowej,* na który zjechali się lekarze wojskowi z całego świata.

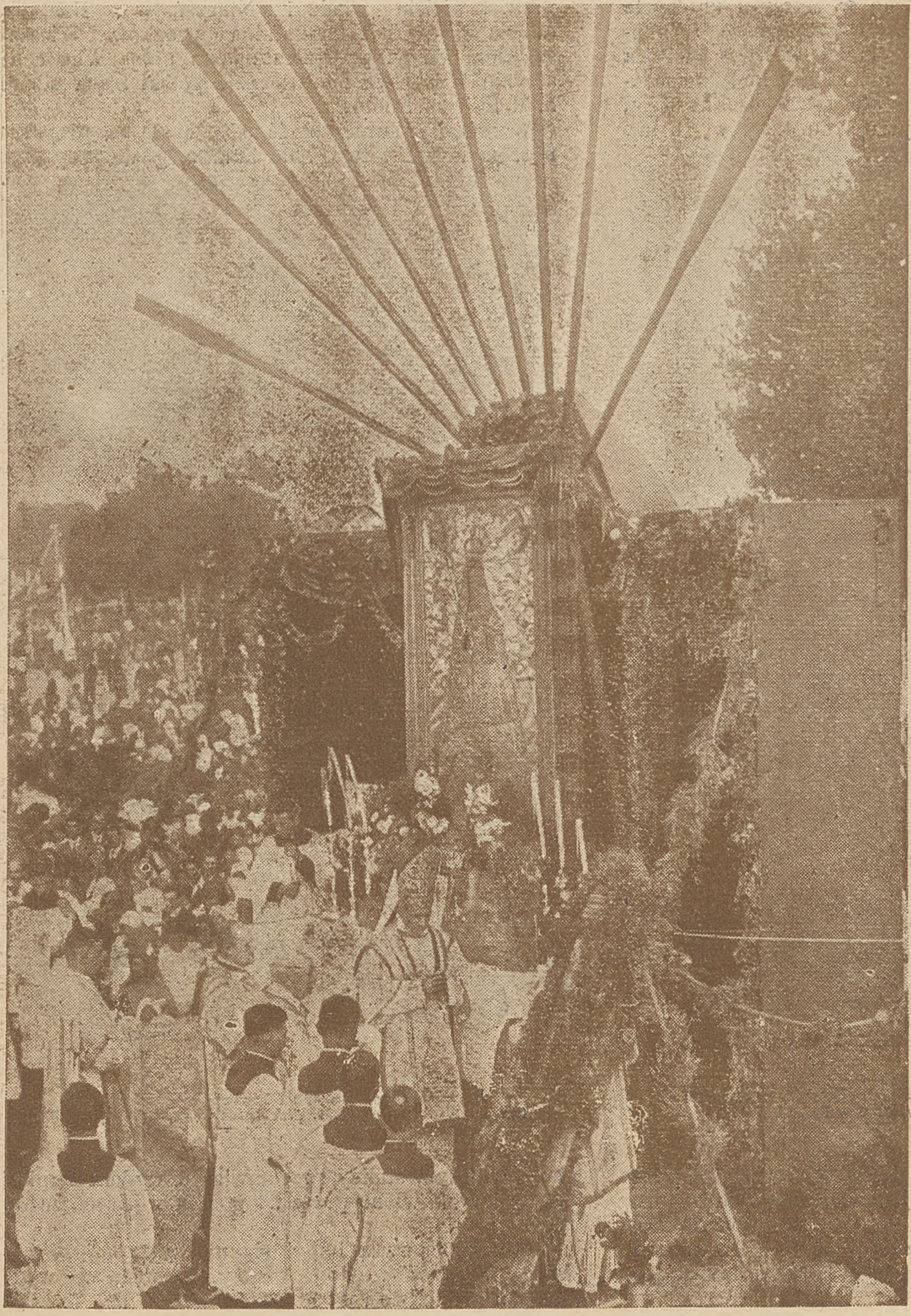
Dnia 10 czerwca obchodził jubileusz 25-lecia biskupstwa *ks. arcybiskup Ropp,* męczennik sprawy polskiej pod rządami bolszewickiemi.

Dnia 14 czerwca odbyła się w Paryżu *ekshumacja zwłok Juljusza Słowackiego,* celem przewiezienia

hołdowniczym stolicy przemawiał prezydent Rzpltej. Zwłoki wystawiono przez 24 godzin w Katedrze św. Jana.

Dnia 28 czerwca odbył się uroczysty *wjazd prochów Słowackiego do Krakowa.* Trumna we wspaniałym pochodzie została przeniesiona na barkach polskich literatów do Barbakanu, gdzie przez całą noc ludność składała hołd prochom Wieszcza. Nazajutrz odbył się majestatyczny pogrzeb na Wawelu. Była to potężna manifestacja narodowa, w której wraz z Marsz. Piłsudskim wzięły udział wszystkie stany i wszystkie dzielnice Polski. Prochy Juljusza Słowackiego spoczęły w podziemiach Wawelu, obok zwłok królów, Kościuszki i Mickiewicza.

Dnia 29 czerwca przypadło *całkowite zaćmienie słońca*, które widziane najlepiej *w Laponji*, było badane przez ekspedycje naukowe szeregu krajów. Również 7 polskich astronomów wyjechało do Laponji, gdzie założyli trzy oddzielne stacje obserwacyjne dla badań zaćmienia.

Powrót obrazu Najśw. Marji P. do Kodni.

Nad polskiem morzem w Rzucewie profesor archeologji, dr. Kostrzewski dokonał cennych *wykopalisk człowieka z epoki kamiennej.* Oprócz pięciu szkieletów znaleziono tam liczne ozdoby bursztynowe, toporki kamienne, krzemienne narzędzia i naczynia, które rzucają ciekawe światło na życie człowieka przedhistorycznego na ziemiach polskich.

Dnia 2 lipca odbyła się koronacja cudownego obrazu *Matki Boskiej Ostrobramskiej.* W uroczystości wzięło udział niezwykle liczne duchowieństwo z kardynałem Kakowskim na czele, prezydent Rpltej, marsz. Piłsudski, rząd i olbrzymie tłumy ludności. Manifestacja ta, w której wzięła *także udział ludność litewska Ziemi Kowieńskiej,* wywarła przepotężne i niezatarte wrażenie.

W lipcu przybyły do Polski 2 wycieczki: *Stowarzyszenia weteranów polskich (Hallerczyków) z Ameryki i Komitetów im. Piłsudskiego.* Ta ostatnia przywiozła jako dar honorowy *marszałkowi Piłsudskiemu złotą szablę.* Wycieczki były we wszystkich miastach polskich entuzjastycznie witane.

Chemik francuski Malaval wpadł na pomysł *badania prawdziwości brylantów przy pomocy promieni ultrafjoletowych.* Fałszywe brylanty prześwietlane przez te promienie, dają obraz czarny, podczas gdy brylanty prawdziwe wytwarzają obraz jasny.

Dnia 31 lipca rozpoczął się *w Gdańsku międzynarodowy zjazd esperantystów* całego świata, przy udziale 900 osób. Członkowie zjazdu zwiedzili następnie Warszawę i Kraków.

Z końcem lipca nastąpiło otwarcie kanału Ogińskiego, łączącego dopływ Niemna, rzekę Szczarę,

z rzeką Jasiółdą, tj. drogi wodnej, łączącej Bałtyk — przez Prypeć, dopływ Dniepru — z morzem Czarnem. Kanał ten, długości około 54 km. wykonany został w r. 1783 kosztem hetmana Ogińskiego.

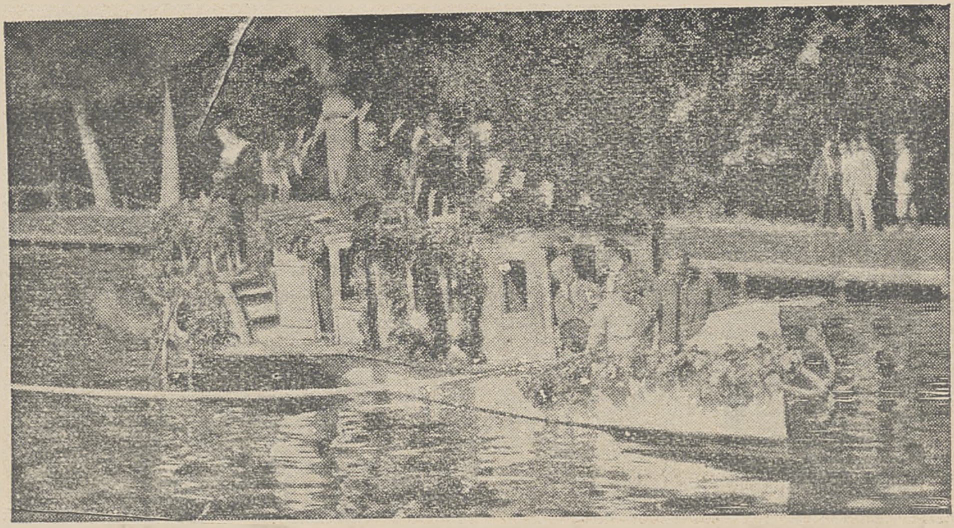
Z początkiem sierpnia wyruszyła do centralnej Azji nowa wyprawa naukowa, ze znakomitym badaczem Tybetu, podróżnikiem szwedzkim *Sven Hedinem na czele.*

Piękna uroczystość odbyła się dn. 28 sierpnia w Spale, gdzie przed Prezydentem, jako gospodarzem Kraju, stanęły pierwsze ogólnopolskie dożynki ze wszelkich stron i ziem Polski, w barwnych narodowych strojach, przy dźwiękach miejskiej muzyki i wśród śpiewu piosnek ludowych składając wieńce polnego kwiecia i zboża. Obchód, o cechach tak nawskróś narodowych, był wymownym symbolem łączności ludu z włodarzem państwa.

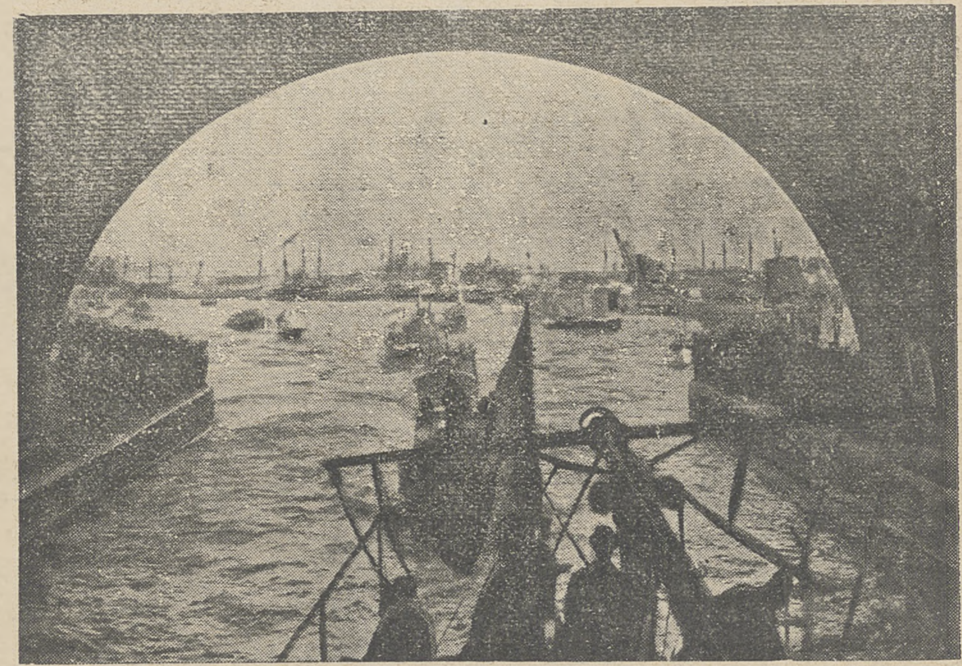
Z końcem sierpnia Polska obchodziła uroczyście *40-lecie pracy kapłańskiej biskupa patrjoty ks. Bandurskiego.* Szczególnie uroczyście i serdecznie uczciło jubilata miasto Lwów, które nadało jubilatowi obywatelstwo honorowe.

Owiany legendą i słynący cudami *obraz Najśw. Panny Marji Kodeńskiej* powrócił po wędrówce do największych miejsc świętych w Polsce do Kodnia na Podlasiu, aby pozostać na zawsze w rezydencji swej, w bazylice kodeńskiej. Dnia 4 września odbyły się tam wielkie uroczystości, przy udziale olbrzymich tłumów.

W dniach od 4 do 14 września odbył się *w Warszawie międzynarodowy kongres chemji czystej i stosowanej.* Po skończeniu kongresu uczeni zagraniczni przybyli *do Krakowa,* gdzie się odbyło uroczyste odsłonięcie tablicy ku czci śp. *prof. Olszewskiego,* znakomitego chemika polskiego, zasłużonego w dziedzinie skraplania powietrza i gazów. W czasie pobytu kongresu w Krakowie nastąpiło nadanie doktoratu honorowego *prof. Gastonowi Bertrandowi* przez Uniwersytet Jag. Prof. Bertrand z Paryża jest najznakomitszym obecnie chemikiem francuskim.

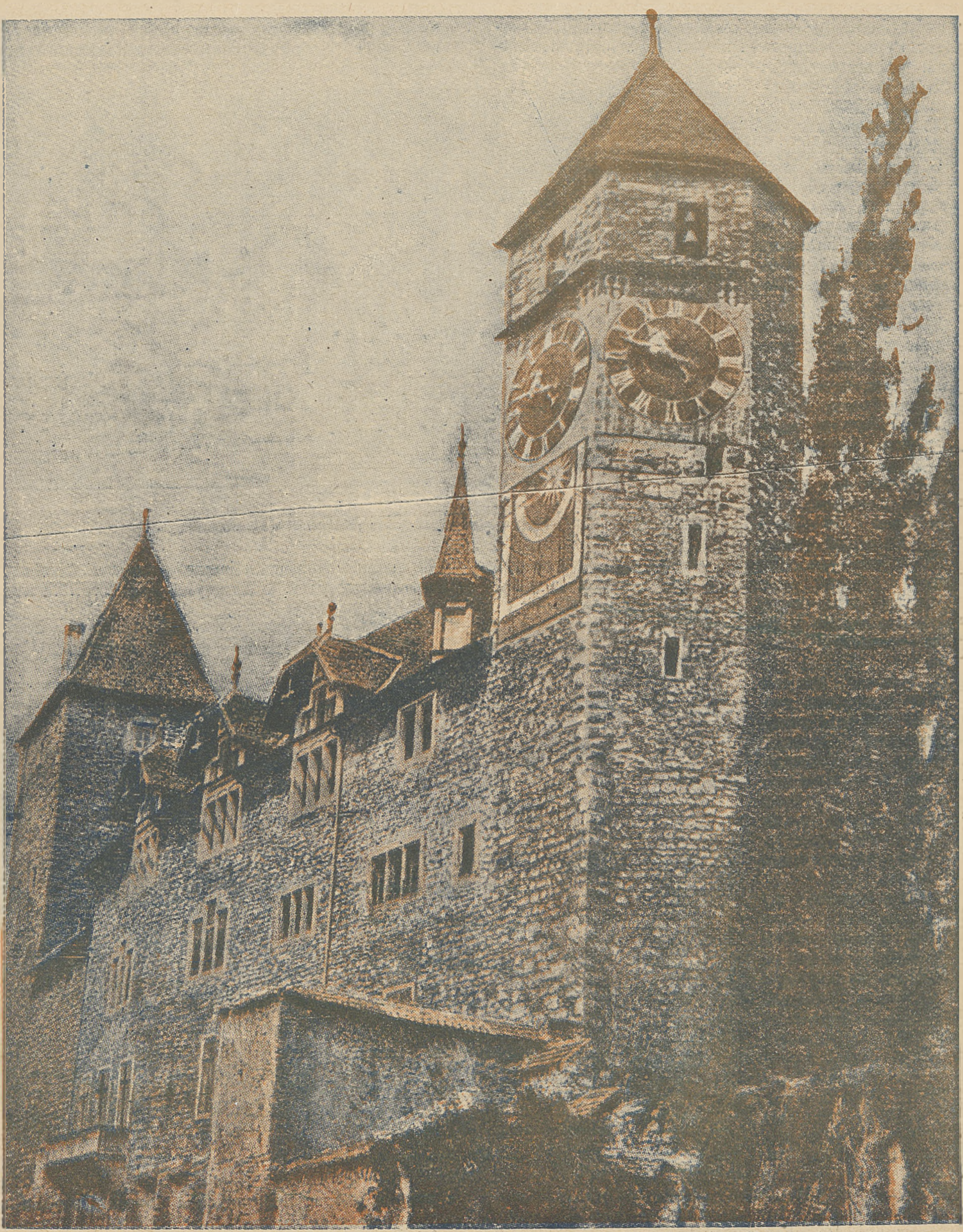

Otwarcie kanału Ogińskiego.
Ceremonja przecięcia taśmy przez ministra Moraczewskiego.

Otwarcie tunelu Marsylja—Rodan.

W październiku świat naukowy polski i zagraniczny obchodził *60-lecie urodzin Marji Curie-Skłodowskiej,* naszej rodaczki, której nazwisko jest tak ściśle złączone z odkryciami w dziedzinie radium.

Zamek w Rapperswilu.
Siedziba polskiego Muzeum historyczno-pamiątkowego w czasach niewoli, przeniesionego w październiku 1927 do Polski.

W październiku zaczęto przewozić do Polski cenne zbiory historyczne i pamiątkowe z Muzeum Rapperswilskiego. Jak wiadomo, zbiory te gromadzono w Rapperswilu w czasach niewoli z tem, że mają być przeniesione do wolnej Polski. Temu postulatowi stało się obecnie zadość.

Równocześnie z przewożeniem rapperswilskich zbiorów muzealnych przewieziono do Polski *urnę z Sercem Kościuszki.* Ta drogocenna relikwja przechowywana była dotąd w Muzeum w Rapperswilu, gdzie urna była wmurowana w wewnętrzną ścianę Muzeum.

Urna przewieziona została do Polski w osobnym wagonie specjalnego pociągu, przewożącego zbiory muzealne. W drodze do Polski eskortowali urnę dwaj oficerowie szwajcarscy, którzy asystowali następnie przy uroczystościach odbioru urny w Warszawie, aż do chwili umieszczenia relikwji w Zamku.

Ceremonja przeniesienia urny w Warszawie z dworca kolejowego do Zamku odbyła się z honorami wojskowemi.

Z Azji centralnej nadeszły w jesieni wiadmości, że uczony rosyjski *prof. Kozłow* odnalazł w Tybecie *grób Dżyngis chana,* wielkiego tatarskiego wodza i zdobywcy. Grób ten przez szereg wieków był zazdrośnie strzeżony przez kilku tylko wtajemniczonych lamów, którzy znali jego miejsce. W grobowcu znalazł prof. Kozłow oprócz trumny Dżyngis chana *szereg cennych przedmiotów pamiątkowych,* a także odnalazł grobowiec małżonki chana.

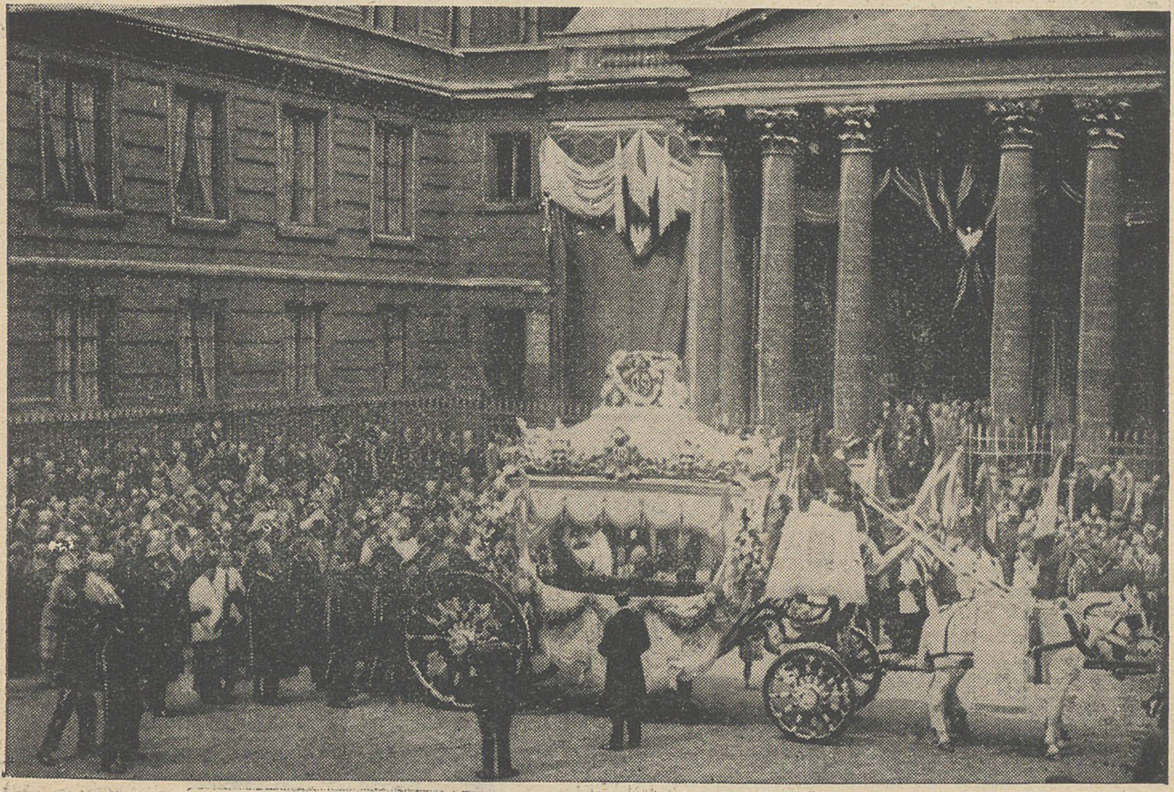
Przypomnieć należy, że prof. *Kozłow* w czasie wojny światowej jako oficer rosyjski *był komendantem Tarnowa,* po zajęciu tego miasta przez Rosjan i na tem stanowisku zaznaczył się ludzkiem postępowaniem w stosunku do mieszkańców.

W jesieni z. r. wielkie poruszenie w świecie archeologów wywołała wiadomość o odkopaniu *w Glozel,* małej wioszczynie departamentu Allier, koło Vichy, *starych cegiełek z jakiemiś zagadkowemi napisami.* Wykopaliska te miały pochodzić z epoki dawniejszej, niż epoka metalu i stąd wynikała ich senzacyjność, świadczyłyby one bowiem, że *sztuka pisania* była *w Europie zachodniej znacznie dawniejszą,* niż dotąd sądzono. Część uczonych zakwestjonowała autentyczność wykopalisk, zarzucając, że chodzi tu tylko o świadomą mistyfikację. Ostateczne badania Akademji francuskiej rozstrzygnęły jednak spór na rzecz *autentyczności* odkopanych cegiełek, toteż zbadanie napisów i ich odcyfrowanie mieć będzie *nader doniosłe znaczenie naukowe.*

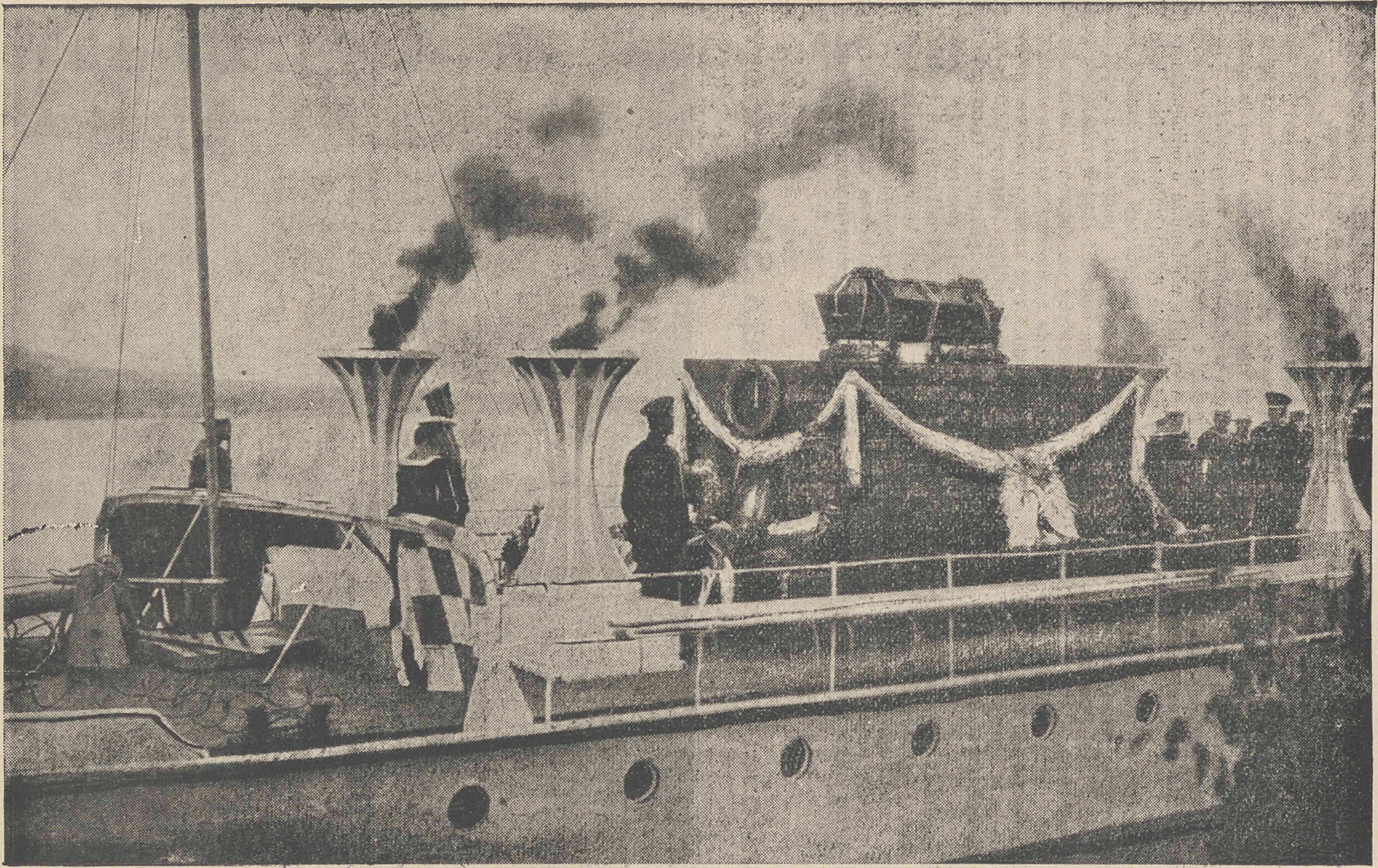
Oto w streszczeniu bilans najważniejszych przejawów w życiu umysłowem świata i Polski.

Uroczystości pogrzebowe Juljusza Słowackiego.

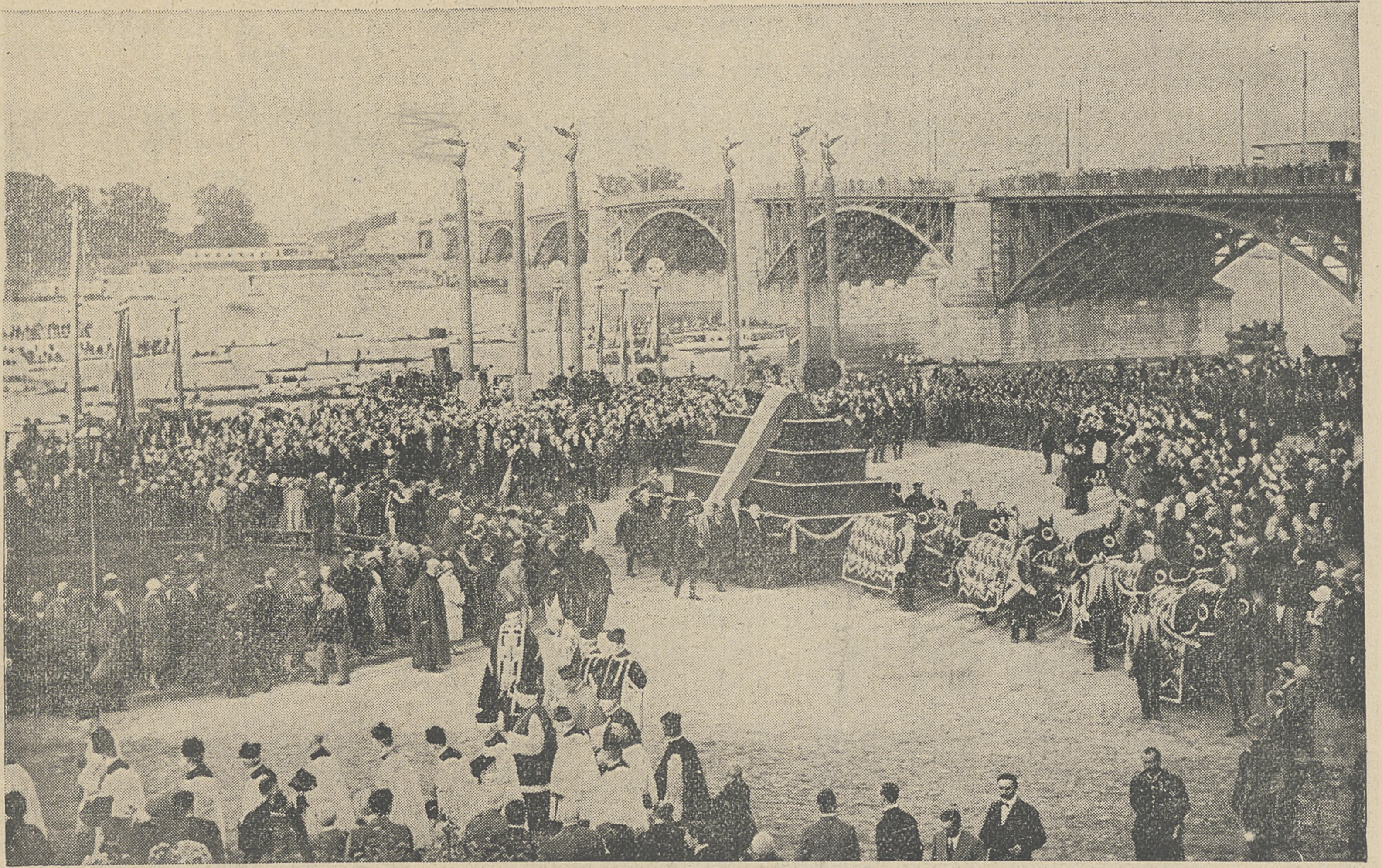
(Zob. artykuł p. t.: „Pochód kultury").

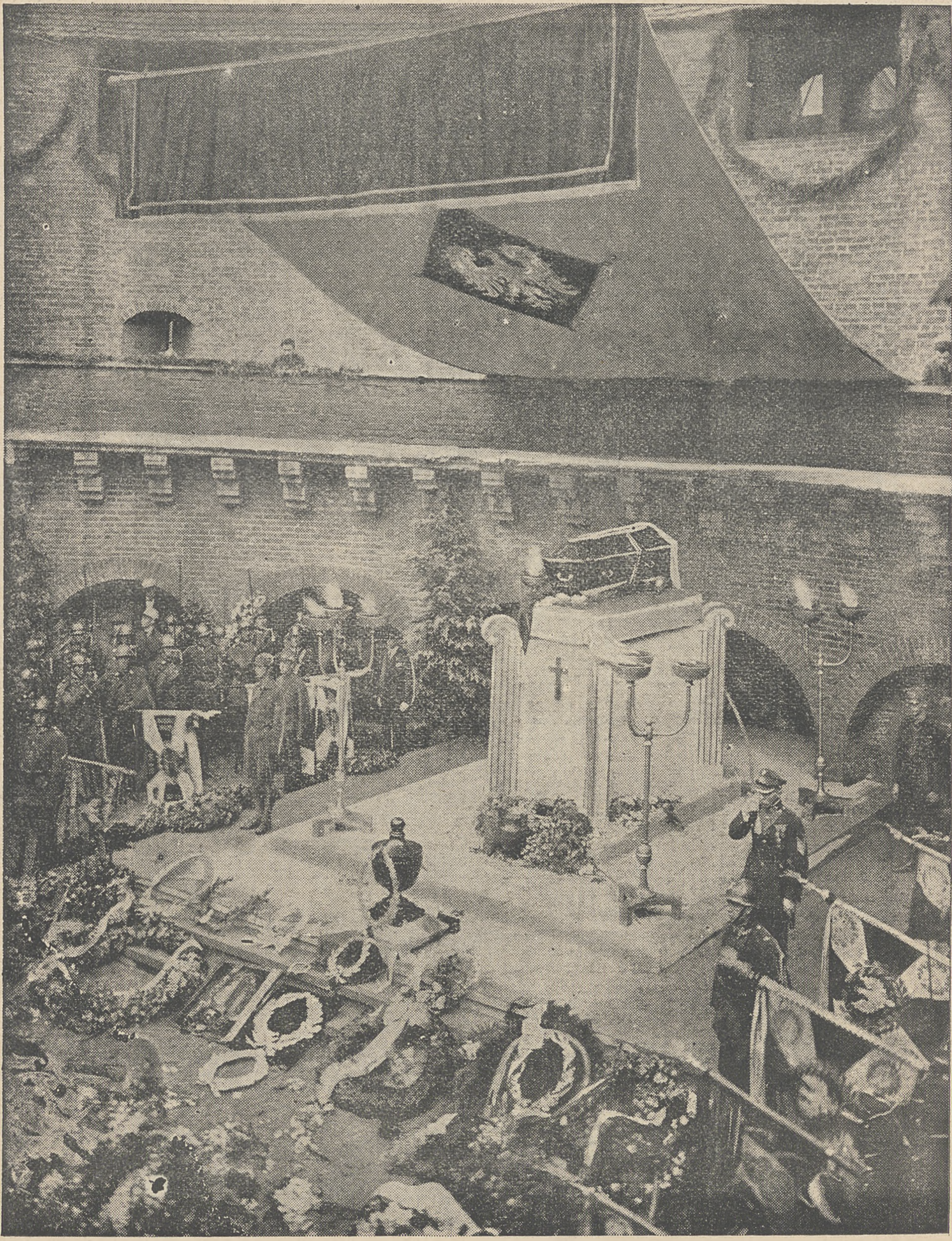
Fragment z uroczystości w Paryżu.
Karawan i trumna przed kościołem Wniebowzięcia Najśw. Marji P.

Prochy Juljusza Słowackiego na statku „Mickiewicz", w podróży Wisłą z Gdańska do Warszawy.

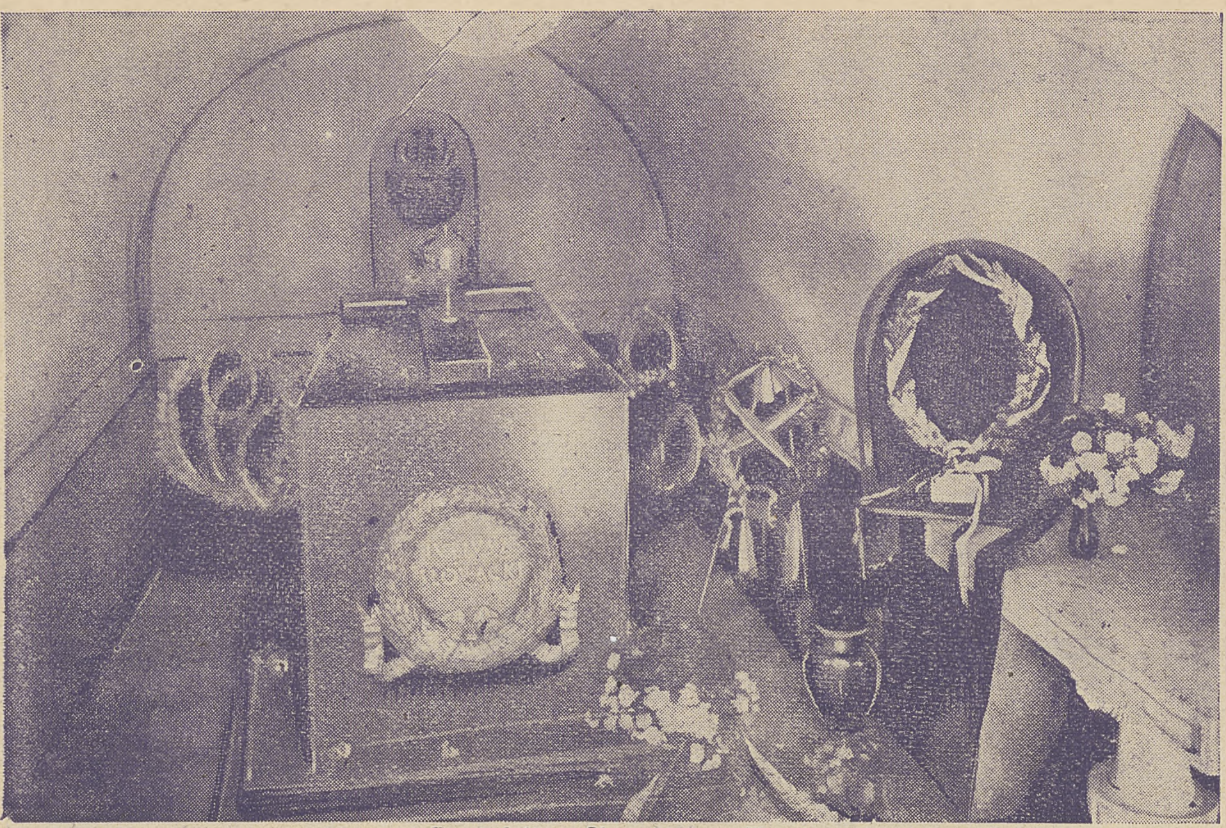
Przystań przy moście Poniatowskiego w Warszawie po przybyciu prochów Wieszcza. Kondukt prowadzi ks. biskup Gall.

Barbakan w Krakowie zamieniony na kaplicę.
Pokłon sztandarów w czasie mszy św., odprawionej na krużganku.

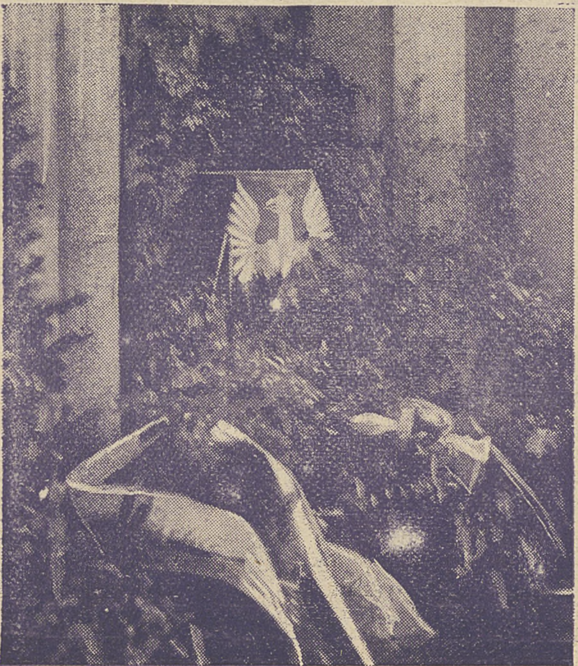
Trumna z prochami Wieszcza na dziedzińcu arkadowym Zamku królewskiego na Wawelu.
Z loży w krużganku na I. piętrze przemawia marsz. Piłsudski.

Krypta Juljusza Słowackiego na Wawelu.

Powrót Serca Kościuszki do Polski.

(Zob. artykuł p. t.: „Pochód kultury").

Urna z Sercem, wystawiona w kaplicy zamkowej w Warszawie.

Oficerowie polscy i szwajcarscy, przenoszący urnę do Zamku.

Urna z Sercem Kościuszki w drodze do Zamku w Warszawie.
W powozie prezydenta Rzplitej urnę trzymają dwaj oficerowie szwajcarscy i dwaj polscy. Eskortę honorową stanowi oddział szwoleżerów. Zdjęcie z placu Zamkowego, na prawo kolumna Zygmunta.

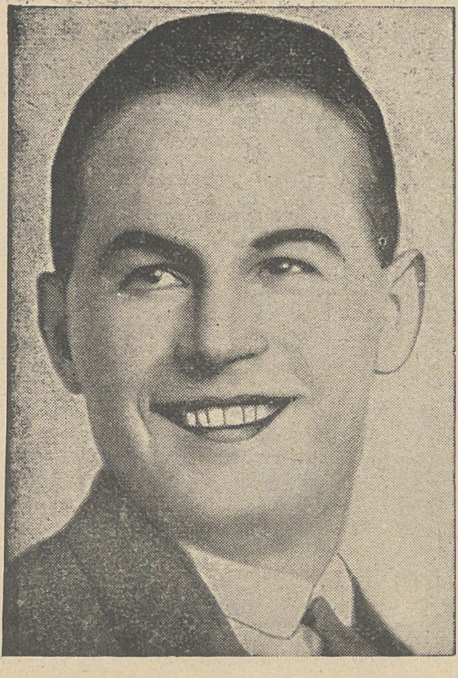
Z kroniki artystycznej.

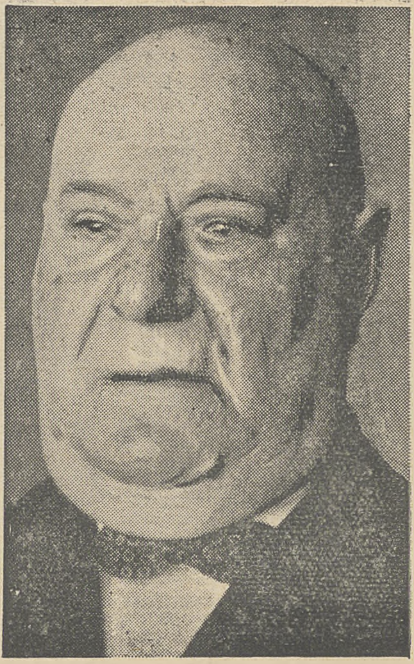
Pola Negri
gwiazda ekranu, najwybitniejsza polska artystka filmowa — wyszła w z. r. za mąż za księcia Mdivani.

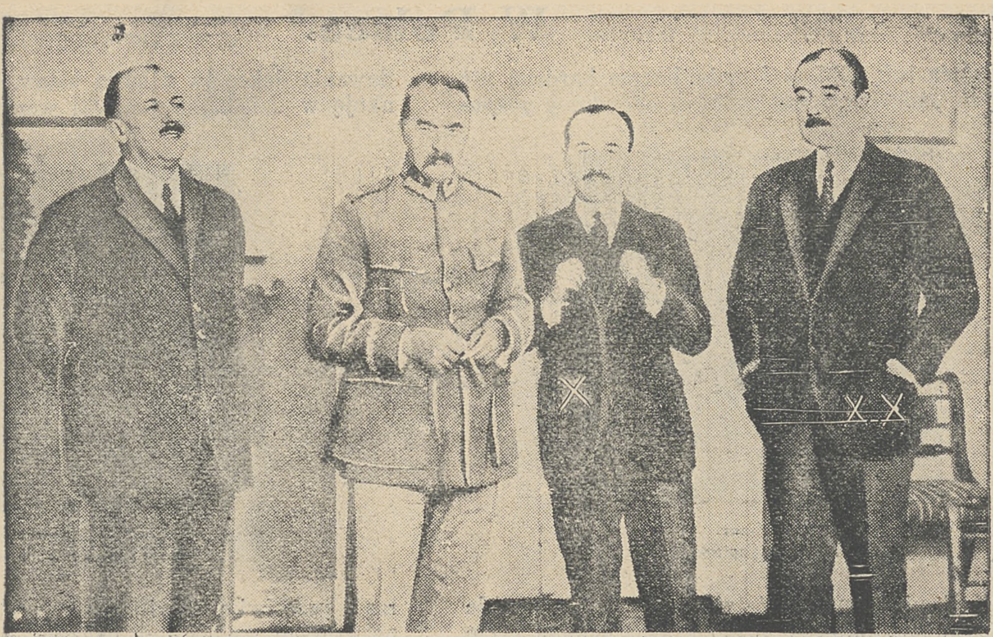
Marja Malicka
znakomita polska artystka dramatyczna, występowała w z. r. na scenach zagran. z niezwykłym sukcesem.

Jan Kiepura
najwybitniejszy polski tenor, odnosił w ubiegłym roku szereg triumfów w Londynie, Wiedniu i w Berlinie.

Mieczysław Frenkel
senjor artystów dramatycznych scen polskich, niezrównany w rolach charakterystycznych.

Zrealizowanie pożyczki amerykańskiej.
Marsz. Piłsudski i wicepremier Bartel, obok finansiści zagraniczni: Monnet (x) i Fisher (xx)

Kronika polityczna 1927 r.

Rok 1927 bogaty był w wydarzenia polityczne tak w Polsce, jak i zagranicą, aczkolwiek wypadki

Dyr. dr Adam Młynarski.

Prof. dr Adam Krzyżanowski.

te były mniej efektowne i przemawiające do wyobraźni, aniżeli w latach poprzednich. Bez przesady można nazwać rok ubiegły *rokiem pracy pozytywnej,* polegającej na fundowaniu i stabilizacji stworzonych poprzednio stosunków politycznych świata, rokiem pracy nad poprawą zniszczonego wojną organizmu gospodarczego i nad rozbudową osiągniętego już dorobku ekonomicznego.

W Polsce.

W Polsce rok 1927 stał może jeszcze bardziej niż w innych państwach *pod znakiem odbudowy gospo-*

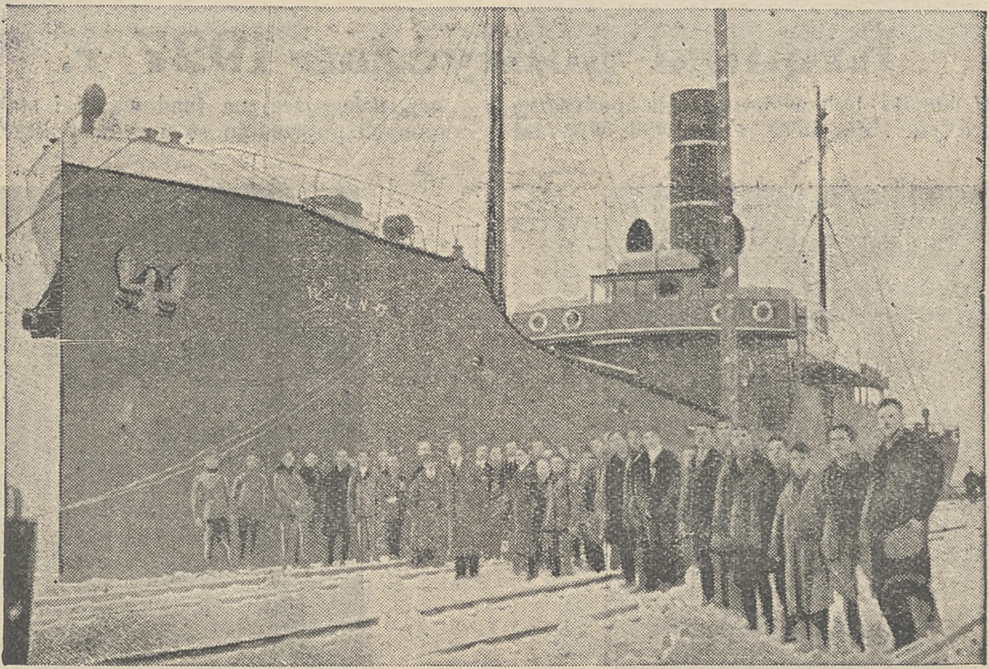

Mgr. Lauri
nuncjusz papieski.

Gen. Żeligowski
oswobodziciel Wilna.

darczej. Rząd i społeczeństwo wytężały wszystkie siły, aby *uporządkować gospodarkę,* pchnąć życie kraju na nowe tory i zapewnić Polsce granitowe podstawy dobrobytu.

Polski statek handlowy „Wilno".
Moment podniesienia polskiej bandery na statku „Wilno", jednym z pięciu, które na początku zeszłego roku powiększyły polską flotę handlową.

W dziedzinie polityki wewnętrznej widzieliśmy przez cały rok 1927 *silną przewagę władzy wykonawczej,* t. j. rządu nad władzą ustawodawczą, t. j. sejm, przyczem zaznaczyć należy, że prezydent Rzeczypospolitej, a zatem i rząd korzystał w szerokiej mierze z przyznanego mu pełnomocnictwami prawa tworzenia aktów ustawodawczych, t. j. wydawania dekretów z mocą ustaw. Bardzo energiczną akcję w dziedzinie polityki wewnętrznej prowadził rząd przeciwko żywiołom wywrotowym, zwłaszcza na kresach wschodnich państwa.

W dziedzinie polityki zagranicznej kroczyła Polska *po drodze tendencyj pokojowych,* nie dając się wyprowadzić z równowagi prowokacjom rosyjskim po tragicznym zgonie posła sowieckiego w Warszawie, Wojkowa i podżegającym mowom nacjonalistów niemieckich. Nawiązaliśmy rokowania o pakt nieagresji i układ handlowy z Rosją, wznowiliśmy pod koniec roku rokowania handlowe z Niemcami.

Na sesji letniej *Ligi Narodów* wystąpiła Polska

z wielką inicjatywą pokojową, która w znacznej części została uwieńczona sukcesem.

Gen. Włodzimierz Zagórski

Poniżej zamieszczamy chronologiczny przegląd ważniejszych wypadków z wszystkich tych dziedzin.

Dnia 6-go stycznia odbyło się w Gdyni podniesienie bandery polskiej *na pięciu zakupionych przez*

B. poseł sowiecki w Warszawie Wojkow.

rząd polski we Francji statkach handlowych. Ta uroczystość, będąca symbolem pokojowej ekspanzji i myśli twórczej państwowej Polski, zainaugurowała w sposób nader charakterystyczny rok 1927. Zarazem uroczystość ta stała się wielką manifestacją przywiązania ludności Pomorza, a zwłaszcza t. zw. *Kurytarza Pomorskiego* do Polski.

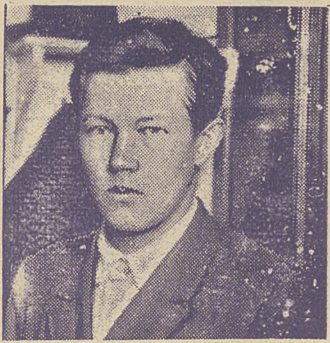
W dniu 9-go stycznia ustąpił wicepremjer, a zarazem kierownik ministerstwa wyz. relig. i oświaty

Gen. Tadeusz Rozwadowski.

z zajmowanego stanowiska w resorcie oświaty. Ministrem tego resortu został sen. dr. *Dobrucki,* członek klubu Pracy.

Dnia 15-go stycznia władze aresztowały *w Wilnie* trzech posłów sejmowych, należących do „Białoruskiej włościańsko-robotniczej Hromady". za robotę antypaństwową. Posłami tymi byli: Taraszkiewicz, Rak Michajłowski i Wołoszyn. Władze uzyskały dowody, że posłowie ci stali na czele *szeroko rozgałęzionego spisku,* którego celem było oderwanie kresów od Polski. W związku z aresztowaniami wy-

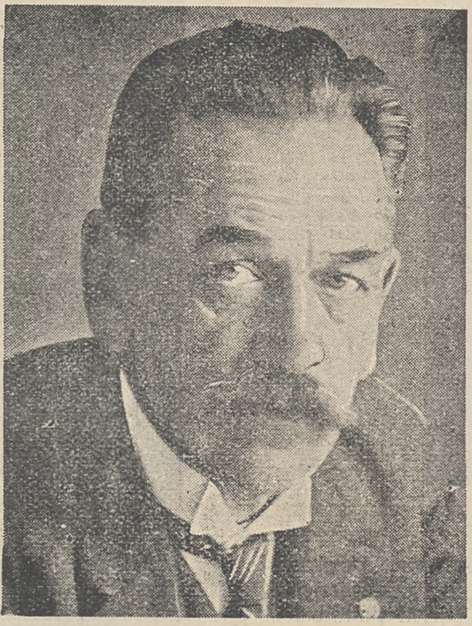
Borys Kowerda.

mienionych posłów aresztowano około 100 innych agitatorów i *zlikwidowano organizację „Hromady"*, jak i zbliżoną do niej organizację „Hurtków'".

W ciągu trzech dni następnych aresztowano w związku z powyższą sprawą posła Feliksa Hołowacza z t. zw. niezależnej partji chłopskiej i posła Miotłę z białoruskiej „Hromady". Jako ostatni etap tej akcji walki z działalnością wywrotową należy uznać zarządzone nieco później *rozwiązanie Niezależnej Partji Chłopskiej.*

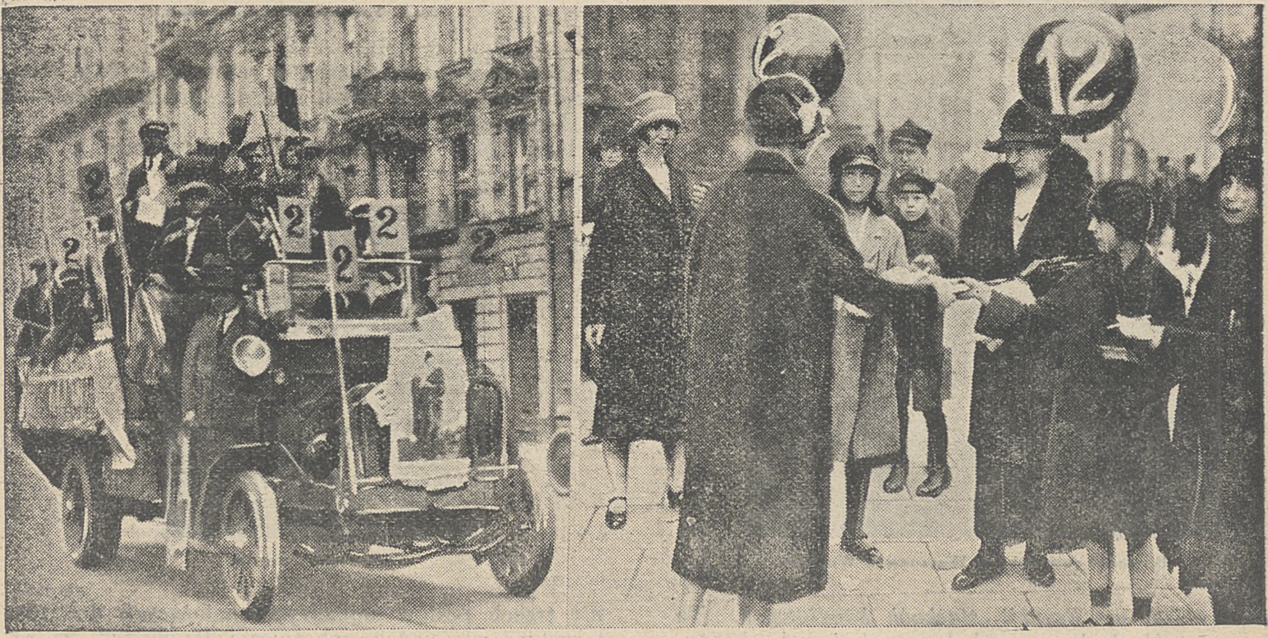
W połowie stycznia przybył do Polski prezes niemieckiego parlamentu poseł Löbe, który na akademji urządzonej w Łodzi oświadczył, że musi stwierdzić, iż Kurytarz Pomorski jest pod względem narodowym terenem polskim. Należy zaznaczyć, że p. Löbe przybył z Gdańska.

Dn. 20-go stycznia zamianowany został poseł *Bogusław Miedziński* ministrem nowego resortu poczt i telegrafów. Pos. Miedziński był członkiem klubu sejmowego „Wyzwolenie".

Min. Andrzej Moraczewski.

Dn. 25-go stycznia prezydent Rzeczplitej wręczył odznaki kardynalskie nuncjuszowi papieskiemu msgr. *Lauri'emu.* Równocześnie wręczono kardynałowi Lauri'emu odznaki orderu Orła Białego.

Z wyborów do Rady m. Warszawy

(na lewo samochód agitacyjny, na prawo — agitacja przy pomocy baloników).

Dn. 4-go lutego Sejm wydał w ręce sprawiedliwości posłów-zdrajców: Taraszkiewicza, Rak-Michajłowskiego, Wołoszyna, Miotłę i Hołowacza.

Dn. 11-go lutego *Niemcy zerwały rokowania handlowe z Polską.* Uczyniły to w formie noty, wysłanej przez przewodniczącego delegacji niemieckiej do przewodniczącego delegacji polskiej.

Dn. 10-go lutego, delegaci rządu polskiego *prof. Adam Krzyżanowski* z Krakowa i *dr. Feliks Młynarski* wyjechali *do Ameryki* w celu nawiązania *rokowań pożyczkowych.*

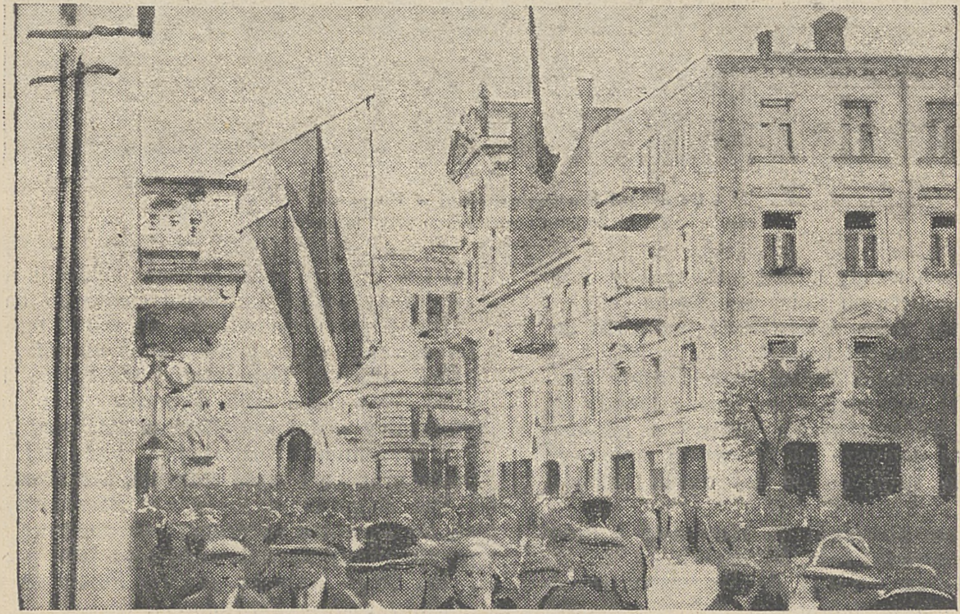
Dnia 14-go lutego *Sejm uchwalił w trzeciem czytaniu budżet państwowy na rok 1927/8.* Budżet ten był *pierwszym naprawdę zrównoważonym i realnym budżetem* państwowym. Bezpośrednio przed głosowaniem zjawił się poraz pierwszy od objęcia przez się władzy marsz. *Piłsudski* na posiedzeniu sejmowem. Pozostawało to w związku z naprężoną sytuacją między Rządem a Sejmem i grożącem odrzuceniem niektórych pozycji budżetu.

Dn. 17-go lutego przybył *prezydent Rzeczypospolitej do Poznania,* gdzie był entuzjastycznie witany przez ludność, i przyjmowany z wielkiemi paradami.

Dn. 11-go marca *Rada Ligi Narodów* w Genewie wydała orzeczenie w sporze polsko-niemieckim

Z manifestacyj wileńskich przeciw prowokacjom rządu kowieńskiego.
Na zdjęciu górnem — przyjazd marsz. Piłsudskiego do Wilna. W otoczeniu marszałka są: szef kancelarji wojsk. pułk. Beck (1), jen. Konarzewski (2), szef sztabu pułk. Prystor (3), gen. Litwinowicz (4) i minister Składkowski (5). Na zdjęciu środkowem — fragment z defilady garnizonu, na dolnem — tłumy wiecujących na ul. Ostrobramskiej.

o szkoły mniejszościowe na G. Śląsku, naogół *korzystne dla Polski.* Wedle tego orzeczenia do szkół mniejszościowych nie mogą być przyjmowane dzieci polskie, tudzież dzieci niedość dobrze władające językiem niemieckim. Specjalny rzeczoznawca z ramienia Ligi Narodów ma egzaminować dzieci zapisane do szkół niemieckich, których narodowość, względnie znajomość języka niemieckiego jest wątpliwa.

Dnia 19-go marca odbyły się w całej Polsce uroczystości i manifestacje związane *z imieninami marsz. Piłsudskiego.*

Dn. 20-go marca odbyły się uroczystości związane *z rocznicą plebiscytu na Górnym Śląsku.* Uroczystości te, w których wzięły udział setki tysięcy osób, były nowem świadectwem polskości Śląska.

Dn. 22-go marca Sejm załatwiwszy poprawki Senatu, ostatecznie uchwalił budżet.

Dn. 25-go marca *sesja Sejmu* została nagle *zamknięta,* pomimo iż stronnictwa polityczne chciały jej kontynuowania dla załatwienia ustawy o zgromadzeniach. Było to pierwsze od przewrotu majowego nagłe zamknięcie sesji, co od tej chwili wchodzi w regułę.

Dn. 29-go marca powrócili do Warszawy z Ameryki prof. Krzyżanowski i dr. Młynarski.

Dn. 1-go kwietnia przybył do Warszawy *reprezentant konsorcjum udzielającego Polsce pożyczki, p. Monnet,* dyrektor paryskiej filji domu bankowego Blai.

Dn. 7-go kwietnia p. Monnet otrzymawszy kontrpropozycję polską, wyjechał do Paryża. Kontrpropozycja była wynikiem tygodniowych narad w ministerstwie skarbu, w Belwederze i na Zamku. Narady obfitowały w momenty dramatyczne, tak, że mówiono nawet o zerwaniu rokowań pożyczkowych.

Dn. 13-go kwietnia wydał minister W. R. i O. P. *okólnik językowy, wprowadzający dwujęzyczność* w napisach, świadectwach i korespondencji, tudzież na posiedzeniach rad pedagogicznych i konferencjach szkolnych szkół państwowych, w których językiem nauczania jest język niepaństwowy. Okólnik ten wywołał żywą dyskusję.

Dn. 18-go maja *gen. broni Tadeusz Rozwadowski* uwięziony po przewrocie majowym, o którego zwolnienie zgłosiły petycje różne stowarzyszenia i związki i w którego sprawie senat uchwalił rezolucję, — zwolniony został z aresztu śledczego na Antokolu.

Prezydent Rzeczypospolitej w Poznaniu.
Defilada oddziałów korpusu poznańskiego przed prezydentem

Dn. 22-go maja odbyły się wśród ogólnego zainteresowania *wybory do Rady miejskiej Warszawy,* które zmieniły fizjognomję polityczną Rady miejskiej. W wyniku tych wyborów prezesem Rady m. Warszawy został socjalista p. *Rajmund Jaworowski,* a prezydentem bezpartyjny kandydat, popierany przez prawicę i część centrum, *inż. Słomiński.*

Dn. 29-go maja *prezydent Rzeczypospolitej udał się do Tarnowa* na uroczystość pułkową 16-go p. p., przyjmowany żywiołowemi owacjami przez ludność.

Dn. 28-go maja *ks. prymas Polski dr. Hlond mianowany zostaje kardynałem.*

Dn. 7-go czerwca o godz. 10-tej przedpoł. *zabity został na dworcu kolejowym w Warszawie poseł sowiecki Wojkow,* w chwili, gdy rozmawiał z przejeżdżającym przez Warszawę delegatem sowieckim

W rocznicę plebiscytu na Górnym Śląsku.
Żywiołowa manifestacja 150.000 Górnoślązaków na rynku w Katowicach.

w Londynie, Rosenholzem. Zabójcę ujęto. Był nim niespełna 20-letni uczeń 8-mej klasy gimn., Rosjanin, monarchista, *Borys Kowerda.* Zabójstwo Wojkowa stało się punktem wyjścia konfliktu dyplomatycznego Polski z Sowietami, przyczem Sowiety w dwu notach starały się zrzucić odpowiedzialność za czyn Kowerdy na rząd polski. Sowiety cofnęły się później, wobec wyraźnej dobrej woli rządu polskiego.

Dn. 10-go czerwca odbył się pogrzeb Wojkowa z honorami, należnemi dyplomatom zagranicznym. Zwłoki odtransportowano do Rosji.

Pomnik Legjonów w Szczypiórnie.
Zdjęcie z uroczystości odsłonięcia pomnika.

Dn. 15-go czerwca sąd doraźny w Warszawie skazał zabójcę Wojkowa Kowerdę na bezterminowe, ciężkie więzienie.

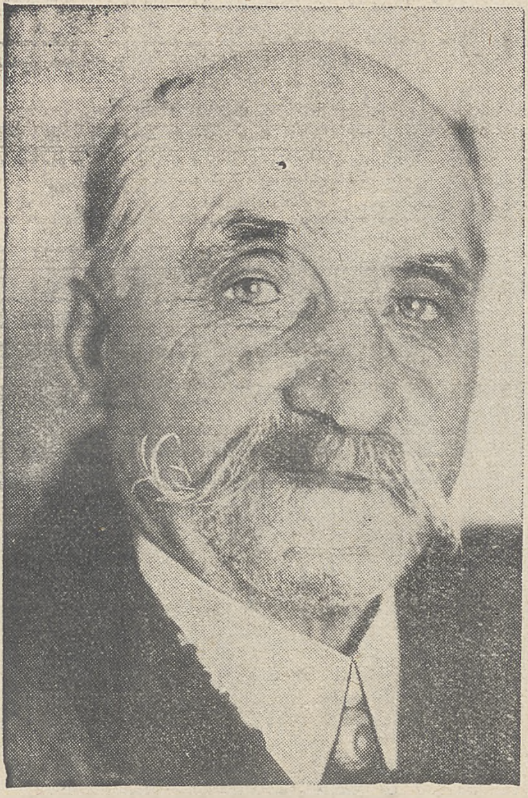
Dn. 19-go czerwca odbyły się *wybory do Rady miejskiej w Wilnie,* które wykazały *bezspornie polskie oblicze tego miasta.* Litwini otrzymali zaledwie

Z pobytu Prezydenta Rzeczypospolitej w Krakowie.
Podczas 2-dniowego pobytu w Krakowie prezydent Rzpltej zamieszkał w Zamku wawelskim, którego część została już odrestaurowana. Zdjęcie przedstawia moment wjazdu prezydenta na podwórze arkadowe Zamku.

1.000 głosów, i 1 mandat na ogólną ilość 48 mandatów.

Dn. 20-go czerwca zebrał się *Sejm na sesję nadzwyczajną* i uchwalił *wniosek o swej samorozwiązalności.* Uchwalenie tego wniosku stało się *źródłem konfliktu z rządem,* co od tej chwili ciąży na stosunku rządu do Sejmu.

Senator Jakób Bojko.

Dn. 25-go czerwca po prawie 2-miesięcznych naradach i konferencjach, toczonych częściowo w Paryżu, częściowo w Warszawie, *rząd polski odłożył finalizację pożyczki do jesieni,* ze względu na sytuację na rynku amerykańskim.

Dn. 6-go lipca rząd polski i finansiści amerykańscy podpisali umowę o *krótkoterminową pożyczkę 15 miljonów dol.*, będącą niejako zaliczką na większą pożyczkę w jesieni.

Dn. 13-go lipca w chwili, gdy Senat miał zamiar przystąpić do narad nad wnioskiem o samorozwiązalności, *rząd zamknął nagle sesję sejmu i senatu,* co wywołało wzburzenie wśród posłów.

Dn. 31-go lipca przybył *prezydent Rzeczypospolitej do Bydgoszczy,* gdzie odsłonił *pomnik Sienkiewicza,* a następnie zwiedził Pomorze, wśród nieustających owacyj ze strony ludności.

Dn. 6 i 7-go sierpnia odbył się *doroczny zjazd legjonistów w Kaliszu.* W czasie zjazdu *marsz. Pilsudski* wygłosił wielką mowę polityczną, występującą przeciwko obcym agenturom w społeczeństwie polskiem. Z okazji zjazdu nastąpiło w Szczypiórnie pod Kaliszem, na miejscu dawnego obozu, w którym Niemcy więzili legjonistów, odsłonięcie pomnika, poświęconego Legjonom.

Dn. 6-go sierpnia zwolniony został z więzienia na Antokolu *gen. Włodzimierz Zagórski* i przewieziony do Warszawy. Tu zaginął, a sprawa tego *tajemniczego zaginięcia* pozostała *do dziś dnia niewyświetloną.*

Dn. 2-go września *w poselstwie sowieckiem w Warszawie zamordowano obywatela polskiego,* Rosjanina, niejakiego *Trajkowicza.* Zabójstwa dokonali kurjerzy poselstwa, rzekomo na tle sprzeczki z Trajkowiczem.

Dn. 6-go września sąd wojskowy w Warszawie ogłosił wyrok na *gen. brygady Michała Żymierskiego,* którego za nadużycia skazano na 5 lat więzienia i wydalenie z wojska.

Dn. 9-go września delegat Polski do Ligi Narodów min. *Sokal* zgłosił oficjalnie *wniosek Polski o potępienie wojny,* jako środka załatwiania sporów między narodami. Wniosek ten, który od tygodnia stanowił ośrodek zainteresowania świata i gry zakulisowej w Radzie Ligi Narodów, został przed swem zgłoszeniem uzgodniony z wielkiemi mocarstwami.

Dn. 13-go września zebrał się sejm i senat na sesję nadzwyczajną.

Dn. 20-go września został sejm, który tymczasem uchwalił zniesienie dekretu prasowego, *odroczony* do 20-go października.

Dn. 22-go września *wznowiono rokowania o pożyczkę zagraniczną,* a delegaci konsorcjum amerykańskiego przybyli do Warszawy.

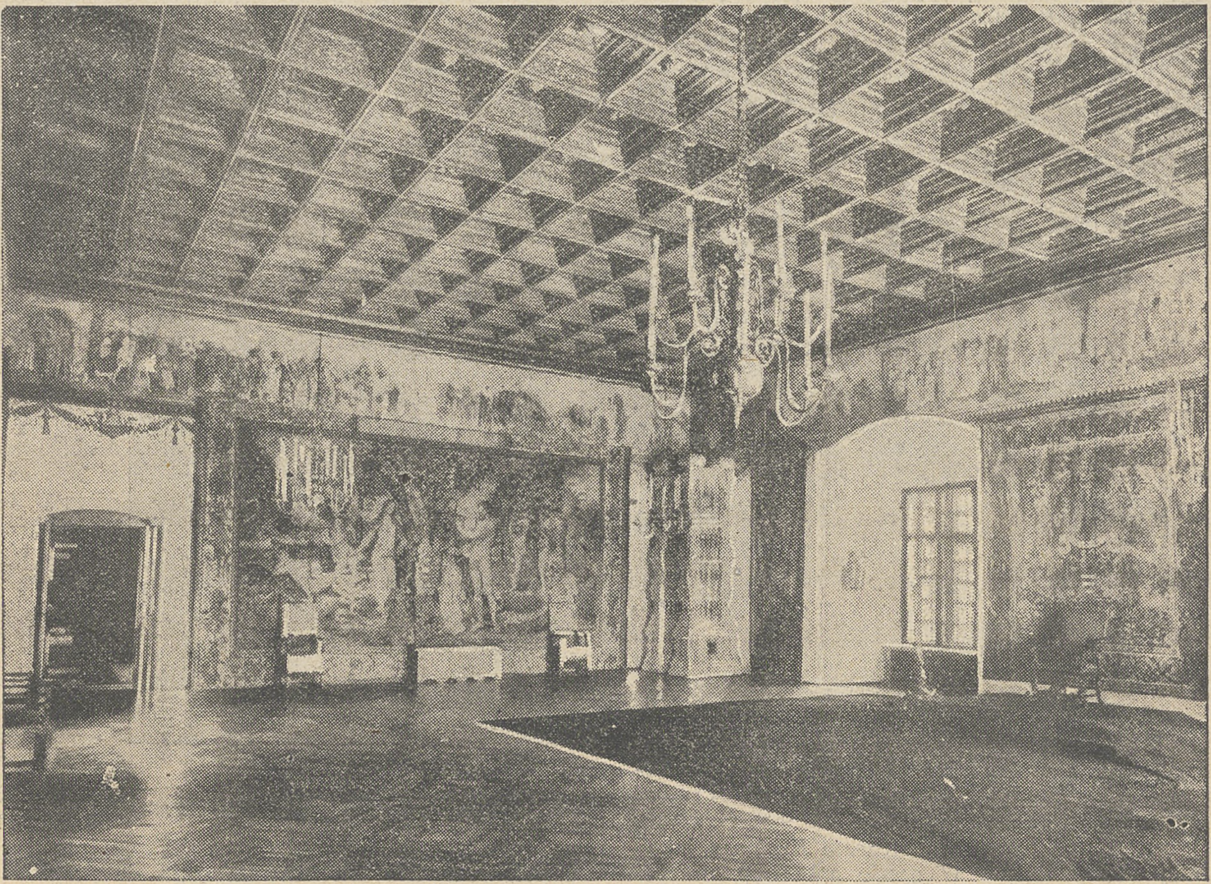

Inż. Antoni Słomiński
prezydent m. Warszawy.

Dn. 24-go września *pełne zgromadzenie Ligi Narodów przyjęło jednomyślnie polską rezolucję pokojową.* Przez to *pozycja Polski wzmocniła się na*

Z pobytu Prezydenta Rzeczypospolitej w Krakowie.
Przejazd p. prezydenta koło placu Matejki, zapełnionego publicznością. W głębi pomnik Grunwaldzki, na tle kościoła św. Florjana.

Wnętrze sali poselskiej w Zamku wawelskim, odrestaurowanej, przybranej arrasami i meblami antycznemi.
W tej sali prezydent Rzeczypospolitej odbierał hołd od przedstawicieli miast.

terenie międzynarodowym w sposób bardzo poważny, jako twórczego czynnika pokoju.

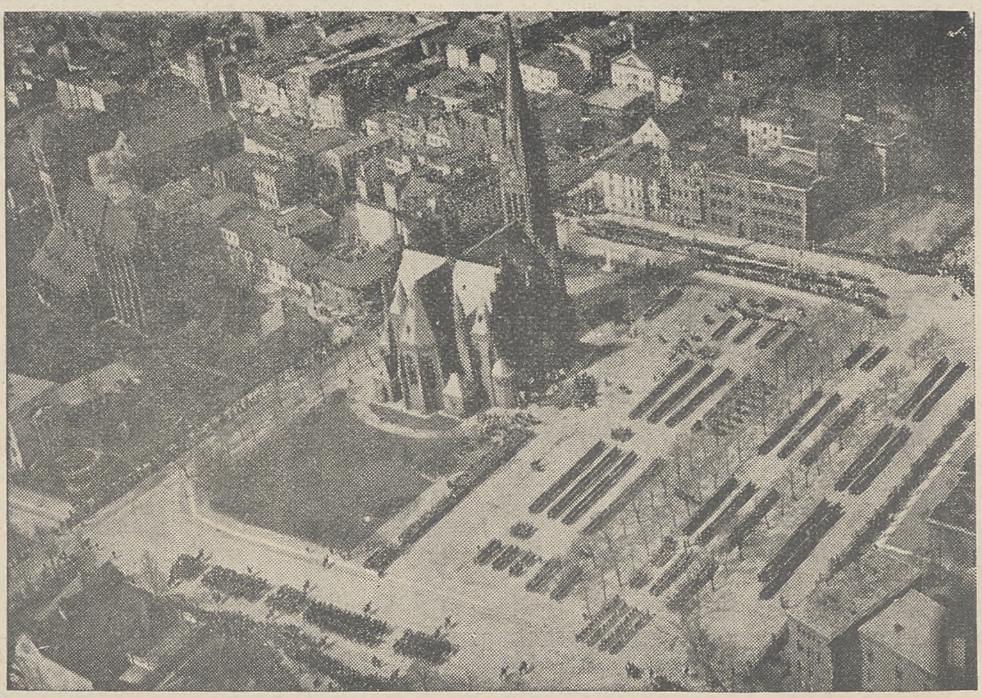
wyjechał z Krakowa do Zagłębia Dąbrowskiego i na Śląsk, gdzie był równie manifestacyjnie witany.

Z obchodu 3-go maja w Katowicach.
Defilada oddziału Krakusów.

Dn. 30-go września przyjechał *prezydent Rzpltej do Krakowa*, gdzie zabawił dwa dni i wygłosił mowę

Dn. 30-go września Centralny komitet P. P. S. ogłosił uchwałę sądu partyjnego z 24-go września,

Obchód 3-go maja w Toruniu.
Zdjęcie dokonane z samolotu przedstawia kolumny wojska podczas uroczystości.

polityczną, podkreślającą *znaczenie Krakowa* jako drugiej stolicy Polski. W czasie pobytu p. prezydenta odbył się *po raz pierwszy od wieków akt hołdu i raut w odnowionym Zamku Wawelskim*. Prezydent

wykluczającą *ministra Moraczewskiego* z partji za udział w rządzie. Ta uchwała stała się przyczyną fermentu w partji socjalistycznej. Na Radzie nacz. w dniu 7 listopada zapowiedziano rewizję tej sprawy.

W pierwszych dniach października stało się wiadome, iż rząd litewski zarządził *nowe represje przeciw Polakom na Litwie*, co łącznie z innemi prowokacjami litewskiemi doprowadziło do silnego wzburzenia umysłów w Polsce. Szczególne wzburzenie wywołał fakt internowania nauczycieli polskich w obozie koncentracyjnym w Worniach i zapowiedź, iż referendum ludowemu przedłożony zostanie punkt konstytucji, stwierdzający, iż Wilno jest stolicą Litwy.

Dn. 7-go października, jako w rocznicę uwolnienia Wilna przez *gen. Żeligowskiego*, odbyła się *w Wilnie wielka manifestacja*, zakończona protestem wszystkich stronnictw polskich przeciw prowokacjom litewskim. Równocześnie odbywały się *z rządem marsz. Piłsudskiego*. Manifest ten wywołał secesje i fermenty w klubie „Piasta".

Dn. 31-go października złożył rząd w sejmie *preliminarz budżetowy* na rok następny.

Dn. 4-go listopada zebrał się *sejm* na sesję budżetową, ale po kilkuminutowem posiedzeniu został *odroczony* do dnia 28-go listopada.

Dzień *11-go listopada* święcono uroczyście w całej Polsce jako *pamiętną datę* owej chwili, gdy po runięciu państw centralnych, do Warszawy powrócił z więzienia magdeburskiego *Józef Piłsudski*, by ująć najwyższą władę w państwie. W chaosie, jaki wówczas panował na ziemiach polskich, oczy wszystkich zwróciły się wtedy ku twórcy Legjonów, wierząc że on jedynie potrafi opanować sytuację, przywrócić

Z uroczystości 3-go maja w Krakowie.
Defilada 20 p. p. Ziemi krakowskiej.

w Wilnie *ważne narady polityczne rządu z marsz. Piłsudskim* na czele.

Dn. 13-go października po niemal półrocznych rokowaniach *podpisano ostatecznie umowę o wielką pożyczkę stabilizacyjną dla Polski*. Pożyczka wynosi *70 miljonów dolarów*, czas jej trwania — 20 lat, oprocentowanie 7%, kurs emisyjny 92. Pożyczka ta, będąca kluczową pożyczką, stanowi *ogromny sukces Polski*. Równocześnie ogłoszono *plan stabilizacyjny* i dekret Prezydenta o *stabilizacji złotego* na kursie: 1 dolar równa się 8 zł. 89.

Dn. 18 października pożyczka polska wyłożona na giełdach zagranicznych, została w kilku godzinach rozkupiona.

Nadzwyczajna sesja Sejmu odroczona do 20-go października, została 19-go października dekretem prezydenta Rzeczypospolitej *zamknięta*.

Dn. 26-go października wicemarszałek senatu *Jakób Bojko* ogłosił *manifest*, zwracający się ostro przeciw przywódcy stronnictwa ludowego „Piast", p. Witosowi i opowiadający się *za współpracą* porządek i podjąć organizację państwa. W 9 lat później uczczono obchodami tę datę, jako *punkt graniczny historji, oddzielający okres niewoli od ery niepodległości*.

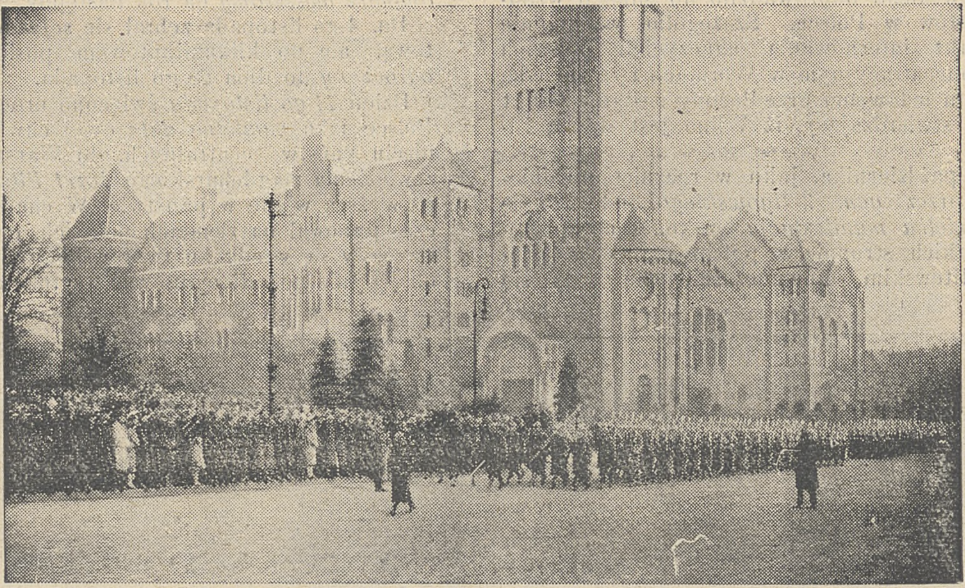
Dn. 18 listopada na dziedzińcu zamkowym w Warszawie *marszałek Francji Franchet d' Esperey*, przybyły umyślnie do Polski, w obecności prezydenta Rzpltej, i reprezentacji dyplomatycznej Francji, udekorował *marsz. Piłsudskiego medalem wojskowym francuskim*, najwyższą odznaką wojskową we Francji. *„Medaille militaire"*, z pośród oficerów mogą otrzymać tylko naczelni wodzowie armji, lub ministrowie wojny, odznaczeni wielką wstęgą Legji. Dotychczas posiadało tę odznakę 4 tylko oficerów t. j. król belgijski *Albert*, marsz. *Foch*, gen. *Pershing*, i gen. *Diaz*. Odznaczeni tym orderem mogą brać udział we francuskiej najwyższej Radzie Wojennej.

Dn. 18 list. wznowione zostały w Berlinie *wstępne rokowania handlowe polsko-niemieckie* i po 4 dniach obrad zakończyły się *zasadniczem porozumieniem*, w sprawach natury polityczno handlowej

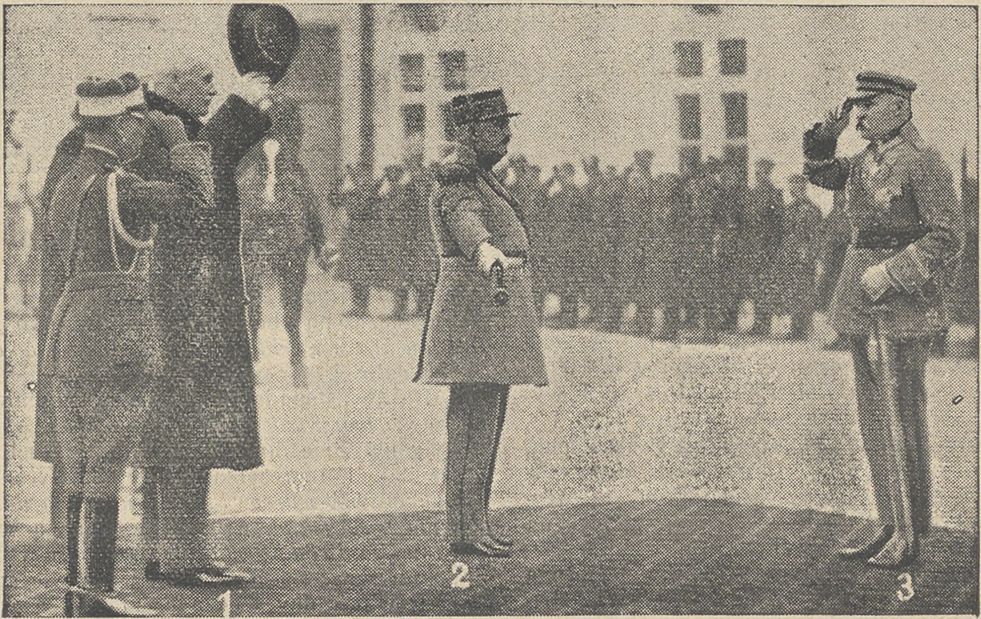
otwierając drogę do rokowań ściśle gospodarczych. To porozumienie było formalnym etapem *zakończenia długotrwałej wojny celnej niemiecko-polskiej.*

Dn. 23 list. w związku z *niepokojącem postępowaniem rządu kowieńskiego* i wzrostem uchodźców z Kowieńszczyzny do Polski, przybył *do Wilna marsz. Piłsudski* z ministrem spr. zag. *Zaleskim,* a równocześnie przybył tam poseł polski w Moskwie *Patek* i poseł polski w Rydze *Łukasiewicz.* Konferencje wileńskie, na których omawiano sprawę uchodźców, oraz skargi rządu Waldemarasa w Genewie na Polskę, wywołały naturalnie zaniepokojenie w Niemczech i u rządu sowieckiego, który nawet zwrócił się do rządu polskiego z notą.

Dn. 28 listopada *sejm i senat* wobec upływu okresu na który były wybrane, *zostały rozwiązane.*

Obchód rocznicy 11 listopada w Poznaniu.

Marszałek Francji Franchet d'Esperey (2) w obecności prezydenta Rzpltej (1) po ceremonji dekoracji salutuje buławą marsz. Piłsudskiego.

Ku czci bohaterów z pod Rarańczy.
We Lwowie odbył się d. 20 lutego z. r. uroczysty pogrzeb legjonistów II. bryg., poległych w r. 1918 w bitwie z Austrjakami pod Rarańczą. Zdjęcie na lewo przedstawia fragment pochodu pogrzebowego, zdjęcie na prawo — katakumby na cmentarzu Obrońców Lwowa, gdzie złożono przewiezione zwłoki.

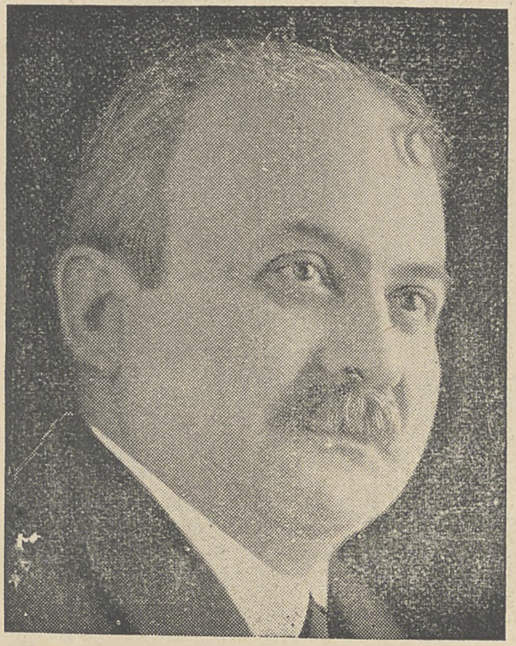
Na radzymińskiem polu bitwy.
Obchód rocznicy 3-dniowej bitwy pod Radzyminem (14—17 września 1920 r.), w której bohaterską śmiercią zginął ks. Skorupka. W obchodzie wziął udział prezydent Rzpltej z członkami rządu.

Kronika zagraniczna.

Dn. 9 stycznia odbyły się wybory do senatu francuskiego, które były sukcesem lewicy. Dotychczasowy prezydent senatu *de Selves* przepadł przy wyborach. B. prezydent republiki francuskiej *Millerand* nie uzyskał większości i musiał się poddać ściślejszemu wyborowi. Ściślejszy wybór odbył się w tydzień później i skończył się klęską Milleranda.

Rajmund Poincare
francuski prezydent ministrów.

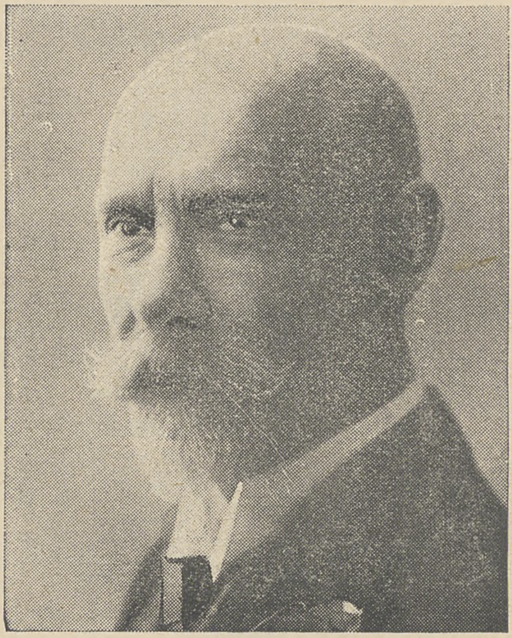

Hipolit Gliwic
del. Polski na konferencję ekon. w Genewie.

Dn. 11 stycznia trwające już od kilku dni *niepokoje w Meksyku* przybrały formę *jawnej wojny domowej.* Opozycjoniści przekroczyli granicę Stanów Zjednoczonych i utworzyli w stanie Texas prowizoryczny rząd. Dn. 11 doszło do pierwszych starć nadgranicznych. *Rząd meksykański aresztował 2 arcybiskupów i 23 biskupów,* jako sprzyjających rewolucji. W związku z sytuacją w Meksyku doszło do *ostrego zatargu między Meksykiem a Stanami Zje-*

Tomasz Garrick Masaryk
prezydent republiki czechosłowackiej.

Joanis Czakste
zmarły prezydent Estonji.

dnoczonemi. Amerykański sekretarz stanu dla spraw zagranicznych Kellog w mowie, wypowiedzianej w kongresie amerykańskim, nazwał Meksyk centrem agitacji bolszewickiej i zagroził zerwaniem stosunków z tem państwem.

Dn. 28 stycznia *w Niemczech* powstał rząd złożony z nacjonalistów partji centrowych, pod kierownictwem *dra Marksa,* przywódcy centrum i b. kandydata na prezydenta Rzeszy przeciwko marsz. Hindenburgowi.

Dwie minuty milczenia.
W rocznicę zakończenia wojny światowej odbyły się w Londynie wielkie obchody pamiątkowe, których kulminacyjnym momentem było dwuminutowe milczenie olbrzymich tłumów, zgromadzonych przy grobie „Nieznanego Żołnierza".

Dn. 1 lutego nastąpiło porozumienie między aliantami a Niemcami w sprawie *zniesienia międzyalian-*

ckiej komisji rozbrojeniowej w Niemczech, przyczem Niemcy zobowiązały się *zburzyć szereg twierdz na*

W rocznicę rozejmu w Paryżu.
Wielkie uroczystości koło Łuku Tryumfalnego, przy grobie Nieznanego Żołnierza.

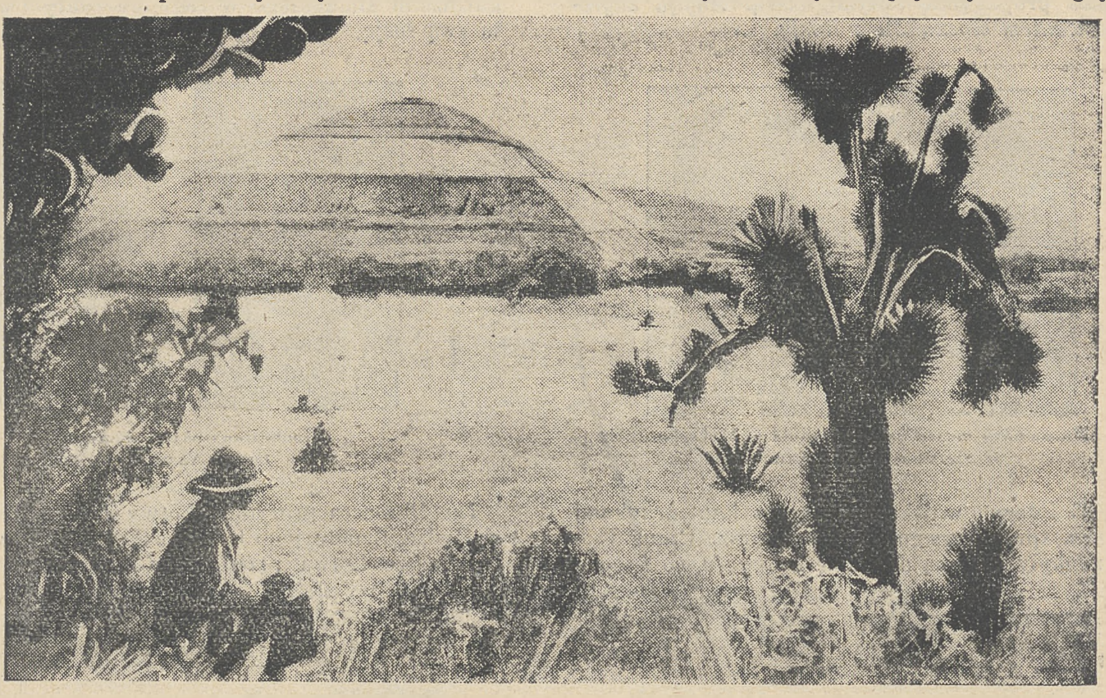

Hołd sztandarów na pobojowisku Verdun.
We wrześniu z. r. odbył się w Paryżu kongres legjonistów amerykańskich, b. weteranów wojny. Uczestnicy kongresu wzięli udział w podniosłej manifestacji na pobojowisku pod Verdun, gdzie odbył się pogrzeb 58 zwłok poległych żołnierzy, nieznanych z nazwiska. Zdjęcie przedstawia moment hołdowniczego pochylenia się sztandarów nad prochami poległych.

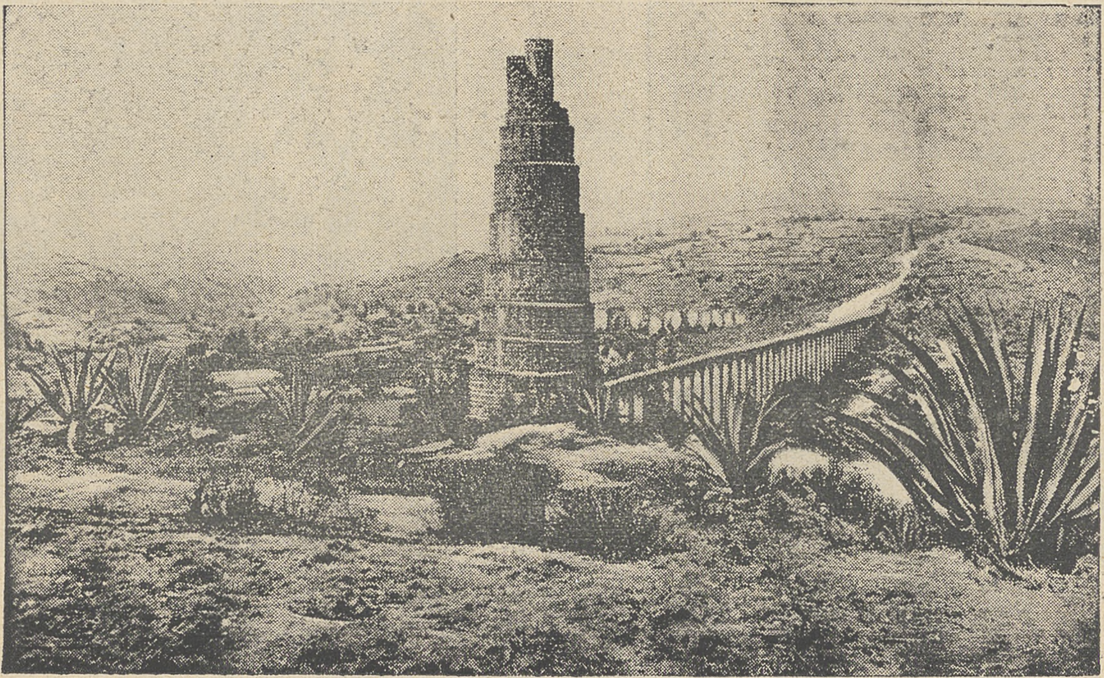
Wschodzie, zwłaszcza fortyfikacje *Królewca, Głogowa i Pistrzynia.*

Dn. 6 lutego *w Portugalji wybuchło powstanie*, kierowane przez grupę posłów w porozumieniu z kilkunastu wyższymi oficerami. Na czele powstania stanął gen. Murray. Powstanie zostało stłumione do 4-rech dni. W czasie powstania *zginęło i odniosło rany około tysiąca osób.* Prezydent Carmona, o któ-

rym mówiono, że w czasie powstania uciekł ze stolicy, został na nowo panem sytuacji. Siedziba rewo-

Z kraju ciągłych rewolucyj.
Widok na piramidy słoneczne w Meksyku, zbudowane przez Toltekow.

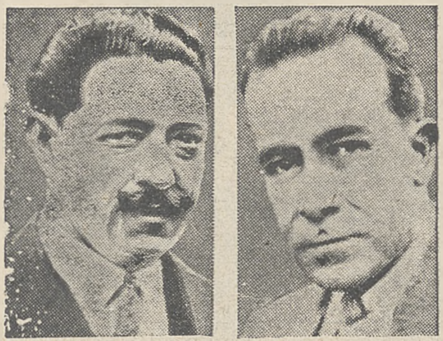
Fragment starohiszpańskich wodociągów w oko[illegible] Los Remadios.

lucji Oporto została zdobyta przez wojska rządowe.

Wobec *coraz groźniejszej sytuacji w Chinach* i ciągłych zwycięstw wrogich Anglji wojsk kantońskich, Anglja zdecydowała się wysłać swe wojska dla obrony dzielnicy europejskiej w Szangaju. Dnia 13 lutego pierwsze dwa pułki angielskie wkroczyły do Szangaju.

Dn. 24 lutego *rząd angielski wysłał do Rosji no-*

tę, protestującą przeciw propagandzie rosyjskiej w Anglji i polityce Rosji w Chinach, gdzie Rosja prowadzi propagandę antyangielską. *Anglja zagroziła zerwaniem stosunków z Rosją.*

Przywódcy ostatniego powstania w Meksyku.
Generałowie Gomez i Serrano.

Dn. 25 lutego wojska walczące z kantończykami i wojska sprzyjającego Anglji marsz. Czang-Tso-Lina, zdobyły chińską *dzielnicę Szangaju*, co spowodowało chwilowe odprężenie sytuacji. Dn. 1 marca *wojska kantońskie w kontrataku* po krwawych walkach pobiły wojska Czang-Tso-Lina i wkroczyły do dzielnicy chińskiej Szangaju.

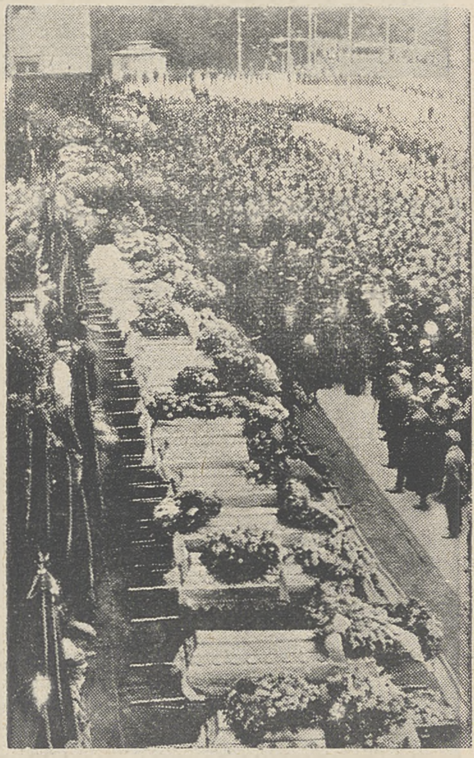
Ks. prałat Ignacy Seipel
kanclerz republiki austrjackiej.

Dn. 12 marca *Sesja Rady Ligi Narodów*, na której załatwiono *sprawę szkolnictwa na Górnym Śląsku* (zob. „Przegląd wypadków w Polsce") uchwaliła kompromisowy wniosek w sprawie liczebności garnizonu alianckiego w zagłębiu Saary i zakończyła swą sesję.

Straceni anarchiści włoscy.
Sacco i Vanzetti.

Dn. 13 marca prezydent Łotwy *Jan Czakste*, zmarł w Rydze. Śmierć jego była dla Łotwy tem większym ciosem, że Łotwa przed kilku dniami parafowała traktat z Rosją sowiecką, co wywołało groźne drżenie w stosunkach wewnętrznych tego kraju.

Z rewolucyjnych dni w Wiedniu.
Pogrzeb ofiar.

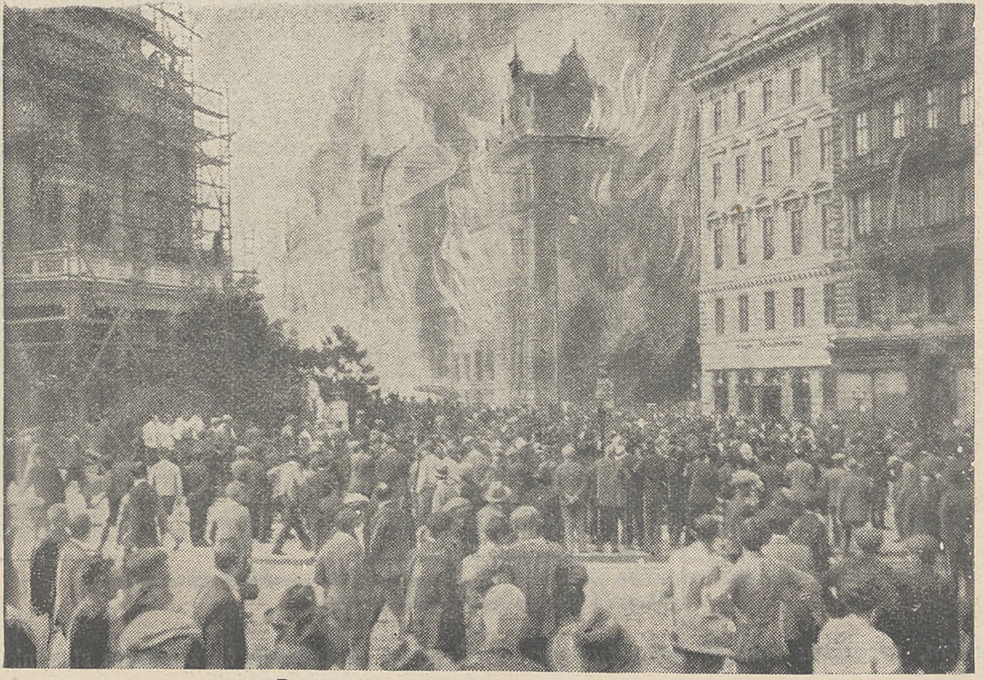
Dn. 19 marca *między Włochami a Jugosławją wybuchł konflikt* na tle wpływów *w Albanji*. Rząd włoski wysłał do mocarstw notę okrężną, oskarżającą Jugosławję, że szykuje się do zbrojnego obale-

nia prezydenta Albanji *Achmeda Zogu.* Nota, wywołała wielkie wrażenie w Belgradzie. Jeszcze tego, samego dnia doszło do *burzliwych antywłoskich demonstracyj w parlamencie belgradzkim.*

rządem kantońskim, a bolszewikami. W samym Szangaju sytuacja była groźna, gdyż regularne wojska kantońskie stały poza obrębem miasta, a w mieście były tylko oddziały ochotnicze, popełniające nadużycia, mordując i plądrując w dzielnicy chińskiej.

Karabiny maszynowe przed parlamentem wiedeńskim.

Pożar pałacu sprawiedliwości w Wiedniu.

Dn. 22 marca wódz zwycięskich wojsk kantońskich, które zdobyły Szangaj, gen. *Czang-Kai-Czek,* zapowiedział *zerwanie stosunków pomiędzy armją i*

Dn. 25 marca z Chin nadeszły groźne wiadomości;

W Nankinie doszło do krwawych walk między wojskami kantońskiemi, a kontyngentem wojsk mocarstw Europy i Ameryki. *Flota europejska zbombardowała Nankin*, przyczem *zginęło kilka tysięcy osób.*

Niszczenie aktów sądowych.
Stosy aktów i ksiąg sądowych u stóp kamiennych lwów przed pałacem sprawiedliwości w Wiedniu, wyrzucone z gmachu przez rewoltujący tłum.

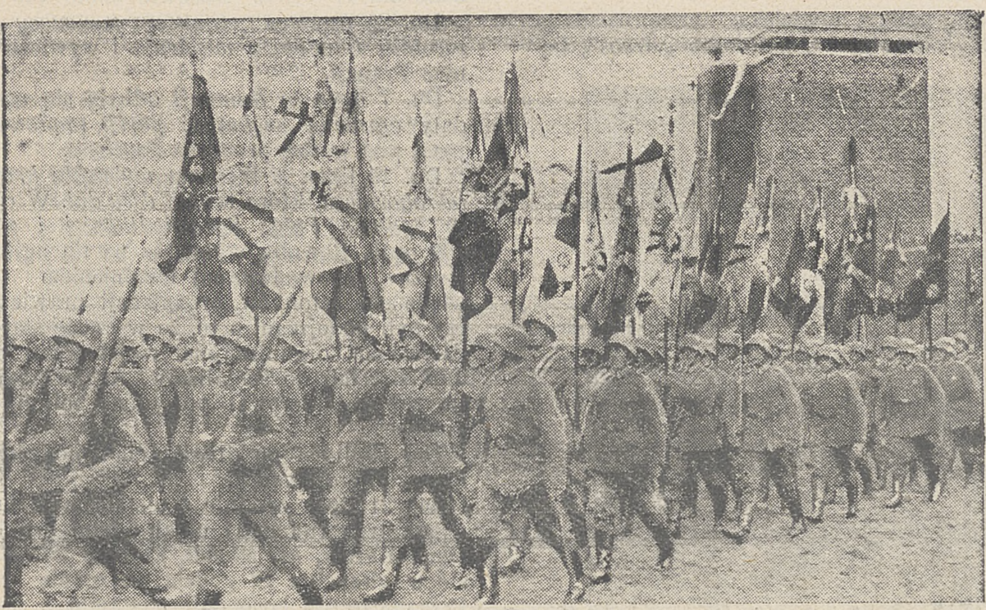
Dn. 30 marca na znanego miljardera amerykańskiego *Forda*, dokonano *zamachu*. Ford ocalał, ale musiał poddać się operacji.

Dn. 8 kwietnia stosunki *między północno-chińskim rządem* Czang-Tso-Lina, *a Rosją sowiecką* doznały *silnego pogorszenia*. Sowiety w nocie zaprotestowały przeciw represjom antykomunistycznym, a Czang-Tso-Lin oświadczył, że zerwanie stosunków z sowietami jest koniecznością.

Dn. 12 kwietnia *sejm litewski uchwalił votum nieufności dla rządów Waldemarasa* i został rozwiązany.

Dn. 14 kwietnia wódz wojsk kantońskich gen.

Czang-Kai-Czek wystąpił jawnie *przeciw „opiekunom komunistycznym rządu kantońskiego"*. Dn. 14

Obrazki z „rozbrojonych" Niemiec.
Rocznicę bitwy pod Tannenbergiem obchodzono w Niemczech wielkiemi paradami wojskowemi, świadczącemi jaskrawo o kultywowaniu militaryzmu w dzisiejszej republice niemieckiej. Zdjęcie górne przedstawia fragment takiej parady, przypominającej w całej pełni dekoracyjne rewje Wilhelma w czasach najlepszego rozkwitu pruskiego militaryzmu. Na zdjęciu dolnem parada wojskowa oddziałów Stahlhelmu na placu przed Muzeum państwowem w Berlinie.

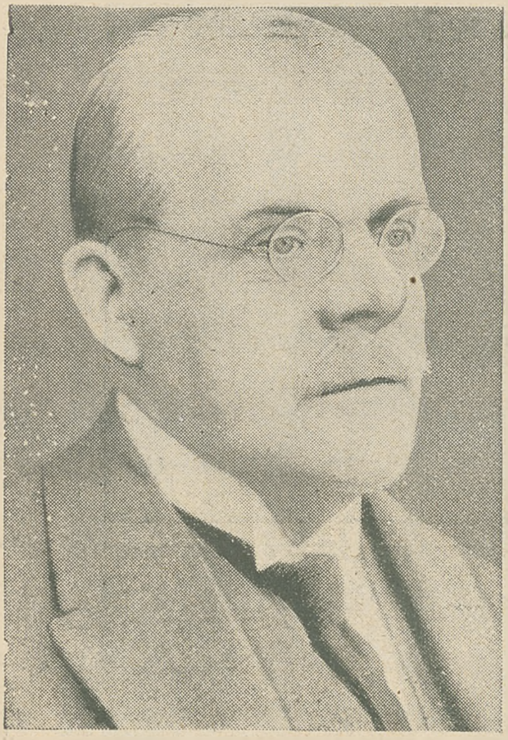
doszło do krwawych starć między wojskami Czang-Kai-Czeka, a komunistami.

Dn. 24 kwietnia odbyły się *w Austrji wybory*, które spowodowały *pewne przesunięcie na lewo*. Rząd w większości chrześcijańsko-społeczno-narodowo-niemieckiej z kanclerzem *ks. Seiplem* na czele, miał nadal zapewnioną większość.

Dn. 4 maja rozpoczęły się *w Genewie* obrady mię-

dzynarodowej *konferencji ekonomicznej.* Na czele delegacji polskiej zjawił się w Genewie b. minister p. *Hipolit Gliwic.*

Dn. 14 maja policja angielska przeprowadziła *rewizję w rosyjskiem tow. handlowem „Arcos“*, bę-

Kanclerz Niemiec dr Marks.

dącem ekspozyturą sowieckiej delegacji handlowej. Z znalezionych dokumentów wynikało, że *sowiecka misja handlowa była centralą szpiegostwa rosyjskiego i propagandy bolszewickiej w Anglji.*

Dn. 17 maja prezydent republiki francuskiej *Doumergue* przybył *do Londynu*, witany uroczyście przez angielską parę królewską i rząd. Wizyta prezydenta Francji uważana była za wzmocnienie Ententy francusko-angielskiej, i demonstrację w związku z propagandą bolszewików.

Dn. 24 maja *rząd angielski* zdecydował się wobec wyniku rewizji w Arcosie *na zerwanie stosunków z Rosją.* Zapowiedział to Baldwin w izbie gmin, a dn. 26 maja parlament angielski po mowie Chamberlaina *uchwalił zerwanie stosunków.* Misja sowiecka z *Rosenholzem* na czele otrzymała polecenie opuścić Londyn w przeciągu 10 dni.

Dn. 27 maja parlament czeski wybrał ponownie prof. Tomasza *Masaryka* prezydentem Rzeczypospolitej.

Dn. 13 czerwca po dwudniowym oblężeniu redakcji „Action Francaise“ przez policję, zaaresztowano w Paryżu redaktora naczelnego tego pisma, znanego przywódcę rojalistów *Leona Daudeta,* celem doprowadzenia go do więzienia za obrazę dygnitarzy republiki francuskiej.

Fala terroru w Rosji, trwająca od zerwania stosunków z Anglją i zabicia Wojkowa, doszła do zenitu. Po rozstrzelaniu dwudziestu „działaczy monarchistycznych“ w pierwszych dniach czerwca, dokonano dn. 17 VI. w Moskwie około 100 rozstrzelań.

Dn. 25 czerwca *rojaliści francuscy podstępem uwolnili Daudeta z więzienia* i wywieźli go za granice Francji.

Dn. 7 lipca *w Rumunji* odbyły się *wybory,* które dały *ogromną większość partji rządowej,* pozostającej pod wodzą premjera *Bratianu.*

Dn. 15 lipca *w Wiedniu wybuchła krwawa rewolta robotnicza,* która trwała *dwa dni.* W czasie rewolty *spalono Pałac Sprawiedliwości i zabito około 100 osób.* Rewolta wybuchła na tle agitacji socjalistycznej, spowodowanej uwolnieniem przez rząd wiedeński członków organizacji prawicowych, którzy byli podejrzani o to, że w czasie starcia z socjalistycznemi organizacjami wojskowemi w Schattendorf strzelali do socjalistów. Akcją rządową w czasie rewolty kierował prezydent policji b. kanclerz Schober.

Dn. 20 lipca po długiej chorobie *zmarł król rumuński Ferdynand I.*

Dn. 21 lipca zgodnie z testamentem króla Ferdynanda tron rumuński objął 6-letni syn b. następcy tronu Karola, *ks. Michal,* którego koronacja odbyła się w niespełna 12 godzin po zgonie Ferdynanda. Przyspieszenie koronacji nastąpiło *z obawy przed zamachem stanu* ze strony zwolenników zamieszka-

Henryk Ford.

łego w Paryżu *ks. Karola.* Równocześnie władzę w Rumunji objęła rada regencyjna, złożona z królowej wdowy i ks. Mikołaja, metropolity prawosławnego i prezesa sądu najwyższego. *Faktyczna władza* spoczęła *w rękach Bratianu.*

Dn. 31 lipca Francja obchodziła *40-lecie działalności politycznej Rajmunda Poincarego,* b. pre-

Panorama Lizbony
stolicy Portugalji, wstrząsanej częstemi zamieszkami wewnętrznemi

zydenta republiki i obecnego prezydenta ministrów.

Dn. 14 sierpnia wybuchło *nowe powstanie w Portugalji,* urządzone tym razem przez prawicowych członków gabinetu gen. Carmony, z powodu zamianowania lewicowego pułkownika Passon Sokuza wicepremjerem. Rząd opanował sytuację.

Dn. 17 sierpnia podpisano *traktat handlowy francusko-niemiecki.*

Dn. 20 sierpnia *rosyjski kościół schyzmatycki* w sensacyjnej proklamacji metropolity Sergjusza i biskupów prawosławnych *uznał rząd sowiecki jako prawowity.*

Z dni rewolucyjnych w Portugalji.
Patrole rewoltujących żołnierzy na terasie ogrodu municypalnego.

Dn. 23 sierpnia pomimo wręcz niesłychanej kampanji socjalistów i liberałów całego świata, trwającej od szeregu tygodni i posługującej się burzliwemi manifestacjami, a nawet zamachami, dwaj *anarchiści włoscy* w Ameryce, *Sacco* i *Vanzetti,* którzy *od siedmiu lat skazani byli na śmierć* i których proces ulegał ciągłej rewizji, *zostali straceni.* Stracenie Sacca i Vanzettiego wywołało nowe rozruchy i zamachy, oraz liczne akty sabotażu.

Dn. 9 września wybuchła *w Taurogach rewolta przeciw rządom Waldemarasa.* Rewoltę utopiono we krwi.

Dn. 12 września wicekonsul włoski w Paryżu, *hr. Carlo Nardini* został *zamordowany* przez antyfaszystowskiego robotnika włoskiego.

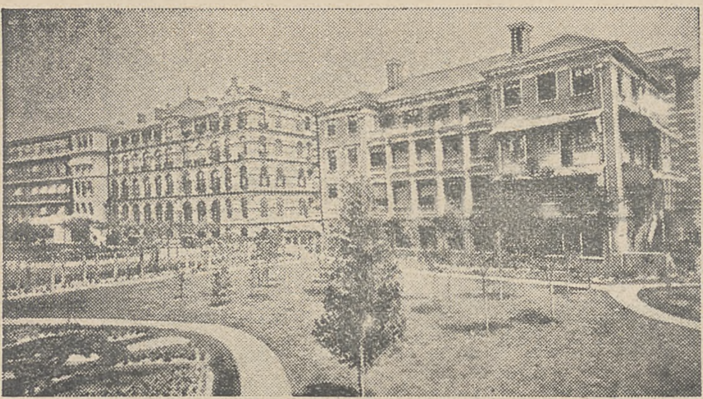
Dn. 11 września *w Jugosławji* odbyły się *wybory do parlamentu,* które dały większość rządowi.

Dn. 17 września *Hindenburg* wypowiedział z okazji rocznicy bitwy pod Tanenbergiem *prowokacyjną mowę,* głoszącą, iż Niemcy nie były winne wybuchowi wojny. Mowa ta, atakująca Traktat Wersalski, wywarła fatalne wrażenie w Europie.

Dn. 25 września *władze greckie* wpadły *na trop spisku* przeciwko rządowi, organizowanego przez zwolenników b. dyktatora *Pangalosa.*

Dn. 1 października *walka opozycji sowieckiej*

z *Trockim na czele* przeciw rzekomo zbyt ugodowemu kursowi polityki Stalina, doprowadziła *do wykluczenia Trockiego* i jego towarzyszy z listy cen-

Fragment dzielnicy europejskiej w Szangaju.
Na pierwszym planie wielki budynek szpitalny.

tralnego komitetu wykonawczego trzeciej międzynarodówki.

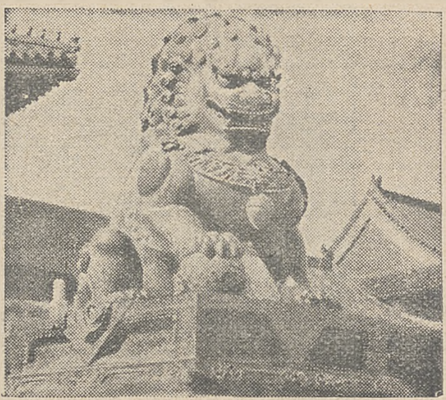
Dn. 1 października prasa budapeszteńska wystąpiła z relacjami, wedle których Francja w roku 1920

Mapa terenu wojny w Chinach.
Obszary kreskowane poziomo wykazują sferę wpływów nacjonalistycznych wojsk kantońskich.

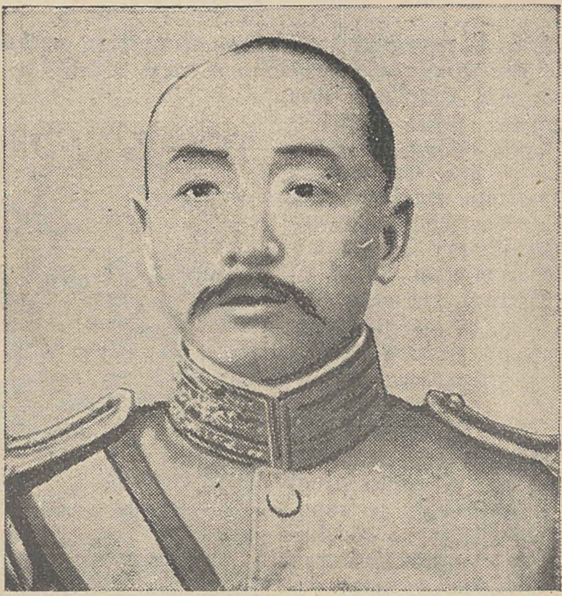
godziła się na *rewizję granic węgierskich*, w zamian *za udzielenie pomocy Polsce*. W sprawie tej wysłał rzekomo notę ze strony Francji ambasador Paleologue. Rząd Bethlena miał tę propozycję odrzucić. Rewelacje budapeszteńskie, które wywarły silne wrażenie, zostały później *zdemontowane*.

Dn. 4 paźdz. *w Meksyku wybuchła rewolucja*, na której czele stanęło kilku generałów. Zwłaszcza wybitną rolę odgrywał generał *Gomez* i *Serrano*. Rewo-

Osobliwy posąg w Pekinie.
Olbrzymi lew z bronzu, zabytek starochińskiej sztuki.

lucje wywołały wieści, że prezydent Calles nie zamierza więcej kandydować i chce wysunąć na prezydenta radykalnego kandydata b. prezydenta *Obregona*. Rewolucja została stłumiona w *krótkim czasie*.

Czang Tso Lin
właściwy dyktator Chin, zwalczający wpływy bolszewickie w Chinach.

Dn. 14-go paźdz. *poseł albański w Pradze Zena Beg* został *zamordowany* przez studenta albańskiego, rzekomo za sprzedawanie Albanji Jugosławji.

Dn. 18-go paźdz. rozpoczął się *w Paryżu proces Samuela Schwarzbardta*, który zamordował na ulicy Paryża *atamana Petlurę*, twierdząc, że mści się

Masowe egzekucje w Szangaju.

Słynna świątynia chińska na wyspie Sunczau.

Leon Daudet
przywódca rojalistów we Francji.

Trocki, Radek, Zinowjew
przywódcy opozycji w Sowietach.

w ten sposób za pogromy żydów na Ukrainie. Schwarzbardt, którego procesem interesowała się gorączkowo opinja żydowska, prowadząca na rzecz jego propagandę, został przez sąd uwolniony.

Dn. 20-go październik agent reparacyjny w Niemczech *Gilbert Parker* wystąpił z memorjałem dowodzącym, że *Niemcy zbyt wiele* wydają, przez co równowaga budżetu niemieckiego jest zachwiana, a *plan Davesa zagrożony*. To wystąpienie Gilberta Parkera spowodowało *zachwianie dalszych pożyczek niemieckich w Ameryce* i spadek papierów i obligacji niemieckich.

Dn. 5-go listopada odbył się *w Rydze kongres emigrantów litewskich*, przy udziale wielu b. posłów sejmowych. Kongres wypowiedział się *za walką zbrojną z rządem Waldemarasa i za nawiązaniem normalnych stosunków między Litwą a Polską*.

Gmach Tow. „Arcos“ w Londynie.
Rewizja, przeprowadzona w „Arcos“, zdemaskowała bolszewicką akcję propagandową i szpiegowską w Anglji.

Dn. 10-go listopada rozpoczął się w Bukareszcie senzacyjny proces b. podsekretarza stanu *Manoilescu*. Manoilescu aresztowany został kilka dni przedtem, gdy wracał z Paryża do Bukaresztu. Znaleziono przy nim listy ks. Karola do kilku przywódców politycznych w Rumunji, z czego władze rumuńskie wnioskowały, że *ks. Karol przygotowuje zamach stanu, a Manoilescu* jest jego agentem. Manoilescu został zwolniony.

Dn. 14-go listopada *Trocki, Zinowiew, Radek, Kamieniew* i inni przywódcy opozycji sowieckiej, zostali ostatecznie *wykluczeni z partji komunistycznej*.

Dn. 14-go list. na b. prezydenta Meksyku *Obregona* rzucono *bombę*. Obregon wyszedł z opresji cało.

Ostatnie dni listopada stały pod znakiem zatargu Litwy z Polską, wchodzącego na grudniową sesję Rady Ligi.

Zamieszki w Albanji.
Grupa Albańczyków w malowniczych strojach narodowych, z karabinami w rękach.

Wojska angielskie w Chinach.
Oddział wojsk kolonjalnych indyjskich, przetransportowanych do Szangaju.

Mussolini przemawia.
Dyktator Włoch, w stroju wodza faszystów, w otoczeniu „czarnych koszul", przemawia na jednej z licznych parad, urządzanych celowo dla pokrzepiania ludności.

Manoilescu
podsekretarz stanu w Rumunji, zwolennik powrotu ks. Karola na tron.

Hr. Carlo Nardini
kierownik konsulatu włoskiego w Paryżu, zastrzelony w gmachu konsulatu.

Samuel Schwarzbardt
morderca atamana Petlury.

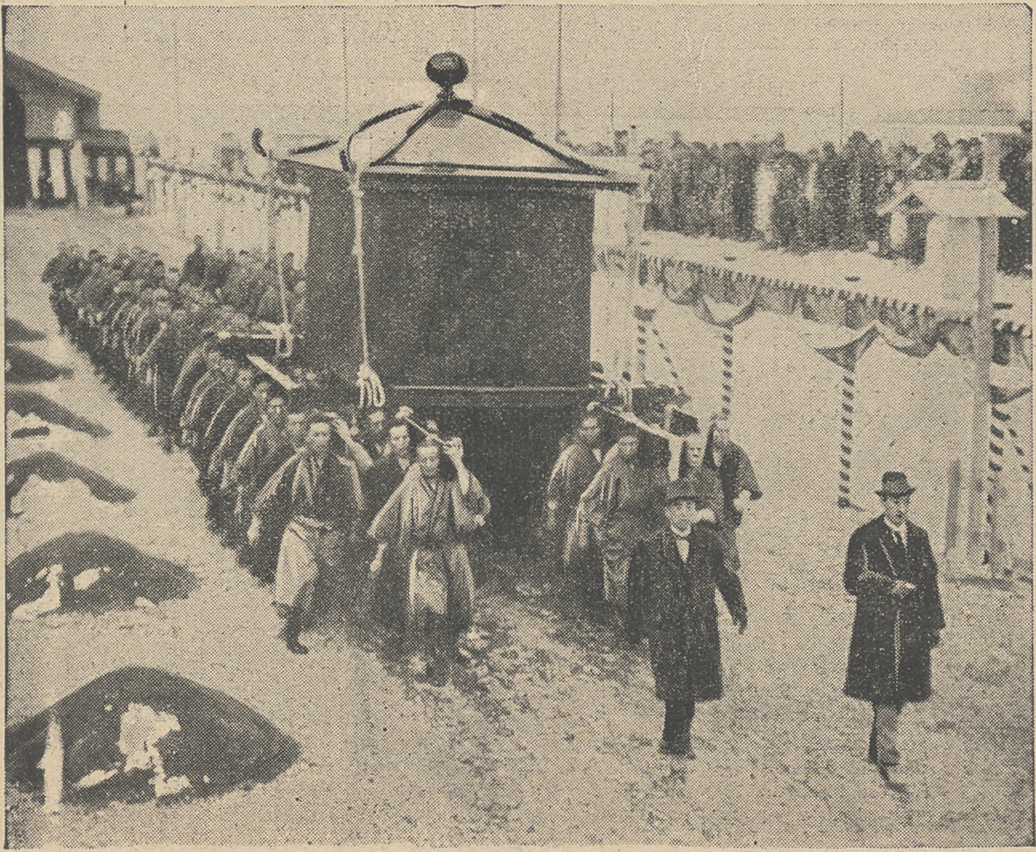
Ataman Petlura
zamordowany przez Schwarzbardta.

Zmarły król rumuński Ferdynand.

Zmarły mikado Joshi-Hito.

Z pogrzebu mikada.
Zwłoki cesarza japońskiego Joshi-Hito, przenoszone wśród wielkich uroczystości żałobnych na cmentarz w Tama.

Zmiana tronu w Rumunji.
Królowa Marja i młodociany król Michał.

Katastrofy żywiołowe i nieszczęśliwe wypadki.

Ubiegły rok był równie obfity, jak rok poprzedni w najrozmaitsze *katastrofy żywiołowe*, wśród których dominuje olbrzymi wylew rzeki *Missisipi*. Polska w zeszłym roku była również nawiedzona różnemi *klęskami elementarnemi*, na ogół jednak w stosunku do klęsk, jakie nawiedziły świat, wyszliśmy obronniejszą ręką, choćby tylko przypomnieć *Japonję*, kilkakrotnie nawiedzaną trzęsieniem ziemi, *Madagaskar* spustoszony przez cyklon, *Palestynę*, gdzie z powodu wstrząsów sejsmicznych zginęło 1.000 ludzi, *Chiny*, gdzie trzęsienie ziemi również wyrządziło olbrzymie straty i t. d. U nas pierwszy raz od wielu lat zaznaczyły się tylko *lekkie podziemne wstrząsy*, a to w ciągu września *w Lubelskiem*.

Należy tu wspomnieć, iż opinja uczonych przypisuje te katastrofy żywiołowe zgubnemu wpływowi *plam słonecznych*. Plamy te, powodujące obfitsze niż zwykle wydzielanie się jakichś tajemniczych promieni elektromagnetycznych ze słońca, powodują zaburzenia równowagi w ziemskiej atmosferze. Jeżeli teorja ta jest słuszna, to również nadchodzący rok nie będzie dla nas łaskawy, albowiem nasilenie maksymalne plam na słońcu przypada właśnie na rok 1928.

W szczególności na ujemny bilans ub. roku zanotować należy następujące ważniejsze wydarzenia:

W sam Nowy Rok *Kalifornia* została nawiedzona *silnemi trzęsieniami ziemi*. Szczególnie dały się one odczuć w południowo-wschodniej jej części. Najwięcej szkód doznało *miasto Imperial-Wally*. Szereg wielkich domów oraz ogromne hotele rozpadły się w gruzy.

Następny dzień był dla odmiany fatalny dla *południowej Ameryki*. Szereg miast *Ekwadoru* i *Kolumbji* został zniszczony przez trzęsienie ziemi, pozostające w związku *z wulkanem Cumbalk*, który odnowił swą działalność.

Dnia 5 stycznia *burze śnieżne i cyklon* wyrządziły ogromne szkody na *Kaukazie*. W okręgu Baku cyklon przewrócił 140 wież wiertniczych.

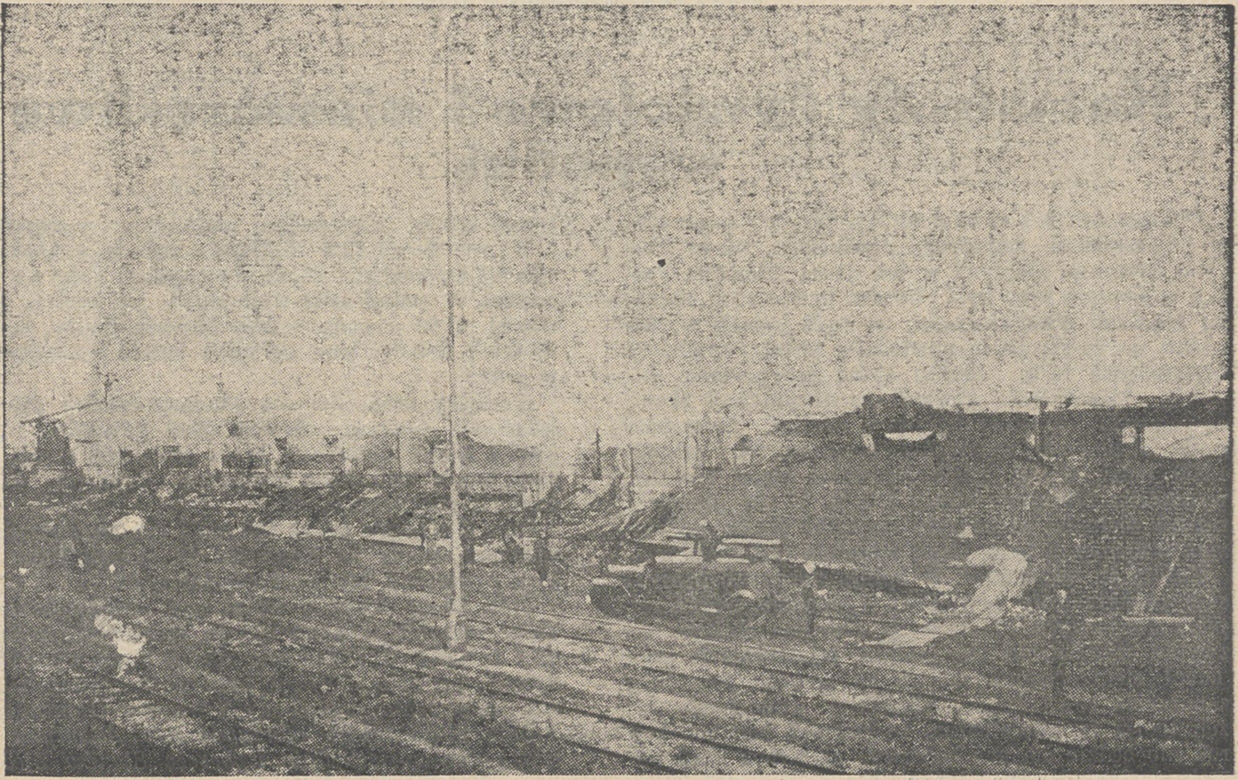
Dnia 29 go stycznia szalał *nad Anglją huragan*, który poczynił poważne szkody, szczególnie *w Szkocji i Irlandji*. W Glasgowie oprócz kilku wypadków śmierci, przeszło 100 osób było ciężko rannych. Burza przewracała samochody i wagony tramwajowe.

Dnia 21-go lutego *olbrzymie fale Atlantyku* zalały północno-wschodnie *wybrzeże Stanów Zjednoczonych*. Powódź dotknęła szczególnie wybrzeża w New Jersey i New England.

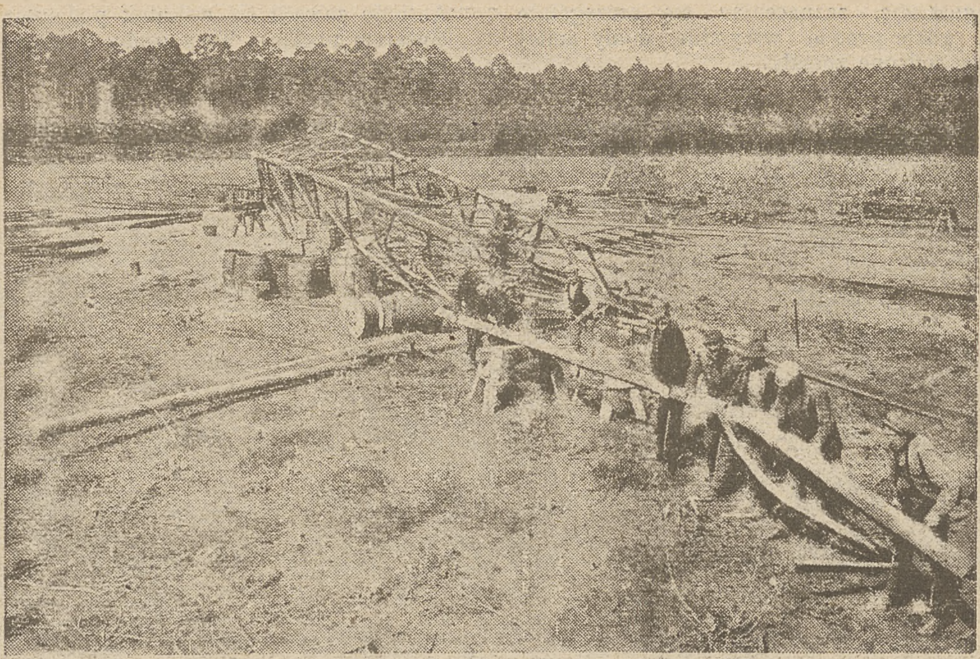
Z początkiem lutego nawiedziło *trzęsienie ziemi*

Ogólny widok Jerozolimy.
W środku meczet uszkodzony trzęsieniem ziemi.

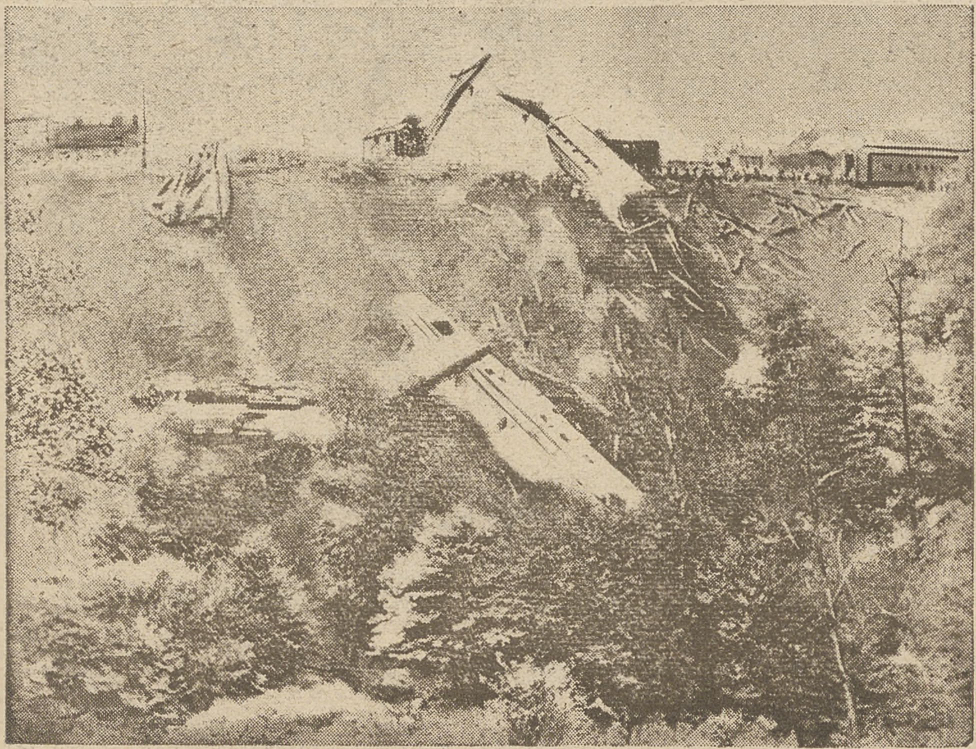

Pożar magazynów kolejowych w Krakowie.
Zgliszcza na wielkim obszarze magazynów zniszczonych ogniem.

Zawalenie się wieży iskrowej

Koło Königswusterhausen w Niemczech huraganowy wiatr obalił budującą się wieżę największej stacji iskrowej nadawczej, doprowadzoną już na wysokość 30 metrów.

Niezwykła katastrofa ekspresu

Pociąg ekspresowy, złożony z samych wagonów pullmanowskich, idący z Nowego Yorku, wykoleił się (połowa września) podczas gęstej mgły i spadł z nasypu. Niezwykłym zbiegiem okoliczności podczas katastrofy nikt nie zginął, ani nie odniósł poważniejszych ran

z kolei *Jugosławję,* zaznaczając się szczególnie w Mostarze, gdzie prawie wszystkie domy mniej lub więcej uszkodzone zostały.

Antonio zawalił się wskutek podmulenia most pod ciężarem pociągu. Trzy osoby poniosły śmierć, a 23 ciężkie rany.

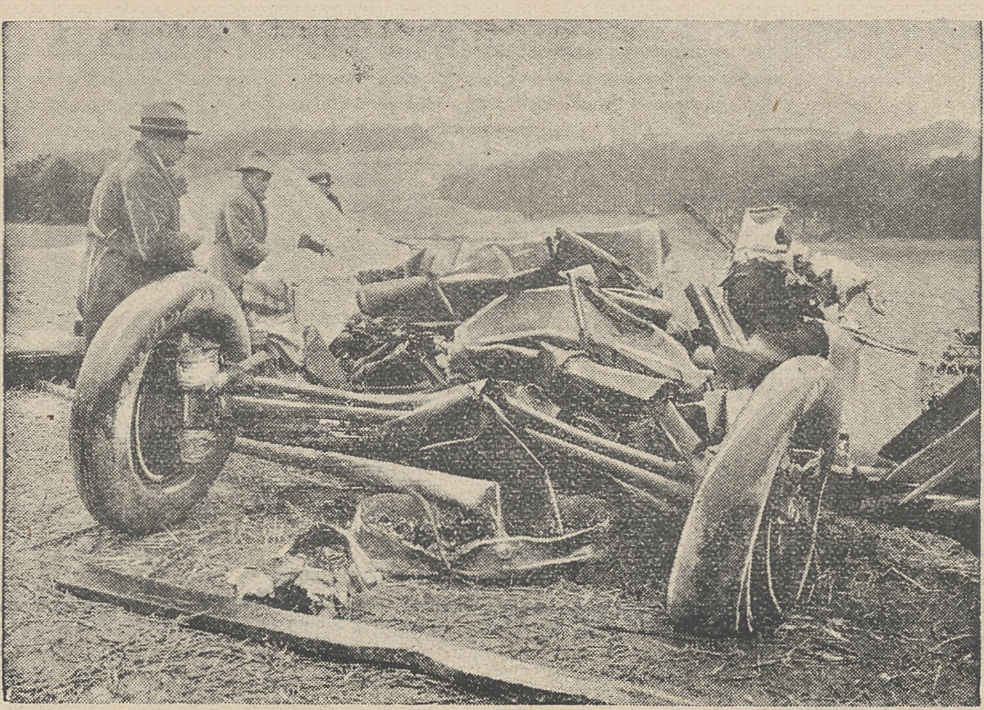
Katastrofa w górach Harcu.
Skutkiem podmycia toru przez deszcze spadł na dno jaru pociąg osobowy (9. VI.), powodując śmierć szeregu osób.

Przez trzy dni począwszy od 21 lutego szalała przy *wybrzeżu Helu burza ze śnieżycami.* Miała ona taką siłę, że zachodziła obawa, iż półwysep zostanie przerwany, podobnie jak w r. 1912.

Równocześnie *w Kalifornji* szalała *burza,* która wyrządziła szkody na 5 miljonów dol. Na rzece St.

Całe wschodnie *wybrzeże Madagaskaru* zostało z początkiem marca, nawiedzone przez *straszliwy cyklon,* który spowodował *ogromne szkody.* W jednem tylko mieście, Tamatawe, zarejestrowano 500 zabitych. Kilkanaście okrętów zatonęło.

Trzęsienie ziemi nawiedzało *kilkakrotnie Japonję*

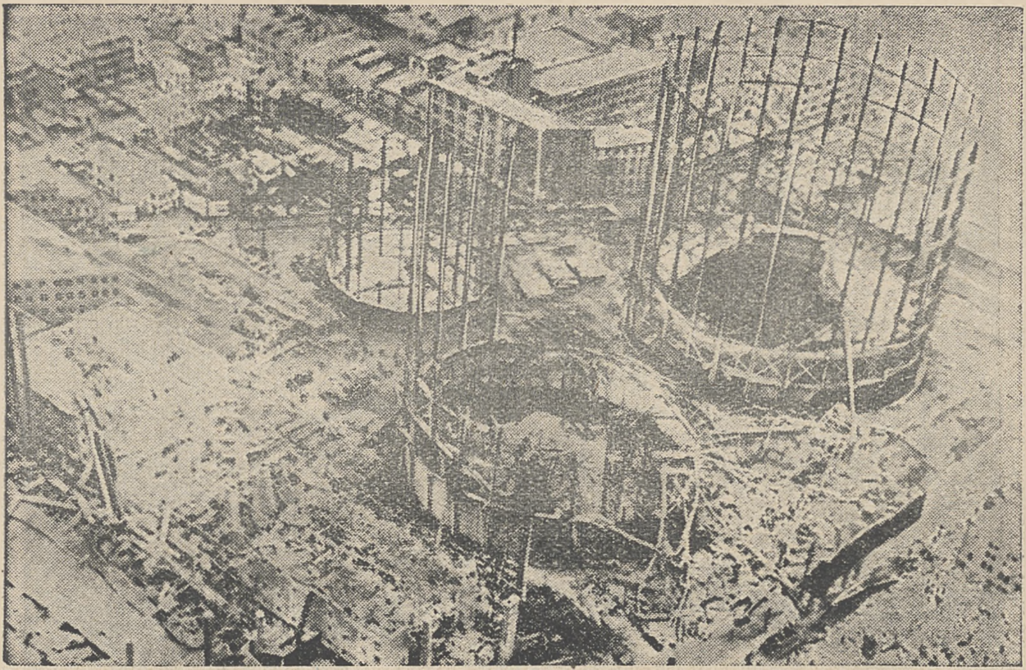
Katastrofa samolotu pod Schleir (Niemcy).
W tej katastrofie (dn. 23. IX.) zginął ambasador niemiecki w Stanach Zjednoczonych, bar. Maltzahn, przybyły właśnie na urlop do Niemiec.

Wybuch prochowni w Witkowicach pod Krakowem.
Gaszenie ognia w gruzach na miejscu katastrofy W głębi drzewa, zniszczone wybuchem.

Panorama wylewu Niagary.
Z prawej strony tamy — koryto rzeki, z lewej — obszary zamieszkałe pod Nowym Orleanem, w głębi zalane lasy.

Wybuch zbiorników gazowych w Pittsburgu.
W połowie listopada z. r. wydarzyła się w Pittsburgu eksplozja zbiorników gazowych, powodując spustoszenia w całej okolicznej dzielnicy miasta. Na rycinie widać szczątki zbiorników, zdjęte z samolotu.

w ciągu marca. Liczba ofiar wynosiła 4.774 zabitych, 3.500 ciężko rannych, 70.000 bezdomnych, 10.000 domów zostało zburzonych.

Wielka powódź nawiedziła *Francję* w połowie marca. Szczególnie wezbrała rzeka Garonna.

Monstrualny pożar 38-mio piętrowego drapacza chmur zdarzył się *w Nowym Jorku* 13 kwietnia.

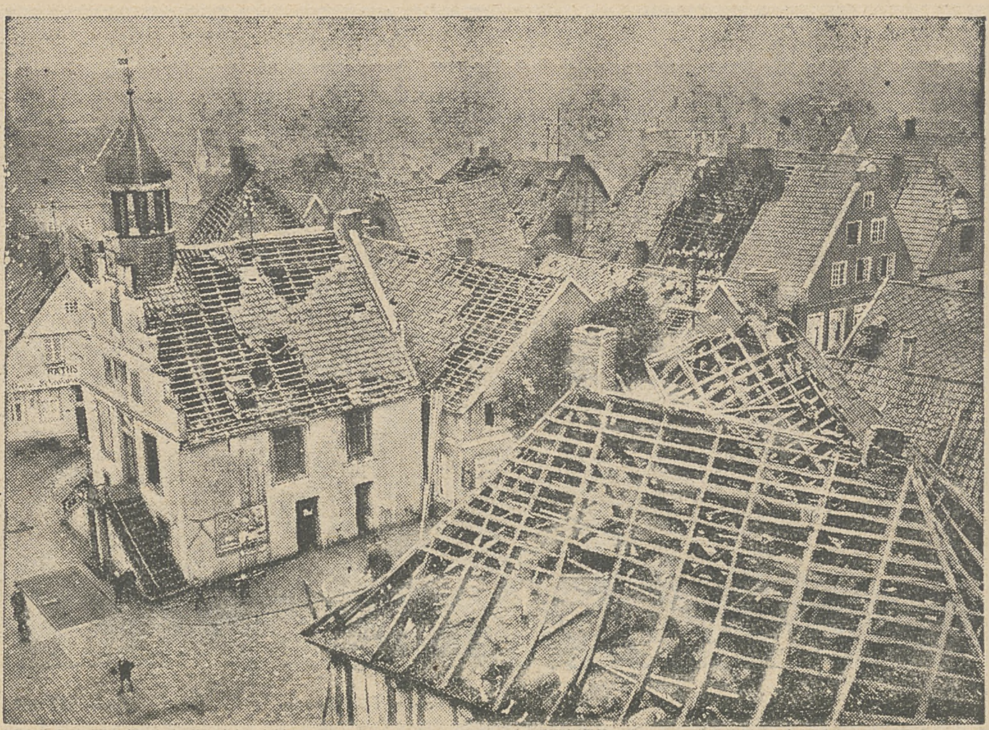
Dn. 20 kwietnia szalała nad stanem *Illinois* w Ameryce *trąba powietrzna.* W jednem z miast huragan obalił gmach szkolny. 40 dzieci i nauczyciel zostało pogrzebanych.

Miasto *Kanasama w Japonji* zostało nawiedzone 21 kwietnia *olbrzymim pożarem,* który zniszczył 1.000 domów i spowodował śmierć 40 osób.

Dnia 12 maja *straszliwy cyklon* zniszczył prawie wszystkie budynki dzielnicy handlowej miasta *Poplars Bluff w stanie Missouri.* Ilość zabitych wynosiła przeszło 200 osób.

Rozsadzanie tamy Niagary.
Pod N. Orleanem musiano w kilku miejscach rozsadzić tamę ochronną Niagary, aby spuścić wezbrano wody rzeki i ochronić miasto przed zalewem.

Po przejściu orkanu.

Miasto Lingen (na pograniczu niemiecko-holenderskiem) po przejściu kilkuminutowej trąby powietrznej.

Tędy przeszło trzęsienie ziemi.

Obrazek z Japonji, powtarzający się tam — niestety — nazbyt często.

Z początkiem maja nastąpił w Stanach Zjedn. *wylew Missisipi*, największej rzeki w północnej Ameryce. Wylew ten trwający *cały miesiąc*, zniszczył kulturę bawełnianą i rolną na powierzchni ziemi o obszarze Holandji. Długi czas był zagrożony Nowy Orlean, wskutek przerwania kilku tam ochronnych. Setki tysięcy ludzi były bez dachu. Straty obliczono na 300 miljonów dolarów. Wylew odbił się znaczną zwyżką cen bawełny na rynkach światowych.

Dnia 5 czerwca w pierwszy dzień Zielonych Świąt, pod *Krakowem eksplodował wielki magazyn amunicji* i prochu, znajdujący się we wsi *Witkowice* o 5 klm. od miasta. Wybuch spowodował w Krakowie szerokie spustoszenie w oknach, a na przyległych wsiach zniszczył dachy i wiele domów. Wskutek wybuchu przeszło 100 osób doznało większych lub mniejszych obrażeń, zginął wartownik prochowni, a bohatersko odznaczył się komendant warty przy prochowni, *kapral Nierząd*, który mimo odniesionych od wybuchu ran na twarzy i porażenia wzroku, wytrwał na posterunku. Za tę bohaterską służbistość Nierząd odznaczony został medalem zasługi.

Dnia 7 czerwca *gwałtowny orkan* szalał na granicy holendersko-niemieckiej. Dziewięciotysięczne miasteczko *Lingen* zostało *zupełnie zdemolowane.*

Równocześnie wielka *klęska powodzi* dotknęła *pogranicze sasko-czechosłowackie.* Szereg miasteczek został prawie zupełnie zniszczony. Katastrofa spadła tak niespodziewanie, iż wielu ludzi porwała wraz z łóżkami. Kataklizm ten pociągnął za sobą śmierć 70 osób.

Na wyspach Hawajskich wybuchł największy na ziemi *wulkan Mauna Loa,* wysokości 4.300 metrów. Słupy lawy były wyrzucane na wysokość 200 metrów.

W pierwszej połowie lipca przeszła przez *Amerykę* fala niebywałych *upałów.* Wskutek porażenia słonecznego zmarło b. dużo osób.

Trzęsienie ziemi nawiedziło kilka miejscowości w *Palestynie,* w szczególności miasta Ezzal, Irbit. Jerycho i Sichem. Trzęsienie to pociągnęło za sobą kilkaset ofiar w zabitych i rannych. Również słynny meczet Omara w Jerozolimie został mocno uszkodzony.

W Polsce dnia 21 lipca szalała *między Mikuliczynem a Tatarowem burza,* połączona z oberwaniem chmury. Na dużym obszarze zasiewy zostały zniszczone, kilka osób straciło życie.

W Indjach, dnia 27 lipca wskutek przerwania *się tamy* na kanale, zasilającym wodą okręg Baroda, zginęło 1.000 osób.

Jedno z najcięższych trzęsień ziemi, jakie zdarzyło się w r. 1927, dotknęło dnia 30 lipca *Chiny.* Pociągnęło ono za sobą *zburze-*

Z krainy kwitnących wiśni i katastrofalnych trzęsień ziemi.
Na zdjęciu górnem — krajobraz Japonji. W głębi wulkan Fudżi Yama. Na zdjęciu dolnem — sielanka wiosenna. Para dzieci japońskich w malowniczych strojach, na tle przepychu kwitnących drzew.

nie trzech miast: Wi-Siang, Liang Czau i Gu-Lang-Ku. Liczba ofiar miała *wynosić 100.000.*

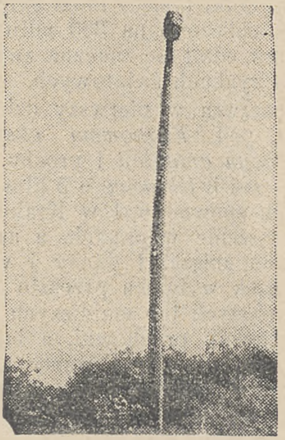
W republice sowieckiej *Uzbekista,* zdarzyło się *w ciągu sierpnia około 200 trzęsień ziemi.* Spowodowały *one wiele strat w ludziach i materjale.*

na Tyśmienicy runęły. Kilkanaście tysięcy ludzi znalazło się w ciągu jednej nocy bez dachu i chleba.

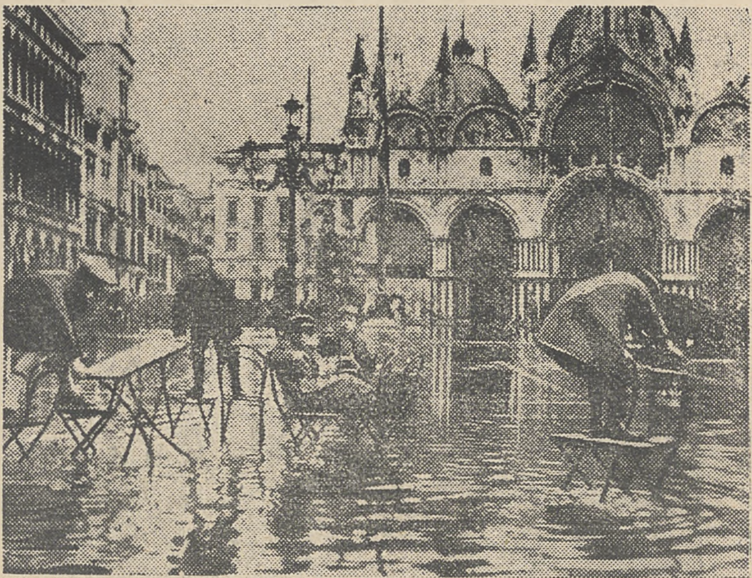
Tegosamego dnia wylała *rzeka Stryj,* powodując w mieście Stryju i okolicy znaczne szkody.

Z początkiem września b. r. cała niemal *Wschodnia Małopolska* została dotknięta ogromną *katastrofą powodzi.* Katastrofa nawiedziła szczególnie powiaty: Turka, Skole, Żydaczów, Stryj, Dolina, Kałusz, Stanisławów, Nadwórna, Peczeniżyn, Kosów, Śniatyn, Horodenka, Tłumacz. Utonęło wiele osób. Najwięcej ucierpiał powiat kosowski, gdzie wszyst-

Cyrkowy popis orkanu.
W pewnej miejscowości w Ameryce orkan porwał beczkę i nasadził ją na wysoki słup.

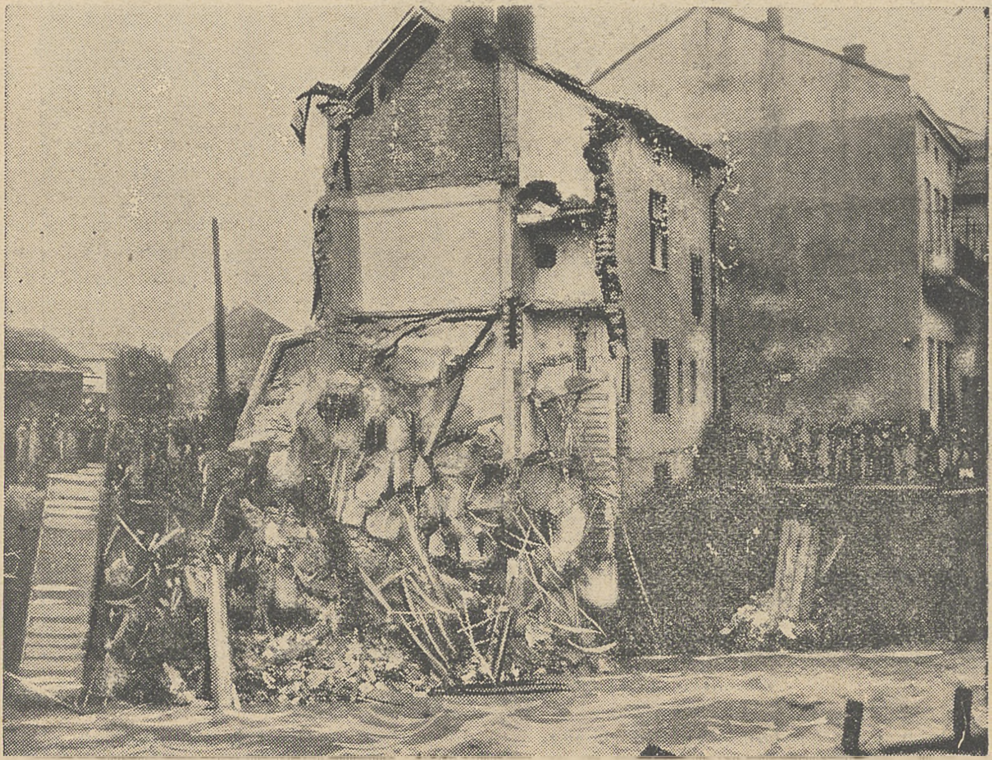
Powodzie w Europie.
U góry: bulwary Kolonji, zalane podczas wylewu Renu. U dołu: scena z wylewu w Wenecji, koło San Marco, gdzie gwałtowny sirocco wpędził masy wód z morza w kanały, powodując zalanie ulic.

Pod siłą burzy.
Drzewo złamane uderzeniem wichru.

Dnia 31 sierpnia b. r. *Zagłębie Borysławskie* dotknięte zostało *potężną katastrofą żywiołową,* głównie wskutek wylewu malutkiej rzeczki Tyśmienicy. Miasto *Borysław i Drohobycz* zostały mocno uszkodzone. W Borysławiu runęło 12 domów. Tory kolejowe na kilku kilometrach były podmulone, mosty

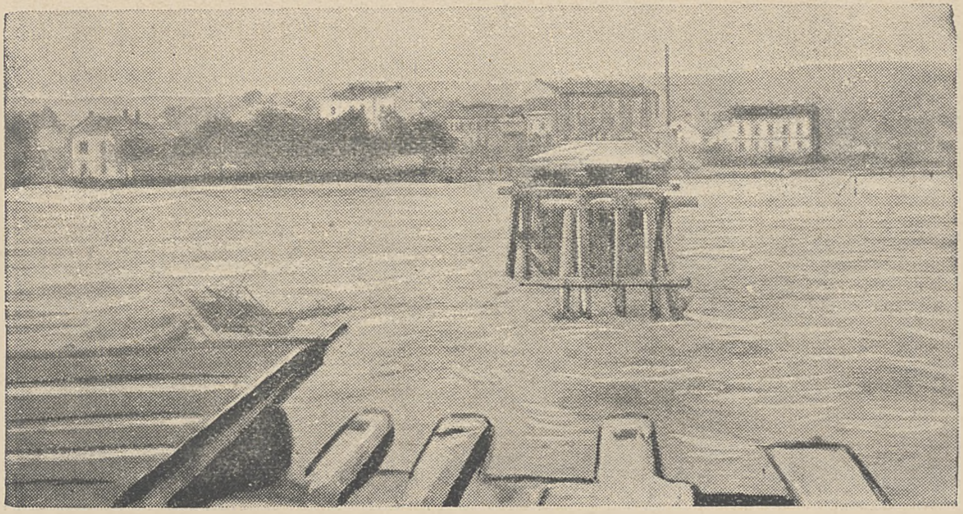
Z wylewów w Borysławiu.

U góry: Jeden z szybów naftowych zalany wodą. U dołu: Kamienica w Borysławiu, zwalona naporem wód.

kie domy nad brzegami Czeremoszu Białego zostały zniesione.

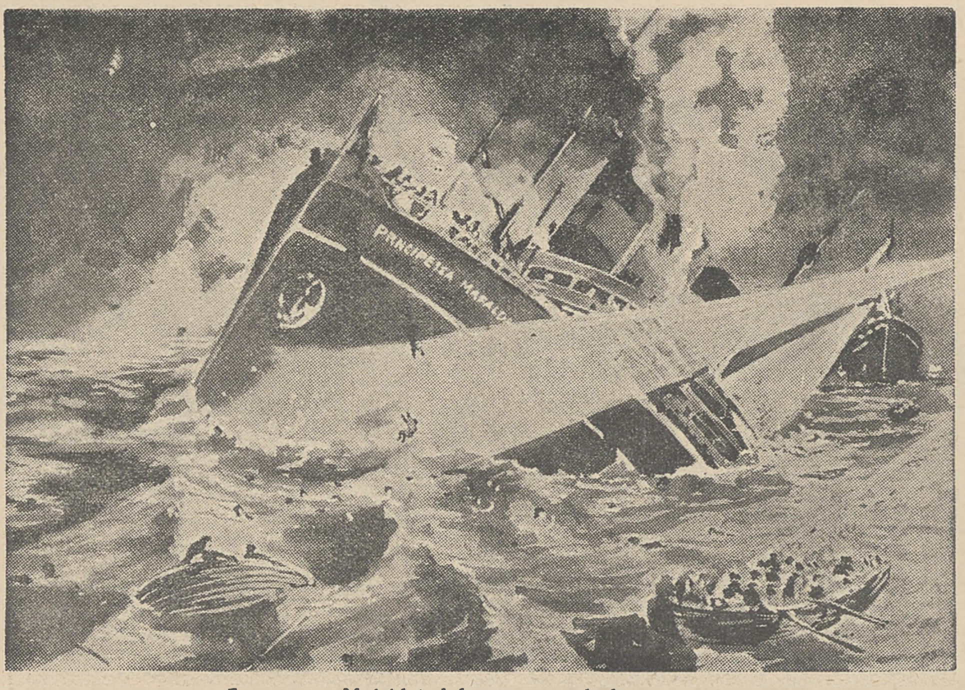
Dnia 27 sierpnia b. r. zdarzyła się na górze *Mont Blanc* straszna katastrofa *oberwania się górskiej kolejki.* 21 osób poniosło śmierć na miejscu, 34 doznały ciężkich obrażeń ciała.

We wrześniu i październiku *silne trzęsienia ziemi* nawiedziły *Krym*, niszcząc m. in. prześliczny dawny pałac carski *w Liwadji.*

Wylew Sanu pod Przemyślem.
Most na Zasaniu przerwany naciskiem fal.

Dn. 20 października na Atlantyku wydarzyła się katastrofa, przypominająca pamiętne zatonięcie „Titanica" w r. 1912. Luksusowy włoski parowiec do żeglugi na linjach atlantyckich „*Mafalda*", znajdujący się na morzu na wschód od miasteczka Abetrothos w poł. Ameryce, najechał *na zabłąkaną minę niemiecką* i zatonął wśród dramatycznych scen,

Zatonięcie „Mafaldy", luksusowego włoskiego parowca.

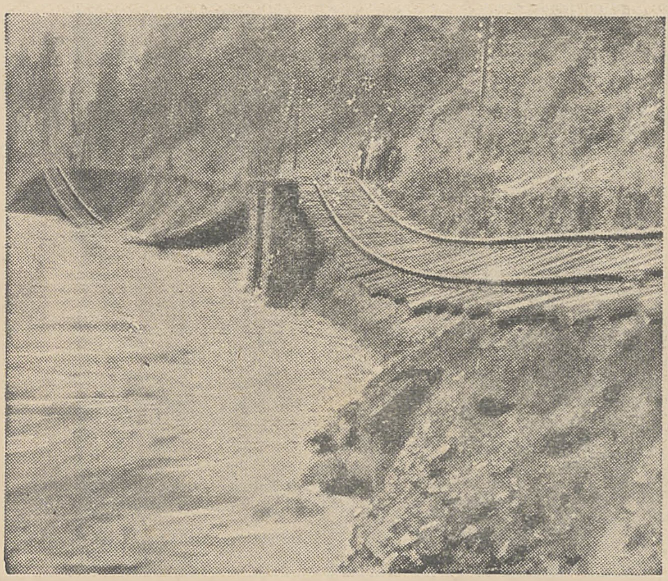
Dnia 9 września b. r. *w Krakowie spaliły się magazyny kolejowe* na przestrzeni 3.400 m., z wielką ilością towarów. Straty wyniosły blisko 1,000.000 zł. Pożar powstał prawdopodobnie skutkiem przypadku.

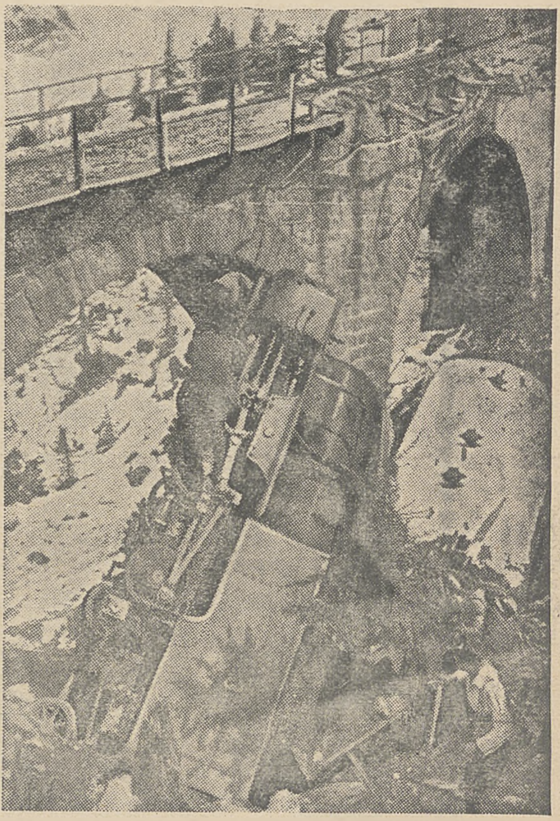
Z powodzi w Ameryce.
Most kolejowy w New England, zalany wezbranemi wodami.

podczas ratowania podróżnych. Na pokładzie znajdowało się 1.256 osób, z których utonęło 156.

Jak widać z powyższych zestawień, w ub. roku *szczególnie obficie* i w katastrofalnych rozmiarach zaznaczyły się *trzęsienia ziemi*. W związku z tem wyłoniło się w kołach naukowych przypuszczenie łączności tych zjawisk ze sobą i wspólnej ich przyczyny, którą ma być *kurczenie się powierzchni ziemskiej i przebudowa dna morskiego*.

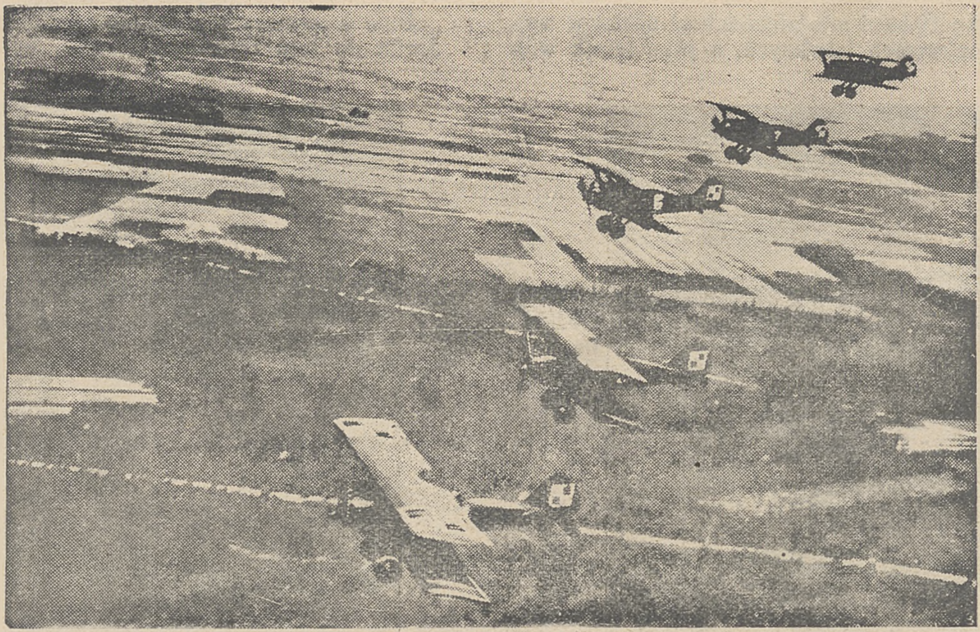
Z powodzi w kraju.
Tor kolejowy między Dębiną a Skolem w Małopolsce wschodniej, podmulony wylewem.

Katastrofa pod Chamonix.
Na linji kolejowej wiodącej na Mont Blanc parowóz i jeden wagon podczas burzy śnieżnej, skutkiem zepsucia się hamulców, spadł w przepaść, powodując liczne ofiary.

Pięciolecie Polskiej Linji Lotniczej.
Sześć aparatów „Aerolotu" na lotnisku w Warszawie przed startem do popisowych lotów grupowych na obchodzie jubileuszowym.

Rozwój polskiego lotnictwa.
Fragment z pokazów lotniczych w Wilnie. Samoloty 2-go myśliwskiego pułku lotniczego w szyku schodami.

Rozwój lotnictwa w r. 1927.

Ubiegły rok stanowi epokę w rozwoju lotnictwa. W tym roku bowiem udało się *kilkakrotnie przebyć Ocean Atlantycki* bez lądowania. Od czasu, gdy Bleriot w r. 1910 przeleciał kanał la Manche, lotnictwo nie przeżywało większego wydarzenia. Te wielkie sukcesy zostały okupione licznemi ofiarami, a wśród nich bohatersko zapisali się w dziejach lotnictwa Francuzi: Nungesser i Coli, którzy pierwsi odważyli się na lot transoceanowy. Swoją wyprawę przypłacili oni śmiercią, ale zachęcili innych do naśladowania i tworzenia nowych szlaków komunikacyjnych dla dobra i rozwoju ludzkości. Cześć ich pamięci.

W krótkim zarysie kronika lotnicza ub. roku notuje następujące wydarzenia:

Z początkiem stycznia otwarto *linję lotniczą Anglja—Indje.*

Z początkiem roku *polskie lotnictwo cywilne* przeszło w stadjum *wzmożonego rozwoju.* Istniejące trzy polskie towarzystwa lotnicze: Poznańskie *„Aero“*, warszawski *„Aerolot“* i katowickie *„Towarzystwo Lotnicze“*, skoordynowały swą działalność i przystąpiły do *budowy nowych lotnisk.* Trzy wspomniane towarzystwa utworzyły *polską unję lotniczą*, rozporządzającą dużym kapitałem. Ujednostajniono taryfę pasażerską, pocztową i towarową, wprowadzono w życie międzynarodową konwencję lotniczą, na mocy której pasażer kupując bilet podróży, jest równocześnie ubezpieczony na 10 tys. zł., założono *wytwórnię blachy duraluminjowej* i zaaprobowano projekt *polskiego typu samolotów pasażerskich „Ste mal“*, którego autorem jest inż. Stefan *Kalinowski.* Projekt jest jednopłatowcem 8-osobowym o *300 HP.*, *wykonany całkowicie z duraluminjum.* Warszawskie zakłady „Skoda“ zakupiły też przy poparciu P. U. L. warsztaty *„Frankopol“ pod Warszawą*, gdzie poczęto budować *fabrykę silników* lotniczych. Uruchomiono też *linję Poznań—Katowice.*

Dnia 20 lutego hydroplan *Uruguay* wyruszył z miejscowości Marina de Pissa, celem odbycia *podróży naokoło świata.* Po dwu miesiącach lotników odnaleziono w Marokku, w niewoli u Riffenów, dokąd się dostali po rozbiciu się aeroplanu na wybrzeżach półn. Afryki.

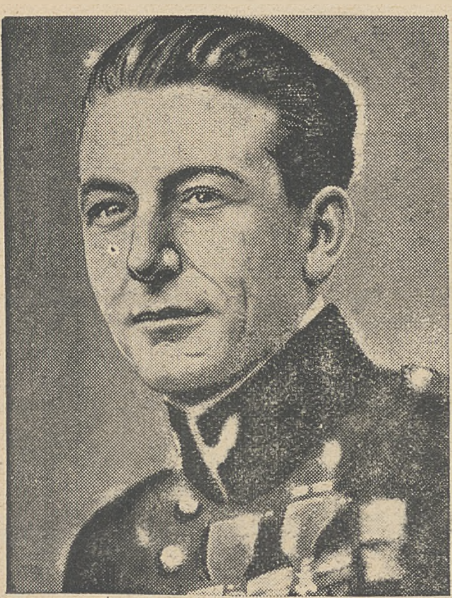
W lutym wyruszył lotnik włoski *de Pinedo z Pizy* i osiągnął w 5-ciu dniach — lądując na Azorach — Brazylję. Następnie poleciał do Nowego Jorku i stamtąd znów przez Azory wrócił do Rzymu, owacyjnie witany przez całe Włochy.

Dn. 5 maja, kapitan *Saint Roman* i kom. *Mauneyres* w locie z Senegalu do Brazylji, *zginęli* na południowym Atlantyku.

Dnia 8 maja wylecieli z Paryża do Nowego Jorku dwaj francuscy lotnicy *Nungesser i Coli.* Była to pierwsza próba lotu z kontynentu do kontynentu bez zatrzymania się. Skończyła się ona tragicznie, lotnicy razem z aparatem *zaginęli bez śladu.*

Dnia 20 maja wyleciał *z Nowego Jorku do Paryża* kpt. *Lindberg*, mimo niepomyślnych warunków atmosferycznych i po locie, trwającym *32 i pół godziny*, wylądował na lotnisku paryskiem w Le Bourget, powitany *entuzjastycznie* przez stutysięczny tłum. Ten rekordowy lot był bezprzecznie największym czynem lotniczym w r. 1927. Lindberg liczy 25 lat, urodził się w Detroit, pochodzi ze szwedzkiej

rodziny. Jako 19-letni młodzieniec brał udział w wojskowych konkursach lotniczych, a jako lotnik woj-

Kpt. Karol Nungesser.

skowy uczestniczył w kilku brawurowych lotach i cztery razy był w niebezpieczeństwie życia.

Amerykański lotnik kpt. Gray
który wzniósł się balonem na wysokość 14 klm i ten rekord przypłacił śmiercią.

Lindberg kilka dni potem odleciał z Paryża do Londynu, gdzie był również manifestacyjnie przyjmowany. Z największym zapałem przyjmował go jednak Nowy Jork, gdzie entuzjazm tłumów przechodził *wszelkie dotychczasowe rozmiary i formy.*

Dnia 4 czerwca wzniósł się z lotniska w Nowym Jorku do lotu transoceanowego w towarzystwie

Kpt. Coli.

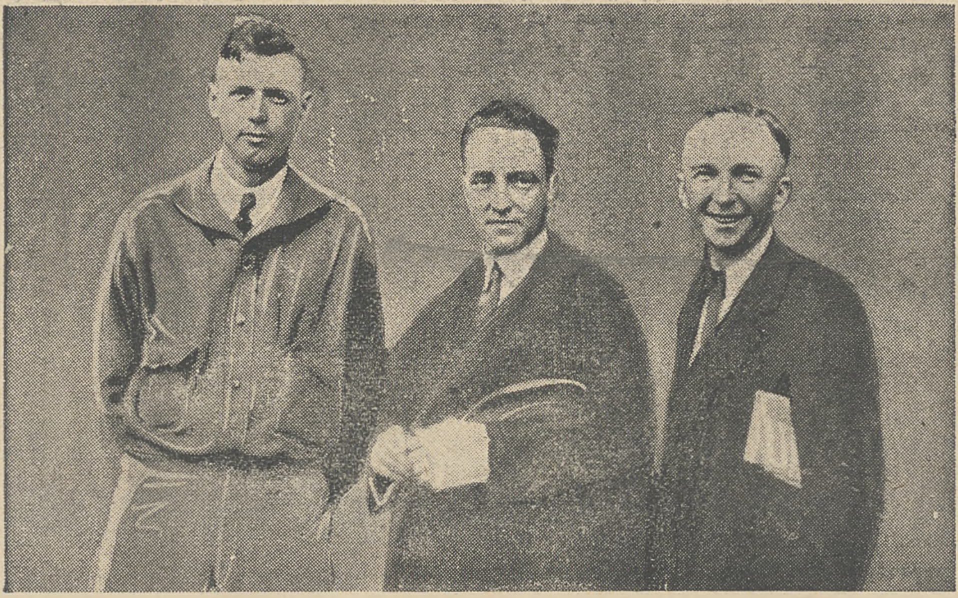
Charlesa *Lewina*, miljonera amerykańskiego, lotnik *Chamberlin.* Przyleciał on mimo gwałtownej burzy

De Pinedo.
Lotnik włoski, który odbył wielki lot z Włoch przez Azory do Brazylji, N. Jorku i z powrotem do Rzymu.

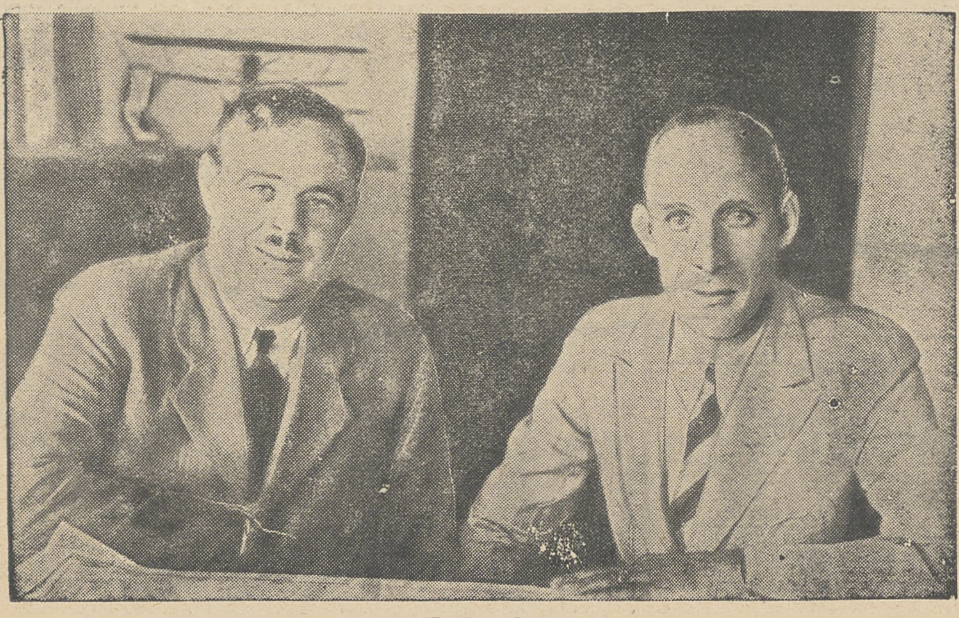
i lodu, który pokrył aparat, aż do miejscowości *Eisleben w Turyngji,* gdzie wylądował z powodu braku benzyny, poczem ruszył dalej i ukończył swój lot w miejscowości Chociboż, o 150 km. od granicy polskiej, zmuszony do lądowania brakiem benzyny.

Ten drugi, szczęśliwy lotnik, któremu udało się pokonać ocean, był owacyjnie przyjmowany w Berlinie, Wiedniu, Paryżu i Warszawie.

Zwycięzcy oceanu.
Od lewej: Lindberg, Byrd i Chamberlin.

Dnia 1 lipca wylądował na lotnisku mokotowskiem w Warszawie płatowiec wojskowy z pilotem *Babińskim*, który odbył *bezpośredni lot Paryż—Warszawa bez lądowania.*

Brock i Schlee.
Lotnicy amerykańscy, którzy przebyli ocean na samolocie „Duma Detroit".

Dnia 30 czerwca wyleciał z *Ameryki* znany badacz bieguna, *Byrd,* dotarł *do brzegów Francji,* przeleciał nad Paryżem i nie mogąc się zorjentować, gdzie się znajduje, *spadł do morza* koło Calvados w odległości 200 m. od wybrzeża.

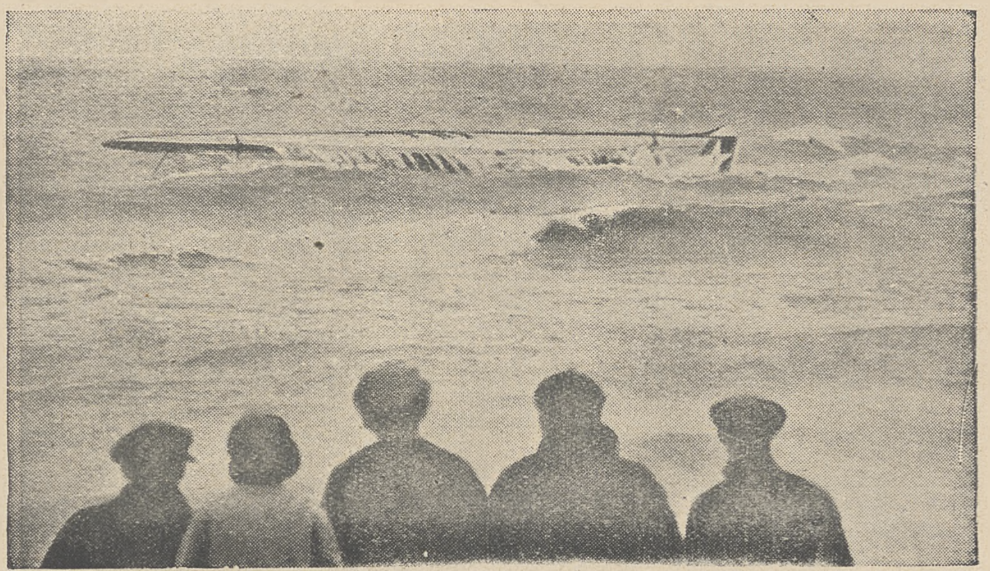
Lot Byrda był trzeciem z rzędu sforsowaniem oceanu atlantyckiego bez zatrzymania się po drodze.

Dnia 5 lipca piloci amerykańscy *Maitland i Hegenberger* wyruszyli z *San Francisco do wysp Hawajskich* i odbyli tą przestrzeń, wynoszącą 3790 km., bez lądowania. Lot trwał 25 godzin i 49 minut.

Nowy *rekord wysokości* w hydroplanie osiągnął 10 lipca porucznik marynarki francuskiej *Champion*. Wzniósł on się *do wysokości 11.398 metrów*.

W Zurychu odbyły się w połowie sierpnia *zawody aeroplanów*. W locie *ponad Alpami* pierwsze miejsce zdobył Szwajcar.

Zupełnem *fiaskiem* zakończył się *lot niemiecki z Europy do Ameryki*. Dnia 15 sierpnia wystartowały z Dessau dwa aparty Junkersa: „Europa" i „Bremen" do Nowego Jorku. Start był poprzedzony ogromną reklamą i odbył się w obecności olbrzymich tłumów. Po kilku godzinach lotnicy zawrócili

„America" Byrda w morzu.
Samolot Byrda w morzu u wybrzeża francuskiego, gdzie spadł po przelocie oceanu.

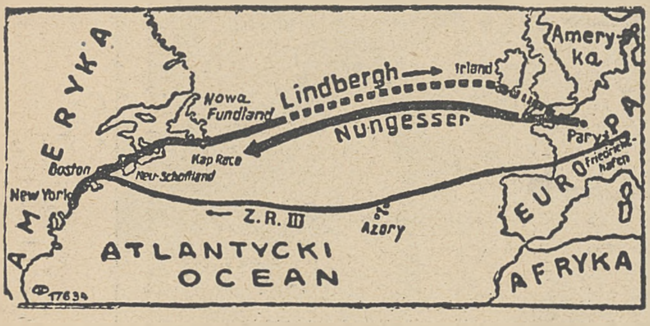
Dnia 5 sierpnia *niemieccy lotnicy Risticz i Esturd* na aparatach Junkersa, krążąc ustawicznie pomiędzy miejscowościami Dessau i Lipsk, zdołali utrzymać się w powietrzu *52 godzin, 11 minut, 8 sekund*.

Powrót Lindberga do Ameryki.
Na przyjęcie Lindberga, powracającego z Europy po przelocie oceanu, wyruszyła z portu nowojorskiego flota amerykańska.

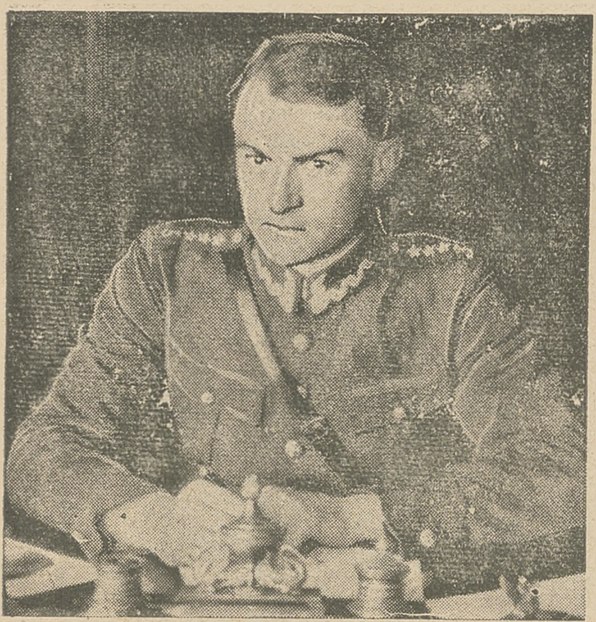
z nad wybrzeży Irlandji, uważając warunki dalszej podróży za zbyt niebezpieczne.

Dnia 18 sierpnia odbyły się wielkie *wyścigi samolotów Ameryka—Australja.* Zwyciężył jednopłatowiec „Woollaro“, prowadzony przez pilotów Goebla i Davesa. Podróż ich trwała z Nowego Jorku do Ho-

Mapa przelotu Atlantyku
Wykresy dróg Nungessera i Lindberga oraz dla porównania dawniejsza droga przelotu Zeppelina (ozn. Z. R. III).

nolulu 26 godzin 17 minut. Zdobyli oni pierwszą nagrodę, wynoszącą 25 tys. dolarów.

Kpt. Kowalczyk.
Polski lotnik, przygotowujący się do lotu Paryż—Nowy Jork.

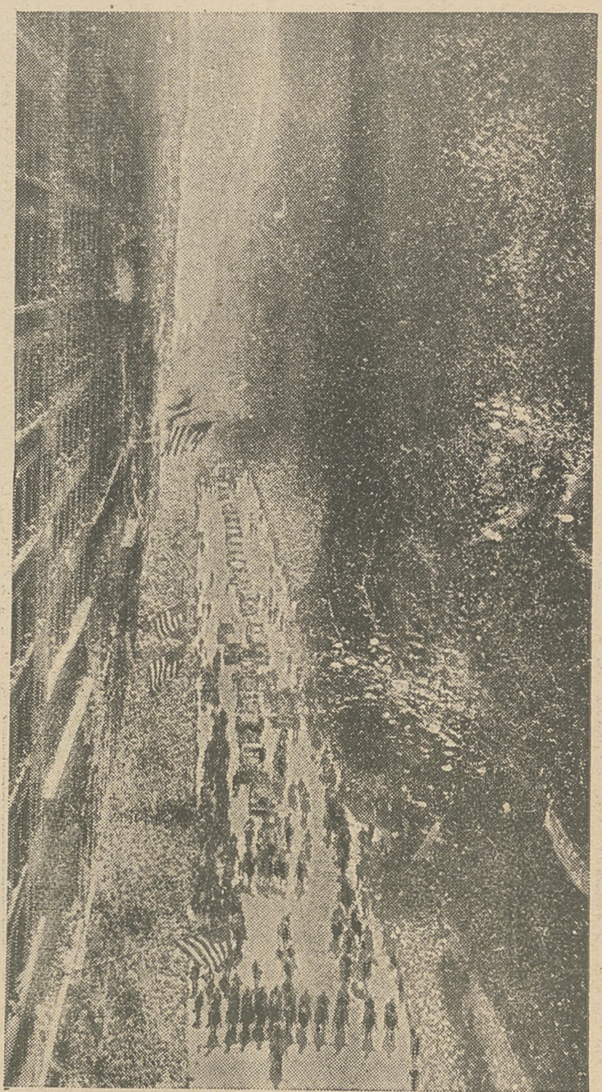
Przy wyścigach tych zaginęły jednak 2 aeroplany wraz z 4 lotnikami.

W dniach od 29 sierpnia do 31 sierpnia br. odbyli lotnicy polscy i jugosłowiańscy *raid Belgrad — Warszawa—Belgrad.*

Dnia 30 sierpnia br. wyruszył z Ameryki do lotu transoceanowego lotnik *Courtney*, który jednakowoż z powodu niepogody musiał przerwać swą podróż, odraczając przelot do następnego roku.

Pilot francuski *Calliso* osiągnął na swoim aparacie dnia 1 września br. *wysokość 13.000 m.*

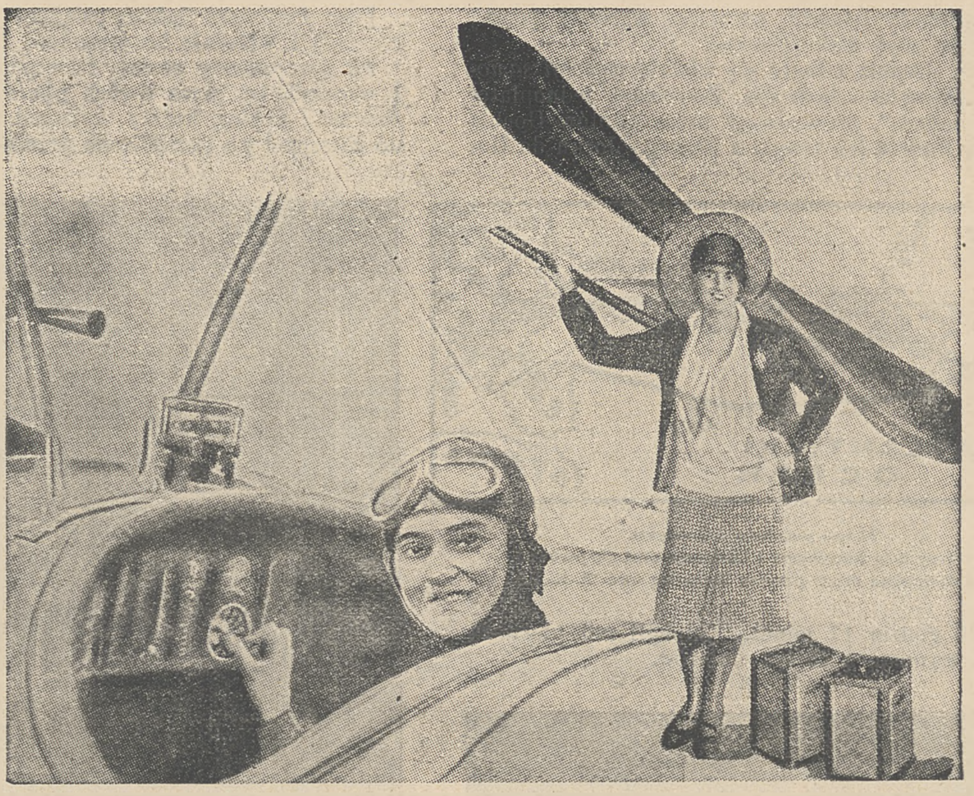
Po raz czwarty został Atlantyk zdobyty w dniu 1 września br. przez dwóch *pilotów amerykańskich Brocka i Schlee*, którzy wylecieli z Nowego Jorku do Europy i po szczęśliwem przebyciu tej drogi po-

Powitanie Lindberga w Nowym Jorku.
Tłumy w ul. Breadway w N. Jorku, udekorowanej sztandarami, witają przybywającego Lindberga. Z okien kamienic pada formalny deszcz confetti.

stanowili puścić się w dalszą podróż dookoła świata, zamierzając przebyć 33.000 km. Istotnie z Londynu drogą na Monachium, Belgrad, Konstantynopol, Allahabad, Kalkutę i Manilę dotarli oni do Tokio. Jednakże *rząd japoński*, wobec tylu nieszczęśliwych wypadków przy przelatywaniu przez ocean, zabronił lotów Japonja—Ameryka, wobec czego dalsza podróż musiała odpaść.

Dn. 1 września 1927 r. księżna *Loewenstein*, kap.

Miss Elder
lotniczka amerykańska, która w locie z Ameryki do Europy wpadła z aparatem do morza koło Azorów.

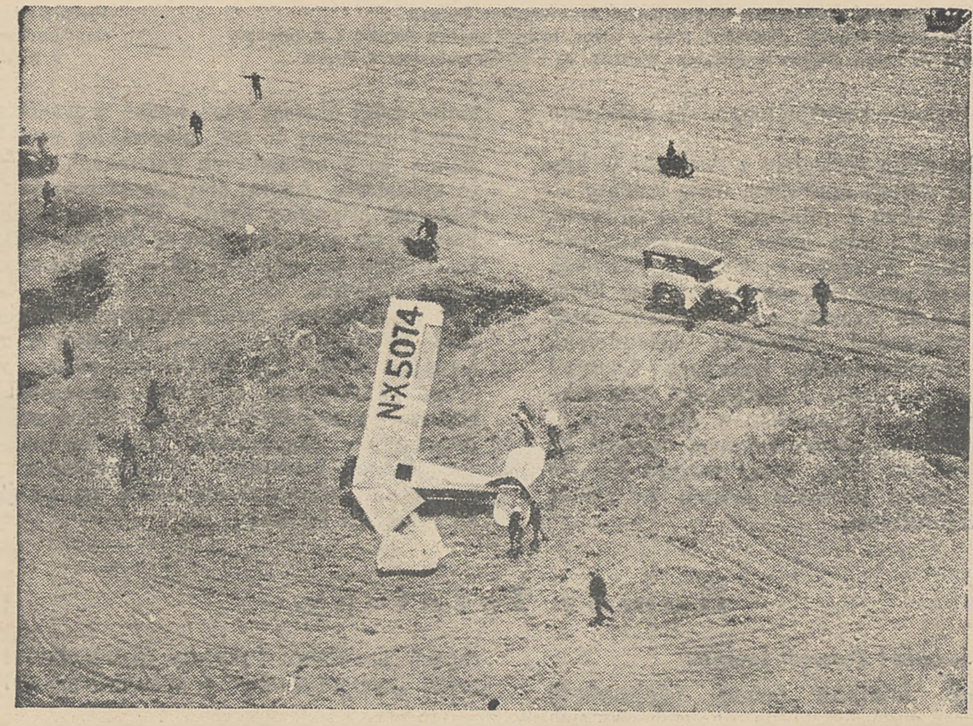
Tragiczny lot transatlantycki.
Księżna Loewenstein i kpt. Hamilton, którzy zginęli bez śladu w przelocie z Anglji do Ameryki.

Miss Miltred Dorein
lotniczka amerykańska, która zaginęła z aparatem podczas wyścigów lotniczych San Francisko — Honolulu (w sierpniu z. r.).

Chamberlin i Levine w Warszawie.
Zdjęcie przed Zamkiem. Obok lotników ambasador Stanów Zjednoczonych Stetson,

Szczęście w nieszczęściu.
Podczas derby lotniczego w Ameryce w połowie września lotnik Norman Godard spadł na ziemię z samolotem, łamiąc skrzydło, nie odnosząc jednak żadnych obrażeń osobistych. Zdjęcie z tej katastrofy wykonane zostało z drugiego samolotu. Na zdjęciu widać także nadjeżdżającą karetkę pogotowia, co świadczy o sprawne, organizacji służby sanitarnej.

Hamilton i pułk. *Manchin, przepadli bez śladu* w przelocie przez Atlantyk z Anglji do Stanów Zjednoczonych.

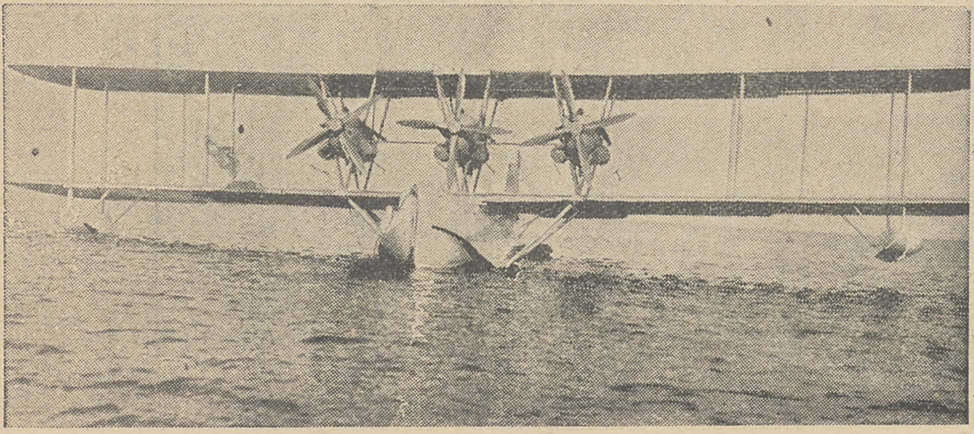
Dnia 7 września br. wyleciał z Ameryki do Europy samolot amerykański *„Old Glory“*. Samolot ten znalazł się wkrótce w tak niepomyślnych warunkach atmosferycznych, iż zatonął. Szczątki jego wyłowiono na wybrzeżach Nowej Funlandji.

Dn. 24 września *Polska Linja Lotnicza* „Aerolot“ obchodziła podwójny jubileusz: *pięciu lat istnienia*, oraz przebycia *trzech miljonów kilometrów*, bez utracenia choćby jednej przesyłki lotniczej *i bez ofiar* w życiu ludzkiem. Jubileusz ten był wymownem

W związku z przelotami Atlantyku zaznaczyć należy, że polski lotnik, *kpt. Kowalczyk*, przygotowywał się w ub. roku do lotu *z Paryża do N. Jorku*, jednakże ze względów technicznych wykonanie zamiaru odłożył na rok 1928.

Kronika katastrof i nieszczęśliwych wypadków w ub. roku zarejestrowała w lotnictwie szereg ofiar, przyczem poważną rubrykę stanowiły wypadki z samolotami wojskowymi.

Z drugiej strony w technice lotnictwa przyniósł rok ubiegły nader doniosły wynalazek, mianowicie *automatyczne urządzenie, zabezpieczające aeroplan od wypadku*. Podczas prób, dokonanych w Anglji, sa-

Wizyta angielskich hydroplanów bojowych w Polsce.
Olbrzymi angielski hydroplan bojowy, „Walkiria“, jeden z trzech, które z końcem sierpnia z. r. przybyły w odwiedziny do Polski. Zdjęcie przedstawia „Walkirię„ na lotnisku morskiem w Pucku

Pułk. Ludomir Rayski
szef departamentu lotnictwa w M. S. Wojsk.

świadectwem pięknie rozwijającego się polskiego lotnictwa.

Dnia 12 października wyleciały z Ameryki w kierunku Europy na dwóch aparatach dwie kobiety — współzawodniczki, wraz z pilotami: *miss Grayson*, siostrzenica Wilsona i miss *Elder*, premiowana piękność amerykańska. Aeroplan p. Grayson zawrócił, nie mogąc pokonać trudności, aparat zaś miss Elder wpadł do morza koło Azorów, gdzie lotników wraz z aparatem wyratował parowiec holenderski.

Dnia 14 października lotnicy francuscy *Costez* i *Le'Brix* wylecieli z *Paryża* i następnego dnia wieczorem wylądowali w *Pernambuco* w Afryce.

Światowy *rekord wysokości balonem* uzyskał lotnik emerykański, *kpt. Gray*, który wzniósł się *do 14.000 metrów*. Balon powrócił jednak na ziemię z nieżywym już lotnikiem.

molot mógł dłuższy czas wisieć w powietrzu i dokonywał ewolucyj w tak niewielkiej wysokości nad ziemią, że w normalnych warunkach spowodowałoby to katastrofę. Aparat ten skonstruowała fabryka samolotów „Handley Poge“. Wynalazek. którego dokładniejsze szczegóły nie są jeszcze znane, polega zasadniczo na odpowiedniem rozmieszczeniu płaszczyzn nośnych.

Z wynalazkiem tym rozwiązanie problemu zabezpieczenia samolotow przed runięciem w razie niedomagań motoru czy jakich uszkodzeń wchodzi na drogę praktyczną, a dalsze ulepszenia pójdą już zapewne w szybkiem tempie. Samo zaś zasadnicze rozwiązanie zagadnienia staje się także ważnym czynnikiem moralnym dla pasażerów lotniczych i wpłynie niewątpliwie silnie na zwiększenie się komunikacji lotniczej.

Humor lotniczy.

Baczność! Powoli lecieć!

Dla orjentacji lotników pewna miejscowość w Walji kazała wymalować na dachach swoich domów olbrzymiemi literami swą nazwę. Nazwa tej miejscowości brzmi:

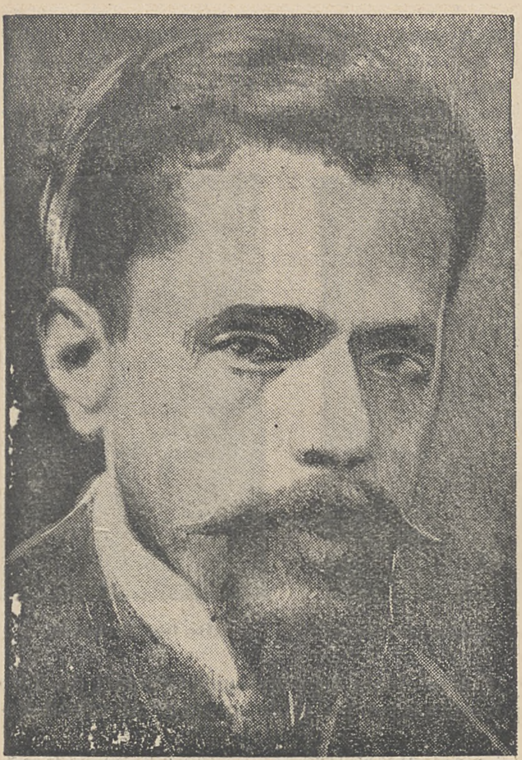
„Llanercaymeddycaereninin ygogach“.

W ten sposób aeroplany napewno nad miejscowością tą będą powoli lecieć, ażeby lotnik mógł odczytać nazwisko. Przytem niewątpliwie lotnik pomyśli „sympatycznie“ o autorach nazwy.

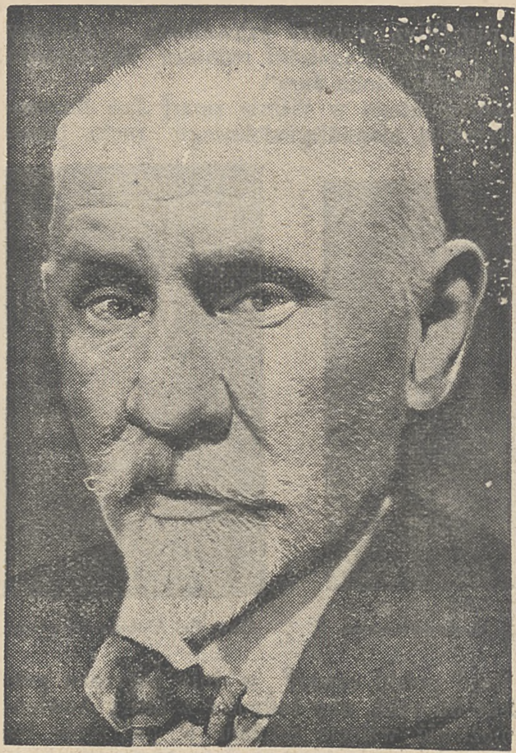
Naturalna przyczyna.

Pasażer do pilota: Panie, dlaczego lecimy tak powoli?

Pilot: Bo samolot znajduje się teraz w Drodze Mlecznej i na śmigłach robi się masło.

Gustaw Daniłowski

Stanisław Przybyszewski.

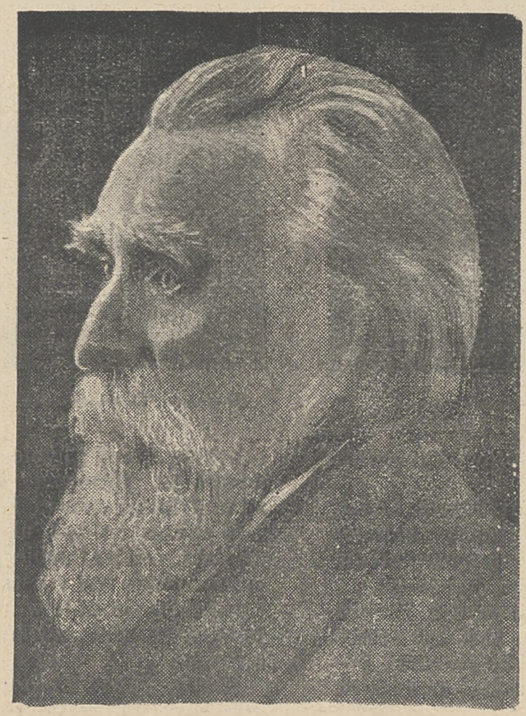
Z kroniki żałobnej 1927 r.

Nekrologja roku ubiegłego zarejestrowała m. in. następujące straty:

W początkach stycznia zmarł w Heyres we Francji głośny mistrz gry szachowej, Polak, *Dawid Janowski.*

Dn. 10 stycznia zmarł generał dywizji Franciszek *Aleksandrowicz*, b. gen. major austro-węgierski, który pełniąc w r. 1918 funkcje inspektora fabryk amunicji w Mor. Ostrawie, w dniach przewrotu stanął do dyspozycji Rady narodowej Śląska Cieszyńskiego i zajął ziemię cieszyńską po Bogumin. Pełnił potem funkcje insjektora armji przy D. O. K. Kraków, odegrał wybitną rolę podczas walk z Rusinami, oczyszczając z band ruskich zagłębie naftowe, a w jesieni 1919 r. prowadził zwycięzką akcję przeciw bolszewikom, zdobywając Łuck i Dubno.

Dn. 20 stycznia ubył Podhalu jeden z najdzielniejszych tamtejszych pracowników w różnych dziedzinach społecznych, ks. Piotr *Krawczyński*, szambelan papieski, dziekan nowotarski, proboszcz w Ludzimierzu, mając lat 79.

Jan Rasanowicz

Pod koniec stycznia zmarła w Paryżu znana działaczka i feministka polska, Marja *Szeliga* w 73 r. życia.

Bolesną stratę poniosła Y. M. C. A. w Polsce wskutek śmierci swojego założyciela, przemysłowca amerykańskiego z miasta Cleveland, Sereno *Fenna.* Ten wielkoduszny idealista ofiarował na krakowską Y. M. C. A. w 1924 roku 150.000 dolarów, dzięki czemu w Krakowie mógł powstać wspaniały gmach tego filantropijnego towarzystwa.

Dn. 11 lutego zmarł we Włocławku długoletni pasterz djezezji kujawsko-kaliskiej *ks. biskup Stanisław Zdzitowiecki.* Na stanowisku biskupiem pracował przez 24 lat.

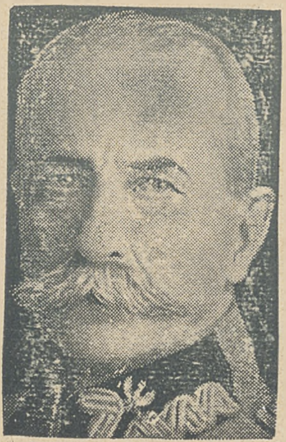
W lutym zmarł w Rzymie

dr. Riccardo Olivi, wybitny dziennikarz, serdeczny przyjaciel Polski, długoletni redaktor rzymskiego oddziału „Corriere della Sera“.

Pod koniec lutego w Wilnie zmarł Jan *Basanowicz*, patrjarcha niepodległościowego ruchu litew-

Konstancja Markiewiczowa.

Gen. Fr. Aleksandrowicz.

skiego. Rząd polski otwarł w dniu pogrzebu granicę polsko-litewską, aby ludności z Litwy kowieńskiej umożliwić wzięcie udziału w pogrzebie tego ideowego działacza.

Literatura rosyjska poniosła dotkliwą stratę przez śmierć pisarza światowej sławy, Michała Piotrowicza *Arcybaszewa*, który zmarł dn. 3 marca w War-

Michał Arcybaszew.

Izadora Duncan.

szawie, gdzie był jednym z redaktorów wychodzącego tamże pisma „Za swobodu“.

Dnia 12 kwietnia zginął prezydent miasta Łodzi, dr. *Cynarski*, zamordowany przez dwóch bezrobotnych, na tle osobistego zatargu. Jeden z morderców został stracony na mocy wyroku sądu doraźnego.

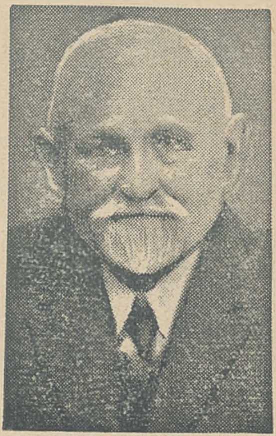
Sejm poniósł stratę przez zgon posła dra Feliksa *Perla*, jednego z założycieli P. P. S. Perl był swego czasu członkiem delegacji polskiej do rokowań pokojowych z Rosją, zakończonych traktatem ryskim. Zmarł 14 kwietnia.

Dn. 27 kwietnia zmarł w Krakowie wybitny artysta dramatyczny, Sobiesław *Bystrzyński*, który przed 16 laty usunął się ze sceny, po wielkich sukcesach w swym nader bogatym repertuarze.

Ze świata dziennikarskiego ubył śp. Józef *Długołęcki*, współpracownik redakcji „Il. Kuryera Codz“.

Ks. biskup St. Zdzitowiecki.

Dr Jan Michejda.

od początku istnienia tego dziennika. Zmarł dn. 7-go maja, pozostawiając po sobie szczery żal wśród kolegów.

Dn. 12 maja zmarł tragiczną śmiercią podczas katastrofy samolotowej w Warszawie pułk. Zych *Płodowski*, spadając z aeroplanem na ulicę Warszawy.

Dn. 13 maja w Skoczowie podczas uroczystości

Kazimira Niewiarowska.

Sobiesław Bystrzyński.

otwarcia kolei Chybie—Skoczów zmarł nagle burmistrz m. Cieszyna *dr. Jan Michejda*, zasłużony administrator miasta i działacz.

Wybitny polityk ukraiński, dr. Włodzimierz *Baczyński*, odebrał sobie życie dn. 26 maja. Powodem samobójstwa był rozstrój nerwowy, spowodowany kampanją stronnictw ukraińskich przeciw niemu. Baczyński był zwolennikiem polityki ugodowej z Polską.

Książę Paweł *Dolgorukow*, wybitny działacz i pisarz rosyjski, został rozstrzelany bez sądu w Moskwie dn. 9 czerwca.

Tragiczną śmiercią zmarła znakomita artystka operetki polskiej Kazimiera *Niewiarowska,* która dn. 30 czerwca na stacji w Wilnie padła ofiarą nieostrożnego obchodzenia się z benzyną. Niewiarowska zmarła w pełni powodzenia artystycznego.

W Irlandji zmarła w początkach lipca wybitna działaczka narodowa irlandzka, *Markiewiczowa,* żona obywatela polskiego, nazywana „zieloną hrabiną". Była ona pierwszą kobietą, wybraną do angielskiej Izby gmin. W roku 1916 skazana została na śmierć za udział w walce o niepodległość Irlandji. Po ułaskawieniu pracowała do końca życia niestrudzenie w ruchu narodowym irlandzkim.

Dnia 20 lipca zmarł w Bydgoszczy w wieku 45 lat, zasłużony kierownik teatru bydgoskiego Ludwik *Dybizbański.*

Literatura francuska poniosła w lipcu poważną stratę wskutek zgonu znakomitego dramaturga Roberta *de Flers'a.* Długi czas na spółkę z Caillavetem był on dostarczycielem najlepszych współczesnych komedyj francuskich. Wystarczy przypomnieć tak świetne satyry, jak „Król", „Osiołkowi w żłoby dano", „Zielony frak" i t. d. Po śmierci swojego wspólnika Flers napisał doskonałą komedję, satyrę na powojenne stosunki, p. t.: „Nowi panowie".

Adolf Abrahamowicz Joffe.

Dnia 19 sierpnia zmarł wojewoda kielecki, Ignacy *Manteufel,* wybitny administrator w służbie publicznej, ofiarnie pracujący dla dobra ludności.

Dn. 17 września zmarł *generał Listowski* b. dowódca grupy poleskiej w wojnie polsko-bolszewickiej zdobywca Łunińca i Pińska.

Joan Bratianu.

Dn. 15 paźdz. zmarła tragiczną śmiercią znakomita tancerka klasyczna *Izadora Duncan.* Podczas jazdy samochodem w Nicei szal, który artystka miała na szyji, zaplątał się w koło wozu i pociągnął artystkę na ziemię, powodując złamanie kręgosłupa i w następstwie tego śmierć. Izadora Duncan, podczas swej karjery artystycznej święciła duże tryumfy na scenach światowych.

Dnia 22 października zmarł w Warszawie znakomity pisarz i działacz polityczny, zasłużony w walce o niepodległość, śp. *Gustaw Daniłowski.* Pogrzeb jego odbył się na koszt państwa.

Dn. 18 listopada w Moskwie odebrał sobie życie, skutkiem ciężkiej choroby nerwowej wybitny dyplomata sowiecki *Adolf Abrahamowicz Joffe,* b. przewodniczący sowieckiej delegacji dla rokowań pokojowych z Polską w Rydze.

Dn. 19 list. zamarł w Krakowie w 67 r. życia gen. *dywizji Antoni Symon,* który przeszedłszy do służby w armji polskiej z wojska rosyjskiego był dowódcą okręgu wojskowego w Krakowie, a w czasie wojny bolszewickiej odznaczył się jako dowódca grupy wojsk operującej przeciw najeźdcom.

Dn. 23 listopada zmarł w Jaronkach pod Inowrocławiem w 60-tym r. życia wielki pisarz *Stanisław Przybyszewski,* którego twórczość literacka łączy się ściśle z okresem t. zw. Młodej Polski w polskiej literaturze.

Dn. 23 listopada zmarł premjer rządu rumuńskiego, *Joan Bratianu,* który już w czasie choroby króla Ferdynanda był właściwym rządcą Rumunji, a gdy władzę objęła Rada regencyjna, stał się faktycznie dyktatorem państwa rumuńskiego.

Część literacko-naukowa.

Adam Asnyk.

Na Nowy Rok.

Słyszycie! północ już bije,
Rok stary w mgły się rozwiewa,
Jak sen przepada...
Krzyczmy: Rok nowy niech żyje!
I rwijmy z przyszłości drzewa
Owoc, co wiecznie dojrzewa,
A nie opada.

Rok stary, jak ziarnko piasku,
Stoczył się w czasu przestrzenie·
Czyż go żałować?
Niech ginie! bez łzy odblasku,
Jak ten gladjator w arenie,
Co upadł niepostrzeżenie,
Czas go pochować,

Bywały lata, ach! krwawsze,
Z rozpaczy jękiem lecące
W przeszłości mrok,
A echo powraca zawsze
Przynosząc skargi palące...
Precz z smutkiem! Życzeń tysiące
Na Nowy Rok!

Z pod gruzów rozbitych złudzeń
Wynieśmy arkę rodzinną
Na stały ląd!
Duchownych żądni przebudzeń,
Potęgą stańmy się czynną,
Bacząc, by w stronę nas inną,
Nie uniósł prąd.

Rozumu niezgiętej woli,
Prawdziwej duchowej siły
I serc czystości!
A Bóg nam stanąć pozwoli
I z naszej skromnej mogiły
Dzieci się będą uczyły,
Jak żyć w przyszłości.

W olbrzymim pokoleń trudzie
Bądźmy ogniwem łańcucha,
Co się poświęca;
Nie marzmy o łatwym cudzie!
Najwyższy heroizm ducha
Jest walką, co nie wybucha,
Pracą bez wieńca.

Uderzmy w kielichy z winem
I bratnie podajmy dłonie —
Wszak już czas!
Choć różni twarzą lub czynem,
Niech nas duch jeden owionie,
Niech zadrży miłością w łonie
I złączy nas!

Bo miłość ta, która płynie
Z poznania ziemskiego mętu,
Jest światem dusz!
Choć Bogu wznosi świątynie,
Potrafi zstąpić bez wstrętu
I wyrwać słabych z odmętu
W pośrodku burz.

Niech żyją pierwsi w narodzie!
Jeżeli zawsze są pierwsi
I w poświęceniu.
Gdy z czasu potrzebą w zgodzie,
W szlachetnym czynie najszczersi,
Swą dumę umieszczą w piersi,
A nie w imieniu!

I ci, co żadnej puścizny,
Na grobie Matki nie wzięli
Prócz łez, niech żyją,
Jeżeli miłość ojczyzny
Jako synowie pojęli
I na wyłomie stanęli,
Gdzie gromy biją!

Spełnijmy puhary do dna
I życzmy sobie nawzajem
Szczęśliwych lat!
Niech myśl powstanie swobodna
I światło błyśnie nad krajem!
Bogu w opiekę oddajem
Przyszłości kwiat.

Tych naszych braci, co cierpią,
Miłością naszą podnieśmy
Męczeński ród,
Niech od nas pociechę czerpią,
Nadzieję w ich sercach wskrześmy,
Wołając: jeszcze jesteśmy
Niech żyje lud!

* * *

„Wszak każdy naród co innego niż państwo. Naród ma jedynie prawo być, jako *państwo*. A państwo zaś jest w stanie pomieścić *wszystkich*, jakichkolwiek, we wspólnej gminie".

Stanisław Wyspiański (Wyzwolenie Akt II.)

Daj nam poczucie siły
I Polskę daj nam Żywą
by słowa się spełniły
nad ziemią tą szczęśliwą

Jest tyle sił w narodzie
jest tyle mnogo ludzi;
niechże w nie duch twój wstąpi
i śpiące niech pobudzi.

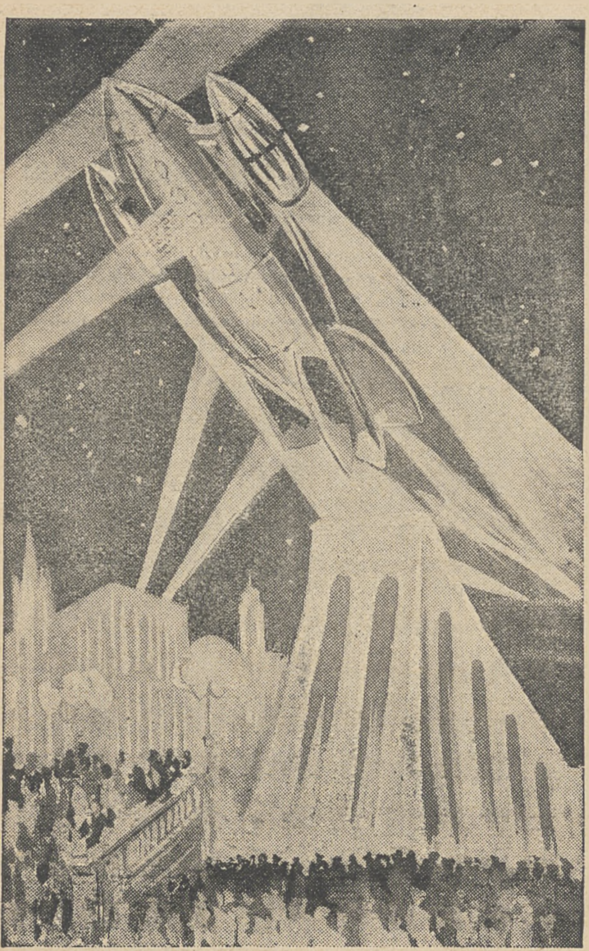
Stanisław Wyspiański („Wyzwolenie" Z modlitwy Konrada.

Jan Grzywiński.

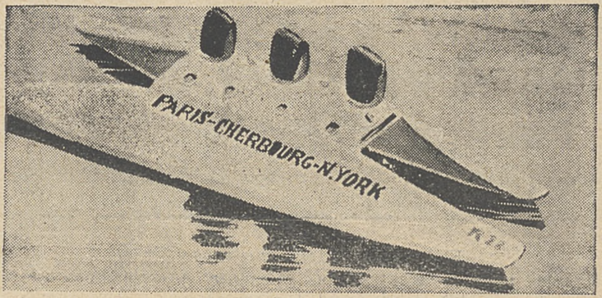
Noc 1002=ga.

Płomienna wyobraźnia wschodu, strojna w fantastyczny przepych czarów, dzwoniąca orgją zaklętych skarbów, rozgrana szałem kryształowych wizji i mirażami rajów Alkoranu, wyczarowała niegdyś cudną baśń Szeherazady, snutą przez tysiąc i jedną noc, a niosącą opowieści i dziwy, wobec których życie stawało bezradne. Było to w czasach, gdy rządził mądry Harun Al Raszyd, gdy czarodzieje chadzali srebrną legendą, gdy młodym wnukom babka staruszka w blasku kominka rozpowiadała o dawnych czasach.

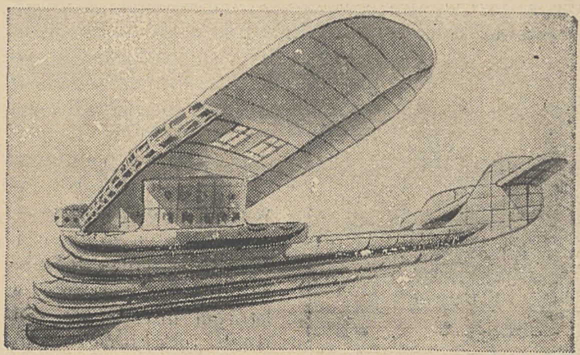
Bajka skryła się do serc. I tylko w samotni myśli wychodziła stamtąd, może jako marzenie kołyszące do snu, może jako ucieczka przed logiką rzeczywistości, jako pragnienie innych form bytu, głód cudu, głód kwiatu paproci...

Szeherazada snuje nową opowieść...
(Machina lotnicza do projektowanej wyprawy na księżyc).

A gdy Sindbad żeglował po morzu, ujrzał potwornego żółwia morskiego dziwacznych kształtów, całego z żelaza a jednak żywego...
(Wielki ślizgowiec „L'Oceanoglisseur". 20 tonowy, pasażerski, skonstruowany we Francji mogący z dużą chyżością posuwać się po wielkiej fali.)

Ponad wodami pędził potwór skrzydlaty, jakby koszmarna zjawa gorączkowych majaczeń...
(Olbrzymi samolot typu Rumpler, o sile 10.000 K. M. Rozpiętość skrzydeł — 94 m., podwozie ma 6 łodzi. Samolot skonstruowany do lotów transoceanowych, ma przebywać drogę Nowy York—Hamburg w 37 godzinach).

po świecie, a kto umiał odczytać tajemne znaki na ziemi i w ziemi, znajdywał drogę do skarbów, stawał się panem lampy Aladyna, zyskiwał moc rządzenia tajemnemi siłami natury.

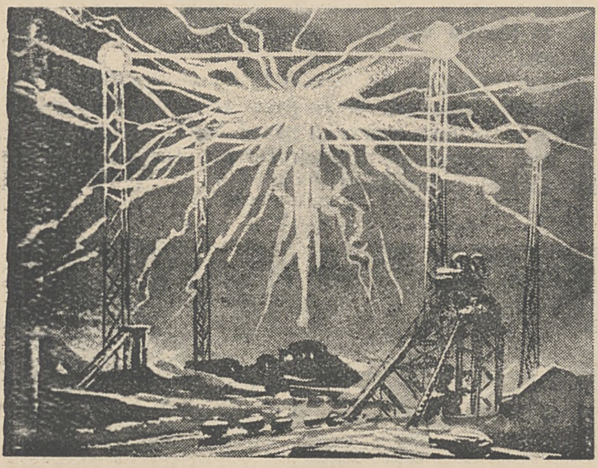
Tak było niegdyś, w baśni wschodniej. Ale z biegiem wieków bajka zamarła na fali życia, przeszła do rejestrów. I tylko czasami pojawiła się tu i ówdzie przy ognisku domowem, gdy znahor wiejski w długi zimowy wieczór jął gwarzyć o zaklętych ziołach i skarbach ziemi, gdy matka chore dziecię do snu kołysała

Ludzie zapragnęli bajki w życiu, życie zaczęło jej szukać.

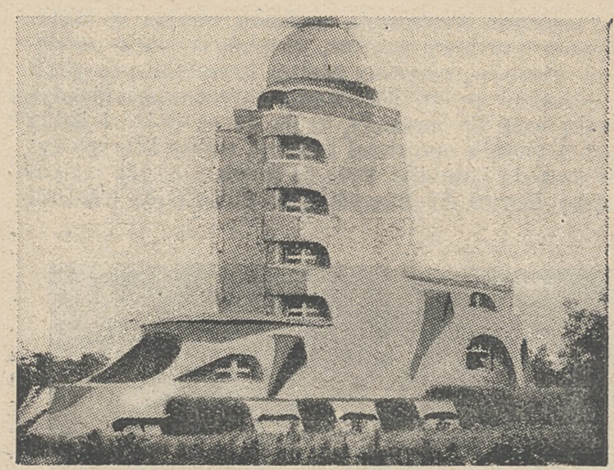
I oto, jak to zarejestrował Allan Edgar Poe — żeglarz Sindbad, stary znajomy z dziecięcych czasów, wielki podróżnik po nieznanych obszarach, badacz i odkrywca, podjął jeszcze jedną nową wyprawę do dziwnych krain i lądów, a wyprawa ta dała tak niesamowite wyniki, tak trudne do wiary relacje, że Szeherazada zasiadła jeszcze jednej nocy, by Kalifowi o tych dziwacznych wieściach opowiedzieć. Ka-

Gdy zaś orzekł, iż cuda nocy tysiąc drugiej o siódme niebo przewyższyły wszystkie nieprawdopodobne historje poprzednich nocy

miała cudowną siłę: mogła ona swem tchnieniem czynić dobrze lub źle, mogła swym oddechem obalać cesarstwa, albo wznosić trony.

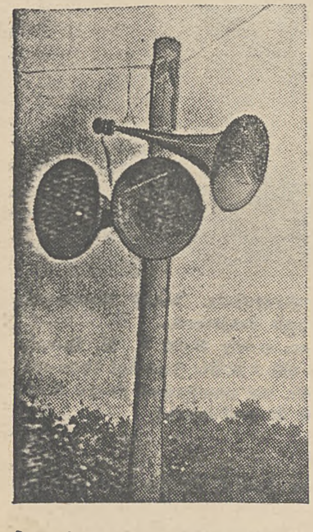
Elektryczna wizja przyszłości.
Przyszła centrala elektryczna, czerpiąca energję bezpośrednio z węgla lub spadu wód i rozsyłająca ją iskrowo do obsługi fabryk.

W pewnym kraju czarownicy wybudowali dziwaczną wieżę, do której chowają się, gdy czarny smok niebieski wyrusza na pożarcie słońca i stamtąd podpatrują smoka.
(Wieża Einsteina przy obserwatorjum w Poczdamie, dostosowana do badania zaćmień.)

— Sindbad — mówiła Szcherazada — powróciwszy z ostatniej swej podróży, opowiadał:

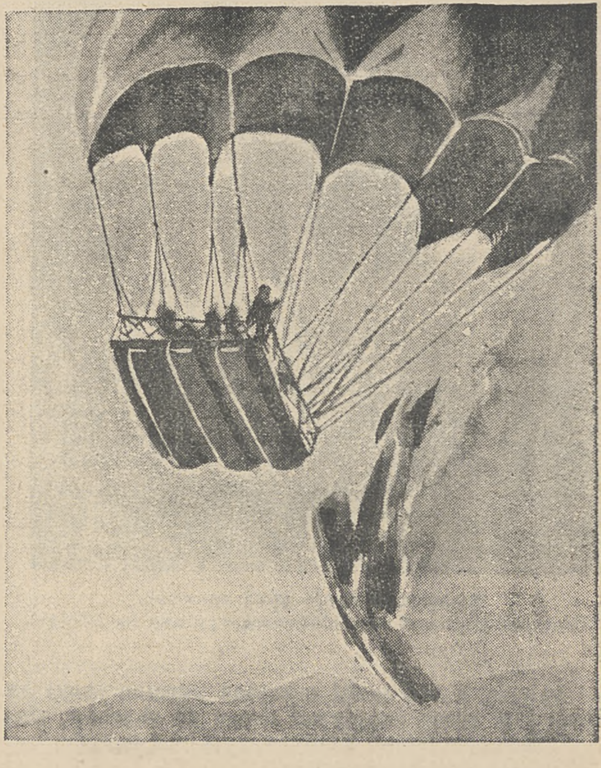
Wśród czarowników, których spotkałem w onym kraju, żyły dziwaczne zwierzęta, olbrzymie, osobliwych kształtów, mające kości z żelaza, a w żyłach krew z gotującej się wody. Zamiast owsa pożerały one czarne kamienie, a mimo tak złego pożywienia były one tak mocne i tak szybkie, że ciężar większy od największego meczetu w Bagdadzie, mogły pociągnąć tak szybko, iż dorównywały ptakowi w locie.

Czarodziej zawiesił na słupie ogromne trąby, które same mówiły, śpiewały i grały...
(Gigantofony radjowe.)

Tam jeden wielki czarodziej zrobił jakieś niesamowite stworzenie, w którem mieścił się sam duch ludzki bez człowieka, i to tak potężny i tak rozumnie myślący, że w sekundzie czynił obliczenia tak zawisłych rachunków i rozliczeń, iż dla przeprowadzenia ich potrzeba było normalnie wielu ludzi i długiego czasu.

Inny jeszcze większy czarodziej stworzył taką istotę, która nie była ani człowiekiem, ani zwierzęciem, miała mózg z ołowiu, a liczne palce tak ruchliwe, iż w ciągu godziny bez trudu sporządzały 20.000 odpisów koranu. Najniesamowitszem zaś było to, że wszystkie te odpisy nie różniły się ani na włos od siebie. Owa istota

W powietrzu walczyły dziwaczne smoki-machiny, zionąc ogniem i dymem...

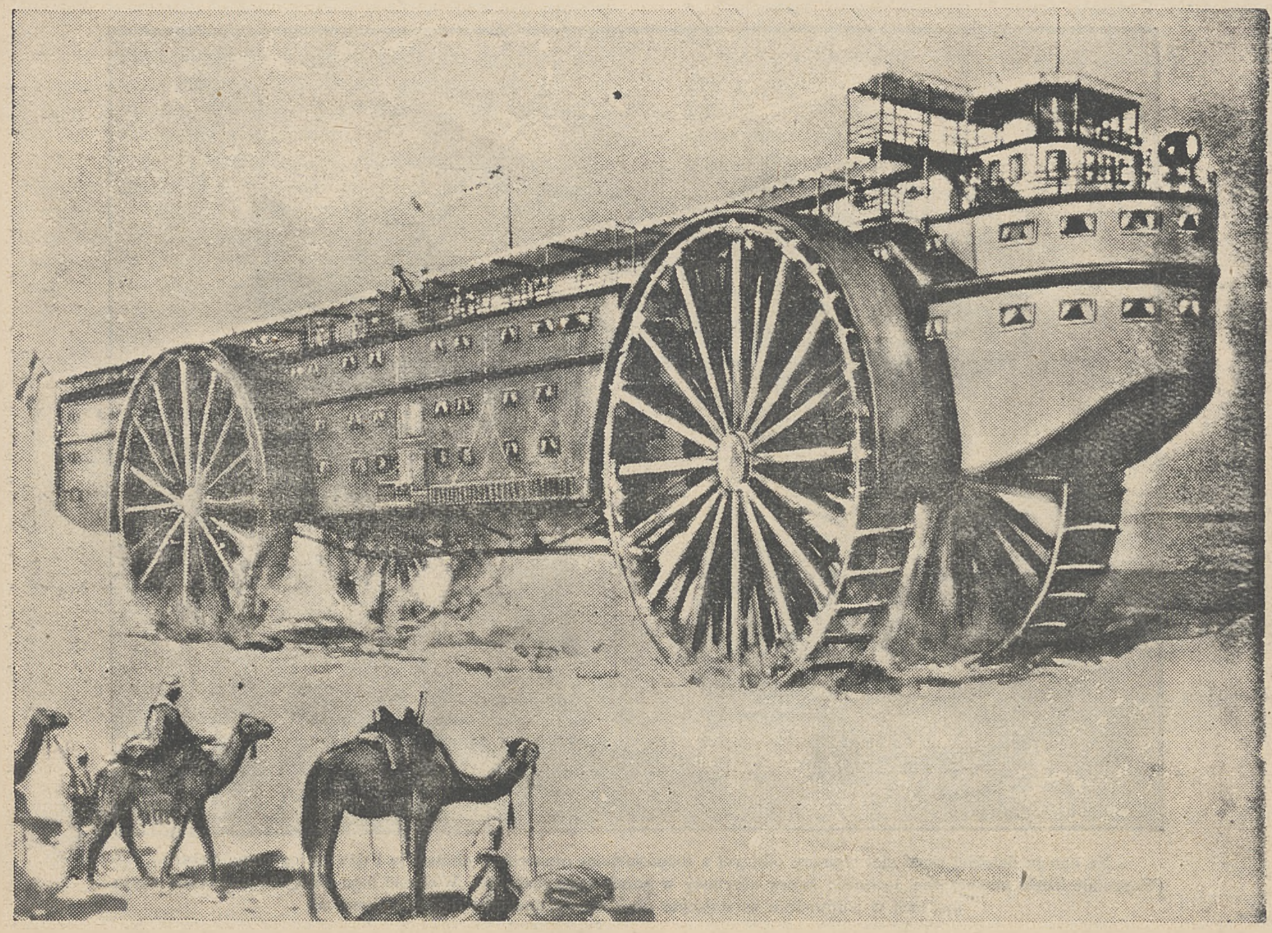
Jeden czarodziej mógł tak natężać głos, że słychać go było z jednego końca świata na drugim końcu. Inny czarodziej miał takie ramię, że, gdy siedział w Damaszku i tam pisał list, to list ten czytać

można było równocześnie w Bagdadzie. Jeden pokazywał, jak z dwóch głośnych tonów czyni się cisza, inny z dwóch jasnych świateł czynił głęboką ciemność. Inny rozkazał słońcu, aby uczyniło jego portret i słońce zrobiło to zaraz.

Taką treść bajki przed około stu laty zaczęła nocy tysięcznej drugiej snuć Szeherazada. Bajka była dłuższa: Sindbad przywiózł dużo jeszcze innych dziwacznych wieści, nieprawdopodobnych i trudnych do uwierzenia. A wszystkie owe bajki tem właśnie szy może wyraz dorobku cywilizacyjnego, pokonanie przestrzeni, promienie niewidzialne w służbie człowieka, jak genjusze ziemi w służbie czarodziejskiego pierścienia — to bajki, o których się nietylko Szeherazadzie nie śniło, ale to bajki, jakich jeszcze nie było.

A cóż opowie Sindbad, gdy przez spektroskop odbędzie podróż na inne globy, do czarnych słońc, do mgławic?

A co powie mądry Kalif, gdy mu Szeherazada przy-

Przez pustynię toczył się niesamowity smok na kołach tak wysokich, że wielbłądy grzbietami nie sięgały im do osi...
(Samochód pustynny, do podróży przez piaski Sahary.)

były niesamowite, że wszystkie po raz pierwszy — głosiły prawdę!

Lokomotywa, maszyna do rachowania, maszyna drukarska, telefon, telegraf, interferencja, fotografja, to takie dziwy i cuda, że wieszczka wschodu musiała zasiąść do snucia nowej baśni. A przecież Sindbad zaczął dopiero nową podróż, zobaczył dotąd nie wiele, nie poznał jeszcze wielu nowych światów, nie odwiedził jeszcze krajów, w których powstał samolot, w których jest radio i radium, są promienie Roentgena, mikroskop i selenowe oko.

Życie, które niegdyś zabiło bajkę, stworzyło ją na nowo.

Turbina, motor, maszyna rotacyjna, najwspanialniesie od czarodziejów taką wieść, że istnieją wielkie słońca, około których w olbrzymiej odległości z obłąkańczą chyżością obiegają globy, z których żaden nie jest z materji, bo jest tylko formą energji. A jednak z takich wirowych form składa się wszystko, co się nazywa materją! Co powie Kalif, gdy się dowie dalej, że w taki kosmos można uderzyć innym globem i słońce z kosmosu wyrzucić? A co powie wreszcie, gdy usłyszy, że cały taki kosmos ma średnicy najwyżej jednę stumiljonową milimetra!

Zda się, że w onych nowych krainach wyobraźnia w swym biegu weszła w jakieś szaleńcze tempo i rzuca obłędne wizje z poza granic możliwości!

A jednak owe dziwy i cuda, o których zaczyna się

snuć opowieść nocy tysiąc drugiej, tworzy czarodziej największy ze wszystkich znanych dotąd na jawie i w bajce, czarodziej, którego imię jest: Nauka.

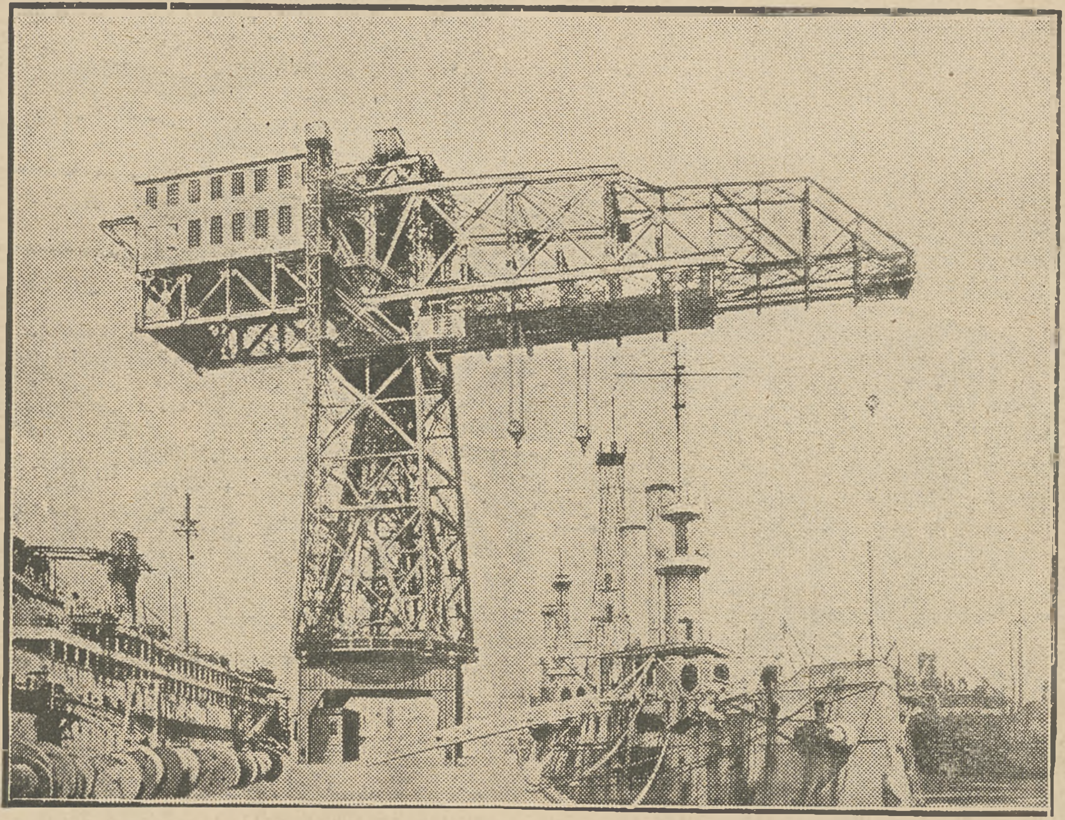
Na głód cudu wśród ludzi odpowiedział ten czarodziej baśnią przekraczającą fantazję wschodu i snuje tę baśń w tempie, za którem trudno nadążyć refleksjom. Zdobycze naukowe, odkrycia, wynalazki, idą jedne za drugiemi tak szybko, że zda się zdążamy ku jakiemuś potężnemu renesansowi życia umysłowotwórczego, jakby może dla przeciwwagi po rozpasaniu na wojnie instynktów niszczycielskich...

prostemi, nie biegną równolegle. Bo na obszarach kosmosu niema linji równoległych, bo tam wogóle nie istnieje linja prosta.

A w planetarnych systemach atomów, gdzie biegi globów stanowią o istocie pierwiastków, radjologja odkrywa, że materja nie istnieje, że masa i energja, to tylko dwie strony jednego medalu, jakie ciało i dusza — to tylko dwa skrzydła.

Dokąd zawiedzie Szeherazada w tym cyklu nowych opowieści?

Już dzisiaj wizja zbiega się z jawą, co dzisiaj jest

...Na brzegu dalekiej ziemi stał straszny olbrzym z rozpostartemi ramionami, obracał je i dźwigał ogromne ciężary...
(Wspaniałe dzieło nowoczesnej techniki: żuraw obrotowy w porcie amerykańskim. Wielkość tego olbrzyma uwydatnia się na ilustracji w porównaniu ze stojącym obok amerykańskim okrętem wojennym).

Ekspedycje badawcze pracują gorączkowo w ramach życia i poza niemi. Ruszyły one poza kresy dostrzegalności, przekroczyły zawrotne bezmiary od pól widzenia teleskopu po mikroskopowe granice puszczono w przestrzeń na badania chyżość światła wraz z falą czasu, a w głąb atomu poszły na wywiady promienie radjowe. Jedne i drugie przyniosły rewelacyjne nowiny:

Granicą szybkości w bycie jest szybkość światła. Na jego fali pocisk, choćby początkowo największy, stałby się w świetlnym biegu cieniem bez ciała, ale cieniem o nieskończonym ciężarze. A sama fala światła ma ciężar. Promienie światła nie są linjami

fantazją, jutro stać się może rzeczywistością. Wczoraj był marzeniem przelot Oceanu, dziś stał się faktem, jutro będzie zjawiskiem powszedniem. Dziś stary i nowy kontynent rozmawiają już bezpośrednio ze sobą, jutro będą się już bezpośrednio oglądać, dziś szuka się jeszcze owego „Sezamie otwórz się“, by poznać straszliwe siły zamknięte w atomach i użyć ich do posług wedle własnej woli, a już na jutro marzy się wyprawa w przestworza, rozmowy międzyplanetarne, podróż na księżyc...

Fantastycznym przepychem rzeczywistości w noc 1002-gą zaczęła wyczarowywać nowy cykl baśni Szeherazada — Nauka.

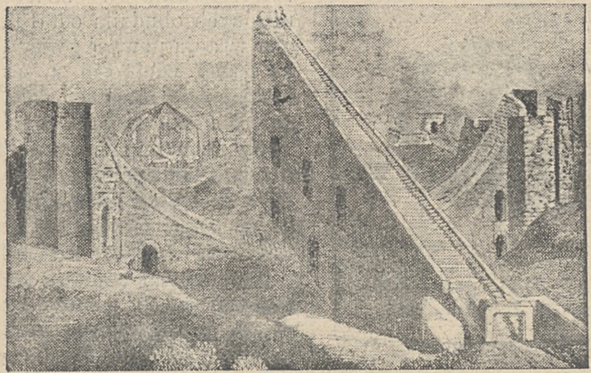
Ludwik Wygrzywalski.

Nowe zdobycze w dziedzinie astronomji.

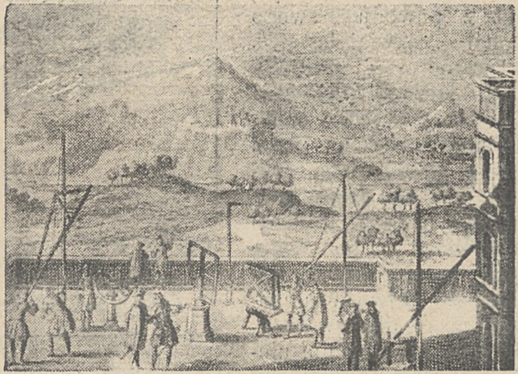
Przez długie wieki zajmowali się uczeni prawie wyłącznie badaniem ciał niebieskich, wchodzących w skład naszego układu słonecznego, a z tych najwięcej zainteresowania budziły komety przez swój mglisty, niekiedy świetny wygląd, osobliwą drogę obiegu, wreszcie niespodziewane zjawienie się na niebie.

Przy braku środków i metod badania, jakiemi dziś rozporządza astronomja, świat gwiazd stałych ze względu na ich charakter przedstawiał się jako symbol niezmienności i trwałości.

Dopiero po wynalezieniu i udoskonaleniu lunet zajęto się gorliwie studjowaniem tych ciał niebieskich, horyzonty wiedzy astronomicznej rozszerzyły się, okazało się, że gwiazdy stałe są właściwie słońcami podobnemi do naszego, że posiadają swój ruch, wielkość, barwę, jasność, i że wogóle ulegają przeróżnym zmianom, które jednak z powodu niezmiernej odległości tych ciał są dla nas bardzo subtelne i niewidoczne.

Starożytne obserwatorjum w Delhi.

Obserwatorjum z początku XVIII w.

W badaniach właściwości fizycznych gwiazd, które przy użyciu nawet najsilniej powiększających lunet wciąż pozostają punkcikami (pozorne powiększenie okazało się złudzeniem, wywołanem uginaniem się światła) posługują się dziś astronomowie niemal wyłącznie spektroskopem, najdoskonalszem narzędziem, jakie zna nowoczesna astronomja. Instrument ten umożliwia mierzenie szybkości ruchów dalekich ciał niebieskich z dokładnością kilku kilometrów na sekundę; światło bowiem, dochodząc do nas z odległej gwiazdy po setkach czy tysiącach lat wędrówki, rozszczepione przy pomocy spektroskopu na różnobarwne składniki, zezwala skonstatować, z jaką szybkością w ciągu sekundy gwiazda badana zbliża się lub oddala w kierunku naszego widzenia.

O ile ruch, barwa, jasność, skład chemiczny, temperatura gwiazd stałych dała się jeszcze wyznaczyć, to obliczenie ich wielkości i masy, nawet przy pomocy najsubtelniejszych metod nie dało się przeprowadzić. W rozwiązaniu tego ostatniego problemu wielce pomocnemi okazały się spostrzeżenia i badania uczonych Christiana Mayer'a oraz W. Herschla, którzy jeszcze z końcem XVIII wieku dowiedli istnienia gwiazd podwójnych, tworzących układy związane wzajemnem przyciąganiem się zgodnie z prawem Newtona, oraz z odnośnemi prawami Kepplera.

Ponieważ drogi obiegu takich gwiazd widujemy nie w ich istotnych kształtach, lecz w postaci rzutu na sferze niebieskiej, ponieważ dalej najmniejsza niedokładność pomiaru zmienia poważnie wyniki, więc kształt i położenie drogi gwiazdy podwójnej obrachowywa się zazwyczaj po wykonaniu przez nią większej części obrotu.

Zmierzywszy odległość tych systemów gwiazd oraz ich jasność, a ponadto zastosowawszy względem nich subtelną metodę spektroskopową, zdołano w przybliżeniu ustalić wymiary niektórych z nich. Atoli różnorodność zjawisk i szczegółów, na jakie tu natrafiono, zdawała się jeszcze więcej spiętrzyć trudności w wyjaśnieniu i ogólnem ujęciu tych spostrzeżeń w jakąś logiczną całość.

Udało się to dopiero dzięki mozolnym badaniom i studjom współczesnych uczonych, Herzsprunga, Shapley'a oraz Eddington'a i Russell'a. Zwłaszcza obaj ostatni astronomowie położyli najwięcej zasługi na tem polu, opracowywując swoją teorję rozwoju gwiazd, która przez późniejsze bezpośrednie obserwacje i badania została w sposób zdumiewający potwierdzona. Według tej teorji ciała niebieskie, które dotychczas uważaliśmy za gwiazdy stałe, różnią się między sobą znacznie wielkością. Niektóre z nich są stosunkowo i drobne i nikłe, to są t. zw. *gwiazdy karły*, inne — to kolosy niezmierne: *gwiazdy olbrzymy*.

Jednem z takich olbrzymich słońc jest gwiazda *Antares*, czyli alfa Niedźwiadka. Średnicę jej obliczono na 636 miljonów km., co znaczy, że jest ona 300 razy większa od średnicy naszego słońca. Antares nie stanowi pod tym względem wyjątku, innemi gwiazdami o olbrzymich rozmiarach są również Betelgeuze (z konstelacji Oriona), dorównywująca wielkością poprzedniej, dalej Aldebaran, Kapella, Kano-

pus, Arkturus i t. d. Antares lub Betelgeuze są tak wielkie, że nasza ziemia mogłaby w ich wnętrzu okrążać tor większy niż to czyni dokoła słońca, inaczej mówiąc, średnica każdej z tych gwiazd gigantycznych dorównuje prawie średnicy ekliptyki Marsa.

Jest wprost niemożliwością wyrobić sobie pojęcie o ogromie tych ciał niebieskich, o tych olbrzymich oceanach ognia, które zapewne stanowią zaczątek jakiegoś nowego formującego się systemu słonecznego. Wyłania się spontanicznie pytanie, jak wielką może być gwiazda i czy istnieje wogóle granica wielkości tych ciał niebieskich?

Odpowiedź na to pytanie dał właśnie A. S. Eddington po długich studjach nad konstrukcją gwiazd, dokonanych przy pomocy nowych aparatów, t. zw. analizatorów światła.

Druga z gwiazd olbrzymów, mianowicie Betelgeuze, której masa jest 50 razy większa od masy naszego słońca, a średnica około 300 razy większą od średnicy słońca, musi być, jak z tego zestawienia wynika, kulą gazów tysiące razy bardziej rozrzedzonych, niż gazy na naszem słońcu. Gwiazd większych od Antaresa nie może być, gdyż z powodu swego ogromu „rozwiałyby się". Faktycznie siła grawitacyjna, łącząca cząsteczki tej gwiazdy w jedno ciało, zostałaby naruszona przez energję promienistą, wytwarzającą się przez koncentrację materji. Eddington wyliczył na podstawie swych teoretycznych dociekań, że największa możliwie masa dla gwiazdy-olbrzyma, którahy nie uległa rozpadnięciu się wynosić może 100 mas słońca.

Fantastyczne przedstawienie komety z r. 1664.
(Według współczesnego druku norymberskiego).

Według teorji rozwoju gwiazd, podanej przez wymienionych uczonych, wszystkie gwiazdy w początkowych stadjach swego rozwoju są olbrzymiemi kulami gazów, mgławicami o małej gęstości i stosunkowo niskiej temperaturze. Wskutek grawitacyjnego przyciągania się cząstek gazu zagęszcza się ta kula coraz więcej, a temperatura skutkiem przemiany energji potencjalnej w cieplną podnosi się aż do temperatury białego żaru. Proces koncentracji takiej gwiazdy postępuje wciąż naprzód, a po osiągnięciu pewnej „krytycznej" temperatury rozpoczyna ona ostygać. Gwiazda w dalszym ciągu kurczy się i gęstnieje, przechodząc w gwiazdę-karła, barwa jej kolejno się zmienia, dalsza energia cieplna się wyczerpuje, aż z czasem zupełnie gaśnie, umiera. Dziś rozróżnia się następujące etapy w rozwoju gwiazdy: czerwony olbrzym (temperatura około 3000° C), czerwono-żółty olbrzym (6000° C), żółty olbrzym (9000° C), biały olbrzym (15 do 20 tysięcy stopni C, temperatura „krytyczna"). Potem zaczyna się ostyganie: żółty karzeł (9000° C), czerwono-żółty karzeł (6000° C), czerwony karzeł (3000° C), wreszcie nieświecący, zamierający karzeł. Teorja przyjmuje jako czas „życia" gwiazdy — miljony miljonów lat. Wiek młodzieńczy, t. j. wiek olbrzyma, mija dla gwiazdy stosunkowo prędko, większą część swego istnienia spędza ona jako karzeł.

Podobnie jak oznaczono granicę wielkości gwiazdy, rozwiązano również we wspomnianej teorji i problem dolnej granicy czyli „*minimum*" objętości gwiazdy.

Tak zwane gwiazdy karły, których istnieje ogromna liczba, a z których znamy zaledwie cząstkę, są bardzo trudne do dostrzeżenia i często wogóle niewidzialne, zwłaszcza, gdy są w większej od ziemi odległości. Najmniejszą gwiazdą zaobserwowaną i zbadaną jest towarzyszka alfa Centauri; dosięga ona właśnie granicy minimum, a wydaje światło ogromnie słabe, bo zaledwie 1/600 tysięczną część światła naszego słońca. Średnica gwiazd-karłów sięga od 250 tysięcy do 950 tysięcy kilometrów. Gwiazdy-karły posiadają po większej części gęstość równą w przybliżeniu gęstości wody, ale w niektórych przypadkach znacznie wyższą, nawet kilkadziesiąt tysięcy razy od gęstości wody. Szczególnie wielkie zainteresowanie w świecie uczonych obudziła ostatnio obserwacja pewnej gwiazdki ósmej wielkości, t. zw. towarzyszki Syrjusza. Właśnie badania nad nią otworzyły szerokie horyzonty dla nowych dociekań i teorji z dziedziny najważniejszych praw fizyki, oraz z dziedziny budowy materji.

Skrupulatne badania nad ruchem układu gwiazd Syrjusza i jego towarzyszki ustaliły, że masa Syrjusza jest dwa razy większą niż masa jego sąsiadki, oraz że stosunek masy tegoż Syrjusza do masy naszego słońca wyraża się liczbami 85:100. Eddingtonowi udało się obliczyć promień towarzyszki Syrjusza na 19.600 km., tj. 1/35 promienia naszego słońca. Przyjmując w przybliżeniu, że masy słońca i towarzyszki Syrjusza są równe, wynikałoby, że tasama ilość materji, zawarta w objętości 43.000 razy mniejszej, musiałaby mieć gęstość tyleż razy większą. Gęstość słońca — jak wiadomo — wyraża się liczbą nieco mniejszą niż półtora (ściśle 1.39) w stosunku do gęstości wody. Zatem odnośnie do tejże wody gęstość tej niezwykłej gwiazdy określi się liczbą okrągłą 60 tysięcy. Znaczy to, że gdybyśmy przenieśli na naszą ziemię centymetr sześcienny materji wziętej z towarzyszki Syrjusza i zważyli ją, znaleźlibyśmy, że waży ona 60 kg. Najcięższe ciało na ziemi, jakie do dziś znamy, tj. osm, ma zaledwie 22'5 grama wagi na centymetr sześcienny. Wedle wszelkiego prawdopodobieństwa mamy tu do czynienia z materją, złożoną z samych atomowych jąder.

Atoli cudowność spostrzeżeń nad tą gwiazdą sięga jeszcze dalej, bo oto teoretyczne powyższe wywody udało się poniekąd stwierdzić doświadczalnie.

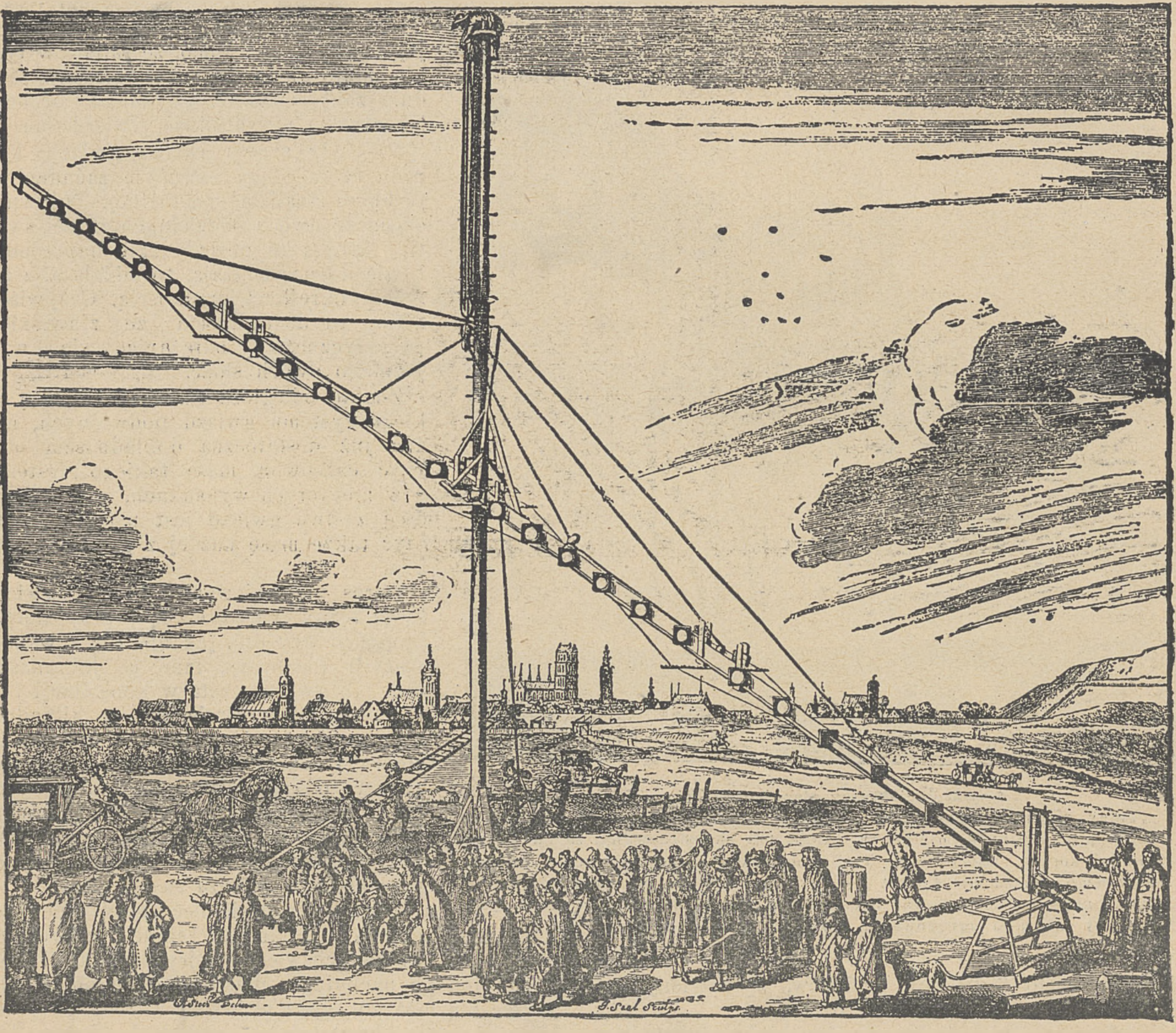
Według teorji Einsteina czas jest wielkością względną i tempo zegarów jest szybsze lub wolniejsze, zależnie od siły grawitacyjnej w danem miejscu. Aby to lepiej zrozumieć, weźmiemy przykład:

Gdyby siła przyciągania ziemskiego stała się nagle wybitnie większą, to wszystkie zjawiska perjodyczne na ziemi, a zatem i rytm zegarów, stałyby się odpowiednio do nowych warunków szybsze. Stosując powyższe rozumowania w dziedzinie analizy spektralnej należało oczekiwać, że w widmie gwiazdy, której pole grawitacyjne jest o wiele potężniejsze, niż na ziemi, okaże się wydatne przesunięcie linji widmowych, np. linji żółtej ku końcowi czerwonemu. Eddington wyliczył, jaki winien być efekt tego działania, a Adams zmierzył drogą doświadczalną to przesunięcie linji w widmie gwiazdy; obie liczby zgadzają się znakomicie. Zatem próba doświadczalna wydaje się być osiągnięta i niezmierna gęstość gwiazdy niejako zademonstrowana.

Oczywiście dziś jeszcze wywodów tych nie można przyjąć bez zastrzeżeń, lecz zaczekać należy na ostatnie słowo, jakie w tej sprawie wypowie wiedza. Tak czy owak, interesującym jest fakt, jak obie te hipotezy wzajemnie się popierają i uzupełniają, a to w każdym razie rzuca snop światła na tę nową wielką tajemnicę wszechświata.

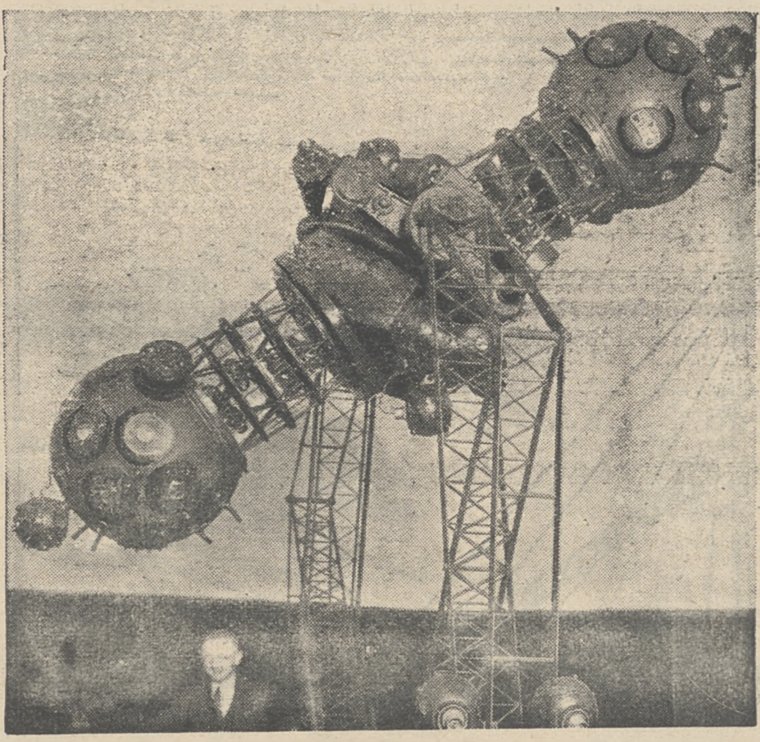
Mówiliśmy o gwiazdach olbrzymich i gwiazdach karłach, a nasuwa się teraz pytanie, jakie miejsce w tym łańcuchu przeobrażeń gwiazdy zajmuje nasze słońce?

Jest ono gwiazdą, która przeszła już swój najświetniejszy okres. Wyliczono, że temperatura masy słonecznej wynosiła w swoim czasie conajmniej 9 tysięcy stopni C., podczas gdy dziś ma ona „tylko" około 6000 stopni C. Fakt ten dowodziłby, że słońce jest gwiazdą gasnącą. Jego energja promieniowania zmniejsza się stopniowo, lecz odbywa się to bez szkody dla życia na ziemi, przynajmniej przez

Najdłuższa luneta, używana przez polskiego astronoma, Jana Heweljusza, burmistrza Gdańska (około r. 1670).

czas tak długi, że raczej inne przyczyny mogłyby w tym okresie spowodować wymarcie życia na naszym globie. Dzieje się to z tego powodu, że słońce nie spala się tak, jak się spala np. kawałek węgla, lecz że ciepło wytwarza się tam przez ciągłe eksplozje, jakie się odbywają na jego powierzchni, przyczem zmieniają się atomy pierwiastków wchodzących w skład słońca. Nadmienić nadto trzeba, że ciśnienie, istniejące wewnątrz słońca, wynosi około 80 miljonów kilogramów na centymetr kwadratowy, co odpowiada mniej więcej ciśnieniu, ja-

Aparat projekcyjny planetarium Zeissa.
Precyzyjny przyrząd nowoczesnej techniki, składający się z 81 oddzielnych aparatów projekcyjnych, ujętych w całość, tak skonstruowany, że na tło zaciemnionej kopuły rzuca ruchy ciał niebieskich, dając złudzenie nieba, wyiskrzonego gwiazdami. Aparat jest tak urządzony, że po odpowiedniem nastawieniu może zademonstrować ugrupowania gwiazd na niebie z przed tysięcy lat, albo ugrupowania, jakie nastąpią po tysiącach lat.

kieby wywarło 6 tysięcy pocisków, wystrzelonych równocześnie z tyluż wielkich dział.

W nieustannem dążeniu do poznania tajemnic wszechświata, dzięki coraz to ściślejszym metodom badań i zastosowaniu coraz to subtelniejszych przyrządów, mogą dziś uczeni badać, ważyć, mierzyć, obliczać temperaturę globów niebieskich nietylko widocznych, ale także takich, które dla naszych zmysłów są niedostrzegalne. Dziś dzięki postępom t. zw. *astronomji niewidzialnego*, wiadomości nasze o tych gwiazdach są nieraz o wiele dokładniejsze i obszerniejsze, niż o gwiazdach, które mogą być badane bezpośrednio przy pomocy oka.

Między nieprzeliczoną ilością gwiazd, które iskrzą się na firmamencie niebieskim, istnieje pewna liczba takich, które zmieniają natężenie swego blasku, przygasając stopniowo, aby na jakiś okres czasu zniknąć zupełnie, a potem znów przybierając na jasności, odzyskać swój dawny blask. Dzięki zastosowaniu metody spektroskopowej udało się stwierdzić niezbicie, że mamy tu do czynienia z gwiazdami ciemnemi i ich satelitami, które zgodnie z prawem ciążenia powszechnego okrążają gwiazdę po torze eliptycznym. W pewnych chwilach takie ciemne ciało przebiegając przed gwiazdą centralną przyciemnia lub zasłania jej blask, aby po chwili zesunąwszy się z tarczy jasnej gwiazdy, przywrócić jej dawny blask. Mimo, że satelitów tych nie udało się w żaden sposób bezpośrednio zaobserwować, to jednak, istnienie ich zostało niewątpliwie stwierdzone.

Niekiedy znowu światło gwiazd, których blask ulega kolejnym zaćmieniom, poddane analizie spektralnej, ujawniło obecność dwóch oddzielnych źródeł światła. Źródła te perjodycznie naprzemian to się do nas zbliżają, to oddalają, z zupełnie określoną prędkością. Oczywiście mamy tu do czynienia ze zjawiskiem perjodycznego okrążania się wzajemnego dwóch słońc.

Znając odległość od ziemi i orbitę takiego systemu gwiazd podwójnych, można już dostateczną dokładnością obliczyć całkowitą masę takiego systemu, a w niektórych wypadkach, gdy ruch jednej z dwu gwiazd jest ustalony, obliczyć także masę każdej z gwiazd z osobna.

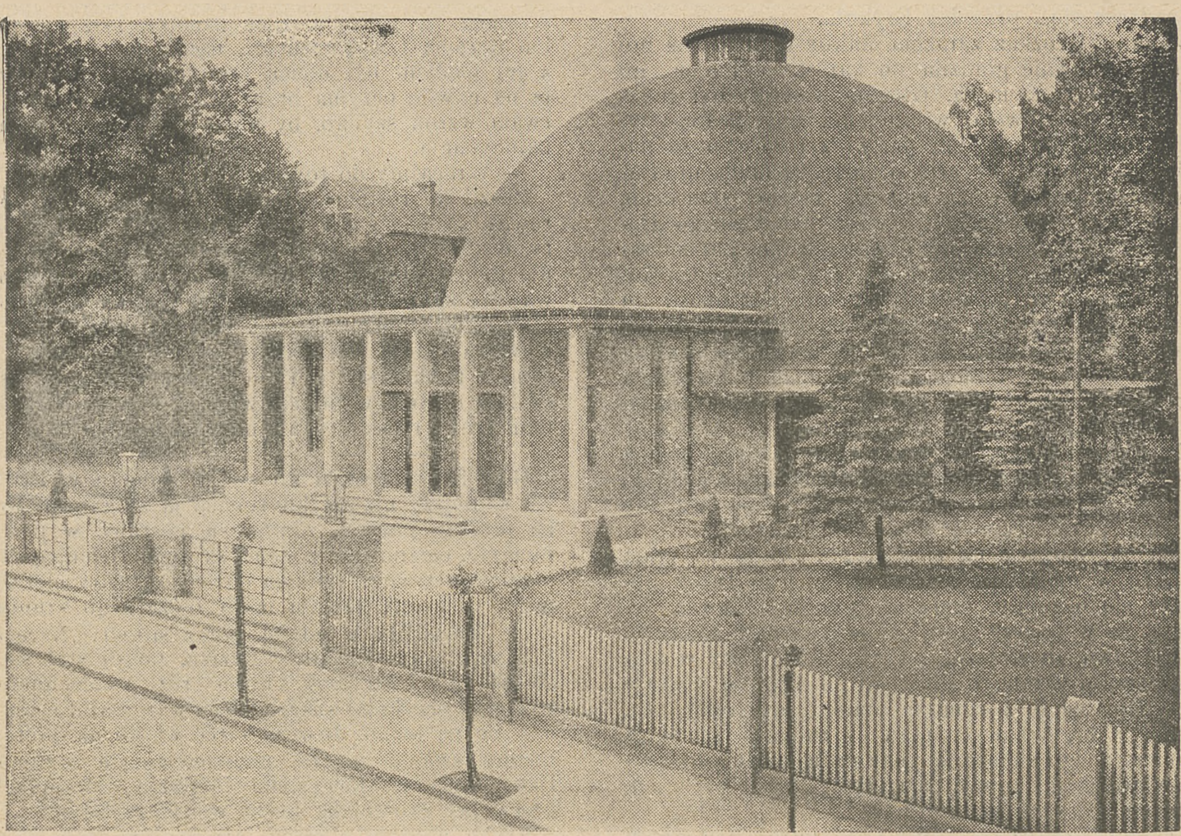
Okres przyćmiewania się tych gwiazd bywa różny. Niektóre z nich przyćmiewają się co trzy dni, jak np. Algol w konstelacji Perseusza, inne co kilkanaście dni, jak gwiazda beta w konstelacji Lira (13 dni), lub wreszcie inne co kilkadziesiąt lat, jak gwiazda epsilon z gwiazdozbioru Woźnicy (30 lat). Jak łatwo zrozumieć, odkrycie istnienia takich systemów gwiezdnych mogło być dokonane tylko dzięki tej okoliczności, że płaszczyzna, po której obie takie gwiazdy krążą, przechodzi w pobliżu naszej ziemi.

Niewątpliwie istnieć musi wiele podobnych systemów słońc podwójnych we wszechświecie, których my atoli z powodu innego nachylenia płaszczyzn ich obiegu dostrzec nie możemy, gdyż w takich warunkach jedna drugiej nigdy nie przesłania i zaćmienia nie ma. Tylko pewne okresowe zmiany w ich widmie zdradzają podwójną ich strukturę.

Wiele gwiazd uważanych dotychczas za pojedyncze słońca, składa się w rzeczywistości z dwu słońc, jednak dla nas z osobna niewidzialnych. Analiza widmowa jaśniejszych gwiazd, przeprowadzona w obserwatorjum Licka, wykazała, że co siódma gwiazda jest złożoną, a z gwiazd niektórego typu nawet co trzecia. Ponieważ dwoistość takich gwiazd wykryć można jedynie spektroskopem, przeto ten typ gwiazd nazwano gwiazdami *spektroskopijnie podwójnemi*. Znamy ich około 700, a liczba ich powiększa się w miarę dalszych badań. Do nich nale-

żą: alfa i beta Orjona, alfa i beta Andromedy, alfa Woźnicy, alfa Bliźniąt, alfa Panny, a także cztery gwiazdy skrajne Wielkiej Niedźwiedzicy, oraz gwiazda polarna.

W ostatnich czasach zastosował uczony amerykański Michelson nową metodą badań w dziedzinie astronomji niewidzialnego, mianowicie t. zw. „metodę interferencyjną“. Polega ona na użyciu dwu zwierciadeł płaskich peryskopowych, umieszczonych poprzecznie względem objektywu lunety. Dzięki temu urządzeniu zdołał on wymierzyć dokładnie kierunek ułożenia w przestrzeni niewidzialnych składników słońc podwójnych. W ten sposób wykazał on podwójną strukturę tych gwiazd, oraz zmierzył okresy ich obiegu. Metoda ta daje się stosować z powodzeniem zwłaszcza dla tych systemów podwójnych, gdzie płaszczyzna ruchu obu gwiazd ma kierunek prostopadły lub zbliżony do prostopadłego względem promienia widzenia. Obie metody, t. j. spektroskopowa i interferencyjna, uzupełniają się doskonale.

Planetarjum w Jenie.

Nowoczesny astronomiczny teatr niebieski, w którym, na zewnętrznej powierzchni kopuły, zapomocą specjalnego aparatu projekcyjnego (zob. rycinę na stronie poprzedniej) wyświetla się ruchy ciał niebieskich, przyczem, wygłaszany równocześnie odpowiedni wykład zaznajamia z nazwami gwiazd i planet i ułatwia później wyszukiwanie tych ciał gołem okiem na nieboskłonie. Taki gwiezdny teatr ma doniosłe znaczenie popularyzacyjno-naukowe, gdyż umożliwia każdemu bez specjalnych studjów zaznajomienie się z ważniejszymi globami wszechświata, orjentowanie się w ich drogach po firmamencie i poznawanie budowy kosmosu. W zakresie astronomji popularnej planetarjum jest czynnikiem kształcacym w najprzystępniejszy i najzrozumialszy sposób i w tej dziedzinie nauki staje się już postulatem koniecznym.

Na ziemiach polskich pierwsze takie planetarjum ma powstać w Poznaniu, gdzie miejscowe czynniki oceniając znaczenie tej nowej zdobyczy techniczno-naukowej, z uznania godną ruchliwością podjęły projekt wybudowania teatru gwiezdnego. Za tym przykładem pójdą niewątpliwie inne większe miasta w kraju a przedewszystkiem planetarja powinny powstać w miastach uniwersyteckich, jako ośrodkach naukowych, skupiających większą ilość szkół, zwłaszcza w Warszawie i Krakowie.

Zanim jednak zasoby finansowe tych miast przy pomocy państwa pozwolą na zrealizowanie tego postulatu, zbiorowa akcja prywatna i ofiarność jednostek, miałyby tu wdzięczne pole do inicjatywy dla dobra nauki.

Coraz to nowe rezultaty badań gwiazd stałych, tą drogą osiągnięte, otwierają coraz to nowe horyzonty na tę, przez tyle wieków zaniedbaną dziedzinę astronomji. Przekonujemy się, że wszechświat zbudowany jest przeważnie z gwiazd podwójnych, lub nawet wielokrotnych, a tylko bardzo niewiele jest samotnych, jak nasze słońce.

Alina Butrymowiczówna.

Żyjące oczy.

Zgadzasz się... prawda? Eryko!...

Błaganie i rozkaz zarazem. Jakby dłoń czyjaś pokornie i miłośnie gładziła po karku, uginając go równocześnie przemocą. Głos mówiącego był piękny, drgał metalowemi wibracjami, zgłoski rozsypywały się melodyjnie, jak perły z rozerwanego naszyjnika. Kobieta, wsparta o burtę, chłonęła drgającemi nozdrzami powiew morski, ciepło słoneczne, rozpylone złotą kaskadą i dźwięk przedziwnego głosu. Było jej dobrze w tej chwili i lekko Zapominała o wszystkiem, przestawała być sobą, błękitny lej powietrza wessał ją w siebie, przetopił i unosił ku światłu; stawała się srebrną nicością, uwolnioną z cielesnego więzienia. A głos rozdzwoniony biegł za nią, owijał ją dźwiękiem i szumem, niby brzęcząca muzyka branzolet i naszyjników na smukłym kształcie tancerki...

„Kocham ten głos" — myślała. — „Gdyby można głos zaślubić.... mieć go na każde zawołanie, drżący, miłosny, ekstatyczny... Człowiek?... Kimże jest ten człowiek, posiadacz tego najcudniejszego głosu?"

Bała się spojrzeć na mówiącego. Drżała na samą myśl, że w momencie spojrzenia w jego twarz powtórzy się okropny, prześladujący ją oddawna fenomen. Że w twarzy jego, jak w twarzach tamtych, ujrzy znowu, to straszne... Lepiej topić oczy w nieskończoności płynnego skarbca, po którym żegluje okręt. Mieszać je z szmaragdami i szafirami toni, z kaskadą brylantowych pian, z rubinem, ściekłym z odchodzącego słońca, ślepnąć na moment z natężenia światłocieni i znowu patrzeć, być tylko wzrokiem i słuchem. Głos, ukochany głos!

„Dobrze, Eryko? — Wyjadę jutro, pożegnam wszystkich i ciebie oficjalnie. Za tydzień, wieczorem, o ósmej godzinie, gdy jest już ciemno, stanie przed Bristolem moje auto... nikt go tu nie zna Szofer jest wiernym, wypróbowanym człowiekiem. Trąbka zajęczy trzy razy. Zejdziesz. Za trzy godziny cudnej jazdy, najpierw z widokiem na morze, później wspaniałą szosą ku X. znajdziesz się u mnie. U mnie, najdroższa"...

„Trudno mi będzie — odpowiedziała półgłosem, ścigając oczyma kilka mew, krążących cicho nad morzem. Białe wiosła skrzydeł uderzały niemal o wodę. — Trudno mi będzie pokonać samą siebie".

„Ja wiem, wiem wszystko. Eryko. Znam cię zaledwo kilka tygodni, lecz patrzę szeroko otwartemi oczyma; nic nie ujdzie mej uwagi. Czuję, że otoczona jesteś niby szklanną szybą, krążysz między ludźmi zbliska, lecz przeźroczysta przegroda nie pozwala im dotknąć ciebie. Inna jesteś, niż wszyscy. Ci mężczyźni, pragnący cię posiąść... jakże marni, jak nędzni są wobec ciebie... Gromada pachołków!

— A ty? Kim jesteś?

— Kocham cię. Eryko! Chcę ci dać wielką miłość i zapomnienie. Zgadzasz się? — Głos pieścił jak najdelikatniejsze dłonie. Tulił do piersi, biło w nim gorące serce dzwonu.

— Dobrze — rzekła krótko. Szeroka silna dłoń spoczęła na jej ręce. Głos zamilkł, lecz uścisk pełen uczucia i wdzięczności, uścisk palców spleciony z jej palcami był niemą kontynuacją słów. Musnęła na chwilę oczyma bronzową, piękną twarz i oderwała wzrok szybko, by nie wróciła znana, straszna halucynacja.

— Wracajmy do towarzystwa!

Zeszli do restauracyjnej sali wycieczkowego parowca. Powitały ich krzyki, śmiechy, aluzje. Kobiety, o spalonych słońcem twarzach, obserwowały pilnie Erykę. Mężczyźni zamieniali ze sobą porozumiewawcze spojrzenia. Łączono już ich, omotywano publiczną tajemnicą. Niesmak skrzywił usta Eryki, rozmawiała jednak swobodnie, zatańczyła nawet z którymś z towarzyszy, a rytm bluesa zlewał się dziwacznie z chybotliwym posuwem okrętu, tnącego obrotami śruby nieskończenie odradzające się fale.

— — — — — — — — — —

Gdy Eryka weszła do swego numeru w Bristolu, lęk silniejszy niż zwykle ścisnął ją za gardło. Mroczna otchłań pokoju, zdając się gęstnieć w pewnym punkcie, emanowała z siebie grozę i tajemnicę. Ręka, oszalała z trwogi, szukała daremnie kastra elektrycznego. Ciemność rzuciła lasso z czarnego sznura na szyję. Zaciskała je silniej, coraz silniej. Nareszcie! Błądzące palce dotknęły guzika, pokój stał się banalnie miły i łagodny, kilka róż uśmiechnęło się w stronę przybyłej szkarłatnemi wargami. Eryka rzuciła się na łóżko. Jeszcze serce waliło niespokojnie. Rozum szeptał mądre, przekonywujące argumenty. Drwił. Lecz wyolbrzymiała fantazja odrzuciła go precz, jak skostniałą pustą wewnątrz formę.

Eryka myślała o swym, tragicznym losie, o dziejach kilku ostatnich lat, o szamotaniu się w niewidocznej sieci, której ogniwa zacisnęły się koło niej, jak macki polipie. — Czy to ja byłam? — myślała z tęskną rozpaczą — o tamtej, młodej, rozkapryszonej Eryce. Jakże równa i wesoła była droga, póki nie stanął na niej straszny, czarny milowy słup. Przed kilku laty, człowiek, kochany przez nią nadewszystko, zginął w katastrofie automobilowej. Było to wielkie tournée po Europie w celach naukowych. Podróż miała trwać kilka miesięcy. Przed wyjazdem, mężczyzna, pełen zazdrosnej, chorobliwej niemal trwogi, właściwej niektórym mężom i kochankom, wymógł od Eryki przysięgę wierności. Ani uścisku ani pocałunku nie powinna ofiarować nikomu. Przyrzekła. Nie zobaczyła go już żywym. Zginął. Lecz to nie byłoby najstraszniejsze. Wielu ludzi przeżywa podobne straty. Dźwigają się, idą dalej. Zapominają prawie zupełnie. Eryka była wyjęta z pod prawa. Może była obłąkana. Bała się opowiedzieć komukolwiek o swych halucynacjach. Lękała się szpitala warjatów. Przedewszystkiem była to groza ciemności. Jak małe dziecko drżała przed mrocznemi miejscami. Pokój nieoświetlony, czarna aleja w ogrodzie, mroczny zaułek — wszystko to były niby fragmenty tej nieskończonej ciemności, która pochłonęła jego. W tej pomroce czaiło się widmo. Mogło spaść

w każdej chwili na pierś jej, mogło błysnąć nagle na tle czarnem, fosforyczną zielonością znanej twarzy, znanych oczu. Lecz straszniejszym był inny fenomen. Stało się to po dziesięciu może miesiącach od dnia katastrofy. Eryka zaczynała odżywać. Ból zasklepiał się powoli, łagodniał, odchodził.

Oddawała się wtedy namiętnie sportom. Ruch fizyczny, rzeźki powiew wiatru, rozkosz pokonywania trudów, cudowne samopoczucie młodego i zdrowego ciała, przeciwstawiały się zwycięsko czarnym fantomom. Była zima. Eryka z grupą nowych znajomych jeździła na nartach. Robili dalekie wycieczki w góry, a potem, jak białe ptaki, zlatywali w swych jasnych włóczkowych sweatrach po śniegu na siedmiomilowych butach z bajki, długich, drewnianych **ski.** Jeden z narciarzy, śmigły, jasnowłosy Norweg, podobał się szalenie Eryce. Całe dnie spędzali razem. Umiłowanie sportu łączyło ich koleżańskim węzłem. Powoli w chłodną atmosferę zimy, na śnieżne i lodowe obszary, niby odblask dalekich polarnych łun, wtargnęły pierwsze ognie pożądania. Ruch, wycieczki, narty nie uspakajały już krwi; obojętnym rozmowom towarzyszyły spojrzenia zamglone różowo, zasnuwające się powoli kataraktą miłosną. I wtedy po raz pierwszy zrozumiała Eryka, że Umarły żyje i nie odda jej nikomu; będzie jej strzegł, jak dawniej, z równie zazdrosnem szaleństwem wyłączności.

Pewnego wieczora, gdy, różowiejące od słońca, śniegi zamknęły Erykę i młodego Norwega koliskiem chłodnem i śmiertelnie spokojnem, przy drzwiach samotnego schroniska, gdzie zamierzali zanocować i przeżyć pierwszy dreszcz upojenia, zjawił się Fantom. Erykę zamknęły ramiona młodzieńca; krew jej śpiąca tak długo, biła purpurowym hymnem obudzenia. Ku ustom jej zbliżały się wolno czerwone, pełne wargi Norwega. Oczekiwanie pocałunku napięło wszystkie nerwy młodej kobiety, oczy jej omglone nadzieją rozkoszy podniosły sie ku oczom mężczyzny. I nagle odtrąciła go z niezwykłą siłą. Zbielałe usta nadały jej twarzy wyraz ponurej stanowczości. Oszołomiony Norweg nie mógł pojąć, czy to ta sama płomienna kobieta, tuląca się do niego przed chwilą. Nie wiedział, że w oczach jego, w spokojnych oczach północnego wikinga, ujrzała Eryka tamte ciemne oczy, patrzące na nią, surowo i boleśnie niezapomnianym wyrazem, którym Umarły przestrzegał ją za życia przed złudnemi igraszkami zmysłów.

Przypięła błyskawicznie ski i zjechała w doliny. Tego samego wieczoru opuściła górskie uzdrowisko.

Kilka razy w przeciągu kilku lat stawała na drodze jej miłość. Lecz za każdym razem, gdy kształt jej błękitny miał się oblec w pulsujące krwią ciało, za każdym razem z oczu każdego przyszłego kochanka wyzierały ku Eryce grożące, ciemne źrenice odeszłego. A taki ból piekielny w nich się malował, tyle męczarni zazdrosnej i nieprzytomnej trwogi, że Eryka, jak ongiś żywemu, poświęcała wszystkie niespełnione przygody miłosne. Żyła jak w zakonie. Choć pełno było koło niej ludzi, choć tańczyła, bawiła się, śmiała.

Lecz teraz, wobec pokusy cudownego głosu, który samym swym dźwiękiem zdawał się rozpraszać wszystkie mary, nowe życie i nadzieje wstępowały w serce Eryki. Pojedzie do niego w tajemnicy, jak sobie ułożyli, by nie dawać żeru, zawsze niesytym językom ludzkim, odda mu w opiekę swe wiecznie przerażone serce, może straszne oczy zapomną o niej — wybaczą.

Właściciel cudownego głosu odjechał. Szybko mijały dnie oznaczonego tygodnia. Eryka chodziła na molo, i długie godziny patrzyła w falujące błękitnoszare piersi morza. Ślizgały się po nich kolejno usta dwóch nieśmiertelnych kochanków: gorejące, złote wargi słońca i zimne pocałunki wiatru. Wydawało się kobiecie, że i ona jest rozfalowanym odmętem, po który sięgają dwie potęgi: płomienne, słoneczne życie i wichrowy, zimny kraj czarnej tajemnicy. — Wszystkie tętna jej młodego ciała rwały się ku życiu, a dusza, stojąc na rozdrożu, łamała się, dwoiła, traciła wolę i orjentację.

Oznaczonego dnia obudziła się z twardem postanowieniem. Pojedzie. Popatrzy wprost w twarz kochanka, nie spuści oczu przed zmartwychwstałym fantomem, lecz przeciwnie, natęży siłę wzroku i przegna nią precz upiorne spojrzenie z zaświata. Stanie się wolna, na nowo szczęśliwa.

Spędziła ten dzień wesoło. Rano, na plaży, olśniewała znajomych niezwykłym humorem. Twarz jej płonęła, oczy lśniły, sprężyste ciało w krótkim trykocie pruło zimne fale, a potem zagrzebywało się w ostrym puchu piasku na długą chwilę słonecznej siesty. Po obiedzie grała w tenisa, zwyciężyła w dwóch setach znakomitego partnera i z triumfem wróciła do hotelu, by przygotować się trochę do tajemniczej wycieczki. Zapakowała małą ręczną walizkę, kazała podać do numeru lekki, wieczorny posiłek. Zbliżała się godzina ósma.

Zapadł już wieczór, wczesny wieczór późnego lata. Eryka otworzyła okno, wychodzące na morze. Jednostajny głuchy pomruk jego, niby pomruk uwięzionej bestji, groził buntem nieokiełznanym. Domy, wille, hotele w czarnej mroce wydawały się tekturowemi pudełkami; światła, dobywające się z ich okien, pełgały mdło i słabo, niby mizerne ogniki świec. Potężna, nieprzenikniona noc urągała ich wysiłkom, przeciwstawiała im kryształowy połysk miljonów gwiezdnych guzików, na który zapięła swój aksamitny płaszcz. I znowu poczuła Eryka, że na dnie tej czarnej nocy, wplątany w cienie mgły i opary, żyje Odeszły, mówi do niej, zakazuje czegoś, błaga i zaklina. Żal szarpnął sercem na nowo. Chciała odrzucić ranne postanowienie, jak kwiat bez woni i wdzięku.

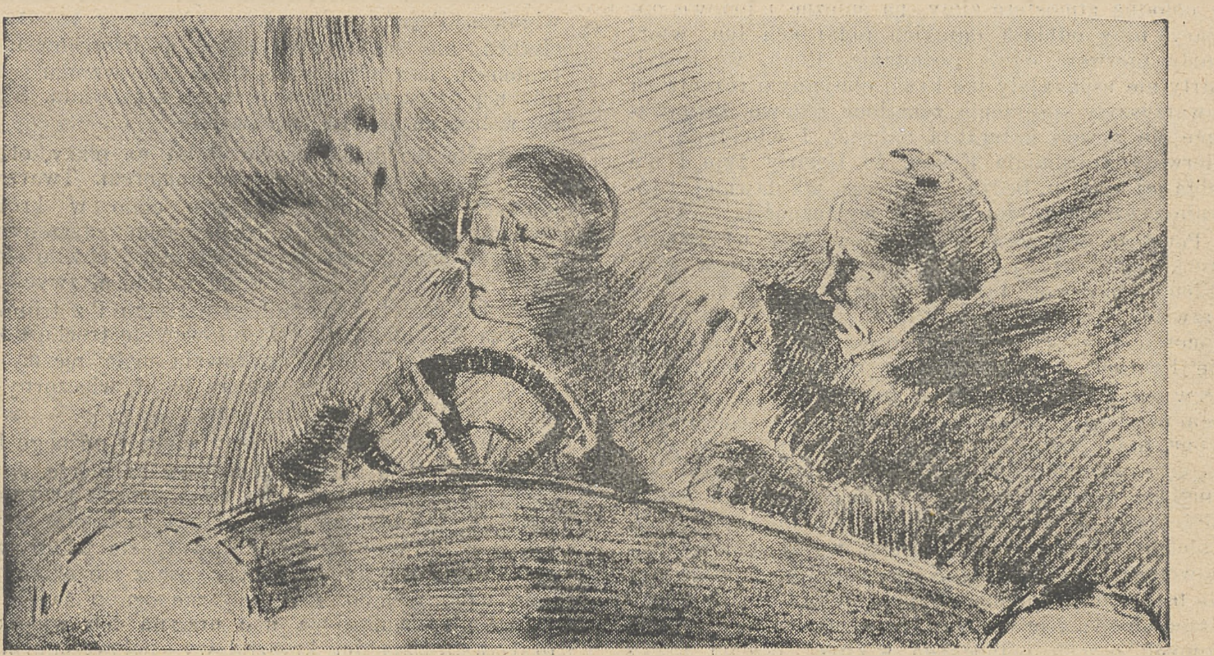
Nagle u stóp kamiennej tarasy hotelu zamruczał motor auta. Potrójnie jęknęła syrena. Eryka drżała, walczyły w niej dwie potęgi. Automatycznie i bezwolnie zgasiła światło, wzięła małą walizkę. Szybko zbiegła po pustych schodach. Wszyscy wieczerzali w sali jadalnej; wyszła niespostrzeżenie. Szofer o niewidocznej twarzy, zakrytej ogromnemi okularami do jazdy, skłonił się przed nią nisko. Otworzył drzwiczki. Siadła. Zamilkłe na chwilę serce auta, zadrgało. Stalowem ciałem wstrząsnęło życie. Rozjarzyły się białe, wypukłe oczy, miękkie pazury gum odbiły się od piasku — i pomknęły lekko, w ciemność i dalekość. Przez chwilę jeszcze towarzyszyły im, uciekające w przeciwną stronę, czworoboki do

mów, deszczem błyskotliwym spadały w mrok oświetlone okna, dźwięki muzyk roztapiały się w pomruku motoru. A potem pusta, biała, wężowa droga, a z boku bezbrzeżna, nieskończona plama granatowego morza.

Eryka podniosła kołnierz płaszcza, wtuliła się w miekką wełnę, zimny wiatr otaczał ją i smagał ze wszystkich stron. Nie myślała o niczem Ani o przeszłem, ani o przyszłem niewiadomem. Czuła, że jakaś moc ją porwała — szatańska czy anielska — bezsilnie uległa, niezdolna w tej chwili do najmniejszego oporu i aktu woli.

Samotne auto toczyło się pustynną drogą. Plama morza zatarła się, znikła w oddali Zagęściły się drzewa, auto mknęło wśród szpaleru fantastycznie powyginanych pni. Liście, prześwietlone białym pożarem latarni samochodowych, nabierały chorobliwego koloru spełzłej zieleni i zamykały się cicho,

Ciałem wstrząsały dreszcze. Straszliwa samotność zamknęła się nad nią sklepieniem nieba, poznaczonem gwiazdami — zimnem i obcem sercu człowieka. Fosforyczne oczy kotów i zapóźnionych psów nie robiły już wrażenia. Jeszcze godzina jazdy, a potem... Uśmiechnęła się do swych marzeń. Wytworny pokój w eleganckiej willi, piękny właściciel pieściwego głosu... będzie go słuchała, będzie się upajała nie słowami, lecz ich melodją, nie treścią wiecznie tą samą, lecz formą wieczyście nową. Poczuje pocałunki. Padną, jak słoneczny żar w ciemną jaskinię jej samotności, stopią w nicość mroźne stalaktyty trwóg, w grobowcu zakiełkuje życie! Odda mu się, odda cała niepodzielnie. Wydało się jej, że szofer za powoli kieruje autem. Ogarnęła ją gorączka pędu. Postanowiła sama ująć za kierownicę. Dotknęła ramienia szofera. Zatrzymał wóz na jej żądanie.

jak baldachim, nad mknącym smokiem z żelaza, skóry i drzewa. Zakręty, spady i wyniosłości, słupy kilometrowe, jakieś miasteczka martwe, miasteczka wieczyście uśpione... 80 kilometrów i więcej, pęd, wiatr, szaleństwo nocy, przeszłość pogrzebana, przyszłość coraz bliższa, bliższa, bliższa. Te dziwne słupy, zupełnie jak krzyże, migotały zdaleka upiornym kształtem i roztapiały się szybko w tyle. Na ich drewnianych ramionach rozpięty był konwulsyjny, dziecinny strach. Opadał zbliska pokornie, a dumne prężne gumy miażdżyły niepowrotnie jego nieuchwytne, gazowe ciało... Eryka zaciskała zęby. Nie dawać się histerycznej trwodze! Pokonać ostatni obłęd, wybawienie już niedaleko. Cóż to za oczy, tuż przy ziemi? Fosforyczne, szklanne, straszne oczy upiora! Rosną, zbliżają się, płoną szmaragdem, wiszą w czarnobiałej pustce, jak duże kule szklanne, pełne zabójczego ekstraktu, zielonej, śmiertelnej trucizny.

Szary kundel przebiegł tuż przed autem Złowrogie oczy zgasły. Eryka chciała śmiać się i płakać nad sobą.

„Poprowadzę auto sama" — rzekła stanowczo — „może pan ma zapasowe okulary?"

„Użyczę pani moich, nie mam drugiej pary".

Ten głos... Czyżby? Mniemany szofer zdjął okulary i Eryka krzyknęła pełna radosnego zdziwienia:

„To ty, ty sam?"

Ręce jej ujęte krzepką dłonią, znalazły się przy ustach mężczyzny. Poczuła się bezpieczną, ufną, szczęśliwą.

„Nie mogłem czekać dłużej. Nie wytrzymałbym tej niepewności: przyjedziesz, czy nie. Zakutałem się w strój szoferski, napewno mię nikt nie poznał, skoro nawet moja pani"...

Śmiała się. Stali naprzeciw siebie — młodzi, rozkochani. Słup światła z latarni automobilowych srebrzył ich twarze. Naokoło była noc, bezksiężycowa noc letnia. Chciał przygarnąć Erykę, usta rozpłomieniła mu nadzieja pieszczoty. Lecz Eryka zdjęta nagłą trwogą, skoczyła do auta, ujęła za kierownicę.

„Jedziemy! Ja prowadzę!“

Teraz dopiero zaczęła się jazda. Eryka, podniecona bliskością pożądanego mężczyzny, chciała się popisać swoją odwagą i zręcznością. Drzewa uciekały w tył, jak zmiatane potężnym orkanem. Prąd powietrza, rozrywanego błyskawicznie, bił z wściekłością w twarze pędzących. Droga wybiegała białemi skrawkami naprzeciw oszalałego wozu, który porywał ją i rzucał za siebie, jak łachman zużyty.

„Czy nie zaprędko, kochana? Pędzimy, jak ku śmierci“.

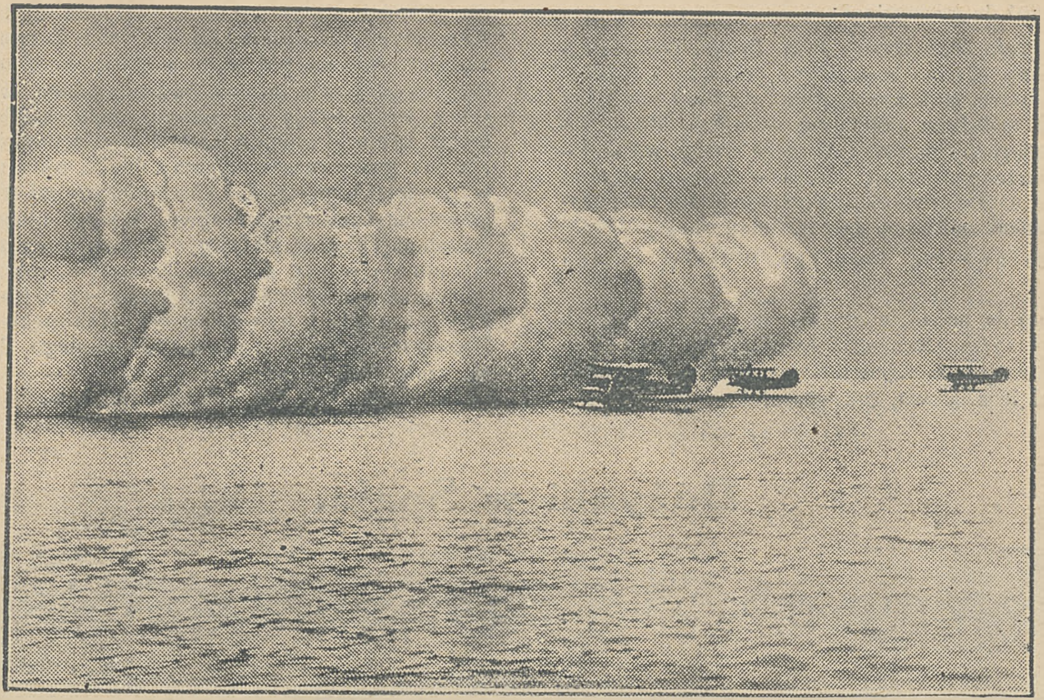
Eryka uczuła na sobie ciężkie, magnetyczne spojrzenie towarzysza. Mimowoli zwróciła oczy na jego twarz. Zlodowaciała. Ręce jej machinalnie sterowały kierownicą, lecz głowa, jak sparaliżowana, nie mogła odwrócić się od strasznego widoku. Godziły w nią dwa sztylety niezapomnianych oczu. Z twarzy przyszłego kochanka, patrzały na nią groźnie, ostrzegawczo i pogardliwie źrenice dawno umarłe, wpijały się przez jej oczodoły do mózgu, cięły każdą zdrową myśl, każde drgnienie rozsądku. Rzeczywistość pękła jak pusty orzech; ciemny miałki osad zawirował w powietrzu, gęstniał i spadał czarnemi płatami na głowę, na oczy nieszczęśliwej. Wskróś niego świeciło spojrzenie, klamrą stalową związane z oczyma Eryki, wpijało się w nią, jak dwa katowskie, rozżarzone do czerwoności gwoździe. Ręce jej nacisnęły kierownicę.. Prędzej, prędzej, byle uciec od przeklętego fantomu! Nie słyszała czyjegoś głosu przerażonego. Była trwogą, szaleństwem, rozpaczą. — —

Sto kilometrów bez hamulca! Zakręt...

Dożynki w Spale.

Pierwsze ogólno-polskie dożynki przed prezydentem Rzeczypospolite. (zob. artykuł p. t. „Pochód kultury“)

Atak floty pod osłoną sztucznych chmur.
Hydroplany, idące na czele floty, wytwarzają ogromne chmury sztucznego dymu, osłaniając przez to okręty linjowe i umożliwiając im zbliżenie się do nieprzyjaciela.
Tę formę akcji wojennej wypróbowano podczas zeszłorocznych manewrów floty amerykańskiej.

Ludwik Tomanek.

Wojna przyszłości.

Ostatnie miesiące wielkiej wojny światowej dały nam niemało wskazówek, w jakim kierunku pójdzie wojna przyszłości. Cechą tej wojny najbardziej dominującą, będzie niewątpliwie jej udoskonalenie techniczne. Jeżeli można się tak wyrazić, to będzie ona *cudem techniki*. Maszyny, maszyny i jeszcze raz maszyny. Czy z poza tych maszyn będzie wogóle można widzieć ludzi? Jakie to będą owe machiny wojenne? Pierwszeństwo należy tutaj stanowczo oddać *czołgom*, czyli tankom. Czołgi, jeszcze może w znaczniejszym stopniu, aniżeli gazy, przyczyniły się do zadecydowania o zwycięstwie aljantów. Ale to, co było w r. 1918, jakże bardzo w roku przyszłej wojny (może to być za 10 lat lub 50), będzie rozbudowane, rozszerzone? Prawdopodobnie w nowej przyszłej wojnie wszyscy żołnierze *będą ukryci w czołgach*. Mogą to być czołgi na jedną, lub dwie osoby, albo na kilkaset. Takie mikroskopijne czołgi już istnieją, takie olbrzymie fortece-czołgi napewno będą zbudowane. Tak więc na miejsce dawnych ataków, gdzie pułki szły przeciwko pułkom z dobytą bronią i granatami ręcznymi, będą postępować naprzeciw siebie jakieś *potworne żelazne armje*, jakgdyby szeregi przedpotopowych jaszczurów, ukryte w chmurach dymu.

Nie wiadomo jednakowoż, czy bitwy owe będą się odbywać na ziemi czy pod ziemią. Należy bowiem przypuścić, iż pomysłowość ludzka znajdzie dostatecznie silną broń przeciwko czołgom: granaty ręczne będą je może łatwiej niszczyć, aniżeli w roku 1918, napewno i broń karabinowa większą szkodę im będzie przynosić niż wówczas. Armaty nabędą większej siły niszczącej. A czy miotacze ognia nie będą wyrzucały tak straszliwych płomieni, iż będą one *topić twarde powłoki pancerne?* Jest więc bardzo prawdopodobne, iż w wielu wypadkach przy wojnie pozycyjnej walki przeniosą się pod ziemię. Wówczas wejdą zapewne w użycie machiny, które będą drążyć długie wygodne tunele, ciągnące się kilometrami i to w takiej głębokości, ażeby nieprzyjaciel nie mógł na nie natrafić. Może kilkadziesiąt metrów pod ziemią, może więcej. Tam w tych tunelach będą się nieraz rozgrywać *straszliwe sceny*... Kto wie, czy pod ziemię nie przeniosą się też i tanki, ażeby w danym wypadku uzyskać przewagę nad nieprzyjacielem?

W każdym razie owa podziemna wojna będzie się toczyć szczególnie przy zdobywaniu fortec. W roku 1914 Niemcy przerazili ludzkość swymi moździerzami 42-centymetrowymi. Czem będą owe moździerze, owe „grube berty“ wobec tych dział, jakie nowa wojna wyprowadzi w pole? Czy nowe nie będą miały *jakichś gigantycznych luf, o średnicy kilku metrów?*

a działa wyrzucać będą pociski z taką siłą, że aby się przed niemi ukryć, trzeba się będzie zaryć tak głęboko w ziemię, jak to dzisiaj się dzieje tylko przy dobywaniu minerałów z łona ziemi? Będzie to taka głębia, gdzie oddech hamuje gorąco, gdzie człowiek będzie musiał być zlewany ustawicznie prądami zimnej wody i otrzymywać przypływy chłodnego powietrza...

Potwornym tym armatom będą w zdobywaniu twierdz i w rozmaitych innych operacjach dopomagać aeroplany. Nie można wprost dzisiaj przewidzieć, jakie zastosowanie będzie mieć ta broń; nie trzeba jednakowoż wielkiej fantazji, ażeby przypuścić, że gigantyczne aeroplany będą z sobą unosić *dziesiątki* *tonn dynamitu,* bomb, wypełnionych eksplodującą materją, albo gazami trującymi. Aeroplany te mogą się okazać straszliwym środkiem niszczenia. W chwili wybuchu wojny jest dla nich otwarty nieprzyjacielski kraj, boć łatwiej ukryć się za chmurami, naturalnemi lub sztucznemi, aniżeli na lądzie. A te rajdy aeroplanów, te najazdy na miasta nieprzyjacielskie mogą być *potworne w swojej grozie.* Jak słusznie powiedział jeden z uczonych chemików — „ludzie pewnej nocy obudzą się, ale tylko po to, aby przekonać się, że umierają". Aeroplany będą najrozmaitszej wielkości, od małych *awionetek, na jednego człowieka,* które odpowiadają dzisiejszemu motocyklowi, aż do gigantów, o jakich już wspomnieliśmy. W przewożeniu materjałów, w transporcie całych armji, urządzania *„desantów" na obce terytorja* — oddadzą one niewątpliwie wielką przysługę. Jaką rolę odegrają przy tem sztywne balony, napełnione helem, w rodzaju Zeppelinów, trudno przewidzieć. — Zdaje się jednakowoż, że im będzie przeznaczona znacznie skromniejsza rola, aniżeli aeroplanom, tym zwinnym, mocnym, walczącym łatwo z burzą ptakom przestworza.

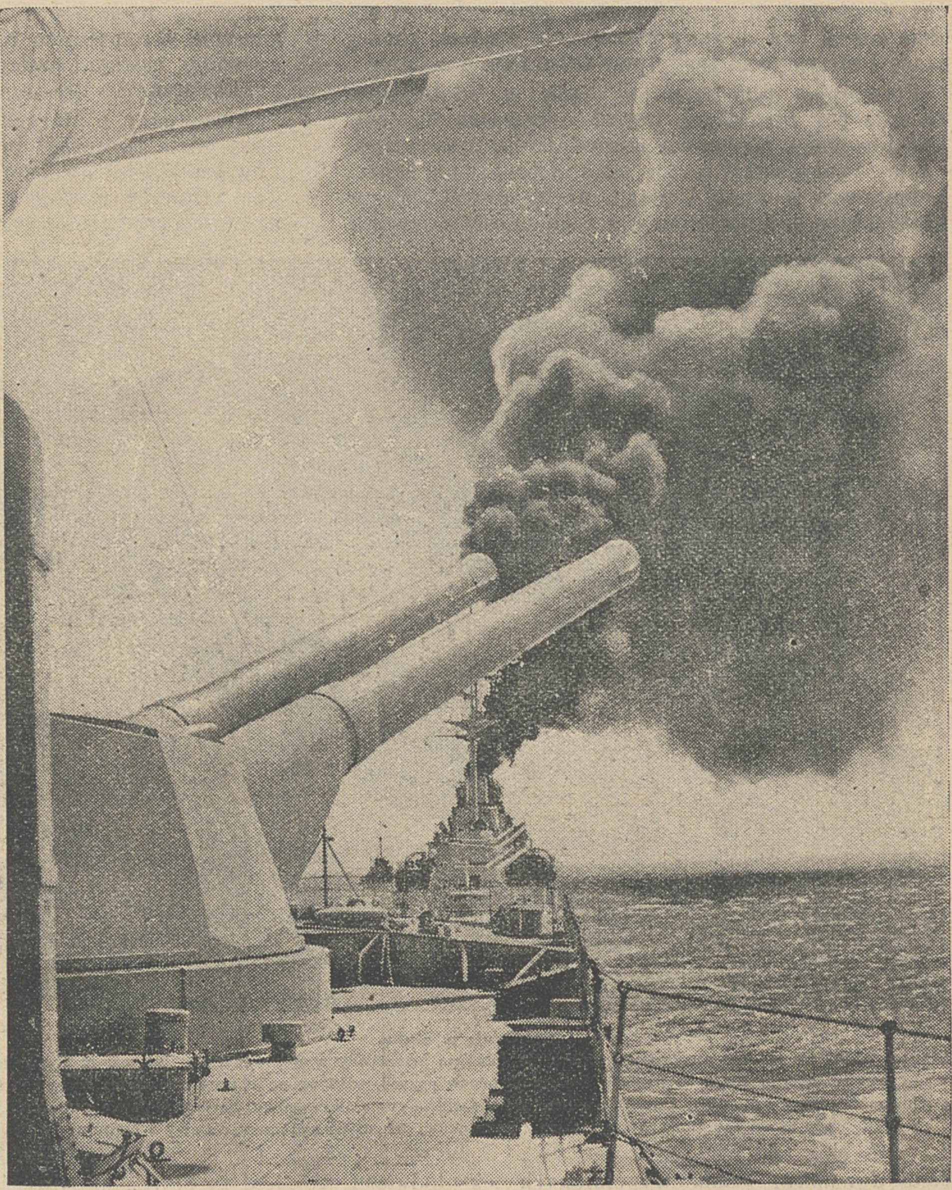
Czołg w ataku.
Stalowy kolos, dla którego nierówności terenu nie stanowią przeszkody w poruszaniu się, już samem ukazaniem się wnosi przygniatającą moralną depresję w szeregi obrońców pozycji, gdyż wobec tej machiny żołnierz doznaje strasznej świadomości bezsiły i niemocy. Szczególnie deprymująco oddziaływa atak czołgów o pierwszym świcie albo wśród mgły, gdy czołgi zaczynają wynurzać się z półmroków, jak jakieś niesamowite zjawy z prabytu.

A owe gazy, o których wspomnieliśmy? Oto drugie pole, gdzie twórczość ludzka i wynalazczość chemików ma jeszcze niezmiernie wiele do zrobienia. Z jednej strony wszystkie państwa starają się stworzyć *najlepszą receptę na gazy trujące*, z drugiej strony zaś zabezpieczyć się przed niemi i sfabrykować już naprzód podczas pokoju ilość masek, wystarczającą przynajmniej na zaopatrzenie armji. A ludność cywilna? Narazie o nią nie chodzi, *byleby armja nie uległa.* Jakież to będą gazy? Czy jakieś straszliwe substancje, których *minimalna doza w powietrzu wywołuje śmierć?* A może będzie się używać na mocy jakiejś konwencji „humanitarnych" gazów, które tylko *sparaliżują zaatakowaną istotę* na kilka miesięcy, lub dłuższy okres czasu?

Przed rokiem pisano wiele o promieniach niewidzialnych śmierci, wynalezionych rzekomo przez Anglika Mathewsa. Później ucichło to. Niektóre gazety doniosły, że jest to bluff... możliwe jednak, że Mathews istotnie coś odkrył, co zainteresowany rząd angielski uważał za odpowiednie *kupić dla celów wojskowych* i ukryć przed dalszą ciekawością publiczności. Te promienie śmierci, jeżeli ich dziś niema, będą jutro, będą za parę lat. Ciężka będzie walka z nimi dla tych przeciwników, którzy nie będą znali tajemnicy ich odparowania. Całe magazyny prochu, dynamitu, pocisków, *będą wylatywać w powietrze,* niewiadomo jak, niewiadomo w jaki sposób. Armje będą paraliżowane w swych pochodach, twierdze będą się musiały poddawać, chociaż *ani jeden widoczny nieprzyjaciel nie będzie ich oblegać.* Okręty będą tonąć wskutek eksplozji materjałów wybuchowych, chociaż żaden pocisk nieprzyjacielski w nie nie trafi.

Gdy już mowa o okrętach, należy wspomnieć o morskiej wojnie przyszłości. W roku 1918 uważano za aksjomat, że wielkie okręty: pancerniki, dreadnoughty, czy superdreadnoughty z olbrzymiemi kadłubami, jako przedstawiające dobry cel dla aeroplanów, *pójdą na „szmelc“*. Tymczasem okazało się, że te przepowiednie nie są słuszne. Jak wynikło z rozmów na nieudałej konferencji rozbrojeniowej morskiej w roku 1927, Anglja buduje *coraz więcej tych olbrzymów*, z których jeden kosztuje tyle, co budżet średniego państwa. Za nią pójdzie Ameryka, która nie zamierza jej ustąpić w supremacji na morzu, a pilnie obydwa te państwa będzie naśladować Japonja... Nie znaczy to, ażeby państwa te miały zaniedbywać inne rodzaje moralnej broni. Łodzie podwodne, budowane w coraz większych rozmiarach, staną się podwodnemi okrętami...

Nie wyczerpaliśmy wszystkich możliwych sposobów walki. Czy jakiemuś państwu nie wpadnie na myśl wynaleźć promienie, niszczące zasiewy? Czy inny przeciwnik nie zechce *walczyć bakterjami*, któremi nasyci powietrze, które rozmnoży w wodzie i spowoduje jakieś straszliwe *epidemje* w kraju nieprzyjacielskim? Czy meteorologja nie dojdzie do takiego poznania przyczyn i skutków, że będzie mogła w sztuczny sposób nasyłać na jakiś kraj wszelkie możliwe *kataklizmy*, *wichury*, *orkany*, *śnieżyce i potopy?* Czy przy przeolbrzymialym rozwoju techniki ludzie nie nauczą się zwracać *prądów morskich* w tym kierunku, w którym to będzie odpowiadać celowi danego przeciwnika? Niewiadomo. W dużym stopniu zależy to i od momentu, w którym wojna wybuchnie... Natomiast jedno można powiedzieć, że żadna fantazja nigdy nie wyrówna rzeczywistości, że ta rzeczywistość zawsze *przewyższy najśmielsze oczekiwania*. Na tem polega właśnie piękno życia, ale... na tem też polega okropność wojny i łatwe zwycięstwa tych, którzy mają w zanadrzu dla swojego wroga jakąś niespodziankę. A zaskoczenie niespodzianką — jest to cel upragniony każdego zbrojącego się państwa.

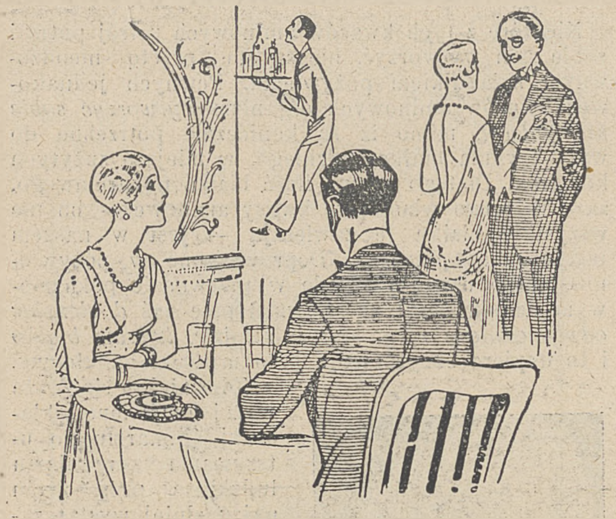

Pływające twierdze morskie.
W nowoczesnych zbrojeniach morskich dominującą rolę odgrywa w dalszym ciągu okręt bojowy największego typu, jako mogący pomieścić największą ilość armat najcięższego kalibru, bijących na największą odległość. Po doświadczeniach ostatniej wojny te olbrzymy-okręty w czasie operacji na morzu muszą być silnie osłaniane z boków przez torpedowce przed atakami łodzi podwodnych, jako zbyt cenne jednostki bojowe, mające rozstrzygać o losie bitwy. Na zdjęciu widzimy okręt linjowy angielski „Barchan“, na pierwszym planie fragment wieży pancernej, uzbrojonej w dwie pary potwornych dział.

Daliśmy czytelnikowi na kilka chwil nastrój wojenny. Wojna nie jest konieczną w dalszym rozwoju ludzkości. Nie należy wierzyć w nią... Bo jak dzisiaj nikt sobie nie wymierza sprawiedliwości, tylko czując się w czemś pokrzywdzony, udaje się do trybunału — tak może się stać i w stosunkach między narodami. Zatargi będzie się załatwiać polubownie, a kto się nie podda wyrokowi, tego spotkają wszystkie rygory, jakich ludzkość będzie miała dosyć do dyspozycji. I tak jak pomiędzy ludźmi rzeczywiste bójki zostają zastąpione przez mecze, zawody, turnieje, które niczem innem nie są, tylko naśladowaniem prawdziwej walki, gdzie się krew leje, tak samo i kiedyś, daj Boże, prawdziwą wojnę zastąpi wojna jako gra, wojna-sport, w cyrkach, na wielkich arenach, w kinie i teatrze...

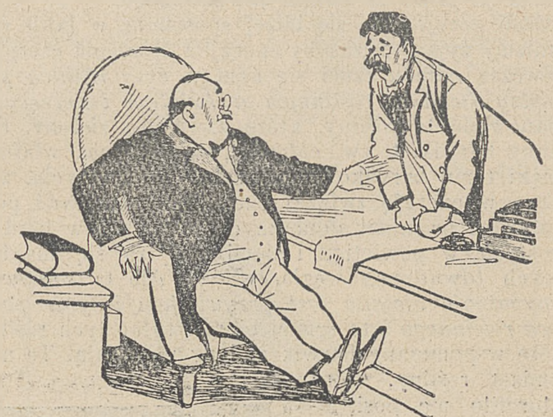
Humor i satyra.

Przyjemnie mu było to usłyszeć.

— Wiesz Maniu, ten Kolkiewicz, z którym kiedyś byłaś zaręczona, zastrzelił swoją żonę, ponieważ go zdradzała.
— Mój Boże, co za szczęście, że ja wyszłam za mąż za Ciebie.

Za 30 lat.

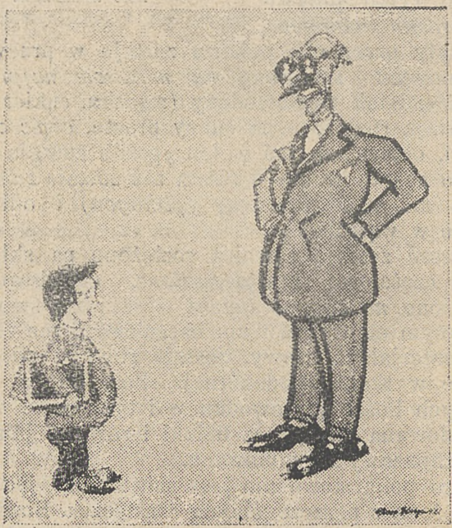
Gadulski jest buchalterem w Warszawie, w r. 1957. Pewnego dnia przychodzi późno do pracy.
— Chociaż pan mieszka w Nowym Jorku, to jednak mógłby pan być punktualniejszy.
— Kiedy aerobus był przepełniony, panie dyrektorze.
— To właśnie nie czeka się na ostatnią chwilę. Trzeba wyjść z domu 10 minut wcześniej.

Oszczędne małżonki.

— Moja żona jest bardzo oszczędna. Narobiła mi krawatów ze swej starej sukni.
— Moja zaś uszyła sobie suknię z mojego krawata.

Teraz już nie.

— Fe wstydź się Kaziu, bić się z twym małym przyjacielem.
— Kiedy on się bił ze mną!
— Nigdybym nie przypuszczał, że on będzie się z tobą bił, ma taką ładną, jasną twarzyczkę...
— Teraz już nie, tatusiu!

Ludwik Gross.

Problem witaminów.

Życie wymaga nakładu energji; organizm żyjący, to jak gdyby skomplikowana maszyna, będąca ciągle w ruchu. Skomplikowane procesy przemiany materji, warunkujące właśnie to, co nazywamy życiem komórki, zużywają zapasy energji, częściowo w samej komórce zmagazynowane, doprowadzane jednak wciąż na nowo ze świata zewnętrznego.

Jeśli przyjrzymy się bliżej sposobom, w jakie organizmy żyjące te zasoby energji z otoczenia czerpią, wówczas odrazu rzuci się nam w oczy *różnica pomiędzy światem roślinnym a światem zwierzęcym.* Mianowicie te rośliny, które zawierają zielony, roślinny barwik, t. zw. *chlorofil*, są w stanie, właśnie dzięki temu barwikowi, potrzebne im do życia, zasobne w energję związki chemiczne budować pod wpływem promieni słonecznych ze związków bardzo prostych, w powietrzu i ziemi wszędzie się znajdujących (dwutlenek węgla, woda). Ale ta *samowystarczalność niejako jest przywilejem jedynie państwa roślinnego* i to ściślej biorąc, tylko tych roślin, które wspomniany barwik zielony posiadają. Te natomiast rośliny, które chlorofilu nie posiadają, a dalej wszystkie zwierzęta — i *człowiek*, muszą te związki chemiczne, zasobne w odpowiednią ilość energji, mieć doprowadzane *w pożywieniu;* z „powietrza“ i słońca żyć nie mogą, jest to bowiem tylko przywilejem *roślin zielonych.*

Mizerny wygląd białego szczura, karmionego pożywieniem pozbawionem witaminów.

Spożyty przez nas pokarm zostaje w przewodzie pokarmowym *rozłożony na możliwie najprostsze składniki;* i tak węglowodany (mączka, cukier, owoce) zostają rozłożone na cukry proste, *część zostaje spalona*, otrzymana zaś w ten sposób energja odpowiednio zużytkowana — reszta zaś zostaje *zamieniona na materjał zapasowy (glikogen)* i odłożona, głównie w wątrobie.

Tłuszcze zostają również rozłożone na składniki proste, częściowo zostają *spalone,* częściowo zaś zamienione *na tłuszcz ludzki* o składzie swoistym, odmiennym od tłuszczu np. baraniego; i ten tłuszcz, jako materjał zapasowy, zostaje również odłożony, głównie w tkance podskórnej. Pozatem w razie większych ilości węglowodanów i tych część zostaje przebudowana na tłuszcz ludzki i również jako materjał zapasowy zdeponowana.

Białko pokarmowe nie jest substancją jednolitą, lecz złożoną z poszczególnych cząsteczek. Białko poszczególnych gatunków zwierząt różni się właśnie rodzajem, ilością i jakością tych pierwotnych składników. Organizm zaś nasz chcąc zbudować białko ludzkie, musi spożyte białko zwierzęce rozłożyć i wybrać potrzebne mu do budowy składniki.

Białko pokarmowe zostaje zatem w naszym przewodzie pokarmowym zaatakowane przez odpowiednie zaczyny (fermenty) w żołądku i dalej w jelitach i tutaj zostaje *rozłożone na swoje pierwotne składniki*, t. zw.

kwasy aminowe.

Niektóre z tych kwasów aminowych ustrój potrafi sobie sam wytworzyć, nie są one przeto nieodzownym składnikiem pożywienia. Pewnych jednakowoż kwasów aminowych organizm *wytworzyć sobie nie potrafi*, mimo iż są koniecznie potrzebne do wybudowania białka ludzkiego, w miejsce zużytych komórek. Dlatego pewna ilość białka pokarmowego, zawierającego właśnie te kwasy aminowe — bo nie wszystkie białka je zawierają — jest w naszem pożywieniu konieczną. Doprowadzone w pożywieniu białko ustrój rozkłada w przewodzie pokarmowym na składniki proste, następnie zaś *dobierając odpowiednie z nich, buduje swoiste, ludzkie białko* i to dopiero zużytkowuje jako materjał budulcowy.

Ten sam szczur w jakiś czas po podaniu mu pożywienia, zawierającego witaminy.

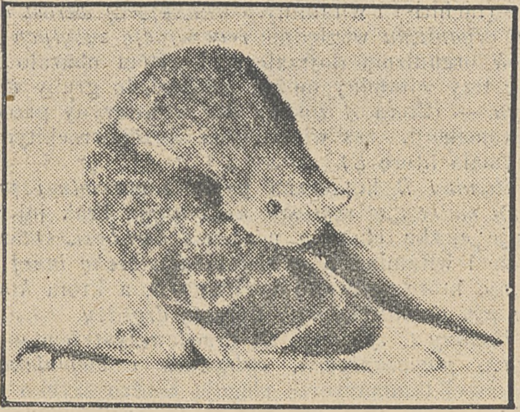
Zdawałoby się, że wyżej omówione składniki pokarmu do utrzymania organizmu ludzkiego przy życiu najzupełniej wystarczają; tymczasem, jak to badania ostatnich dwóch dziesiątków lat wykazały, sprawa nie jest tak prosta, problem odżywiania się w związku z problemem przemiany materji jest dużo bardziej skomplikowany.

Okazało się, że jak długo pożywienie nasze zawiera wyżej wymienione składniki, jednak *w stanie świeżym*, nieprzegotowane, tak długo pokarm taki do utrzymania organizmu przy życiu zupełnie *wystarcza;* z chwilą jednak, jak zaczniemy podawać pożywienie *przegotowane* z zupełnem *wyłączeniem potraw świeżych*, wówczas pokarm taki okazuje się *niewystarczającym.* Osborn, Hopkins i inni próbowali żywić zwierzęta dłuższy czas jedynie przegotowanym, sterylizowanym pokarmem. Po jakimś czasie zwierzęta te ginęły, chyba, że podawano im jeszcze na czas zwykłe, *świeże pożywienie.*

I tak np. zwyczajna pszenica jest idealnym pokarmem dla gołębi, natomiast pszenica suszona w temperaturze 130° C. już do utrzymania przy życiu gołębia nie wystarcza. Gołąb żywiony jedynie taką suszoną pszenicą, w krótkim czasie zapada na zdrowiu, nie potrafi ani chodzić, ani fruwać, postawiony na ziemi zatacza się, w charakterystyczny sposób koziołkuje (rys. 3), nie potrafiąc utrzymać równowagi *i rychło ginie.* Jeżeli natomiast tak choremu zwierzęciu, choćby nawet będącemu już w agonji, podamy *zwykłą świeżą pszenicę*, albo, co lepiej, *ekstrakt z łupin albo z otrąb*, wówczas zwierzę *bar-*

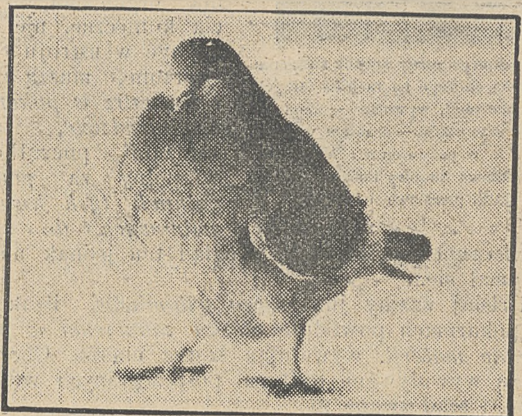
dzo szybko, bo już po dwóch godzinach, wraca do zdrowia (Rys. 4).

Analogiczne zupełnie fakty zaobserwowano *u ludzi.* Jak wiadomo, *mleko* jest takim idealnym pokarmem dla dziecka, ponieważ zawiera *wszystkie do życia potrzebne składniki:* białko, tłuszcz, węglowodany (cukier), sole nieorganiczne i wodę — zatem do karmienia dziecka stanowi pokarm wystarczający. Ponieważ jednak mleko krowie zawierać może *zarazki gruźlicy lub tyfusu,* przeto zazwyczaj podajemy *mleko przegotowane, sterylizowane, pozbawione przez wysoką temperaturę zarazków.* Zwłaszcza *w Anglji,* gdzie instytucja mamek nie jest znana, karmiono dzieci sterylizowanem mlekiem. I był taki czas, kiedy *dzieci masowo umierały,* lekarze poprostu rady sobie dać nie mogli z tak zastraszającą śmiertelnością wśród małych dzieci (karmionych *wyłącznie* sterylizowanem mlekiem). Ale wówczas zaobserwowali lekarze fakt na pozór dziwny: niektóre kobiety, wiedzione jakby instynktem macierzyńskim, dawały swym dzieciom do lizania *surowe marchewki* — i te właśnie dzieci *nie umierały.* Widocznie *w nieprzegotowanem mleku,* które przecież jako takie jest doskonałem pożywieniem dla dziecka, znajdują się jakieś *nietrwałe substancje chemiczne,* które pod wpływem wyższej temperatury (sterylizacja) zostają *zniszczone,* a które jednak dla organizmu są *konieczne,* bowiem brak ich właśnie w przegotowanem mleku powodował śmierć dzieci, podobnie jak brak ich w suszonej w wysokiej temperaturze pszenicy powodował śmierć karmionych nią gołębi. Z drugiej strony doprowadzenie ich czy to w postaci surowej marchewki, czy w postaci otrąb, czy surowej paszy, przywraca organizm w krótkim czasie do zdrowia.

Egzotyczna choroba beri-beri, wywołana sztucznie u gołębia przez karmienie go wyłącznie suszoną w wysokiej temperaturze pszenicą, pozbawioną w ten sposób witaminów B.

Podobne obserwacje czynione były na większą skalę w *Japonji.* Jak wiadomo bowiem, główne pożywienie Japończyków stanowi *ryż,* będący dla szerokich rzesz ubogich w Japonji wyłącznym pokarmem. Potrawę z ryżu przygotowują sobie Japończycy w dość prymitywny sposób, nie usuwając łupin. Ryż w ten sposób przygotowany nie odpowiadał wydelikaconemu podniebieniu Europejczyka i dlatego ryż sprowadzany na Zachód, poddawano specjalnemu *polerowaniu* i taki dopiero, jako t. zw. *szklany ryż sprzedawano.* Japończycy łakomi na wszelkie „zdobycze" cywilizacji, wkrótce ten zwyczaj zaprowadzili i u siebie, zwłaszcza, że ryż polerowany jest dużo smaczniejszy od zwykłego, surowego ryżu. W krótkim czasie ten szklany ryż wyparł zupełnie dawną potrawę japońską. Wówczas to u tych Japończyków, dla których ryż był wyłączną potrawą, zaczęły występować podobne objawy, jak u gołębi, żywionych suszoną pszenicą, występowały *ogólne zaburzenia w systemie nerwowym,* które w krótkim czasie doprowadzały do śmierci. Egzotyczną tę chorobę nazwano *beri-beri.* Wypadki śmierci szerzyły się z nadzwyczajną gwałtownością. Chorobę udało się dopiero opanować po zorjentowaniu się, że *nadzwyczajne lekarstwo na to cierpienie stanowi zwykły, niepolerowany ryż!...* Okazało się, że po podaniu zwykłej potrawy, ze zwyczajnego, niepolerowanego ryżu, chory na beri-beri bardzo szybko przychodzi do zdrowia.

Tensam gołąb w dwie godziny po podaniu mu łupin.

Lekarze badający na miejscu tę chorobę, zorjentowali się, że *choroba wywołana jest brakiem jakiegoś koniecznego do życia składnika w pożywieniu;* jakiej on jednak byłby natury, na to trudno było znaleźć odpowiedź.

Pierwszy *Hopkins,* profesor uniwersytetu *w Cambridge* w Anglji, zwrócił na te dodatkowe substancje uwagę, a *Funk* zaproponował dla ciał tych nazwę

itaminy.

Problem witaminów jest jednym z najciekawszych i najbardziej skomplikowanych problemów przemiany materji. Badania nad temi substancjami, zapoczątkowane kilkanaście zaledwie lat temu, co chwilę przynosiły nowe, coraz to senzacyjniejsze odkrycia; mimo to jednak do dzisiejszego dnia pewnego, ścisłego pojęcia o *strukturze chemicznej* tych dla życia tak ważnych związków — nie mamy. Wiemy tylko, że *organizm zwierzęcy bez witaminów bezwarunkowo obejść się nie może,* wiemy dalej, że witaminów organizm zwierzęcy *wytwarzać nie umie,* że produkowanie witaminów jest *jedynie przywilejem roślin zielonych, oraz niektórych bakcylów.* Wprawdzie

badania ostatnich kilkunastu miesięcy wykazały, że i człowiek pewne witaminy potrafi sobie wytworzyć, ale do tego potrzebna jest obecność innych, zasadniczych witaminów (bo witaminów mamy kilka rodzaji) — i *promieni słonecznych.*

Charakterystyczny sposób siedzenia dziecka chorego na rachitis (angielską chorobę), wywołaną — obok innych czynników — brakiem witasteryny E. w pożywieniu. Widać nieprawidłową budowę kośćca, głowy, klatki piersiowej i kończyn.

Początkowo badania nad witaminami szły w tym kierunku, że przypuszczano, iż witaminy nie są niczem innem, jak *składnikiem niektórych białek*, dla życia koniecznym. Wyżej mówiliśmy, że białka składają się z różnych *kwasów aminowych*, z których tylko niektóre organizm w razie potrzeby potrafi sobie sam wytworzyć. Pewne kwasy aminowe dla organizmu do życia konieczne, nie mogą być w ustroju wytworzone, muszą być *z zewnątrz w pokarmie doprowadzone*, toteż uważano początkowo witaminy za *pewien gatunek tych kwasów aminowych do życia koniecznych (wit-aminy).* Pogląd ten jednak nie utrzymał się.

Dzisiaj znamy już *szereg witaminów*. Brak ich w pokarmach powoduje *ciężkie zaburzenia w przemianie materji*, wywołując szereg chorób. Choroby te są wywoływane brakiem poszczególnych witaminów, i stąd zwane są

awitaminozami.

Każda awitaminoza może być w odpowiednim czasie *leczona* odpowiednią witaminą, która też stanowi *najlepsze lekarstwo*, działające prawie, że natychmiastowo, *w minimalnej nawet ilości podane.* I ten właśnie fakt, że *tak mała ilość witaminów* jest potrzebną i wystarczającą dla organizmu, jest tym szkopułem, który utrudnia nam *wytłomaczenie mechaniki działania tych substancyj;* jeśli bowiem chcielibyśmy sobie obrazowo rzecz przedstawić, to prawdopodobnie jakie *ćwierć szklanki witaminów wystarczyłoby człowiekowi na całe życie...* — Przypuszczenie, że witaminy wpływają *na trawienie i resorbcję pokarmów, nie potwierdziło* się. Najprawdopodobniej wpływają witaminy na skomplikowaną *przemianę materji bezpośrednio samych komórek.*

Co do struktury chemicznej witaminów, to o niej jeszcze ścisłego pojęcia nie mamy. Prawdopodobnie należą one do grupy chemicznej pirymidynowej.

Z biegiem badań uczeni zaczęli *odkrywać coraz to nowe witaminy* tudzież nauczono się *odróżniać* poszczególne choroby wywoływane brakiem tych różnych witaminów. Nowo odkrywane witaminy nazywano *według porządku literami alfabetu.* Tymczasem przekonano się, że dotąd znane witaminy *(A, B, C,)* nie są związkami prostemi, lecz witaminami złożonemi. Przytem zachowanie się niektórych witaminów wobec pewnych czynników chemicznych i fizycznych pozwoliło je zaliczyć do grupy *steryn*, które są ciałami podobnemi do tłuszczów.

Steryny występują we wszystkich komórkach żyjących i to w roślinnych, jako fitosteryny, zaś w zwierzęcych jako cholesteryny. Otóż te witaminy, które należą do grupy steryn, proponuje Funk nazywać

witasterynami.

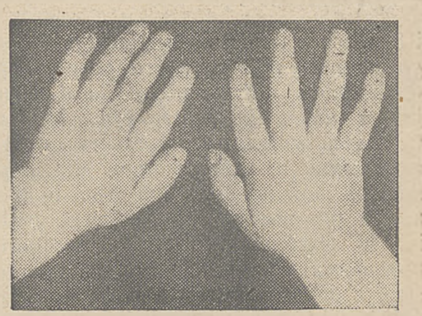
Fakt pokrewieństwa steryn i witasteryn potwierdzają najnowsze spostrzeżenia, na podstawie których okazało się, że *przez naświetlenie niektórych steryn promieniami ultrafjolkowemi, można uzyskać witasteryny leczące rachitis.*

Przejdźmy kolejno poznane dotąd witaminy:

Witamina A, zwana *witaminą wzrostu*, bo obecność jej w gotowanem mleku warunkowała wzrost młodych zwierząt, okazała się substancją *złożoną aż z trzech witamin:* witaminy *przeciw chorobie oczu*, t. zw. keratomalacji, *przeciw t. zw. angielskiej chorobie* (rachitis) i witaminy *warunkującej wzrost młodego organizmu* względnie *regenerację zużytych komórek* organizmu dojrzałego. Przytem okazało się, że te trzy witaminy można zaliczyć do grupy *witasteryn* — (litera *A* została dla witasteryny przeciw keratomalacji, zaś witasteryna przeciwrachityczna otrzymała literę *E).*

Witamina B konieczna jest *dla normalnej przemiany materji w systemie nerwowym;* brak jej wywołuje ciężką chorobę nerwową *beri-beri.* Okazało się, że i witamina B zawierała *domieszkę innej witaminy*, którą nazwano *witaminą D*, a która *konieczna jest do normalnego wzrostu drożdży.*

Witaminy C znajdują się przedewszystkiem *w burakach, pomarańczach, cytrynach i ziemniakach;* w wyższej temperaturze ulegają bardzo szybko *rozkładowi.* Brak tych witamin w pokarmie powoduje bardzo ciężką chorobę, t. zw. *szkorbut*, który objawia się silnem zapaleniem dziąseł, w dalej zaś posuniętych stadjach chorobowych wypadaniem zębów, tworzeniem się ran w jamie ustnej, w końcu zanikiem procesów życiowych w ogólności. Chorobę tę obserwowano często u marynarzy skazanych podczas dalekich wypraw okrętowych na żywienie się przez dłuższy czas *wyłącznie konserwami.* Leczy się szkorbut najskuteczniej i najszybciej *sokiem z cytryn, i z pomarańcz.*

Charakterystyczne dla angielskiej choroby zniekształcenie palców u rączki dziecka rachitycznego

W dalszym ciągu odkryto *nowe witaminy*, nazwane literami Z *i P.* Brak tych witamin w pokarmie wywoływać ma *pellagrę*, chorobę rozpowszechnioną zwłaszcza w Lombardji wśród ludności, której za całe pożywienie służy *kukurudza.*

Evans, profesor anatomji uniwersytetu kalifornijskiego, odkrył *witaminę, której brak wywołuje niepłodność u zwierząt*. Bliższe badania pozwoliły witaminę tę zaliczyć do grupy witasterynów; nadano jej nazwę *witasteryny F*.

Tabelka poznanych dotąd witaminów.
(Według Funka).

Witaminy	Brak ich wywołuje	Witasteryny	Brak ich wywołuje
B	beri-beri	A	kseroftalmję
C	szkorbut	E	krzywicę (rachitis)
D	warunkują wzrost drożdży	F	warunkują płodność u zwierząt
P	pellagrę		

Ponieważ uczeni skłaniają się ostatnio do przypuszczenia, że witaminy działają bezpośrednio na przemianę materji samych komórek — a prawdopodobnie tylko komórki roślinne mogą je sobie same wytwarzać — zatem i *komórki nowotworowe bez witaminów obejść się nie mogą*. Carrele idąc za tą myślą, przeprowadził *szereg eksperymentów na izolowanych tkankach nowotworowych*, na podstawie których *wykazał istnienie pokrewnych witaminom substancji, niezbędnych do rozwoju nowotworów*, które to substancje nazwał *trefonami*. Przez *wyłączenie ich z pożywienia*, udaje się według jego relacji, *powstrzymać rozwój nowotworu*, nie narażając na szwank życia pacjenta.

Tabelka przedstawiająca, jakie witaminy zawarte są w poszczególnych środkach spożywczych.

	A	B	C
Pszenica, żyto, kukurudza, ryż, groch	†	†††	—
Zielone jarzyny (ogólnie)	†	†	††
Ziemniaki gotowane	—	†	†
Buraki	—	—	††
Marchew	†	†	††
Pomidory	†	†	††
Cebula	—	††	††
Sałata	†	†	—
Rum-barbarum	—	—	††
Pomarańcze, cytryny	†	††	†††
Owoce (ogólnie)	(†)	††	††
Orzechy	†	††	—
Drożdże	—	†††	—
Mleko	††	—	†
Masło	†††	—	—
Żółtko jaja	††	††	—
Ryby	†††	—	—
Ogórki	—	—	†††

Krzyżyk oznacza obecność, dwa lub trzy krzyżyki odpowiednio większą ilość danych witaminów w wyszczególnionym środku spożywczym.

Poznano zatem szereg witaminów, z których wszystkie do utrzymania przy życiu organizmu są konieczne, doprowadzone w pokarmie po jakimś czasie zostają zużyte i zapas ich musi być odświeżony.

Witaminy są *mało odporne na takie czynniki, jak temperatura*, przy ogrzewaniu bowiem do wyższej temperatury *rozkładają się*. Ponieważ zaś pokarmy nasze zwykle *gotujemy*, co jest zresztą *koniecznem ze względu na możliwość przeniesienia chorób zakaźnych* (np. tyfusu czy gruźlicy przez mleko) — przeto *większość naszych pokarmów witaminów nie zawiera*.

Dlatego też uczeni od dawna już starają się *zbadać konstytucję chemiczną witaminów*, aby je można było otrzymać w laboratorjum, *na drodze syntetycznej*. Sztuczne witaminy, wprowadzone do handlu, mógłby każdy kupować i dodawać do potraw przegotowanych. Zwłaszcza jest to konieczne dla małych dzieci. Dziecko wprawdzie już na świat przychodzi z pewnym, niewielkim zresztą *zapasem witaminów*, zapas ten jednak *szybko się wyczerpuje* i musi być odnowiony. Tymczasem dziecko karmione *sztucznie* (bo mleko matki witaminy zawiera), dostaje mleko z konieczności przegotowane, zatem witaminów pozbawione. Toteż angielska choroba (rachitis) bardzo jest rozpowszechniona. Jak wiadomo, rachitis można dobrze leczyć tranem, ponieważ tran bogaty jest w witaminę antirachityczną *(witasterynę E)*. Otóż jeszcze w roku 1919 zaobserwował Huldszyński, że równie dobre wyniki przy leczeniu rachitis można uzyskać *przez naświetlenie dzieci promieniami ultrafjołkowemi*. Niedługo potem amerykańscy badacze. Collum i Hess przekonali się, że zamiast promieni ultrafjołkowych (lampy kwarcowej), *można stosować wprost naturalne światło słoneczne*.

Zupełnie już jednak sensacyjnem odkryciem było, że niektóre ciała, zwłaszcza *oleje*, jakkolwiek nie posiadające zupełnie w przypadku rachitis własności leczniczych, *po naświetleniu ich lampą kwarcową tych własności leczniczych odnośnie do tej choroby nabierają*, nabierają też wówczas *charakterystycznego zapachu tranu*. Okazało się dalej, że cholesteryna, związek chemiczny należący do grupy steryn zwierzęcych, o nieznanej dotąd bliżej konstrukcji chemicznej, znajdujący się we wszystkich komórkach ustroju (przedewszystkiem we krwi, w wątrobie i w żółci), po naświetleniu promieniami ultrafjołkowemi nabiera silnych własności leczniczych w stosunku do rachitis.

Przy karmieniu zwierząt specjalnie dobranem, ubogiem w witaminy pożywieniem, występują u nich poznane już przez nas awitaminozy; *przez naświetlenie jednak tego pożywienia lampą kwarcową, można zwierzęta utrzymać w doskonałem zdrowiu*, co wskazuje na to, że *pod wpływem promieni ultrafjołkowych*, które się przecież i w zwykłem świetle słonecznem w dostatecznej ilości znajdują, w pokarmach tych *witaminy się wytworzyły*. Już dawno zresztą zauważono, że inaczej zachowują się chore na beriberi gołębie białe niż czarne, co odrazu wskazywało na związek pomiędzy witaminami a światłem (i absorpcją świetlnych promieni).

Świeżo Windaus ogłosił swoje nadzwyczaj interesujące wywody nad *syntezą witasteryn w organiźmie ludzkim pod wpływem promieni słonecznych*. Cała synteza odbywaćby się miała *w czerwonych ciałkach*

krwi, wytworzone zaś witasteryny miałyby *w wątrobie ulegać rozpadowi na kwasy żółciowe*. Cała synteza polegaćby miała na intramolekularnem (wewnątrzcząstkowem) przegrupowaniu, doprowadzonych w pokarmach steryn pod wpływem światła słonecznego.

Tę hipotezę Windausa potwierdzają badania Hess'a w Nowym Jorku, które stwierdzają, że *człowiek w lecie robi we krwi niejako zapasy witaminów na porę zimową, pozbawioną cieplego słońca*.

Zatem niektóre witaminy, raczej witasteryny, potrafi i człowiek pod wpływem promieni słonecznych sobie wytworzyć, ale do tego *konieczne są promienie słoneczne*, doprowadzone z zewnątrz steryny i obecność innych, *koniecznych dla przemiany materji witaminów*.

Dowiedzieliśmy się, jak uzasadnionym jest instynkt, który zawsze wiedzie do światła i do słońca, poznaliśmy, jak ważne jest dla naszego życia działanie promieni słonecznych. Fakt przepłacania w zimie *południowych owoców*, z wiosną zaś *nowych ziemniaków czy zielonych jarzyn*, jest poprostu zrozumiałym *glodem za witaminami*, których słońce zimową porą nie bardzo zastąpić może. Dlatego może mieszkańcy dalekiej Północy, *Eskimosi*, pozbawieni słońca przez długie miesiące zimowe, mają jednak do pewnego stopnia rekompensatę w pożywieniu, ponieważ żywią się głównie surowem mięsem (surowe mięso zawiera dużo witaminów), tranem i tłuszczem, zaopatrując się w ten sposób w dostateczną ilość witaminów.

Tak więc nasze umiłowanie słońca, wielki popyt w zimie na drogie, południowe, wyprażone słocem owoce, z wiosną zaś na młode kartofle i zielone jarzyny — w ten sposób znajduje swe wytłómaczenie.

Po angielsku.

Dawniej mąż w poważnym wieku
Na dumaniach trawił czas;
Dzisiaj spotkasz go człowieku
Na box-rink'u lub hurdle race!
Ongi młodzian szedł na boje
Lub w zwierzynie topił stal;
Dziś zapału czerpie zdroje
Gdzie lawn tennis lub foot-ball.

Córka rodu przekładała
Turniej, szyszak, kopij grot;
Teraz dla niej radość cała
To charleston i fox trott.
Zaś pospólstwo jadło ongi
Żur, kiełbasę, schab i szczaw
Dziś przejada swe szelągi
Na the kinematograph.

Kłopot z globusem.

Znany satyryk wiedeński Roda Roda, opowiada następującą historyjkę z czasów przedwojennych.

Sekretarz stanu ministerstwa oświaty siedzi w klubie, na pół pogrążony we śnie, wtulony w fotel, pali i czeka na jakiekolwiek towarzystwo. Czeka, pali, przeciąga się i ziewa z nudów.

Wtem nadchodzi, jakgdyby na zawołanie, poseł Dr. Spitzer, znany kawalarz i facecjonista.

— Doktorze! Przyjacielu! — woła uradowany dygnitarz — umieram z nudów, opowiedz pan co!

— Chętnie, oczywiście, ekselencjo! Ale tak z niczego? Co naprzykład mam opowiedzieć?

— Historyjkę jaką. Dowcip!

— A czy może być stary?

— Choćby najstarszy, tylko opowiadaj pan!

— Dobrze więc... Czy zna ekselencja historję o naszym krajowym inspektorze szkolnym, tym wie pan, ze szklanem okiem. Złoty człowiek, tylko swojem sztucznem okiem wprowadzi każdego w zamięszanie. Spogląda jak inkwizytor.

Niedawno objeżdżał on wschodnio-galicyjskie szkoły ludowe, swój rejon. Przyjeżdża do Zaleszczyk. Jest właśnie lekcja geografji. Nauczyciel egzaminuje małego chłopczyka wiejskiego. Chłopczyna odpowiada nadspodziewanie dobrze. Pan inspektor chce się przekonać, czy to czasem nie ułożona z góry sztuczka popisowa, zaczyna więc sam pytać. Rzeczywiście chłopczyk umie wszystko.

Wtem wzrok inspektora pada na globus szkolny, wcale okazały instrument, jak na małą szkółkę.

— No, mój kochany, czy możesz mi powiedzieć, dlaczego oś tego globusa stoi krzywo?

Chłopak zaczyna się rumienić, mięsza się jakgdyby opętany nieruchomym wzrokiem inspektora, wreszcie zaczyna krztusić:

— Proszę pana inspektora... okno przed tygodniem to ja wybiłem, ale globusa... ale globus... on już zawsze był taki.

Pan inspektor ubawiony, zwraca się do nauczyciela, ale mimo, że uśmiecha się, jego szklane oko rzuca błyskawice.

— Istotnie, panie inspektorze — pospiesznie objaśnia nauczyciel — zostałem tu przydzielony przed 6 miesiącami i globus był już w takim stanie.

Inspektor uśmiecha się jeszcze więcej, jest szczerze ubawiony.

Wieczorem jest gościem burmistrza i opowiada mu to zdarzenie.

Burmistrz zaniepokojony strasznem okiem, oświadcza uroczyście:

— Proszę polegać na mnie, panie inspektorze. Zaraz jutro rano zarządzę, by fabryka natychmiast naprawiła uszkodzony globus lub przysłała nowy.

Dr. Spitzer skończył opowiadanie.

Sekretarz stanu milczy.

Dr. Spitzer oczekuje jakiejś nagrody za swoją anegdotkę, słówka uznania, lub chociażby pozoru roześmiania się.

Sekretarz stanu milczy jednak, Spitzer odzywa się więc:

— Pan już zapewne znał tę historję, ekselencjo?

— Czy znałem? N-nie... odpowiada sekretarz stanu. — Uważam tylko, że jeśli burmistrz spełnił swój obowiązek, to jest przecież wszystko w porządku. Ale... gdzie jest dowcip?

Jan Kasprowicz.

Excelsior.

...W górę! głowy w górę!
Czas się wygrzebać z trosk koryta,
Duch oskrzydlony wznieść nad chmurę,
Gdzie złotem blasków słońce wita.
Jest w ludzie siła niespożyta,
Zbawienie leży pod siermięgą,
Choćby ostatnią płuc potęgą
Dmuchajmy w tę skrę bożą, aż łun spłonie wstęgą.

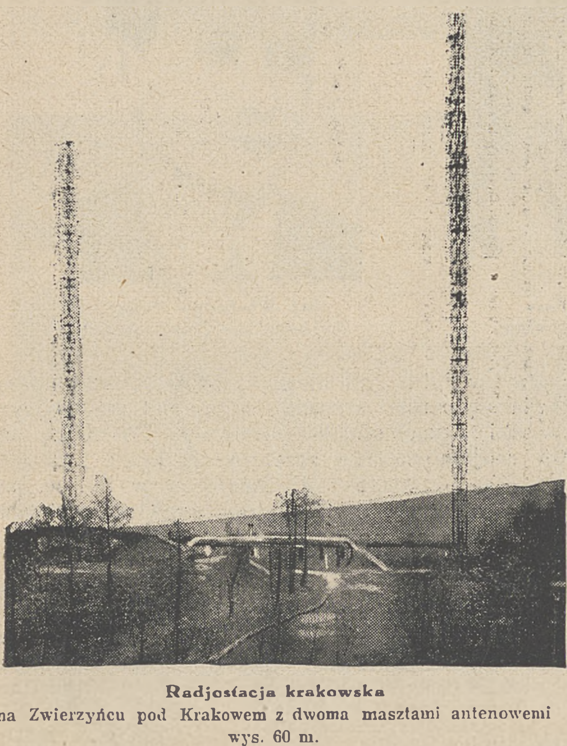
Witajże siło! ucieleśnij
Co rychlej w kształty się prześwieże,
Na ryk cierpienia, na grom pieśni!...
Oto już, patrzcie! ciało bierze.
Chwyta za puklerz jak rycerze,
Co snuli niegdyś chwały przędzę;
Swych archanielskich skrzydeł pierze
W jakiej rozwija, hej potędze!...
Więc w górę! więc Excelsior: Ponad łzy i nędzę!...

Ludwik Szczepański.

Radjo w Polsce.

Polska w porównaniu z innemi państwami spóźniła się o trzy lub cztery lata w zakresie radjofonji — i dopiero od marca 1926 r. posiadła swój własny broad-casting.

Sfery rządowe i sejm zrazu nie zrozumiały i nie doceniały znaczenia radja, ba, uważały je za niebezpieczny dla państwa wynalazek! Z początku nie wolno było w Polsce posiadać stacji odbiorczej. Gdy 8-go kwietnia 1924 r. sejm uchwalił *ustawę, upoważniającą osoby prywatne do posiadania radjoodbiorników*, a min. poczt i telegrafów w dniu 10-go października tegoż roku wydało odnośne rozporządzenie, rozporządzenie to zawierało takie biurokratyczne utrudnienia, że faktycznie uniemożliwiało szerszy rozwój radjoamatorstwa. Ale w lipcu 1926 r. nastąpiła *zmiana ustawy:* znikły utrudnienia i ograniczenia — *i odtąd każdy w Polsce ma prawo (za zgłoszeniem w urzędzie pocztowym) założyć sobie w mieszkaniu stację odbiorczą i korzystać z audycji radjowych.*

Radjostacja krakowska
na Zwierzyńcu pod Krakowem z dwoma masztami antenowemi wys. 60 m.

Radjostacja krakowska.
Aparatura stacji mieści się w kazamatach dawnego austrjackiego fortu na Zwierzyńcu pod Krakowem.

Z początkiem r. 1926 zorganizowała się w Warszawie, złożona z poważnych osobistości spółka akcyjna „*Polskie Radjo*“, w której rząd ma 40 procent kapitału i w radzie nadzorczej kilku przedstawicieli, (delegatów poszczególnych ministerstw). Dyrekcję Polskiego Radja stanowią: doskonały organizator o wysokiej kulturze p. Zygmunt Chamiec i inż. Władysław Heller, techniczny kiero-

wnik stacji, wyborny fachowiec. W warunkach koncesyjnych rząd nałożył na Polskie Radjo obowiązek założenia centralnej stacji w Warszawie, a gdy napływ abonentów dosięgnie liczby 60 tys., założenia *drugiej stacji w jednem z większych miast Polski* i zakładania dalszych stacyj w miarę zwiększenia się ilości abonentów o każde dalsze 20 tys.

Pierwsza Polska stacja nadawcza zaczęła pracować *w Warszawie* w marcu 1926 r. Była ona stacją prowizoryczną, o względnie słabej energji, bo pracowała z siłą półtora kilowata w antenie. W dniu 15-go stycznia 1927 r. zamilkła ona, ustępując miejsca *nowej, potężnej stacji, pracującej* z energją przeszło ośmiu kw. w antenie.

Dawna stacja warszawska przeniesiona została do *Krakowa,* gdzie z końcem lutego 1927 r. podjęła swe czynności. Kierownictwo stacji spoczywa w rękach energicznego dyrektora p. Bronisława Winiarza.

Trzecią stację broadcastingową w Polsce zbudował *Poznań* sumptem gminy poznańskiej i sejmisłabsza od krakowskiej. Otwarcie stacji wileńskiej nastąpiło w grudniu 1927 r.

Wreszcie przyjść musi kolej na *Lwów.*

Jednakże nawet uruchomienie Wilna i Lwowa nie zdoła jeszcze pokryć całego terenu Rzeczypospolitej zasięgiem detektorowym. Dopiero *siódma* stacja polska, umieszczona gdzieś w trójkącie Brześć, Pińsk, Kowel, pokryłaby prawie całą Polskę z zasięgiem detektorowym. Dyrekcja Polskiego Radja opracowała szeroki plan, jak Polskę pokryć stacjami nadawczemi, ale realizacja tego planu, wielce doniosłego ze względu na możność propagandy politycznej i szerzenie oświaty i kultury, wymaga bardzo *wielkich kapitałów.*

W miarę powstawania nowych stacji wzrost radjoamatorstwa w Polsce postępuje w szybkiem tempie.

W dniu 31-go grudnia 1926 r. było — według wykazu min. poczty — w całej Polsce 55.117 radjoabonentów. Z pocz. grudnia 1927 r. ilość radjo- abonentów przekroczyła 100.000.

Stwierdzamy więc *dość szybki wzrost radjo- ama-*

Dr Zygmunt Chamiec
nacz. dyr. Tow. „Polskie Radjo"

Bronisław Winiarz
dyr. radjostacji krakowskiej.

Inż. Władysław Heller
dyr. techn. Tow. „Polskie Radjo"

ków powiatowych. Uroczyste otwarcie tej stacji nastąpiło w dniu 24 kwietnia 1927 roku. Stacja pracuje z energją 1.5 kilowata w antenie.

Czwarta stacja nadawcza powstała w *Katowicach* i rozpoczęła pracę w ciągu listopada 1927 r. Jest to jedna z największych i technicznie najdoskonalszych stacji w Europie, pracując z mocą 40 kil., a 10—12 kil. w antenie, jest więc silniejszą od stacji warszawskiej, która dziś pracuje z 8—10 kw. w antenie. Stacja warszawska zamierza jednak przed końcem r. 1927 *podwoić* swoją energję, przyczem część potrzebnej aparatury została zakupiona zagranicą, część wykonana w kraju.

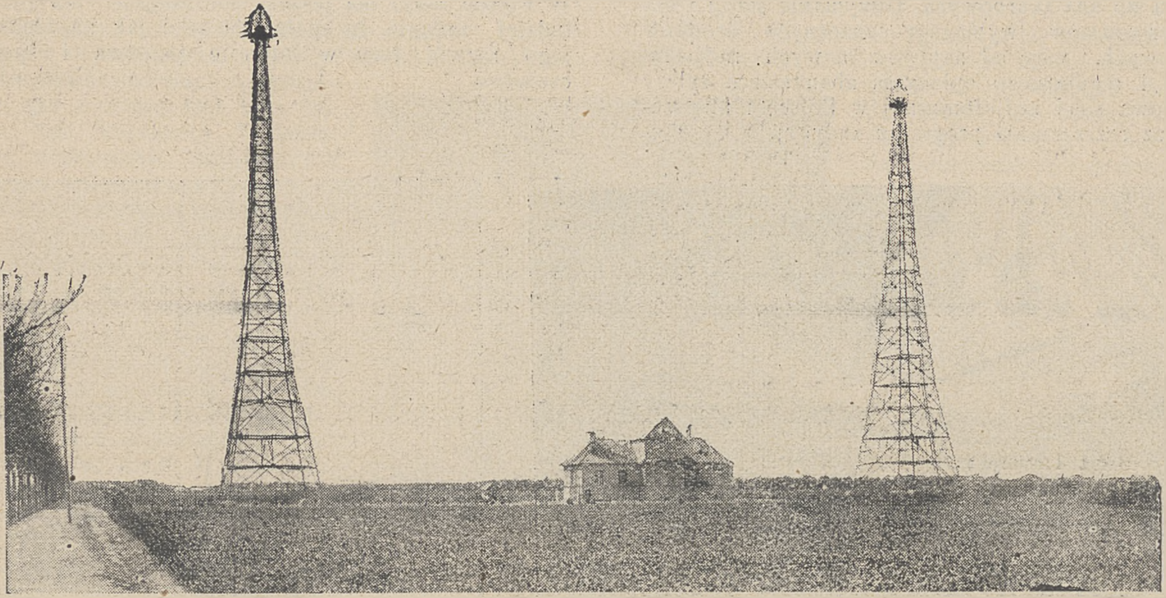
Katowicka stacja posiada aparaturę amerykańską z „Standard Electric Comp.", a koszta założenia jej wynoszą około 900 tys. zł.

Uroczyste otwarcie stacji katowickiej nastąpiło w dniu 4 grudnia 1927 r. Kierownictwo adm. i techn. spoczęło w ręku inż. Litwińskiego, programowe prof. Tymienieckiego.

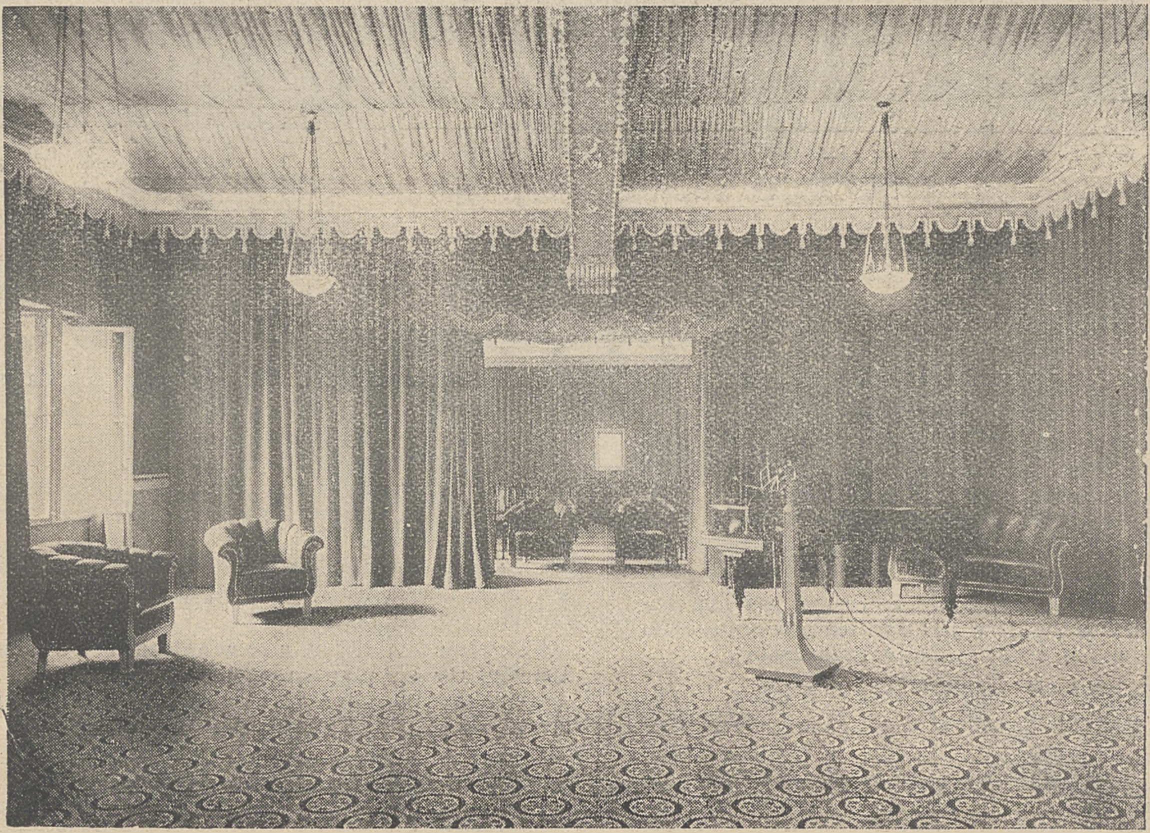
Piątą stacją w Polsce jest *stacja wileńska.* Jest to stacja także prowizoryczna i na razie słaba, bo pracować będzie z energją pół kw., ale dzięki pewnym urządzeniom będzie tylko o 20 procent

torstwa w Polsce, ale niemniej liczba powyższa przed stawia się bardzo skromnie wobec dat ilustrujących stosunki w zachodnich państwach. W Anglji np. ilość radjo-abonentów przekroczyła liczbę 2,200.000.

Mówiąc o 100.000 radjo-amatorów w Polsce, mamy na myśli tylko *zarejestrowanych* radjo-abonentów. Faktyczna ilość posiadaczy radjo-odbiorników wynosi zapewne drugie tyle. „Radjopajęczarstwo", surowo karane przez ustawę, jest w Polsce bardzo rozpowszechnione *i wyrządza wielką szkodę rozwojowi radjofonji.* Radjopajęczarze narażają się jednak na bardzo przykre skutki swego postępowania, albowiem prawo traktuje nielegalne korzystanie z audycyj radjowych jako rodzaj *kradzieży* i skazuje kłusowników eteru na grzywnę od 300 do 5.000 zł., na konfiskatę aparatu, a nawet na więzienie! Zaznaczyć zaś należy, że rejestracja aparatów, przepisana ustawą, jest dziś w Polsce bardzo *ułatwiona,* bo każdy urząd pocztowy obowiązany jest przyjąć zgłoszenie. A zniesione zostały także wygórowane *opłaty* stemplowe i kancelaryjne, które aż do lipca ub. r. czyniły rejestrację dla niejednego z niezamożnych słuchaczów uciążliwym obowiązkiem. *Dziś radjosłuchacz przy rejestracji swego*

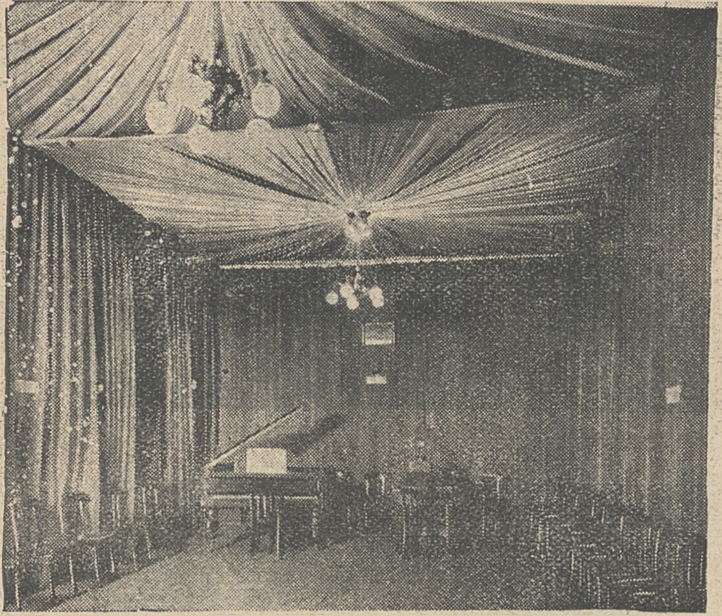
Radjostacja poznańska

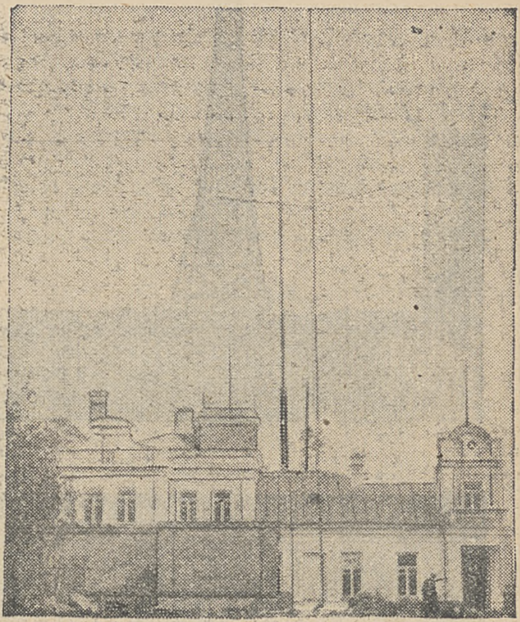
Wielka sala nadawcza radjostacji poznańskiej (10·08 m na 11·37 m, wys. 5·49 m).

aparatu w urzędzie pocztowym uiszcza tylko *1 zł.* tytułem opłaty kancelaryjnej, a opłata *abonamentowa* wynosi tylko *3 zł.* miesięcznie, (względnie 8 zł. kwartalnie). Polska radjofonja żyje tylko z tych opłat abonamentowych, z których zresztą 20 proc. wpływa do kas skarbowych. Utrzymanie stacji i dobór programów wymagają znacznych środków finansowych, więc od napływu nowych radjosłuchaczy i regularnego opłacania abonamentu zależy rozbudowa sieci radjofonicznej w Polsce i ulepszanie, oraz rozszerzanie programu audycyj.

Olbrzymie działanie *oświatowo-kulturalne, rozrywkowe i propagandowe radja,* które dociera do najdalszych zakątków kraju i urokiem nowości oddziaływa żywo na masy, czyni z radja potężny *instrument propagandy kulturalnej i politycznej.* W Polsce radjo ma jeszcze donioślejsze niż gdzieindziej zadanie do spełnienia — i jak największy jego rozwój leży w interesie państwa i społeczeństwa.

Studjo radjostacji katowickiej.

Radjostacja wileńska.

Polskie Radjo:

Stacje, fale, moc, kierownicy.

Warszawa: fala 1111 m; moc w antenie 8—10 kw. Biura i studjo przy ul. Kredytowej 1.

Dyrektor naczelny: Dr Zygmunt Chamiec. Dyr. działu ogólnego: Br. Fudakowski. Dyr. techn.: inż. Władysław Heller. Kierownik wydziału liter i pras: Maksym. Weronicz. Kier. działu odczyt.: prof. Henryk Mościcki; Kier. działu muz.: prof. Tad. Czerniawski.

Prezesem Rady Ski Akc. „P. Radjo" jest inż. Tadeusz Sułowski, który jest zarazem wiceprezesem kuratorjum Ski z o. p. „Radjo Poznańskie".

Kraków: fala 566, moc w antenie 1.5 kilow. Biura i studjo przy ul. Basztowej 9.

Dyrektor radjostacji: Bronisław Winiarz. Kier. techn. inż. Miński. Kierownik działu muz.: prof. dr. Zdzisław Jachimecki. Kierownik działu wykład: prof. dr. Jan Nowak.

Na czele Kuratoryum stoi prezydent miasta inż. K. Rolle.

Poznań: fala 344.8 m, moc w antenie 1.5 kw. Biura i studjo: Plac Wolności 11.

Dyr. adm. Okoniewski. Kierownik programowy prof. dr. Stefan Błachowski. Kier muzyczny: prof. Franc. Łukasiewicz. Kier. techn. inż. Rogacki.

Prezesem Kuratoryum Ski „Radjo Poznańskie" jest prez. miasta Ratajski, wiceprezesem inż. T. Sułowski.

Katowice: fala 422 m, moc w antenie 10 kw. Biura i studjo: róg ul. Warszawskiej i Mielęckiego.

Dyrektor adm. i techn.: inż. Litwiński, kierownik programowy: prof. Tymieniecki.

Wilno: fala 443; moc w antenie 0.5 kw. Biura i studjo: ul. Witoldowa 21.

Dyr. adm. i techn R Pikiel, kierownik programowy: W. Hulewicz.

Ł. W.

Dziwy w sztuce kinematograficznej.

Oglądając niejednokrotnie na ekranie obrazy i sceny najrozmaitsze, niekiedy wprost fantastyczne i nieprawdopodobne. zapytujemy, jak możliwą jest taka iluzja, tak znakomite i dokładne odtworzenie największych wprost niemożliwości?

Wielu z nas oglądało zapewne na ekranie scenę eksplozji domu, który jednak momentalnie się napowrót rekonstruuje. Treścią tego filmu pt.: „Misja Fattygo" jest napad bandytów na domek tego znanego grubaska, który napastnicy wysadzają w powietrze. Oglądamy scenę eksplozji: tysiące kawałków kamieni, drzewa, szkła i t. d. wylatują w powietrze, ale zamiast, jak naturalnie, spaść na ziemię, odłamki te zbiegają się i skupiając, odtwarzają napowrót zniszczony domek, oraz aktora, który wychodzi zeń, zacierając ręce jakby nigdy nic.

Jak tworzy się taką scenę na filmie? Oto osobno kręci się scenę, w której artysta wchodzi do swego domku. Na tem kręcenie się urywa, a aktor opuszcza spokojnie dom, czego jednakowoż na taśmie nie widać. Teraz następuje scena eksplozji, podczas której kręcą się dwa aparaty do zdjęć równocześnie. W jednym przesuwa się taśma filmu normalnie, a więc np. z góry na dół, a w drugim przeciwnie, z dołu do góry, przez co otrzymuje się dwie taśmy, z których jedna oddaje w obrazach rozgrywającą się akcję, w zwykłym porządku rzeczy, druga przedstawia tę samą scenę, przyczem obrazy zmieniają się w porządku odwrotnym, od końca do początku. Łącząc je otrzymujemy film o jakim mowa. Co się tyczy wyjścia aktora z domku po eksplozji, to scenę tę kręci się osobno i do łącza na końcu taśmy.

Faust i Mefisto unoszą się w powietrzu na zaczarowanym płaszczu.

A teraz inny film niemniej zadziwiający, z Douglasem Fairbanks'em. Widzimy w nim tego sympatycznego artystę spacerującego po murach, sufitach, z głową na dół i wogóle dokonującego ewolucji, urągających wszelkim prawom ciężkości i wychodzących poza granice możliwości.

Film u liliputów. Fantastycznych rozmiarów łoże.

Do tego zdjęcia przygotowuje się ogromną skrzynię, wielkości zwykłego pokoju, której wnętrze wykleja się tapetami, a do ścian, przyczepia się obrazy, czy lustra. Do jednej ze ścian, która ma reprezentować podłogę, przymocowuje się meble. To olbrzymie pudło, osadzone w wielkiem ruchomem rusztowaniu, może zmieniać położenie tego najdziwaczniejszego pokoju we wszelki możliwy sposób. Ponieważ operator nie mógłby razem z pudłem dokonywać wszystkich ewolucji, jakie ono przyjmuje, przeto aparat przymocowuje się na czas robienia zdjęć do jednej ze ścian, a kręcenie odbywa się automatycznie.

Aktor nie potrzebuje przeto łamać praw ciążenia, on może spacerować po ścianach i suficie swego pokoju, zależnie od położenia, jakie operatorzy nadają skrzyni. Na ekranie jednak przy wyświetlaniu, widzimy ten pokój zawsze w położeniu normalnem, aktora zaś spacerującego po ścianach lub po suficie z głową na dół.

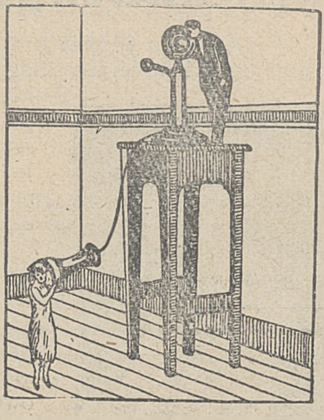
A czyż nie wzbudza w nas śmiechu owa scena na filmie, gdzie z małego samochodu wychodzi conajmniej 60 grubych policjantów? W pogoni za złodziejem pędzi wóz, który z biedą mógłby pomieścić czterech stróżów bezpieczeństwa publicznego, tymczasem wóz się zatrzymuje i wysiada z niego czterech, dziesięciu, pięćdziesięciu... policjantów, którzy następnie ustawiają się w szereg przed swoim przełożonym.

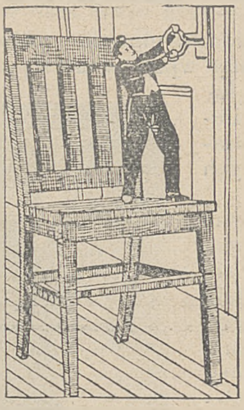
Samochód zatrzymuje się na bruku ulicznym, a operator ustawia aparat w ten sposób, że widzi tylko tę połowę wozu, z której wysiadają policjanci n. p. prawą i na prawej połowie taśmy kręci się scenę, podczas gdy lewa połowa taśmy zakryta jest chwilowo matą nieprzeźroczystą. W ten sposób nie widać lewej połowy wozu, do której właśnie wsiada dowolna ilość osób, aby potem wysiąść stroną prawą.

Po ukończeniu tego zdjęcia usuwa się materję nieprzeźroczystą z lewej połowy taśmy filmowej i robi

nowe zdjęcie, przy którem znowu widać lewą, doskonale zamkniętą część samochodu, oraz uliczny ruch na bruku miejskim, wrący pełnem życiem.

A czy nie zaciekawia nas, w jaki sposób odtwarza się na filmie flirt na dnie morza czy jeziora? Obrazy takie robią zawsze pewny efekt, bo czyż to nie zdumiewające, gdy się widzi człowieka, rozmawiającego z syreną na dnie morza, podczas gdy obok przepływają ryby, jakby współżycie takie było zjawiskiem zupełnie naturalnem?

Gigantyczny telefon.

Olbrzymi klucz.

Do tego obrazu przygotowuje się w „studio" dekorację dna morskiego czy jeziora razem z roślinami i wodorostami, a następnie między tą dekoracją a aparatem do zdjęć umieszcza się wielką skrzynię z wodą o ścianach szklanych. Przed rozpoczęciem kręcenia sceny wpuszcza się do skrzyni ryby i porusza wodą, aby wywołać jej falowanie i dać złudzenie na ekranie, że aktorzy, którzy grają w rzeczywistości w głębi, znajdują się w wodzie. Niekiedy aktorzy a zwłaszcza „syreny", wiszą na cienkich linkach stalowych i bujają, co jeszcze więcej daje złudzenie, że poruszają się w morskim żywiole.

Wiele fantastycznych, a nawet wprost podziw budzących swoją cudownością obrazów daje znany film, p. t.: „Złodziej z Bagdadu", ze wspomnianym już Douglasem Fairbanksem w roli tytułowej Ahmeda. Zwłaszcza zastanawia nas scena z magiczną liną i latającym dywanem. W pewnej chwili widzi się tam Ahmeda złodzieja, uczepionego w górze do liny jedną ręką, a drugą poruszającego swobodnie nad jej górnym końcem.

Jak się preparuje w pracowni podróż powietrzną Fausta i Mefista.

Jak wyjaśnić tę niezwykłą scenę? Oto górny koniec tej liny uczepiony jest do stalowego, cienkiego i poziomo przeciągniętego drutu, a Ahmed trzyma się wprawdzie jedną ręką tej liny, ale stoi silnie na szczeblu ukrytej przed objektywem aparatu drabiny. Teraz zrozumiemy, jak może aktor jedną ręką trzymać się końca liny, a drugą poruszać nad nią swobodnie.

Co się tyczy magicznego latającego dywana, to nie trzeba sądzić, że musiano się tu uciekać do pomocy samolotu. Gdy na ekranie widzimy dywan rozciągnięty i przelatujący szybko nad chmurami, to trzeba wiedzieć, że przy zdejmowaniu tego obrazu dywan był nieruchomy i zawieszony na silnych drutach, podczas gdy ściany, stanowiące tło odpowiednio malowane, poruszały się szybko poza dywanem. W czasie przelotu z pałacu Kalifa do miejsca przeznaczenia nad murami Bagdadu, posłużono się olbrzymim żurawiem, z którego końca zwisające cztery druty stalowe trzymały pomost przykryty dywanem, oraz usadowionych na nim aktorów. Operator znajdował się również na bujającej w ten sam sposób innej platformie, przez co latający dywan był zawsze na pierwszym planie przed objektywem aparatu.

Niedawno znowu kręcono w Hollywood film, przy którym posłużono się sztuczkami nigdy chyba w państwie filmu nie stosowanemi. Głównemi postaciami akcji na filmie jest para narzeczonych, (grają

te role: pani Patsy Ruth Milles i pan Mont Bene), która w przeddzień ślubu zostaje porwaną. Aby porwanie to łatwiej dało się przeprowadzić, zmieniają się w myśl fantastycznej fabuły scenarjusza oboje młodzi w parę karłów, tak, że mogą się ukryć w zwykłej torebce podróżnej czy koszyku.

Ten nieprawdopodobny efekt osiąga się naturalnie nie przez zmniejszenie postaci aktorów, lecz dzięki odpowiedniemu wyolbrzymieniu całego środowiska, jak sceny i przedmiotów, wśród których ci aktorzy się poruszają. Przedewszystkiem więc meble mają wprost ogromne wymiary, każde krzesło jest wysokie na 4 metry, a słuchawka telefoniczna ma wielkość człowieka. Łóżko długie jest na 10 metrów, a szerokie na 6 metrów, tak że właściwie mogłoby pomieścić się tam ze 20 osób. W tem środowisku Mont Bene, którego wzrost wynosi 1.70 m. wydaje się karłem 30 centymetrowym, a analogicznej „redukcji" ulega również jego narzeczona.

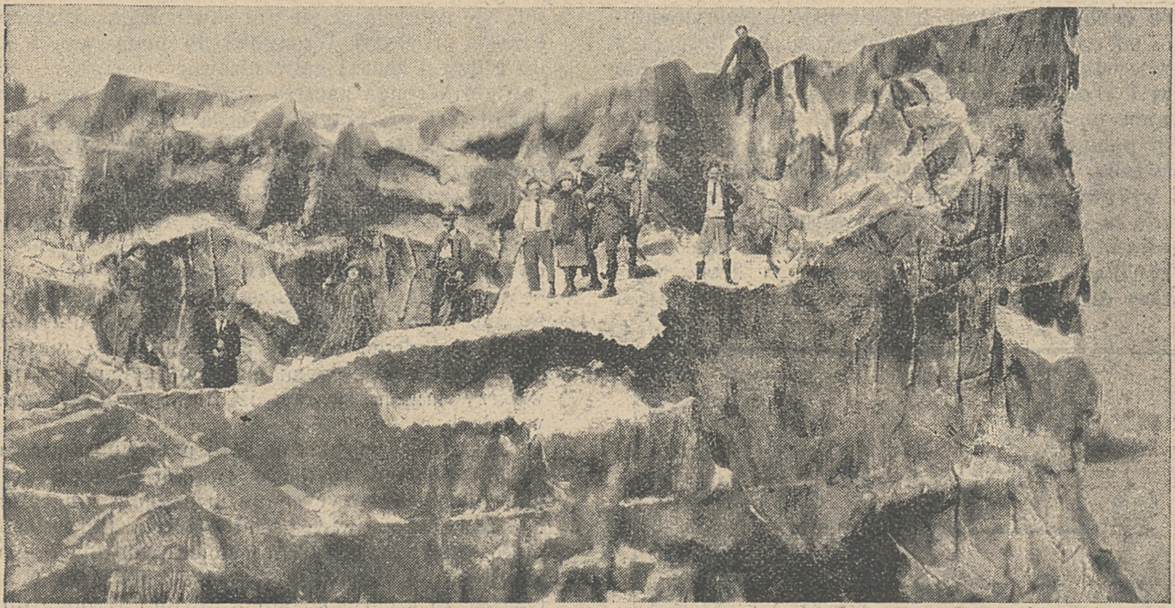
Wyjście na takie krzesło staje się dla aktora prawdziwą sztuką akrobatyczną, a użycie telefonu grozi niebezpieczeństwem zostania zmiażdżonym przez ciężar słuchawki. Gdy chodzi o otwarcie drzwi, wysokich na 12 metrów, to trud wydaje się nie do pokonania. Oczywiście nie tylko meble, ale i wszystko, co aktorów otacza, musi posiadać wymiary odpowiednio wielkie. Wóz kolei podziemnej, w którym uciekają wewnątrz kosza, jest nieprawdopodobnych rozmiarów i osiąga prędkość, która dla wszystkich innych jest normalną, a dla nich wprost fantastyczną.

Film kończy się tem, że narzeczeni wracają znowu do swoich „normalnych" postaci no i jak zawsze... pobierają się.

Dawniej aparat do zdjęć spoczywał na statywie i mógł dokonywać tylko nieznacznych poruszeń w bok. Jeżeli przedmiot zdejmowany poruszał się, wówczas aparat musiało się przestawiać, lub chwytać tylko krótkotrwałe momenty (n. p. zwierzęta w ruchu). Dziś statyw jest zbędnym, nawet kręcenie odbywa się automatycznie, a dokonuje tego odpowiedni przyrząd elektryczny.

Taka swobodna kamera umożliwia oddanie sytuacji i nastrojów, przed któremi kinomatografja stała dotąd bezradna. Przypomnijmy sobie efektowny lot Mefista i Fausta w zaczarowanym płaszczu. Efekt zrealizowano w ten sposób, że to nie artyści unosili się, przeciwnie, oni stali w miejscu i tylko szatami ich poruszała maszyna wiatrowa, a naokoło nich krążył na szynach aparat fotograficzny razem ze zmieniającemi się dekoracjami. Wrażenie tego lotu jest na ekranie więcej realistyczne, niż gdyby zdjęcia dokonano dawnym systemem nieruchomej kamery.

Podobnie obraz tańczącej baletnicy będzie żywszy, ruchliwszy, jeżeli aparat porusza się przy zdejmowaniu w rytm ruchów tańca, jak również wrażenie dźwięku z instumentu potęguje się, jeżeli przed nim poruszał się w czasie kręcenia w górę i na dół aparat do zdjęć

Krajobraz górski, zrobiony w pracowni filmowej.

Innego rodzaju tryku filmowego użyto dla odtworzenia pewnego filmu fantastycznego, gdzie ogląda się aktorów latających w powietrzu i wogóle dokonujących ewolucji wprost nieprawdopodobnych. Posłużono się w tym wypadku artystami *papierowymi*, których postaciom, naklejanym na przeźroczystej tafli szklanej nadawano coraz to nowe pozycje, stwarzając przez to ciągłość ruchów i akcji. Silne światło rzucone od spodu na dekoracje stanowiące tło, pozwalało osiągnąć niezwykle piękne efekty optyczne. Cienie poruszały się i gestykulowały niby żywe osoby. Ilość sporządzanych dla jednego filmu fotogramów liczy się na setki tysięcy.

Pomysł ten oryginalny otwiera wiele nowych możliwości i tryków w dziedzinie sztuki filmowej.

Andor Kozma.

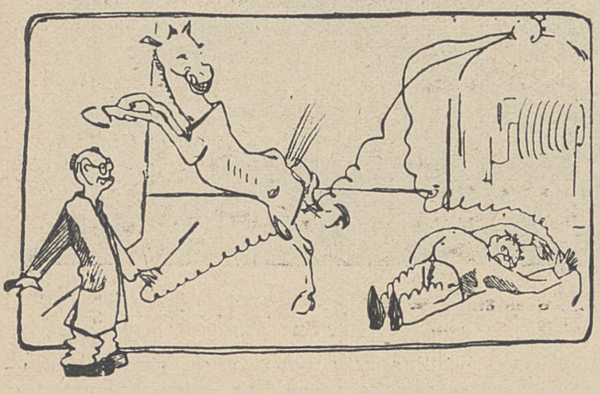
Niesamowita historja.

(Z węgierskiego).

Right i Wrong, dwaj najambitniejsi fizjologowie amerykańscy, pracowali niestrudzenie w bogato wyposażonem laboratorjum uniwersytetu, powstałego za dolary miljonera. Tworzyli oni spółkę naukową na podstawie ścisłej, notarjalnej umowy, określającej wyraźnie, że celem ich zjednoczenia ma być jakieś wstrząsające światem odkrycie. Umowa przewidywała także, w jaki sposób mają się podzielić wawrzynami i materjalnym zyskiem.

W poszukiwaniach swych obaj uczeni zajmowali się przedewszystkiem próbami ożywiania za pomocą prądu galwanicznego, a punkt wyjścia tworzyły znane żabie uda, których konwulsje eksperymentowano od przeszło stu lat po nieskończoną ilość razy we wszystkich laboratorjach całego świata. Ale Right i Wrong w swych ulepszeniach idei galwanizowania posunęli się tak daleko, że do drgawek mogli pobudzać nietylko same udka, ale i całe nieżywe żaby, a nawet doszli do tego, że nieżywe żaby pod wpływem prądu skakały.

Mało tego! Ulepszając dalej swój wynalazek i jego stosowanie, uczeni potrafili ożywić świeżo uduszonego królika, a ożywili go tak dobrze, że królik wyrwawszy się z pod aparatu doświadczalnego, zjadł

im sałatę, którą z pieczenią kazali sobie przynieść z restauracji. Uczeni bowiem, aby wykorzystać czas, jadali w laboratorjum.

Powyższy sukces wprawił ich w taki zachwyt, że natychmiast zadusili własnego psa, zwanego Radium i poddali go doświadczeniu. I pies ożył i zjadł im pieczeń. Radość Yankesów z tego powodu trudno sobie wyobrazić; nie zmąciła jej nawet ta okoliczność, że na kolację mieli sałatę bez pieczeni i pieczeń bez sałaty, jako prawdziwi bowiem uczeni, mieli większy głód wiedzy, niż żołądka.

Po jakimś czasie badacze, jeszcze więcej ulepszywszy prąd ożywiający i wzmocniwszy go, poszli do rzeźnika, zakupili zabitego konia i zawlekli go do laboratorjum. Koń ostatnie lata swego życia przepędził u dyszla wozu do wywożenia śmieci, że zaś od dłuższego czasu wyglądał tak, jakgdyby jeszcze żył, pochodziło to tylko stąd, że nie mógł się oderwać od rzemieni, którymi był przywiązany do dyszla. Dlatego też można było przypuszczać, że galwanizacja nie da mu tak wiele życia, aby w małej pracowni mógł być niebezpieczny dla przyrządów.

Tymczasem skutek przeszedł oczekiwanie. Prąd podziałał tak radykalnie, że ożywiony koń kopnął i przewrócił Wronga, który katodę trzymał w okolicy nasady końskiego ogona, Righta zaś, który z anodą stał koło pyska, przeskoczył, wypadł otwartemi drzwiami i pobiegł w prerję.

Right nie miał jednak czasu, by chwytać szkapę, gdyż jego spólnik leżał martwy, jak samotny pantofel. Nie namyślając się ani chwili Right osłabił prąd, katodę przyłożył Wrongowi do podeszwy, a anodę do głowy i zaczął galwanizować trupa.

Ciało Wronga zaczęło drgać, skręcać się i koszlawić, twarz przeciągnęła się, a oczy zaczęły mrugać straszliwie. Za chwilę Wrong zerwał się z dzikimi, śmiesznymi ruchami i wyjąc zwierzęcym głosem, zaczął skakać koło Righta.

— Ależ Wrong! — zawołał Right, próbując go uspokoić — przecież chyba nie zwarjowałeś! Przecież koń nie kopnął cię w rozum!

Wszystkie jednak rozsądne słowa były bezskuteczne. Było widocznem, że Wrong ich nie rozumie. Bez wytchnienia skakał po pracowni z nieprawdopodobnie groteskowymi małpimi ruchami i z takiem wykrzywianiem twarzy, iż Rightowi krew zamarła w żyłach.

Right pojął szybko, że jeśli natychmiast nie ubezwładni Wronga, to ten w swojem małpiem ogłupieniu zacznie niszczyć cenne urządzenia laboratorjum. Nie zawahał się więc przed gwałtem. Porwał pospiesznie sznur, przygotowany poprzednio dla konia, zarzucił go na Wronga i skrępował mu ręce. A potem ciągnąc za koniec, z trudem zawlókł Wronga do drugiego pokoju, gdzie były różne zwierzęta dla doświadczeń i tam swego dzikiego przyjaciela wrzucił do wielkiej klatki. Wrong natychmiast zaczął się spinać po ścianach, a gdy mu Right podał garść orzechów, zaczął je gryść zębami.

Right zrozumiał zjawisko. Było jasnem, że gdy Wrong zmarł od kopnięcia, to w tejsamej chwili jego część boska, albo ściślej mówiąc, duch, uleciał z ciała i przy galwanizowaniu nie powrócił, gdyż już wszedł w jakąś innowymiarową przestrzeń. To znaczy, że prąd galwaniczny ożywił tylko bezduszne ciało, a więc — małpoluda!

Dotychczas Right nie uznawał, aby wiara zawierała prawdę, teraz jednak przekonał się, iż tak jest w istocie. Czysto cielesne życie tworzy z istot tylko zwierzęta, człowiekiem staje się zwierzę dopiero za pośrednictwem ducha.

Ponieważ Right, pomimo swych materjalistycznych przekonań, był obznajomiony z techniką spirytyzmu, pomyślał, że może tu z niej skorzystać. Zgasił światło w pracowni i siadł do stolika, aby wywołać ducha zabitego. Poszło to tak szybko, jak zwykłe telefonowanie.

— Hallo, hallo, Wrong, zgłoś się! W myśl naszego układu notarjalnego jesteś do tego zobowiązany.

— Bez wątpienia, jestem też tutaj i odpowiadam ci — rozległ się głos niewidzialnego ducha.

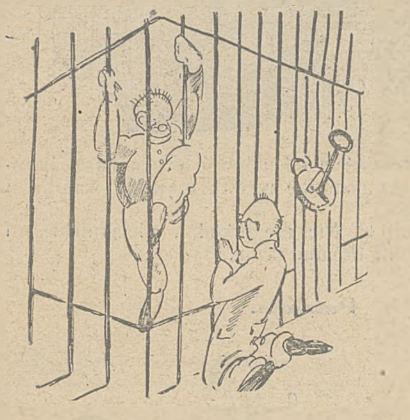
— Nie będę cię nudził niepotrzebną gadaniną. Wiem bez ciebie, żeś przez kopnięcie wyleciał z ciała. Toteż całkiem poprostu proszę cię, wleź tam z powrotem, gdyż z twoim małpim trupem nie mogę sobie dać rady.

— Niech djabli biorą tę bestję, nic mnie ona nie obchodzi. Ale choćbym nawet sam chciał, nie mogę już powrócić, istnieje bowiem wieczne, niezmienne prawo, że dusza, która raz wyjdzie z ciała, do tegosamego ciała nie może już powrócić.

— Więc zamierzasz teraz włóczyć się bez ciała po wieczności?

— Ani mi się śni. Przeciwnie, mogę mieć nadzieję, że kiedyś będę się mógł znowu inkarnować. Ale na to, według praw odwiecznych, jest tylko jeden sposób, mianowicie, abym się na nowo urodził.

— Jakto? Więc zaczniesz znowu od dziecka?

Wrong natychmiast zaczął się spinać po ścianach.

— Bo inaczej być nie może. Ale i to niełatwa sprawa. Trzeba ci wiedzieć, że nas bezcielesnych duchów, wiele miljardów krąży w powietrzu. A wiecznem przeznaczeniem nas wszystkich jest ponowne inkarnowanie w człowieka. Otóż policz: jakkolwiek urodzeń ludzkich jest bardzo wiele, nigdy nie jest ich tyle, aby każdy z nas otrzymał dla siebie nowe ciało. Dlatego też po dziesięciu, a nawet po stu pchamy się tam, gdzie pierwsza lepsza istota ludzka ma swój byt zaczynać. Rywalizujemy przytem między sobą, oszukujemy się, kłócimy i bijemy. Kto ma siłę, zwycięża, ale kto się nie lubi pchać, może i tysiące lat błąkać się bezczynnie po przestworzach. Gdy jednak duchowi uda się ostatecznie przychwycić nowe ciało, to z tym niegotowym, mizernym interesem ma jeszcze sporo kłopotów. Duch ma tam miejsce zaledwie na jeden lub dwa palce. Dlatego noworodki są tylko małemi zwierzątkami. Ale my duchy, dążymy ciągle do rozwoju, pracujemy bez wytchnienia, rozszerzamy i budujemy nasze ciasne, nowe mieszkanie i zwolna zyskujemy dla siebie coraz więcej przestrzeni. Bądź co bądź jednak ta robota trwa do 20 lat, zanim budowa zostanie ukończona.

— Bardzo ci dziękuję za objaśnienia, ale wróćmy do interesu. Czy możesz pracować w naszej naukowej spółce także w stanie duchowym?

— Nie. Do pracy ludzkiej jest tylko człowiek zdolny, a ja nie jestem człowiekiem. Algebraiczny znak na człowieka jest: h (homo), dla ducha s (spirytus), dla ciała ludzkiego — m (materja). Zdolności ludzkie oznacza się przez c (capacitas). Z tego tworzą się następujące odwieczne równania: s więcej m jest h, oraz: s więcej m jest c. Z tego wynika, że h równa się c. Ale ponieważ mnie w dzisiejszym stanie określa formuła: h mniej m jest s, nie może zatem być mowy, abym jako s, równy był c. Skoro więc z braku materji nie jestem człowiekiem, nie mogę być także capacitas.

— Z tego wszystkiego widzę, że ponieważ utraciłeś wszelkie zdolności, nasza umowa ustaje. Niniejszem zatem nasza spółka zostaje rozwiązana i z tego tytułu nie masz do mnie żadnych pretensji.

— Nie mam, ale zwracam ci uwagę, że moja na nowo do życia zgalwanizowana ziemska powłoka, w myśl ustaw ludzkich, jest tak samo legalnym posiadaczem moich praw, jak gdybym ja sam był małpą. Ten małpolud będzie więc teraz występował jako obłąkany Wrong, a sanatorja i jego kuratorzy wyciągną z tego jeszcze wielkie korzyści.

Right siadł do stolika, aby wywołać ducha zabitego.

— Do licha, masz rację! Teraz dla tego dzikiego zwierza władze ustanowią opiekuna, który zacznie kontrolować rachunki naszej spółki, wglądać w księgi i naszą naukową tajemnicę roztrąbić może, jak przedmiot handlu. Eh... co to będzie!? A ile szkody z tego!?... Ale powiedz mi, co ja mam właściwie zrobić z tą ohydną małpą?

— Zrób co chcesz, najlepiej zabij ją.

— To powieszą mnie za to, jako twojego mordercę!

— Słuchaj Right, nie nudź. Załatw tę sprawę poprostu prądem galwanicznym. Odwróć całą historję, a będzie to tylko eksperyment naukowy. Twoje sumienie będzie czyste, bo będzie to tak wyglądać, jak gdybyś wogóle nic nie zrobił. Zresztą niema ustawy, któraby nakazywała, że zmarłych musimy napowrót budzić do życia.

— Wiesz, że wdzięczny ci jestem za tę radę. Struję małpę.

— Zrobisz mi tylko przysługę. Obrażałoby bowiem moją ambicję, gdyby świat myślał, że to głupie bydlę — to ja.

— No, a powiedz mój kochany, czy mogę się spodziewać, że jeszcze kiedyś spotkam cię na ziemi?

— Zależy od tego, kiedy mi się uda wcielić na nowo. Ale gdybyś tak naprzykład zechciał się ożenić z moją siostrzenicą, a mnie spirytystycznie zawiadomił, kiedy będziesz..., powiedzmy: reflektował

na potomstwo, to wówczas porobiłbym starania, abyś został moim nowym ojcem. W takich wypadkach duchy wujów mają pewne przywileje.

— Wybornie. Za pięć minut udaję się do twojej siostrzenicy. Zaniosę jej wiadomość żałobną o twej nagłej śmierci i dla pocieszenia poproszę o jej rękę.

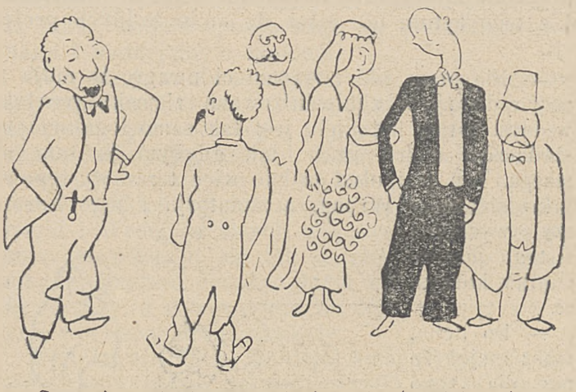
— Brawo, mój kochany. A ja cię wyprzedzę i będę tam przy was niewidzalny. I od dziś począwszy, będę czuwał stale koło was, aby w odpowiednim momencie nie ubiegł mnie jaki inny duch. Zatem do widzenia — papo.

— Do widzenia, do widzenia — mój synku!

Przełożył J. G.

Humor i satyra.

Bliższa ciała koszula.

— Czy wiesz, że ten ożenił się z twoją córką, aby popłacić długi?

— Tam do licha, czemu mi o tem nie powiedziałeś wcześniej?

— Ba, kiedy ja sam jestem jego wierzycielem.

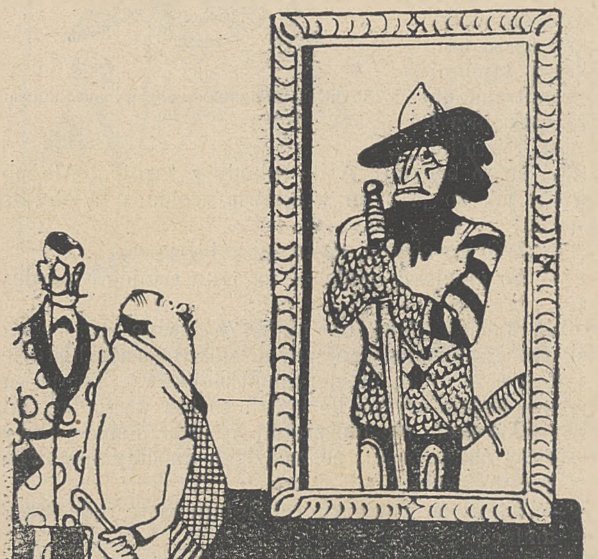
Pewny swej przyszłości.

Dozorca: Skończyliście odsiadywać swoją karę. Przykro mi tylko, że przez pomyłkę przetrzymaliśmy was kilka dni dłużej niż trzeba.

Były aresztant: Nic nie szkodzi, odciągniecie mi panowie tych parę dni drugim razem.

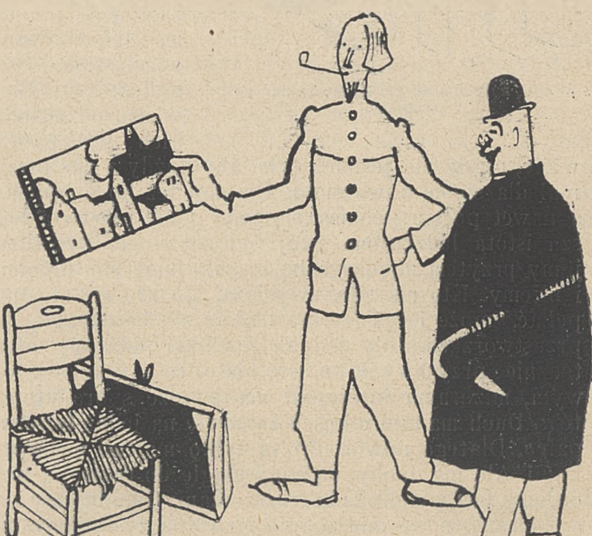
Znawca sztuki.

— Oto portret mego najsławniejszego przodka, który brał udział w wyprawach krzyżowych.

— Ciekawa tylko rzecz, dlaczego się dał fotografować w karnawale.

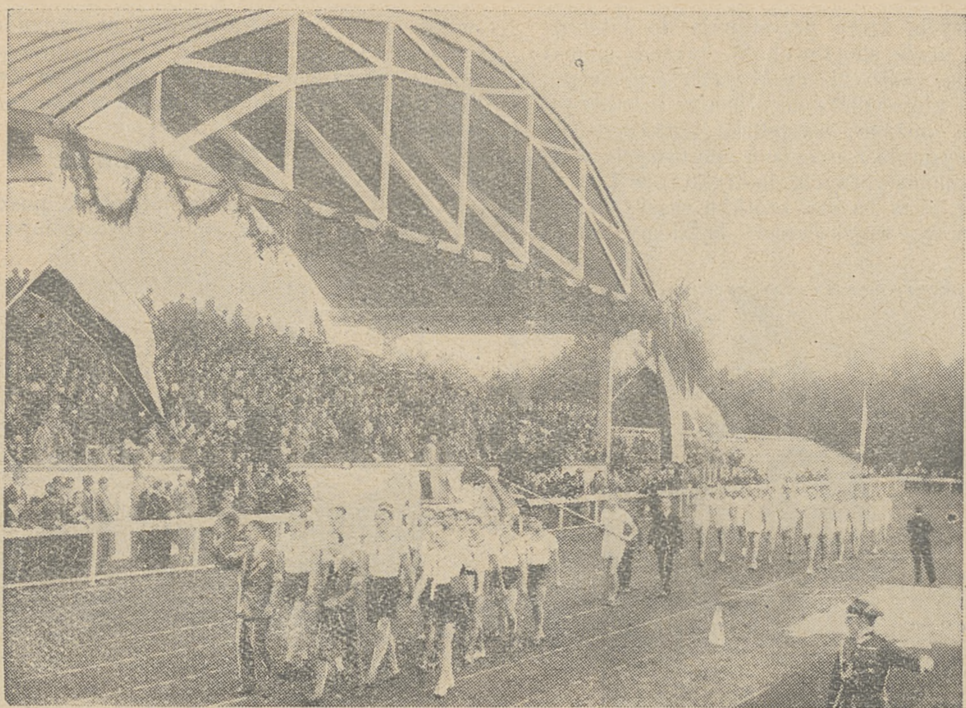
Patrjota.

— Jeden Amerykanin ofiarował mi za ten obraz 10 tysięcy złotych.

— Ja nie mógłbym dać więcej jak 120 złotych.

— Bierz pan, nie chcę, aby takie arcydzieło sztuki wywieziono za granicę.

Rok ubiegły zaznaczył się otwarciem całego szeregu pierwszorzędnie urządzonych boisk, m. i. stadjonu Akadem. Związku Sportowego w Warszawie. Ilustracja nasza przedstawia moment deflady drużyn lekkoatletycznych Czechosłowacji i Polski przed trybunami. Jak wiadomo, na otwarcie tegoż stadjonu odbył się mecz lekkoatletyczny między obydwoma drużynami, z którego zwycięsko wyszła drużyna czechosłowacka,

Adam Obrubański.

Sport polski w r. 1927.

Jeszcze może nigdy sport polski nie zakończył tak pomyślnie rocznego bilansu, jak w roku ubiegłym. Otwierają się bowiem teraz przed nim coraz szersze i jaśniejsze horoskopy. Coraz pomyślniejsze można na przyszłość żywić nadzieje, co w roku olimpijskim szczególnie winno być dla nas pocieszające, gdyż jest to dowodem, że idea wychowania zdrowego pokolenia i potrzeba wszechstronnego wychowania fizycznego naszej młodzieży zyskuje z każdym dniem coraz więcej zwolenników i obejmuje coraz szersze warstwy społeczeństwa.

W tym roku już definitywnie wyniki polskiej pracy w sporcie ukażą się *po raz pierwszy w tabeli rekordów świata.* Udaremniła to w zeszłym roku intryga niemiecka, ale teraz dzięki podziwu godnym wysiłkom *Haliny Konopackiej* po raz pierwszy imię polskie doczeka się uwiecznienia, jako *zdobywcy rekordu światowego.* Po raz drugi grupa naszych trzech jeźdźców, złożona z pułk. *Rómmla,* rtm. *Antoniewicza* i por. *Starnawskiego* ugruntowała na dalekiej arenie amerykańskiej świetną i bogatą w tradycje sztukę *polskiej jazdy konnej,* zdobywając najwspanialsze nagrody w tem *„puhar Narodów“,* który przed 2 laty zdobyła dla swego kraju inna trójka dzielnych kawalerzystów. Ale i w innych gałęziach sportu doczekaliśmy się tego, iż polskie barwy triumfowały niejednokrotnie czy to dzięki naszej mistrzyni w narciarstwie *Janinie Loteczkowej, zdobywczyni mistrzostw Francji i Austrji,* czy to dzięki naszym lekkoatletom, wioślarzom, szermierzom, kawalerzystom, narciarzom i t. d.

Lecz rok ubiegły przyniósł nam jedno jeszcze ważne zdarzenie, a mianowicie *realizację ustawy o wychowaniu fizycznem.* Wyrazem tego jest *utworzenie Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego,* na czele którego stoi dyr. pułk. szt. gen. Ulrych. Niezależnie zaś od tego potworzono w całym kraju sieć organizacyjną *Komitetów wojewódzkich i miejskich wychowania fizycznego,* którym Państw. Urząd Wych. Fiz. przydziela kredyty na cele popierania sportu, czyto w postaci budowy boisk, hal gimnastycznych, pływalni, czyto opłacania trenerów, instruktorów i t. p. Z chwilą subwencjonowania przez państwo towarzystw sportowych nastąpi niewątpliwie podniesienie i poziomu sportowego. Dzięki subwencjom P. U. W. F. powstaje w Warszawie *stadjon reprezentacyjny, boisko A. Z. S. Polonji,* olbrzymi *stadjon Śląski w Królewskiej Hucie* wraz całym szeregiem urządzeń sportowych; otrzymuje subsydja szereg stowa-

rzyszeń sportowych, które przystępują do intensywnej pracy na niwie sportowej. W każdem niemal mieście powstają *ośrodki wychowania fizycznego*, pozostające pod kierownictwem oficerów instrukcyjnych, dają one możność wszystkim towarzystwom sportowym korzystania z urządzeń sportowych, wojskowych, sal gimnastycznych, instruktorów i t. p. Przyznać trzeba, iż w bardzo krótkim czasie, dzięki wzmożonej pracy wojskowości będziemy mieli

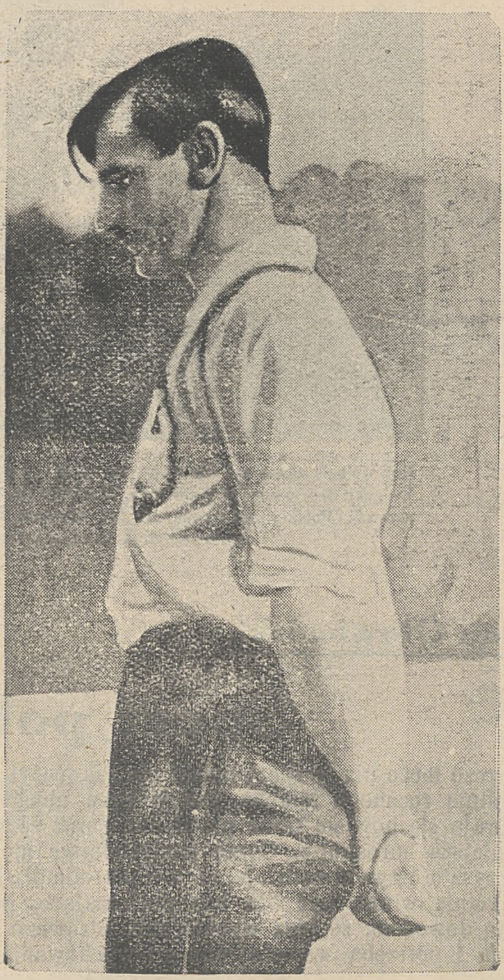
Halina Konopacka
(AZS Warszawa), rekordzistka Polski i świata w rzucie dyskiem. Jest to pierwsza Polka, która zdobyła mistrzostwo światowe. Ilustracja nasza przedstawia ją w rzucie dyskiem, w którym osiągnęła wynik 39·18 m (rekord światowy).

instruktorów, nad czem pracują też intensywnie Instytuty wychowania fizycznego w Warszawie i w Krakowie oraz Centralna Szkoła Gimnastyki i Sportów w Poznaniu.

Nie można tu pominąć milczeniem pracy naszych *związków sportowych*, z których naczelna nasza organizacja sportowa, jaką jest *Związek Polskich Związków Sportowych i Polski Komitet Olimpijski* w jednej osobie, pracuje obecnie nad przygotowaniem sportu polskiego do najbliższej Olimpjady w St. Moritz i w Amsterdamie. W tym celu przedsięwziął on m. in. odpowiednią propagandę prasową, i wszczął starania u władz, które zainteresował przytem zorganizowany w tym roku przez Związek Pol. Związków Sportowych *II Kongres Sportowy* w Warszawie.

Piłka nożna.

Z kolei przejdziemy do omówienia poszczególnych działów sportu oraz opisu najważniejszych wyda-

Wacław Kuchar
(Pogoń), najpopularniejszy piłkarz polski, który najwięcej razy (25) reprezentował barwy polskie w zawodach międzypaństwowych.

rzeń z ubiegłego roku. Na czele wszystkich sportów postawić należy piłkę nożną, która mimo wszystko cieszy się dalej *największą popularnością* w polskich sferach sportowych. Rok ubiegły był niestety okresem rozłamu i walki dwóch instytucyj, t. j. Polskiego Związku Piłki Nożnej z siedzibą w Krakowie i Polskiej Ligi Piłki Nożnej w Warszawie. Powodem rozłamu była sprawa zmiany systemu rozgrywek o mistrzostwo Polski, której domagali się zwolennicy systemu Ligi, a na którą nie chciał się zgodzić Polski Związek Piłki Nożnej. Secesjoniści okazali wię-

szą żywotność, co przejawiło się w ukończeniu trudnych i mozolnych rozgrywek mistrzowskich, żąda-

Mistrzowska drużyna Polskiej Ligi Piłki Nożnej w r. 1927 „Wisła" (Kraków)

jących od każdego klubu, biorącego w nich udział rozegrania aż 26 meczów. Do Ligi należały wszystkie

Mistrzowska drużyna Poznania „Warta",
która ten tytuł dzierży bez przerwy w swych rękach.

czołowe kluby za wyjątkiem Cracovii oraz szereg towarzystw, zgrupowanych w Ligach okręgowych: krakowskiej, poznańskiej, łódzkiej, górnośląskiej, warszawskiej i lwowskiej. Do Polskiego Związku Piłki Nożnej obok Cracovii należał szereg klubów przynależnych do Związków okręgowych: Krakowskiego, Górnośląskiego, Lwowskiego, Wileńskiego, Warszawskiego, Łódzkiego, Poznańskiego, Lubelskiego i Toruńskiego. Rozgrywki jednak o mistrzostwo Polskiego Związku Piłki Nożnej nie zostały

ukończone. Obecnie trwają pertraktacje nad zlaniem się obydwu organizacyj w jeden nowy związek. Można sądzić, iż doprowadzą one do *pomyślnego końca*, gdyż obie strony okazują dobrą w tym kierunku wolę.

Jak wspomnieliśmy rozgrywki o mistrzostwo zostały przeprowadzone tylko przez Ligę. Poniżej podajemy ich tabelę definitywną.

nym składzie. Uzyskany wynik w takich warunkach remisowy *3:3*, można nazwać zaszczytnym. Rozłam był też powodem rozegrania skąpej ilości zawodów z drużynami zagranicznemi. Prym pod tym względem wodziła Cracovia, która sprowadziła szereg drużyn zagranicznych, przeważnie wiedeńskich. Do najlepszych wyników, uzyskanych przez drużyny polskie z zespołami zagranicznemi należą: *Cracovia—Vienna 4:4, Wisła—Fulgerul 6:1, Wisła—Slavia (Brno) 8:2, Cracovia—Wacker 5:4, Cracovia—F. A. C. 1:1, Cracovia—Slavia (Sofja) w Bułgarji 4:1, Ł. K. S.—Hakoach 4:1 i Pogoń—Fulgerul 4:2.*

Drużyna piłkarska eksmistrza Polski „Pogoń" (Lwów)
która przez pięć lat (1922 - 1926) dzierżyła ten, zaszczytny tytuł w swych rękach.

Ostateczna tabela rozgrywek o mistrzostwo Ligi.

Miejsce	DRUŻYNA	Ilość gier	Wygranych	Nierozegranych	Przegranych	Stosunek bramek	Punktów
1	**Wisła** (Kraków) . . .	26	19	2	5	95:32	40
2	I. F. C. (Katowice) . .	26	18	—	8	67:32	36
3	Warta (Poznań) . . .	26	15	2	9	79:43	32
4	Pogoń (Lwów)	26	13	3	10	65:55	29
5	Legja (Warszawa) . . .	26	12	3	11	70:42	27
6	Turyści (Łódź)	26	12	3	11	52:65	27
7	Ł. K. S. (Łódź) . . .	26	11	3	12	54:57	25
8	Polonia (Warszawa) . .	26	9	7	10	51:51	25
9	Czarni (Lwów)	26	10	4	12	45:68	24
10	T. K. S. (Toruń) . . .	26	11	2	13	56:50	24
11	Ruch (Wielkie Hajduki) .	26	9	5	12	35:54	23
12	Hasmonea (Lwów) . . .	26	8	7	11	55:78	23
13	Warszawianka (Warszawa)	26	8	2	16	52:64	18
14	Jutrzenka (Kraków) . .	26	3	5	18	41:82	11

Jak z powyższej tabeli wynika mistrzem Polski została *Wisła* (Kraków), która ten tytuł odebrała pięcioletniej z rzędu mistrzyni, lwowskiej Pogoni. Pierwszym mistrzem Polski w r. 1921 była Cracovia. Z meczów międzypaństwowych rozegrano z powodu rozłamu tylko jeden i to z *Rumunją* w nader osłabio-

Lekka atletyka.

Sportem, torującym sobie drogę do coraz większej popularności, dzięki olbrzymiej propagandzie nie tylko towarzystw sportowych, ale także sfer wojskowych jak i nauczycielskich w szkołach jest lekka atletyka. W tej dziedzinie, mimo olbrzymich postępów, stoimy ciągle jeszcze *nisko, w porównaniu z czołowemi państwami Europy*. Lepiej w każdym razie sprawa ta przedstawia się w lekkiej atletyce *kobiecej*, a to z tego względu, iż w tej dziedzinie zaczęliśmy pracować niewiele później od innych państw. Inaczej jest zato w dziale męskim, gdyż tu w pracy jesteśmy od wszystkich niemal narodów znacznie młodsi. Z najważniejszych wydarzeń podkreślić musimy rekordy światowe *Konopackiej*, w rzucie dyskiem, osiągnięte na międzynarodowym pięcioboju w Warszawie (Austrja—Łotwa—Polska) jednorącz *39,18* mtr., oraz oburącz *64,60* mtr. Z dalszych wydarzeń podkreślić należy *zwycięstwa Polski* w Zagrzebiu, w meczu z *Jugosławją* 94:46 punktów, z *Toskaną* we Florencji 59:50 pkt., oraz w *trójmeczu Bałtyckim* nad *Łotwą i Estonją* w stosunku 142:96: 95 punktów. Spotkały nas także i *porażki dotkliwe*

nierzadko: z *Włochami w Rzymie 54:78, z Czechosłowacją w Warszawie 66:92*, w zawodach kobiewszystkie w biegach za wyjątkiem 60 mtr. został pobitych. Najlepszym zaś na miarę europejską wy-

„Cracovia" (Kraków)
zaliczana jest zawsze do naszych, czołowych drużyn w piłce nożnej.

cych w trójmeczu *Austrja—Łotwa—Polska w Warszawie* z punktacją 10.587.89:9.980.69:8.554.547 pkt. nikiem był czas *13.2 Schabińskiej* (Legja Warszawa), uzyskany w biegu 80 mtr. z płotkami.

Zawodniczki polskie i austrjackie,
które wzięły udział w I. meczu międzypańs wowym lekkoatletycznym kobiet w Krakowie.

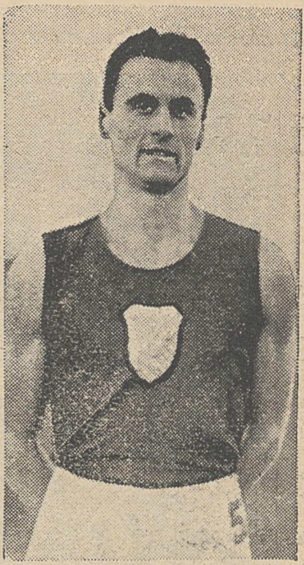
i w meczu *Austrja—Polska w Krakowie* 45:61 punktów. Ostatnie zawody należały do jednych z najlepiej udanych imprez Polskiego Związku Lekkoatletycznego, gdyż cały szereg rekordów polskich w tem

Ponadto odbył się szereg sporadycznych wypraw poszczególnych zawodników, jak n. p. Cejzika do Tallinu, akademików warszawskich na igrzyska akademickie do Rzymu, lekkoatletów krakowskich

wraz z ekspedycją Y.M.C.A. do Kopenhagi, które kończyły się stale mniejszem lub większem powodzeniem. Najpopularniejszą postacią obok Konopackiej w tym dziale sportu w kraju jest maratończyk, *Freyer* (Polonia), zdobywca największej ilości nagród w tem masy pucharów za zwycięstwa w biegach ulicznych, w tem ostatnio i pucharu „Ilustr. Kuryera Codziennego"

Kostrzewski
(AZS Warszawa), rekordzista Polsk w biegu 200 i 400 m z płotkami.

Antoni Cejzik
(„Polonia" Warszawa), rekordzista Polski w 10-boju lekkoatletycznym.

Skocznia narciarska w Zakopanem
która dzięki swemu ogromowi może być zaliczona do pierwszorzędnych tego rodzaju budowli w Europie.

Alfred Freyer
(„Polonia" Warszawa), rekordzista Polski w biegach długodystansowych i zdobywca I miejsca w biegu „Il. Kuryera Codz." w r. 1927.

Najwyżej stoi lekka atletyka w kraju, w Warszawie, gdzie pracują tak zasłużone w tym dziale sportu kluby, jak *Akademicki Związek Sportowy, Polonja i Warszawianka,* które grupują w swoich szeregach najlepsze, nasze siły. Po Warszawie kroczy Kraków i Poznań, ten ostatni dzięki głównie racjonalnej i intensywnej pracy Centralnej Szkoły Gimnastyki i Sportów. Poniżej podajemy tabelę polskich rekordów, zatwierdzonych przez Polski Związek Lekkoatletyczny.

Janina Loteczkowa
(K. T. N., Lwów), chluba naszego narciarstwa, zdobywczyni mistrzostwa narciarskiego Francji, Austrji i Polski.

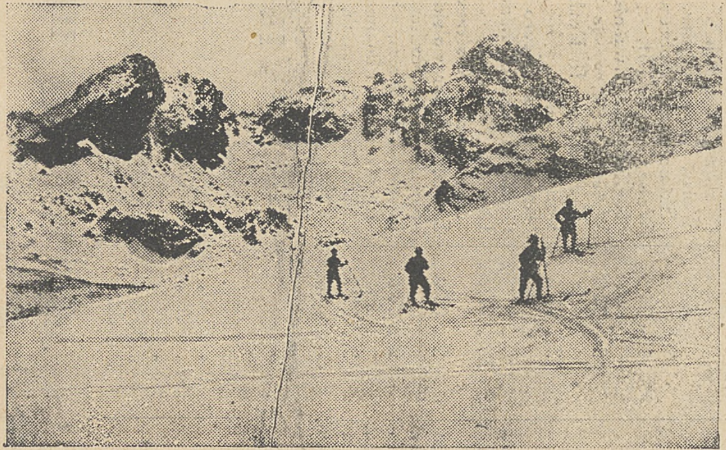
Nasze, piękne tereny narciarskie w Tatrach.

Na stokach Błyszcza w Tatrach Zachodnich.

Na Goryczkowej Hali.

Kościelec i Świnica z drogi na Liljową przełęcz.

Na Hali Pysznej.

Polskie rekordy lekkoatletyczne mężczyzn.

I. Biegi.

Płaskie.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
60 m	6·9 s.	A. Szenajch	K. S. Warszawianka	11. XI. 1923	Warszawa
100 „	10·9 „	„ „	„ „ „	15. VIII. 1925	Kraków
200 „	22·7 „	Z. Weiss	A. Z. S. Warszawa	28. V. 1924	Warszawa
300 „	36·7 „	„ „	„ „ „ „	26. V. 1926	„
400 „	50·8 „	S. Kostrzewski	„ „ „ „	29. V. 1927	Budapeszt
500 „	1 m 08·6 „	J. Korolkiewicz II	K. S. Polonia Warszawa	12. VI. 1927	Warszawa
800 „	1 „ 58·4 „	S. Ołdak	A. Z. S. Warszawa	11. VII. 1926	„
1.000 „	2 „ 34·1 „	C. Foryś	K. S. Warszawianka	12. V. 1926	„
1.500 „	4 „ 06·0 „	„ „	„ „ „	8. VII. 1927	„
2.000 „	5 „ 48·7 „	St. Kostrzewski	A. Z. S. Warszawa	20. IV. 1926	„
3.000 „	9 „ 05·6 „	A. Freyer	K. S. Polonia Warszawa	2. XII. 1926	„
5.000 „	15 „ 51·8 „	„ „	„ „ „ „	13. VIII. 1926	„
10.000 „	33 „ 00·4 „	„ „	„ „ „ „	21. V. 1927	„
15.000 „	50 „ 58·8 „	„ „	„ „ „ „	15. VIII. 1927	Poznań
20.000 „	1 g. 16 „ 35·0 „	„ „	„ „ „ „	25. IX. 1927	Warszawa
30.000 „	2 „ 01 „ 36·0 „	„ „	„ „ „ „	25. IX. 1927	„
17.279 m 20 cm	1 godz.	„ „	„ „ „ „	15. VIII. 1927	Poznań

Przez płotki.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
110 m	16·0 s.	W. Dobrowolski	A. Z. S. Warszawa	10. VII. 1927	Warszawa
200 „	27·2 „	St. Kostrzewski	„ „ „ „	4. X. 1927	„
400 „	56·8 „	„ „	„ „ „ „	27. VI. 1926	„

Rozstawne.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
4 × 100 m	44·0 s.	Weiss, Dobrowolski, Rothert, Szenajch	Reprezentacja Polski	29. V. 1927	Warszawa
4 × 100 m	44·8 „	Weiss, Kasperkiewicz, Skierczyński, Dobrowolski	A. Z. S. Warszawa	10. VII. 1927	„
4 × 200 m	1 m 34·4 „	Weiss, Jaworski II, Kostrzewski, Kwaśniewski	A. Z. S. Warszawa	12. VI. 1927	„
4 × 400 m	3 „ 28·2 „	Weiss, Cejzik, Korolkiewicz II, Rothert	Reprezentacja Polski	28. V. 1927	„
4 × 400 m	3 „ 28·6 „	Rothert, Cejzik, Korolkiewicz, Meyro	K. S. Polonia Warszawa	22. V. 1927	„
3 × 1.000 m	8 „ 21·8 „	Ołdak, Jaworski, Malanowski	A. Z. S. Warszawa	15. V. 1927	„
4 × 1.500 m	18 „ 07·6 „	Lewicki, Poleski, Malanowski, Kostrzewski	A. Z. S. Warszawa	28. IV. 1926	„
100 m + 200 m + 300 m + 400 m	2 „ 03·0 „	Szenajch, Dobrowolski, Korolkiewicz, Rothert	Reprezentacja Polski	10. VII. 1926	„
100 m + 200 m + 300 m + 400 m	2 „ 04·0 „	Jaworski II, Weiss, Kostrzewski, Malanowski	A. Z. S. Warszawa	12. VI. 1927	„
100 m + 200 m + 400 m + 800 m	3 „ 27·6 „	Fijałkowski, Szenajch, Zuber, Foryś	K. S. Warszawianka	15. V. 1927	„

II. Chody.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
1.000 m	4 m 25·6 s.	J. Kaczmarczyk	K. S. Polonia Warszawa	24. VIII. 1926	Warszawa
2.000 „	9 „ 23·2 „	T. Ptaszycki	Z. S. Orzeł Biały	12. VI. 1925	„
3.000 „	14 „ 24·6 „	M. Wudkiewicz	I. L. K. S. Czarni	5. VII. 1914	Lwów
5.000 „	25 „ 28·6 „	„ „	„ „ „ „ „	30. V. 1914	„
10.000 „	52 „ 30·8 „	„ „	„ „ „ „ „	30. V. 1914	„
11.371 „	1 godz.	J. Jajus	L. K. S. Pogoń	26. VI. 1910	„

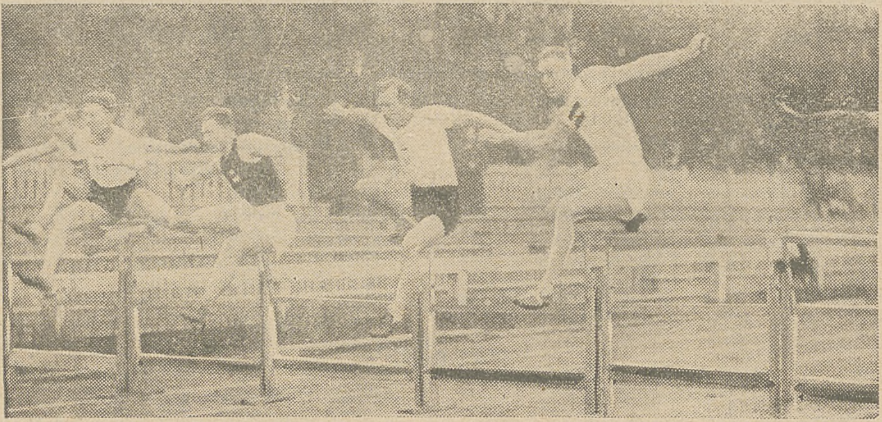
III. Skoki.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
w wyż z miejsca	1 m 44 cm	A. Cejzik	K. S. Polonia Warszawa	20. VI. 1924	Warszawa
w wyż z rozbiegu	1 „ 80 „	W. Fryszczyn	K. S. Polonia Warszawa	6. VI. 1926	Poznań
w dal z miejsca	2 „ 94 „	K. Cybulski	L. K. S. Pogoń	22. X. 1922	Lwów
w dal z rozbiegu	6 „ 85 „	S. Sikorski	K. S. Polonia Warszawa	6. VI. 1927	Poznań
skok o tyczce	3 „ 61 „	S. Adamczak	A. Z. S. Warszawa	31. VII. 1927	Zagrzeb
trójskok	13 „ 37 „	A. Cejzik	K. S. Polonia Warszawa	29. VI. 1926	Warszawa

Lekkoatletyczny trójmecz bałtycki: Polska—Łotwa—Estonia

zakończył się świetnem zwycięstwem naszych lekkoatletów. Powyżej momenty z tej imprezy, która się odbyła w dniu 29 maja 1927 r. w Warszawie: u góry grupa zawodników na boisku po defiladzie: na pierwszym planie Estończycy, dalej Łotysze i Polacy; w środku po lewej stronie znakomity dziesięciobojowiec, Estończyk Klumberg (obecnie trener polskiej drużyny olimpijskiej), w skoku o tyczce; po prawej zaś stronie Jordan (Łotwa), który osiągnął najlepszy wynik w rzucie dyskiem; wreszcie u dołu moment z biegu na 100 m z płotkami.

IV. Rzuty.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
kula	12 m 84 cm	J. Baran II	L. K. S. Pogoń	16. X. 1926	Przemyśl
kula oburącz	22 „ 95 „ (pr. r. 12 m 84 cm l. r. 10 m 11 cm)	J. Baran II	„ „ „ „	16. X. 1926	„
dysk	42 m 60 cm	J. Baran II	„ „ „ „	31. VII. 1927	Zagrzeb
dysk oburącz	75 m 94·5 cm (pr. r. 40 m 04 cm l. r. 35 m 90·5 cm)	S. Szydłowski	A. Z. S. Warszawa	29. VI. 1926	Warszawa
oszczep	57 m 56 cm	J. Gruner	„ „ „ „	12. VII. 1925	Paryż
oszczep oburącz	90 m 75 cm (pr. r. 54 m 45 cm l. r. 36 m 30 cm)	S. Szydłowski	„ „ „ „	21. IX. 1924	Warszawa
młot	34 m 20 cm	A. Cejzik	K. S. Polonia Warszawa	22. V. 1927	

V. Wieloboje.

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
pięciobój	3.305·990 p.	A. Cejzik	K. S. Polonia Warszawa	26. IX. 1926	Poznań
dziesięciobój	6.329·465 p.	„ „	„ „ „ „	11-12. VII. 1924	Paryż

Najlepsze wyniki.*)

Konkurencja	Wynik	Zawodnicy	Kluby	Data	Miejsce
Bieg 200 m przez płotki	26·2 s.	St. Kostrzewski	A. Z. S. Warszawa	19. VI. 1927	Warszawa
Bieg 400 m przez płotki	55·6 s.	„ „	„ „ „ „	20. VII. 1926	Paryż
Bieg 400 m	50·0 s.	„ „	„ „ „ „	14. VII. 1926	„
Maraton (42.195 m)	2 g. 56 m. 45 s.	A. Freyer	K. S. Polonia Warszawa	26. IX. 1926	Katowice
trójskok	13 m 58 cm	A. Cejzik	„ „ „ „	10. VII. 1927	Tallin
kula	13 m 05 cm	J. Baran	L. K. S. Pogoń	22. X. 1927	Przemyśl
oszczep	57 m 72 cm	Smakulski	„ „ „ „	12. VI. 1927	Lwów

Polskie rekordy lekkoatletyczne kobiet.

I. Biegi.

Płaskie.

Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
60 m	8·2 s.	N. Gędziorowska	T. K. S. Toruń	5. VI. 1927	Poznań
80 „	10·8 „	Swobodówna	K. S. Cracovia	4. IX. 1926	Kraków
100 „	13·2 „	A. Breuerówna	K. S. Rożdzień Szopienice	14. IX. 1927	„
200 „	28·2 „	„Wiśka"	T. S. Wisła (Kraków)	9. X. 1927	„
250 „	36·6 „	W. Czajkowska	Grażyna Sokól	27. VIII. 1926	Göteborg
300 „	51·4 „	B. Gwizdolówna	L. K. S. Pogoń	25. V. 1924	Kraków
500 „	1 m. 24·4 „	W. Czajkowska	Grażyna Sokól	19. IX. 1926	Warszawa
800 „	2 „ 34·2 „	G. Kilosówna	K. S. Rożdzień Szopienice	9. X. 1927	Kraków
1.000 „	3 „ 22·4 „	G. Kilosówna	K. S. Rożdzień Szopienice	17. VII. 1927	Poznań

Przez płotki.

Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
65 m	11·4 s.	L. Gorlof	A. Z. S. Warszawa	9. VIII. 1926	Warszawa
80 m	13·2 s.	F. Schabińska	„Legja" Warszawa	9. X. 1927	Kraków
83 m	14.4 s.	L. Gorlof	A. Z. S. Warszawa	9. V. 1926	Warszawa

*) Najlepsze wyniki dla braku formalności nie mogą być uznane jako rekordy Polski.

Rozstawne.

Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
4 × 60 m	33·2 s.	Grabicka, Rafianka, Schabińska, Sadkowska	Grażyna Sokół	19. IX. 1926	Warszawa
4 × 75 m	40·8 „	Grabicka, Rafianka, Złotnicka, Czajkowska	Grażyna Sokół	27. VI. 1926	Warszawa
4 × 100 m	53·2 „	Grabicka, Sadkowska, Czajkowska, Woynarowska	Reprezentacja Polski	29. VII. 1926	Göteborg
4 × 100 m	56·0 „	Gorlof, Aleksandrowicz, Chrupczałowska, Woynarowska	A. Z. S. Warszawa	12. V. 1926	Warszawa
4 × 200 m	2 m. 01·0 „	Chrupczałowska, Konopacka, Jabłczyńska, Woynarowska	A. Z. S. Warszawa	17. VII. 1927	Poznań
10 × 100 m	3 m. 32·0 „	Szymańska, Frydrychówna, Krotkówna, Kryżanka, Musielewska, Lutomska, Ratajczakówna I, Ratajczakówna II, Czajkowska I, Czajkowska II	„Warta" Poznań	17. X. 1927	Poznań
100 m + 100 m + 200 m + 800 m	3 m. 51·2 „	Lutomska, Frydrychówna, Szymańska, Krotkówna	„Warta" Poznań	17. X. 1927	Poznań

II. Skoki.

Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
w wyż z rozbiegu	1 m 40·0 cm	A. Taborowiczówna	Grażyna Sokół	27. VII. 1926	Göteborg
w dal z miejsca	2 m 30·0 cm	M. Miłobędzka	A. Z. S. Warszawa	28. IV. 1926	Warszawa
w dal z rozbiegu	4 m 88·5 cm	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	18. IX. 1927	Poznań

III. Rzuty.

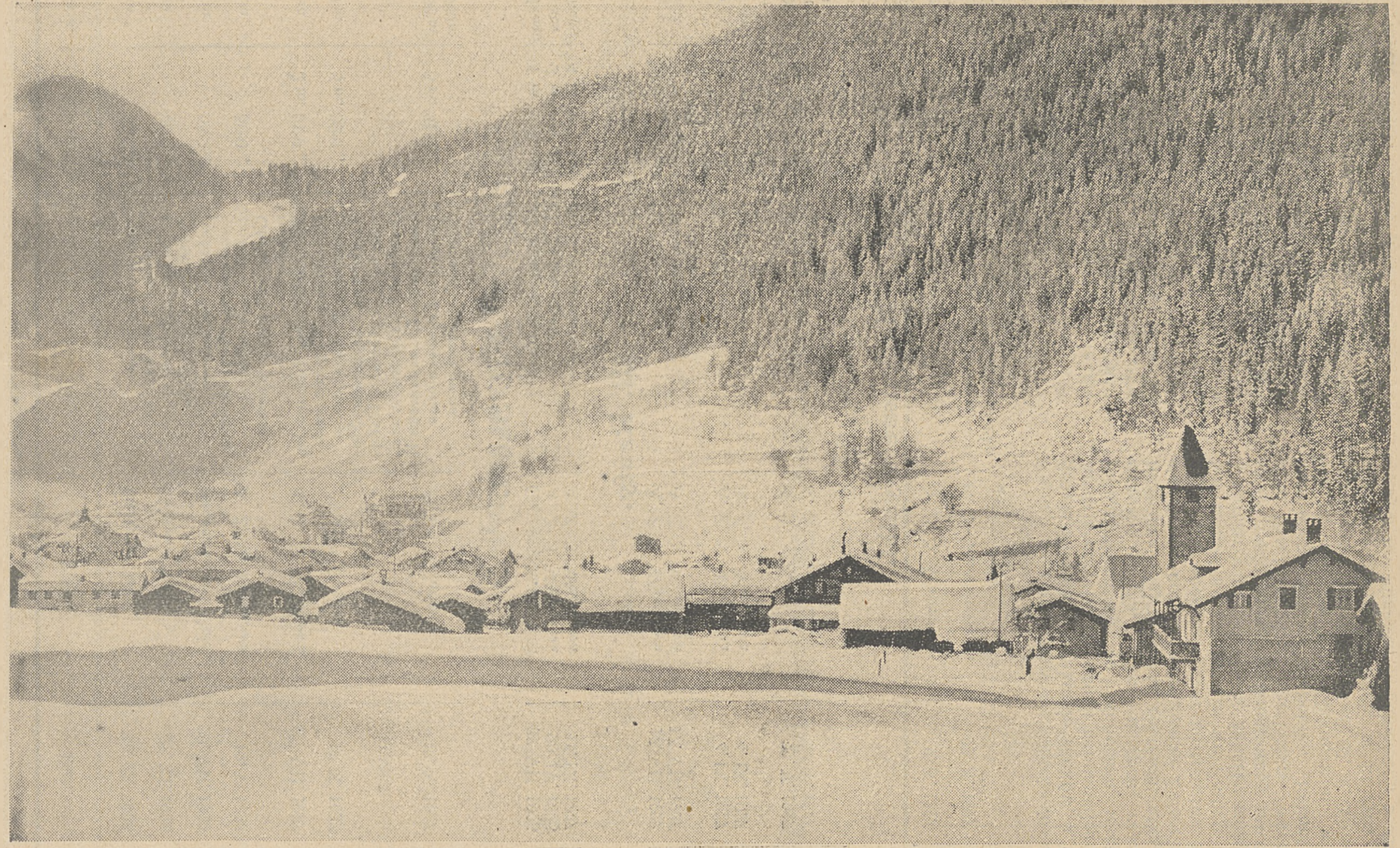
Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
kula 4 kg	10 m 12·5 cm	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	17. VII. 1927	Poznań
kula oburącz	18 m 44·0 cm (pr. r. 10 m 12·5 cm l. r. 8 m 31·5 cm)	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	17. VII. 1927	Poznań
dysk 1 kg	39 m 18·0 cm	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	4. IX. 1927	Warszawa
dysk oburącz	64 m 60·0 cm (pr. r. 39 m 18 cm l. r. 25 m 42 cm)	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	4. IX. 1927	Warszawa
oszczep 600 g	33 m 30·0 cm	Lonka	K. S. „Cracovia"	22. V. 1927	Kraków
oszczep oburącz	49 m 40·5 cm (pr. r. 33 m 30 cm l. r. 16 m 10·5 cm)	Lonka	K. S. „Cracovia"	22. V. 1927	Kraków

Najlepsze wyniki.

Konkurencja	Wynik	Zawodniczki	Kluby	Data	Miejsce
skok w wyż z rozbiegu	1 m 41 cm	H. Konopacka	A. Z. S. Warszawa	9. X. 1927	Kraków
100 m + 100 m + 200 m + 800 m	3 m. 45·2 s.	Kowalczewska, Gawska, Wierzbołowska, Roboszanka	K. S. Warszawianka	23. X. 1927	Warszawa

Narciarstwo.

Więcej niezawodnie rozgłosu od naszych lekkoatletów poza granicami kraju, zrobili nam nasi narciarze, a to dzięki nadzwyczajnej organizacji, oraz intensywnej pracy Związku Narciarskiego i wybitnemu poparciu wojskowości. Najlepsi przedstawiciele tego sportu mogą się śmiało mierzyć z *zawodnikami wszystkich krajów Europy*, za wyjątkiem państw Skandynawji, Finlandji, oraz kilku wybitnych przedstawicieli Niemieckiego Związku w Czechosłowacji. Każda wyprawa naszych zawodników w ubiegłym roku, czyto do *Czechosłowacji (Westerów, Nowy Swet (Smokowiec)*, czyto do *Szwajcarji (Pontresina, Closters i Arosa)*, czyteż do *Włoch (Cortino d' Ampezza)*, kończyła się zdobyciem szeregu zaszczytnych miejsc. Nawet przebywający we Francji nasz przedstawiciel *Mückenbrunn*, zdobywa drugie miejsce w konkursie skoków, a wyprawa do Austrji, przy końcu sezonu narciarskiego kończy się jednym triumfem, bo *zdobyciem wszystkich mistrzostw Austrji, przez naszych reprezentantów.* Najpopularniejszą naszą reprezentantką w narciarstwie, jest bezprzecznie *Janina Loteczkowa* (K. T. N.), która zdobyła oprócz mistrzostwa swego kraju ten zaszczytny tytuł także we Francji i w Austrji. Z narciarzy najpiękniejsze sukcesy może zapisać na swoje konto, młody i utalentowany zawodnik *Bronisław Czech* (Sekcja narciarska Towarzystwa Tatrzańskiego) i *Sieczka* (Sokół). Rekord skoku polskiego, narciarskiego w Zakopanem, wynoszący 49 mtr., ustanowił *Lankosz* (S. N. T. T.) w czasie zawodów międzynarodowych, w których najlepszym naszym zawodnikiem w kombinacji został *Br. Czech*

Malownicza miejscowość szwajcarska Closters
w zimowej porze. Ekspedycja naszych narciarzy (Sieczka, Krzeptowski i Żytkowicz) osiągnęła tam ubiegłej zimy szereg pięknych rezultatów.

(S. N. T. T.) Największą placówką sportu narciarskiego stało się bezprzecznie *Zakopane*, siedziba największej skoczni i mająca już za sobą świetną tradycję organizacji międzynarodowych zawodów, w których brali już udział bardzo wybitni narciarze, m. in. w ub. roku i *szwedzi*. Obok Zakopanego wymienić należy jako ośrodki ruchu narciarskiego *Krynicę i Lwów*, które też poważną rolę odgrywać poczynają w naszem narciarstwie, dzięki skoczniom, jakie tam wybudowano. Mistrzem Polski jest *Ottokar Nemecky* (Czechosłowacja), mistrzynią zaś *Janina Loteczkowa* (K. T. N. Lwów), *Lwowa — Carlsen* (Szwecja), *Zakopanego Kuraś* (S. N. T. T.), *Krynicy* zaś *Andrzej Krzeptowski*.

Hockey na lodzie i łyżwiarstwo.

W innych sportach zimowych sytuacja nie przedstawia się tak pomyślnie, a to głównie ze względów klimatycznych. Zima jest u nas za krótka, ażebyśmy mogli tak w łyżwiarstwie jak w hockeyu na lodzie dojść do nadzwyczajnych wyników, gdyż sztucznych torów łyżwiarskich, na których zagranicy też nie zbywa, u nas jeszcze niema. Mimo to w hockeyu, dzięki wysiłkom *Akademickiego Związku Sportowego w Warszawie*, udało się stworzyć zespół, który na mistrzostwach Europy *wcale wybitną odgrywał rolę* i z którym liczono się wcale poważnie. Ostatecznie zajął on dość zaszczytne *czwarte* miejsce w mistrzostwie Europy, nie mówiąc o szeregu ładnych wyników, na swojem tournee zagranicznem, a jednego z naszych graczy *Adamowskiego*, desygnowano w *skład reprezentacji Europy*, co wcale dodatnio świadczy o uznaniu dla akademickiego zespołu. W łyżwiarstwie mistrzem naszym w jeździe szybkiej jest dalej wszechstronny sportowiec *Wacław Kuchar* (L. T. Ł.)

Wspaniały skok Sieczki-Gąsienicy 44 m uzyskany na konkursie skoków w Szwajcarji.

Mistrzostwa Polski w r. 1926/27.

500 m Wacław Kuchar Lw. Tow. Łyżw. 53 sek.
1500 m Wacław Kuchar Lw. Tow. Łyżw. 2 m. 53·2 s.
5000 m Dembowski Warsz. Tow. Cykl. 11 m. 48 s.
10000 m Wacł. Kuchar Lw. Tow. Łyżw. 21 m. 14·4 s.

Polskie rekordy łyżwiarskie w jeździe wyścigowej

500 m Zenon Michałowicz Lwowskie Tow. Łyżw. w roku 1909 46·6 sek. Budapeszt.
1000 m Jan Papius Lw. Tow. Łyżw. 1 m. 49·8 sek.
1500 m Leon Jucewicz A. Z. S. Warszawa w 1924 r. 2 min. 42·6 sek. Chamonix.
5000 m Wacław Kuchar Lwowskie Towarz. Łyżw. w 1923 r. 10 min. 22·3 sek. Lwów.
10000 m Leon Jucewicz A. Z. S. Warszawa w 1924 roku 20 min. 40 sek. Chamonix.

Pływanie.

Najniżej może ze wszystkich sportów, postawione jest niestety u nas pływanie! Nasze rekordy pływackie wyglądają w porównaniu z rekordami innych krajów wprost *kompromitująco*. W zawodach z jakimkolwiek przeciwnikami zagranicznymi odnosimy *same tylko porażki i to wysokocyfrowe!* Tak zakończyły się dla nas zawody z pływakami czeskimi w Warszawie, Krakowie, Bielsku i Giszowcu oraz z Węgrami w Warszawie. Tak samo trójmecz pływacki *Czechosłowacja—Jugosławja—Polska* w Belgradzie, zakończył się dla nas *dotkliwą porażką*. Z pośród klubów krajowych największe postępy poczynił *Akademicki Związek Sportowy w Warszawie*, który jest *mistrzem Polski*, jego też członkowie szczycą się posiadaniem całego szeregu rekordów polskich. Obok Akad. Związku Sportowego wymienić należy *Klub Pływaków w Giszowcu*, oraz *krakowską Jutrzenkę*, mającą mistrzostwo Polski w grze w piłce wodnej (water polo). Poniżej podajemy zestawienie rekordów polskich w pływaniu.

Bronisław Czech (S. N. T. T.) osiągnął z pośród narciarzy polskich najlepsze wyniki w ub. roku.

Polskie rekordy pływackie.

Rekordy męskie:

Stylem dowolnym:

50 m Kuncewicz (W. K. W. Warszawa) 32·2 s
100 „ Kuncewicz „ „ „ „ 1 m. 12·5 s.
200 „ Matysiak (A. Z. S. Warszawa) 2 m. 54·8 s.
300 „ Kratochwila (A. Z. S. Warszawa) 4 m. 38·2 s.

400 „ Kratochwila „ „ „ „ 6 m. 11 s.
500 „ Kratochwila „ „ „ „ 7 m. 53·7 s.
800 „ Matysiak „ „ „ „ 13 m. 45·1 s.
000 „ Kratochwila „ „ „ „ 17 m. 38 s.
1500 „ Kratochwila „ „ „ „ 25 m. 29 s.
3000 „ Matysiak „ „ „ „ 57 m. 56·5 s.
5000 „ Jurkowski (Polonia) 1 g. 38 m. 42·6 s.

Na wznak:

100 m Schönfeld (Jutrzenka Kraków) 1 m. 27·1 sek.
200 m Weigman (E. K. S. Katowice) 3 m. 29·1 sek.
300 m Weigman (E. K. S. Katowice) 7 m. 11·4 sek.

Maerz (Giszowiec)
mistrz Polski w skokach z wieży i trampoliny,
w stylowym skoku z 10-metrowej wieży.

Stylem klasycznym:

100 m Dette (E. K. S. Katowice) 1 m. 28 sek.
200 m Jurkowski (Polonia Warszawa) 3 m. 13·3 sek.
400 m Dette (E. K. S. Katowice) 7 m. 02·4 sek.
500 m Siwicki (A. Z. S. Warszawa) 9 m. 26·9 sek.

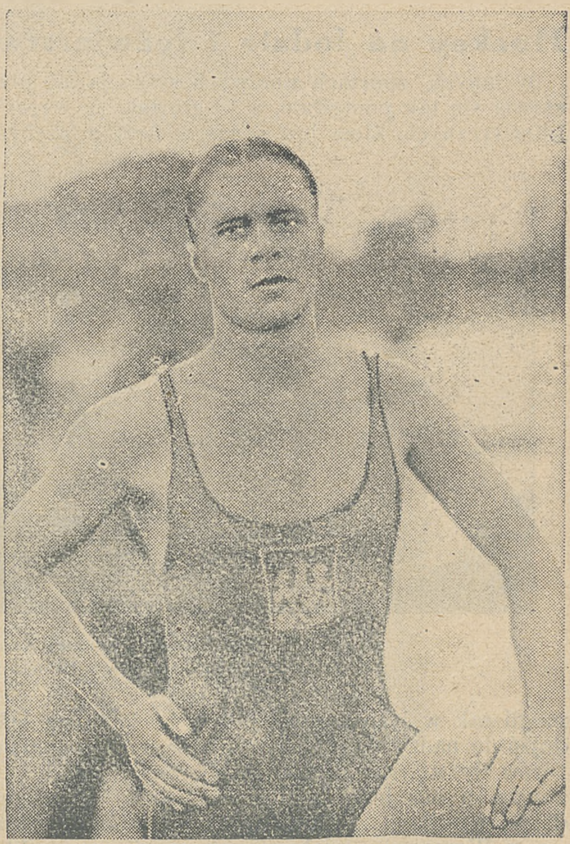
Sztafeta stylem dowolnym:

4×100 m Giszowiec (rekord klubowy) 7 m. 36·2 sek.
4×100 m Reprezentacja Polski 7 m. 31 sek.
4×200 metrów A. Z. S. Warszawa (rekord klubowy) 13 m. 20·8 sek.
4×200 m Reprezentacja Polski 12 m. 30 sek.

Rekordy kobiece:

Stylem dowolnym:

50 m Nowakówna (A. Z. S. Kraków) 46·4 sek.
100 m Kajzerówna (Giszowiec) 1 m. 42·5 sek.
200 m Kajzerówna (Giszowiec) 3 m. 03·5 sek.
400 m Kajzerówna (Giszowiec) 7 m. 54·2 sek.
500 m Tratowa (Polonia Warszawa) 11 m. 19·4 sek.
1000 m Tratowa (Polonia Warszawa) 21 m. 48·3 sek.
1500 m Tratowa (Polonia Warszawa) 32 m. 27·6 sek.
3000 m Schreiberówna (Jutrzenka Kraków) 1 g. 9 m. 16·1 sek.

Kratochwila
(AZS Warszawa), mistrz Polski w pływaniu na 300 m, 400, 500, 1.000 i 1.500 m stylem dowolnym.

5000 m Schreiberówna (Jutrzenka Kraków) 2 g. 7 m. 59·3 sek.

Na wznak:

100 m Kajzerówna (Giszowiec) 1 m. 48·8 sek.

Stylem klasycznym:

100 m Kajzerówna (Giszowiec) 1 m. 42·6 sek.
200 m Kajzerówna (Giszowiec) 3 m. 41·8 sek.
400 m Kajzerówna (Giszowiec) 7 m. 64·2 sek.

Tennis.

Obok pływania nisko stoi w porównaniu z zagranicą także i tennis mimo, iż czyni z roku na rok wielkie postępy. W roku ubiegłym mamy do zapisania dotkliwe porażki, jak w *turnieju o puhar Davisa z Belgją 5:0,* a nadto w *meczu tennisowym z Rumunją 3:0.* Naszymi najlepszymi przedstawicielami w tym roku byli *Kleinadel,* (zmarły niestety dn. 25 listopada ub. roku), *Czetwertyński i J. Stolarow,* którzy uzyskali szereg ładnych wyników na turniejach zagranicznych, głównie we Francji. Tytuł mistrza w grze pojedynczej panów zdobył na rok bież. *Jerzy Stolarow* (Łódzki Klub Lawn-Tennisowy), w grze podwójnej mistrzami są bracia *Jerzy i Maks Stolarowowie,* w grze mieszanej *Dubieńska* (AZS. Kraków) i *Czetwertyński* (W. L. T. K.), w grze pojedynczej pań *Wiera Rychterówna* (Łódzki Klub Lawn-

Władysław Kuncewicz
(Wojskowy Klub Wioślarski, Warszawa), mistrz Polski w pływaniu na 100 m stylem dowolnym.

Tennisowy), w grze podwójnej pań *Groblewska* (L. T. Ł. T.) i *Jędrzejowska* (A. Z. S. Kraków), mistrzem juniorów jest *Wittmann* (Jutrzenka-Kraków). Mistrzostwo Polski klubowe zdobył *Łódzki Klub Lawn-Tennisowy,* który liczy w swych szeregach najlejszych graczy, jak *Prenn,* bracia *Stolarowowie, Rychterówne, Förster* i t. d.

Pol. Zw. Lawn-tenisowy ogłosił następującą listę 10-ciu najlepszych polskich tenisistów: 1) Stolarow J. 2) Czetwertyński, 3) Warmiński, 4) Stolarow M., 5) Marszewski, 6) Foerster, 7) Kruszewski, 8) Kuchar, 9) Tarnowski, 10) Loth. Wśród pań sklasyfikowano tylko cztery, a mianowicie: 1) W. Rychterówna, 2) Dubieńska, 3) Boniecka, 4) Kowalewska.

Automobilizm.

Ożywienie większe nastało w tym roku w polskim sporcie automobilowym, dzięki głównie inicjatywie Krakowskiego Klubu Automobilowego. Zorganizował on w ramach raidów Automobilklubu Polski i Śląskiego Klubu Automobilowego *próby szybkości na Obidowej i Kocieży,* dalej *raid górski,* a przedewszystkiem *wyścig Tatrzański,* który udał się pod każdym względem znakomicie. Imprezy K. K. A. dorównały nawet swojem znaczeniem urządzanemu przez Automobilklub Polski międzynarodowemu raidowi automobilowemu. Również i inne oddziały A. P. jak *Małopolski, Śląski i Wielkopolski Kluby Automobilowe* wykazały znaczną żywotność. Przyznać trzeba, iż największe laury przypadły rekordziście Polski, *Liefeldtowi* (A. P.), oraz *Ripperowi* i *Szwarcsteinowi* (K. K. A.). Dotychczas organizacja mistrzostw automobilowych Polski nie istnieje.

Szermierka.

Szermierka na razie obejmuje małe jeszcze koła zwolenników, mimo pięknej, a starej tradycji. Po

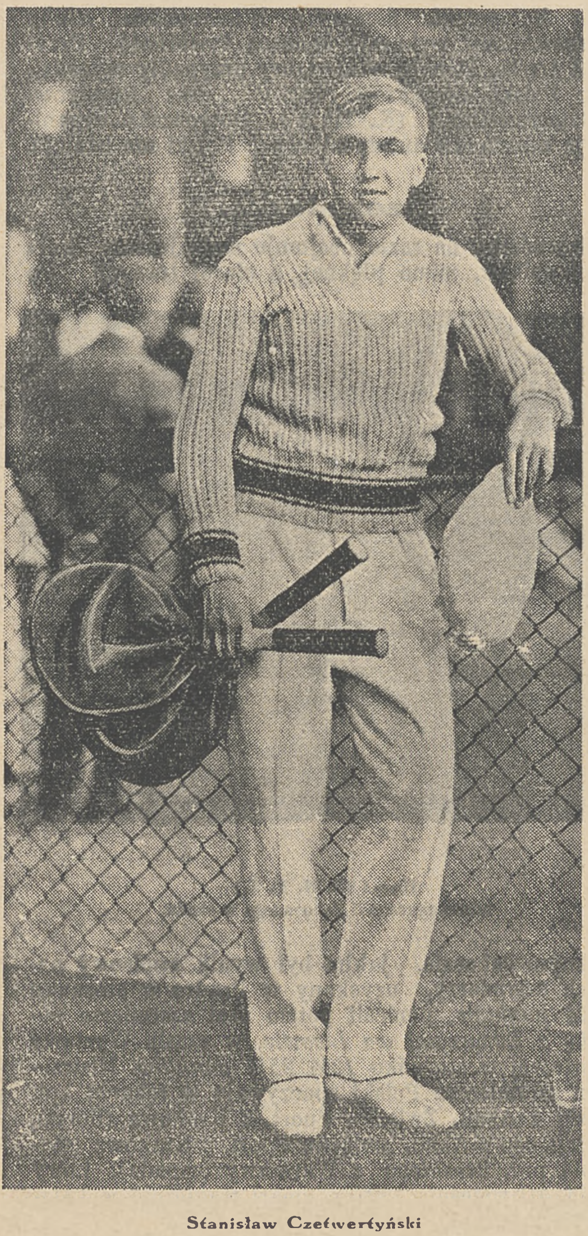
Kuraś (S. N. T. T.)
mistrz narciarski Zakopanego w skoku.

pięknym sukcesie, jakim był wynik remisowy naszych szermierzy, uzyskany w Pradze w stosunku *24:24 punktów,* ponieśli potem nasi szermierze *porażkę z Rumunami we Lwowie,* w czasie Wystawy Sportowej w stosunku *12½ 25½ punktów.* Mistrzostwa szermiercze Polski spoczywają w rękach: kpt. *Segdy* z Akad. Związku Sport. z Krakowa (floret), p. Papéego z Akad. Związku Sport. z Krakowa (szabla) i por. *Berskiego* z Warszawy (szpada), który w dn. 10 września 1927 r. zmarł tragicznie w katastrofie lotniczej.

Hippika i polo.

Najwięcej może laurów przysporzyła — jak już wspomnieliśmy — naszemu imieniu zagranicą hippika w osobach trzech reprezentantów, którzy w St. Zjednoczonych odnieśli szereg triumfów. Pozatem zaznaczyć należy tu piękne wyniki, osiągnięte w Anglji i Nicei, gdzie specjalnie wyróżnili się pułk. *Rómmel,* por. *Szosland,* (zdobywca puharu Nicei),

por. *Starnawski*, rtm. *Antoniewicz* i mjr. *Toczek*. W kraju odbyły się na nowo wybudowanym torze hippicznym w Parku Łazienkowskim w Warszawie I. międzynarodowe konkursy hippiczne, pozbawione jednak większego znaczenia dla braku odpowiednio silnej konkurencji.

Stanisław Czetwertyński
(W. K. T., Warszawa), eksmistrz Polski, jest zawsze jednym z najlepszych polskich tennisistów

Wymagający umiejętnej jazdy konnej sport konny „polo", stawia u nas pierwsze kroki, dzięki inicjatywie poszczególnych jednostek, a w pierwszym rzędzie gen. *Sohaczewskiego*. Ośrodkami tego szlachetnego sportu są *Łańcut*, *Poznań* i *Warszawa*, gdzie od czasu do czasu odbywają się pokazowe zawody w tym dziale sportu.

Kolarstwo i motocyklizm.

Pewien spadek dał się zaznaczyć, o ile idzie o wyniki, w kolarstwie, spowodowany zapewne wycofaniem się z czynnego udziału w kolarstwie b. mistrza Polski *Łazarskiego* (Cracovia), najbardziej rutynowanego, naszego zawodnika. Wyniki osiągnięte przez naszych kolarzy zagranicą na mistrzostwach Europy w Kolonji, były *bardzo marne* i nie mogą iść nawet w porównanie z dawniejszą formą naszych czołowych kolarzy. Zato jeśli idzie o rozwój kolarstwa wszerz, to niewątpliwie mamy do czynienia z *postępem*. Na prowincji powstaje szereg klubów, a nawet m. *Kalisz* pozwolił sobie na wybudowanie wspaniałego toru kolarskiego.

Mistrzostwo Polski torowe, jak i szosowe jest w rękach *łodzian*. Tak mistrz szosowy *Waliński* (Towarzystwo Zwolenników Sportu), jak i mistrz torowy *Schmidt* (Union), po raz pierwszy dzierżą w swych rękach tytuł mistrza Polski.

Spokrewniony ze sportem kolarskim, sport motocyklowy, poniósł w tym roku *wielką stratę*, a to skutkiem nieszczęśliwego wypadku, wielokrotnego mistrza Polski, kpt. *Choińskiego*, jaki miał miejsce na zawodach w Warszawie. Ciężkie obrażenia, jakich doznał Choiński, zmusiły go do wycofania się z czynnego udziału z życia sportowego. W tym roku o tytuł mistrzowski walczyli znani motocykliści: *Rudawski* (Cracovia) i inż. *Rychter* (Warszawa). Ten ostatni zdobył mistrzostwo Polski. Mistrzem szosowym jest *Tadeusz Koszczyński* (Unia—Poznań) na motocyklu „Cotton-Blackburne".

Polskie rekordy kolarskie.

Ze startu lotnego.

200 m 12·4 sek. J. Łazarski (Cracovia) 8. IX. 1924
300 m 21 sek. J. Grochowski (W. T. C.) 8. V. 1922
400 m 25·6 sek. J. Łazarski (Cracovia) 16. IX. 1924
1000 m 1 m. 13·8 sek. J. Lange (W. T. C.) 21. IX. 1924
3000 m 4 m. 14 sek. Fr. Szymczyk (W. T. C.) 29. VII. 1922

Start z miejsca.

200 metr. 16·8 sek. Fr. Szymczyk (W. T. C.) 1924
4000 m 5 m. 9 sek. drużyna w składzie zawodników W. T. C. Lange, Oksiutycz, Podgórski i Szymczyk.

Rekordy tandemów

Start lotny.

1000 m 1 min. 9·6 sek. Gędziorowski-Stankiewicz 30. IX. 1922.
200 m 12 sek. Gędziorowski-Stankiewicz 16. VII. 1924.

Rekordy za prowadzeniem motoru.

10 klm 8 m. 31 sek. J. Lange 1926 r.
25 klm 22 m. 30 sek. J. Lange 1927 r.

Torowe rekordy motocyklistów.

1 klm 33·2 sek. Henryk Choiński rok 1926.
3 klm 1 min. 46 sek. Henryk Choiński rok 1926.
5 „ 3 „ 02 „ „ „ „ „
10 „ 6 „ 14 „ „ „ „ „
15 „ 10 „ 39·8 sek. „ „ „ 1924.

Lotnictwo.

Lotnictwo polskie, które dzięki wspaniałemu lotowi, Warszawa—Tokio—Warszawa, dokonanemu swego czasu przez kpt. *Orlińskiego*, uzyskało już rozgłos zagranicą i w tym roku znalazło swego, świetnego reprezentanta w osobie por. *Cichockiego* (11 *p. lotn. myśl. w Lidzie)*, który na międzynarodowych konkursach lotniczych w *Dübendorff* (Szwajcarja) zajął w nadzwyczaj silnej konkurencji zaszczytne, *drugie* miejsce.

Wioślarstwo.

Dla braku odpowiednich taborów łodzi, pochłaniających wielkie koszty, stoi u nas dość nisko sport wioślarski, który ma jednego z najlepszych reprezentantów w osobie *Włodzimierza Długoszewskiego* (A. Z. S. Kraków). Może się on poszczycić zwycięstwem w Gdańsku, nad doskonałym wioślarzem niemieckim, Budnikiem z Królewca i zdobyciem drugiego miejsca w regatach o mistrzostwo akademickie świata na Lago Maggiore. Po raz pierwszy odbyły się u nas w ub. roku międzynarodowe regaty w Bydgoszczy, nasza zaś ekspedycja na mistrzostwa Europy na jeziorze Como uzyskała *III miejsce*, dzięki ósemce warszawskiego A. Z. S.

Mistrzostwa Polski w poszczególnych kategorjach zdobyli:

Jedynki: *Włodzimierz Długoszewski (A Z. S. Kraków)*,

Dwójki: *Lisicki i Jabrzemski* (Warszawskie Towarzystwo Wioślarzy),

Czwórki bez sternika: *Bydgoskie Towarzystwo Wioślarskie*,

Czwórki ze sternikiem: *Akademicki Związek Sportowy (Poznań)*,

Ósemki: *Akademicki Związek Sportowy (Warszawa)*.

Jako najlepszy klub wioślarski w Polsce uznać można *Bydgoskie Towarzystwo Wioślarskie.*

Strzelanie.

Małem zrozumieniem w społeczeństwie cieszy się jeszcze sport strzelecki, który propaguje z łatwo zrozumiałych względów u nas wojskowość, udzielająca mu na każdym kroku poparcia i organizująca zwłaszcza w dzień świąt narodowych szereg zawodów w różnych miastach kraju.

Mistrzostwa Polski zdobyli w roku ubiegłym:

W broni długiej: por. *Zalewski*,

W broni krótkiej: por. *Miller*,

W broni krótkiej, dowolnej: kpt. *Lewiński*,

W broni małokalibrowej: p. *Rutecki*,

W broni małokalibrowej dla pań: p. *Radlicka*,

W strzelaniu myśliwskiem do rzutów: pułk. *Weckł*.

Polskie rekordy strzeleckie.

Broń długa — strzelanie jednostkowe. Broń typu wojskowego, 200 mtr. Maksimum 100 punktów (1 serja 10 strzałów): por. Kowalczewski Stanisław ze Lwowa, pkt. 87.

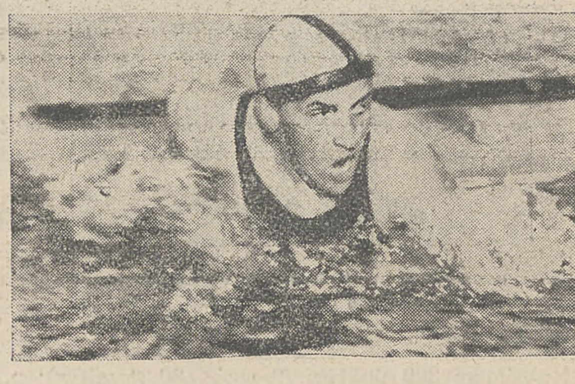
Mistrzostwo Polski. Broń typu wojskowego. 300 mtr. Maksimum 300 pkt. (3 serje, 30 strzałów): por. Zalewski Kazimierz z Torunia, pkt 207.

Broń typu wojskowego 200 mtr. Maksimum 10 pkt. (5 figur, 2 serje, 10 strzałów): por. Nowicki Stanisław, pkt. 10.

Broń typu wojskowego 300 mtr. strzelanie zespołowe. Maksimum 300 pkt. (3 zawodników, 1 serja, 10 strzałów): zespół Lwowa: por. Borzemski, por. Romańczyk i p. Gutowski, pkt. 222.

Kpt. Henryk Reyman
(„Wisła" — Kraków), „król" strzelców polskich w piłce nożnej, zdobył największą ilość bramek w tegorocznem mistrzostwie Polski.

Matysiak
(AZS, Warszawa), rekordzista Polski w pływaniu na 800 i 3.000 m stylem dowolnym.

Dowolna broń długa, 400 mtr., strzelanie jednostkowe. Maksimum 50 pkt. (1 serja, 10 strzałów): mjr. Aleksander Stawarz, pkt. 45.

Mistrzostwo Polski z broni krótkiej, pistolet lub

rewolwer użytkowy, odl. 20 mtr. Maksimum 120 pkt. (2 serje, 12 strzałów): p. Cieślewski Ernest z Krakowa, pkt. 103.

Dowolna broń krótka, odległość 25 mtr. Maksimum 18 pkt. (3 serje, 16 strzałów): por. Jerzy Podolski, pkt. 18.

Dowolna broń krótka, odległość 50 mtr. Maksimum 400 pkt. (4 serje, 40 strzałów): inż. Rudowski z Katowic, pkt. 242.

Maksimum 600 pkt. (6 sery' 60 strzałów): inż Rudowski z Katowic, pkt. 454.

Maksimum 300 pkt. (3 serje, 30 strzałów): p. Rutecki Edmund z Warszawy, pkt. 289.

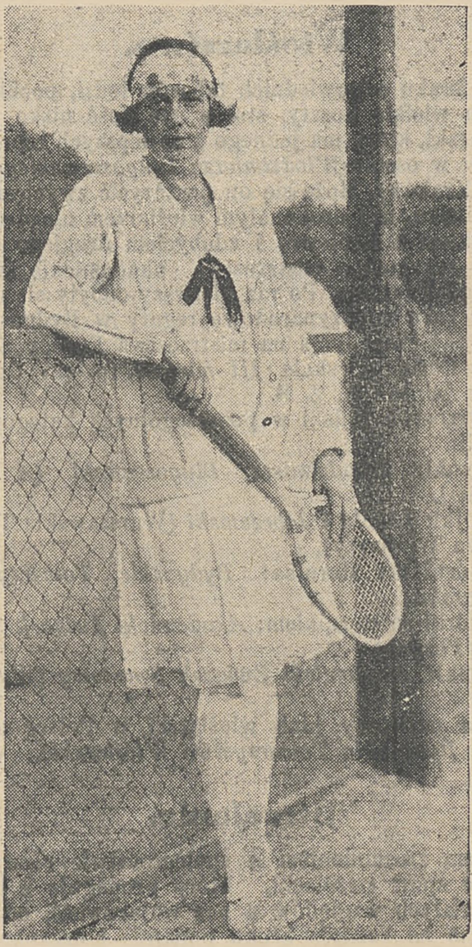
Strzelanie dla pań, maksimum 200 pkt. (2 serje, 20 strzałów): p. Karlewska Jadwiga z Warszawy, pkt. 181.

Dowolna broń długa, cal. 22, odległość 36 mtr. Maksimum 300 pkt. (3 serje, 30 strzałów): p. Wąsowicz Zdzisław z Warszawy, pkt. 276.

Dowolna broń długa, cal. 22, odległość 50 metrów. Zawodnik strzela dopóki robi 10 i 9: p. Rutecki Edmund z Warszawy na 50 strzałów pkt. 485.

Kaiserówna
(Giszowiec), mistrzyni Polski w pływaniu, ma cały szereg rekordów pływackich.

Wiera Rychterówna
(Łódzki Klub Lawn-Tennisowy), mistrzyni Polski w tennisie.

Maksimum 300 puktów (3 serje, 30 strzałów): p. Wąsowicz Zdzisław z Warszawy, pkt. 156.

Dowolna broń cal. 22, odległość 100 mtr., strzelanie indywidualne. Maksimum 400 pkt. (4 serje, 40 strzałów): por. Wieliczko Ignacy z Torunia, pkt. 382.

Maksimum 300 pkt. (3 serje, 30 strzałów): p. Wąsowicz Zdzisław z Warszawy, pkt. 280.

Dowolna broń długa, cal. 22., odległość 50 mtr., strzelanie indywidualne. Maksimum 400 pkt. (4 serje, 40 strzałów): p. Rutecki Edmund z Warszawy, pkt. 393.

Strzelanie dla młodzieży do lat 16. Dowolna broń długa, cal. 22, odległość 25 metrów. Maksimum 400 pkt. (4 serje, 40 strzałów): p. Haluza Zbigniew, punktów 373.

Maksimum 200 punktów (2 serje, 20 strzałów): p. Ruciński Juljusz, punktów 177.

Dowolna broń długa, cal. 22, odległość 25 mtr. Ilość seryj dowolna nieogr., po 4 strzały, (do oceny bierze się trzy serje najlepsze): p. Komierowski Konstanty, pkt. 115.

Dowolna broń długa, cal. 22 — strzelanie zespołowe. Odległość 100 metrów. Maksimum 300 punktów

(3 strzelców, 1 serja, 10 strzałów): zespół 13 pp.: mjr. Bobrowski, mjr. Sabliński, por. Kurowski, punktów 222.

Odległość 50 metrów. Maksimum 600 punktów (3 strzelców, 2 serje, 20 strzałów): zespół W. K. S. „Legja": pp. Rutecki Edmund, Wąsowicz Zdzisław, Komierowski Konstanty, pkt. 573.

Dowolna broń długa, cal. 22 — strzelanie jednostkowe. Odległość 100 metrów. Maksimum 200 pkt. (2 serje, 20 strzałów): mjr. Bobrowski Ignacy z Pułtuska, punktów 192.

Atletyka i boks.

Na końcu wreszcie wspomnimy o sportach zapaśniczym i bokserskim. Atletyka amatorska jest u nas stosunkowo młodym sportem, który najwyżej stosunkowo stoi na G. Śląsku, skąd wyszedł też szereg mistrzów Polski. Wykaz ich przedstawia się nast.:

Waga kogucia: *Moczko* (G. Śląsk), waga piórkowa: Ziółkowski (Warszawa),

Waga lekka: *Błaszczyca* (G. Śląsk), waga średnia: Jaworski (Wisła, Kraków),

Mistrzowska drużyna Polski w hockeyu na lodzie A. Z. S. (Warszawa).

Broń myśliwska, strzelanie jednostkowe. Dowolna broń myśliwska, odległość 100 mtr. Maksimum 25 pkt. (Jeleń ruchomy, 4 strzałów): kpt. Kozior Stanisław, punktów 24.

Maksimum 50 punktów. (Jeleń ruchomy, 5 strzałów podwójnych): por. Kurowski Mieczysław, punktów 33.

Dowolna broń myśliwska, odległość 15 metrów. Rzutki, 20 strzałów po 2 do krążka: p. Buszczyński z Krakowa na 11 strzałów, punktów 10.

Rzutki, 50 strzałów po 1 do krążka: p. Rosenwerth z Warszawy, punktów 44.

Broń długa dowolna, cal 22, odległość 50 kroków. Zając ruchomy, 5 seryj o dowolnej ilości strzałów: p. Wyganowski z Warszawy, pkt. 24.

Waga półciężka: *Galuszka* (G. Śląsk), waga ciężka: mistrzostwo nierozegrane.

Na wzmiankę zasługuje też ze względu na świetnych, naszych przedstawicieli, których nazwiska dużo rozgłosu przysporzyły imieniu polskiemu, sport zapaśniczy *zawodowy.* Tu w pierwszym rzędzie wymienić należy wielokrotnych mistrzów świata, braci *Cyganiewiczów Stanisława i Władysława,* oraz mistrza Europy Teodora *Sztekkera.*

W boksie nie wiele mamy jeszcze do powiedzenia, mimo, iż mamy nawet zawodowców. Pewne wyniki zagranicą, które zwróciły nań uwagę, uzyskał *Junosza Dąbrowski.*

Mistrzostwa Polski amatorów zdobyli:

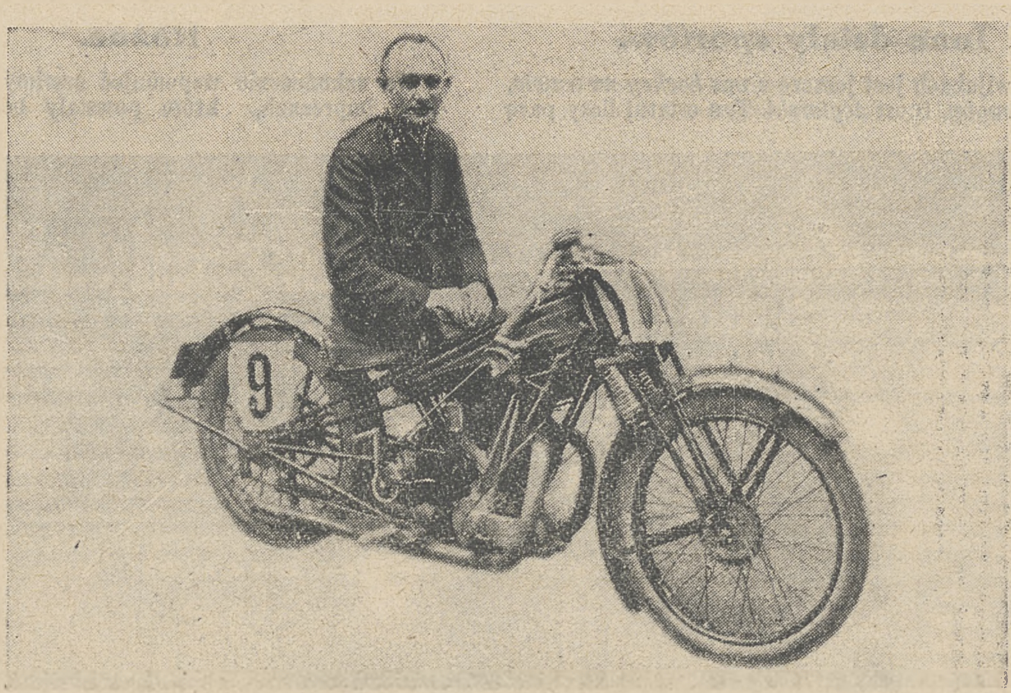
W wadze muszej: *Woczko* (Katowice),

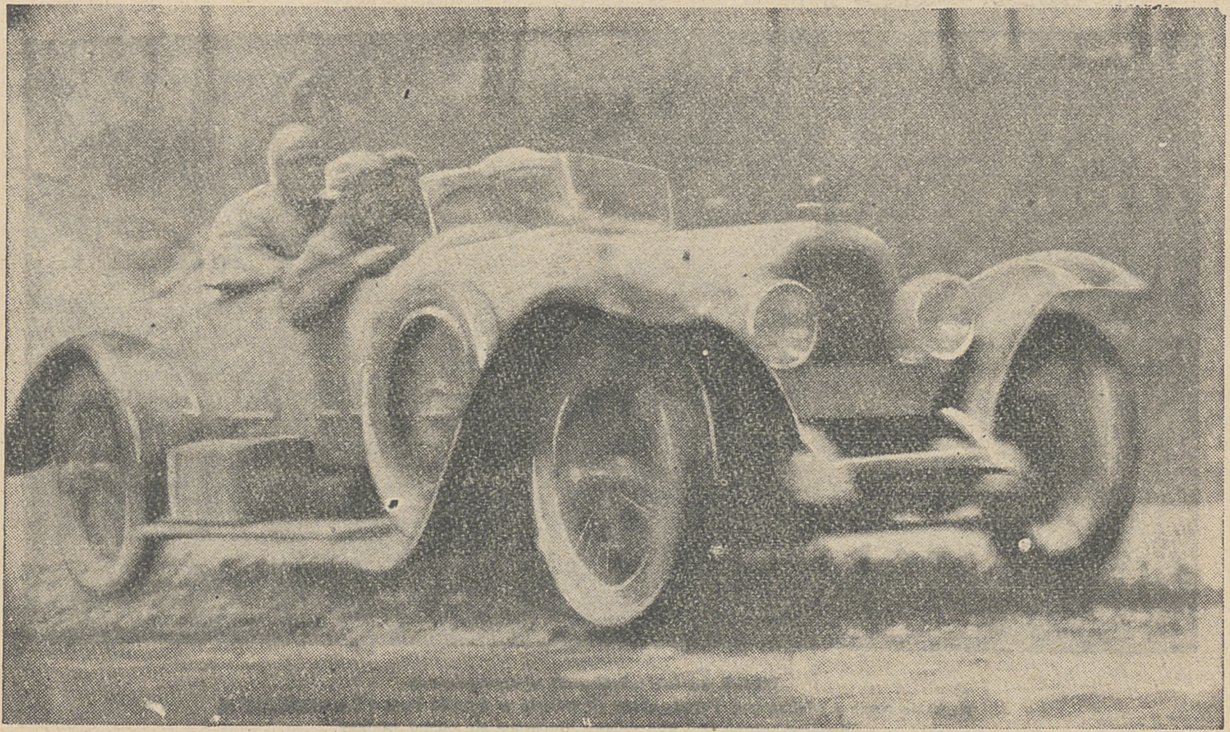

Z Tatrzańskiego wyścigu automobilowego.
Najpiękniejszą imprezą automobilową w ub. r. był bezwzględnie, zorganizowany na drodze z Zakopanego do Morskiego Oka, staraniem Krakowskiego Klubu Automobilowego, wyścig Tatrzański, który udał się pod każdym względem doskonale i wejdzie już odtąd jako stała impreza do kalendarza wyścigów Automobilklubu Polski. Ilustracje nasze przedstawiają stop, start i finish wyścigu zeszłorocznego.

Tadeusz Koszczyński
(„Unia", Poznań), mistrz Polski na motocyklu na szosie.

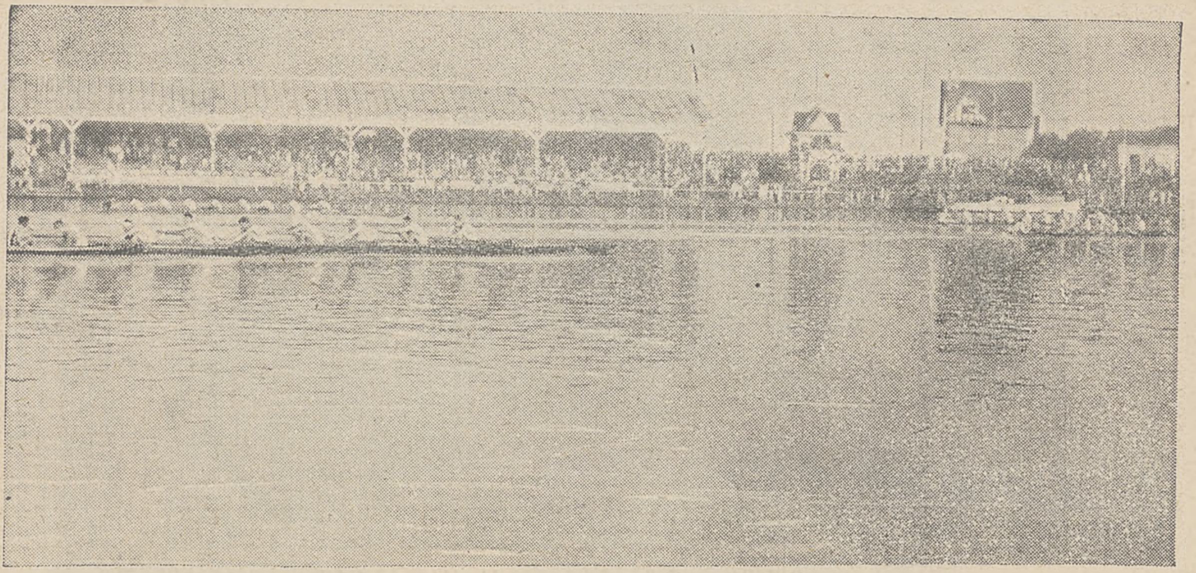

Szwarcstein
(Krakowski Klub Automobilowy), zwycięzca w międzynarodowym raidzie automobilowym na „Austro-Daimlerze"

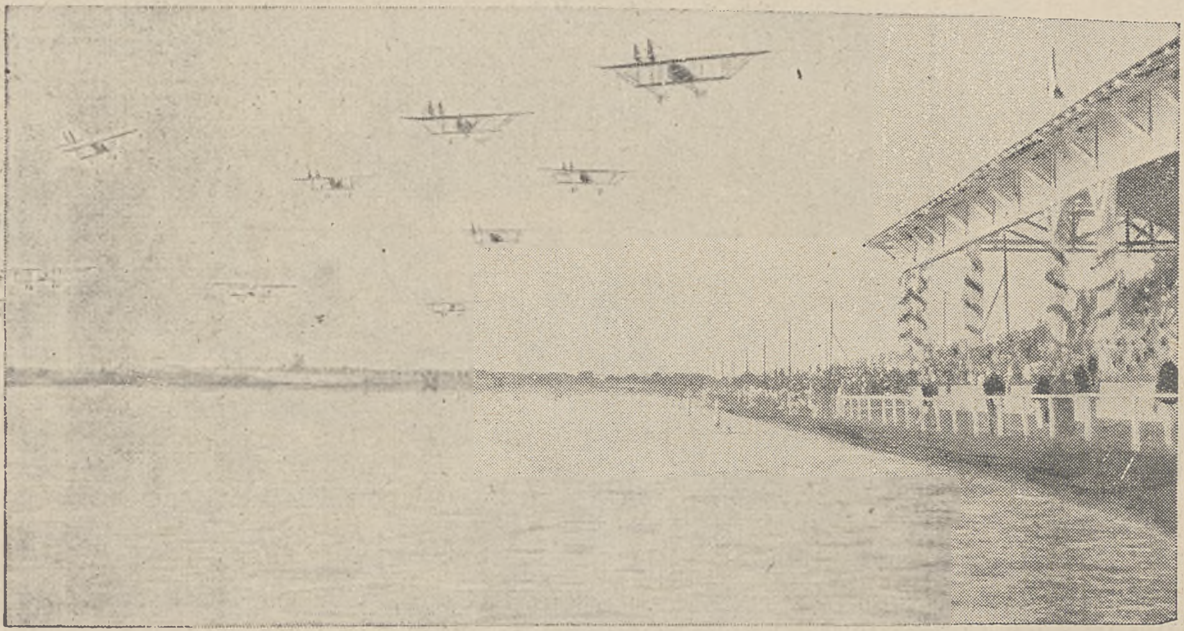
W wadze koguciej: *Pyka* (Królewska Huta),
W wadze piórkowej: *Iwański* (Poznań),
W wadze lekkiej: *Wende* (Mysłowice),
W wadze średniej: *Tczer* (Łódź),
W wadze półciężkiej: *Gerbich* (Łódź),
W wadze ciężkiej: *Stibbe* (Cracovia).

Inne działy sportów.

W powijakach jest jeszcze u nas *hockey na trawie*, *palant*, *rugby*, sport *żeglarski*. Ten ostatni liczy parę

Rzut oka na trybuny na torze wioślarskim w Brdy ujściu w Bydgoszczy
w czasie biegu ósemek podczas regat o mistrzostwo Polski.

Widok na tor wioślarski w Bydgoszczy
w czasie regat o mistrzostwo Polski, które się odbyły w dniu 31 lipca i 1 sierpnia 1927 r.
W górze aeroplany i hydroplany, unoszące się ponad wodami.

towarzystw w Polsce, urządzających nawet regaty. Hockeyści zaś rozpoczęli pracę z wielkim rozmachem i potrafili nawet zorganizować *zawody o mistrzostwo Polski*, którytо tytuł zdobyła drużyna *Klubu Hockeyistów z Siemianowic* (G. Śląska).

Różne.

Na zakończenie wspomnieć musimy o tych wielkich imprezach, które powstały bez udziału jakichkolwiek władz sportowych, a których jednak milczeniem pominąć nie podobna. Tu należy doroczny *marsz „szlakiem kadrówki"* na przestrzeni *Kraków—Kielce*, urządzany w dniu 6 sierpnia, t. j. w rocznicę wymarszu pierwszej kompanji legjonowej pod wodzą

VI. Doroczny bieg okrężny „Ilustrowanego Kuryera Codziennego"
sprowadził, jak zawsze, olbrzymie tłumy publiczności, przed gmachem naszej Redakcji w Krakowie.

Marsz. Piłsudskiego w r. 1914. Tu należy gigantyczny *bieg korpusu ochrony pogranicza*, organizowany wzdłuż olbrzymiej granicy wschodniej naszego kraju. Tu wreszcie dodać należy doroczny *bieg okrężny „Ilustr. Kuryera Codziennego" w Krakowie*, zgromadzający jako impreza sportowa *największe tłumy widzów* i odgrywający potężną rolę propagandową. Wreszcie parę słów należy się i pierwszej polskiej wystawie sportowej we Lwowie, która zwróciła uwagę odpowiednich czynników na brak odpowiedniej ilości wytwórni sportowych w naszym kraju.

15 lutego: bieg narciarski 50 klm., dalsze mecze hockeyowe, eliminacje na bobsleighach, łyżwiarska jazda sztuczna (finały),

16 lutego: zawody skeletonowe, jazda figurowa parami na lodzie,

17 lutego: bieg narciarski 18 klm., dokończenie zawodów bobsleighowych, oraz półfinały rozgrywek hockeyowych,

18 lutego: konkurs skoków narciarskich,

19 lutego: *final rozgrywek hockeyowych* i rozdanie nagród.

* * *

Triumfatorzy konkursów hippicznych w N. Jorku na przyjęciu u p. Prezydenta Rzplitej
Pp:k. Rómmel, rtm. Antoniewicz i por. Starnawski. Na stole zdobyte nagrody, w tem złota taca t. zw. „puhar narodów".

Program zawodów sportowych w r. 1928.

Rok 1928 jest rokiem igrzysk IX Olimpjady. Dzieli się ona na *zimową w St. Moritz w Szwajcarji* i *letnią* w stolicy Holandji, w Amsterdamie.

Program Olimpjady zimowej.

Ostateczny program Olimpijskich Igrzysk Zimowych w St. Moritz przedstawia się następująco: *11 lutego: otwarcie Igrzysk oraz początek rozgrywek hockeyowych,*

12 lutego: wojskowy narciarski bieg patrolowy. skikjöring oraz dalszy ciąg rozgrywek hockeyowych,

13 lutego: biegi łyżwiarskie na 500 mtr. i 5.000 m., oraz dalsze mecze hockeyowe,

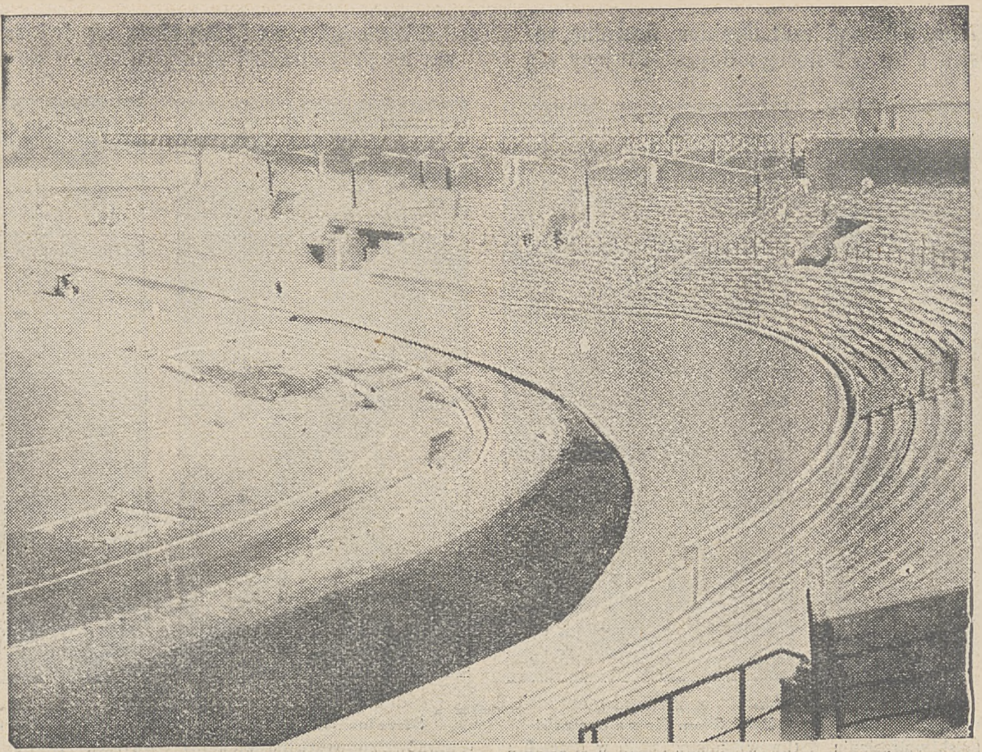
14 lutego: biegi łyżwiarskie na 1.500 mtr. i 10.000 mtr., dalsze mecze hockeyowe oraz eliminacje jazdy figurowej na łyżwach,

22—29 lutego: zimowe igrzyska akademickie w Cortino d'Ampezza (Włochy).

Program uroczystości i zawodów na Olimpjadzie w Amsterdamie.

Uroczystość otwarcia Igrzysk odbędzie się *28 lipca 1928 roku.* Poszczególne zawody odbędą się w następujących terminach:

Lekka atletyka między 29 lipca a 4 lub 6 sierpnia. Z konkurencyj inwidualnych rozegrane zostaną następujące: a) biegi: dla panów 100 m., 200 m., 400 m., 800 m., 1.500 m., 5 tys. m., 10 tys. m., 3 tys. m. z przeszkodami, 110 m. z płotkami i 400 m. z płotkami oraz maraton (42 km. 195 m.). Dla pań: 100 i 800 m.; b) skoki: dla panów — wwyż z rozbiegiem, wdal z rozbiegiem, trójskok i skok o tyczce, dla pań skok wwyż z rozbiegiem; c) rzuty: dla panów — rzut oszczepem dowolną ręką, rzut dyskiem, wagi 2 kg., rzut kulą o wadze 7 kg. 257 gr. i rzut młotem o wa-

Olbrzymie prace nad budową stadjonu olimpijskiego w Amsterdamie
są już na ukończeniu.

Stadjon Śląski w Królewskiej Hucie
otwarty w dniu 1 października 1927 r.

cze 7 kg. 257 gr., dla pań rzut dyskiem dowolną ręką (waga dysku 1 kg.). Dziesięciobój, składający się

Rtm. rez. Buszczyński (Kraków), mistrz Polski w strzelaniu do rzutków w broni myśliwskiej.

Por. Stan. Kowalczewski (Lwów), mistrz Polski w strzelaniu w broni długiej.

z następujących konkurencyj: bieg 100 m., skok wdal z rozbiegiem, rzut kulą dowolną ręką, skok wwyż

Wioślarz Włodzimierz Długoszewski (AZS Kraków) mistrz Polski w jedynkach.

z rozbiegiem, bieg 400 m., bieg 110 m. z płotkami, rzut dowolną ręką dyskiem, skok o tyczce, rzut oszczepem dowolną ręką i bieg 1.500 m. Biegi drużynowe: dla panów: sztafeta 400 m. (4×100), sztafeta 1.600 m. (4×400), dla pań: sztafeta 400 m. (4×100).

Gimnastyka, na którą złożą się ćwiczenia drużynowe, na przyborach i skoki, odbędzie się między 8 a 10

Strzelec Urbański (Piotrków), zwycięzca indywidualny w marszu „Kadrówki" w r. 1927.

Jaworski („Wisła" Kraków), mistrz Polski w ciężkiej atletyce (waga średnia)

sierpnia. W konkurencji pań każde państwo wystawia drużynę, złożoną z 16 do 18 ćwiczących.

Schmidt („Union" Łódź), mistrz torowy Polski i Waliński (Tow. Zwolenników Sportu, Łódź), mistrz szosowy Polski.

Szermierka odbędzie się między 29 lipca a 11 sierpnia. Na program złożą się: floret dla drużyn, floret indywidualny, floret dla pań, szpada dla drużyn, szpada indywidualna, szabla dla drużyn i szabla indywidualna.

Walka zapaśnicza wolno-amerykańska odbędzie się między 30 lipca a 1 sierpnia.

Walka grecko-rzymska odbędzie się między 2 a 5 sierpnia.

Zawody w boksie odbędą się między 7 a 11 sierpnia, również we wszystkich kategorjach. Walki odbywają się w trzech rundach, trwających po 3 minuty.

Wioślarstwo odbędzie się pomiędzy 6 a 10 sierpnia. Rozgrywane będą następujące konkurencje: pair cars, double sculls, dwójki ze sternikiem, czwórki ze sternikiem, ósemki ze sternikiem, czwórki bez sternika. Finały będą rozgrywane w następującym porządku: czwórki ze sternikiem pair-cars, jedynki, czwórki bez sternika, dwójki ze sternikiem, double-scull, ósemki ze sternikiem.

Oprócz powyższych gałęzi sportu, rozegrane zostaną w czasie olimpjady *zawody w pięcioboju nowoczesnym* (między 31 lipca a 4 sierpnia.) Zawody te składać się będą ze strzelania (20 kul w 4 serjach po 5 kul, odległość 25 m., pistolet albo rewolwer, do tarczy), pływanie bieg 300 m. stylem dowolnym, szermierka szpadą, cross-country 5.000 m. oraz bieg na przełaj 4.000 m.

Rozgrywki piłkarskie: między 27 maja a 12 czerwca 1928 r.; rozgrywki hockeya na trawie odbędą się między 17 a 26 maja, zawody kolarskie 3 i 5 sierpnia 1928 r.

Między 28 i 29 lipca 1928 r. odbędą się *zawody w dźwiganiu ciężarów* we wszystkich kategorjach wagi. *Zawody jachtowe* zostaną rozegrane między 2 a 9 sierpnia na Zuidersee.

Ósemka wioślarska Akademickiego Związku Sportowego (Warszawa)
trzechkrotny z rzędu mistrz Polski na r. 1925—1927.

Pływanie odbędzie się między 4 a 11 sierpnia. Odbędą się następujące konkurencje: a) dla panów: 100 m. stylem dowolnym, 100 m. stylem nawznak, 200 m. stylem klasycznym, 400 m. stylem dowolnym oraz skoki wieżowe i z trampoliny (wysokość 5 i 10 m., oraz 1 i 3 m.); b) dla pań: 100 m. stylem dowolnym, 100 m. nawznak, 200 m. stylem klasycznym, 400 m. stylem dowolnym oraz skoki z trampoliny (wysokość 1 i 3 m.) i wieżowe (wysokość 5 i 10 m.) Konkurencje drużynowe: dla panów — sztafeta 4×200 m. stylem dowolnym i dla pań — sztafeta 4×100 m. stylem dowolnym. W water-polo wezmą udział drużyny zgłoszonych państw, składające się z 7 pływaków i 4 zapasowych.

Jeździectwo między 9 a 12 sierpnia. Na program złoży się: konkurs tresury w Hilversum, bieg 36 km. (trasa biegu 7 km., dróg, 4 km., pól, 15 km., dróg, 8 km., biegu na przełaj i 2 km., płaskie, które przebyć należy galopem) w Hilversum i konkurencje w skokach, które odbędą się w stadjonie olimpijskim.

Pozatem między 17 maja a 12 sierpnia w pawilonie olimpijskiej sztuki odbędą się konkursy w dziale architektury, literatury, muzyki, malarstwa i rzeźbiarstwa. Następnie odbędą się pokazy sportów narodowych. Demonstracje korfballu i Lacrosse (7 sierpnia.)

Dnia *12 sierpnia 1928 r.* nastąpi *zamknięcie igrzysk, rozdanie nagród* i opuszczenie sztandaru olimpijskiego.

Terminarz zawodów lekkoatletycznych na r. 1928.

Na ostatniem Zgromadzeniu Polskiego Związku Lekkoatletycznego ustalono następujące terminy sportowe:

18 stycznia: zawody lekkoatletyczne ogólno-polskie w Poznaniu.

21 lutego: zawody lekkoatletyczne w hali poznańskiej.

11 marca: biegi na przełaj we wszystkich okręgach na przestrzeni 10.000 m. W Poznaniu obóz olimpijski.

Jen. Sochaczewski z Poznania (x) największy propagator w Polsce sportu konnego polo, którego w otoczeniu oficerów przed meczem w polo przedstawia niniejsza ilustracja.

18 marca: bieg na przełaj we wszystkich okręgach dla średniodystansowców. W Poznaniu obóz olimpijski.

24 marca: pierwsze zawody lekkoatletyczne na boisku we wszystkich okręgach. W Poznaniu obóz olimpijski.

25 marca: bieg Narodowy w Warszawie.

31 marca: drugie zawody lekkoatletyczne na boisku. W Poznaniu zawody obozu olimpijskiego.

9 kwietnia: ostatni bieg na przełaj we wszystkich okręgach.

11—26 kwietnia: ostatni kurs obozu olimpijskiego w Poznaniu.

15 kwietnia: zawody lekkoatletyczne w Poznaniu.

27 i 28 kwietnia: zawody lekkoatletyczne ogólnopolskie w Krakowie.

12 i 13 maja: zawody lekkoatletyczne ogólnopolskie na Górnym Śląsku.

16 i 17 maja: zawody o mistrzostwo młodzików we wszystkich okręgach.

27 i 28 maja: zawody o mistrzostwa okręgowe.

9 i 10 czerwca: zawody eliminacyjne reprezentacji polskiej na Olimpjadę.

Program zawodów narciarskich w r. 1928.

Komisja sportowa Pol. Zw. Narciarskiego ustaliła następujące terminy zawodów narciarskich w nadchodzącym sezonie:

1 i 6 I. — skoki na Krokwi w Zakopanem.

7 i 8. I. — mistrzostwo Tatr w biegu rozstawnym (10×5) oraz w biegu zjazdowym (Zakopane).

14 i 15. I. — mistrzostwo Krynicy w biegu 18 klm., w biegu pań i w skokach.

19. I. — bieg 50 klm. o mistrz. P. Z. N. w Zakopanem.

20 i 21. I. — mistrzostwa Zakopanego w biegu 18 klm., w biegu pań i w skokach.

28 i 29. I. — mistrzostwa Lwowa w biegu 18 klm. i skokach.

2. II. — bieg 30 klm. o puhar T. K. U. w Zakopanem

4 i 5. II. — mistrzostwa Śląska w Bielsku w biegu 18 klm. i skokach.

11 i 12. II. — zawody w biegu 18 klm. i skokach w Cieszynie.

14—19 II. — igrzyska zimowe w St. Moritz.

18 i 19. II. — zawody dla juniorów w całym kraju.

25 i 26. II. — zawody w Żywcu.

1—4. III. — zawody o mistrzostwo Polski.

Poza Igrzyskami zimowemi w St. Moritz narciarze nasi wezmą prawdopodobnie udział w mistrzostwach Francji (27—30. II. w Chamonix) w mistrzostwach Niemiec (23—26. II. w Feldbergu) oraz możliwe że i w zawodach w Holmenkoolen (29. II. — 4. III.)

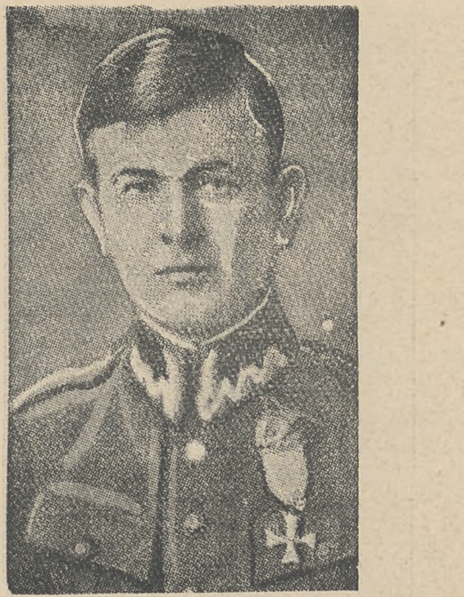
Sezon zawodów automobilowych na r. 1928.

Wielkie zawody samochodowe, przyszłorocznego sezonu rozegrane będą w następujących terminach: 10 maja Targa Floro, 30 maja Wielka Nagroda Ameryki w Indianopolis, 10 czerwca Wielka Nagroda Rzymu, 16—17 czerwca konkurs wytrzymałości w Mans, 5 lipca Wielka Nagroda Francji, 7—8 lipca Wielka Nagroda Belgji, 14—15 lipca Wielka Nagroda Niemiec, 29 lipca Wielka Nagroda Hiszpanji, 2 września Wielka Nagroda Włoch, 22 września Wielka Nagroda Europy.

Krakowska drużyna szermiercza.
Kraków ma najlepszych szermierzy w Polsce, grupujących się w sekcji szermierczej Akad. Związku Sportowego. Ilustracja nasza przedstawia tą grupę krakowskich szermierzy, która najlepiej zaprezentowała się na zeszłorocznej Akademji w Warszawie. Stoją od lewej ku prawej: pp. Segda, Pochwalski, Papée i por. Zabielski; siedzą: pp. Dubieńska, ppłk. rez. Goling oraz klęczy dr. Ader.

W Polsce projektowane są na rok 1928 następujące imprezy automobilowe: 20 maja pięciokilometrowy wyścig płaski w Łodzi, 10 czerwca dwudziesto kilometrowy wyścig płaski we Lwowie, między 17 a 24 czerwca Raid Międzynarodowy A. P. i 19 sierpnia wyścig Tatrzański K. K. A. Terminy te nie są jednak jeszcze ostateczne i mogą ulec modyfikacjom.

S. p. por. Leon Berski
mistrz Polski w szpadzie.

Kalendarz międzynarodowych zawodów motocyklowych w r. 1928.

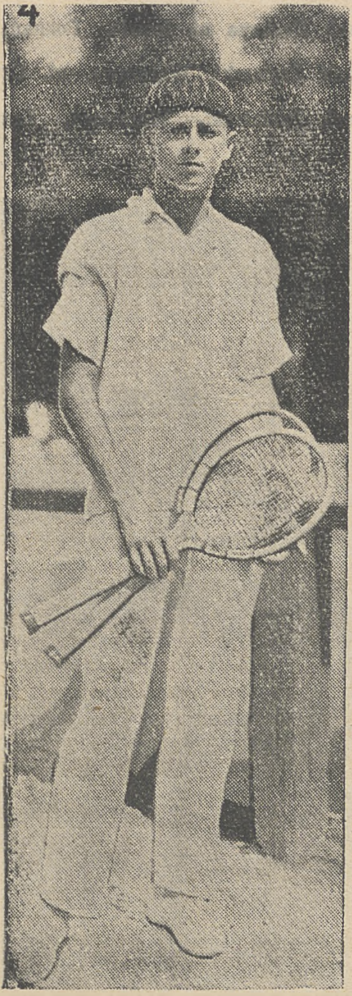
6 maja: Austrjacki Tourist Trophy, 20 maja: Węgierski Tourist Trophy, Wielka nagroda Ljonu. 27 maja: Wielka nagroda Włoch w Turynie.

4, 6 i 8 czerwca: Angielski Tourist Trophy na wyspie Man, 16 i 17 czerwca: Węgierskie wyścigi motocyklowe, 23 czerwca: Holenderski Tourist Trophy.

1 lipca: Wielka nagroda i Tourist Trophy Czechosłowacji, 8 lipca: Wielka nagroda Niemiec, 15 lipca: Wielka nagroda Belgji, 28 i 29 lipca: Wielka nagroda T. I. C. M. w Genewie.

19 sierpnia: Dzień rekordów w Freiburgu.

2 września: Wielka nagroda Austrji, 16 września: Wyścigi górskie na Semmeringu (Austrja), 16 września: Wielka nagroda narodów w Monza (Włochy).

Przemysław Warmiński
najlepszy tenisista Poznania.

Program zawodów łyżwiarskich w r. 1928.

21 i 22 stycznia w Osło — mistrzostwo w jeździe szybkiej,

28 i 29 stycznia w Opawie (Czechosł.) — mistrzostwo Europy w jeździe figurowej,

4 i 5 marca w Davos — mistrzostwo świata w jeździe szybkiej,

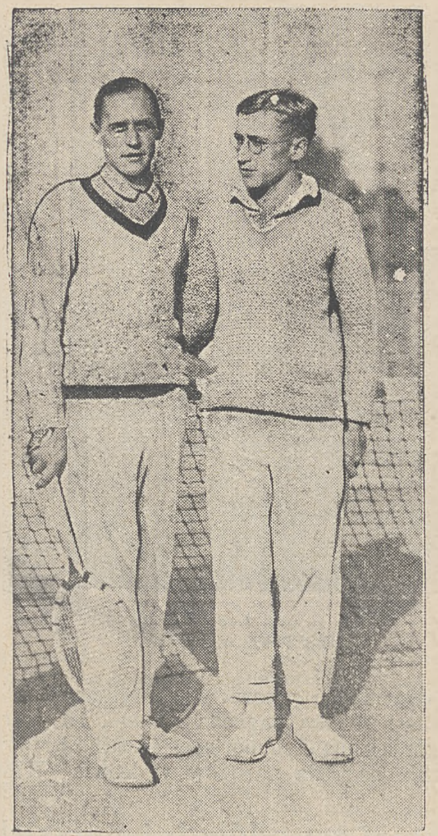
5 i 6 marca w Londynie — mistrzostwo świata w jeździe dla pań i parami,

1 i 19 lutego w Berlinie — mistrzostwo świata w jeździe figurowej panów.

Kalendarz międzypaństwowych zawodów w piłce nożnej.

Na pierwsze półrocze roku przyszlego, został już ustalony kalendarz zawodów międzypaństwowych. Przedstawia się następująco:

1 stycznia: Włochy—Szwajcarja w Genui (o puhar środkowej Europy).
8 „ Belgja— Anglja w Brukseli.
5 lutego: Włochy—Węgry w Turynie.
12 „ Belgja—Irlandja w Leodjum.
21 „ Belgja—Holandja w Brukseli.
11 marca: Szwajcarja—Francja w Zurychu.
„ „ Holandja—Belgja w Amsterdamie
1 kwietnia: Holandja—Belgja w Antwerpji.
15 „ Francja—Belgja w Paryżu.
„ „ Szwajcarja—Niemcy w Zurychu.
22 „ Holandja—Danja w Amsterdamie.
„ „ Węgry--Czechosłowacja w Budapeszcie.
29 „ Włochy—Francja we Włoszech.
„ „ Włochy—Szwajcarja. Nieustalona siedziba.

Bracia Stolarowowie, Jerzy i Maks mistrze Polski w grze podwójnej panów w tenisie.

5 maja:		Niemcy—Anglja w Berlinie.
6	„	Szwajcarja—Holandja w Szwajcarji.
„	„	Węgry—Austrja w Budapeszcie.
13	„	Czechosłowacja—Francja w Pradze.
17	„	Francja—Anglja w Paryżu.

Organizacje sportowe wychowania fizycznego w kraju.

Związek Polskich Związków Sportowych i Komitet Olimpijskich, Warszawa, ul. Wiejska 11.

Związek Młodzieży Chrześcijańskiej Y. M. C. A. Biuro główne, Warszawa, ul. Marszałkowska 81a.

Y. M. C. A. Dział chłopców, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 22.

Y. M. C. A. Ognisko Akademickie, Warszawa, Krucza 29.

Y. M. C. A. Łódź, ul. Piotrowska 89.

Y. M. C. A. Kraków, ul. Krowoderska 8.

Polski Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół", Warszawa, ul. Szopena 3.

„Sokół", Dzielnica Małopolska, Lwów, ul. Sokola 7.

„Sokół", Dzielnica Krakowska, Kraków, ul. Wolska 27.

„Sokół", Dzielnica Wielkopolska, Poznań, Zielone Ogródki.

„Sokół", Dzielnica Pomorska, Bydgoszcz .

„Sokół", Dzielnica Mazowiecka, Warszawa, ul. Śniadeckich 10.

„Sokół", Dzielnica Śląska, Katowice, Załęże, Ligonia 20.

Żydowski Związek Towarzystw Gimnastycznych i Sportowych, Warszawa, ul. Nalewki 2a.

Związek Harcerstwa Polskiego, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 37, m. 12.

Oddział w Krakowie ul. Szewska 12 I p.

Polski Związek Atletyczny, Katowice, ul. Stawowa 14, Firm. Rekord.

Polski Związek Lawn-Tenisowy, Warszawa, Pl. Małachowskiego 2.

Polski Związek Lekko-atletyczny, Warszawa ul. Wiejska 11.

Polski Związek Towarzystw Wioślarskich, Warszawa, ul. Foksal 19.

Polski Związek Piłki Nożnej, Kraków, ul. Długa 22.

Polska Liga Piłki Nożnej, Warszawa, ul. Szczygla 1a, lokal K. S. Polonia.

Polski Związek Narciarski, Warszawa, ul. Żórawia 23, m. 5.

Polski Związek Motocyklowy, Warszawa, Dynasy, Oboźna 3.

Polski Związek Towarzystw Kolarskich, Warszawa, Dynasy.

Polski Związek Łyżwiarski, Warszawa, ul. Szopena 3.

Polski Związek Pływacki, Warszawa, ul. Wiejska 11.

Związek Strzelecki, (Komenda główna) Warszawa, Al. Jerozolimskie, 27, m. 3.

Polski Związek Szermierzy, Kraków, ul. Łobzowska 14.

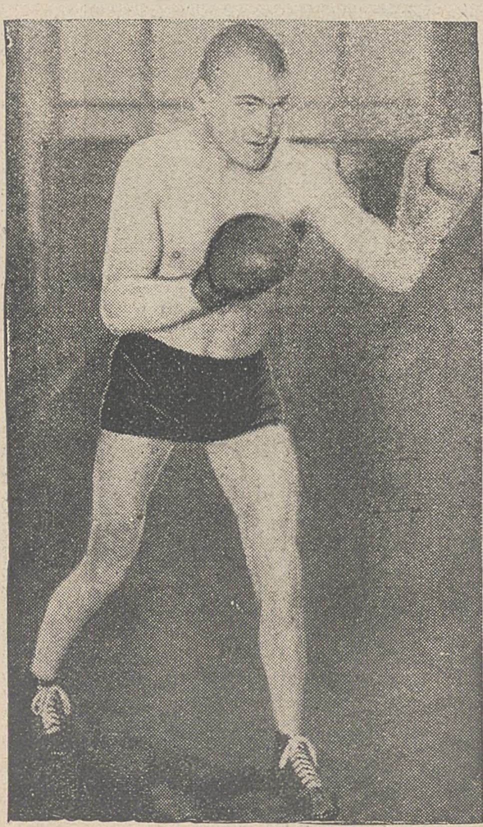
Polski Związek Bokserski, Warszawa, ul. Podolska 27 (p. Meissner).

Polski Związek Hockeya na Lodzie, Warszawa ul. Wiejska 11.

Polski Związek Hockeya na trawie, Poznań, ul. Łąkowa 10.

Polski Związek Żeglarski, Warszawa, ul. Czerniakowska 195 m. 13.

Polski Związek Jeździecki, Warszawa, Zamek ((płk. Zahorski).

Erwin Stibbe („Cracovia")
mistrz Polski w boksie we wszystkich wagach.

Międzynarodowe związki sportowe.

Międzynarodowy Komitet Olimpijski: (Comite International Olympique) Lausanne (Szwajcarja).

Automobilizm: Association Internationale des Automobiles Clubs Reconnus Paris, 8 Place de la Concorde.

Boks: Federation Internationale de Boxe Amateur, London E. C. 2. Valentine Barker 69, Bishopsgade.

Dźwiganie ciężarów: Federation Internationale Halterophile, Paris 6 rue Etienne Dolet.

Gimnastyka: Federation Internationale de Gymnastique, Bordeaux (France) M. Charles Cazalet, 8 rue Reignier.

Hippika: Federation Internationale Equestre, Paris 33, Avenue Montaigne.

Jachty: Internationale Yacht Racing Union, Carls brook. Ile de Wight (Anglja).

Kobiece Sporty: Federation Sportive Feminine Internationale, Paris 17 Faubourg Montrmartre.

Kolarstwo: Union Cycliste Internationale, Paris 24 Boulevard Poissonniere.

Lawn Tennis: Federation Internationale de Lawn Tennis, Paris 76 Avenue Wagram.

Lekka Atletyka: International Amateur Athletic Federation Vesteras (Szwecja).

Lotnictwo: Federation Acronautique Internationale, Paris, 5 rue Francois 1ver.

Łyżwiarstwo: International Skating Union, Stockholm, Major General P. G Balck

Myślistwo: Federation Internationale de Tir de Chasse, Paris 21 rue de Clichy.

Narciarstwo: Federation Internationale de Ski Stockholm, Strandwagen 65.

Pływanie: Federation Internationale de Natation Amateur, Kent (Anglja), Tudor House Eltham Road, Lee.

Piłka nożna: Federation Internationale de Football Associaton, Secr. C. A. W. Hirschmann, Amsterdam (Holandja), Nic. Maesstraat 67.

Saneczki: Federation Internationale de Bobsleigh et de Tobogganing, Paris 1, Place d' Iena.

Strzelanie: Union Internationale de Tir, Paris, 46 rue de Provence.

Szermierka: Federation Internationale d' Escrime, 172 avenue Parmentier, Paris.

Wioślarstwo: Federation Internationale des Societes d' Aviron, Lausanne (Szwajcarja) 14, av. de 1 Eglise Anglaise.

Wychowanie fizyczne: Federation Internationale de Gymnastique Educative — Bruxelles 33, Avenue Haversherke, Forest.

Zapaśnictwo: Federation Internationale de Lutte (Greco romaine, lutte libre, Surrey (Anglia) Gailock Wellington.

Skocznia narciarska we Lwowie
Karpackiego Towarzystwa Narciarskiego podczas konkursu skoków.

Przegląd szachowy.

Gra w szachy jest jedną z najstarszych pochodzeniem i najulubieńszych rozrywek umysłowych. Za ojczyznę jej należy uważać Indje, skąd z biegiem czasu przedostały się do Chin i Persji. Do Europy wprowadzono szachy za czasów Karola Wielkiego (w w. IX), później zaś dopiero za pośrednictwem Saracenów i Maurów rozpowszechnione zostały we Włoszech i Hiszpanji. W Niemczech i we Francji gra w szachy zdobyła sobie prawo obywatelstwa dopiero w okresie wojen krzyżowych, „przywleczona" przez wracających z Ziemi świętej rycerzy. Od tej chwili datuje się coraz szybszy rozwój tej pięknej gry, dochodzący w czasach ostatnich do niebywałego rozkwitu i popularności.
Sam sposób gry w szachy ulegał oczywiście z biegiem wieków różnym ewolucjom zanim przeszedł z najprymitywniejszej swej postaci (z Indji) do ostatecznie zmodyfikowanej formy w średniowieczu w jakiej już zachował się do dzisiejszych czasów.

Poniżej podajemy *statystykę wszystkich oficjalnych mistrzostw świata po dzień dzisiejszy:*

Z pośród *współczesnych szachistów* najznakomitszymi są: *Anglja:* Atkins, Yates, *Belgja:* Colle, Koltanowski, *Holandja:* Dr Euwe, Dr Olland, *Francja:* Muffang, Cheron, Renaud, *Szwajcarja:* P. Johner, H. Johner, Naegeli, *Danja:* Dr. Krause, Norman—Hansen, Andersen, *Szwecja:* Nilsson, Nyholm, Jacobson, *Norwegja:* Brekke, Hansen, Aalheim, Christoffersen, *Rosja:* Dr Alechin, Bogoljubow, Dr Berstein, Niemcowicz (emigracja), Romanowski, Bogatyrczuk, Löwenfisch, Rabinowicz, Botwinnik (sowiety), *Polska:* Rubinstein, Dr Tartakower, Przepiórka, Makarczyk, Regedziński, Cukierman, Chwojnik, Dr Kohn, Frydman, inż. Piotrowski, *Niemcy:* Dr Lasker, Dr Tarrasch, Spielmann, Sämisch, Brinckmann, Mieses, Ahues, Wagner, Carls; *Austrja:* Grünfeld, Reti, H. Wolf, Kmoch; *Czechy:* Duras, Dr Treybal, Gilg, Hromadka, Schulz, Haida, *Węgry:* Maroczy, Forgacs, Dr Asztalos, L. Steiner; *Hiszpanja:* Golmayo, Juncosa, Marin; *Finlandja:* Rassmusson, Czepurnow; *Łotwa:* Mattison, Apszenek; *Włochy:* Monticelli, Rosselli del Turco, Sacconi;

Aleksander Alechin

Jose Raul Capablanca

Dr Emanuel Lasker

Akiba Rubinstein

Ruy Lopez (Hiszpan) 1570—1575, Leonardo (Włoch) 1575—1587, Greco (Włoch) 1622—1634, Philidor (Francuz) 1745—1795, La Bourdonnais (Francuz) 1834—1840, Anderssen (Niemcy) 1851—1858, Morphy (Amerykanin) 1858—1863, Steinitz (Austrjak) 1866—1894, Dr. Lasker (Niemcy) 1894—1921, Capablanca (Kubańczyk) 1921—1927, Dr. Alechin (Rosja) 1927.

Najważniejsze *pojedynki o mistrzostwo świata:*

		+	—	=
1886	Steinitz—Zukertort	10,	5,	5.
1889	„ —Czygorin	10.	6,	1.
1890	„ —Gunsberg	6,	4,	1.
1892	„ —Czygorin	10,	—,	5.
1894	Lasker—Steinitz	10,	5,	4.
1896	„ — „	10,	2,	5.
1907	„ —Marshall	8,	0,	7.
1908	„ —Tarrasch	8,	3,	5.
1909	„ —Janowski	7,	1,	2.
1910	„ —Schlechter	1,	1,	8.
1921	Capablanca—Lasker	4,	—,	10.
1927	Alechin—Capablanca	6,	3,	25.

Najwybitniejszymi *mistrzami minionej epoki* byli: Zukertort, Anderssen, Morphy, Pillsbury, Czygorin, Charousek, Steinitz, Janowski, Schlechter.

Stany Zjednoczone: Marshall Kupchik; *Kuba:* Capablanca; *Meksyk:* Torre; *Brazylja:* Trompowski; *Argentyna:* Palau, Grau; *Uruguay:* Costa; *Egipt:* Nasra; *Indje:* Khadilkar.

W dziedzinie *kompozycji zadań* najświetniejszymi są: Przepiórka *(Polska)*, Dr Palkoska i Prokop *(Czechy)*, White *(Anglja)*, Kubbel *(Rosja)*, Mattison *(Łotwa)*, Rinck *(Hiszpanja)*.

Najbogatszą literaturę szachową posiadają: Niemcy: Rosja, Anglja i Francja.

Najlepszymi podręcznikami gry są: Lehrbuch des Schachspiels Dr Em. Laskera, Kotrca: Die Schachpartie, Dr Tartakowera: Die Hypermoderne Partie, H. Delaire'a: Les echecs modernes. Collijna Lärobok Schack, O grze końcowej: Berger Theorie und Praxis des Endspiels.

Najlepsze *czasopisma szachowe:* Szachm. Listok, Szachmaty (Rosja), Kag. N. Schachnachrichten i Deutsche Schachzeitung (Niemcy), Wiener Schach-Zeitung (Austrja), L' Echiquier (Belgja), La Strategie (Francja), British Chess Magazin (Anglja), L' Italia Scacchistica (Włochy), American Chess Bulletin (Ameryka).

W Polsce kultura gry szachowej stoi bardzo wysoko (zdaniem naszym najwyżej w Europie po Ro-

sji), lecz brak nam niestety należytej, sprężystej organizacji oraz poparcia szerszych warstw społeczeństwa. Dlatego też literatura szachowa u nas prawie nie istnieje. Jednym dziennikiem poświęconym wyłącznie sprawom szachów jest miesięcznik „Szachy“ wychodzący we Lwowie.

Najważniejszemi wydarzeniami świata szachowego w r .1927 były *turnieje międzynarodowe:*

W Nowym Jorku: I. Capablanca 14 p., II. Dr Alechin 11½ p., III. Niemcowicz 10½ p., *w Berlinie:* I. Brinckman 6½ p., II—IV: Bogoljubow, Niemcowicz, Sämisch, w *Kecskemet:* I. Alechin 12p., II—III. Niemcowicz i Steiner po 11½ p., IV. Asztalos 9½ p., *w Magdeburgu:* I. Spielmann 11 p., II. Bogoljubow 10½ p., III—IV w Holzhausen i List po 8½ p., *w Niendorf* I—II. Niemcowicz i Dr Tartakower po 5½ p. III. Colle 4 p., *w Londynie* turniej drużynowy narodów należących do Wszechświat. Zw. Szach.: I. Węgry 40 p., II. Danja 38½ p., III. Anglja 36 p., IV. Holandja 35 p., V. Czechosłowacja 34½ p., *w Londynie* („British Empire Club“): I—II. Niemcowicz i Dr Tartakower po 8 p., III. Marshall 7½ p., IV. Dr. Vidmar 7 p., V. Bogoljubow 6½ p., VI—VII. Reti i Winter po 5½ p.

Najważniejszem wydarzeniem w Polsce w b. r. był II. turniej ogólno-polski o mistrzostwo Polski w Łodzi, który się zakończył następującym wynikiem:

I.: Rubinstein, II: Dr Tartakower, III.: Makarczyk, IV.: Regedziński, V., VI., VII.: Chwojnik, Frydman, Dr Kohn. (16 uczestników).

Pojedynki:

Holandja: Dr Alechin — Dr Euwe 3:2 (5 remis).

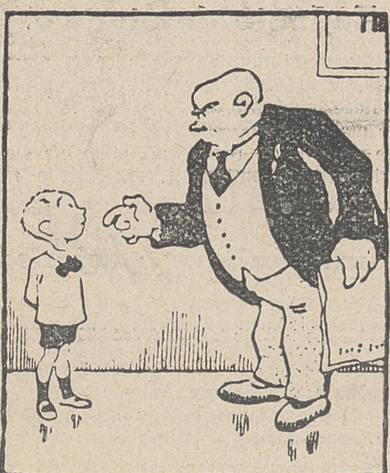
Buenos Aires: Dr Alechin — Capablanca 6:3 (25 remis).

W roku 1927 zmarli sławni szachiści: *Janowski i Weiss.*

Najznakomitszymi *mistrzami świata* są obecnie: Dr Alechin, Capablanca, Dr Lasker, Dr Vidmar, Rubinstein, Niemcowicz, Dr Tartakower, Marshall, Torre, Bogoljubow.

Humor i satyra.

Pedagog.

— Ojczulku, co to jest kawaler?

— To jest taki mężczyzna, który nie jest żonaty.

— A jak się nazywa taki, który jest żonaty?

— Takich wyrażeń, moje dziecko jeszcze nie potrzebujesz znać.

Kiedy się jest wstawionym?

— Tatusiu, kiedy się jest właściwie wstawionym?

— Popatrz, jeżeli ja tych dwóch panów naprzeciw widzę jako czterech, to jestem wstawiony.

— Ale tatusiu, tam siedzi tylko jeden pan.

Żal na czasie.

G i e ł d z i a r z (wpadłszy do morza po rozbiciu okrętu). Jednego tylko nie mogę odżałować: Po co ja właściwie kupiłem bilet powrotny?

Zmiana przysłowia.

— Wino, kobieta i śpiew, to moja dewiza.

— Moja również. Jak tylko moja kobieta zaczyna częstować mnie swoim śpiewem, natychmiast biorę kapelusz i wynoszę się na wino.

Wystarczające porównanie.

— Więc sądzisz, że jestem za stara, aby nosić djadem z brylantów?...

— Ale nie drogie dziecko. Wszystko idzie z postępem. Już nawet w piramidach zaprowadzają elektryczne oświetlenie.

Tramwajowe interesy.

— Tatusiu co tramwaj właściwie zarabia?

— Pomyśl mój synu, że jeden bilet do stacji końcowej kosztuje 25 groszy.

— Ale nie wszyscy jadą do stacji końcowej.

— To jest właśnie zysk tramwaju.

To nie ona.

W komisarjacie policji. Komisarz do małżonka:

— Zdaje mi się, że odszukałem pańską żonę.

— Nie może być! I cóż ona mówi?

— Dotychczas nie udało mi się wydobyć od niej ani słowa.

— W takim razie, panie komisarzu, to napewno nie jest moja kochana żoneczka.

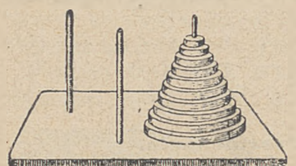
Rozrywki umysłowe.

Piramida Brahmy.

Wyznawcy Brahmy, wielkiego reformatora religijnego w Indjach, wierzą, że środek świata znajduje się pod kopułą wielkiej świątyni w Bennares, gdzie oznaczony jest piramidą, którą miał tam umieścić sam Brahma, dając równocześnie swoim kaplanom do rozwiązania zadanie, ażeby tę piramidę rozebrali według pewnych obrzędowych przepisów. Jak głosi podanie, skoro piramidę uda się rozebrać, nastąpi powszechny koniec wszechrzeczy.

Piramida Brahmy jest w swoim rodzaju osobliwością. Nie jest ona wyższa od naparstka, a składa się z 64-ech małych okrągłych płytek ze złota. z otworkami w środku, nałożonych na igłę w ten sposób, że od dołu ku górze leżą coraz mniejsze płytki.

Zadanie wyznaczone przez Brahmę, przedstawia się następująco:

Należy wszystkie płytki, nawleczone na igłę, przenieść na drugą igłę przy pomocy igły trzeciej, w ten sposób jednak, że każdorazowo może być zdejmowana tylko jedna płytka, która może być nakładana albo na zupełnie wolną igłę, albo też na płytkę większą (nie mniejszą), już nałożoną na igłę.

Nad rozwiązaniem tego zadania pracują kaplani w Indjach od czasu działalności Brahmy, t. j. od 25 wieków, ale jak dotychczas, osiągnęli oni tylko znikome rezultaty, a do ukończenia rozbiórki piramidy i przeniesienia jej na drugą igłę, jest jeszcze niesłychanie daleko. Jak bowiem wykazuje rachunek, aby piramidę przenieść w przepisany sposób, potrzeba zrobić 20 tryljonów, 293.757 biljonów, 970.849 miljonów, 445.375 przeniesień płytek. Licząc na jedno przeniesienie 5 sekund, można w ciągu dnia zrobić 17.280 przeniesień, a w ciągu roku 6,307.200 przeniesień. W ten sposób dla ukończenia całej tej roboty potrzeba 3 biljony, 217.395 miljonów, 660.174 lat.

Ale gdyby nawet przyjąć, że kaplani, zajmujący się tem zagadnieniem, nabrali już takiej wprawy, iż mogliby jedno przeniesienie uskutecznić w jednej sekundzie, to i tak z rachunku wynika, że do ukończenia pracy potrzebowaliby jeszcze przeszło 600.000 miljonów lat.

Jak zatem z powyższego wynika, do końca wszechświata jest jeszcze dosyć daleko.

Para nie para.

W znanej popularnej grze „Para nie para" zachodzi na pierwszy rzut oka jednakie prawdopobieństwo wygranej, względnie przegranej, czy gra się na „parę", czy „nie parę". W gruncie rzeczy jednak sprawa przedstawia się nieco inaczej. Rozpatrzeniem tego zagadnienia z punktu matematycznego zajął się w swoim czasie sekretarz paryskiej Akademji Umiejętności matematyk Dr. Mairan i doszedł do wniosku, że jest większe prawdopodobieństwo wygranej, jeśli się gra na „nie parę" niż na „parę". Motywuje on to w sposób następujący:

Jeżeli w banczku, z którego grający bierze monety do ręki, znajduje się parzysta ilość monet, np. 10, to wtedy w dłoni może się znaleźć 1, 3, 5. 7, 9 monet, albo 2, 4, 6, 8, 10. W tym wypadku więc są równe szanse w grze na „parę" jak i w grze na „nie parę". Jeżeli jednak w banczku znajduje się nieparzysta ilość monet, np. 11, to wtedy można zabrać do ręki 2, 4, 6, 8, 10 sztuk, albo 1, 3, 5, 7, 9, 11. Tu zatem występuje już przewaga kombinacji nieparzystych, to znaczy, że ilekroć w grę wchodzi z banczku nieparzysta ilość monet, prawdopodobieństwo wygranej na „nie parę" jest większe niż na „parę".

Na tej podstawie dr. Mairan dochodzi do wniosku, że jeżeli w grze uczestniczą dwie osoby, to partner stale grający na „nie parę", przy dostatecznie długiem trwaniu gry z matematyczną pewnością musi wygrać.

Kto zaś temu nie wierzy, może spróbować eksperymentu, o ile tylko ma ochotę i czas, by grać „dostatecznie" długo.

Problem wagowy.

Sklepikarka sprzedaje ziemniaki na wagę w funtach, przyczem jednej osobie sprzedaje najmniej 1 funt, a najwięcej 120 f. Miary półfuntowe nie wchodzą w rachubę. Zachodzi pytanie, ile najmniej ciężarków i jakiej wagi musi posiadać sklepikarka, aby w granicach od 1 f. do 120 f. mogła odrazu odważyć każdą żądaną ilość ziemniaków.

Odpowiedź na to pytanie możnaby znaleźć dopiero po długich próbach. Odpowiedź ta jest dosyć niespodziankowa, dla powyższych celów nie potrzeba bowiem więcej jak 5 ciężarków, a to o wadze: 1, 3. 9, 27 i 81 funtów, o czem zresztą łatwo już teraz może przekonać się każdy, rozpatrując pierwszą lepszą dowolną kombinację zadania.

Zadanie dominowe.

Należy 28 kamieni domina tak ułożyć, aby utworzyły 14 kwadratów, w których wszystkie cztery pola będą miały jednaką ilość punktów.

Zadanie to ma nie mniej jak 342, 720 różnych rozwiązań. Kto jednakże spróbuje je rozwiązać, przekona się, że mimo tak olbrzymiej ilości kombinacji, znalezienie rozwiązania nie jest zbyt łatwe.

Dla miłośników pasjansów.

Pasjanse, tradycyjnie rozpowszechnione u nas, podobnie jak różne sztuczki z kart, zagadki i kombinacje, stanowią miłą rozrywkę, zwłaszcza na wsi, w dni słotne, albo w długie zimowe wieczory. Dla miłośników tej rozrywki interesujące będzie następujące zadanie z kart:

Cztery asy, króle, damy i walety ułożyć należy w czterech rzędach, w każdym po 4 karty, w ten sposób, aby w żadnym rzędzie poziomym i pionowym nie znalazły się 2 karty tej samej wartości i tej samej barwy.

Zadanie to, nie należące do zbyt łatwych, daje miłe zajęcie w szukaniu rozwiązania.

Kłopoty zawiadowcy stacji kolejowej.

Zawiadowca małej stacji linji kolejowej jednotorowej, miał dla przepuszczenia pociągów w obu kierunkach, jeden tor do wymijania, tak jednak krótki, że mogło na nim stanąć tylko 20 wagonów, licząc lokomotywę za wagon. Pewnego dnia zdarzyło się, że do stacji nadeszły z przeciwnych stron 2 pociągi, z których każdy miał po 25 wagonów, wliczając w to maszynę. W jaki sposób poradził sobie zawiadowca, aby pociągi przepuścić dalej?

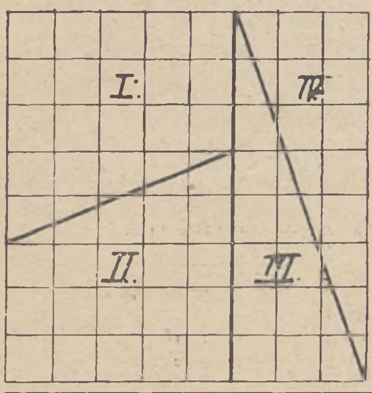
Zadanie dla zazdrosnych małżonków.

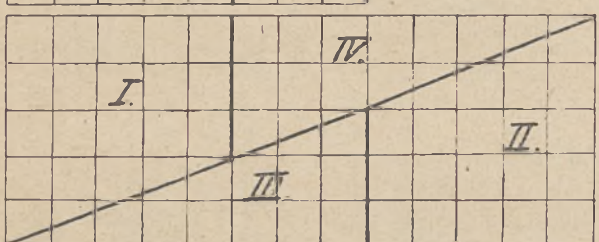
Trzech bardzo zazdrosnych małżonków przybyło wraz ze swemi żonami nad rzekę i chcieli przeprawić się na drugą stronę. Przy brzegu była łódka, mogąca jednak zabrać

tylko dwie osoby. Przybyli znaleźli się w wielkim kłopocie, żaden bowiem małżonek nie chciał przeprawić się sam na drugi brzeg i pozostawić swą żonę choćby na chwilę w towarzystwie innych mężczyzn. Ostatecznie jednak wszyscy przeprawili się przez rzekę i to zgodnie z powyższemi wymaganiami zazdrośników. W jaki sposób było to możliwe? Oto także zagadka rozrywkowa na zimowe wieczory.

64 = 65.

Kwadrat, którego bok dzieli się na 8 równych części, a więc mający 64 małe kwadraciki, dzielimy linjami prostemi na dwa czworoboki i dwa trójkąty, w sposób uwidoczniony na fig. 1. Następnie wycinamy z papieru te cztery części kwadratu (oznaczone liczbami I, II, III, IV) i grupujemy je w sposób uwidoczniony na fig. 2. Otrzymamy wtedy prostokąt, którego jeden bok wynosi 5 a drugi 13 części. Prostokąt ten ma zatem 65 kwadracików.

W rezultacie więc okazuje się, że kwadrat składający się z 64 równych kwadracików, jest równy co do powierzchni prostokątowi, mającemu 65 takich samych kwadracików, czyli że 64 jest równe 65.

Gdzie tkwi błąd w powyższej kombinacji?

Osobliwości językowe.

W każdym języku nie wiele jest słów, które czytane wprost i od końca, miałyby dosłownie tosamo brzmienie, jak np. Anna, Otto, potop, oko i td. W stosunku jednak do luźnych wyrazów, zdania o kilku słowach, odpowiadające powyższym wymaganiom, należą już do rzadkości. Układaniem takich zdań zajmowano się szczególnie w średnich wiekach, przy poszukiwaniach różnych kabalistycznych formuł, opartych zwłaszcza na grze słów, naogół jednak cały ten dorobek jest niewielki.

W języku polskim mamy taką sentencję, złożoną z czterech słów, a brzmiącą jednakowo przy czytaniu w obu kierunkach. Opiewa ona:

Kobyła ma mały bok.

W łacinie znajdujemy już lepiej zbudowane zdanie. Tak np. chór ciem nocnych, krążących około ogniska, śpiewa:

In girum imus nocte et consumimur igni. (Nocą idziemy w krąg i giniemy w ogniu). Uderza tutaj zwłaszcza, że słowa dźwiękowe trudniejsze, jak „nocte" i „consumimur", dały się zastosować do problemu. Inne, równie bogate w słowa łacińskie zdanie wyrażone jest nawet w heksametrze. Dotyczy ono legendy o Janie Chrzcicielu. Mianowicie gdy Jan Chrzciciel spotkał na puszczy szatana i przeżegnał się, aby go odpędzić; szatan zawołał:

Signa te, signa! temere me tangis et angis! (w wolnym przekładzie: „Żegnaj się, żegnaj, nierozważnie próbujesz mnie zastraszyć). Otóż powyższe zadziwiające zdanie da się jednako przeczytać w obu kierunkach, bez jakichkolwiek różnic.

W języku greckim znajduje się jedno tylko tego rodzaju osobliwe zdanie. Jest to sentencja kościelna, która miała być wyryta na płycie w kościele św. Sofji w Bisancjum, a która opiewa:

Nipson anomemata me monan opsin. (Oczyść siebie z grzechów a nie tylko swoje oblicze). Sentencja ta brzmi zupełnie jednako czytana w obu kierunkach. (W języku greckim ps oznacza się jedną literą).

Dokładni Niemcy także czynili wysiłki, aby się pochwalić dorobkiem i na tem polu. Naturalnie zagadnienie to traktowali z całą powagą, o czem świadczy choćby ta okoliczność, że gdy swego czasu Schoppenhauer wynalazł takie osobliwe czterozgłoskowe słowo „Reliefpfeiler", w publicystyce niemieckiej zanotowano, że fakt ten wywołał wrażenie. Znalazła się też w języku niemieckim następująca osobliwość:

Eine treue Familie bei Lima feuerte nie. (Wierna rodzina koło Limy nie dała ognia). A druga podobna sentencja brzmi jeszcze mądrzej:

Ein Neger mit Gazelle zagt im Regen nie. (Murzyn z gazelą na deszczu nie waha się). Pomijając jednak treść, musi się tak zbudowane zdanie zaliczyć do rzadkości językowych.

Abracadabra.

W szeregu różnych zabobonów i kabalistycznych formułek, stosowanych w starożytności i w średnich wiekach jako przepisy lecznicze czy odwracające nieszczęścia, znajdowało się także tajemnicze słowo „Abracadabra", które — wedle relacji starożytnego lekarza Quintusa Serenusa Sammonicusa — we formie magicznego trójkąta miało stanowić formułę leczniczą na różne choroby, a zwłaszcza na febrę. Ten trójkąt przedstawia się następująco:

A b r a c a d a b r a
A b r a c a d a b r
A b r a c a d a b
A b r a c a d a
A b r a c a d
A b r a c a
A b r a c
A b r a
A b r
A b
A

Powyższa figura jest w swoim rodzaju matematyczną osobliwością, a to ze względu na ogromną ilość sposobów odczytywania na niej czarodziejskiego słowa. Jeżeli bowiem słowo Abracadabra zacznie się odczytywać w trójkącie, poczynając od którejkolwiekbądź dużej litery „A" (na lewo), a kończąc na małej literze „a" w rogu trójkąta (u góry na prawo), to posuwając się po wierszach poziomych, lub też ukośnie od dołu ku górze, można dane słowo odczytać niemniej jak 1.024 razy.

Kombinacje preferansowe i wistowe.

Zagadnienie, ile jest wszystkich możliwych kombinacji rozdziału kart w grze preferansowej, t. j. ile zachodzi możliwości rozdziału 32 kart między trzech graczy, przy pozostawieniu dwóch kart w renansie, prowadzi do bardzo wysokich liczb. Rachunek kombinacyjny wykazuje, że szukaną liczbą jest: 2753 biljony, 294, 408 miljonów, 204, 640. To znaczy, że trzebaby rozegrać tyle gier, aby wyczerpać wszystkie możliwe kombinacje kart.

Powyższa liczba jest tak wielką, że trudno sobie ją uzmysłowić. W przybliżeniu da o niej pojęcie następujące zobrazowanie:

Gdyby cała ludność na kuli ziemskiej zasiadła do gry w preferansa i grała nieprzerwanie dzień i noc i to w takiem tempie, że każda gra trwałaby tylko 5 minut, to w tych warunkach partnerzy potrzebowaliby około 53 lat, aby przez ich ręce przeszły wszystkie możliwe kombinacje kart.

W grze wistowej, do której wchodzi czterech graczy i 52 kart, powyższe liczby wzrastają wprost olbrzymio, rachunek kombinacyjny wykazuje bowiem, że w grze tej jest możliwych 53,644 kwadryljonów, 737,765 tryljonów, 488,792 biljonów, 440,000 ugrupowań kart.

Czas rozegrania tych wszystkich kombinacji przez całą ludność ziemską nie wchodzi już w ramy możliwe do pojęcia. Gdyby sobie wyobrazić, że cała powierzchnia kuli ziemskiej jest zastawiona stolikami do gry, przyczem każdy stolik zajmuje 1 metr kwadratowy, oraz że przy stolikach nieprzerwanie dniem i nocą toczy się gra, a każda partja trwa tylko 5 minut, to dla rozegrania wszystkich możliwych kombinacji potrzebaby więcej niż miljard lat.

Osobliwości liczb.

W elementarnych działaniach rachunkowych zachodzą czasem osobliwe wyniki i układy liczb. Do takich należą m. innemi rezultaty, jakie otrzymamy, mnożąc liczbę 91 kolejno przez liczby 1—9. Jak widać z poniższego zestawienia, osobliwość polega na tem, że w iloczynach jednostki i setki są kolejno o jeden coraz większe, a natomiast dziesiątki odwrotnie, o 1 coraz mniejsze.

1 × 91 = 091
2 × 91 = 182
8 × 91 = 273
4 × 91 = 364
5 × 91 = 455
6 × 91 = 546
7 × 91 = 637
8 × 91 = 728
9 × 91 = 819

Równie osobliwe wyniki daje liczba 37, jeżeli ją mnożyć, poczynając od 3-ch, kolejno przez liczby o 3 zwiększone. Mianowicie okaże się:

3 × 37 = 111
6 × 37 = 222
9 × 37 = 333
12 × 37 = 444
15 × 37 = 555
18 × 37 = 666
21 × 37 = 777
24 × 37 = 888
27 × 37 = 999

Podobnie osobliwe ugrupowanie cyfr otrzymamy, mnożąc liczbę 3367 przez 33 i przez liczby kolejno od 33 coraz większe. Wyniki są następujące:

33 × 3367 = 111111
66 × 3367 = 222222
99 × 3367 = 333333
132 × 3367 = 444444
165 × 3367 = 555555
198 × 3367 = 666666
231 × 3267 = 777777
264 × 3367 = 999999
297 × 3267 = 999999

Wreszcie osobliwe wyniki otrzymujemy przy następujących działaniach:

1 × 9 + 2 = 11
12 × 9 + 3 = 111
123 × 9 + 4 = 1111
1234 × 9 + 5 = 11111
12345 × 9 + 6 = 111111
123456 × 9 + 7 = 1111111
1234567 × 9 + 8 = 11111111
12345678 × 9 + 9 = 111111111
123456789 × 9 + 10 = 1111111111

1 × 8 + 1 = 9
12 × 8 + 2 = 98
123 × 8 + 3 = 987
1234 × 8 + 4 = 9876
12345 × 8 + 5 = 98765
123456 × 8 + 6 = 987654
1234567 × 8 + 7 = 9876543
12345678 × 8 + 8 = 98765432
123456789 × 8 + 9 = 987654321

Humor i satyra.

Usprawiedliwienie.

S ę d z i a: Jest pan oskarżony o przejechanie swem autem Bogu ducha winnego przechodnia. W dodatku był to biedny starzec bez pracy i dachu nad głową.

S z o f e r: Panie sędzio! Był taki tłok na ulicy, że doprawdy nie mogłem wybierać.

W urzędzie.

— Tak piękne mieć stanowisko, jak pan, dyrektorze, oto czego pragnąłbym w życiu.

— Naturalnie, wszyscy jesteście jednacy. Jedynem waszem marzeniem jest spędzać czas na próżniactwie.

To co innego.

— Czy pan jest w domu?
— A czego pan sobie życzy?
— Mam pewien rachunek...
— Wyszedł przed godziną z domu.
— ...pewien rachunek do zapłacenia.
— Właśnie przed chwilą powrócił.

Na czego chciał.

Maks i Moryc jedzą razem obiad w restauracji. Przyniesiono im na półmisku dwa kotlety, jeden duży, drugi mały.

M a k s: Proszę cię, bierz.

M o r y c: Ależ proszę cię, ty bierz pierwszy.

Maks nie wiele myśląc, zabiera na swój talerz większy kotlet.

M o r y c: Nie jesteś dobrze wychowanym, Maks, zostawiam ci pierwszeństwo, a ty łapiesz za większy kotlet.

M a k s: A ty gdybyś brał pierwszy, którybyś zabrał?

M o r y c: No, mniejszy.

M a k s: Więc o co ci idzie? Masz go na talerzu!

Przegląd statystyczny Polski.

Obszar.

Powierzchnia państwa polskiego wynosi 388.390 km².

Długość granic.

	Pomiary	Długość w km.
Granica z Niemcami (bez Prus Wschodnich)	w terenie	1.305
(w tem odcinek górnośląski)	„ „	329
Wybrzeże polskie (bez zatoki Puckiej) od Piaśnicy do Helu	na mapie 1:100.000	61
Granica morska od Helu do Kolibek (w prostej linji) . .	„ „ „	40
Granica z wolnem miastem Gdańskiem	„ „ „	150
„ „ Prusami Wschodniemi	w terenie	607
„ „ Litwą	na mapie 1:100.000	465
„ „ Łotwą	„ „ 1:84.000	109
„ z Związkiem sow. rep.	w terenie	1.407
„ „ Rumunją	na mapie 1:75.000	336
„ „ Czechosłowacją	„ „ „	917
Ogólna długość odcinków mierzonych w terenie		3.319
Ogólna długość odcinków mierzonych na mapach		2.078
	Razem	**5.397 km.**

Pod względem długości granic Polska zajmuje **7-me miejsce w Europie:** 1) Związek sow. rep., 2) Włochy, 3) Niemcy, 4) W. Brytanja europejska, 5) Francja, 6) Norwegja.

Uwaga: Ponieważ dla części linji granicznej brak dotychczas pomiarów w terenie, powyższą sumę długości granic należy uważać za tymczasową. Daty wzięte z wykazów Wojsk. Instytutu Geograficznego.

Zużytkowanie gruntów.

Z ogólnej ilości gruntów użytkow. w kraju przypada:

1)	Na grunty orne	48,3%	— 18,307,800 ha
2)	„ lasy	24,0%	— 9,061,100 „
3)	„ łąki	10,5%	— 3,838,000 „
4)	„ pastwiska	6,7%	— 2,528,600 „
5)	„ inne grunty i nieużytki . .	10,5%	— 3,924,800 „

Razem **powierzchnia użytkowa gruntów 37,661,300 ha**

Według b. dzielnic stosunek % jest nast.

	1)	2)	3)	4)	5)
B. Król. P.	56.4	19.5	8.3	7.0	8.8
Ziemie wsch.	35.8	29.0	12.8	5.7	16.7
B. dzieln. pr.	62.1	19.8	7.1	3.6	7.4
Małopolska	48.4	25.7	11.1	9.6	5.2
Śląsk Ciesz.	46.3	33.8	7.5	5.8	6.6

Stan własności ziemi.

(Według zestawień z r. 1921).

Własność prywatna w Polsce obejmuje 19.454 majątków, o ogólnej powierzchni 10,498.114 ha. Z tego przypada na grunty orne 3,844.463 ha, na łąki 952.824, pastwiska 475.454, sady, ogrody i parki 89.184, grunty w użytkowaniu leśnem 4,023.370, stawy i jeziora 160.549, pod zabudowaniami i drogami 116.790, nieużytki 835.980 ha.

Własność kościelna obejmuje majątków 1.070, o ogólnej powierzchni 229.286 ha.

Inna własność publiczna obejmuje majątków 143 o ogólnej powierzchni 132.459 ha.

Liczba gospodarstw wiejskich wynosi 3,260.822, w tem gospodarstw o powierzchni do 2 ha — 1,108.754, o pow. 2 do 5 — 1,001.850, o pow. od 5 do 20 — 1,044.781, o pow. od 20 do 100 — 87.577, powyżej 100 ha — 17.860. Na 100 gospodarstw było gospodarstw o powierzchni do 2 ha — 34.0, o pow. od 2 do 5 ha — 30.7, o pow. od 5 do 20 ha — 32.0, od 20 do 100 ha — 2.7, powyżej 100 ha — 0.6.

Sady.

Powierzchnia wszystkich sadów w Polsce wynosiła w 1925 r. 245.738 ha. Największa sadów przypadało na województwo wołyńskie (36.222 ha), następnie wileńskie (26.702 ha), lubelskie (22.210), tarnopolskie (19.764), warszawskie (19.046), lwowskie (15.297), poznańskie (15.147).

Największy procent spisanych drzew owocowych stanowiły jabłonie (48% ogólnej liczby drzew owocowych), dalej grusze (18%), śliwy (16%) i wiśnie (6.5%).

Największe jeziora.

Narocz	Litewskie	km²	82	głęb. m.	—
Snudy	„	„	59	„ „	—
Raźno	„	„	54	„ „	—
Jezierzyce	Mazurskie	„	42	„ „	—
Dryświaty	Litewskie	„	41	„ „	53
Drywiaty	„	„	36	„ „	—
Łukomskie	„	„	33	„ „	—
Niewocińskie	Mazurskie	„	30	„ „	35
Świteż	Wołyń	„	27	„ „	—
Wygonowskie	Polesie	km²	26	głęb. m.	—
Gopło	Kujawy	„	24	„ „	33
Wigry	Mazurskie	„	24	„ „	44
Dzisna	Litewskie	„	23	„ „	—
Warzno	Mazurskie	„	23	„ „	—
Świteż	Litewskie	„	15	„ „	13

Drogi wodne.

Ogólna długość dróg wodnych w km. (według zestawień z r. 1921) wynosi **16.125 km.**, w tem długość żeglowna **6.685 km.**, przy ogólnej powierzchni dorzeczy w tys. km.² 386 3.

Z tego przypada na rzeki i kanały:

Wisła	5 522 km.	(2 780), pow. dorzeczy w tyś. km.²	100.9
Dniepr	3.641 „	(2.044), „ „ „	63 0
Niemen	4.337 „	(728), „ „ „	57.2
Dniestr	944 „	(360), „ „ „	41.2
Dźwina	578 „	(152), „ „ „	11.0

Długość kanałów wynosi ogółem 264 km., z tego przypada na:

Kanał Augustowski	(Wisła — Niemen)	102 km.
„ Królewski	(Wisła — Dniepr)	81 „
„ Ogińskiego	(Niemen — Dniepr)	54 „
„ Bydgoski	(Wisła — Warta)	27 „

Zaludnienie.

Według spisu **z dnia 30 września 1921 roku**, ludność Rzeczypospolitej wynosiła **27,176.713**, t. j. 70 mieszkańców na 1 km².

Według danych Głównego Urzędu statystycznego, stan ludności państwa wynosił:
W roku 1925 28,873.000. — W roku 1926 29,249,000.

Podział według narodowości.

Według spisu z 1921 r. przypadało na narodowości:

polską	18,814.239	69.2%
rusińską	3,898 431	14.4%
żydowską	2,110.448	7.75%
białoruską	1,060 237	3.9%
niemiecką	1,059 194	3 9%
litewską	68.667	0.25%
rosyjską	56.239	0.2%
czeską	30 628	0,1%
inne	78.634	0.3%
niewiadomi	1.898	

Według wyznań:

rzym.-kat. i orm.-kat.	17,365.350
grecko-katol.	3,031 059
inne katolickie	33 013
prawosławne	2,846 855
inne kościoła wschodniego	27 751
ewang.-augsbursk., reform. i unijne	1,002 216
inne ewangelickie	12 416
mojżeszowe	2,845.364
inne niechrześcijańskie	4.822
bezwyznaniowi	5.973

Według województw:

		m. na 1 km.²
M. st. Warszawa	936.713	7,735 7 m.
Wojew. warszawskie	2,112.798	72 1
„ łódzkie	2,252.769	118.2
„ kieleckie	5,535.781	98.5
„ lubelskie	2,087.951	67
„ białostockie	1,307 826	30.9
„ wileńskie	973.404	34.6
„ nowogródzkie	825 028	35 7
„ poleskie	881 005	20 8
„ wołyńskie	1,437.907	47.5
„ poznańskie	1,967.865	74.2
„ pomorskie	935.643	57.3
„ śląskie	1,124 967	265.8
„ krakowskie	1,992 810	114.1
„ lwowskie	2,718.014	100 6
„ stanisławowsk.	1,339.191	73.4
„ tarnopolskie	1,428.520	88

Ludność spisana przez władze wojskowe 318.525 m.

Zaludnienie miast.

Warszawa (stan z dn. 1 stycznia 1927) . . . 1,028.982
W tem mężczyzn 469.144, kobiet 559.838. Według wyznania: chrześcijan 714.691, niechrześcijan 314.291.

Łódź (stan z końca października 1927) . . . 580.000

Lwów (stan z końca sierpnia 1927) 237.823

Poznań (stan z dn. 30 czerwca 1927) 230.757
W tem mężczyzn 105.757, kobiet 125.000. Według wyznania: rzym. kat. 220.568, ewang. 7 547, żydów 2.087, innych 575. W liczbie mieszkańców jest 7000 Niemców.

Kraków (stan z dn. 31 paźdz. 1927) ludn. cywil. 203.332
W tem mężczyzn 89.294, kobiet 111.038. Według wyznania: chrześc. 152.683, żyd. 49.649.

Wilno (stan z października 1927) około . . . 198.000

Katowice (stan z września 1926) 118.340

Lublin (stan z dn. 1 lipca 1927) 112.222
W tem chrześcijan 68.922, żydów 43.300.

Bydgoszcz (stan z dn. 1 sierpnia 1927) . . . 108.982
W tem Niemców 8.535 (7.8%), innych narodowości 618. Według wyznań: żydów 1.261 (1.2%).

Sosnowiec (stan z końca października 1927) . 106.000

Częstochowa (stan z dn. 1 października 1927) . 93.755
W tem mężczyzn 41.830, kobiet 51.925. Według wyznań: rzym. kat. mężczyzn 30 683, kobiet 39.123; ewangel. m. 283, k. 250, prawosław. m. 118, k. 216; żydów m. 10.746, k. 12.336.

Białystok (stan z dn. 1 stycznia 1927) . . . 89.405

Królewska Huta (stan z września 1926) . . . 85.000

Równe (stan z końca października 1927) około 70.000

Stanisławów (stan z października 1927) około 67.000

Grudziądz (stan w październiku 1927) około 57.088

Toruń (stan z końca października 1927) około 49.000
W tem Niemców 3.920 (8%), żyd. około 400.

Przemyśl (według spisu z r. 1921) 48.017
W tem mężczyzn 22.011, kobiet 26.006. Według wyzn.: rz. kat. 22.057, grecko kat. 7.483, żyd. 18.286, inne 191.

Kołomyja (stan z końca października 1927) . . 46.000

Grodno (stan z października 1927) około . . 46.000

Piotrków (stan z dn. 1 stycznia 1927) . . . 45.225
W tem rz. kat. 31.113 (68.80%), żydów 12.688 (28.06%), ewang. 960 (2.12%), prawosł. 247 (0.55%), bezwyzn. 206 (0.45%), innych 11 (0.02%).

Tarnów (stan z końca października 1927) . . 45.000

Kalisz (według spisu z r. 1921) 44.613

Będzin (stan z końca października 1927) . . . 43.256

Zawiercie (stan z końca października 1927) . 42.000

Dąbrowa (stan z końca października 1927) . . 37.000

Pabjanice (według spisu z r. 1921) 34.967

Nowy Sącz (stan z końca października 1927) . 33.587

Miasto	Ludność
Stryj (stan z końca października 1927)	33.000
Gniezno (stan z dn. 1 października 1927)	27.620
Drohobycz (według spisu z r. 1921)	26.730
Czeladź (stan z końca października 1927)	25.000
Rzeszów (według spisu z r. 1921)	24.942
Inowrocław (według spisu z r. 1921)	24.277
Pińsk (według spisu z r. 1921)	23.468
Chełm (według spisu z r. 1921)	23.221
Ostrowiec (według spisu z r. 1921)	22.215
Łomża (według spisu z r. 1921)	22.014
Żyrardów (według spisu z r. 1921)	21.336
Łuck (według spisu z r. 1921)	21.157
Zgierz (według spisu z r. 1921)	21.129
Kowel (według spisu z r. 1921)	20.118

Statystyka mężczyzn w wieku produkcyjnym.

Wedle spisu ludności z r. 1921, mężczyźni w wieku produkcyjnym (lat 20—50) stanowią w Polsce 34.1 procent ogółu mężczyzn, w wieku półprodukcyjnym (lat 15—20, 50—60) 18.4 procent. Na wiek nieprodukcyjny (do lat 15 i powyżej 60) pozostaje 47.5 procent.

Statystyka kolejowa.

Liczby dotyczą roku sprawozdawczego 1926.

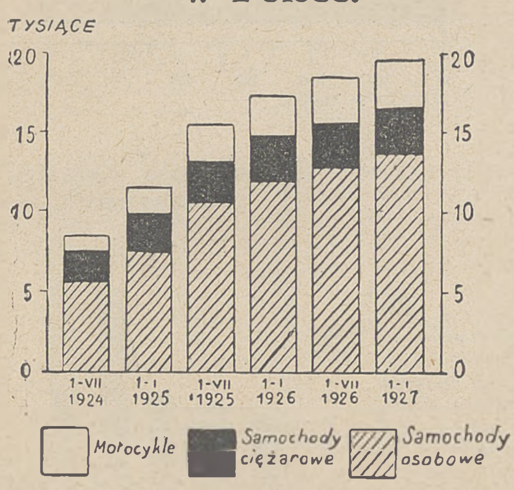
Ogólna długość szlaków kolejowych	17.187	km.
Długość linji wąskotorowych	2.296	„
Na 100 km² przypada linji	4.4	„
Na 10.000 mieszkańców przypada linji	5.8	„
Ilość stacji i przystanków	2.320	
Ilość parowozowni	198	
Ilość warsztatów	120	
Ilość parowozów dn. 31/XII. 1926.	5.168	
Ilość parowozów dn. 31/XII. 1926 na 10 km.	3,04	
Ilość parowozów przeciętna dzienna	2.850	
Ilość wagonów osobow. i bagaż. dn. 31/XII. 1926	10.012	
Ilość wagonów towarowych dnia 31/XII. 1926	134.265	
Ogólna ilość pracowników	191.942	
Ilość pracowników na 1 km.	11	
Ilość pociągo-kilometrów ruchu osobowego	54.757.927	
Ilość pociągo-kilometrów ruchu towarowego	45.425.613	
Ilość pociągo-kilometrów ruchu gospodarczego	988.299	
Ogółem ilość pociągo-kilometrów	101.171.839	
Ogólna ilość przewiezionych pasażerów	146.147.713	
Wpływy z przewozu pasażerów	268.229.640.—	Zł.
Wpływy z przewozu bagażu	14.006.717.—	„
Wpływy z przewozu towarów	718.863.690.—	„
Wpływy eksploatacyjne	1.105.170.623.—	„
Rozchody eksploatacyjne	925.406.430.—	„
Nadwyżka wpływów	179.764.193.—	„
Czysty wpływ z pociągo-kilometra	1.78	„

Średnia temperatura roczna.

Hel + 7.6° C., Kraków + 7.6° C., Lwów + 7.2° C., Pińsk + 6.6° C., Poznań + 8.2° C., Warszawa + 7.2° C., Zakopane + 4.9° C.

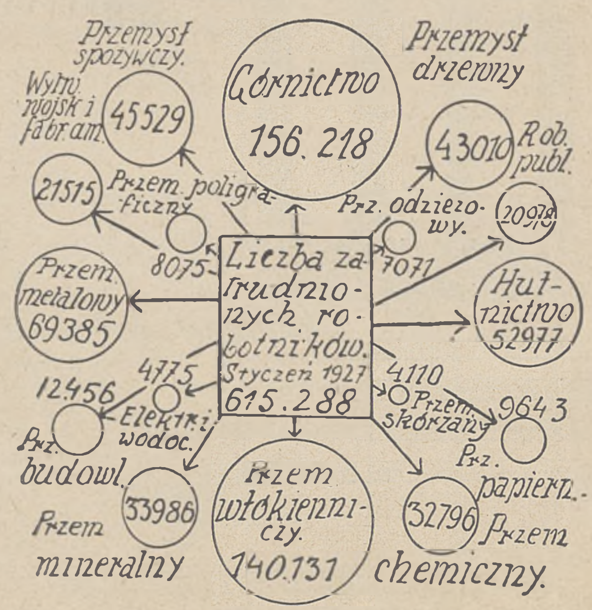
Średnia ilość dni opadowych — 145.
Średnia ilość opadów w roku — 550 mm.
Maksimum opadów w Karpatach, średnio 925 mm.

Rozwój taboru samochodowego w Polsce.

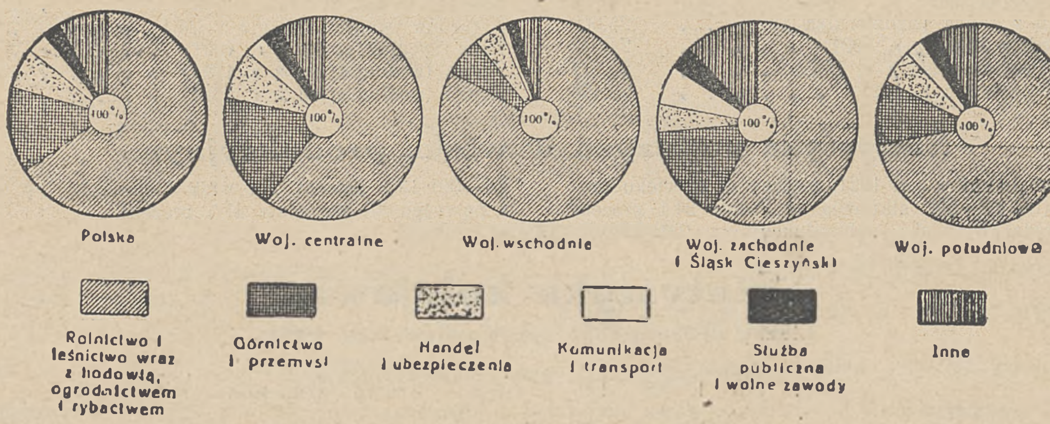
Wykres wskazuje, że od 1 lipca 1924 do 1 czerwca 1927 liczba samochodów wzrosła prawie 2½ razy. Silny wzrost zaznaczył się zwłaszcza w r. 1927. W pierwszem półroczu r. 1927 wydano na samochody 12,6 mil. w zł. podczas gdy w pierwszem półroczu 1926 r. wydano tylko 3,6 mil. zł w zł.

Statystyka robotnicza.

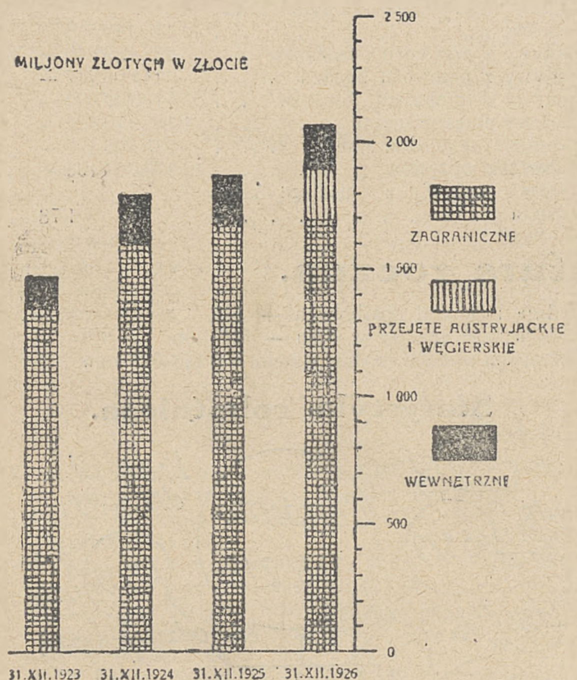

Stan i podział ze stycznia 1927 r.

Ludność według zawodu

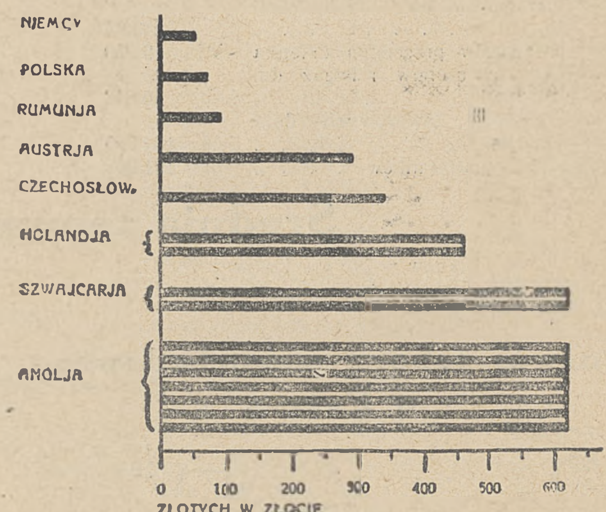

Długi Państwa Polskiego

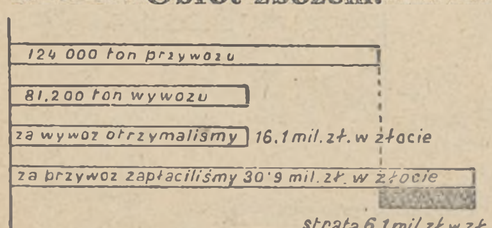

Przeciętne zadłużenie 1-go mieszkańca.

(Stan z dnia 31 grudnia 1925).

Obrót zbożem.

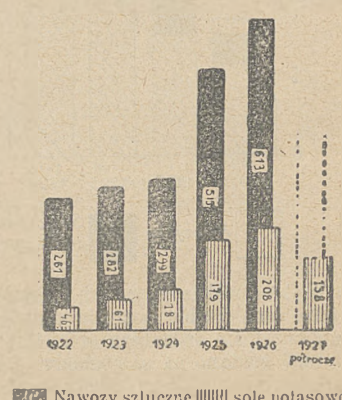

Grafikon przedstawia ilość i wartość przywozu i wywozu żyta w okresie gospodarczym 1926—1927, tj. od 1-go sierpnia do 30 lipca. Unaocznia on straty poniesione w obrotach w tym tylko artykule zbożowym.

Gdyby do Polski sprowadzane było żyto z zagranicy po tychsamych cenach, w jakich było wywożone, to stosunek wartości byłby tensam co stosunek ilości, to jest za przywiezione żyto zapłacilibyśmy 24.8 miljonów złotych w złocie, a nie 30.9 miljonów złotych. Strata wynosi 6.1 miljonów złotych w złocie, tj. około 1,200.000 dol.

Straty w handlu p s z e n i c ą są znacznie wyższe.

Produkcja nawozów sztucznych.

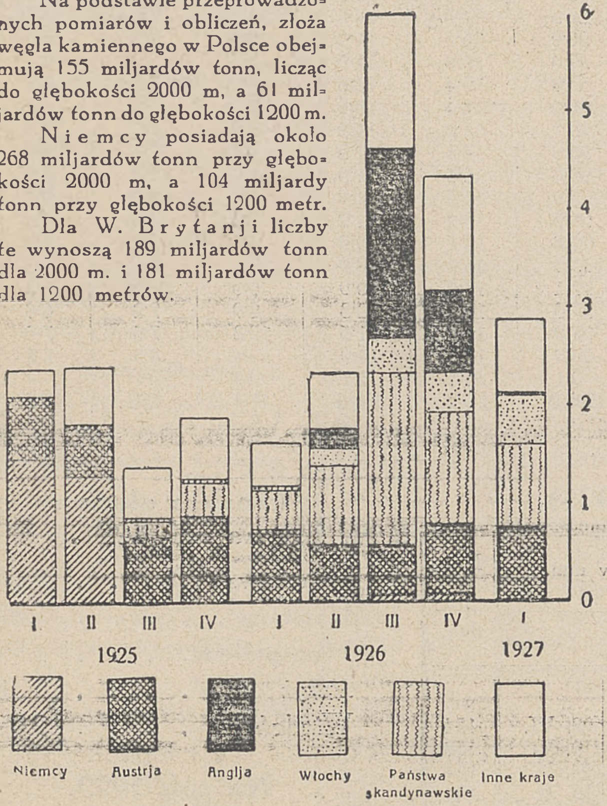
Wywóz węgla kamiennego z Polski.
(W miljonach tonn).

Zasoby węgla kamiennego w Polsce.

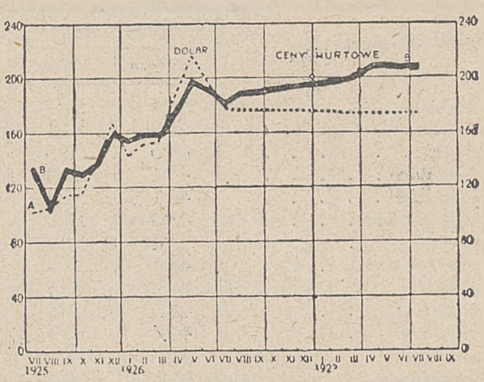
Na podstawie przeprowadzonych pomiarów i obliczeń, złoża węgla kamiennego w Polsce obejmują 155 miljardów tonn, licząc do głębokości 2000 m, a 61 miljardów tonn do głębokości 1200 m.

Niemcy posiadają około 268 miljardów tonn przy głębokości 2000 m, a 104 miljardy tonn przy głębokości 1200 metr.

Dla W. Brytanji liczby te wynoszą 189 miljardów tonn dla 2000 m. i 181 miljardów tonn dla 1200 metrów.

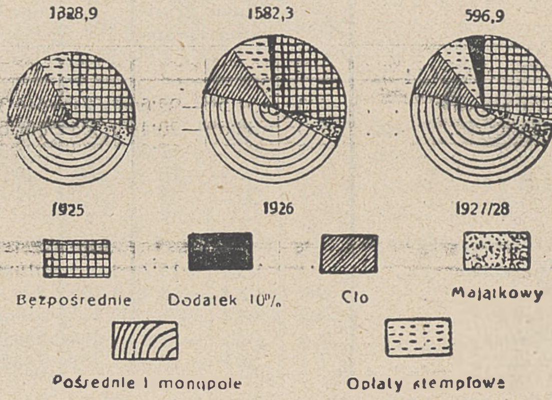
Ceny i dolar w okresie 1925—1927.

——— Nominalny wskaźnik cen hurtowych (r. 1910 = 100).
— — — Wskaźnik wzrostu dolara w stosunku do parytetu.

W okresie dewaluacji złotego, w lipcu i sierpniu 1925, zaznaczyło się dziwne zjawisko cen hurtownych przy wzroście kursu dolara. Od września 1925 roku ceny hurtowne starają się nadążyć zwyżce dolara, a od lipca 1926, tj. od czasu stabilizacji zlotego, wykazują stałą drogę zwyżkową.

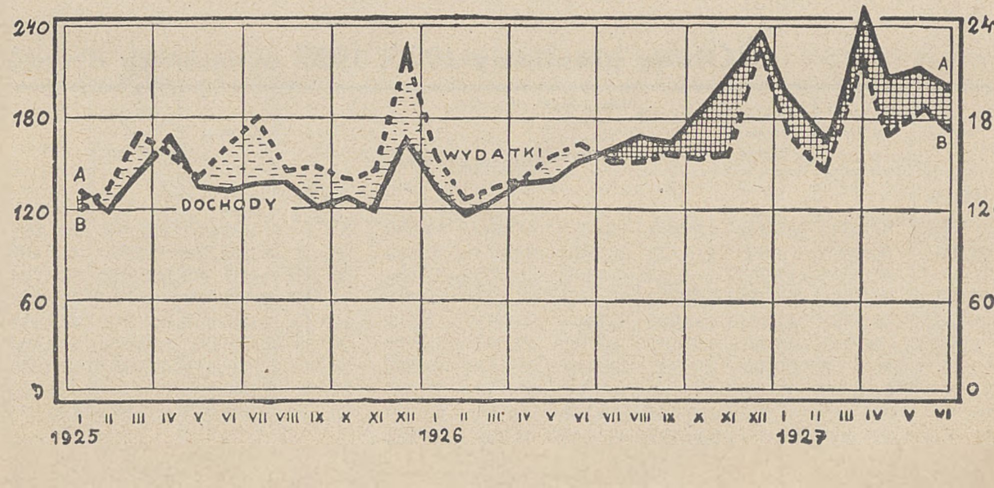
Daniny publiczne i monopole.
Miljony złotych.

Dochody i wydatki Państwa.
(W miljonach złotych).

Jak wykazuje wykres, gospodarka deficytowa trwała do lipca 1926 r. Jej najwyższe napięcia w roku 1925 są w lipcu, tuż przed spadkiem złotego, oraz w grudniu. Od stycznia 1926 deficyt powoli zanika, przechodząc w II-im półroczu w okres wysokich nadwyżek budżetowych. W roku 1925 widać silne wahania w wykresach zarówno dochodów, jak wydatków, natomiast w roku 1926 stały i silny wzrost obu stron budżetu. W I-szym półroczu 1927 roku widać znacznie wyższy poziom liczb budżetowych, ale zarazem względnie duże wahania.

Na uwagę zasługuje, że od lipca 1926 roku wszystkie budżety miesięczne zamykały się nadwyżką.

Wiek i płeć ludności (r. 1921).

Województwa	Na 100 mieszkańców		Na 100 mieszkańców było w wieku						
	mężczyzn	kobiet	do 10 lat	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	ponad 60
m. Warszawa	45·1	54·9	16·6	22·7	19·0	15·5	11·2	8·0	7·0
w. warszawskie	47·9	52·1	23·7	26·3	15·3	10·6	8·6	7·8	7·7
łódzkie	47·5	52·5	23·0	26·0	15·5	11·9	9·2	7·8	6·6
kieleckie	48·1	51·9	24·8	26·0	15·6	11·6	8·7	7·2	6·1
lubelskie	48·1	51·9	23·2	25·9	15·4	11·8	9·2	7·7	6·8
białostockie	47·8	52·2	21·0	26·0	15·4	10·6	9·2	8·3	9·5
wileńskie	48·4	51.6	22·2	25·5	14·6	11·5	10·0	7·7	8·5
nowogrodzkie	48·1	51·9	21·3	26·9	14·6	11·2	9·4	7·6	9·0
poleskie	48·5	51·5	22·3	27·6	15·1	11·3	9·2	7·2	7·3
wołyńskie	48·7	51·3	22·7	27·6	16·5	11·9	9·1	6·6	6·2
poznańskie	46·7	53·3	21·9	26·0	15·2	11·2	9·4	7·5	6·8
pomorskie	47·9	52·1	23·0	25·8	14·7	10·9	9·1	7·5	9·0
krakowskie	47·1	52·9	20·4	25·9	16·4	10·9	9·4	8·6	8·5
lwowskie	47·6	52·4	19·9	27·1	16·2	10·9	9·9	8·5	7·5
stanisławowskie	47·5	52·5	20·5	27·3	16·0	12·3	9·9	7·2	6·8
tarnopolskie	47·8	52·2	19·4	27·9	15·7	11·5	10·3	7·6	7·6
Śląsk	47·3	52·7	18·6	23·9	18·0	12·9	10·4	8·5	7·7
Ludność wojskowa	—	—	—	3·1	94·3	2·1	0·4	0·1	—
Przeciętnie w Polsce	**45·7**	**54·3**	**21·5**	**26·0**	**16·7**	**11·4**	**9.3**	**7·6**	**7·5**

Tabela meteorologiczna (1924—1925).

Stacje obserwacyjne	Temperatura powietrza w stopniach Cels.			Godzin słońca na rok	Opady w mm.			Dni z opadem
	Średnia w roku	Maximum	Minimum		Suma w roku	Maximum	Dnia	
Rok 1924								
Warszawa	7·0	31·5	—22·6	1.671	516·3	24·1	28. VI.	154
Kraków	7·5	32·6	—20·4	1.394	807·6	38·3	9. V.	168
Lwów	7·2	34·1	—17·6	1.523	528·0	29·9	20. V.	174
Poznań	7·6	32·4	—18·5	1.895	549·9	69·5	16. V.	154
Wilno	5·7	29·7	—24·1	1.412	704·1	62·7	31. VII.	172
Rok 1925								
Warszawa	8·5	29·0	—15·7	1.614	610·8	55·5	3. VIII.	200
Kraków	9·0	28·8	—15·4	1.485	876·1	93·1	29. VI.	183
Lwów	8·4	29·1	—18·2	1.445	680·0	65·4	14. VIII.	198
Poznań	8·8	34·9	—16·6	1.914	506·2	21·7	21. X.	195
Wilno	7·1	29·8	—18·4	1.501	741·2	51·7	3. VIII.	197

Godzin słońca na rok 1921.

Warszawa	2.173
Hamburg	1.844
Montpellier	1.522
Paryż	2.315
Wiedeń	2.251

Na rok 1922.

Warszawa	1.802
Hamburg	1.411
Montpellier	1.653
Paryż	1.903
Wiedeń	—

Obieg pieniężny 1926, 1927 (w tysiącach złotych).

Data	Ogółem	Bilety Banku Polskiego	Bilety zdawkowe i bilon			
			Razem	Bilety zdawkowe	Bilon srebrny	Bilon inny
1926						
31. III	815.232	389.414	425.818	284.478	87.990	53.350
30. IV	828.675	392.893	435.782	295.954	87.418	52.410
31. V	855.203	412.963	442.240	304.052	86.025	52.163
30. VI	907.781	448.013	459.768	318.745	87.628	53.395
31. VII	980.761	511.166	469.595	321.365	90.019	57.311
31. VIII	1.007.297	560.240	447.057	306.998	89.040	51.019
30. IX	1,008.168	581.447	426.721	289.069	88.111	49.541
31. X	1,036.288	585.179	451.109	306.537	89.247	53.587
30. XI	983.657	557.911	425.746	286.190	90.985	50.309
31. XII	1.021.060	592.657	428.403	287.509	90.022	50.872

Data	Ogółem	Bilety Banku Polskiego	Bilety zdawkowe i bilon			
			Razem	Bilety zdawkowe	Bilon srebrny	Bilon inny
1927						
31. I	995.065	587.806	407.259	270.498	88.726	48.035
28. II	1,046.736	633.549	413.187	274.907	89.362	48.918
20. III	1,007.355	627.651	379.704	248.327	86.812	44.565
31. III	1,091.022	668.434	422.588	286.945	88.398	47.245
10. IV	1,079.429	660.101	419.328	284.459	88.477	46.491
20. IV	1,043.697	643.633	400.064	268.448	87.227	44.389
30. IV	1,128.341	693.685	434.656	297.275	89.654	47.727
10. V	1,080.161	674.401	405.760	272.874	87.714	45.172
20. V	1,036.673	657.594	379.079	249.741	86.141	43.197

Stan gospodarczy Polski.

Wyszczególnienie	1926 VII	1926 VIII	1926 IX	1926 X	1926 XI	1926 XII	1927 I	1927 II	1927 III	1927 IV	1927 V	1927 VI	1927 VII
Produkcja (tys. tonn):													
Węgiel	3.473	3.683	3·781	3.533	3.703	3.601	3.698	3.409	3.002	2·599	2.731	2.772	—
Surówka żelaza	24·0	29·0	28·6	27·2	33·0	40·0	42·3	42·6	47·7	47·9	48·0	46·8	—
Stal.	69·9	75·7	76·1	89·1	93·9	87·2	98·5	94·2	114·4	97·4	96·5	102·9	—
Cynk	10·4	10·5	10·2	11·0	11·1	11·3	11·5	10·8	12·5	12·1	12·9	12·7	—
Praca:													
Zatrudnieni (tys.)	574·1	594·9	612·4	641·0	649·3	615·4	615·4	622·9	636·6	644·5	622·5	673·2	—
Bezrobotni „	223·5	205·4	185·2	167·8	168·0	190·1	208·5	213·6	205·8	190·6	174·3	159·4	148·3
Zatrud. i bezrob. częściowo %	10·9	7·8	8·7	7·3	9·2	10·9	8·1	6·6	5·3	7·6	7·6	12·3	—
Komunikacja:													
Koleje (tys. wagonów) . . .	14·2	14·7	15·5	16·1	17·5	15·0	13·6	14·7	14·4	13·1	14·0	14·3	—
Statki (tys. tonn) Gdańsk i Gdynia weszło .	345·8	355·7	322·6	327·8	356·2	331·5	319·1	286·1	341·0	373·1	373·5	339·0	—
Statki (tys. tonn) Gdańsk i Gdynia wyszło .	351·5	348·2	337·8	334·0	318·5	344·4	340·2	260·8	366·0	364·5	365·7	352·8	—
Handel zagr. (mil. zł. w zł.):													
Wywóz ogółem	120·7	128·6	114·7	117·9	131·7	118·7	115·8	116·4	128·7	119·4	114·2	114·0	113·9
Produkty rolne	38·5	34·0	33·4	38·9	50·1	46·5	43·0	46·7	45·9	40·1	38·2	41·0	—
Węgiel	34·2	38·3	32·6	27·0	27·7	24·3	20·9	18·7	14·6	14·4	17·1	13·8	17·3
Przywóz ogółem	65·8	92·1	85·4	102·2	108·0	90·9	107·6	112·0	128·3	148·2	163·8	160·0	136·2
Surówki włókiennicze . . .	15·5	26·0	26·9	28·7	33·1	21·4	22·9	23·6	22·3	29·0	24·5	27·8	—
Saldo	+54·9	+36·5	+29·3	+15·7	+23·7	+27·8	+8·2	+4·4	+0·4	—28·8	—49·6	46·0	—22·3
Ceny — Wskaźniki: [1]													
Hurtowy ogólny	181·4	188·2	189·5	191·5	193·0	194·5	195·2	197·1	199·5	205·7	207·7	206·4	207·4
„ rolny	176·9	191·6	194·3	205·8	213·0	218·2	214·4	216·8	219·1	231·5	235·9	232·8	235·0
„ przemysłowy . . .	186·4	187·7	187·8	183·6	181·7	181·4	184·8	186·5	189·0	191·5	191·9	191·7	192·1
Koszty utrzymania	178·1	181·9	188·5	192·8	197·3	199·2	201·8	201·3	200·3	203·0	204·6	205·1	198·6
„ żywności	207·0	213·2	227·1	231·6	243·8	247·0	247·4	248·0	242·6	245·4	250·0	251·1	246·5
Kredyt: [2]													
Dolar (wskaźnik)	175·3	174·2	173·7	173·7	173·7	173·7	173·1	172·7	172·3	172·3	172·3	172·3	172·3
Akcje „	17·80	24·24	21·61	22·58	20·68	19·86	24·74	29·14	31·47	38·66	41·90	30·55	34·72
Obieg pieniężny (mil. zł.) .	981	1.007	1.008	1.036	984	1.021	995	1.047	1·091	1.128	1.104	1.121	1.129
Banknoty (mil. zł.)	511	560	581	585	588	593	588	634	668	694	705	727	745
Bilon (mil. zł.)	470	447	427	451	426	428	407	413	423	434	399	394	384
Bank Polski:													
Waluty (mil. zł. w złocie) .	91·3	107·6	109·1	113·5	137·6	164·9	187·2	220·1	234·6	237·4	230·2	218·9	220·7
Dyskonto (mil. zł.)	304·2	306·7	315·7	323·5	306·5	321·3	319·2	329·1	351·9	346·7	375·9	387·8	406·1
Banki akcyjne:													
Dyskonto (mil. zł.)	128·8	130·8	137·8	140·5	146·9	149·1	158·7	171·3	186·6	198·3	208·2	212·4	—
Wkłady terminowe (mil. zł.)	43·5	43·3	45·3	48·1	49·6	51·2	62·1	64·1	62·4	63·1	69·5	72·2	—
„ bezterminowe (mil. zł.)	120·2	131·3	137·6	139·8	146·6	153·5	156·0	170·3	181·8	196·3	204·9	203·8	—
Kasy oszczędności:													
Wkłady (mil. zł.)	40·8	43·3	45·5	47·4	50·1	58·0 60·4	67·0	71·8	78·6	86·1	91·6	97·0	—
Spółdzielnie:													
Wkłady (mil. zł.)	6·5	6·8	7·2	7·1	7·5	8·1 13·0	13·8	14·8	15·8	17·1	17·7	18·0	—

[1] Wskaźniki: Rok 1914 — 100.

[2] Wskaźnik kursu dolara (parytet — 100) i wskaźnik kursu akcji przem. (R. 1914 — 100) na końcu miesiąca.

Budżet na r. 1927/28 (w tysiącach złotych).

Wydatki	
Wydatki ogółem	**1,988.268**
Wydatki zwyczajne	1,869.422
„ nadzwyczajne	118.846
Administracja	**1,973.427**
Władze naczelne	17.713
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	39·578
„ „ Wojskowych	610·804
„ „ Wewnętrznych	184.703
„ Skarbu	108.337
„ Sprawiedliwości	97.215
„ Przemysłu i Handlu	33.988
„ Komunikacji	3.291
„ Rolnictwa	37.697
„ Wyznań Relig. i Oświec. Publ.	329.305
„ Robót Publicznych	87.465
„ Pracy i Opieki Społecznej	58.287
„ Reform Rolnych	36.490
Emerytury	82.013
Renty inwalidzkie i pensje	101.471
Długi państwowe	145.070
Przedsiębiorstwa	**14.841**
Monopole	—

Dochody	
Dochody ogółem	**1,990.540**
Dochody zwyczajne	1,799.190
„ nadzwyczajne	191.350
Administracja	**1,234.771**
Podatki bezpośrednie	438.400
„ pośrednie	130.200
Cło	182.000
Opłaty stemplowe	112.250
Podatek majątkowy	95.000
Dodatek 10% do danin publicznych	62.300
Inne dochody administracyjne	214.621
Przedsiębiorstwa	**107.833**
w tem Koleje Państwowe	36.500
„ Poczta i Telegraf	10.399
„ Lasy Państwowe	56.000
Monopole	**647.936**
w tem monopol tytoniowy	270.600
„ „ spirytusowy	320.400

Preliminarz budżetowy na rok 1928—1929.

CZĘŚĆ	DOCHODY			WYDATKI		
	zwyczajne	nadzwyczajne	razem	zwyczajne	nadzwyczajne	razem
	złotych					
A) Administracja.						
Prezydent Rzeczypospolitej	165.450	—	165.450	1,754.019	—	1,754.019
Sejm i Senat	173.397	—	173.397	8,599.248	600.000	9,199.248
Kontrola Państwowa	134.527	—	134.527	4,617.957	60.000	4,677.957
Prezydjum Rady Ministrów	28.485	—	28.485	1,872.509	—	1,872.509
Min. Spraw Zagranicznych	10,771.110	140.000	10,911.110	45,306.383	2,823.544	48,129.927
„ „ Wojskowych	9,267.665	—	9,267.665	660,591.017	28,828.350	689,419.367
„ „ Wewnętrznych	21,943.000	—	21,943.000	204,084.296	7,095.000	211,179.296
„ Skarbu	1.065,650.600	172,809.400	1.238,460.000	106,267.310	4,692.000	110,959.310
„ Sprawiedliwości	36,699.500	—	36,699.500	96,881.256	5,041.000	101,922.256
„ Przemysłu i Handlu	9,244.458	—	9,244.458	10,965.541	27,100.000	38,065.541
„ Komunikacji	1,042.740	—	1,042.740	3,971.773	—	3,971.773
„ Rolnictwa	8,796.207	1,320.000	10,116.207	38,218.246	850.000	39,068.246
„ Wyz. Rel. i Ośw. Publ.	8,195.680	—	8,195.680	331,584.961	10,257.927	341,842.888
„ Robót Publicznych	10,846.600	25,600.000	36,446.600	78,278.626	29,726.700	108,005.326
„ Pracy i Opieki Spolecz.	1,078.863	—	1,078.863	56,472.998	300.000	56,772.998
„ Reform Rolnych	3,046.683	—	3,046.683	33,864.432	8,201.923	42,066.355
„ Poczt i Telegrafów	389.349	—	389.349	1,893.777	—	1,893.777
Emerytury	26,825.000	—	26,825.000	87,217.000	—	87,217.000
Renty inwalidzkie i pensje	—	—	—	111,618.000	—	111,618.000
Długi państwowe	—	—	—	204,794.570	—	204,794.570
Razem	1.214,299.314	199,869.000	**1.414,1[illegible]8.714**	2.088,853.919	125,576.444	**2 214,430.363**
B) **Przedsiębiorstwa**	1.[illegible],429.840	8,198.250	**1.696,628.090**	1.434,485.595	124,330.671	**1.558,816.266**
C) **Monopole**	1.320,686.448	208,067.650	**1.320,686 448**	517,270.048	19,522.400	**536,792.448**
Ogółem	**4.223,415.602**	**208,067.650**	**4.431,483.252**	**4.040,609.562**	**269,429.515**	**4.310,039.077**

Porównanie majątków narodowych.

(Liczby dotyczą majątków przed wojną w granicach przedwojennych. Liczba w nawiasie oznacza stan majątku na jednego mieszkańca we frankach złotych, druga liczba — stan ogólny w miljonach franków złotych).

Polska 3.250 88.410
Stan z roku 1922

Stany Zjedn.	(10.694)	1,059.299
Anglja	(8.020)	365.710
Francja	(7.642)	302.057
Niemcy	(6.154)	417.414
Włochy	(3.228)	112.992
Rosja	(2.144)	302.657

Koszty żywności w miastach (1914 — 1926).

Rok	Miesiąc	Polska (Warszawa) żywność	Polska (Warszawa) odzież	Polska (Warszawa) mieszkanie	Austrja (Wiedeń)	Belgja (59 miast)	Czechosłowacja 400 do 450 miejscowości	Francja (Paryż)	Niemcy (47 miast)	Włochy (Medjolan)	Koszt dzienny w Złotych: Warszawa	Łódź	Kraków	Lwów	Poznań
1914	Lipiec . . .	100	100	100	100	100	100	100	100	100	1·98	1·85	2·44	2·57	2·18
1925	Styczeń . .	175·4	183·8	48·1	—	521	899	408	137	590	3·57	3·20	3·27	3·13	2·98
	Luty	177·4	183·8	48·1	—	517	911	410	145	610	—	—	—	—	—
	Marzec . . .	179·1	188·3	48·1	—	511	904	415	146	624	—	—	—	—	—
	Kwiecień . .	171·9	188·3	54·1	—	506	901	409	144	620	3·48	3·27	3·28	3·10	2·98
	Maj	168·0	188·3	54·1	—	502	894	418	141	599	—	—	—	—	—
	Czerwiec . .	170·9	188·3	54·1	—	505	914	422	146	599	—	—	—	—	—
	Lipiec . . .	173·9	176·8	60·2	—	509	916	421	154	602	3·46	3·30	3·30	3·18	3·10
	Sierpień . .	172·6	198·5	60·2	—	517	894	423	154	621	3·40	3·19	3·18	3·01	3·10
	Wrzesień . .	170·9	203·5	60·2	—	525	884	431	153	643	3·42	3·09	3·22	3·07	3·14
	Październik .	173·7	203·5	66·1	184	533	875	433	151	646	3·46	3·10	3·33	3·10	3·10
	Listopad . .	178·2	226·0	66·1	184	534	863	444	147	649	3·48	3·06	3·23	3·24	3·05
	Grudzień . .	203·6	251·0	66·1	179	534	866	471	146	660	4·02	3·45	3·87	3·70	3·33
1926	Styczeń . . .	191·1	251·0	72·1	179	527	854	—	143	681	3·85	3·40	3·65	3·61	3·32
	Luty	194·6	251·0	72·1	177	526	845	—	142	676	3·79	3·32	3·62	3·49	3·28
	Marzec . . .	188·8	251·0	72·1	169	521	832	503	141	654	3·76	3·31	3·58	3·47	3·16
	Kwiecień . .	203·9	251·0	75·8	172	529	832	—	142	645	3·85	3·46	3·59	3·65	3·37
	Maj	214·4	272·3	75·8	169	558	837	—	142	664	4·13	3·81	3·93	3·93	3·89
	Czerwiec . .	213·3	272·3	75·8	175	579	861	523	143	657	4·21	3·86	3·97	3·98	3·76
	Lipiec . . .	207·0	253·7	75·8	173	637	876	—	145	654	4·09	3·83	3·87	3·88	3·79
	Sierpień . .	213·2	253·7	75·8	176	681	878	—	146	660	4·21	4·00	3·90	4·06	3·89
	Wrzesień . .	227·1	256·3	75·8	177	684	878	610	145	652	4·49	4·14	4·04	4·05	3·84
	Październik .	231·6	256·3	75·8	178	705	888	—	145	672	4·58	4·22	4·18	4·22	3·89
	Listopad . .	243·8	256·3	75·8	182	730	902	—	148	630	4·82	4·42	4·40	4·37	4·09
	Grudzień . .	247·0	256·3	75·8	183	741	—	647	—	—	4·88	4·49	4·46	4·52	4·20

Rozwój parcelacji (1919 — 1923).

Lata	Liczba rozparcelowanych majątków: Ogółem	przez urzędy ziemskie	przez instytucje upoważnione	przez osoby prywatne	Obszar rozparcelowanych majątków w ha: Ogółem	przez urzędy ziemskie	przez instytucje upoważnione	przez osoby prywatne
1919	25	25	—	—	6.426	6.426	—	—
1920	92	42	50	—	19.174	10.738	8.436	—
1921	1.359	383	271	705	170.721	70.377	52.545	47.799
1922	1.723	265	286	1.172	154.714	48.619	60.527	45.568
1923	1.908	572	286	1.050	142.658	47.131	50.732	44.795
Razem	**5.107**	**1.287**	**893**	**2.927**	**493.683**	**183.291**	**172.240**	**138.162**

Stan cukrownictwa w Polsce (w latach 1920—1927 w tonnach).

Rok	Produkcja	Spożycie w kraju	Eksport	Rok	Produkcja	Spożycie w kraju	Eksport
1921/22	160.141	120.861	39.280	1924/25	440.953	239.463	201.490
1922/23	273.848	180.498	93.350	1925/26	521.186	251.186	270.000
1923/24	345.772	213.020	122.752	1926/27	522.500	—	—

Statystyka przywozu i wywozu.

PRZYWÓZ do Polski	Styczeń — grudzień 1926 tonn	tys. zł. w złocie
Ogółem	**2,438.489**	**896.226**
Pszenica	9.395	2.804
Żyto	8.365	1.566
Jęczmień	1.032	174
Owies	1.878	484
Ryż	32.266	12.305
Mąka pszenna	890	394
Mąka żytnia	86	29
Cytryny i pomarańcze	14.451	5.253
Śliwki	4.055	2.537
Herbata	1.786	8.576
Kawa	6.345	17.210
Ryby	3.404	3.973
Tłuszcze jadalne zwierzęce	7.958	13.368
Tłuszcze jadalne roślinne	1.309	3.408
Wino	3.061	2.728
Tytoń	12.447	21.620
Skóry surowe	11.341	15.322
Garbniki	17.821	9.479
Skóry wyprawione	6.224	30.899
Futra wyprawione	156	4.200
Obuwie skórzane	180	3.256
Szkło i wyroby szklanne	2.414	2.806
Juta	12.601	13.514
Bawełna i odpadki	65.649	156.148
Przędza bawełniana	1.892	14.390
Tkaniny bawełniane	977	13.140
Wełna i odpadki	12.265	61.938
Wełna czesana	805	6.476
Przędza wełniana	937	11.110
Tkaniny wełniane	321	4.283
Tkaniny jedwabne	108	10.645
Bielizna wszelka	137	2.113
Wyroby lniane	194	6.352
Odzież wszelka	337	5.656
Galanterja	223	2.520
Papier i wyroby z papieru	12.127	9.000
Fosforyty	76.174	2.402
Saletra chilijska	21.464	6.447
Oleje roślinne techniczne	18.822	18.903
Tłuszcze zwierzęce techniczne	14.384	13.895
Barwniki syntetyczne	420	4.369
Paliwo, asfalt, ropa i pochodne	128.649	4.482
Rudy cynkowe	100.933	15.000
Rudy żelazne	273.287	6.112
Żelastwo (szmelc)	163.069	7.385
Surowiec żelaza	4.485	1.057
Szyny, żelazo wszelkie i stal	11.093	2.758
Blacha żelazna i stalowa	5.619	2.184
Wyroby żeliwne i odlewy stal.	3.195	1.635
Rury	3.870	1.979
Miedź i wyroby z miedzi	3.605	6.140
Stopy z miedzi i wyroby z nich	1.266	3.428
Silniki	2.541	4.543
Maszyny elektryczne	1.464	5.424
Obrabiarki do drzewa i metali	1.362	3.015
Maszyny włókiennicze	2.186	6.916
Maszyny rolnicze	4.205	7.934
Przyrządy, przewodniki i inne materjały elektrotechniczne	9.943	26.699
Kotły, aparaty i części do ogrzewań	3.085	5.910
Samochody	2.269	9.792
Tabor ruchomy kolejowy	4.076	6.079

WYWÓZ z Polski	Styczeń — grudzień 1926 tonn	w tys. zł. w złocie
Ogółem	szt. 2,695.992 **22,303.963**	**1,306.017**
Pszenica	53.011	14.071
Żyto	222.695	39.741
Jęczmień	138.011	25.214
Owies	62.818	10.649
Ziemniaki	110.633	4.854
Płatki ziemniaczane, mąka i krochmal ziemniaczany	34.590	7.252
Cukier surowy	115.302	32.176
„ kryształ	115.611	39.193
„ rafinada	12.475	4.643
„ niewymieniony	28.302	8.438
Jaja	58.566	74.235
Chmiel	839	5.838
Pasza	324.723	28.175
Bydło rogate	*)53.586	6.627
Trzoda chlewna	*)593.660	47.105
Gęsi	*)1,324.250	5.518
Pierze, puch i wyroby	2.126	3.179
Papierówka	1,125.768	27.261
Okrąglaki i kopalniaki	899.536	18.482
Kłody, kloce i dłużyce	799.492	27.420
Bale, deski i łaty	1,493.173	93.142
Słupy telegraficzne	84.688	2.822
Podkłady kolejowe	312.187	14.514
Wyroby bednarskie	41.519	5.528
Meble wszelkie	5.500	6.129
Forniery klejone i wyroby z nich	17.460	5.615
Nasiona	57.949	22.429
Materjały budowlane i wyroby ceramiczne	333.286	3.126
Szkło i wyroby szklanne	5.103	2.384
Len	14.114	6.965
Konopie	3.636	1.300
Tkaniny i worki jutowe	2.385	3.432
Przędza bawełniana	2.423	9.292
Tkaniny bawełniane	1.297	3.420
Wełna i odpadki	16	160
Przędza wełniana	1.486	15.689
Tkaniny wełniane	646	7.859
Jedwab sztuczny	111	1.642
Odzież i konfekcja	327	3.861
Galanterja	29	929
Celuloza	14.667	2.084
Papier, tektura i wyr. z papieru	5.084	2.301
Nawozy sztuczne	50.979	5.709
Kwas siarkowy	23.581	916
Benzol	11.315	3.579
Farby, barwniki i lakiery	3.125	2.855
Nafta	106.019	12.835
Oleje pędne	143.064	13.182
„ smarowe	59.536	9.341
Benzyna	71.959	19.860
Parafina	29.576	20.217
Węgiel	14,281.071	252.110
Koks	124.227	2.857
Szyny, żelazo i stal, wszelkie	21.432	3.596
Blacha żelazna i stalowa	26.401	7.783
Rury	26.527	9.333
Ołów	17.244	12.862
Cynk i pył cynkowy	113.972	87.807
Blacha cynkowa	8.347	7.392

*) W sztukach.

Śmiertelność dzieci (1913–1925).

Rok	Warszawa	Łódź	Poznań	Kraków	Paryż	Berlin	Wiedeń	Moskwa	Londyn
	Na 100 urodzeń umierało dzieci do 1 roku								
1913	15·1	—	18·1	15·6	9·8	13·6	15·5	—	10·6
1914	18·4	—	18·3	16·7	11·1	15·2	13·9	27·9	10·4
1915	25·6	—	18·6	16·3	—	13·2	15·2	30·3	11·2
1916	13·3	—	14·5	17·7	—	11·9	14·1	34·2	8·9
1917	15·7	—	16·1	16·2	—	14·8	15·3	35·4	10·4
1918	14·4	19·3	18·3	17·1	12·6	14·7	15·8	27·8	10·8
1919	12·2	17·4	14·4	15·6	10·1	15·3	15·3	33·0	8·5
1920	15·4	18·7	19·5	17·3	9·8	15·8	16·2	22·5	7·6
1921	14·8	17·5	20·7	15·6	9·5	14·2	14·6	26·5	8·1
1922	16·7	15·6	18·6	—	8·7	16·0	14·9	—	7·4
1923	14·6	19·0	17·6	—	—	—	—	13·8	—
1924	15·9	19·2	18·3	—	—	—	10·3	—	—
1925	15·7	16·5	16·5	10·7	—	—	8·0	—	—

Ruch okrętów w porcie gdyńskim.

Rok i miesiąc	Okręty	Pojemność netto reg. tonn	Ładunek tonn	Pasażerowie
	WPŁYNĘŁO			
1926	298	204.757	179	764
1921				
I	28	19.272	20	22
II	19	14.286	3	10
III	33	24.842	26	32
IV	33	28.212	1	5
V	43	36.918	48	163
VI	36	29.144	39	29
	WYPŁYNĘŁO			
1926	303	208.194	413.826	6.385
1921				
I	28	19.218	36.830	455
II	19	14.135	33.334	401
III	31	24.013	46.152	671
IV	31	26.915	61.880	187
V	43	35.554	77.574	555
VI	37	31.195	67.575	558

Stan szpitalnictwa. Lekarze, szpitale (1926).

Województwa	Lekarze		Szpitale					
	Ogółem	na 10.000 ludn.	Ogółem szpitali	łóżek	w tem publiczne: szpitale	w tem publiczne: łóżka	prywatne: szpitale	prywatne: łóżka
m. Warszawa	1664	17·8	46	6168	29	5820	17	348
w. warszawskie	291	1·4	48	3190	42	3020	6	170
łódzkie	572	2·5	45	3677	40	3573	5	94
kieleckie	343	1·4	41	2247	41	2247	—	—
lubelskie	301	1·4	40	2004	36	1952	4	52
białostockie	236	1·8	38	1603	36	1588	2	15
wileńskie	313	3·2	31	21[illegible]1	23	1883	8	238
nowogrodzkie	84	1·0	17	684	17	684	—	—
poleskie	125	1·4	22	1036	22	1036	—	—
wołyńskie	166	1·2	32	958	32	958	—	—
poznańskie	454	2·3	76	6262	63	6034	13	228
pomorskie	138	1·5	40	4438	35	4332	5	106
krakowskie	694	3·5	34	4405	28	4177	6	228
lwowskie	999	3·7	26	4390	25	4374	1	16
stanisławowskie	239	1·8	18	1112	18	1112	—	—
tarnopolskie	180	1·3	14	855	14	855	—	—
Śląsk	288	2·6	67	9095	57	8938	10	157
Ogółem	**7087**	**2·6**	**635**	**54235**	**558**	**52583**	**77**	**1652**

Ceny ziemi przed wojną a obecnie (1912–1925).

Dzielnice	1912 Zł za 1 ha	Województwa	1924 Całe majątki (Zł za 1 ha)	1924 Drobne działki (Zł za 1 ha)	1925 Całe majątki (Zł za 1 ha)	1925 Drobne działki (Zł za 1 ha)
B. dzielnica rosyjska	**817**	**Przeciętnie w Polsce**	**902**	**1073**	**893**	**894**
gub. grodzieńska	336	Warszawskie	897	866	753	789
		Łódzkie	940	1088	917	897
gub. mińska	195	Kieleckie	1067	1365	1107	1032
„ wileńska	243	Lubelskie	1115	1204	964	961
„ wołyńska	398	Białostockie	406	527	646	607
B. dzielnica pruska	1923	Wileńskie	288	314	322	315
		Nowogrodzkie	318	350	414	404
Poznańskie	2224	Poleskie	450	485	419	372
Prusy Zach.	1622	Wołyńskie	445	553	811	647
Małopolska	793	Poznańskie	1164	1342	849	917
		Pomorskie	1081	1285	740	797
		Krakowskie	1756	1925	1871	1733
		Lwowskie	1277	1988	1519	1744
		Stanisławowskie	1215	1325	1207	1115
		Tarnopolskie	1114	1471	861	1081

Bezrobocie.

(Liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w państw. urzędach pośrednictwa pracy).

DATY:	Ogółem	WOJEWÓDZTWA Centralne	w tem Warszawa	w tem Łódź	w tem Sosnowiec	Wschodnie	Zachodnie	Południowe	Śląskie
1927 r.:									
Styczeń 2 — 8	195.069	102.270	12.245	44.205	11.459	7.142	20.440	22.835	42.382
Luty 30. I. — 5. II.	208.320	107.703	13.856	43.416	11.877	7.757	22.824	26.404	43.632
Marzec 27. II. — 5. III.	213.044	109.673	15.852	40.465	11.989	8.946	22.718	27.238	44.469
Kwiecień 27. III. — 2. IV.	203.630	102.196	14.220	37.761	11.727	8.616	19.222	26.159	47.435
Maj 1 — 7	187.259	89.574	12.403	33.470	11.028	7.909	14.771	23.595	51.410
Czerwiec 5 — 11	169.826	80.220	10.402	30.303	10.613	6.829	10.738	21.343	50.696
12 — 18	167.859	79.506	10.241	30.303	10.514	6.717	10.145	21.043	50.488
19 — 25	164.161	77.967	10.148	29.736	10.492	6.261	9.249	20.779	49.905
Lipiec 26. VI. — 2. VII.	160.541	76.878	9.901	28.900	12.902	5.947	8.859	19.664	49.193
10 — 16	154.196	74.091	9.382	27.666	12.755	5.818	7.764	18.643	47.880
17 — 23	152.556	73.767	9.330	27.613	12.822	5.592	7.517	18.247	47.433
24 — 30	148.277	71.357	9.223	27.472	12.798	5.301	6.845	17.753	47.021
Sierpień 31. VII. — 6	145.871	69.793	8.965	26.316	12.711	5.312	6.591	17.902	46.275
7 — 13	142.412	66.861	8.707	26.349	10.199	5.334	6.438	18.098	45.681
14 — 20	140.961	66.172	8.644	25.934	10.158	5.058	6.348	18.262	45.121

Z działalności sądów doraźnych (1923—1925).

Okręgi apelacyjne	Liczba osób sądzonych	SKAZANO ogółem	SKAZANO na karę śmierci	SKAZANO na więzienie	Uniewinniono	Przekazano do zwykłego postępowania	Ułaskawiono skazanych na śmierć
Ogółem r. 1923	313	204	109	95	22	87	21
„ „ 1924	290	162	109	53	28	100	20
„ „ 1925	210	130	62	68	21	59	19
Warszawa	57	39	16	23	13	5	7
Kraków	4	—	—	—	—	4	—
Lublin	81	46	17	29	6	29	—
Lwów	18	13	8	5	—	5	2
Wilno	50	32	21	11	2	16	6

Polskie rybołowstwo morskie (1921—1925).

Rok	Zatrudnionych rybaków	Połów ogółem: Wartość w tys. złotych	Połów ogółem: Waga w tys. q
1921	1017	293	13·0
1922	999	1012	37·2
1923	1016	841	41·2
1924	—	1562	23·9
1925	1105	1066	15·0

Połów na Bałtyku: Państwo	1921 (w tys. kg.)	1922 (w tys. kg.)
Dania	6.555	4.980
Finlandja	15.296	13.947
Niemcy	25.338	28.799
Polska	1.298	3.718
Szwecja	26.901	29.769
Ogółem	**75.388**	**81.213**

Lasy (1921).

Województwa	Obszar województwa (w tysiącach ha)	Obszar lasów (w tysiącach ha)	Z ogólnego obszaru lasów przypada w roku 1921 na: państwowe	wielkiej własności prywatnej	kościelne	samorządowe i inne publicz.	Lasu na 100 ha ogólnego obszaru	Lasu na 100 mieszkańców w ha
Warszawskie	2.943·1	304	106	153	—	8·7	10·3	14·4
Łódzkie	1.903·4	255	74	147	—	2·3	13·4	11·3
Kieleckie	2.573.6	552	237	233	—	3·8	21·4	21·8
Lubelskie	3.116·0	566	78	314	—	12·6	18·2	27·1
Białostockie	3.263·7	734	528	124	0·2	—	22·5	56·3
Wileńskie	2.840·9	481	195	268	0·7	—	16·9	48·9
Nowogródzkie	2.304·6	453	137	294	0·2	2·4	19·7	55·1
Poleskie	4.227·8	1071	262	743	0·7	—	25·3	121·8
Wołyńskie	3·029·4	605	206	340	2·4	—	20·0	42·1
Poznańskie	2.660·3	482	199	212	2·5	2·7	18·1	24·4
Pomorskie	1.638·6	367	280	62	0·2	3·5	22·4	39·1
Krakowskie	1.744·8	396	20	210	7·6	5·0	22·7	19·6
Lwowskie	2.702·4	631	26	441	24·0	8·8	23·3	23·2
Stanisławowskie	1.836·8	622	246	192	33·9	25·6	33·9	46·2
Tarnopolskie	1.624·0	221	—	164	12·5	6·8	13·6	15·5
Śląskie	428·4	139	9	113	—	2·8	32·8	12·4
Ogółem	**38.832·8**	**7.879**	**2.603**	**4.010**	**84·9**	**85·0**	**20·3**	**29·0**

Państwa	Rok	Obszar lasów w tys. ha	Lasu na 100 ha ogól. nego obszaru	Lasu na 100 mieszkańców w ha
Austrja	1924	3.165	37·7	47·2
Belgja	1910	520	20·1	6·0
W. Brytanja	1920	1.090	4·8	2·3
Czechy	1924	4.625	33·1	34·2
Estonja	1923	898	18·9	81·6
Francja	1923	10.347	18·8	26·4
Holandja	1924	237	6·6	3·4
Łotwa	1923	1.780	27·1	111·3
Niemcy	1923	12.813	27·0	21·4
Norwegja	1924	7.177	22·2	276·0
Rumunja	1924	7.242	22·9	41·6
Włochy	1924	5.583	18·9	14·4
Węgry	1924	1.190	11·9	13·8

Polska w statystyce światowej.

Obszar — ludność.

W porównaniu z innemi państwami Europy, Polska **pod względem obszaru zajmuje szóste miejsce.** 1) Rosja europejska — 4,603.200 km. kwadr. 2) Francja — 551.000. 3) Hiszpanja — 505.200. 4) Niemcy — 472 000. 5) Szwecja — 448.000. 6) Polska — 389.390 km. kwadr.

Również **szóste miejsce** w Europie zajmuje Polska **pod względem ludności,** mianowicie (według zestawień za **rok 1926):**

1) Rosja europ. — 109,000.000, 2) Niemcy — 63,050.000, 3) Wielka Brytanja europejska — 48,700.000, 4) Francja — 40,250.000, 5) Włochy — 39,400.000, **6) Polska — 29.249.000.**

Procentowy przyrost ludności w ciągu roku.

Urugwaj	3 8
Kuba	3 4
Madagaskar	3 1
Kostaryka, Nowa Zelandja	2 6
Argentyna	2 2
Połudn. Afryka	2 0
Stany Zjedn. Połudn. Am, Brazylja	1 9
Australja	1 7
Jugosławja	1 6
P o l s k a, Bułgarja, Rumunja, Egipt, Wenezuela	1 5
Finlandja, Holandja, Niemcy, Rosja	1 4
Danja, Tunis	1 3
Szwecja, Algier, Japonja	1 2
Chile, Meksyk	1 1
Belgja, Filipiny	1 0
W. Brytanja, Austrja, Portugalja, Jawa	0 9
Grecja, Szwajcarja, Indje	0 7
Norwegja, Włochy	0 6
Hiszpanja	0 5
Francja	0 2

Ruch emigracyjny.

W ruchu emigracyjnym z Europy Polska (wedle statystyki z roku 1923) zajmuje **trzecie miejsce.** 1) Anglja i Irlandja — 256.000 emigrantów; 2) Włochy — 178.000 em.; 3) Polska — 123.000 em. (Najmniejszy ruch emigracyjny z pośród państw europejskich wykazuje Holandja — 6.900 emigrantów).

Ruch pocztowy.

W światowym **ruchu pocztowym** Polska pod względem ilości uskutecznionych przesyłek zajmuje **16-te miejsce,** z ogólną ilością 599,910.000 przesyłek (wykaz z r. 1922). Pierwsze miejsce zajmują Stany Zjedn. — 15,179,424.000 przesyłek.

Na jednego mieszkańca w Polsce przypada, wedle powyższych obliczeń, 21 przesyłek pocztowych, t. j. Polska stoi na 25-tem miejscu w pocztowym ruchu światowym. (Pierwsze miejsce zajmuje Australja, gdzie przypada 149 przesyłek na jednostkę, na ostatniem miejscu znajdują się Chiny, w których na głowę przypada 1.1 przesyłki).

Produkcja rolna.

Produkcja rolna w Polsce w stosunku do światowej, według zestawień za rok 1923/24 przedstawia się następująco:

W hodowli **pszenicy** Polska zajmuje **16-te miejsce,** z produkcją 13.5 mil. q. (na pierwszem miejscu stoją Stany Zjedn. ze zbiorem 204 mil. q., na ogólny zbiór światowy 1030 mil. q.).

W hodowli **żyta — 6-te miejsce,** z produkcją 16.6 mil. q. (pierwsze miejsce zajmują Stany Zjedn. z produkcją 43 mil q., na ogólny zbiór światowy 290 mil. q.).

W hodowli **jęczmienia — 3-cie miejsce,** z produkcją 60 mil. q. (pierwsze miejsce zajmuje Unja sowiecka ze zbiorem 138 mil. q., na ogólny zbiór światowy 375 mil. q.).

W hodowli **owsa — 6-te miejsce,** z produkcją 35 mil. q. (pierwsze miejsce zajmują Stany Zjednoczone, ze zbiorem 180 mil. q., zbiór światowy 610 mil. q..)

W hodowli **ziemniaków — 3-cie miejsce,** z produkcją 265 mil. q. (pierwsze miejsce zajmują Niemcy z produkcją 326 mil. q., drugie Unja sow. 277 mil. q., zbiór światowy 1.500 mil. q.).

W hodowli **konopi — 4-te miejsce,** 20 mil. kg. (pierwsze miejsce — Unja sow. 278 mil. kg., zbiór światowy. 635 mil. kg).

W produkcji **lnu — drugie miejsce,** 41 mil. kg. (pierwsze miejsce — Unja sow. 265 mil. kg., zbiór światowy 475 mil. kg.).

W produkcji **chmielu — 7-me miejsce,** 3 mil. kg. (pierwsze miejsce W. Brytanja 11.6 mil. kg., zbiór światowy 33 mil. kg.)

W produkcji **cukru buraczanego — 6-te miejsce,** 3.4 m. q. (pierwsze miejsce — Niemcy 11.6 m. q., produkcja światowa 55 m q.).

W produkcji **piwa — 10-te miejsce,** 12 mil. hl. (pierwsze miejsce — W. Brytanja 30 mil. hl., produkcja światowa 110 mil. hl.).

Produkcja górniczo-przemysłowa.

Produkcja górniczo-hutnicza i przemysłowa w Polsce w stosunku do światowej, według zestawień za rok 1923/24 przedstawia się, jak następuje:

Węgiel kamienny i brunatny: produkcja światowa 13.500 mil. q. m., w Polsce 61 m. q., t. j. **5-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn. 5.912 m. q.).

Koks: produkcja światowa 800 mil. q., w Polsce 13 m. q., t. j. **7-me miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn. 313 m. q.).

Ruda żelazna: produkcja światowa 1.100 mil. q., w Polsce 3.2 m. q., t. j. **18-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn. 476 mil. q.).

Nafta: produkcja światowa — 1.610 mil. hl., w Polsce 8 m. hl., t. j. **9-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn. 1.169 m. hl.).

Sól: produkcja światowa 185 mil. q., w Polsce 2.2 mil. q., t. j. **12-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn., 65 mil. q.).

Cynk: produkcja światowa 960 mil. kg., w Polsce 90 mil. kg., t. j. **3-cie miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn., 463 m. kg.).

Surowe żelazo i stal: produkcja światowa 670 mil. q. i 720 mil. q., w Polsce 5 m. q. i 5.8 m. q., **t. j. 10-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn., 407 m. q. i 442 m. q.)

Papier: produkcja światowa 140 m. q., w Polsce 0.5 m. q., t. j. **13-te miejsce** (na pierwszem miejscu Stany Zjedn., 72 m. q.).

Polska w handlu światowym.

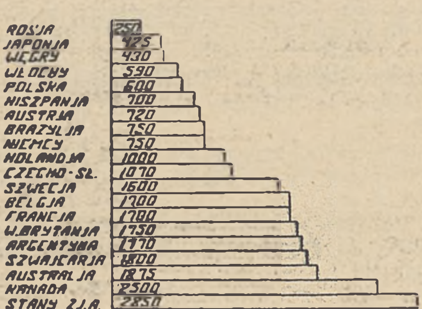
W ogólnym handlu światowym Polska swoim obrotem, t. j. sumą przywozu i wywozu, zajmowała wśród państw Europy, według obliczeń z 1925 r., 14-te miejsce. Obrót ten wynosił (w miljonach dolarów) 555.0, t. j. 0.8% całego obrotu światowego. W Europie 1-sze miejsce zajmowała W. Brytanja (suma obrotu 11,409.3 mil. dol., t. j. 17.4% obrotu światowego), 2-gie miejsce — Niemcy (5,306.6 mil. dol., t. j. 8.1%, 3-cie miejsce — Francja (4,480.9 mil. dol., t. j. 6.8%).

Obrót handlowy według części świata w r. 1925 przedstawiał się następująco:

Europa . . .	35,078.0	mil. dol.	tj 53.5%
Azja	9,312.8	„ „	„ 14.2 „
Afryka . . .	1,984.0	„ „	„ 3.0 „
Ameryka . . .	17,140.0	„ „	„ 26.2 „
Australja . . .	2,042.8	„ „	„ 3.1 „

Majątek narodowy

na 1 mieszkańca, w dolarach

Zestawienie z r. 1924.

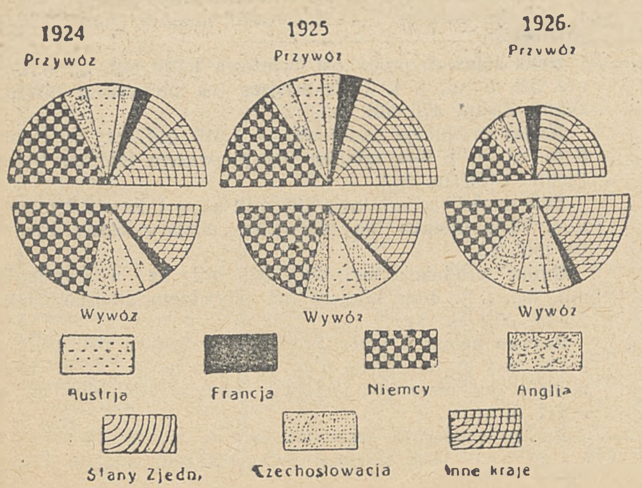
Przegląd zbiorów światowych.

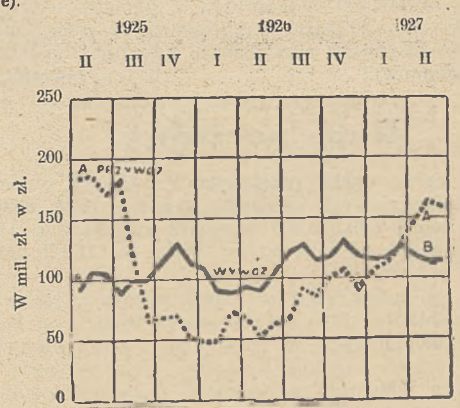
KRAJ	Zbiory z 1 ha w cetnarach metr. daty r. 1925					
	pszenica	żyto	jęczmień	owies	ziemniaki	buraki cukrowe
Argentyna . .	6·7	5·9	10·2	9·0	60·6	—
Austrja . . .	14·8	14·3	14·2	12·6	117·4	244·1
Australja . . .	7·0	10·0*	10·9*	7·3*	61·1*	323·7*
Belgja	26·7	23·8	28·4	23·3	193·8	300·4
Bulgarja . . .	13·2	12·3	14·5	10·4	60·0	156·1
Czechosłowacja .	17·3	17·4	18·0	15·6	117·3	295·2
Danja	33·1	16·3	26·4	21·5	173·9	320·9
Estonja . . .	10·5	11·8	10·0	8·4	94·3	—
Finlandja . . .	16·5	14·8	12·8	13·5	107·1	161·9
Francja . . .	16·0	12·8	14·7	13·6	103·8	245·7
Hiszpanja . . .	10·2	10·2	12·1	8·7	77·1*	92·7
Holandja . . .	28·4	20·8	26·1	19·9	167·5	336·8
Irlandja . . .	22·7	16·2*	22·8	21·9	141·2	—
Japonja . . .	17·3	—	19·9	14·5	93·9*	—
Jugosławja . .	12·1	10·0	11·1	10·0	53·1	153·7
Kanada . . .	12·6	10·1	14·9	13·3	87·0	236·6
Litwa	12·8	12·2	11·9	8·2	97·0	—
Łotwa	12·2	11·8	10·1	9·2	94·9	—
Niemcy . . .	20·7	17·1	24·9	16·2	148·5	256·2
Norwegja . . .	15·0	17·4	20·1	18·0	198·9	—
Polska . . .	**14·4**	**13·3**	**13·7**	**12·8**	**123·4**	**214·3**
Rosja eur. i azj.	8·3	7·6	10·0	8·7	96·0	143·5
Rumunja . . .	8·6	7·5	6·0	6·2	83·8	153·6
St. Zjedn. Amer.	8·6	7·5	14·2	12·0	70·4	254·8
Szwacjcarja . .	22·5	21·7	18·6	19·7	165·5	308·6
Szwecja . . .	25·6	20·3	19·2	16·8	138·2	326·9
W. Bryt. i Ir. pln.	22·9	17·1*	19·7	19·1	170·9	191·3
Włochy . . .	13·9	13·5	12·0	14·2	62·4	276·2

(Zbiory krajów półkuli południowej dotyczą roku gospodarczego 1925/26; liczby oznaczone gwiazdką * odnoszą się do lat 1923 i 1924).

Handel zagraniczny Polski

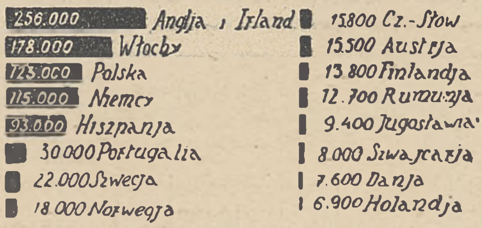
(w złotych w złocie).

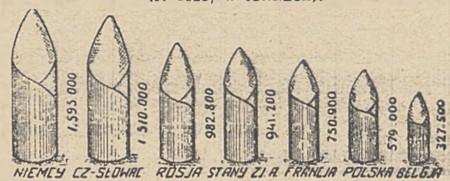
Linja wywozu wykazuje względną stałość w przeciwieństwie do silnie wahającej się linji przywozu.

Zamorski ruch wychodźczy z Europy.

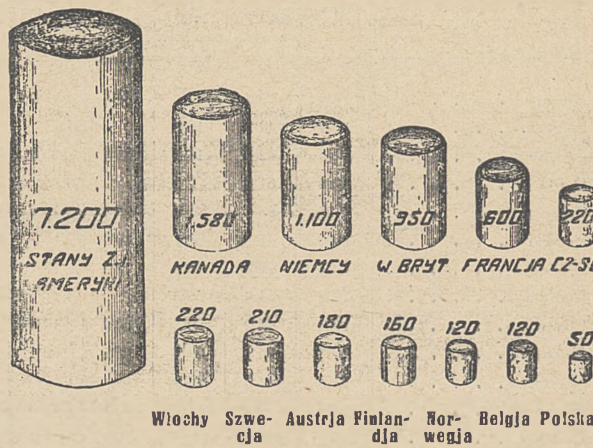
Zestawienie z r. 1923.

Światowa produkcja cukru buraczanego
(r. 1925, w tonnach).

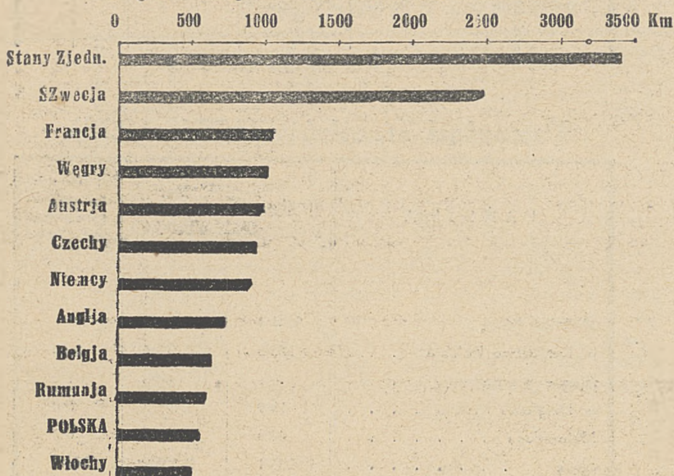
Polska zajmuje w tej produkcji 6-te z rzędu miejsce.

Światowa produkcja papieru
(r. 1923, w tysiącach tonn).

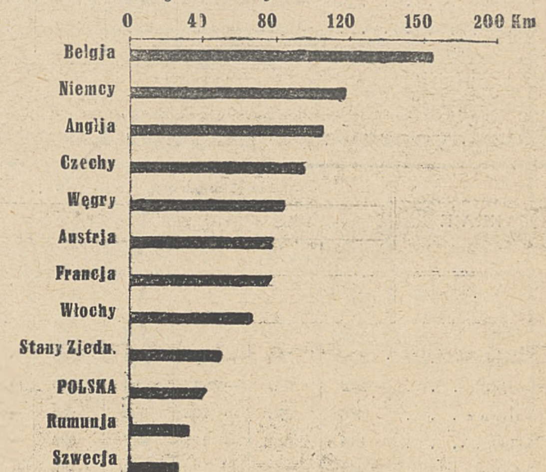

Koleje żelazne.

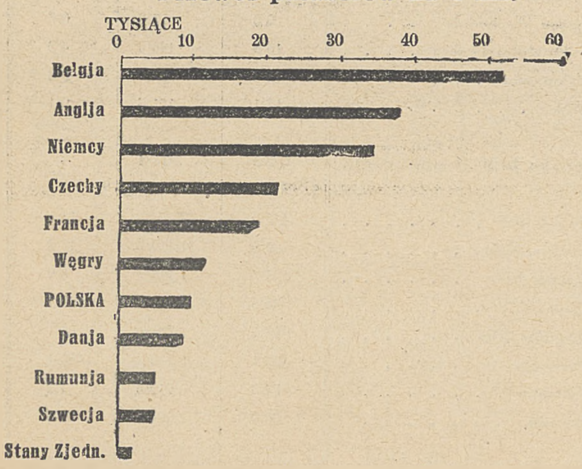
Długość linij na 1,000.000 mieszkańców.

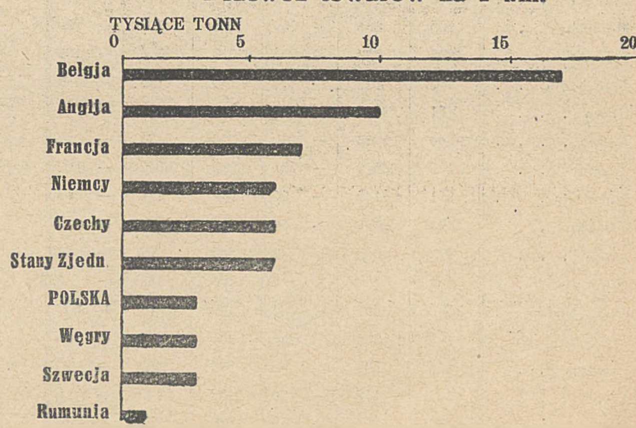
Długość linij na 1.000 km².

Przewóz pasażerów na 1 km.

Przewóz towarów na 1 km.

Użycie ziemi (1923—1924).

PAŃSTWA	Rok	Na 100 ha obszaru			
		gruntów ornych	łąk i pastwisk	lasów	innych gruntów
Austrja	1924	22·4	28·0	37·8	11·8
Belgja	1924	40·5	16·7	42·8	
Czechy	1924	42·1	18·4	33·2	6·3
Danja	1924	61·0	7·0	32·0	
Estonja	1923	23·4	41·0	20·5	15·1
Francja	1923	42·2	20·1	19·0	18·7
Holandja	1924	28·2	38·4	7·3	26·1
Islandja	1924	36·4	52·3	11·3	
Litwa	1924	46·2	25·2	16·2	12·4
Łotwa	1923	25·5	25·3	27·1	22·1
Niemcy	1924	43·0	16·9	40·1	
Norwegja	1924	2·1	1·0	23·1	73·8
Polska	**1924**	**48·3**	**17·2**	**24·0**	**10·5**
Rumunja	1924	39·8	14·5	24·5	21·2
Stany Zjednoczone	1924	17·9	—	—	—
Wielka Brytanja	1924	25·0	54·4	20·6	
Włochy	1924	42·7	22·1	18·0	17·2
Węgry	1924	58·9	18·1	11·7	11·3

Śmiertelność z powodu gruźlicy (1913—1924).

Rok	Warszawa	Łódź	Poznań	Kraków	Paryż	Berlin	Wiedeń	Moskwa	Londyn
	Na 100.000 ludności umierało na gruźlicę								
1913	279	—	231	476	328	184	301	267	165
1914	297	—	240	471	328	194	291	250	177
1915	381	—	233	406	319	207	375	241	199
1916	503	—	272	690	307	222	475	247	189
1917	876	—	289	787	295	323	594	233	211
1918	635	613	388	932	248	327	607	202	214
1919	521	562	432	690	248	272	565	299	145
1920	341	359	325	558	227	176	404	397	129
1921	255	275	264	436	—	170	280	281	128
1922	267	311	262	401	—	186	299	—	124
1923	275	292	—	—	—	—	—	—	—
1924	282	297	277	—	—	—	—	—	—

Międzynarodowy przywóz i wywóz.

KRAJE	W miljonach dolarów					
	1924			1925		
	przywóz	wywóz	saldo	przywóz	wywóz	saldo
Anglja	5.022	3.538	—1.484	5.642	3.733	—1.909
Argentyna	650	793	+ 143	803	795	— 8
Australja	642	629	— 13	754	745	— 9
Austrja	486	278	— 208	396	266	— 130
Belgja	815	644	— 171	847	689	— 158
Czechy	469	502	+ 33	522	557	+ 35
Estonja	21	20	— 1	26	26	—
Finlandja	117	125	— 8	139	141	+ 2
Francja	2.088	2.169	+ 81	2.097	2.165	+ 68
Holandja	905	636	— 269	986	726	— 260
Japonja	995	728	— 267	1.019	910	— 109
Jugosławja	106	122	+ 16	149	152	+ 3
Litwa	21	27	+ 6	25	24	— 1
Łotwa	49	33	— 16	54	33	— 21
Niemcy	2.162	1.559	— 603	2.955	2.092	— 863
Norwegja	211	145	— 66	247	184	— 63
Polska	**285**	**244**	**— 41**	**309**	**246**	**— 63**
Rosja	222	268	+ 46	365	292	— 73
Rumunja	131	139	+ 8	146	140	— 6
Stany Zjedn.	3.575	4.498	+ 923	4.179	4.818	+ 639
Szwajcarja	452	364	— 88	481	393	— 88
Szwecja	378	335	— 43	388	365	— 23
Węgry	143	117	— 26	150	142	— 8
Węgry	844	626	— 218	1.042	728	— 314

Przegląd strajków (1924—1926).

PAŃSTWA	Strajkujący w tysiącach	Dni robocze stracone w tysiącach	Na 100 mieszkańców przypada dni pracy straconych
Polska 1924	**564·1**	**6.544·9**	**21·1**
b. Królestwo Polskie	276·5	2.670·6	26·0
Ziemie Wschodnie	4·1	48·0	1·2
b. Dzielnica Pruska	18·9	175·7	6·0
Małopolska	44·5	499·7	6·7
Śląsk	220·1	3.150·9	279·8
Polska 1925	**148·5**	**1.284·6**	**4·7**
b. Królestwo Polskie	97·1	971·5	8·6
Ziemie Wschodnie	2·0	27·9	0·7
b. Dzielnica Pruska	16·5	126·4	4·3
Małopolska	15·8	57·0	0·8
Śląsk	17·1	101·8	9·1
Polska 1926 (I półrocze)	**64·8**	**384·1**	**—**
Anglja 1925	445·3	7.966·0	16·8
Austrja 1925	66·0	1.152·3	17·2
Czechy 1925	135·7	1.118·7	8·2
Danja 1925	35·5	4.138·5	129·3
Holandja 1924	27·1	3.156·0	45·1
Norwegja	63·1	5.152·4	198·1
Rumunja	74·8	212·4	1·2
Szwecja	24·0	1.204·5	20·1

Poczta, telegraf, telefon (1924—1925).

PAŃSTWA	TELEGRAFY				TELEFONY		POCZTA		
	linje w tys. km	urzędy w tys.	telegramy		linje w tys. km	stacje w tys.	urzędy w tys.	przesyłki	
			w mil.	na głowę				w mil.	na głowę
Anglja . . .	157·5	12·9	78·4	1·7	—	1.158	21·5	6.143	129·9
Belgja . . .	8·8	1·8	9·1	1·2	—	113	1·7	1.034	137·9
Czechy . . .	17·7	3·7	6·4	0·5	15	106	—	708	52·1
Danja	4·2	0·9	5·0	1·6	3	293	1·8	253	79·1
Finlandja . .	5·9	0·4	1·6	0·5	—	—	2·6	75	22·1
Francja . . .	208·7	28·8	59·1	1·5	86	604	16·1	5.092	129·9
Holandja . .	—	2·0	8·3	1·2	—	195	1·7	834	119·1
Japonja . . .	60·6	7·6	79·2	—	23	492	8·6	3.800	—
Jugosławja . .	22·4	1·5	6·1	0·5	4	18	2·0	254	15·4
Niemcy . . .	209·6	42·2	59·3	1·0	153	2.242	37·8	4.392	73·3
Norwegja . .	16·4	3·5	6·4	2·5	36	165	4·1	138	53·1
Polska 1925 .	**50·8**	**3·7**	**15·5**	**0·6**	**62**	—	**3·9**	**672a**	**24·7**
Rumunja . . .	17·9	2·4	8·9	0·5	3	32	4·9	340	19·5
Szwajcarja . .	7·0	2·3	5·7	1·5	29	180	4·3	521	133·6
Szwecja . . .	12·8	3·5	6·6	1·1	—	386	4·0	386	64·3
Węgry . . .	9·4	2·1	5·0	0·6	8	59	2·4	203	25·8

Statystyka kolejowa (1925).

PAŃSTWA	Długość linij		
	ogółem w tys. km	na 100 km obszaru	na 10.00 ludności
Anglja europejska	39·3	16·0	8·8
Austrja	6·7	8·0	10·2
Belgja	11·1	36·5	14·5
Czechy	14·0	10·0	10·3
Estonja	1·4	3·0	12·9
Finlandja	4·5	1·2	13·5
Francja	53·6	9·7	13·7
Jugosławja . . .	9·2	3·7	7·6
Litwa	3·1	5·6	15·3
Łotwa	2·8	4·3	17·7
Niemcy	57·6	12·2	9·6
Polska	**17·1**	**4·4**	**6·3**
Rosja europejska	56·4	1·5	8·4
Rumunja . . .	11·8	4·0	7·1
Węgry	9·5	10·2	11·7
Włochy	20·7	6·7	5·3

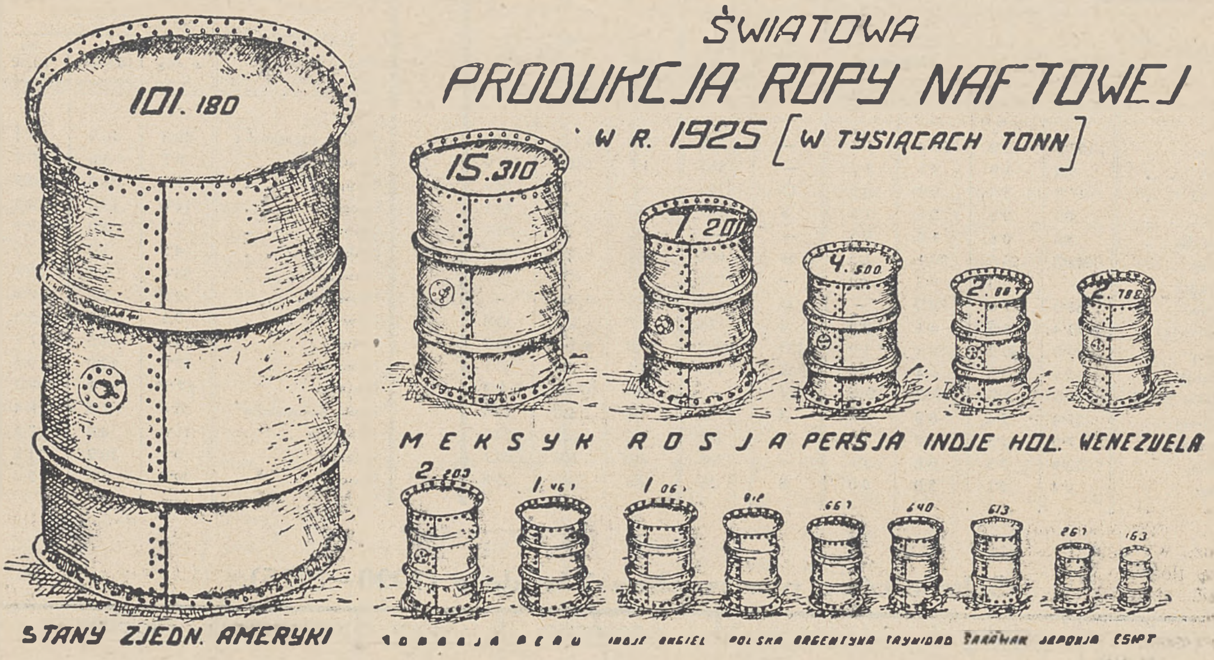
Szkolnictwo powszechne i średnie (1920—1925).

Państwa	Rok szkolny	SZKOŁY		NAUCZYCIELE			UCZNIOWIE			SZKOŁY		NAUCZYCIELE		UCZNIOWIE		
		ogółem w tys.	na 100 km kw.	ogółem w tys.	na 1 szkołę	na 100 nauczycieli mężcz.	ogółem w tys.	na 100 mieszkańców	na 1 nauczyciela	ogółem	na 100 km kw.	ogółem w tys.	na 1 szkołę	ogółem w tys.	na 1 szkołę	na 1 nauczyciela
Austrja .	1923/24	4·7	5·6	19·5	4·1	58·6	749·4	111·9	38·4	144	0·17	3·4	24	41·7	290	12
Belgia . .	1922	8·1	26·6	29·7	3·7	41·9	910·8	121·4	30·7	194	0·63	—	—	45·0	232	—
Bułgarja	1920/21	5·5	5·3	13·5	2·5	42·2	580·6	119·0	43·0	615	0·59	4·9	8	118·2	192	24
Czechy	1921/22	15·2	10·8	45·5	3·0	29·9	2.186·3	165·0	49·0	368	2·04	—	—	103·5	281	—
Danja	1923/24	4·5	10·1	—	—	—	503·7	157·4	—	—	—	—	—	—	—	—
Francja .	1924/25	84·7	15·4	119·9	1·4	—	1.194·6	107·0	35·0	449	0·08	—	—	174·4	388	—
Litwa . .	1921	0·7	2·6	5·5	7·6	—	165·6	20·0	30·0	107	0·02	1·9	17	15·0	140	8
Niemcy	1922/23	53·4	11·3	197·8	3·7	—	8.930·1	149·1	45·1	1.743	0·36	12·9	7	329·3	189	26
Polska	**1924/25**	**28·1**	**7·2**	**64·4**	**2·3**	**45·4**	**3.237·3**	**119·0**	**50·3**	**778**	**0·2**	**14·7**	**19**	**219·9**	**283**	**15**
Szwajcarja	1923	4·4	10·7	17·0	3·9	47·6	522·4	133·9	30·7	524	1·26	2·6	5	56·0	107	22

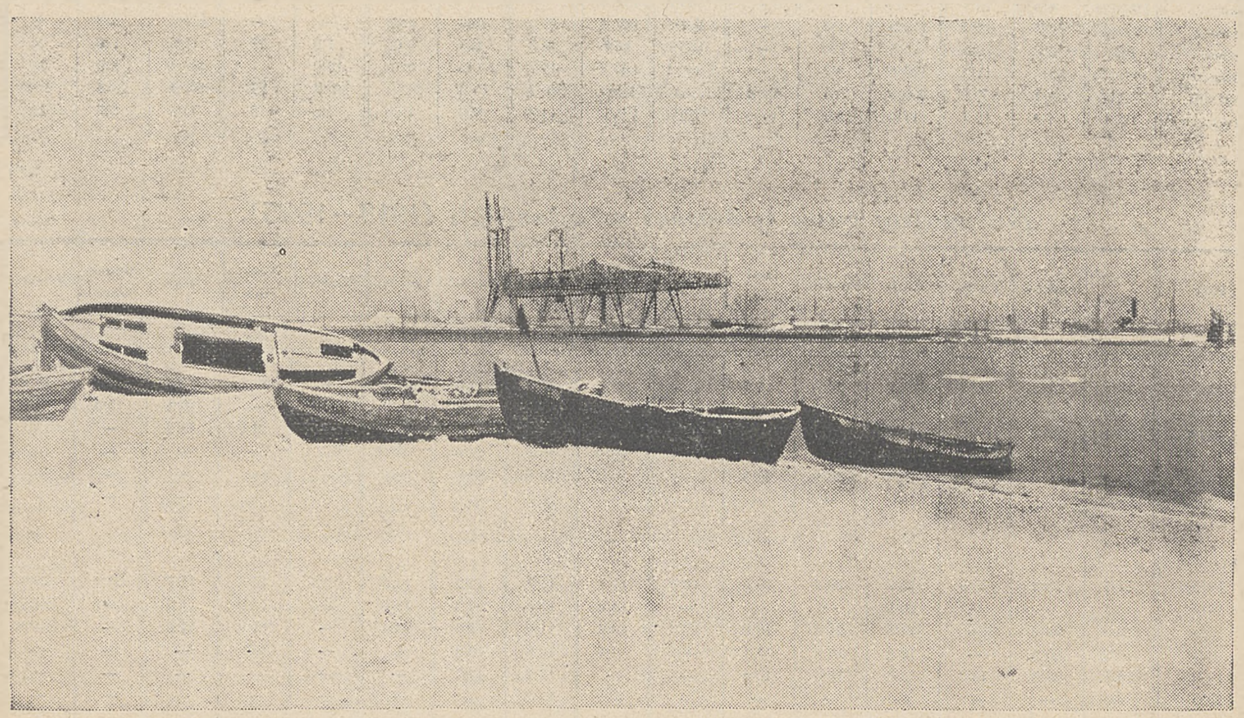
Naturalny ruch ludności w miastach (1913—1925).

Rok	Warszawa	Kraków	Lwów	Łódź	Poznań	Bydgoszcz	Gdańsk	Amsterdam	Bazylea	Berlin	Londyn	Moskwa	Nowy Jork	Paryż	Petersburg	Wiedeń
Urodzenia na 1.000 mieszkańców																
1913	15·3	27·3	32·1	26·2	34·3	14·8	27·1	23·2	19·8	19·6	24·5	—	26·7	17·2	26·4	17·8
1918	5·8	—	—	11·6	22·3	9·3	21·5	21·1	12·1	11·6	16·0	14·8	—	10·5	15·5	9·8
1922	23·1	29·4	—	30·6	36·9	35·5	—	20·3	16·6	11·6	21·0	—	22·2	16·2	—	15·1
1923	23·9	28·8	—	28·3	32·8	33·4	26·4	20·3	16·4	9·6	—	—	—	—	—	—
1924	21·1	26·0	22·1	25·3	30·0	20·5	—	—	16·6	10·3	—	—	—	—	—	—
1925	—	—	—	—	—	—	—	—	16·5	—	—	—	—	—	—	—
Skony na 1.000 mieszkańców.																
1913	11.1	23·3	22·2	16·2	20·4	10·6	19·9	11·1	11·7	13·5	14·3	23·1	14·7	15·7	21·4	15·3
1918	16·8	—	—	25·9	—	—	—	15·6	15·8	20·5	19·2	24·3	17·9	17·3	43·7	24·2
1922	15·3	20·2	—	16·6	21·6	18·6	15·3	10·4	11·9	14·3	13·4	—	11·9	14·0	—	14·3
1923	14·2	20·5	—	16·8	18·8	17·1	—	9·1	10·8	13·3	—	—	—	—	—	—
1924	14·7	21·3	16·8	15·8	18·0	15·6	—	—	12·1	12·4	—	—	—	—	—	—
1925	—	—	—	—	—	—	—	—	11·6	—	—	—	—	—	—	—

UWAGA. Zestawienia za r. 1922 dla miast są niekompletne.

Z polskiego wybrzeża.

Krajobraz zimowy w Gdyni.
Fragment panoramy powstającego portu polskiego.

Świat w liczbach.

Zaludnienie ziemi.

Wedlug obliczeń z roku 1925, ludność calej kuli ziemskiej wynosi ogółem 1,864 miljonów. Z tego przypada na rasy europejskie 625 miljonów, na mongolskie 1.000 miljonów, na murzyńskie 235 miljonów.

Pod względem językowym ludność kuli ziemskiej używa okolo 1.000 różnych języków i głównych narzeczy. Na języki indo-germańskie przypada (wedle statystyki z r. 1925) 948 mil., na uralsko-altajskie 64 mil., na japońskie i koreańskie 80 mil., na malajsko-polinezyjskie 68 mil., na poludniowo-mongolskie 480 mil., na semicko-chamickie 52 mil. na środkowo-afrykańskie 50 mil. i t. d.

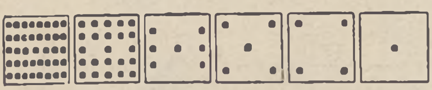
Pod względem wyznań przypada (wedlug obliczeń z roku 1925) na wyznania chrześcijańskie 710 mil., na religje wschodnio-azjatyckie (buddyzm, konfucjonizm, szyntoizm i t. d.) 580 mil., na religje hinduskie 240 mil., na mahometan 230 mil., na żydów 13.2 mil.

Dla oceny obecnej ilości mieszkańców ziemi zaznaczyć należy, że wedlug różnych obliczeń na podstawie produkcji żywności, maksymalna ilość mieszkańców na globie ziemskim może wynosić 6,200 mil. do 8.000 mil.

Obecną ilość mieszkańców ziemi można sobie latwiej wyobrazić, stawiając pytanie, jaki obszar zajęlaby ta ludność, gdyby ją skupić razem. Przyjmując na każdego czlowieka przestrzeń 4 stóp kwadr., można na dlugości jednej mili geogr. ustawić rzędem 12.000 ludzi, t. j. na jednej mili kwadr. można zgromadzić 144 milj. ludzi. A zatem dla skupienia calej obecnej ludzkości, potrzebaby okolo 13 mil kwadratowych.

Podobnie można sobie zobrazować dzisiejsze zaludnienie ziemi, obliczając jaką przestrzeń zajęlaby cala ludność, gdyby wszystkich mieszkańców umieścić w jednej sześciennej budowli, czyli spakować ludność do sześciennej skrzyni. Przyjmując na każdego czlowieka wymiar 2 m. dlugości, 2/3 szerokości i ½ m. wysokości, zobaczymy, że dla takiego zmagazynowania zaludnienia ziemi wystarczylaby kostka o boku nieco dluższym nad 1000 metrów. t. zn., że calą dzisiejszą ludność możnaby spakować do skrzynki o objętości nieco większej od jednego kilometra sześciennego.

Gęstość zaludnienia części świata.

1 2 3 4 5 6

1) Europa	47	mieszkańców na 1 km²
2) Azja	23	„ „ 1 „
3) Ameryka płn.	6·3	„ „ 1 „
4) Afryka	4	„ „ 1 „
5) Ameryka płd.	3·9	„ „ 1 „
6) Australja	1	„ „ 1 „

Pomiary lądów.

Powierzchnia ziemi wynosi 509,950.000 km. kwadr. i dzieli się na nieco więcej ponad ¼ stalego lądu (149,800.000 km. kwadr., t. j. 29.4%) oraz prawie ¾ wody (360,150.000 km. kwadr., tj. 70.6%).

Europa ma obszaru 10,029.000 km. kwadr. Ludność (r. 1925) 489,000.000, gęstość zaludnienia ma 47.

Azja: 43,865.000 km. kwadr., 1,027,000.000 mieszkańców, t. j. gęstość zaludnienia 23.

Afryka: 30,312.000 km., 154,000.000 mieszkańców, 4.5 gęstość zaludnienia.

Pólnocna Ameryka: 24,476.000 km., 154,000.000 mieszkańców, 6.3 gęstość zaludnienia.

Poludniowa Ameryka: 18,155.000 km., 70,000.000 mieszkańców, 3.9 gęstość zaludnienia.

Australja i Oceanja: 8,973.000 km., 8,800.000 mieszkańców, 1 gęstość zaludnienia.

Antarktyda: 14,000.000 km., 1.340 mieszkańców.

Dlugość równika 40,070 388 km.

Dlugość poludnika 40,003.423 km.

Dlugość zwrotnika 36.778 m.

Dlugość kola polarnego 15,996.280.

Dlugość stopnia na równiku 110.30 km., na zwrotniku 102 129 km., na kole polarnem 44.508 km.

Objętość ziemi 1,082,841,315.400 km. sześciennych.

Oceany.

Ocean Spokojny 180,000.000 km. kwadr., największa znana glębokość 9.780 m., średnia glębokość 4.282 m.

Ocean Atlantycki 105,150.000 km. kwadr., największa glębokość 8.526 m., średnia glębokość 3.926 m.

Ocean Indyjski 75,000.000 km. kwadr., największa glębokość 7.000 m., średnia glębokość 3.963 m.

Międzyoceaniczne kanały

Kanał Sueski: Port Said—Sues, dlugość 160 km., szer. 70 110 m., glębokość 9.5 do 10.5 m. Rok otwarcia 1869.

Kanał Panamski: Colon—Panama, dl. 81.2 km. szer. 91 4 m., glęb. 12.5 do 13.7 m., 6 śluz. Rok otwarcia 1914.

Kanał północno-bałtycki: Brunsbuettel-Holtenau, dl. 99 km., szer. 102 m., gl. 11 m. Rok otwarcia 1895.

Kanał koryncki: Poseidonia—Isthmia, dl. 6 km., szer 21 do 25 m., gl. 8 m. Rok otwarcia 1893.

W projekcie **kanał Nicaragwy:** Greytown—Brito, dlugość 275 km.

Największe wyspy.

Grenlandja 2,170.000 km. kwadr., Nowa Gwinea 786.000, Borneo 735.000, Madagaskar 585.000, Kraj Baffina 467.000, Sumatra 410.000, Nowa Zelandja 265.000, Anglja 229 840, Celebes 170.000, Jawa 126.200, Kuba 114.524, Nowa Funlandja 110.679, Luzon 106.000, Islandja 102.846, Mindanao 96.300, Jesso 92.341, Nowaja Zemla 92.000, Irlandja 83.808, Haiti 77.253, Sachalin 75.400, Tasmania 67.890, Cejlon 65.607, Szpitzberg 64.000, Kiusiu 42.000, Formoza 34.887, Hajnan 34.000, Vancuver 33.000, Timur 31.000, Sycylja 25.460, Sardynja 23.800.

Najwyższe góry.

Europa: Montblanc 4.810 m.
Azja: Mt. Everest 8.882 m.
Afryka: Kilimandżaro 5.893 m.
Póln. Ameryka: Mt. Mac Kinley 6.240 m.
Polud. Ameryka: Aconkagua 7.035 m.
Australja: Mt. Victoria (Nowa Gwinea) 5.100 m.
Australja kontynent: Góra Kościuszki 2.196 m.
Oceania: Mauna Kea (Hawaj) 4 210 m.
Antarktyda: Mt. Markhan 4.600 m

Czynne wulkany.

	wys. m.
Colopaxi (Equador)	5 943
Antisana	5 734
Pico de Orizaba (Meksyk)	5 550
Popocatepetl (Meksyk)	5 452
Sangay (Equador)	5 325
Tunguragua (Equador)	5 089
Kuczewskaja (Kamczatka)	4 917
Rainier (St. Zjedn.)	4 375
Mauna Loa (Havai)	4 170
Kamerun (Afryka)	4 075
Erebus (Antarktyda)	4 054
Acatenango (Gwatemala)	3.960
Colina (Meksyk)	3 940
Fudżijama (Japonja)	3.778
Agua (Gwatemala)	3.750
Pico de teyde (Teneryfa)	3 730
Smeru (Jawa)	3 676
Irazu (Kostaryka)	3 410
Etna (Sycylja)	3 274
Merapi (Jawa)	2.870
Tambora (Sumbaba)	2 760
Awacza (Kamczatka)	2.600
Assamajama (Japonja)	2.480
Bandaisan (Japonja)	1.965
Klut (Jawa)	1 730
Hekla (Islandja)	1.560
Mont Peleè (Martynika)	1.350
Wezuwjusz (Włochy)	1.223
Kilauea (Hawaj)	1 220
Sakuraszima (Japonja)	1.130
Stromboli (wyspy Liparyjskie)	926
Krakatoa (Sunda)	816
Santorin (Archipelag grecki)	127
Vulcano (wyspy Liparyjskie)	499

Roczne opady wodne ważniejszych miejscowości.

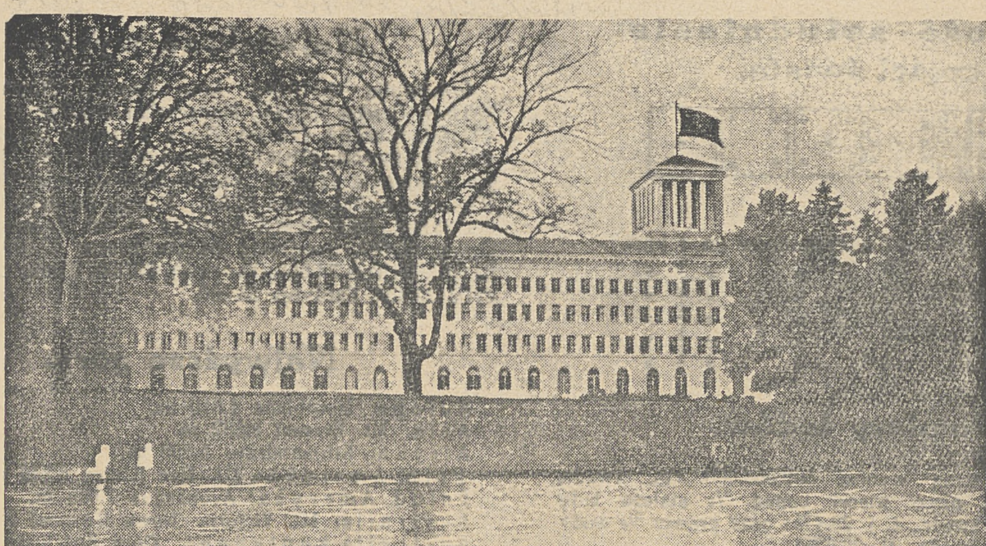
Czerapundżi (Bengalja) 1.163 cm., Debundża (Kamerun) 1.017, Greytown (Nikaragwa) 659, Cyrkvice (Dalmacja) 464, Cetynja 353, Batim 237, Singapore 236, Bergen 196, Bombay 188, Abazja 166, Nowy Orlean 156, Kalkuta 154, Tokjo 147, Salcburg 136, Sydney 123, N. York 114 Rio de Janeiro 110, Medjolan 101, Monachium 93. Buenos Aires 93, Chicago 88, Genewa 86, Nicea 86, Rzym 80, Lizbona 73, Hamburg 70, Jerozolima 65, Budapeszt 64, Wiedeń 62, Londyn 62, Pekin 62, San Francisco 60, Bukareszt 58, Warszawa 57, Paryż 57, Berlin 57, Kopenhaga 56, Moskwa 53, Praga 49, Petersburg 48, Konstantynopol 43, Ateny 39, Baku 24, Astrahań 15, Aden 6, Kairo 3, Swakopmund 2, Iwuique 0.5 cm.

Na jak długo przeciętnie zamarzają rzeki?

	dni
Ren koło Kolonji	21
Dunaj k. Gałaczu	37
Łaba k. Hamburga	39
Wisła k. Warszawy	60
Hudson k. Albany	92
Amur k. Nikołajewska	96
Wołga k. Astrachania	111
św Wawrzyńca k Quebec	141
Newa k Petersburga	147
Wołga k Kazania	147
Ural k Orenburga	155
Jenissej k. Jenissejska	170
Ob k. Tomska	179
Dźwina k Archangielska	199
Lena k Kireńska	203

Najdłuższe mosty.

Most na Salt Lake (Stany Zjedn.) 31.000 m.
Most na Dunaju koło Czerny Wody (Rumunja) 3.850 m.
Most na Lagunach (Wenecja) 3.500 m.
Most w Zatoce Galveston (Stany Zjedn.) 3.400 m.
Most na Hoangho Tsinan (Chiny) 3.245 m.
Most na Ohio k. Cairo (Stany Zjedn.) 3.220 m.
Most na Firt of Tay (Szkocja) 3.214 m.
Most na Godawari (Indje) 2.775 m.
Most na rzece św. Wawrzyńca (k. Montrea) 2.622 m.
Most na Firt of Forth (Szkocja) 2.394 m.

Gmach Międzynarodowego Biura Pracy w Genewie.

Panorama Londynu
Na pierwszym planie dzielnica Tower ze znanym mostem.
Zdjęcie dokonane z samolotu, w dniu słonecznym, gdy Londyn wolny jest od mgły.

Liga Narodów.

Siedzibą Ligi jest Genewa. Członkami Ligi jest obecnie 56 państw, mianowicie:

1) Pierwsi członkowie założyciele z roku 1919: Anglja, Afryka połud. Australja, Belgja, Boliwja, Brazylja, Chiny, Czechosłowacja, Francja, Grecja, Guatemala, Haiti, Hondoras, Indje, Japonja, Jugosławja, Kanada, Kuba, Liberia, Nowa Zelandja, Nikaragwa, Panama, Peru, Polska, Portugalja, Rumunja, Siam, Urugwaj i Włochy.

2) Państwa neutralne zaproszone na członków: Argentyna, Chile, Danja, Hiszpanja, Holandja, Kolumbja, Norwegja, Paragwaj, Persja, Salwador, Szwajcarja, Szwecja i Wenezuela.

3) Przyjęte w roku 1920: Albanja, Austrja, Bułgarja, Finlandja, Kostaryka i Luksemburg.

4) Przyjęte w roku 1921: Estonja, Litwa, Łotwa.

5) Przyjęte w roku 1922: Węgry.

6) Przyjęte w roku 1923: Abisynja, Irlandja.

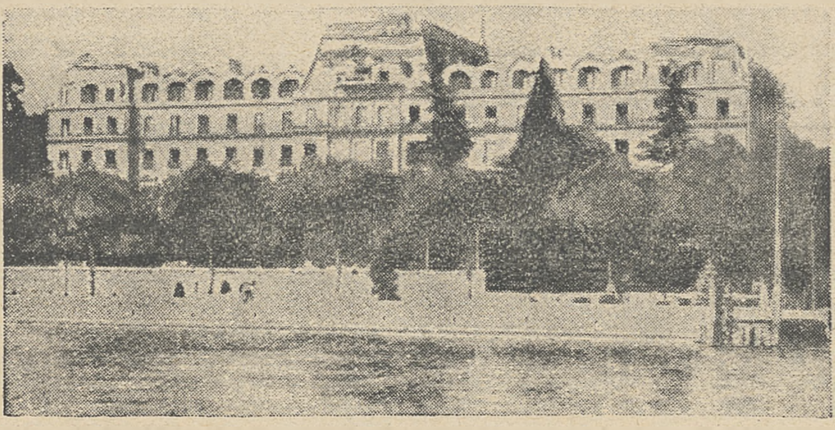
7) Przyjęte w roku 1926: Niemcy.

Z pośród tych państw powzięły uchwałę wystąpienia z Ligi Narodów następujące państwa: Brazylja — w czerwcu 1926, Hiszpanja — we wrześniu 1926 i Kostaryka — w styczniu 1925. Wedle statutów Ligi Narodów, wystąpienie z Ligi następuje w dwa lata po zgłoszeniu odnośnej deklaracji.

Organami Ligi Narodów są: 1) Zgromadzenie Ligi Narodów, 2) Rada Ligi Narodów, 3) Generalny sekretarjat Ligi Narodów. Pozatem w skład instytucji Ligi Narodów wchodzi Stały Międzynarodowy Trybunał w Hadze i Międzynarodowe Biuro Pracy w Genewie.

Budżet Ligi Narodów w roku 1926 wynosił w dochodach i wydatkach 22.9 miljona franków w złocie.

W Radzie Ligi Narodów: Anglja, Francja, Japonja, Niemcy i Włochy posiadają miejsca stałe, Polska od roku 1926 miejsce półstałe, reszta miejsc obsadzana jest z wyboru.

Siedziba Ligi Narodów w Genewie

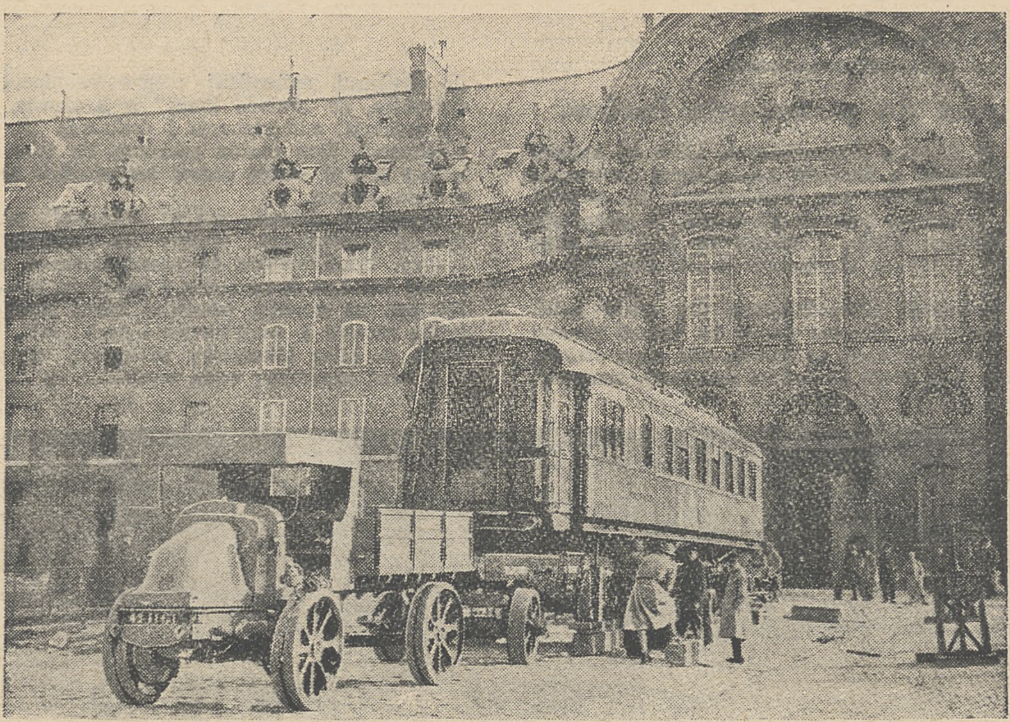
Twórcy nowego porządku na ziemi.

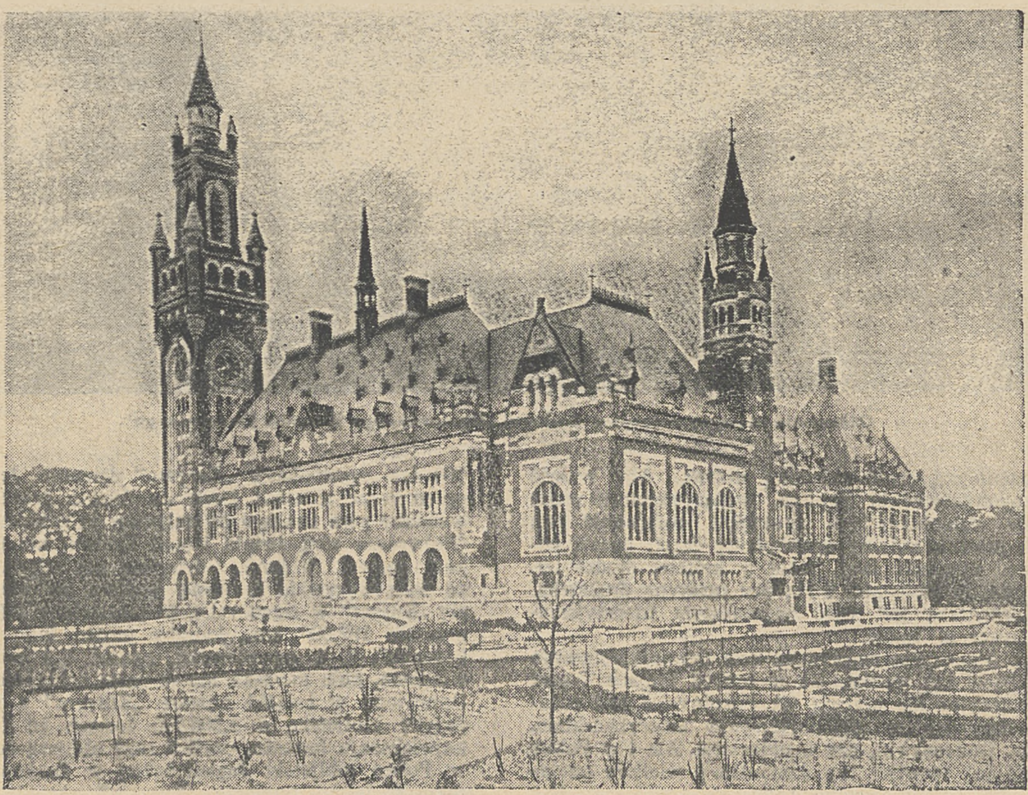
Marszałek Foch
zwycięzca w wojnie światowej.

Woodrow Wilson
twórca Ligi Narodów.

Historyczny wagon kolejowy, w którym podpisany został rozejm dnia 11 listopada 918 r.

Gmach Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego w Hadze.

Rozmaitości.

Maszyna do pożerania lasów.

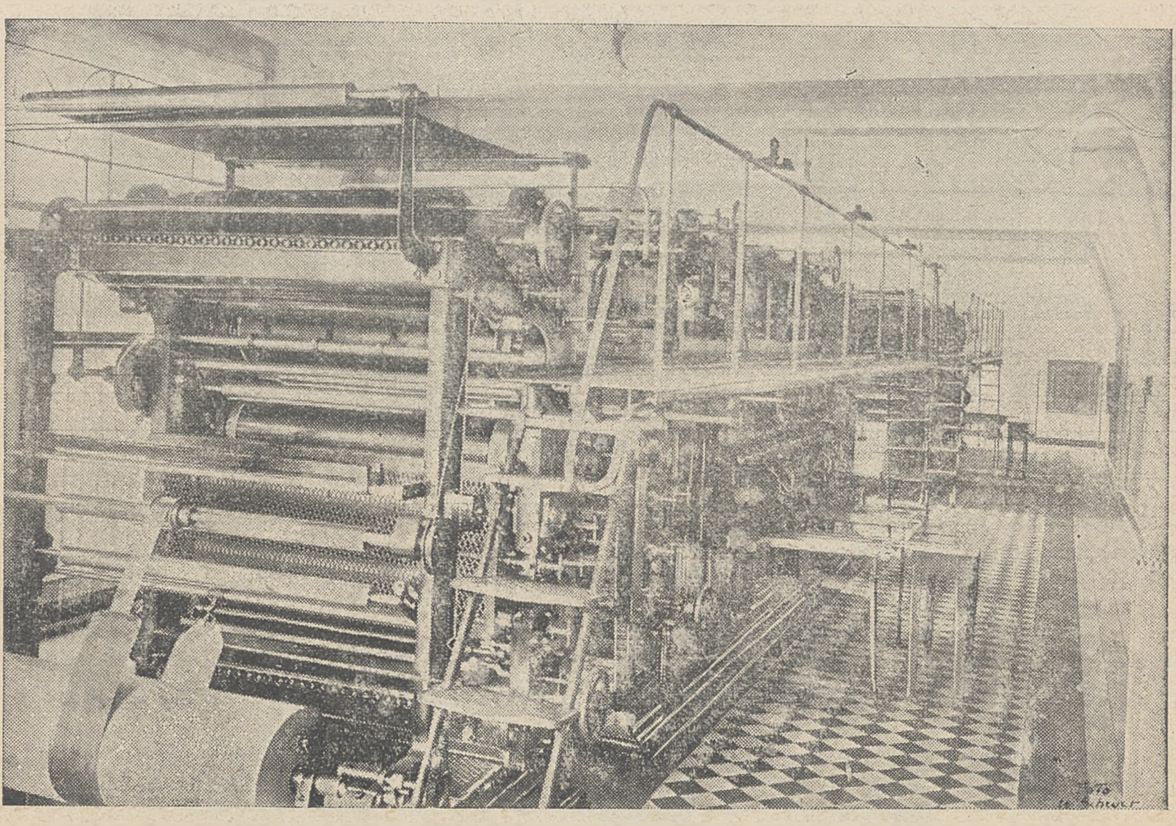
Niedawno w Stanach Zjednoczonych, które są największym producentem, a zarazem największym konsumentem wszelkiego rodzaju dóbr materjalnych na świecie, wśród opinji publicznej pojawiła się troska, iż niezadługo wyginą w Stanach Zjedn. i wogóle na kuli ziemskiej wszystkie lasy, ponieważ skonsumuje je nikt inny, jak — gazeta.

Jest to wiadomość niespodziewana dla wielu ludzi, a jednak prawdziwa. Obecnie papier na tańsze gatunki książek, a przedewszystkiem na gazety, robi się z drzewa, t. j. właściwie z czystego drzewnika (celulozy), stanowiącego najważniejszą część składową drzewa. Aby zadość uczynić zapotrzebowaniu papieru, wykazywanemu przez współczesne dziennikarstwo, drukujące codziennie we wszystkich krajach miljony egzemplarzy gazet, padają codziennie pod piłą całe lasy, które w krótkiej drodze zostają przerobione na papier i idą pod maszynę drukarską. Maszyna drukarska jest więc największym nieprzyjacielem i pożeraczem lasów.

W Polsce konsumcja papieru na cele dziennikarstwa nie jest stosunkowo tak wielka, jak w innych krajach. Nasze maszyny rotacyjne nie pracują tak intensywnie nad pożeraniem lasów, jak w dziennikarstwie amerykańskiem, angielskiem, francuskiem, czy niemieckiem. Ale i w Polsce zaczyna się już rozwijać typ dziennika o wielkim nakładzie, dającym dziennie setkę tysięcy egzemplarzy. Aby w Polsce zobaczyć takiego „pożeracza lasów" w postaci wielkiej rotacyjnej maszyny drukarskiej, należy zajrzeć do drukarni najbardziej rozpowszechnionego w Polsce dziennika, do „Pałacu Prasy" w Krakowie, gdzie mieści się redakcja, administracja i drukarnia „Il. Kuryera Codziennego". Tam można zobaczyć, ile taka mszyna drukarska jest w stanie pożreć bezpośrednio papieru, a pośrednio drzewa.

Przeciętny dzienny nakład „Kuryera" przekracza 100 tysięcy egzemplarzy. Weźmy dla rachunku okrągło 100 tysięcy. Przedstawiona na naszej ilustracji maszyna drukarska wyrzuca je ze siebie z łatwością, ponieważ drukuje 250 egz. na minutę, odwijając sama sobie bezustannie taśmę papieru z wielkich zwiniętych „ról", mieszczących każda po kilka kilometrów papierowej taśmy.

A teraz spróbujmy sobie wyobrazić, co to znaczy takie

Olbrzymie maszyny rotacyjne drukarni „Ilustrowanego Kuryera Codziennego".

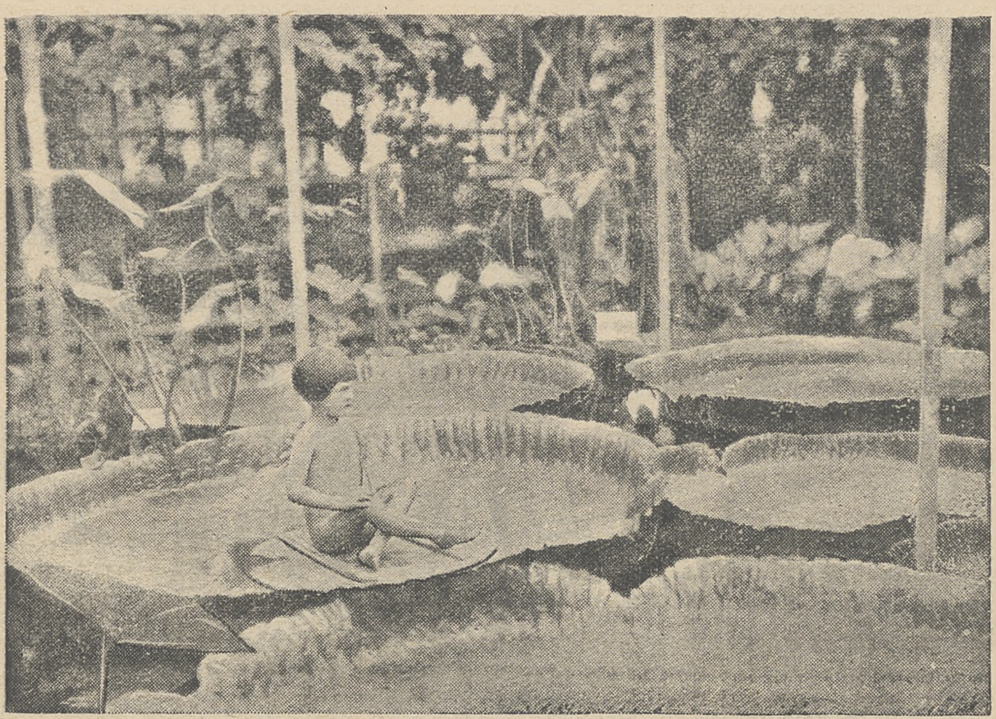
100 tys. egzemplarzy „Kuryera" dziennie. Jeżelibyśmy te egzemplarze układali jeden na drugim przez rok, to powstałaby góra (ważąca 30 miljonów kg.), wysoka na 24 km. (Najwyższa góra świata Mount Everest, nie ma na wysokość „nawet" 9 km.). Gdybyśmy dla odmiany posklejali ze sobą wszystkie te taśmy papieru, na których drukuje się „Kuryer" w ciągu roku, to powstałaby taśma długa na przeszło 187.000 km., którąby można kulę ziemską „na brzuchu", t. j. na równiku, opasać 4 i pół raza. (Jak wiadomo, kula ziemska ma w pasie dokładnie 40.000 km.). Oprawione w książki numery „Kuryera" z jednego roku, dałyby bibljotekę o 1,200.000 tomach in folio, a więc największego formatu, czyli 2 razy obfitszą od największej w Polsce bibljoteki Jagiellońskiej w Krakowie. W ciągu roku w takim numerze „Kuryera" ukazuje się przeszło 5.000 ilustracyj, a więc byłaby to bibljoteka obficie ilustrowana.

Wracając do naszego punktu wyjścia, przypomnieć trzeba, że maszyna „Kuryera" pożera w ciągu roku to olbrzymów leśnych paść musi, aby nasycić jej żarłoczność — a ile, aby dać jeść wszystkim dziennikarskim 80,000.000 kg. papieru, a więc 5 razy tyle drzewa. Ileż maszynom drukarskim na świecie!

Victoria — królowa kwiatów.

Victorią królewską, został nazwany olbrzymi kwiat, największy na świecie — kwiat rośliny wodnej z gatunku nimfowatych, którego istnieją trzy odmiany, różniące się kolorem kwiatów. Victoria-regia odkryta została w cichych zatokach podzwrotnikowych rzek Południowej Ameryki, na których rozpościerała swoje olbrzymie kwiaty, podobne kształtem do kwiatów lilji wodnej, wydając silną oszałamiającą woń

Tak więc kwiat Victorii-regii jest zjawiskiem rzadkiem, które może obserwować tylko niewielu, natomiast przedmiotem stałego podziwu mogą być olbrzymie liście tej rośliny, rozpościerające się na wodzie wielkiemi kręgami, mającemi około 2 metrów średnicy i tworzącemi jakby naczynia z podniesionym prostopadle brzegiem. Substancja tych liści jest tak silna i obszar przez nie zajmowany tak wielki, że na liściu może usiąść 5—6-letnie dziecko, a liść się w wodę nie pogrąży. Taki właśnie moment „żeglugi" dziecka na liściu Victoria-regia przedstawia nasza ilustracja.

Victoria — królowa kwiatów.

Po raz pierwszy poznali ją Europejczycy pięć ćwierci wieku temu, w roku 1801, kiedy odkrył ją podróżnik Hänke — ale dokładne wiadomości podał o niej dopiero d' Orbigny w 1828 r., a pierwszy i dokładny opis Pöppig w 1832 r. W roku 1849 została przywieziona do Anglji, w roku 1850 rozkwitła już także w cieplarniach Hannoveru i Belgji (Gandawa), w roku 1852 w Berlinie. Obecnie mają Victorię wszystkie wybitniejsze ogrody botaniczne różnych wielkich miast Europy. W Polsce wspaniałą wegetację Victorii-regii oglądać można w ogrodach botanicznych w Krakowie i w Poznaniu. Kwiat jej odznacza się tem, że jakkolwiek wielki (około 40 cm. średnicy), kwitnie bardzo krótko. Otwiera się zwykle popołudniu jednego dnia, zamyka drugiego dnia rano, otwiera no nowo tego samego dnia wieczorem, rozpościerając różowe i purpurowe płatki swego kwiecia, a na drugi ranek już się zamyka i pogrąża pod wodę, gdzie rozwija nasiona (około 300 ziarn). Pachnie bardzo silnie, a osobliwością jest jeszcze to, że przy pierwszej nocy kwitnięcia wewnątrz kwiatu jest temperatura o 10—15 stopni wyższa, niż temperatura otoczenia — tak silne są procesy życiowe, przebiegające wewnątrz kwiatu.

Ile kosztuje piorun?

Dwaj szwedzcy inżynierowie: Hamberg i Norinder, badając od dłuższego czasu zjawiska elektryczności w powietrzu, a w szczególności obserwując pioruny, doszli do następujących ciekawych wyników:

Są rozmaite rodzaje piorunów: pioruny żółte, czerwonawe i białe. Biały piorun jest bardziej skomplikowany, aniżeli oko może to zauważyć. Jest on z początku czerwonawy, potem biały, wreszcie rozprasza się powoli w szereg czerwonych, małych kuleczek, nieraz od 30—40 sztuk. Bardzo rzadkiem zjawiskiem jest biały piorun kulisty, który zwykle posiada bardzo wielką szybkość i kończy się eksplozją. Czerwonawy piorun jest ze wszystkich najpotężniejszy i najniebezpieczniejszy.

Różnicę napięcia między głową a ogonem takiego pioruna obliczają owi eksperci piorunowi na 30 miljonów wolt, intensywność prądu na 10.000 amperów, a siłę pioruna na 300 miljonów kilowatów.

Jeżeli przyjmiemy, że wyładowanie trwa setną część sekundy, energja wywiązana odpowiadałaby 800 kilowatgodzinom.

Ponieważ sztokholmska elektrownia liczy 38 oerów za kilowatgodzinę, zatem, taki pierwszorzędny piorun przedstawia wedle zegara elektrycznego wartość 240 szwedzkich koron, t. j. blisko 600 złotych.

Olbrzym meteor.

W okręgu Jenisejskim na Syberji, o kilka tysięcy km. od Krasnojarska, odnalazła specjalna wyprawa naukowa moskiewskiej Akademji Nauk, olbrzymi meteor, który spadł tam na początku tego wieku, a o czem wobec utrudnionej komunikacji z owemi okolicami, oraz dość niskiego stopnia cywilizacji tamtejszych mieszkańców, dopiero teraz doszła wieść do kół naukowych. Meteor ten, jak wykazały badania ekspedycji, zarył się w ziemię na 17 m. w głąb i zrobił wyrwę, mającą około 2 kilometry długości. Według pomiarów dokonanych przez wyprawę, meteor może ważyć około 820 miljonów kilogramów. Jest to zatem największy meteor ze znanych dotąd i odszukanych na ziemi brył niebieskich. Mieszkańcy okolicy najbliższej miejsca, w którym spadł ten głaz, opowiadali członkom wyprawy, że dzisiaj jeszcze pamiętają ogromny huk i drżenie ziemi, wywołane upadkiem aerolitu. Podobno jego siła uderzenia była tak wielka, że odczuło ją w promieniu 800 kilometrów.

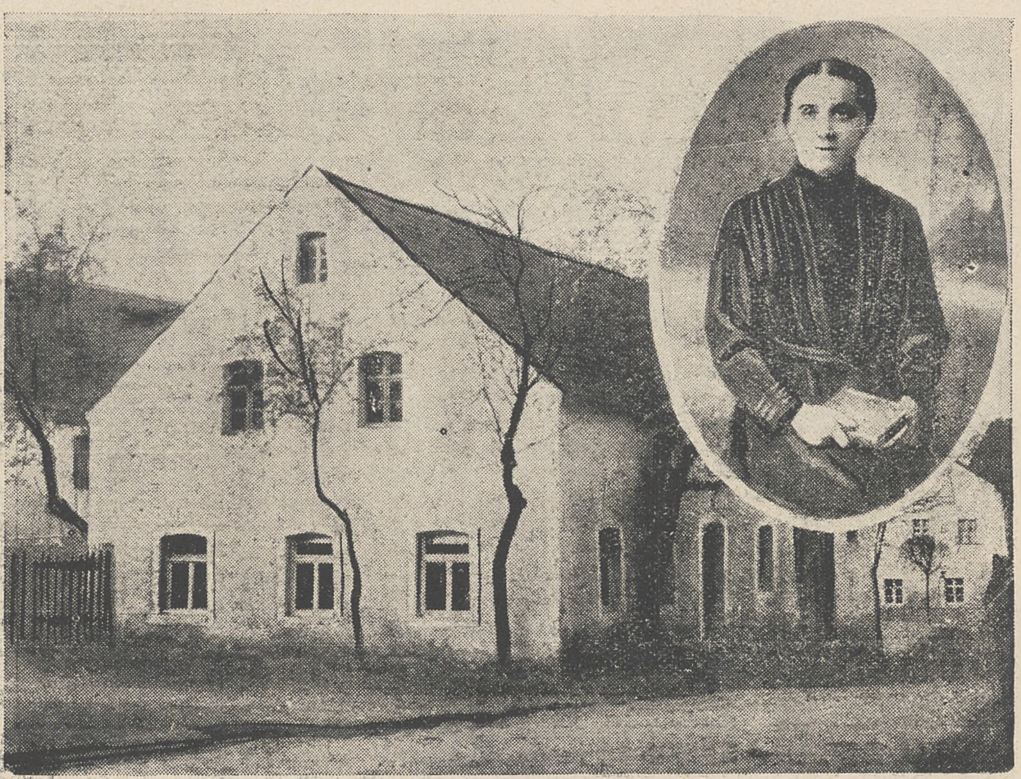
Ze znanych dotąd meteorów na ziemi pierwsze miejsce co do wielkości po meteorze Jenisejskim, zajmuje meteor odkryty w Ameryce w stanie Arizona przed kilkudziesięciu laty, wielkością prawie dorównujący tamtemu. Głaz ten pod względem swej natury nie jest jeszcze zbadany i dotąd przyjmują tylko tyle za pewne, że jeżeli rzeczywiście spadł kiedyś z powietrza, to musiało się to stać bardzo dawno, może przed 100 lub więcej wiekami.

Pozatem do zarejestrowanych wielkich meteorów należy meteor znaleziony przed kilkunastu laty w Grenlandji przez Nordenskjoelda, ważący jednak „tylko" 25 tysięcy kg., a więc karzeł w porównaniu z głazem Jenisejskim. Drugi podobny meteor, znaleziony na początku tego wieku w Porto Allegro, ma w podstawie 17 m. długości, a wysoki jest na 26 m.

Dodać trzeba, że w głębiach morza spoczywają zapewne liczne meteoryty, może nawet znacznie większe, skoro bowiem znajdą się one w sferze przyciągania ziemi, łatwiej mogą wpaść w morze, jako mające 5 razy większą powierzchnię od wszystkich lądów.

„Święta" z Koennersreuth.

Poruszenie w kołach teologicznych i naukowych, a sensację wśród ludności wiejskiej wywołały w ub. roku zagadkowe „zjawiska w Koennersreuth" w Austrji, gdzie wiejska dziewczyna, Teresa Neumann, najstarsza córka rodziny liczącej dziesięcioro dzieci, stale co tygodnia w czwartki i piątki popada w ekstazę, przyczem na jej rękach i nogach pojawiają się stygmaty Chrystusowe. W tym stanie dziewczyna przeżywa wizje męki Chrystusowej. Ludność bliższych i dalszych okolic tłumnie odwiedza Teresę Neumann i uważa ją za świętą. Dla badania tych osobliwych zjawisk przybywają także uczeni i teologowie, wstrzymując się jednak od wypowiedzenia swych sądów. Na zdjęciu widzimy dom, w którym mieszka Neumannówna, oraz jej portret.

„Święta" z Koennersreuth

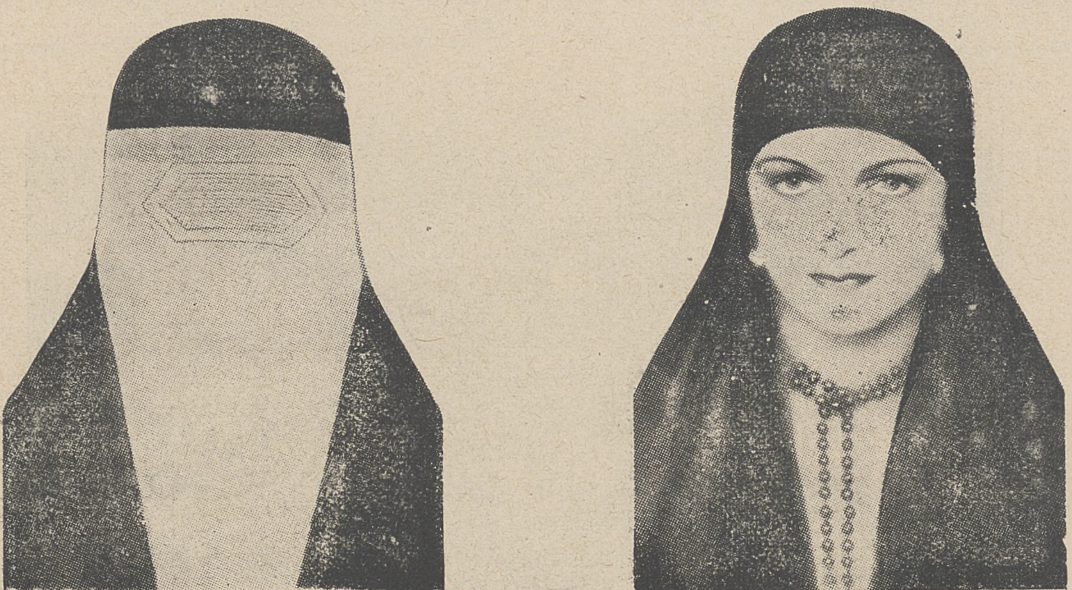
W zasłonie i bez zasłony.

Do niedawna jeszcze Turcja, a do tej pory cały wschód muzułmański, oprócz „zrewolucjonizowanej" Turcji — odznaczyły się tem, że kobietom nie wolno było i nie wolno jest pokazywać się publicznie z odsłoniętemi twarzami. Dla zapobieżenia temu, aby obce oczy nie widziały twarzy prawowiernej Muzułmanki, musiała każda z nich nosić zasłonę zwaną „czarczaf", na której tylko w miescu, gdzie są oczy, była wstawka z przeźroczystej gazy, umożliwiającej zasłoniętej kobiecie widzenie.

Muzułmanin zasłaniając w ten sposób twarz kobiety,

osiągał różnorodne cele. Po pierwsze nie wystawiał na pokusę jej samej po drugie nie wystawiał na pokusę przechodniów; po trzecie, jeżeli kobieta była brzydka, nie kompromitował sam siebie — jako mąż; po czwarte utrzymywał wśród publiczności w każdym razie przekonanie, że jego żona jest nieslychanie piękna i ponętna; po piąte zaś — pomimo wszystkich zasłon — nie mógł zapobiec, żeby go żony nie zdradzały i musiał obok zasłony na twarzach kobiet trzymać w haremach eunuchów do ich pilnowania.

Obecnie „czarczaf", czyli zasłona, spadła na rozkaz Mustafy Kemala z twarzy kobiet muzułmańskich, na całym obszarze niegdyś sułtanatu, a obecnie republiki tureckiej. Tureckie kobiety ukazują swe twarze otwarcie, bez zasłon, i można być pewnym, że moralność na tem

W zasłonie i bez zasłony.

nic nie straciła, ani — nic nie zyskała. „Czarczaf" bowiem, czyli rodzaj maski, niczemu — jak, już wyżej powiedzieliśmy — nie przeszkadzał. Z drugiej zaś strony, czyż każda kobieta i nie kładąc maski na twarz, nie potrafi się dostatecznie zamaskować? Muzułmanka w czarczafie, był to ów przysłowiowy „kot w worku". A czy ostatecznie nie tylko na wschodzie, ale i na zachodzie, nietylko w Azji ale i w Europie, prawie każdy mężczyzna żeniąc się nie „kupuje kota w worku"?

Największy „odpust" świata.

Od podnóża niebosiężnych Himalajów, największych gór świata, zbierając wszystkie wody z topniejących na Himalajach śniegów przez 12 swoich dopływów, poprzez całe Indje z północnego zachodu na południowy wschód, toczy do morza na przestrzeni 2.500 km. swe wody potężny Ganges, święta rzeka Hindusów 250 miljonów ludzi, wyznających braminizm, uważają jego wody za święte i pragną się obmyć w nich choćby raz w życiu. Toteż oprócz mieszkańców nabrzeżnych spieszą do Gangesu ze wszystkich stron Indyj olbrzymie pielgrzymki, które przybierają rozmiary wprost fantastyczne. Szczególnie wielkie pielgrzymki spieszą do miejscowości znanych ze swych świątyń, około których woda Gangesu jest szczególnie „święta" i szczególnie skuteczna do obmywania grzechów. W jednej z takich miejscowości (przedstawionej na naszej ilustracji), w Hurdwar, tam gdzie Ganges wypływa z gór na równinę, znajduje się nad brzegiem rzeki świątynia, którą gdy pielgrzym opłynie 7 razy wkoło, uzyska odpuszczenie wszystkich swoich przewinień. Po naszemu więc — jest to rodzaj odpustu.

W kwietniu r. b. znalazła się nad Gangesem w Hurdwarze na jednym z takich dorocznych „odpustów" olbrzymia pielgrzymka, która zgromadziła około 500.000 pielgrzymów, przybyłych z najodleglejszych miejscowości Indyj, z Pendżabu, czyli dorzecza, z Kaszmiru (są to odległości po kilka tysięcy kilometrów) i t. d. Pielgrzymka ta miała przebieg tragiczny, gdyż wśród ścisku olbrzymiego tłumu pielgrzymów, z których każdy spieszył aby pierwszy przedostał się do fal świętej rzeki, 36 ludzi zostało na śmierć uduszonych, a olbrzymia liczba odniosła mniejsze lub większe okaleczenia.

Ze starych kalendarzy.

„O wielości rodzących się ludzi względem umierających w przeciągu iednego roku i o innych różnych stosonkach ludzi iednych względem drugich".

„Kalendarz zwyczajny krakowski" z r. 1800 podaje pod tym tytułem następujące „statystyczne daty":

„Liczba urodzonych dzieci w iednym roku jest do ludności całey iakiego kraiu iak 1 do 28. lub do 29.

Liczba umarłych osób w iednem roku iest do wszystkich żyiących całego kraiu iak 1 do 34, albo do 35.

Z tego stosunku można uczynić ten wniosek, iż średnia długość iednego pokolenia ludzkiego iest lat 34 lub 35, gdyż w 34. lub w 35. latach tyle ludzi wymiera, ile ich w iednem roku razem żyie.

Liczba małżeństw iest do liczby urodzonych dzieci w iednem roku iak 11. do 2.

Liczba osób obowiązanych małżeństwem iest pospolicie do całey ludności iak 69. do 200. albo iak 7. do 20.

Liczba kobiet żyiących w całem iakim kraiu do liczby męszczyzn żyiących iak 31. do 30.

Liczba wdowców bywa do całey ludności kraiu iak 3. do 200.

Liczba wdow w kraiach bawiących się marynarką bywa do całey ludności iak 3. do 50. w kraiach zaś innych, a zwłaszcza zostaiących długi czas w pokoiu, bywa do całey ludności iak 3. do 80".

Wiadomość o olbrzymach donosząca.

Pod takim tytułem „Kalendarz Polski i Ruski" na rok 1777 „z należytą pilnością wyrachowany" przez M. Sebastjana Jana Kantego Czochrona w Krakowie, podaje następujące senzacje (zachowujemy ówczesną pisownię):

„Ganges Krol Egipski, od Alexandra Krola Macedonskiego zabity, miał wysokości łokci 80. W Dalmacyi są nieiakie pieczary, czyli lochy, w ktorych widziano wiele trupow po 10 łokci wysokich.

Sertoryusz Cesarz, gdy kazał grob Strabona otworzyć, wynalazł Ciało, na łokci 60 długie, nad czym zadziwiwszy się cudem go w Europie ogłosił.

Pod czas trzęsienia ziemi, rozsypany był pewny pagórek, w ktorym wynaleziono ciało na łokci 24 długie. Ajaxa wzrost takiey wielkości od Dzieiopisów podany, iż iedna kość iego, za kopią mogła być używana, a sama u nogi kostka za tarczą dostateczna,

iedząc przy tej robocie swoiey iabłka, ktore po koszu na obu rękach dla siebie otrzymał.

Roku 1511 Niewidzianey wielkości Maximilianowi Cesarzowi był z Polski przyprowadzony Olbrzym, ktory według proporcyi statury swoiey, ziadał dwa cielęta. owiec dwie.

W Zelandyi pod czas Wesela Krola Francuskiego, tak wysoką przyprowadzono Niewiastę, iż przy niey nawyżsi Mężowie być dziecmi w siedmiu leciech zdawali się. Podobno Niewiasta z Saxonii była prowadzona przez Frankonią ktora wiele pieniędzy dla swego widowiska zebrała.

Roku 1645, Szwedzi na Gorze Austriackiey, blisko Miasta Kremb, gdy dla swego bezpieczeństwa dobywali fossę, strasznej wielkości wynaleźli Olbrzyma, ktorego kości w Szwecyi, częścią w Polsce, na Zamku katedralnym Krakowskim, na Kalwaryi, w Częstochowie, i po inszych mieyscach znayduią się.

W Wenecyii iest Kościoł starodawny, ktory przed tym

Największy „odpust" świata

W Cycylii kopiący chłopi, trupa takiey znaleźli wielkości, iż pałka, ktorą w lewey ręce trzymał, na maszt do Okrętu wystarczyć mogła. Ten drąg gdy radzono, rozsypał się, z ktorego wypadła sztuka długa ołowiu, więcey iak 1500 funtow ważąca. Zęby po funtow 9 ważyły, z głowy i innych członkow wymiarkowano, proporcją statury na 100 łokci. Z Dzieiopisow zaś poznano, iż to był nieiaki Poliphemus.

Za panowania Henryka III. Cesarza, Roku 1028, wynaleziono Ciało Olbrzyma nienaruszone w grobie, ktore podniesione, murow rzymskich przechodziło wysokość. W piersiach iego rana była szeroka więcej iak na dwa łokcie, w głowach pochodnia goreiąca.

Karol Wielki miał w Woisku Olbrzyma Enotherus zwanego, w Swewii na Wsi urodzonego, ktory Weneckich i Awarskich nieprzyiacioł kosą ścinał iak siano, a na kopią po kilkunastu iak ptaków na rożen nadziawszy, na ramieniu nosił.

W Luzytanii Olbrzym, tak wielkey był siły, iż 12 drążnikow na publicznym widowisku wziąwszy się z niemi przez ramiona pociągnął do siebie. Tego olbrzyma choć tak najżwawiey ruszano, jak nie ruszany stał w miejscu,

do Krzyżaków należał, gdzie kość z boku S. Chrystophora, tak przedziwney zachowuie się wielkości, iż do ludzkiey zdaie się być nie podobna".

Sposób, ażeby stare i suche orzechy tak były znowu, jak świeże.

„Kalendarz zwyczajny krakowski" z r. 1801 podaje następujący praktyczny przepis:

„Takie orzechy włożyć w garnek, nalać świeżey wody, w którey leżeć muszą przez 24 godzin, po których zlać trzeba oną wodą, i znowu nalać świeżey, i tym sposobem sobie przez cały tydzień co 24 godzin postępować, dopiero wyjąć ie z wody i ieden po drugim obetrzeć, tak dobre i świeże będą, iakby dopiero z drzewa zerwane były".

„Sposób zapobiegania, żeby się opóźniały drzewa owocowe z kwitnieniem na wiosnę, a tem samem, żeby im mróz nie szkodził".

„Kalendarz dla Królestwa Polskiego" na r. 1793, „wyrachowany przez Macieia Dębskiego, Filozofii Doktora, Jeo-

metrę J. K. MCJ przysięgłego". (Drukarnia Akademii krakowskiey) podając szereg przepisów gospodarczych, zamieszcza na powyższy temat następującą praktyczną doradę:

„Skoro śniegi na wiosnę zaczną ginąć, ubiy dobrze śnieg około drzewa owocowego nad iego korzeniem i okryy go dobrze słomą, przez co śnieg nie tak prędko zginie, drzewo nie prędko się rozwiiać będzie, a tym samym uniknie na kwiat niebezpieczeństwo mrozu".

Sposób gotowania Rumforda zupy.

W szeregu różnych „sekretów gospodarskich", podanych przez „Kalendarz zwyczajny krakowski" z r. 1801, znajduje się następujący przepis na znaną i głośną niegdyś zupę rumfordską:

„W teraźnieyszych przykrych okolicznościach, w których mądra oszczędność iednym z naylepszych iest śrzodków, prawdziwa recepta na tanią i pożywną zupę Rumforda będzie nie iednemu dogodna. Wiadomo z gazet, że lord Rumford wynalazł w Londynie dla ubóstwa tę zupę. Wynalazek ten nie tylko w Londynie z pożytkiem zaprowadzony został, ale nawet w Paryżu iest naśladowanem. Dwa zaprowadzone w Paryżu urządzenia dla udzielenia ubóstwu Rumforda zupy, tak skutecznie odpowiadały dobroczynnym zamiarom, iż różne czułe osoby w liczbie których znajduie się wiele członków pierwszych władz, ułożyły plan po wszystkich częściach Paryża na te zime podobne urządzenia zaprowadzić. Żeby to zaś nie miało nazwiska iałmużny, przez co nie ieden wstydliwy lub dumny ubogi od używania iey mógłby mieć wstręt, postanowiono ią w Paryżu przedawać, tak iż każdy może mieć z niey obiad za 4 lub 6 groszy polskich. Porcya iey nie kosztowała iak cokolwiek nad 1 grosz, lecz uznano za potrzebne podwyższyć iey cenę, a za to ją mocnieyszą gotować. Co za dobroczynność dla ubogich familiy! za kilka groszy może każdy mieć dobry zdrowy posiłek.

Recepta: Na 7 osób bierze się 10 funtów wody, 2 funty i 10 łótów ziemniaków, 22 łóty kaszy jęczmienney, 22 łóty w tłustym smażonego czyli tretowanego chleba, 22 łóty grochu lub bobu, 8 łótów wieprzowego mięsa lub słoniny, 6 łótów soli, 16 łótów piwnego octu. Kasza, groch lub bób będą wprost w wieczór podług powyższey ilości w rundel lub kozioł gliniany wsypane i wodą nalane, ażeby mokły; nazajutrz na 5 godzin przed iedzeniem stawia się rundel ze wszystkim dobrze przykryty na wolny ogień. Gdy ta massa gotuie się 2 lub 2½ godziny, wkładaią się oskrobane ziemniaki i sól, w godzinę kładzie się w kostki pokraiane mięso lub słonina, a na kwandrans przed iedzeniem wlewa się ocet. Chleb pokraiany w kostki i tretowany w tłustym kładzie się na misę, i leie się na niego do iedzenia zupa. W czasie gotowania potrzeba ią często mieszać. Z całej massy nie ma się więcey nad 1 funt i 10 łótów wygotować, reszta pozostałych 14 funtów wystarczy wybornie na pożywienie 14. osób. Zamiast suchego grochu, może bydź podług pory roku zielony groch, marchew, rzepa, kapusta, cebula etc. dla odmiany smaku użyty. Cały sekret w gotowaniu tey zupy iest, żeby woda z stałych istot, z któremi iest zmieszana wyciągła pożywne części".

Przypomnienie przepisu tej zupy, używanej przed 125 laty na podłożu panującej wówczas biedy i niedostatku, jest i dzisiaj bardzo na czasie, na tle powojennych niedomagań gospodarczych.

O kafie.

„Kalendarz polityczny krakowski" na r. 1779 zamieszcza o używaniu kawy następujące pouczenia:

Kafa swoy początek ma z Wyższey Etyopii, gdzie znaną była od czasu nie pamiętnego, y gdzie dotąd rodzi się szczęśliwie. W Arabi zaś dopiero przed końcem szesnastego wieku zjawiła się. Pospolite mniemanie jest, że Mallach pewny Arabski nazwany Chadely, pierwszy był, który kafy za napoy używać począł, chcąc przezeń pozbyć cię ustawicznej ociężałości, która mu nie dozwalała odprawić z nabożeństwem przyzwoitym nocne pacierze. Nowość tę przejęli zaraz Derwiszowie. Przykład tych pociągnął za sobą ludzi prawnych, y pracą umysłu bawiących się. Aż wnet docieczono, a bardziey jeszcze głoszono, że napoy ten Krew czyści, humory ciężkie rozpędza, rozwesela umysł, y duchy żywotne orzeźwia. Rzucili się nie zadługo do napoiu kafy, ci nawet ktorzy go nie potrzebowali. Zwyczay ten z nad brzegów Morza Czerwonego przeniósł się do Medyny, do Mekki, a przez pielgrzymów, do wszystkich Mahometańskich kraiów; za czasem do Europy, a wniey od wyższych aż do nayniższych Stanów.

Co się tyczy Kafehauzów, czyli Domow publicznych napoy Kafy szynkuyących; te naypierwey otworzone były w Persyi; ale one w krotce odmieniły się w Domy niewstydu y swywoli. Gdy Abas II. Król Perski tym nierządom zapobiegł, Domy te stały się schronieniem owych uczciwych ludzi, ktorzy nic do czynienia nie mieli, y mieyscem rozrywki dla owych, ktorzy pracami byli zaprzątnieni. Tam Nowiniarze zbierali y rostrząsali gazetki; Poeci naprzykrzali się natrętnym czytaniem swoich wierszyków; Mallachowie nudnemi Kazaniami usypiali. Był to wizerunek poźniejszych Kafenhauzów Europejskich.

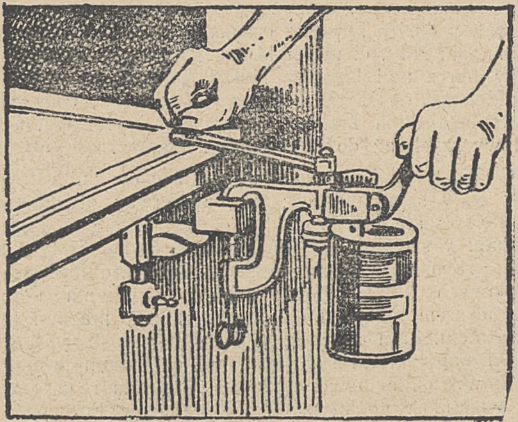
Gdy w Stambule otworzono Domy Kafę szynkujące, poczęto do nich uczęszczać bez umiarkowania żadnego, Wielki Mufty przestraszony tą nowością y boyąc się ażeby Mahometa Meczety całkiem nie zostały puste, dał wyrok, że napoy ten zamykał się w liczbie zakazanych napoiów od Proroka. Wyszedł natychmiast rozkaz Rządu; aby te Domy pozamykano; y zalecono Urzędnikom dawać baczność, ażeby nawet w prywatnych Domach tego trunku nie używano. Ale przemogło nad wszystkie surowości y zakazy przywiązanie. Zwyczay brania kafy wzmógł się bardziey, y w krotce więcey ieszcze niżeli przedtym kafenhauzów namnożyło się.

W pośrzod ostatniego wieku Kukruti W. Wezyr Porty, przebrawszy się taiemnie, obchodził głownieysze Stambulu Domy publiczne Kafe szynkujące. Tam nasłuchał się rozmaitych mow przeciwko rządowi, Hetmanom, y Ministrom, nicowano czynności wszystkich na Urzędach będących z wolnością wielką, y nieukontentowanie powszechne okazywano. Przeszedł potym teńże Kupruli do domow szynkujących mocne trunki; a znalazłszy tam ludzi prostych, naywięcey żołnierzy, ktorzy, szanując wmilczeniu Kraiowe interesa jako tajemnice ktorych im rostrząsać niewolno, spiewali wesoło przypadki swoie woienne, y miłostki opowiadali, te ostatnie iako nic w sobie nie maiące niebezpieczeństwa zostawił, pierwsze zaś jako rządowi Despotycznemu przeciwne poznosił, y wznowić ich dotychczas nikt nie odważył się. Wszakże zniesieniem tym nie zmnieyszyło się kafy używanie. Przedaią ią w Stambule zgotowaną na wszystkich Ulicach rynkach, y placach; y nie masz Domu, gdzieby iey przynaymniey dwa razy przez dzień nie dawano. Nawet w niektórych Domach daią kafę prawie co godzina, ponieważ w zwyczay weszło prosić na nią każdego gościa, rowna była niegrzeczność nie częstować kafą, iak nieprzyjąć.

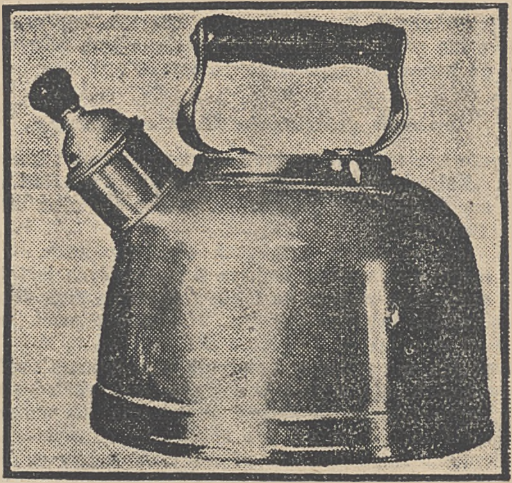
W tym właśnie czasie otwierano Kafenhauzy w Londynie, kiedy ie zamykano w Stambule. Kupiec Angielski Edward powracający z Kraiow Wschodnich, wprowadził do swoiey Oyczyzny w roku 1652 tę nowość, ktora dziwnie przypadła do gustu Angielczykom, a od nich do Francji, Niemiec, y do całey Europy przeniesioną została.

Nasienie kafy lubo dosyć szczęśliwie udało się y w innych Kraiach a osobliwie w Osadach Francuskich, jednak żadna kafa mocą y zapachem Arabskiey nie wyrowna. Lubo sami Arabowie bardzo iey wiele potrzebują, jednakowoż wychodzi iey corocznie z Arabii przeszło dwanaście milionow funtow, z ktorych na dwa miliony Europa zabiera, płacąc za funt złoty polski y blisko groszy pietnaście".

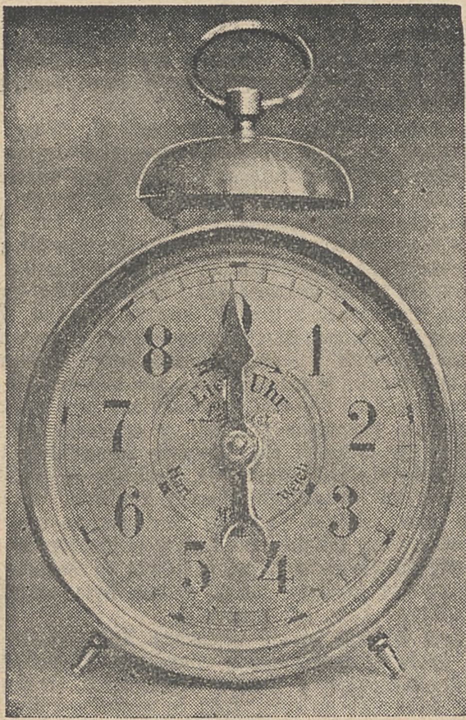
Z dziedziny praktycznych wynalazków.

Otwieracz konserw.
Francuski wynalazek „noża" do otwierania konserw, tak pomyślany, że daje się łatwo przymocować do stołu, co ułatwia otwieranie puszki.

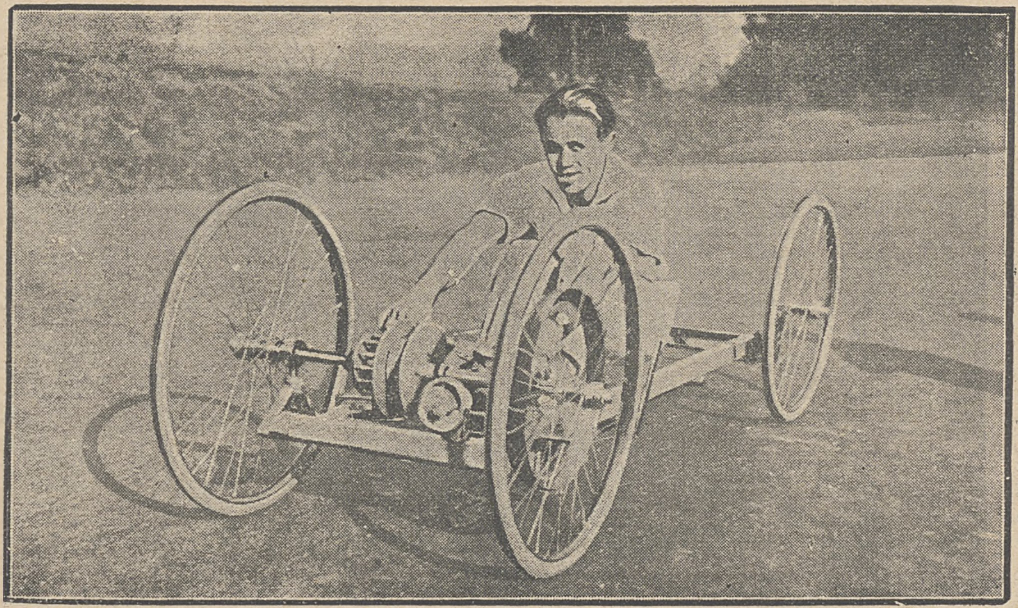
Kociołek sygnalizujący wrzenie wody.
Kociołek na wodę zaopatrzony w gwizdek, który odzywa się w chwili, gdy woda zaczyna się gotować.

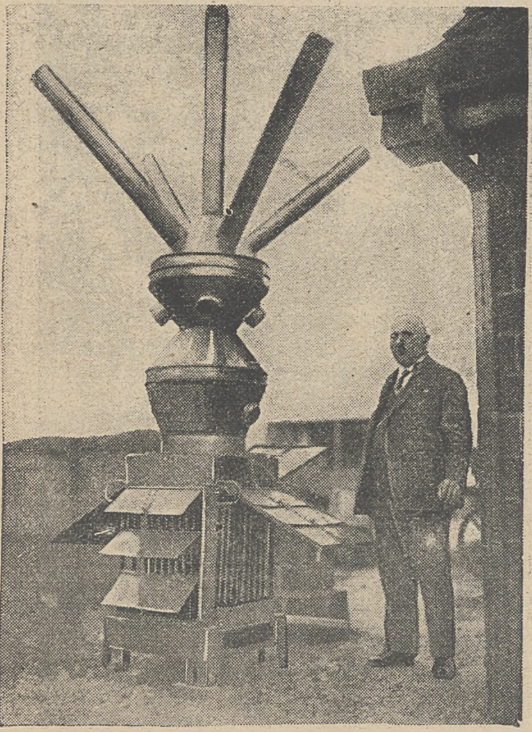
Zegarek „jajowy"
Dla użytku kuchennego i gospodarstwa w domu może oddać praktyczne usługi wynaleziony w Niemczech automatyczny zegarek „jajowy". Zegarek zaopatrzony w budzik, jest tak urządzony, że sygnalizuje czas, w którym jajo jest zgotowane na miękko, czas, w którym dochodzi do stanu „średniego" i czas ugotowania się na twardo. Zegarek zwalnia więc od specjalnego uważania na czas gotowania.

Aby lepiej słyszeć w teatrze.
Praktyczny wynalazek wprowadzono w teatrach nowojorskich, mianowicie specjalne aparaciki w rodzaju głośników, wzmacniające słyszenie i umożliwiające nawet pochwycenie cichego szeptu ze sceny. Zdjęcie przedstawia taki aparacik przy uchu słuchającej.

Lądowa „łódka".
Francuski wynalazek, polegający na tem, że wysiłek rąk jest zużytkowany do równomiernego i stałego obrotu kół „łódki". Wynalazek znajdzie prawdopodobnie szersze zastosowanie w dziedzinie sportowej.

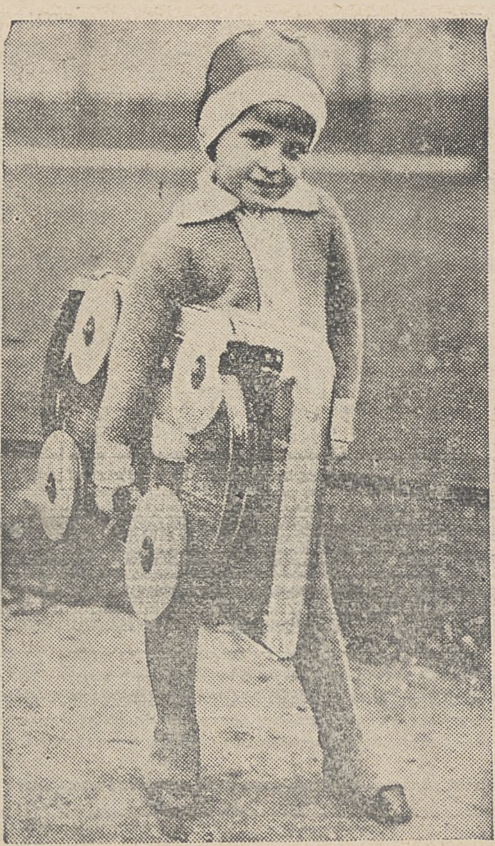
Piec do osuszania budowli.
Nowo skonstruowany w Niemczech piec do osuszania świeżych budowli, wykonuje w ciągu 24—48 godzin pracę osuszającą z rezultatem, na którego uzyskanie dotąd potrzeba było ogrzewania do dwóch tygodni i dłużej.

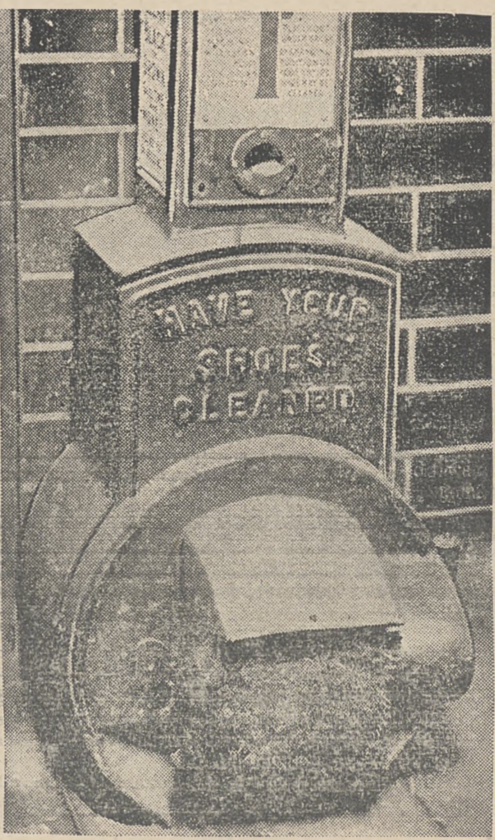
Ochraniacz motocyklowy.
Wynalazek amerykański, mający na celu zabezpieczenie jadącego na rowerze motorowym od wiatru i naporu zimna. Ochraniacz zrobiony jest z blachy i zaopatrzony w okno z celulozy.

Bezpiecznik samochodowy.
Nowy wynalazek, mający na celu uniemożliwienie przejechania samochodem. N przodzie wozu mieści się walec, który przy uderzeniu o przeszkodę działa natychmiast jak hamulec i zatrzymuje samochód.

Składany wózek dziecięcy.
Wózek dla dzieci, skonstruowany w zagranicznych fabrykach w ten sposób, że daje się złożyć. Umożliwia to dziecku przeniesienie wózka przez ruchliwe ulice

Automat do czyszczenia butów
Na ulicach Londynu poustawiano automaty, które po wrzuceniu drobnej monety samoczynnie przeprowadzają czyszczenia butów.

Humor i satyra.

Uzasadnione pytanie.

Dwóch nocnych gości opuszcza późną porą knajpę:

— Co mówi pańska żona, gdy pan powraca tak późno do domu? — pyta jeden drugiego.

— Ależ ja nie mam żony

— Sapristi! — odpowiada z największem zdziwieniem drugi — w takim razie czemu pan wraca tak późno do domu.

Usłużna kucharka.

Pani: Jutro będziemy mieli gości na obiedzie.

Kucharka: A czy pani zależy na tem, żeby przychodzili często, czy też żeby już nigdy się u nas nie pokazali?

Punkt widzenia.

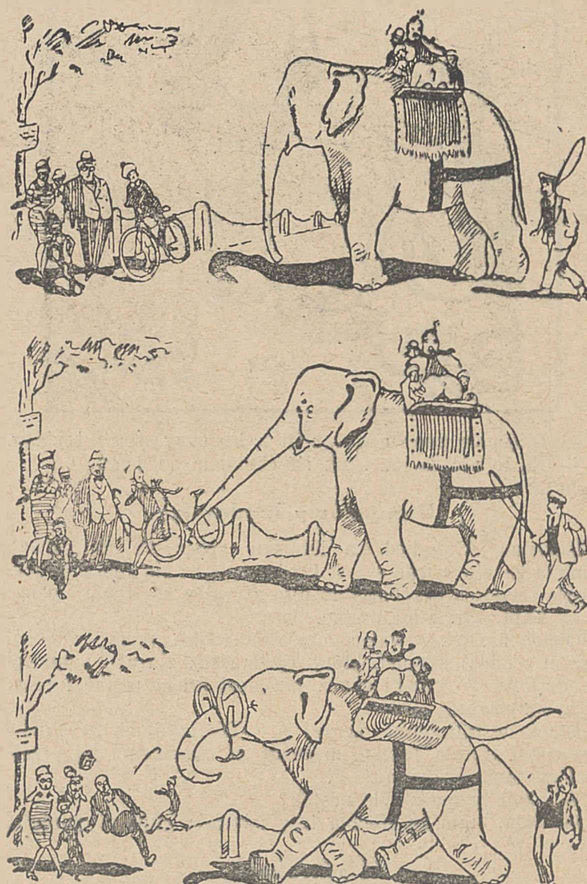

— Małe obrazy zupełnie mi się nie podobają. Co mi się podoba, to tylko duże obrazy.

— Czy pan jest krytykiem sztuki?

— Nie, ja robię ramy.

Słoń modniś.

Słoń spotkawszy ludzi w okularach pomyślał, że noszenie okularów należy do mody i dostosował się do niej.

Humor i satyra.

Z wypracowań szkolnych.

Z opisu termometru. A kiedy rtęć zmarznie, to idzie do miejsca, na którem jest napisane zero.

O Kochanowskim. Miał on w Czarnolasiu lipę, z pod której przez siedm lat nie wychodząc, miał córkę Urszulę.

Z przyrody. Śnieg i lód jest to woda w odmiennym stanie.

Anons małżeński.

„Mężczyzna w sile wieku poszukuje dozgonnej towarzyszki życia. Warunek: nie wyżej 30 i nie niżej 30.000".

Zgodnie z zamiarem.

— Więc cię znowu wyrzucili z karczmy, stary łajdaku.

— Pi, to nic, ja już i tak iść chciałem do domu.

Pomysłowy Izydorek.

Mecenas Afterglied na letnisku spoczywa na leżaku i czyta gazetę, a jego synek Izydorek bawi się koło chałupy. Nagle Izydorek przybiega do ojca z pestką ze śliwki i woła:

— Tata, zgryź mi pestkę.

Ojciec nie przerywając czytania wziął pestkę w zęby, zgryzł i oddał synowi, który zjadł zaraz ziarnko i pobiegł za chałupę. Po chwili synek przynosi drugą pestkę i prosi o jej zgryzienie.

Ojciec w milczeniu zgryzł ją. Gdy Izydorek za chwilę przyniósł trzecią pestkę, mecenas po zgryzieniu jej przerwał czytanie i zapytał:

— Skąd ty masz tyle pestek?

— Tata, tam za stodołą leży ich cała kupa na gnoju!...

U adwokata.

Klijent: Panie mecenasie, ile czasu zajmie ten proces?

Adwokat: Mnie trzy do czterech dni, panu trzy do czterech lat — jeśli dobrze pójdzie.

Omyłki druku.

Baron za silnie napełniony gazem, eksplodował.

Po ślubie młody małżonek z młodą boną, wyjechał za granicę.

Po zamknięciu giełdy ujawnił się wielki popyt na mamki.

Adam i Ewa mieszkali w jaju.

Nieczyste sumienie.

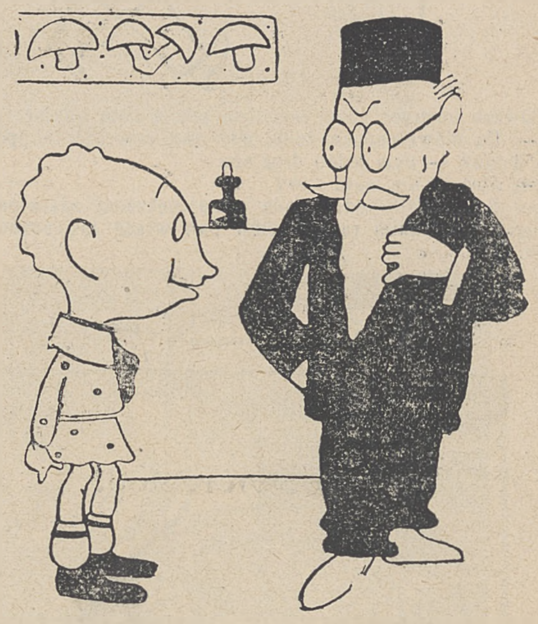
Chory odzyskawszy przytomność po katastrofie automobilowej, pyta pielęgniarki:

— Wybaczy pani, a gdzie ja jestem?

— Pod Nr. 24.

— W domu, w szpitalu, czy w więzieniu?

Dostateczna przyczyna.

— Dlaczego wczoraj nie byłeś w szkole?

— Bo u nas były chrzciny małego braciszka.

— Jakto, przecież tatuś od czterech lat jest w Ameryce.

— Tak, proszę pana, ale pisuje co miesiąc regularnie.

Pytanie dziecinne.

— Tatusiu, mówił nam nauczyciel w szkole, że po to na świecie żyjemy, aby pomagać innym.

— Naturalnie, że tak.

— No, ale po co są ci inni?

Wyjątek z powieści.

Młody Arab, w którego żyłach płynęła gorąca krew jego rasy, nie stracił w czasie ogólnej paniki panowania nad sobą, dając temsamem dowód swej zimnej krwi.

To zależy.

W czasie gwałtownej burzy na morzu, jeden z podróżnych przerażony dobija się do kajuty kapitana okrętowego, aby się dowiedzieć, czy grozi okrętowi niebezpieczeństwo. Kapitan zajęty pilnie studjowaniem mapy okrętowej, słysząc pytanie pasażera, wskazuje mu na mapie pewien punkcik w środku oceanu i objaśnia z całą powagą:

— Widzi pan ten czarny punkcik? Otóż, jeżeli to jest wyspa, to jesteśmy ocaleni, jeżeli natomiast jest to ślad pozostawiony przez muchę, to po nas.

Część informacyjna.

Ustrój monetarny w Polsce.

Monety.

Jednostką monetarną Rzplitej Polskiej jest Złoty, zawierający $^{1}/_{5924}$ czystego złota. Złoty dzieli się na sto groszy. Monety są złote, srebrne, niklowe i bronzowe.

Monety złote po 100, 50 i 25 zł.

Monety srebrne po 5 i 2 zł.

Monety niklowe po 1 zł., 50, 20 i 10 gr.

Monety bronzowe po 5, 2 i 1 gr.

Monety złote po 20 zł. otrzymują nazwę dukatów.

Stop dla stałych monet: na 1000 części ogólnej wagi 900 części złota, 100 części miedzi.

Z 1-go kg. stopu wybija się 5.332 złotych.

Monety złote wybijane są przez mennicę państwową osobom prywatnym, zgłaszającym do przebicia pewną ilość złota, oraz dla skarbu państwa

Pieniądze papierowe.

Pieniądze papierowe są dwojakiego rodzaju: 1) noty Banku Polskiego po 500, 100, 50, 20 i 10 zł.; 2) bilety zdawkowe, wydane przez ministerstwo skarbu, po 5 i 2 zł. Te ostatnie będą wycofane na podstawie ogłoszonego planu stabilizacyjnego

Miary i wagi.

Miary długości.

Kilometr (km.) = 1.000 metrów.

Metr (m.) = 10 decymetrów (dm.) = 100 centymetrów.

Centymetr (cm.) = 10 milimetrów (mm.).

Mila polska	8.534	m.	arszyn	71.1	cm.
„ austrjacka	7.586	„	łokieć polski	57.6	„
„ niem. lądowa	7.500	„	„ małopolski	59.4	„
„ angielska	1.609	„	„ krakowski	59.6	„
„ niem. morska	1.852	„	„ wiedeński	77.8	„
„ morska amer.	1.855	„	stopa polska	28.8	„
wiorsta	1.067	„	„ angielska	30.5	„
sążeń polski	1.72	„	„ rosyjska	30.5	„
„ rosyjski	2.13	„	cal polski	24	mm.
yard	0.91	„	„ rosyjski	25.4	„

Miary powierzchni.

kilometr kwadratowy (km^2) = 1.000.000 metrów kw.

metr. kw. (m^2) = 100 dm^2 = 10.000 cm^2.

centymetr kw. (cm^2) = 100 milimetrów kw (mm^2).

hektar (ha) = 100 arów = 10.000 m^2.

ar (a) = 100 m^2.

włóka = 30 morgów nowopol. = 16.796 ha

dziesięcina	10.925	m^2
morg nowopolski	5.599	„
„ austrjacki	5.755	„
„ pruski	2.553	„
akr	4.047	„
sążeń kwadrat. polski	2.99	„
„ „ rosyjski	4.55	„
łokieć „ polski	0.33	„
stopa „ polska	0.08	„
cal „ polski	5.76	„
„ „ austrjacki	6.98	„

Miary objętości.

Metr sześcienny polski (m^3) = 1.000 decymetrów sześc. (dm^3) = miljon cm^3 = miljard milimetrów sześc. (mm^3).

centymetr sześcienny (cm^3) = 1.000 mm^3.

sążeń sześcienny polski = 2 sągom drzewa	= 5.16	m^3
„ „ austrjacki	= 6.82	„
„ „ rosyjski	= 9.71	„
„ drzewa (pruski)	= 3.34	„
łokieć sześcienny	= 0.19	„
arszyn	= 0.36	„
cal	= 13.82	cm^3

hektolitr (hl) = 100 litrów

litr (l) = 10 decylitrów = 100 centylitrów

centylitr (cl)) = 10 mililitrów (ml)

korzec nowopol. = 4 ćwierciom = 32 garncom	= 128	l.
garniec = 4 kwartom	= 4	„
kwarta = 4 kwaterkom = 8 półkwat.	= 1	„
buszel	= 3.63	„
galon	= 4.55	„

Wagi.

tonna (t) = 10 cetnarów metrycznych = 1.000 kilogramów

cetnar metryczny, kwintal (q) = 100 kilogramów

kilogram (kg) = 10 dekagramów (dkg.) = 100 gramów

gram (g) = 10 decygramów (dcg) = 100 centygramów (cg) = 1.000 miligramów (mg).

łaszt	= 2025	kg.
centnar nowopolski = 100 funtom	= 40.55	„
pud = 40 funtów rosyjskich	= 16.38	„
oko	= 1.23	g
funt nowopolski = 16 uncji	= 405.5	„
„ rosyjski = 32 lutów	= 409.5	„
uncja	= 25.3	„
łut. (ros.)	= 12.8	„

Opłaty stemplowe.

Czeki: jeżeli wystawca wręczył go innej osobie przed dniem oznaczonym datą wystawienia, albo jeżeli w czeku wystawca jest zarazem trasatem 0'3%

Jeżeli nie zachodzą powyższe warunki, albo gdy na czeku wystawcą i trasatem są dwa oddziały tegosamego przedsiębiorstwa — wolne od opłaty.

Obligi, skrypta dłużne, rewersy: zasadniczo od sumy . . . . 0'5%

Pełnomocnictwa: zasadniczo . . . . zł. 3'—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie należącej w I. instancji do sądu pow. (pokoju) przemysł. albo kupieckiego do 100 zł. wolne od opłaty.

Ponad 100 zł. . . . . zł. 1'—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie należącej w I. instancji do urzędu rozjemczego do spraw najmu . . . . zł. 1'—

W sprawach karno-sądowych, karno-admin. lug karno-skarb. — wolne od opłaty.

Substytucyjne — wolne od opłaty.

Do odbioru sumy do 500 zł. — wolne od opłaty.
Powyżej tej sumy . . . . zł. 1'—
Pocztowe — wolne od opłaty.
Do odbioru sumy powyżej 500 zł. należnej ze stosunku służb., lub z tytułu zwrotu wkładki w P. K. O. — wolne od opłaty.
Poza wypadkami wspomnianemi powyżej 500 zł. zł. 1'—
Podania: do urzędów państwowych od I-go arkusza zasadniczo . . . . zł. 3'—
Od dalszego arkusza, jakoteż od załączników zł. —'50
Podania: od każdego załącznika . . . . . zł. —'50
Papiery wartościowe, jako załączniki — wolne od opłaty.
Dodatkowe, z przedłożeniem załączników . . zł. —'50
Gdy petent żąda zmiany decyzji w przedmiocie daniny publicznej, przy sumie spornej do 50 zł. — wolne od opłaty.
Przy sumie spornej ponad 50 do 100 zł . . . zł. 2'—
Pokwitowania: z odbioru pieniędzy, papierów wartościowych i innych przedmiotów zasadniczo do wartości 50 zł. — wolne od opłaty.
Powyżej tej wartości . . . . zł. —'20
Umieszczone na rachunkach, a tyczące się należności stwierdzonej rachunkiem — wolne od opłaty.
Wydane w obrocie wewnętrznym jednego i tego samego przedsiębiorstwa — wolne od opłaty.
Stwierdzające odbiór pensji służb. lub poborów — wolne od opłaty.
Stwierdzające uiszczenie sumy należnej z weksla, czeku i inne mniej ważne, wolne od opłaty.
Z przyjęciem podania przez urząd . . . . zł. —'20
Rachunki: do kwoty 20 zł. — wolne od opłaty.
Ponad 20 zł. do 50 zł. . . . . zł. —'10
Za każde dalsze 50 zł. . . . . zł. 10'—
Zagraniczne podlegają opłacie jak krajowe.
Świadectwa: zasadniczo . . . . zł. 3'—
Szkolne — wolne od opłaty.
Wydawane przez sądy, podlegają opłatom sądowym.
Weksle: in biance (bez wymienienia sumy) . zł. 30'—
Wtóropis weksla oraz odpis weksla zaopatrzony bądź w indos, bądź w poręke wekslową, podlega opłacie jak weksel.
Wtóropis weksla, na którego przedniej stronie zaznaczono, że służy celem przesłania do przyjęcia, a odwrotną stronę przekreślono — wolny od opłaty.
Wystawione za granicą podlegają opłacie jeżeli: miejsce płatności lub miejsce wymienione obok nazwiska trasata (przekazanego) znajduje się w Polsce,
gdy weksel opiewa na walutę polską przy wekslu wystawionym zagranicą,
gdy weksel jest zaskarżony w Polsce.
Weksel zagraniczny należy ostemplować przez przedłożenie go kasie skarbowej. Dodatkowo ostemplować weksla nie wolno. Karę opłacają ci którzy podpisali weksel przed jego należytem ostemplowaniem. Kara wynosi przy wadliwem ostemplowaniu lub nieostemplowaniu 25-krotną należność.

Organizacje powszechne terytorjalne.

ORGANIZACJE POWSZECHNE TERYTORJALNE:
Związek Banków w Polsce, Warszawa, Jasna 1.
Związek Polskich Prywatnych Zakładów Ubezpieczeń, Warszawa, Miodowa 8.
Związek Przemysłowców Bielska, Białej i okolicy. Bielsko.
Zjednoczenie Polskich Kupców i Przemysłowców, Gdańsk, Hundegasse 85.
Związek Fabrykantów, Poznań, Marcinkowskiego 7.
Tow. Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego, Sosnowiec, Sienkiewicza 11.
Związek Przemysłowców w Bydgoszczy.
Tow. Przemysłowców Obwodu Białostockiego, Białystok.
Związek Przemysłowców Kaliskich, Kalisz.
Polski Związek Przemysłu, Handlu i Finansów woj. Śląskiego, Katowice, Pocztowa 16.
Zjednoczenie Przemysłu Polskiego na Śląsku. Katowice.
Związek Gospodarczy Przemysłu Przetwórczego woj. Śląskiego, Katowice, Powstańców 5.
Związek Przemysłowców Zachodniej Małopolski, Kraków, Dunajewskiego 9.
Centralny Związek Małopolskiego Przemysłu Fabrycznego Lwów, Boularda 5.
Towarzystwo Przemysłowców we Włocławku, Włocławek, ul. Żabia.
Stowarzyszenie Handlu i Przemysłu, Wilno.
Centralny Związek Pracodawców na woj. Pomorskie oraz miasto i powiat Bydgoszcz, Bydgoszcz, pl. Teatralny 3.

Organizacje gospodarcze i zawodowe.

Izby przemysłowo-handlowe.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Bydgoszczy, Nowy Rynek 8.
Izba Handlowa i Przemysłowa w Bielsku, Bielsk.
Izba Handlowa i Przemysłowa w Brodach (w likwidacji).
Izba Przemysłowo-Handlowa w Grudziądzu, Grudziądz, Lipowa 31.
Izba Handlowa w Katowicach, Kochanowskiego 18.
Izba Handlowa i Przemysłowa w Krakowie, Kraków, Długa 1.
Izba Handlowa i Przemysłowa we Lwowie, Lwów, Akademicka 17.
Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu, Poznań, Mickiewicza 31.
Izba Przemysłowo-Handlowa w Toruniu, Toruń, Żeglarska 1.
Handelskammer, Gdańsk, Hundegasse 10.

Izby handlowe dla handlu z zagranica w Warszawie.

Polsko-Amerykańska, Pałac Staszyca, Nowy Świat 74.
Polsko-Rosyjska, Zgoda 7 (Bank Przemysłowy).
Polsko-Austrjacka, Elektoralna 2. (Min. Przem. i Handlu pok. 105.)
Polsko-Belgijska, Jerozolimska 26.
Polsko-Brazylijska, Wilcza 10.
Polsko-Francuska, Szkolna 10.
Polsko-Holenderska, Foksal 17.
Polsko-Japońska, Karowa 31.
Polsko-Grecka, Foksal 17.
Polsko-Szwajcarska, Krucza 49.
Polsko-Węgierska, Ludna 9.
Polsko-Włoska, Wierzbowa 11.
Polsko-Angielska, Marszałkowska 154.
Dla Bliskiego Wschodu, Al. Ujazdowska 41.

Izby rolnicze.

Wielkopolska Izba Rolnicza, Poznań, Mickiewicza 33.
Pomorska Izba Rolnicza, Toruń, Bydgoska 56.
Śląska Izba Rolnicza, Katowice, Plebiscytowa 111.
Danziger Landbund, Gdańsk, Krechsmarkt 4-5.

Izby rzemieślnicze.

Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, Fr. Ratajczaka 27.
Izba Rzemieślnicza w Grudziądzu, Toruńska 12.
Izba Rzemieślnicza w Bydgoszczy, Gdańska 154.
Izba Rękodzielnicza Woj. Śląskiego w Katowicach.

Organizacje powszechne ogólno-państwowe.

Centralny Związek Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, Warszawa, Chmielna 2.

Centralne Towarzystwo Rzemieślnicze w Państwie Polskiem, Warszawa, Miodowa 14.

Traktaty handlowe Polski.

Nazwa państwa, z któremi traktat został zawarty	Data podpisania	Data wejścia w życie	Ogłoszony w Dz. U. R. P.	UWAGI	
Austrja	25. IX. 1922	15. I. 1923	Nr 4 Poz. 19/23	Klauzula najwyższ. uprzywil.	Ważny aż do wypowiedzenia
Belgja z W. Ks. Luks.	30. IX. 1922	5. X. 1923	„ 106 „ 836/23	„	„
Bułgarja	29. IV. 1925	12. II. 1927	„ 6 „ 32/27	„	„
Czechosłowacja	7. IV. 1925	13. V. 1925	„ 111 „ 644/26	Porozumienie tymczasowe.	Ważny aż do wypowiedzenia
Danja	22. III. 1924	28. VIII. 1924	„ 74 „ 736/24	„	„
Finlandja	10. XI. 1923	18. IX. 1924	„ 81 „ 781/24	„	„
Francja	9. XII. 1924	10. VII. 1925	„ 67 „ 468/25	„	„
Grecja	17. IV. 1925	25. IX. 1925	„ 97 „ 683/25	„	„
Holandja	30. V. 1924	5. VI. 1925	„ 60 „ 422/25	Klauzula najwyższ. uprzywil.	Ważny aż do wypowiedzenia
Islandja	22. III. 1924	28. VIII. 1924	„ 74 „ 734/24	„	„
Japonja	7. XII. 1922	18. I. 1925	„ 5 „ 42/25	„	„
Jugosławja	23. X. 1922	20. IV. 1924	„ 35 „ 373/24	„	„
Rumunja	1. VII. 1922	30. XI. 1922	„ 103 „ 937/22	„	„
Szwajcarja	26. VI. 1922	20. VIII. 1922	„ 83 „ 744/22	„	„
Szwecja	2. XII. 1923	17. VII. 1925	„ 70 „ 490/25	„	„
Turcja	23. VII. 1923	17. IV. 1923	„ 39 „ 409/24	„	„
Węgry	26. III. 1925	14. IX. 1925	„ 93 „ 656/25	„	„
Wielka Brytanja	26. IX. 1923	1. VII. 1924	„ 57 „ 582/24	„	„
Włochy	12. V. 1922	30. V. 1923	„ 28 „ 181/23	„	„
Stany Zjedn. P. A.	10. II. 1925	10. II. 1925	„ 93 „ 654/25	Porozumienie tymczasowe.	Ważny aż do wypowiedzenia

Taryfa pocztowo-telegraficzna.

I. Obrót wewnętrzny

(wraz z W. M. Gdańskiem).

L i s t y p r y w a t n e: do wagi 20 g. — 25 gr.; ponad 20 g. do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 500 g. — 80 gr.

L i s t y u r z ę d o w e: do wagi 20 g. — jak za listy prywatne; ponad 200 do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 2.000 g. — 70 gr.

K a r t k i p o c z t o w e: pojedyncze — 15 gr.; z odpowiedzią — 30 gr.

D r u k i: do wagi 25 g. — 5 gr.; ponad 25 do 50 g. — 10 gr.; ponad 50 do 100 g. — 15 gr.; ponad 100 do 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr., tylko pojedynczo wysyłane tomy — 70 gr. Druki urzędowe do 250 g. — jak za druki prywatne; ponad 250 do 2.000 g. — 40 gr.

D r u k i d l a o c i e m n i a ł y c h: do wagi 5.000 g. — 5 gr.

P r ó b k i t o w a r ó w: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.

P a p i e r y h a n d l o w e: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.

P r z e s y ł k i m i ę s z a n e: do wagi 250 g.— 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1000 g. — 60 gr.

L i s t y w a r t o ś c i o w e: za listy wartościowe pobiera się oprócz opłaty jak za list polecony odpowiedniej wagi, należytość asekuracyjną: do 1.000 zł. podanej wartości — 50 gr. do 5.000 zł. podanej wartości — 100 gr., do 10.000 zł. podanej wartości — 200 gr.; za każde dalsze 10.000 zł. — 200 gr., oraz dopłatę dodatkową, bez względu na wagę lub wysokość podanej wartości — 10 gr.

P a c z k i: (w obrocie z W M Gdańskiem obowiązuje taryfa zagraniczna) Opłata za paczki prywatne i urzędowe zwykłe wynosi: do wagi 1 kg. — 100 gr.; ponad 1 do 5 kg. — 200 gr.; od 5 do 10 kg — 300 gr.; od 10 do 15 kg. — 500 gr.; od 15 do 20 kg — 600 gr., oraz opłata dodatkowa bez względu na wagę paczki — 10 gr.

P r z e k a z y: do 10 zł — 15 gr.; ponad 10 do 25 zł. — 30 gr.; od od 25 do 50 zł. — 45 gr.; od 50 do 100 zł. — 65 gr.; od 100 do 250 zł. — 90 gr.; od 250 do 500 zł. — 1.30 gr.; od 500 do 750 zł. — 1.75 gr.; od 750 do 1.000 zł. — 215 gr. Za przekazy telegraficzne, oprócz należytości powyższych — należytość manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego 20 gr.; należytość za telegram i należytość za pospieszne doręczenie (o ile nie chodzi o przekazy, adresowane poste-restante, lub do miejscowości należącej do zamiejscowego okręgu doręczeń).

N a l e ż y t o ś c i d o d a t k o w e: za przyjęcie przez

listonosza wiejskiego: listu wartościowego, przekazu pocztowego lub przekazu P. K. O. (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym) — 20 gr.; paczki za każde 5 kg wagi (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym)) — 30 gr.

Po nadaniu: zmiana adresu lub zarządzenie zwrotu przesyłki (obrót wewnętrzny) — 65 gr.; zniesienie lub zmniejszenie pobrania (obrót wewnętrzny) — 65 gr.

Przy odbiorze: należytość za doręczenie paczek wynosi: w Warszawie do 5 kg — 50 gr.; do 10 kg. — 60 gr. do 15 kg. — 100 gr.; do 20 kg. — 120 gr. w innych miejscowościach: do 5 kg. — 40 gr.; do 10 kg. — 50 gr.; do 15 kg. — 80 gr.; do 20 kg. — 100 gr. Za doręczenie przez listonosza wiejskiego paczki za każde 5 kg. — 30 gr.

Telegramy: miejscowe i zamiejscowe zwykle, opłata od wyrazu — 15 gr.; Pilne: opłata od wyrazu — 45 gr. Oprócz opłat wyszczególnionych w taryfie pobiera się ponadto za każdy telegram w obrocie wewnętrznym opłatę dodatkową — 50 gr.

II. Obrót zagraniczny.

Listy: do wagi 20 g. — 50 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr.; do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier: do wagi 20 g. — 40 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr. Najwyższa dopuszczalna waga: 2 kg.

Kartki pocztowe: pojedyncze lub za każdą część kartki z opłaconą odpowiedzią — 30 gr., do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier — 25 gr.

Druki: za każde 50 g. — 10 gr. Najwyższa waga 2 kg. Waga pojedynczo wysyłanych tomów może wynosić 3 kg.

Druki dla ociemniałych: za każde 1000 g. — 5 gr., najwyższa waga 3 kg. Do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier do wagi 3000 g. — 5 gr.

Próbki towarów: za każde 50 g — 10 gr., najmniej 20 gr. Najwyższa waga 500 g.

Papiery handlowe: za każde 50 g. — 10 gr.; najmniej jednak 50 gr. Najwyższa waga 2 kg.

Przesyłki mięszane: za każde 50 g. — 10 gr. najmniej jednak 20 gr.; jeśli przesyłka składa się z druków i próbki towarów. W innych wypadkach najmniej — 50 gr. NNajwyższa waga 2 kg., warunki — jak w obrocie wewnętrznym.

Listy wartościowe: jak za list polecony odpowiedniej wagi i ponadto należytość od deklarowanej wartości za każde 300 zł lub części tychże — 50 gr. Podana wartość nie może przekraczać 5.000 franków w złocie.

Paczki: opłaty różne — zależne od kraju przeznaczenia i od drogi przewozu — oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie paczkowej.

Przekazy: tylko do Francji, obszaru Saary, Stanów Zjednoczonych i Kanady. Kwota przekazu nie może przekraczać: do Francji i Terytorjum Saary — 250 zł., do Kanady — 500 zł., do Stan. Zjedn. — 1000 zł. Należytość za każde 100 zł. przekazanej kwoty — 80 gr.

Należytości dodatkowe: polecenie przesyłki pocztowej — 50 gr.; zwrotne poświadczenie odbiorów, żądanych przy nadaniu — 50 gr.; żądane po nadaniu — 100 gr.; zwrotne poświadczenie wypłaty, żądane przy nadaniu — 50 gr. za listy — 100 gr.; za paczki — 80 cent.

Telegramy: opłaty różne (zależnie od kraju przeznaczenia i od drogi (oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie telegraficznej.

Przepisy myśliwsko=rybackie.

Kalendarzyk myśliwski.

Ciemne pola oznaczają czas ochrony.

ZWIERZYNA	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Kozły (rogacze)			■	■	■							
Jelenie	■	■	■	■	■	■	■					
Zające		■	■	■	■	■	■	■	■			
Jarząbki		■	■	■	■	■	■	■				
Cietrzewie i głuszce (Koguty)					20 ■	■	■	■				
Kuropatwy	■	■	■	■	■	■	■	■ 15				■
Bażanty	■	■	■	■	■	■	■	■ 15				
Przepiórki i dzikie gołębie	■	■	■	■	■	■	■				■	■
Dropie i pardwy				15 ■	■	■	■					
Ptactwo błotne				15 ■	■	■						
Ptactwo wodne				15 ■	■	■ 15						
Kozice, cielęta jelenie, łanie, spiczaki, sarnie kozy (sarny), świstaki, samice cietrzewi i głuszców	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Kalendarzyk rybacki.

Czas ochronny.

1. dla leszczów od 1 czerwca do 15 lipca;
2. dla jaziów od 16 marca do 30 kwietnia;
3. dla lipieni od 16 marca do 15 maja;
4. dla głowacic od 16 marca do 15 maja;
5. dla świnek od 1 kwietnia do 15 maja;
6. dla wyrozubów od 1 kwietnia do 31 maja,
7. dla czopów od 1 kwietnia do 31 maja;
8. dla sandaczów od 1 kwietnia do 31 maja;
9. dla cyrt od 16 maja do 30 czerwca,
10. dla brzan od 16 maja od 30 czerwca;
11. dla pstrągów od 1 września do 31 grudnia;
12. dla łososiów od 1 września do 31 grudnia;
13. dla raków: a) dla samca od 1 października do 31 marca; b) dla samicy od 1 października do 31 lipca.

Nie mogą być sprzedawane, ani podawane w jadłodajniach: gatunki ryb i raki wyszczególnione pod pozycjami 1—13, podczas oznaczonych czasów ochrony, z wyjątkiem pierwszych trzech dni tychże;

	niżej		cm.		niżej		cm.
głowacice	niżej	40	cm.	pstrągi	„	20	„
sandacze	„	40	„	lipienie	„	20	„
wyrozuby	„	40	„	świnki	„	20	„
węgorze	„	40	„	cyrty	„	20	„
łososie	„	30	„	klonki	„	20	„
czeczugi	„	30	„	brzanki	„	16	„
brzany	„	25	„	czopy	„	16	„
leszcze	„	25	„	raki	„	10	„
jazie	„	25	„				

Miara od początku głowy do końca płetwy ogonowej.

Czas ciężarności zwierząt domowych.

Początek ciężarności	Koniec ciężarności: konia	krowy	owcy	świni	Początek ciężarności	Koniec ciężarności: konia	krowy	owcy	świni	Początek ciężarności	Koniec ciężarności: konia	krowy	owcy	świni
Styczeń	Grudz.	Paźdz.	Czerw.	Kwiec.	Maj	Kwiec.	Luty	Paźdz.	Sierpień	Wrzes.	Sierpień	Czerw.	Luty	Grudz.
1	2	8	4	25	5	5	9	6	25	6	7	13	7	27
5	6	12	8	27	9	9	13	10	29	10	11	17	11	31
9	10	16	12	Maj	13	13	17	14	Wrzes.	14	15	21	15	Styczeń
13	14	20	16	1	17	17	21	18	2	18	19	25	19	4
17	18	24	20	5	21	21	25	22	6	22	23	29	23	8
21	22	28	24	9	25	25	Marzec	26	10	26	27	Lipiec	27	12
25	26	Listop.	28	13	29	29	1	30	14	30	31	3	31	16
29	30	1	Lipiec	17	Czerw.	Maj	5	Listop.	18	Paźdz.	Wrzes.	7	Marzec	20
Luty	Styczeń	5	2	21	2	3	9	3	22	4	4	11	3	24
2	3	9	6	25	6	7	13	7	26	8	8	15	7	28
6	7	13	10	29	10	11	17	11	30	12	12	19	11	Luty
10	11	17	14	Czerw.	14	15	21	15	Paźdz.	16	16	23	15	1
14	15	21	18	2	18	19	25	19	4	20	20	27	19	5
18	19	25	22	6	22	23	29	23	8	24	24	31	23	9
22	23	29	26	10	26	27	Kwiec.	27	12	28	28	Sierpień	27	13
26	27	Grudz.	30	14	30	31	2	Grudz.	16	Listop.	Paźdz.	4	31	17
Marzec	31	3	Sierpień	18	Lipiec	Czerw.	6	1	20	1	2	8	Kwiec.	21
2	Luty	7	3	22	4	4	10	5	24	5	6	12	4	25
6	4	11	7	26	8	8	14	9	28	9	10	16	8	Marzec
10	8	15	11	30	12	12	18	13	Listop.	13	14	20	12	1
14	12	19	15	Lipiec	16	16	22	17	1	17	18	24	16	5
18	16	23	19	4	20	20	26	21	5	21	22	28	20	9
22	20	27	23	8	24	24	30	25	9	25	26	Wrzes.	24	13
26	24	31	27	12	28	28	Maj	29	13	29	30	1	28	17
30	28	Styczeń	31	16	Sierpień	Lipiec	4	Styczeń	17	Grudz.	Listop.	5	Maj	21
Kwiec.	Marzec	4	Wrzes.	20	1	2	8	2	21	3	3	9	2	25
3	4	8	4	24	5	6	12	6	25	7	7	13	6	29
7	8	12	8	28	9	10	16	10	29	11	11	17	10	Kwiec.
11	12	16	12	Sierpień	13	14	20	14	Grudz.	15	15	21	14	2
15	16	20	16	1	17	18	24	18	3	19	19	25	18	6
19	20	24	20	5	21	22	28	22	7	23	23	29	22	10
23	24	28	24	9	25	26	Czerw.	26	11	27	27	Paźdz.	26	14
27	28	Luty	28	13	29	30	1	30	15	31	Grudz.	3	30	18
Maj	Kwiec.	1	Paźdz.	17	Wrzes.	Sierpień	5	Luty	19	—	1	7	Czerw.	22
1	1	5	2	21	2	3	9	3	23	—	—	—	3	—

Informacje gospodarcze.

Czas wylęgu jaj

Gęś 28—32 dni (12—15 jajek).
Gołąb 17—19 „ (2 jajka)
Indyczka 26—27 „ (15—20 jajek).
Kaczka 28—32 „ (15—18 „).
Kura 20—22 „ (16—20 „).

Wydajność mąki ze zboża.

Na 100 kg. ziarna daje młyn dobrze urządzony:
z pszenicy mąki 80 kg., otrąb 18.5 kg (strata 1.5 kg.)
z żyta „ 75 kg.. „ 23.5 kg. („ 1.5 kg.)

Temperatura dla piwnic.

Dla przechowywania mleka w lecie . . . . . 13—15 C.
„ „ „ w zimie . . . . 15—19 C.
„ „ serów . . . . 10—12 C.
„ „ ziemniaków . . . . . 5— 7 C.
„ „ marchwi . . . . 3— 5 C.

Ubytek wagi ziemniaków w piwnicy.

Ziemniaki przechowywane w piwnicy od końca października tracą przez wysychanie na 100 kg.

do końca listopada . . . . 0.59 kg.
„ „ grudnia . . . . 3.50 „
„ „ stycznia . . . . 4.60 „
„ „ lutego . . . . 6.15 „
„ „ marca . . . . 7.35 „
„ „ kwietnia . . . . 8.90 „
„ „ maja . . . . 11.30 „
„ „ czerwca . . . . 30.20 „

Humor i satyra.

Ile żądać?

Samuel Goldstein zamierzał oświadczyć się o rękę panny z Glazgowa. W tym celu wybierał się z Londynu, aby z rodzicami panny omówić warunki kontraktu małżeństwa. Odjeżdżającemu synowi udzielił ojciec mądrych rad:

— Mój synu, wiesz, że szczęście twoje leży mi na sercu. Pragnę, abyś dobrze się ożenił, lecz interes interesem. Trzeba, aby ojciec panny zrozumiał swój obowiązek i dobrze się z niego wywiązał. Jeżeli jest człowiekiem uczciwym, nie powinien dać mniej niż 1.000 funtów szterlingów, jeżeli bankrutuje — to 2.000 funtów, gdyby zaś nieszczęśliwym przypadkiem, czego spodziewam się nie będzie, znajdował się w więzieniu, wtedy żądaj conajmniej 5.000 funtów.

Wziąwszy rady ojcowskie do serca, Samuel wyjechał. Następnego dnia przychodzi od niego następujący telegram:

— Ojca panny powiesili przed 5 laty. Ile żądać?

Konkurent.

Chirurg do pacjenta, któremu amputowano nogę:

— Ile policzył panu mój kolega, który pana operował, za ucięcie nogi?

— 500 złotych.

— Coo? Jabym panu za te pieniądze obie nogi uciął!

Wybór zawodu.

— Im bardziej krzyczę na moją córeczkę, tem mniej słucha. — Co z niej będzie.

— Telefonistka.

Dostateczna przeszkoda.

— Dlaczegoś zerwała z Kazkiem?

— Był za gruby. Nie mógł wlazić pod łóżko, gdy wchodził mój mąż.

Niezawodny środek.

— Panie doktorze, proszę mi co poradzić przeciw chrapaniu. Chrapię tak mocno, że sam się budzę.

— To niech się pan kładzie spać w drugim pokoju.

Kłopot z laską.

— Moryc, twoja laska jest za wysoka.

— Ona jest za wysoka.

— Ty ją powinieneś dać obciąć.

— Kiedy mi szkoda rączki.

—Kto mówi o rączce? Ty ją daj obciąć od dołu.

— Kiedy ona nie jest od dołu za wysoka.

Z rozmówek szpitalnych.

Pierwszy chory (do sąsiada): Czemu pan taki blady?

Drugi chory: Bo mnie wczoraj drugi raz operowali... Lekarz zapomniał w moim brzuchu nożyczek.

W tej chwili otwierają się drzwi, wchodzi lekarz i zapytuje:

— Czy ja tu przypadkiem nie zostawiłem kapelusza?

Drugi chory usłyszawszy to — mdleje.

Na wszelki wypadek.

Nadszarpnięty finansista do narzeczonego córki w przeddzień ślubu:

— Nie jestem w stanie określić panu napewno, czy będę mógł dać córce posag czy nie. Na wszelki wypadek urządź się pan, jak gdybyś się żenił z miłości.

Owija w bawełnę.

— Czy ty lubisz dzieci, koteczko?

— O tak najdroższy.

— Bo widzisz, tak mnie proszą, ażebym się zaopiekował jednem małem dziewczątkiem. Czy mam to zrobić?

— Ale naturalnie skarbie. A kto cię to tak prosi?

— Sąd opiekuńczy.

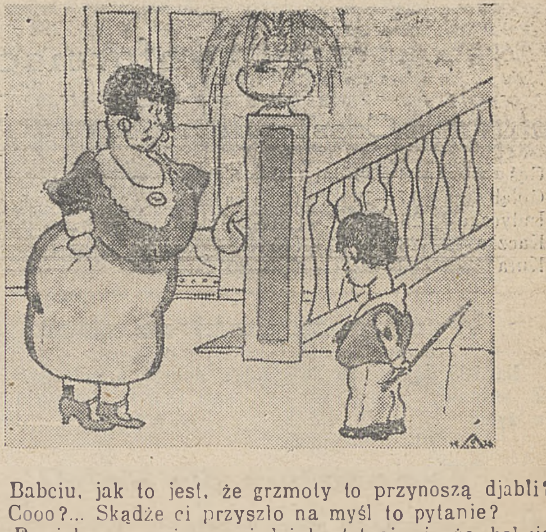
Także alternatywa

— Niech mi pan powie szczerze, profesorze, czy moja córka ma talent?

— Naturalnie, proszę pani!

— Bo jeśli nie, to niech już lepiej zostanie porządną dziewczyną.

Kochający zięć.

— Babciu, jak to jest, że grzmoty to przynoszą djabli?

— Cooo?... Skądże ci przyszło na myśl to pytanie?

— Bo jak mamusia powiedziała tatusiowi, że babcia przyjedzie, tatuś zawołał: Djabli grzmota niosą.

Spis rzeczy.

Część astronomiczna i kalendarzowa.

Opracował Dr *Banachiewicz Tadeusz*, dyr. Obserwatorjum Astronomicznego w Krakowie.

Kalendarjum.

(24 reprodukcje w tekście).

Kalendarz i jego dzieje.

Ustrój państwa polskiego.

(22 zdjęć fotograficznych).

Kronika z r. 1927.

(173 zdjęć fotograficznych).

Część literacko-naukowa.

(43 zdjęć fotograficznych).

Sport polski.

Opracował *Adam Obrubański.*

Program zawodów sportowych w r. 1928.

Przegląd szachowy.

Opracował *Mieczysław Gałuszka.*

Rozrywki umysłowe.

(2 kl sze).

Przegląd statystyczny Polski.

(11 wykresów).

Polska w statystyce światowej.

(10 wykresów, 1 zdjęcie fotograficzne).

Świat w liczbach.

(7 zdjęć fotograficznych).

Rozmaitości.

(5 zdjęć fotograficznych).

Ze starych kalendarzy.

Z dziedziny praktycznych wynalazków.

(10 zdjęć fotograficznych).

Część informacyjna.

Humor i satyra.

(17 klisz).

Ogłoszenia.

Dostrzeżone omyłki druku.

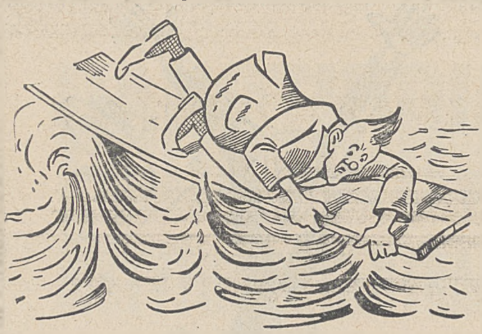
Na str. 110 w podpisie pod kliszą zamiast: Panorama wylewu Niagary — ma być: Panorama wylewu Missisipi.

Na str. 111 pod kliszą dolną zamiast: Rozsadzenie tamy Niagary — ma być: Rozsadzenie tamy Missisipi — i analogiczna poprawka w podpisie.

Część redakcyjną opracował *Jan Grzywiński.*

Zdjęcia fotograficzne reprodukowane w *Kalendarzu „Il. Kuryera Codz."* pochodzą w przeważnej części z *Agencji Fotograficznej „Światowid"* w Krakowie.

Nie utrzyma się na fali życia

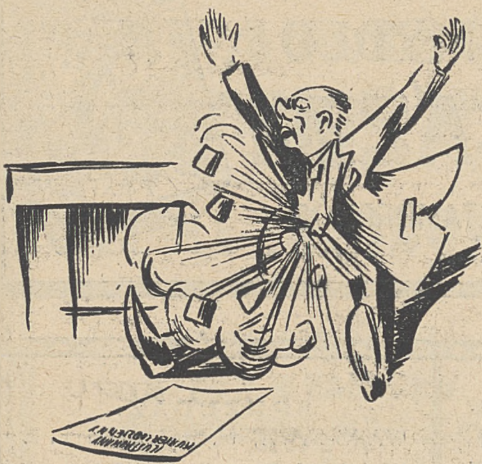

kupiec i przemysłowiec, nie ogłaszający się w „Il. Kuryerze Codz.“ i w „Światowidzie“.

Rys. *Wacław Gulla.*

Pęknie z zazdrości konkurencja

gdy ujrzy, żeś zamieścił reklamę w „Il. Kuryerze Codz.".
Rys. *Alfred Żmuda.*

Można stracić głowę

ale nie wolno stracić okazji nabycia numeru „Światowida".
Rys. *Grus.*

NAJPOPULARNIEJSZA W POLSCE ILUSTRACJA TYGODNIOWA

„ŚWIATOWID"

POD REDAKCJĄ PROF. DR. JOZEFA FLACHA.

WYCHODZI OD ROKU 1924 W WARSZAWIE, KRAKOWIE, POZNANIU, LWOWIE I WILNIE.

KAŻDY NUMER, OBJĘTOSCI NAJMNIEJ 20 STRONIC

ZAWIERA:

Bogato ilustrowaną kronikę tygodniową najważniejszych wydarzeń w Polsce i zagranicą, ponadto artystycznie dobrane obrazki z zakresu krajoznawstwa, sztuki plastycznej, teatru i t. d.

Obok stałych działów: **mód, humoru, szachów i filatelistyki,** każdy numer przynosi

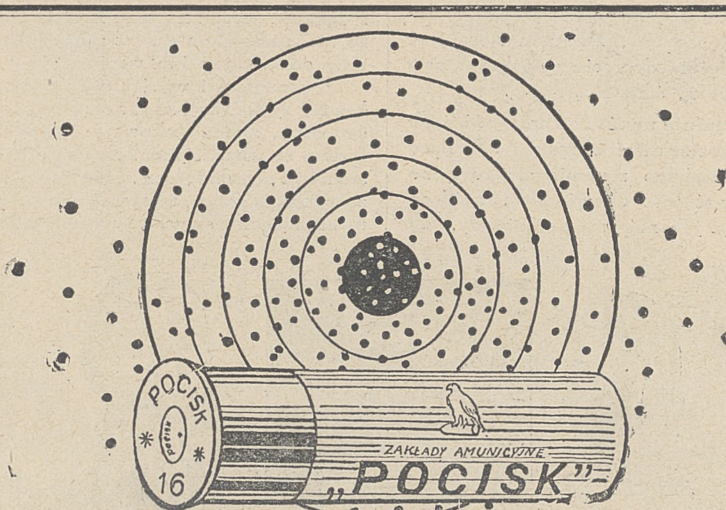
sensacyjną powieść oraz **zagadkę z cenną nagrodą.**

Rozpowszechniony po całej ziemi polskiej oraz wśród wszystkich ognisk emigracji polskiej i zagranicą.

„ŚWIATOWID"

jest również **najlepszym organem ogłoszeń firm handlowych i przemysłowych.**

Cena numeru 1 złoty.

NOWOŚĆ SEZONU

NIEZAWODNY NABÓJ

„POCISK"

40

Na takim fundamencie
oparte są wyroby.....
BACZEWSKIEGO
STARKA LIT. ŻYT.
PERŁA
PRZEPALANKA
STARUCHA
ALASZ
JOHN-BULL
ŻYTNIÓWKA
DERENIAK
JARZĘBIAK
TARNIAK
WIŚNIAK
POMARAŃ. NIES.
WIŚNIOWA NIES.
MORELÓWKA
ANTIQVE
ANISETTE
BANAN
CACAO
CHARTREUSE
CHERRY-BRANDY
RATAFIA
VANILLE
ABRICOTINE
GRIOTTE
MENTHE-GLACIALE
ORANGE SEC-SEC
CURACAO SEC-SEC
ROSE
SOUVERAIN
UZNANIE
ROK · ZAŁOŻENIA · 1782

Niezrównanej jakości

OŁÓWKI szkolne, rysunkowe i biurowe

REPREZENTACJA I SKŁAD

BERNARD RATZ - KRAKOW

CZARNOWIEJSKA 70.

PAPIER **Bezdrzewny** składany i płaski
Pakowy biały i kolorowy

jakoteż wszelkie inne papiery

Bernard Ratz - Kraków

ul. Czarnowiejska 70.

30